

The first book to treat the preparation of writing ink
(pp. 251-252)

Sole edition printed in England

King CASE

Price 15

London I, 140

No. 80²

Cabinet

1/285

DE
ATRAMENTIS

Cujuscunque Generis.

Opus sanè novum,
Haectenus à nemine promulgatum.

In sex Descriptiones digestum.

Auctore,
Petro Maria Caneparo, Cremensi,
Medico, & Philosopho, Venetiis Medicinam
proficienti.

LONDINI,
Excudebat J. M. Impensis Jo. Martin. Ja. Alestry, Tho.
Dicai, apud quos veneunt ad Insigne Campana, in
Cœmeterio Paulino, 1660.

ATTEST

and signed in presence of

10. 11. 18. 18. 18.

SERENISSIMO,

& Clementissimo Principi,

D.D. Antonio Priolo

Dei Gratia Duci Venet. &c.

DUabus de causis, equidem præcipuis, onus suscepi libentius, tam sublime, ac summe necessarium opus scribere: Una autem fuit ut detraberem Sory abusum, & in analogum integrumq; statum restituissem Chalcitim, pro recta ac vera compositione Theriaca, quod summum fore utile deprehendi humane salutis abolere hujuscemodi lapsus, hucusq; imprudenter admissum, per multos enim annos præposterè fixerunt præscriptam compositionem, ut semisopita ejus virtus ostendit, cum satis non respondeat ipsa veterum Theriaca, hoc erat antiquitus celebre medicamentum penes Romanos Imperatores, ceterosq; Principes. Altera fuit causa ut fidelissimi obsequii quo multis jam annis Celsitudini Vestra addictus testimonium exhibeam Serenissime Princeps præter suam erga me benevolentiam majorem quam ipse viderer promeritus noverim,

Epistola Dicatoria.

quamobrem Serenitati Vestra mei ingenii laborisq; monumentum consecro, ut cum Cicerone 8. Philipp. proferam, O Dii immortales, quam magnum est, personam in Republica tueri Principis, merito equidem ei dedicandum duxi, cum præ cæteris Principibus Romanisque Imperatoribus nec in eum noverim laude digniorem Serenitate Vestra, qua aliis eminet Munificentia, Humanitate, Prudentia, ac Generositate quibus perlucet Serenitas Vestra Clementia Cæli ac larga liberaliq; siderum benignitate, nedum Dei optimi profusa indulgentia, quamobrem Principem ac Patriæ Patrem & Ducem Deus Maximus Serenitatem vestram constituit, omnium Principum summum nostri sæculi singulare Decus, quod Illustrissimis meritis obtinuisse nemini est ignotum, ut argumento sunt amplissima gesta sua summa industria, ac candore acta cum fœlicitate, ac laudes serenitatis Vestra, qua ubiq; decantantur, ut in eis recensendis non minus esset laboris, quam si quis vellet Sydera Cæli, aut fluctus maris, aut ejus arenam enumerare, idcirco Principes externi exemplum capiant à Ser. Vestra opera-pretium censeo: merito itaq; Deum maximum in Trinitate unum supplico, ut Serenitatem Vestram cum Ser. Republica, in majus semper & melius augere, ac iueri dignetur, & in submissi animi mei testimonium hanc meam lucubrationem cum ei me, omniaue mea debeam, offerre volui, ut debui: hunc itaq; factum meum fronte Serena suscipere minime diffido Invittissime Princeps, fœlicissime Valeas in Nestoreos usque annos. Datum ex Musæo meo Venetiis,

Serenitatis Vestrae

Deditissimus, ac humillimus Servus;

Petrus Maria Caneparius.

IPSE AUCTOR,
Benevolo Lectori S.

EX Monumentis Illustrium Virorum perpetuis conspicuum est, Medicinam calamitatibus, & jacturis oppressam ac fere usu raptam fuisse variis temporum decursibus: etsi in primis sæculis, post *Adam* extiterint gravissimi ac prope divini Medici prout *Apollo* Medicinæ Inventor existimatus; *Chiron* Centaurus, *Esculapius*, de quo scripsit *Aristoteles*, lib. de *Secreto Secretorum*, ad *Alexandrum Magnum* meminit, atque *Hermogenem*, quem asseruerunt aliqui fuisse *Enoch*, & alio nomine *Hermetem*, eum Græci multum commendarunt triplicem in Philosophia, omni sapientia secreta & cœlesti peditum; quamobrem *Mercurium Trismegistum* appellarunt: Præterea fuerunt *Podalyrus* & *Machaon*, ambo filii ipsius *Esculapii*, *Melampus* *Argyryus*, & alii innumerati:

Ad Lectorem.

meri : nemo tamen eorum Medicinam in lucem scriptis erexerat, ita ut ad nos tuta integraque pervenire potuisset : nisi *Hippocrates Cius* divinus ille senex ab Inferisfere eam revocasset, ipse enim Medicinæ fundamenta jecit : huic cum primis temporibus instar foetus recens concepti esset Medicina in duo tantum lineamenta ita confusa, ut rudes adumbratiunculae membrorum conspicerentur, successit *Galenus* qui summa industria pluribus conscriptis voluminibus illustravit eam, ac methodo distinctiorem egit : non defuerunt alii superiorum affectu, viri equidem egregii tum Græci, tum Arabes, atque Latini, qui dia acerrimo ingenio se exercentes in re Medica excoluerunt eam, veterumque, brevitati supplerunt quinimo eorum exemplo excitati nova (ad hominum utilitatem) condiderunt superioribus incognita sic igitur tum invenienda universa *Apollinea* disciplina, tum etiam stabilienda, cum & amplificanda multum elaborarunt, ut ipsa locupletaretur humanæ gentis beneficio : pauciores tamen comperti sunt, qui tantum negotium perficere potuerint, quin posteris comparandæ laudis aliquam occasionem reliquerint, his tamen gratia debemus quod multorum excitarint ingenia ; Vetustiorum enim opera & inventis adjuti certius & verius aliquid explicare potuerunt, atque novas sibi formulas mitiorum Medicaminum invenire, & condere, quorum usum retinuit posterior ætas, neglectis Veterum Remediis, etsi aliqua eorum adhuc in usum habita sint optatis non respondent, nam inerte composita sunt medicamenta, idcirco non salutaria evadunt, prout apud veteres erant, imo innoxia commutantur quod evenit, nam simplicium medicamentorum

Ad Lectorem:

mentorū cognitio medicis perit, qui multis ambiguis tenentur, hinc quoque multis ignotis abutuntur, quemadmodum *Galenus* ipse animadvertit in multis medicamentorum compositionibus, uti Theriacæ, præcæteris, in theriacæ enim compositione frustra, & jactura abutuntur atramento Sory vice Chalcitis: sic etiam de aliis accidit medicamentis compositis, quæ ubi careant ingredientibus bonis, viribus atque destituta sunt curandi morbos, qui in contrarium affectum potius transferuntur ab hujuscemodi medicamentorum usu, quapropter rejiciantur ea penitus ab usu medicinæ, aut optima constituentur, æquum est: sed neque erubescendum est, discere quæ bona, aut quæ placida sint, neque validiora opus è memoria decedere: ut administrari possint quæ magis opportuna videntur, hoc itaque modo poterit nuncupari Medicina dives: sic demum poterint ex his medicamentis eligi, quæ lenientia, aut quæ solventia, aut valida, aut mitia modo noviter reperta, aut veterum sint medicamenta, cum & ipsi veteres utriusque generis usi sint medicamentis, prout magis, & minus exigebat occasio: Omnes enim uno calopodio calcari non possunt, quamvis plerique labantur in hoc: Verum diversificari æque oportet ea, juxta rationem morbi, naturam, & vires corporis curandi: Hæc autem non recte succedent absque veteris medicinæ cognitione, præsertim simplicium Medicamentorum, ut recte *Galenus* asseruit, *lib. 4. de Compositione Medicamentorum per genera, & lib. 6. de Compositione Pharmacorum secundum locos, cap. 1.* his igitur animadvertis, ut operæpretium esse censeo, erigetur Medicina à tenebris, quibus est vetustate collapsa, & à pristino decore, nostro seculo,

Ad Lectorem.

culo, descivit; cui pro meo virili, ac his quibus possum rationibus opem ferendam duxi, omilla omni jactantia, & inani ostentatione, ut potius cæteros excitandi studio ratus ea ratione, qua unusquisque natus est aliquid utilitatis allaturus, veluti à *Cicerone*, 1. *Officiorum lib.* edocti sumus, ubi ait, Non solum nobis nati sumus: tantum ergo laboris, navitatis, atque industriæ collocavi in disquirenda veritate, ut nil amplius desiderari possit, ut *Philistris* prodessem: errores novi, eosque adnotavi, & digito fere demonstravi quorundam *Neotericorum*; qui non modo à priscis degenerarunt, verum inter se quoque discenserunt, suorum axiomatum obliti; Hi non virtutis amore, sed gloriæ ambitione impulsivi, quod vulgo plaudere solet, scripta erroribus inficiata, ac mendis plena ediderunt, non respicientes quid deceat, aut utile sit, sed ut scriptores habeantur; hujuscemodi vero homines assimilantur *Pamphilo*, cujus meminit *Galenus lib. 6. & 7. de Simplic. Medicament. Facultat.* necnon *Phormioni* Philosopho, de quo scripsit *Cicero 2. de Oratore*, unde quum & ego mecum ipse revolverim prædictorum monumenta nullo modo cum antiquioribus conferre posse, & quod magis refert, perniciosum eorum morem in alios dimanare, maximo posterum detrimento: Conscius mihi fui, summum fore præsidium, & fructuosum in operibus medicis adversus eos inferere quæ desunt, ambigua, & obscura illustrare, falsaque à veris seligere: utinam alii virtutis amore his operam navent, atque alios excitent qui summum his fastigium imponant: memini tamen *Virgiliani* carminis, *Egloga 8.*

Non omnia possumus omnes.

Verum

Ad Lectorem.

verum pro meis viribus Atramentorum saltem cujuscunque generis historiam explicare in animum induxi meum: & in ea nonnulla a nemine Juniorum, quod sciam, antea comperta diligenti tractatione animadversa, priscis perspectis adjeci; hiis adhibui tractatum de multiplici modo eliciendi oleum a Vitriolo, more spagyrico, & alterum de lapide Pyrite tanquam atramentorum, licet & metallorum stirpe, ut magis pateat eorum generatio: quamobrem necessario a Pyrite, ceu prædictorum radice exordiar, ut ordine procedamus, prout docuit *Nicolaus de Cusa, lib. de venat. Sapientia, cap. 39.* primum in ordine vocatur alorum principium, quæ ipsum sequuntur, & ita ex his venari licet ordo prioritatis & posteritatis: præerea in hanc comparationem conferre videtur proverbium, exempli gratia, adductum a *Galeno lib. 2. de differentiis Pulsum, cap. 9.* nam scitum est *Arcesilai* dictum: nemo Vellus portat ad *Fullonem* ordo est enim ut lanificii, sic institutionis disciplinarum: nec genera quisquam prius docetur quam syllabas omnes didicerit, nec syllabas ipsas prius, quam vocis cuncta elementa, sed omnium aliud primum est, aliud secundum, aliud tertium in omnibus artibus: horum nimirum ut naturam indagarem, hunc suscepi laborem, ut inde cunctis veritatem aperirem, nam ad eam velim omnes animum referre, & nullam insulsis opinionibus fidem adhibere, ut tandem vetus reviviscat medicina, entescat & veterem candorem reassumat: hac etiam cupiditate accensus, si qua possim ratione conatus sum aliis prodesse: neque protecto motus sum, hæc conscribere ut quenquam offenderem, prout quidam faciunt andabatarum more, aliorum scripta censendo odio, aut furore quod nunquam

Ad Lectorem.

quam excogitavi, neque ullo contentiose rem agere velim, a quo studio semper animus meus abhorruit: impium enim videtur alios acriter insectari, conditione potius ferarum quam hominum, quamvis veritatem minus assequuti fuerint: sed modeste quo melius poterit, veritatem ostendam: nam scio quod proclive est errare, & paucis datum est omnia percurrere: quamobrem neque ego ægre-feram, neque mentem profecturæ injuriæ habebō, si aliquis in hoc libro, quid minus elegans annotaret, cum autem exhortor ut æquo animo legat scripta mea ac persæpe relegat ea: alliciente veritatis studio priusquam de re parum nota sententiam ferat: hoc enim opus jucundius & fructuosius erit eis, qui honesti erunt, & pectus bonarum artium munierint quibus mente percepero placuisse opus hoc, ad majora me accingar, quæ studiosis utilitatem præstare possint: Verumtamen ab his superbos velim abjectos esse frui mini, itaque humiles, & Valet.

ALL

All'illustre & Eccell^{to} Signore,
PIETRO MARIA CANEPARIO,
Dott. Medico Fisico.

MEntre d'altra dottrina fai de stesso
Con dolce vago non più udito stile
Chiare (gran Canepari) ogni gentile
Spirto del Mondo hai di tua luce impresso
La've al remoto Clima, & al d'appresso
Mille Oricolchi intuonan, che simile
Famoso grido al tuo, da Battrò à Thile
Altrui non fia giamai dal Ciel concesso.
Che di favilla, anzi di Flegetonte
Sembra l'oscuro, e tenebroso lume
De Filosofi antichi, e de' moderni
A par del tuo, ch' al carro di Fetonte
Salito, (& oltre) con felici plume
Splende immortal cinto d'honori eterni.

Antonio Venzato.

PETRO MARIAE CANEPARIO

Cremensi Medico Philosopho,
atque amenissimæ doctrinæ Viro.

ATTILII PARISII D. EPIG.

Semina doctrina spargens Caneparius arte
Cum solus valeat ferre salutis opem
Restitui nobis extincta munera vite
Dum regit arbitrio corpora cuncta suo
Nam rerum facies ut sunt, velamine dempto
A que arcana patent abditiora viris,
O Decus eximium Patriæ, pars maxima Crema
Juppiter aeternam det tibi latitiam.

Ejusdem Dist.

Laudibus Italiæ laudes Caneparius addit
Dum Medicos Arabes Italus ecce docet.

Ad eundem perillustrem Excellentis-
simum atque Doctissimum Virum.

Cedite vos Arabes, vos Græci, vosque Latini,
En vobis librum, quo nihil egregius
Hæc sacri penna scandit Canepari s' astra
Et canitur toto nomen in Orbe suum.

Franciscus Rodiseus Medicus Phisicus.

Authores

Authores in Opere citati.

Aetius
 Albertus Magnus
 Albachasis
 Alexander Aphrodisaeus
 Alexis Pedemontanus
 Alexander Trallianus
 Alexander Trajanus Petronius
 Ambrosius Paruus
 Amonius in Porphirium
 Amatus Lusitanus
 Andreas Marhiolus
 Andreas Libavius
 Andreas Cuspalpinus
 Andreas Bellunensis
 Andromachus
 Antonius Musa Brasavolus
 Antonius è Scarperia
 Alphidius
 Antonius Fumanellus
 Antonius Guainerius
 Antonius ab Abbazia
 Apollonius
 Aristoteles
 Arnaldus de Villa Nova
 Archimedes
 Archygenes
 Asclepiades
 Athenaeus Cilix
 Averroes
 Avicennas
 Augustinus Niphus Suesanus.

Baldus de Legibus
 Bartholomaeus Maranta
 Bartholomaeus Montagnana

Bartholomaeus Maggus
 Bellonius
 Benedictus Victorinus Faventinus
 Bernardus Gordonius
 Bernardus Tomitanus
 Bernardus Treverensis Comis
 Berisotus Gallus
 Bernardus Penosus

Cato
 Camillus Leonardus Pi-
 saurensis
 Carolus Clusius
 Castor Durantes
 Cicero
 Conradus Gesnerus
 Cornelius Celsus
 Columella
 Constantinus Imperator
 Conciliator
 Crito

Damonicus
 Damocrates
 Democritus Abderita
 Dialogus Demogorgonis
 Divus Thomas Doct. Ang.
 Diodorus Euchions
 Dioscorides
 D. Garzia ab Horto Lusitanus.

Empedocles
 Erasistratus
 Evonimus Philiatrus
 Euclides
 Eusebius.

Franciscus

Authores in Opere citati.

Franciscus Eremitica
 Fr. Jacob. Philippus in sup-
 plemento Chronicarum.
 Franciscus Caliolarius
 Franciscus Picus Mirandula-
 nus dictus Italica Phoenix
 Frater Vincenius in suo Speculo

Joan. Antonius Cortusius
 Joan. Baptista Montanus
 Joan. Baptista Zapata
 Joan. Fernelius
 Joan. de Vigo
 Joan. Antonius Lodeto
 Joan. Baptista Birellus

Geber Arrabus
 Georgius Agricola
 Gabriel Falloppius
 Gabriel Frascatus
 Galeus
 Georgius Melichius
 Gentilis Fulginas
 Gerardus Dornaus
 Gulielmus Placentinus

Joan. de Rupefissa
 Joan. Arculanus
 Joan. Baptista Porta
 Joan. Mesues
 Joan. Aurelius Angurellus
 Joan. Bracescus
 Joan. Chrisippus Funianus
 Joseph. Quercetanus
 Joan. Jacobus Vuchet
 Joan. Rue lius
 Joan. Manardus

Hermes Trismegistus
 Hypocrates Covus
 Hieronymus Cardanus
 Horatius Poeta
 Heraclides

Joseph. Hebreorum Scriptor.
 Julius Firmicus
 Juvenalis
 Isocrates Rethor.

Heras
 Hieronymus Calestannus
 Hieronymus Mercurialis
 Hermolaus Barbarus
 Homerus
 Hieronymus Fracastorius
 Hesiodus Poeta
 Hieronymus Rubens
 Heraclitus
 Horatius Angenius

Lucretius Poeta
 Leonarth. Fuschius
 Leninus Lemnius
 Licus Lucanus
 Leonardus Berthapallia

Jacobus Parmensis
 Janus Cornarius in Hisp.
 Jacobus Silvius in Mesu.

Martialis
 Martinus Rulandus
 Mundinus
 Michael Savonarola
 Mi hridates
 Mathens Sylvaticus in Pande-
 tis.
 Marcellus Virgilius

Marcus

Authores in Opere citati.

Marcus Oddus, è Collegio Patravino.

Marsilius Ficinus

Magister artis Onorius Pelandelphus.

N*icolans de Cusa Cardinalis*

Nostradamus

Nicolans

Nicolans Massa:

O*Sualdus Crollius*

Oribasius

Ovidius

P*Lato*

Plinius

Petrus Bonus in Margerita prato.

Paulus Aegineta

Parmenides Philosophus

Pausanias

Peratus

Palingenius

Petrus Burgus

Plautus Poeta Comicus

Polidorus Virgilius

Petrus Messia

Prosper Alpinus

Pythagoras

Plutarchus

Petrus Vegans

Porphirius in Aristo.

Pilippus Mulerus

Philippus Ulstadius in Cælo

Philosophorum.

Q*uintilianus Hispanus*

R*Afis*

Raimundus

Rogerus Bacon

Rombertus Dodoneus

Roberius Tauladannus

Riverius, Medic. Regis Gallie.

S*erapio*

Strabo

Scaligerus

Seranus

Scribonius Largus

Salcietus de Legibus

Servius in Virgilium

Suidas.

T*Adens Florentinus*

Thomas Erastus

Theodorus Gaza

Tusignanus

Thomas Bovius

Themison

Theophrastus Græcus

Theophrastus Helveticus

V*irgilius Maro*

Vannurius Bireguntius

Vitruvius de Architectura

Valerius Cordus

Victor Trincavellius.

Z*Enoni Philosophus.*

E L E N C H U S
DESCRIPTIONUM,
Quæ in Opere continentur.

Descriptio Prima est de Lapide Pyritæ Metallorum, & Atramentorum stirpe: cui additur Definitio Cadmiæ, atque Magnesiæ, tum Fossilis, cum & Philosophicæ. 1

Secunda verò Descriptio erit de Atramento Metallico, præsertim Chalcitæ, cunctis ferè hujus sæculi, hominibus ignoto, altero enim abutuntur in compositione Theriacæ diverso à veterum Chalcitæ 121

Tertia, de Atramento Sutorio, vulgo Vitriolo, cum expositione Coparosæ, ac ejus præparatione, & usu adversus Pestem, & alios Morbos. 161

Quarta, de Atramento Scriptorio tum veterum, tum & recentiorum, tum multis variisque differentiis. 251

Quinta, de Indico Dioscoridis, cum aliis pigmentis diversicoloris, scripturis, atque Medicina aptis. 295

Sexta, de variis operationibus ex Vitriolo gerendis, ac de multiplici modo eliciendi oleum à Vitriolo, atque usu ejus, tum gratia medelæ, vel internæ, vel externæ, cum etiam Chimia usu. 383

His sparsim multa penitiora tum Medicinæ, arcana, cum aliis Facultatibus commoda legentur.

PRIMA DESCRIPTIO

De

Pyrite Lapide

ATRAMENTORUM,
METALLORUMQUE STIRPE.

CAP. I.

*De Principiis Metallicis, Mineralibus-
que Seminariis.*

Exemplo *Platonis* in *Timeo*, & (quod nobis magis refert) præcepto legis Divinæ ante omnia sanctissimum Dei nomen humiliter invoco, ut mihi favere dignetur, gratiamque largiri, ut omnium satisfactione institutum meum expleam : Hoc est de Atramentis sermonem agere : primum vero universalis quædam, eis tamen pertinentia, tractare excogitavi ; cum enim sit trita Philosophorum sententia, præcipuè *Aristotelis* in principio *Physicorum*, à communibus procedi speculationem usq; ad elementa particularia, cujus exemplo & auctoritate nixus exordiar, & cum *Galeno* asserente in primo de *Complexionibus*. Naturam generate mixtionè elementorum :

B

mundi

Prima Descriptio

mundi in unum, ceu primam materiam chaos dictam, confusa erant, at ipsius materiæ primæ divisione ob repugnantiam quatuor qualitatum primarum, generata fuerunt quatuor elementa: quorum duo sunt activa; & alia duo passiva, juxta *Averois* sententiam in *Aristotelem* quarto *Metheororum*: hæc appellavit *Rasis* in *septuages. reprh.* naturas quatuor, ex quibus oritur omne compositum, nempe duas manifestas, & duas occultas, harum vero terra & aqua sunt manifestè includentes, & magis materiales; Ignis autem & Aer sunt inclusæ magis formales & moventes: cum tamen ignis & aeris virtus propriè apparere non possit præterquàm in aquâ, & terrâ quemadmodum nec virtus formæ nisi in materiâ: ut prodidit *Philosophus* libro primo de *Generatione Animalium*, & idem libro primo *Physicorum*: idcirco à terrâ mundum sumpsisse initium, aiunt *Philisci*, tanquam à centro, *Globi* principio, meminisse in *Hermetem Trismegistum*, Patrem *Philosophorum*, quod de terrâ omnia facta sunt & ad terram convertuntur, quod censuit *Aristoteles* in quarto *Metheororum*; prodidit enim ipse ex terrâ & aquâ constare plantas, animalia, & quæcunque metallantur: quapropter antiqui *Romani* Vestæ, quam terram dixerunt juxta *Ovidium* libro sexto *Fast.* simulacrum posuerunt in templo *Victoriæ* rotundæ figuræ, eique *Virgines Vestales* sacrârunt, quæ ignem perpetuum conservarent. Idcirco voluerunt terram omnium esse parentem communem, sicuti *Cælum* patrem ut in spuriiis *Galenii*, ac primo de *Elementis*, quod insinuant veteres *Philosophi* atque *Poetæ* æquipararunt terram magno animali, ipsius enim ossa prodiderunt esse saxa prout fulcimentum terræ, alioquin laberetur continuè: ita carnis vice terram esse senserunt, atque flumina provenis per corpus dispersa, & cor ejus centrum, in quo viger spirituum collectio, qui per univèrsum corpus dirigunt vitalem calorem ad concoctionem succorum & metallorum, & omnium subterraneorum, quæ generantur: præterea terra equidem animantia cuncta sustinet, alit, & gremio ut mater operit: sed in præsentiarum, omniâ plantarum, animaliumque historiâ, progrediar de metallicis, secundum institutum meum: Ex præhabitis itaque scire interest mineralium prolem sive parentes inferiores

riores existere terram & aquam ; quamvis cætera concurrant elementa : terra ubique existit, aqua verò ubique penetrat : ex pinguedine terræ, sive ejus substantiâ unctuosâ fervente calore fit initium sulphuris, est enim propria & essentialis materia sulphuris ; ex quo procreatur terra mineralis, quæ sapit naturam sulphuris : ex aquâ vero mixtâ cum sulphure, ubi fluere per eum accidat, fit humidum viscosum admixto terreo subtili, hinc aqua viscosa mineralis exoritur, quæ argentum vivum appellatur, nam illius naturam refert teste *Alberto*, libro tertio de *Mineralibus*, capite quarto. Ex his, & igne minerali subterraneo excitato in eandem materiam dispositam à calore Cœli, ubi effundit dotes suas, fit aer mineralis, quibus inde sequitur generatio mineralis, qualis partium puritas, vel impuritas fuerit in naturâ elementorum proportione cœlesti : cum enim orientur aliquando metalla, ubi abundet aqua, & quandoque media mineralia, si terra superabundet, hæc varia sunt fossilium, ut alumina, atramenta, salia, arsenica, marchesitæ atque his similia in latebrosis meatibus, moniumque cryptis, in quibus sulphuris & argenti vivi vapores elaborantur ab ipsâ naturâ, prout dictum est ; attamen ex prædictis seminariis plerisque volunt prius generari vitriolum, hoc etiam obtinere primum gradum genealogiæ mineralis, ex quâ inde cætera procedunt, tum metalla ; cum & metallica : in vitriolo enim sunt hydrargyrus metallicus, ac sulphur metallicum, nam atramentosum, & aluminosum est sulphur metallicum : idcirco in vitriolo est sulphur, & in sulphure vitriolum : ex afferentibus hoc videtur præ cæteris esse *Geber*, Hispanus summus Philosophus, & in facultate abdita Philosophiæ existimatus magister magistrorum ; innuit enim ipse, medium minerale ex quo omnia metalla, & argentum vivum & marchesita, & antimonium generantur, id ipsum esse vitriolum, quod in terrâ aquæ commistâ, decoctâ, & exustâ occultatum esse dixit : propterea cum metalla reduci debeant in eorum materiam primam, hoc est, quanto propius ad naturam metallicam accedere possunt, reducenda sunt ad naturam vitrioli, & sulphuris : ejusdem opinionis fuisse videtur *Theophrastus Paracelsus Aurelianus*, *Elveticus Medicus* & Philosophus, & in facultatis Metallicæ cognitione celeberrimus,

leberimus, qui cum assenserit pluribus in locis suorum operum cuncta à terrâ orta fieri ex Sulphure, Argento vivo, & Sale, demum libro *Aurora Philosophorum*, quem appellavit *Monarchiam*, capite duodecimo de *Arcano Virioli*, & de *Rubeâ Tinctura ex eo proliciendâ*, scripsit vitriolum præ cæteris nobile esse minerale, velatum à Philosophis sub sequenti ænigmate, visitabis interiora terræ, rectificando invenies occultum lapidem veram medicinam. Horum primæ iniciantes verborum literæ, copulatæ & connexæ formant vocem & nomen, quod sonat vitriolum, in quo prima naturaliaque existunt metallorum principia, etsi alii resistunt, & malunt potius intelligi de vitriolo magico; quod tamen arte spagiricâ elicitur à chaos ipsius vitrioli: quod *Geber* appellavit aquam siccam & vivam congelatam similitudine cristalli: id ipsum repetit *Theophrastus* libro nuncupato *Congeries Paracelsi de Transmutatione Metallicâ*, capite septuagesimo septimo, eandem sententiam alludunt quidam alchimix incumbentes, quemadmodum longo satis discursu scriptis tradidit *Gabriel Falloppius* *Tractatu de Fossilibus*: etenim asserunt ipsi, triplicem in metallis esse materiam: Prima est remotissima, videlicet mixtum terræ, & aquæ in visceribus terræ, quod si à calore ibi genito, & à calore astorum exuratur & corrumpatur, vertitur in quandam speciem terræ continentis in se salem, & alumen quam terræ speciem asserunt esse *Calcanthum*, quod est vitriolum vulgare. Idem censuit *Joannes Bracescus* in *Dialogo Ligni vitæ*, hoc habent pro mediâ metallorum materiâ: his assensit *Raimundus Lullius*, in *Theoricâ sui Testamenti*, capite tertio, dicens, quædam est substantia terrea procedens ex minerâ suâ proximâ naturæ metallorum, quæ *Chalcanthion*, & *Azot Viurem* dicitur, & aliter *Vrisus* lucens & albicantis coloris, & in occulto rubei, nigri, & propatulo publice viride intar lacertæ venenosæ, hæc constat ex argenteo vivo imbuto vapore calido & sicco sulphureo laborato à naturali calore vivificativo: ex eadem mediâ substantiâ vitriolatâ ebulliente in cuniculis terræ, duplex elevatur vapor, sive spiritus fumusve appelletur, qui transigit lapides, & in eis frigore conglobatur in metallum post accretionem caloris in ipsum actione optesis: ut *Philosophus* in quarto *Meteoro-*

rum: Quare? Vapor iste meritò dicitur tertia proximaque metallorum materia: hujus verò duplicis vaporis unus est humidus viscidus & tenax, habetque aliquid terreis tenuis admixtum, quod appellatur argentum vivum, non quia sit argentum vivum vulgare, at per metonymiam, figura est tanquam transnominatio continentis, pro eo quod continetur, hoc enim continetur materia argenti vivi: alter vero vapor est siccus terreus & pinguis, qui vocatur sulphur non vulgare, quemadmodum dictum est de argento vivo, eo quod ejus materia sit similis materiæ sulphuris: hoc igitur mixtum est humidum viscosum, glutinosum unctuosumque, quod *Avicennas* appellavit virtutem mineralem; præterea nituntur probare quod vitriolum sit materia metallorum, hæc ratione ducti, omnes enim venæ metallorum desinunt in vitriolum, teste *Plinio libro trigesimo tertio, capite sexto*; cum itaque metalla habeant sub se vitriolum, judicium est ex ipso generari metalla: verum etiam alia ratione idem probant, videlicet ex quolibet metallo educitur sua species vitrioli, nam metalla fuerunt jam composita ex vitriolo; idcirco est Philosophorum axioma, ut omne compositum reverti possit in sua componentia, quemadmodum glacies revertitur in aquam, ex quâ jam congelata erat: idem censuit *Petrus Bonus Ferrariensis*, coætaneus *Raimundi Lulli Majoricani*, in libro *Margarita prætiosa novella*, ubi tractat de *Rationibus Artis Principalibus*; scripsit enim, atque æs in vitriolum commutari, si cum sulphureitate aluminosâ florescant, cum rubedine unius & alterius viriditate, postmodum solvantur, distillantur, & congelentur, ad unguem naturæ vestigia prosequendo: quod autem de ferro & ære in exemplum proposuit, prosecutus est inferius asserere de cæteris singulisque metallis: communis enim est omnium metallorum materia, depuratione tamen & digestionem differens, quæ si æque depurata esset & digesta in aliis, ut in auro, omnia procul dubio auri speciem assumpsissent, veluti assenserunt Philosophi omnes, & præ cæteris *Rogerus Bacon*, de *Arte Chymicâ in Avicennam*: etsi opinionum istarum multas collegerit longo progressu *Gabriel Fallopius Tractatu de Fossilibus, capite undecimo*, & nixus sit, in tam vasto opinionum pelago ingressus,

confu-

confutare eas ac refellere tantummodò operam navat subvertere Philosophorum sententias, qui concordēs afferuerunt materiam metallicam originem trahere à sulphure, & argento vivo, instar duplicis vaporis ut ait *Philosophus* in quarto *Meteororum*. Hæc duo principia constituta fuere in naturâ rerum, quorum sub nomine terræ & aquæ sæpe meminere *Plato*, *Aristoteles*, *Galenus*, *Avicennas*, *Geber*, *Albertus Magnus*; & quamplurimi alii scriptores celebres, tum veteres, cum Recentiores: utinam *Falloppius* suam saltem sententiam exposuisset quam oblitus est, aut eam demonstrare ignoravit: aut dicendum est cum *Aristotele*, libro quarto *Metaphisica*, tex. x. nihil enim contingit intelligere, nihil intelligentem unum si autem contingit, ponat huic rei nomen unum; verùm tanta fuit in eo maledicendi libido, ut propriè dicam, ut timere profluerit ad vituperandum potius aliorum, quamvis clarissimorum authorum, sententias, quam ad enucleandam ab omni vero veritatem, ut garrula loquacitate in labyrinthum inextricabilem posteros deduceret, quod est non minus commiseratione, quam risu dignum.

CAP. II.

Lapis Pyrites est Metallorum stirps.

Deflexit equidem *Falloppius* à veritate, & ab auctoritate celebrum scriptorum dissenfit, cum postea amens non animadvertit, quod dum alios ferire contendit, seipsum eodem telo prorsus occidit, alia enim inter sese vehementer repugnancia ac in seipsum militancia scripsit, quæ in pauca hic reducam adversus eum, & propriis ipsius armis, & clipeo instructus insurgo: cum enim suis objectionibus facilis sit responsio, si omnium, quæ ab eo exposita fuere, memores erimus: nam eodem capite undecimo *Tractatu ut supra de Fossil.* profecutus est, ita differendo, videlicet dico, falsum esse quod *marchessiz*

fit excrementum metallorum, sed est veluti sulphur lapidosum, fit ex vapore sicco, sicut & sulphur, & ita dicendo implicat sermonem, nam in omni metallo est vapor siccus, idcirco in superficie cujuscumque metalli reperitur marchesita : ex his singulis exploratis conspicuum deprehenditur fateri *Falloppium* esse metallum, marchesitam, & sulphur facta ex eodem vapore sicco sulphureo, quod superius profus negavit : ita ut aliquando joco, & interdum serio hæc protulisse, ac pro fabulâ plura finxisse videatur, nam eisdem verbis sibi repugnat, & mentiendo ludit : etenim tradidit falsum esse, quod marchesita sit excrementum metallorum, asserens ipse reperiri eam in superficie duntaxat cujuscumque metalli, demum inquit non existere marchesitam in venis cum metallis, quemadmodum deberet, ceu propriis locis metallorum & affert exemplum feminis animalium, quod est excrementum proprium existens in testibus, imò asserit marchesitam habere venam per se, nam reperitur etiam marchesita absque metallis nihilominus oppositum, sibi contradicens, jam prodiderat *capite sexto*, ejusdem tractatus supra citati auctoritate *Aristotelis libro tertio, & quarto Meteororum*, dicens lapidem pyrima cum erui à terrâ unâ cum metallis, & non separatim : hic tamen animadvertere velim, quod *Falloppius* loquens de *Pyrimaco Aristotelis* intellexit de marchesita Arabum, quemadmodum æquè intelligendum est : præterea addit ipse, lapidem pyrimacum appellari metallicum, quia mistus cum metallis ex terra effoditur lapis iste liquatur & fluit igni ardenti, & iterum frigido durefcit : hic tamen lapis non fluit quatenus lapis, at solum ratione illius metalli, quo prægnans est lapis : quod jam superius *capite quinto* asseruit *Falloppius* ex mente *Galenii, libro nono de simplic. Medic. facultat.* Videlicet terram non eliquari nisi habeat admistum aurum, vel argentum, vel aliud metallum, vel vitrum, vel aliud simile : quod addit etiam *Alexander Afrodisæus* : liquatur igitur pyrites ratione metalli, sed malleo non tractatur ratione lapidis, est enim friabilis quod est lapidis proprium : ex quibus deprehenditur existere pyritem sive pyrimacum dicere mavis, idem enim est, lapidem non purum, sed compositum ex lapide, & materiâ metallicâ, metallicum enim

ens verum occultum habet in se, idcirco utramque naturam ostendit, nempe lapidis & metalli; præterea *Fallopini* adducit aliam auctoritatem *Theophrasti* græci, qui memorie tradidit libro de lapidibus; quod veteres pro metallorum fusione construebant fornaces ex lapide pyrimaco, unde vis metalli agitati ab igne communicabitur parietibus fornacis ex pyrimaco constructis, hinc aliqua portio metalli in lapide pyrimaco contenti liquebatur: hæc vero sententia fulcitur aliorum quoque auctoritate, qui clarissimi equidem scriptores fuerunt, & præ cæteris *Pedacius Dioscorides Anazarbeus*, libro quinto de *Medica Materia*, capite de *Pyrite*, censuit hunc lapidem esse mineram metalli, ait enim esse lapidis generis à quo extrahitur æs, quod alludens *Galenus* loco supra citato dixit, fit cadmia ex terrâ ex qua æs generatur, at si non terram sed lapidem nuncupare velis, demum in calce illius capituli expressè inquit ex *Pyrite* in fornacibus usto fieri cadmiam: His assensit *Oribasius* libro decimo tertio, dicens *Pyrites* est species lapidis à quo conflatur æs: idem asseruit *Serapio Maurus* *Traçtatu de Simplicibus ex Mineralibus*, cap. 195. ubi scripsit marchesitam esse lapidem à quo conflatur æs: etenim verò videtur ex supradictis, æs duntaxat conflare ex *Pyrite*, cum revera cætera quoque metalla ut plurimum ad invicem mista, eliciantur ab ipso *Pyrite* in quo existunt, velut amigdala cortici suo inclusa, quam miscelan quibusdam videntur superiores silentio prætermisisse: ob id *Antonius Nusa Brasavolus Ferrariensis*, inquit nullum antiquorum novisse excudi argentum, neque aurum ex *pyrite*, vel noluisse de hæc re scribere, ut puta quæ sensu constare videntur: quapropter illos acriter improbat *Georgius Agricola* libro decimo, de *Naturâ Fossilium*, asserendo: veteres multa ignorasse: idiplum est legere in *secundo libro de Auro*, capite decimo, edito à *Joanne Francisco Pico Mirandula*, & *Concordiæ Domino*, qui suis temporibus appellabatur *Italica Phoenix*, quippe inquit; nam multa de terræ cavernis eruuntur metallica, quibus veteres non compotes fuerunt: hi tamen, si res ita se haberet, excusandi essent ratione expositâ à *Galeno*, libro decimo quarto *Methodi Medendi*, capite decimo septimo, ait enim plurima namque inveniuntur hodie quæ apud majores nostros non fue-

runt inventa : quamobrem ex *Galeni* dictisprehenditur, tempore cuncta docuisse experientiam, quæ sola est omnium iudicatrix certissima, recte ipsomet *Galeno*, lib. 1. de *Simplicium Medicamentorum facultat.* cap. 38. nil itaque mirum est, si veteres, cum homines essent, proinde multa ignorare poterint, quæ à posteris inventa ; nobis tradita fuerunt : nihilominus si rectè veterum scripta examinentur, ac mutuo conferantur loca, in quibus sermo de his habetur, facilè percipi poterit novisse priuscos erui aurum, argentum, æs & quodcumque aliud metallum à Pyrite : adnotentur igitur & in primis *Galeni* verba, lib. 9. de *Simplicium Medicamentorum facultat.* sed in argenteis metallis efficitur simili secretionè, videlicet Cadmia, quam eodem loco publicè promulgavit fieri ex ære & Pyrite : idem quoque venari potest ex verbis *Dioscoridis*, cap. de *Cadmia*, ità asserentis ; fit & in argenti fornacibus candidior, scilicet Cadmia, viribus nequaquam comparanda ærarix : mox capite de *Pompholige* & de *Spodio*, inquit *Dioscorides* ipse, neq; ignorandum est ex auro, argento, & plumbo fieri spodium : neminem verò peritum latere existimo, nimirum fieri Cadmiam atque Spodium, quando in fornacibus fecernitur metallum à Pyrite, quemadmodum scripserunt prænominati auctores : quod etiam *Fallopius* confessus est capite de *Cadmia*, dicens ; licèt *Dioscorides* inceperit agere de his quæ ex ære fiunt ; at tamen cuiusdam consecutionis causâ, loquitur etiam de aliis Cadmiis, quæ ex aliis metallis fiunt : quapropter non æquè fuerunt improbatii veteres.

CAP. III.

De Cadmia.

EX prænarratis, conspicuum habemus arte fieri Cadmiam veram ; quæ aut ex Pyrite elevatur in fornacibus usto, hic est lapis metallicus, aut ex quibuscunque metallis rudibus :

dicuntur autem rudia, antequam depurentur à societate Pyritis lapidis, in quo ipsa metalla existunt à natura procreata & cum eo lapide mixta fodiuntur à terra : ab eis igitur, dum in fornacibus expurgantur, flatu elevatur materia quædam fuliginosa, quæ lateribus concameratis & in arcum constructis virgis ferreis adhæret. Est itaque Cadmia fumus subtilis resolutus ex substantia minerali & in sublimem fornacis partem condensatus : verùm æraria Cadmia, nempe quæ fit ex ærè aliarum præstantior habetur : quamobrem consuetum est ut plurimum, ex ære colligi eam, tametsi eadem occasione fiunt atque Pompholix, Spodium & Dyphruges, quæ omnia, quamvis ab eadem radice procedant, inter se tamen differunt : sic etiam ex Cadmia variæ prodeunt species, quatenus ipsius pars aliqua sit levior & purior & ad sublimiora egesta : Alia verò ad decliviora existens, prout ponderosior & minus pura : hinc istæ sequuntur differentiæ nempe Botritis, Onichitis, Placodis, & Ostracitis, hæ à similitudine, partimque ab effectu nomina protrahunt : ex eis tamen eligitur Botritis, aliàs enim excellit ; præstantiorque advehitur ex *Alexandria Ægypti & Syria*. Quare Officinæ, atque Chimistæ, consuevere eam appellare *Thutiam Alexandrinam*, quæ tamen distat à *Thutia Arabum* ; eorum enim Thutia est Græcorum pompholix. Sed revertamur ad Cadmiam ; eam atque *Arabes* assenserunt arte fieri in fornacibus, quibus conflatur æs, purgatur quo modo descripto à *Dioscoride*, eamque *Climiam* atque *Catimiam* nominarunt idioma Arabico : præter hanc autem *Galenus*, lib. 9. de *Simplic. Medicam.* facultate prodidisse videtur aliam reperiri Cadmiam in cipro absque fornacis opere, at ordine naturæ tantùm, citra aliud artificium productam in monte solis nominato, in quo erant fodinæ variorum metallorum, quod repetit lib. 4. de *Compositione Medicamentorum per genera*, cap. 1. dicens, Siccat Cadmia atque hæc magis ea quæ suâ sponte nascitur, nec mutatur in torrentibus, aut rivis, ac in Cipriorum montibus, aliisque in locis invenitur, præcipuè verò ubi metalla sunt : idcirco plerique assentientes *Galenus* verbis, parùm aut nihil aliud advertentes, voluerunt eam nominari naturalem, fossilemque Cadmiam ; cum tamen his repugnent verba *Dioscoridis*.

scoridis ita afferentis, loco de Cadmia, nec desunt qui Cadmiam in lapidum fodinis inveniri tradant, falsâ quâdam lapidum cognatione : inde prosequitur multa ostendere signa, quibus discernitur illorum error : verumtamen omitto ea, nè prolixus videat cum unusquisque legere poterit illa apud ipsum *Dioscoridem* : ejusdem fuit sententiæ *Oribasius*, lib. 13. ita proferens adversus illos, videlicet sunt qui in lapidum fodinis inveniri Cadmiam afferunt, decepti nimirum à lapidibus qui sunt Cadmiæ persimiles ; cum his præterea maximus, apertissimusque comprehenditur consensus tum *Ætii*, cum etiam *Pauli Aegineta*, qui de Cadmia artificiali tantummodo tractarunt : Hicquidem in rerum naturalium, necnon medicamentorum simplicium cognitione multum fuerunt versati, nec tamen aliam prodiderunt Cadmiam : verum nonne adest etiam Serapionis testimonium inter Arabes celeberrimi scriptoris, atque Græcorum ascleclæ, ipse redarguit existimantes reperiri in montibus, & in cursibus aquarum petrosam Cadmiam, sive climiam dicere malis Arabicâ dictione, quam ipse prorsus negat esse veram climiam : quapropter admirari datur substituisse nobis *Galenum* improprie Cadmiam naturalem fossilémque reperiri, quam à Præfeto metallorum accepisse fassus est ob veræ Cadmiæ, id est, artificialis, penuriam : ita quòd alteram Cadmiam videbatur Præfetus insinuare *Galeno*, quæ verò deficientis vicem gereret, nam easdem fere vires utraque possidet, sicuti est videre, præsertim in operationibus metallicis ; jam enim consuetum erat præcis luteo colore inficere æs cum prima artificialis Cadmiæ differentiâ, quæ Botritis est, & vulgò *Thuria Alexandrina* appellatur, quemadmodum nuper expositum fuit, hac igitur artificiali Cadmia construebant auricalcum, quod *Avicennas* appellavit *Allaton*, dicens, in *Dictione quinta*, *Allaton* fit ex tribus sibris Cupri, & tribus unciis *Thuriæ* : eâ verò deficiente, ut minori dispendio opratum eveniret, reperierunt, experientiâ duce ; Inferiores ad hoc opus supplere quoddam genus lapidis mineralis, ac fossilis, qui solus his temporibus in usû habetur ; hunc plerique volunt esse Cadmiam fossilém à *Galeno* recensitam, ac summopere approbatam adversus morbos, quibus artificialis Cadmia medetur, quinimò

scripsit ipse *Galenus* eandem vim habere, atque præstantiorem, quippe naturalem fossilémque Cadmiã; Quare meretur equidem nominari altera Cadmia, aut saltem ipsius Cadmiæ succedanea: sed jure *Dioscoridis* pseudocadmiã potius dicetur: hanc volunt Neotericorum plurimi esse lapidem calaminarem, alioquin calaminã, aut gelaminã dicunt, & idiotarum vulgus Thutiam zelaminã vocat; sic vina multos opplevit opinio: eandem calaminã scripsit *Gabriel Falloppius* *Tractatu de Fossilibus, cap. 12.* in usum habitã esse pro inficiendo ære colore aureo, quod mox nuncupatur *l'Ottone*: idem attestatus est *Hieronimus Cardanus, de subtilitate Rerum, lib. 6. de Metallis,* in calce libri dicens, lapide calaminari, seu Magnesiã uti loco Cadmiæ, qui tingunt æs in auricalcum: ipse tamen errat in hoc confundendo Magnesiã lapidem fossilem cum calaminari, cum aliud sit Magnesiã, ac satis distet à calaminari, quod probabitur loco & tempore: at pro nunc omittam Magnesiæ historiam, quam in sequenti capite exponere polliceor: in præsentiar. enim ad inceptum de Cadmiã opus est redire, cui lapidem calaminarem convenire, atque ipsius Cadmiæ loco succedere asserunt in multis morbis debellandis, & præsertim oculorum affectibus præstare dicunt experientiam docuisse, & præ aliis, *Andreas Matthiolus, in Commentariis Dioscoridis* recensuit Cadmiã fossilem mineralem, asserens esse lapidem calaminarem expertem metalli; præterea addit, ad hoc munus tingendi æs in oricalcum, aptum esse, & habere usum: quod etiam asseritur à *Vannutio Biringutio, lib. 2. Pirotechnia, cap. 9.* cum prædictis scriptoribus assensit *Georgius Agricola, de hujusmodi Pseudocadmiã, nam lib. 1. & 8: atq; 9. de Nat. Fossilium, & lib. 5. de Ortu, & causis subterraneorum,* inquit, quod profusa cum ære ejus colorem immutat & fucum facit auri enim colorem mentitur; eandem itaque appellavit ipse *Agricola* Cadmiã Fossilem metalli expertem, vulgò calaminã; hæc enim, assensu omnium scriptorum, licet sulphur & argentum vivum, ad invicem mixta contineat; nihilominus cum proportione principiorum remansit expertis metallis & ab eis distat: ei enim Pseudocadmiæ insunt partes terreæ inquinatæ, quæ ab invicem separari nequeunt nisi cum earum de-

perditiõne:

perditione : quod evenit ex ipsius materiæ cruditate, & indigestione : plures vero alias Cadmias fossiles proposuit *Agricola* ex suo cerebro, quarum alteram narravit esse Cadmiam bituminosam sub vena carbonum mineralium, prout *lib. 4. de Natura Fossilium* : Alteramque Cadmiam continentem Sutorium atramentorum, & alteram inquit esse metallicam, quandoque enim continet argentum, quandoque æs, interdum etiam argentum & æs, prout *lib. 5. de Natura Fossilium* diffusè tractavit, atque sparsim plurimis aliis in locis suorum operum proposuit Cadmiam fossilem metallicam adedò acrem persæpe reperiri, ut nudas manus atque pedes operariorum corrodât, nisi bene se caveant : imò asserit prædictam suam Cadmiam si sublimetur, fieri admodum venenosam, ità ut mures, grillos, lupos, & omne genus animantium interficiat : quamobrem voluit *Agricola* ex hac Cadmiâ, quam cobaltum vocari ait à Germanis, constare lapidem asium, cujus facultas est consumere carnem, quapropter Sarcophagus à Græcis nominatur : præterea placuit *Agricola lib. 10. de Natura Fossilium*, hujusmodi Cadmiam esse eandem quam descripsit *Galenus* reperiri in montibus & rivis Cypri præter metallâ, atque ipsam, non æquè, existimavit Cadmiam fuisse *Plinii*, quam non animadvertit descriptam à *Plinio*, *lib. 34. cap. 10.* sub nomine lapidis ærosi, five ærarii, aut metalli æris, nam ex Cadmia *Plinii* elicitur æs, & dum igni Cadmia flagrans liquatur metallum fluit : idcirco, quantum à veritate distet *Agricola*, unusquisque conjicere poterit ex verbis utriusque auctoris, nempe *Galenii* & *Plinii*, deprehendet enim diligenti examinatione utrumque fuisse alterius sententiæ, quam non percepit *Agricola* ; miror equidem tantum virum in hoc labi, at denique ne longius evager, referam in primis *Plinii* sententiam, quæ minimè favet opinioni *Agricolæ* ; nun eodem loco non rectè percepto ab ipso *Agricolâ*, discurrens *Plinius* asserit lapidem, à quo elicitur æs, vocari Cadmiam, inde profequitur, quæ dum in fornace evolat æs, novum sortitur nomen, nam ex tenuissima ejus parte elevata in altum ad virgas ferreas producuntur quatuor Cadmiæ differentiæ, quas *Plinius* distinguit in capniternam, quæ & borritis dicitur : in placitem, zonitem alii appellarunt : in Onichitem ; & Ostracitem : præterea docuit
albani

albam esse Cadmiam, quæ ex lapide argenteo elevatur, verum ex lapide ærario præstantiorem esse assensit: hæc omnia conferunt sententiæ *Pedasi Dioscoridis*, præterquam visus fuit *Plinius* aliquantulum variare in nomine lapidis, qui continet Cadmiam, quod parum refert: ex sensu enim verborum auctoris apertissimè habetur metaphoricè nominasse totum pro parte, videlicet lapidem ærosam pro Cadmia, latet enim Cadmia in Pyrite, hic est lapis ærosus, à quo excoquitur & fluit æs necnon eadem occasione elevatur Cadmia, quemadmodum jam expositum fuit; eadem fuit Cadmia *Galenii* lapidosa recensita, lib. 9. de simplic. Medicam facultat. loco de samia, & fusius loco de Cadmia hæc à natura tantum absque artificio producta est, nempe Pyrites; nam lapis iste continet Cadmiam, quæ provenit ab eo in fornacibus, eamque sic à lapide segregatam appellavit fornacariam, loco de Misy, & combustam: ut facile est deprehendere ex dictis *Galenii*, cap. de Terra Samia: mox, loco de Cadmia atque de Pyrite, quippe reperitur non modò in montibus, ut in propria fodina, verum etiam in rivis & fluminibus prope metalla, id est, prope metallorum fodinam. Verumtamen ibidem animadvertere velim, lapidem ærosam *Plinii* differre à Pyrite eroso *Agricola*; ipse enim *Agricola* pro Pyrite eroso absque diphthongo apertissimè nominavit atramentum metallicum, hoc enim concrevit ex substantia Pyritis soluta per erosionem in aquam, sive succum dicas à natura in visceribus terræ, in qua solutione & concretionem, alteram novam formam induit; sic enim omisâ, Pyritis formam in erosionem, & solutionem ipsius, dum inde concrevit, mutatur in atramentum metallicum, quod est Mysios, Chalciteos, & Soreos, prout fusius exponetur proprio loco; alioquin autem *Plinius* vocavit lapidem ærosam cum diphthongo Pyritem rudem, qui est gleba lapidosa continens metallum æs, à quo assumplit nomen ærosam, & vulgò dicitur vena metalli: nam ex ea fluit metallum vi ignis liquatum, tunc elevatur Cadmia artificialis: idem nimirum asseruit *Galenus*, lib. 9. de simplicium Medicamentorum facultate; expressè enim inquit, ex Pyrite proprio fieri Cadmiam. Sed redeamus ad *Plinium*, cap. 13. ejusdem libri, ubi prodidit fieri Spodium & Cadmiam ex lapide

lapide ærofa, ac ibidem addidit ex Pyrite fieri diphrigem ut ostenderet lapidem ærosum esse ipsum Pyritem : ac superiori cap. 12. docuit medicamentum pforicon fieri ex una parte illius Cadmiæ veræ, quæ artificialis est, & duabus partibus chalcitidis, more *Dioscoridis* : quamobrem satis probatum fuit unam & eandem esse Cadmiam *Plinii*, atque Græcorum, & ab ea longè aliud esse Cadmiam *Agricola* non rectè ab ipso libratam, quæ minùs convenit cum Cadmia *Galeni* : suam enim Cadmiam tum Fossilem, cum & artificialem prodidit *Galenus* esse mitem utramque præditam facultate desiccandi, ac mediocriter extergendi, lota verò præcipuè Fossilis approbatur à *Galeno* utilis ad ulcera carnis impletionem poscentia, & oculis & in toto corpore conferre : oppositum verò operari habemus Cadmiam *Agricola*, nam causticam vim atque venenosam habere eam ait ipse : quapropter consequitur aberrasse eum à toto Cælo : & quæ dixit non satis firma esse patet ; parùm enim veritatis consentanea attulit ex sua opinione, quæ de facili excutitur. Quare inter Cadmias connumeravit etiam lapidem Comensem coloris cinerei, ex quo tornantur vasa in usum habita pro coquendis cibis ; cum tamen lapis iste comensis prorsus distet à Cadmia : reprobavitque eum *Dioscorides*, afferens præ citato loco, nullam Cadmiæ vim habere, non tamen sum nescius eodem lapidem adulterari Cadmiam : alteram constituit *Agricola* Cadmiam bituminosam, quæ in prunas projecta ardet, & allium silvestre olet ; tandem in cinerem abit : neque hanc habere qualitates Cadmiæ ullâ ratione probat : præterea si insuper revocentur memoriæ, quæ sparsim diversis in locis prodidit de metallica Cadmia, apertissimè deprehendemus eum fuisse inconstantem : nam *lib. 3. de Natura Fossilium*, ait, esse lapidem durum, & candidum : at postea, *lib. 5. exp* icavit, Tres esse differentias Cadmiæ metallicæ, Fossilisque, quarum unam, ait ex albo pallere, quam paulò post tradidit esse pallidam a bescentem, alteramque subluteam & leyem : tertiam verò ex nigro rubescere retulit : nihilominus harum nullam dixit habere candorem, prout dixerat *lib. 3. verumtamen* neminem latere puto colorem candidum esse purum atque lucentem, cui contrarius existet pallidus color : deinde

inde in *Bermanni* libro initio, inquit, præterea verò est aliud genus ferrei quasi interdum coloris, Cobaltum nostri vocant, Græci Cadmiam, non multum differens à Pyrite : attamen, *lib. 9. de Natura Fossilium*, expressit fieri Cadmiam in ætariis fornacibus ex Pyrite & Cadmia metallica fossili ; nam ex reliquis venis æris pauca & non bona oritur, quamvis alioquin *Agricola* existimaverit : ex quibus comprehenditur equidem quod ipse perturbavit vera n historiam cum diversis, ac etiam modò huc flectit, modò illuc se torquet ; aliquando enim est professus imitator veterum scriptorum, citans eorum auctoritatem, irà ut videretur eorum animam tenere, atque eorum favore existimavit ipsiusmet opinioni opem ferre : verum docuit ipsius verborum sensus in contrarium tandem distrajisse veterum auctoritatem, cum indè visus sit interdum eis diffidere ; inquit enim, non valere auctoritates ad refutandas opiniones ; ex quibus patet sibi met adversari *Agricolam* ; hinc evenit, ut ipsius opinionem habeamus ancipitem, quam ratione munitam asferre debebat, ubi noluisse ipse aliorum scriptorum auctoritate uti, à quibus in multis dissensit, sed eum docebat Philosophi officio fungi ad unguem, quod est sensuum iudicio & rationibus pugnare, quod tanquam axioma proloquiumve consuetus est docere : attamen ipse non observavit eum, cum hoc munus suum esset & omittere opinionem, nam ea dici solet de re incertà ; è diverso autem dicitur ratio vera atque certa, & ubi deficiat ea, congruit atque celeberrimorum scriptorum auctoritas : quinimo oppositum sentit *Agricola* ipse, sed eodem crimine execrabitur, quo ipse alios est detestatus, præterea maluit ipse corruptis vocabulis idiotarum, vocibusque plebeorum, prout sunt fodinarum rustici, operarii adhærescere : quam doctrinæ clarissimorum auctorum, ut novam doctrinam constituere videretur ipse, sed hallucinatus exitit ; exempli gratià, ut res magis pateat, recenseamus propositum *Agricole*, ait, in *Bermanno* ; succi autem ex quibus Pyrites, & argentum fiunt, videntur concrevisse in unum corpus: atque id natum esse, quod Cobaltum appellant : sunt qui idem cum Pyrite esse censent, quod eadem ferè insunt, sunt qui specie, quod mihi placet, distinguunt, nam per sæpe insignem corrodingi vim

habet,

habet, ut manus & pedes operariorum, nisi benè sibi caveant, excedat quod Pyritem efficere non scimus; hæc sunt propria verba *Agricola*: unde si disquiramus quid sit Cobaltum, nemo nos docebit cum hujuscemodi nomen non recensetur à Græcis, neque Arabis & eò minùs à Latinis auctoribus, præterquam ab idiotis quibusdam rudibus operariis in fodinis Alemanniæ; quamobrem mirum est, quòd *Agricola*, in literis latè versatus, vulgi deliria secutus sit; inde visus est ignorare quod Pyrite aliquando admistum reperiatur risagallum & arsenicum, atque alia media mineralia corrosiva, quæ in prima ignis operatione evanescent instar spiritus inter mineralia, prout sunt, antequam elevetur Cadmia: hæc tamen non constituunt aliam differentiam lapidis metallici, ut alio nomine vocetur, præterquam Pyritis, ex quo fit Cadmia Græcorum: memini quandoque audisse mineralium fossores, qui eorum idionate appellantur Canopi, lapidem metalli satis copiosum nuncupare venam metalli: alterum verò lapidem quamvis minerali, & ejusdem generis, sed parum aut nihil metalli fixi continentem vocarunt Marchesitam; cum tamen uterque lapis, tum primus cum & secundus sit mineralis, & sub eodem genere dicitur Marchesita, quæ idem est lapis Pyrites, quemadmodum confessus est *Georgius Agricola*, lib. 1. de *Natura Fossilium*, ubi recensuit media mineralia ex auctoritate *Alberti*, mox inquit, Pyrites solus ex toto illo numero proprie verèque est medium quod lapis permixtus & temperatus sit metallo: idipsum asseruit lib. 10. de *Natura Fossilium*, dicens: Verumtamen sapius totæ venæ constant ex Pyrite conjuncto continuatòque; & lib. 3. de *Ortu & causis subterraneorum*, inquit, atramentum sutorium fit ex aqua lambente Pyritem, qui est quoddam mixtum ex lapide & ære, Chalcitii, & Misy, & Sory, quod est flos atramenti sutorii: nihilominus & si his bene gessit non perseveravit: prædictorum enim immemor & inconstans diversè locutus est in *Bermanno*, ubi ait, Kifum, quod simile Galenæ plusquam Pyriti, continet aurum & argentum: hoc nomen Kifum est quædam vox corrupta in usum habita tantummodo à fossoribus, sed ab eis parum æstimatur hujuscemodi lapis: dicunt enim ipsi esse lapidem hunc metallicum, qui parum aut

nihil continet metalli ità ut magis esset impendium, quam lucrum si vellent ab eo elicere metallum, quapropter demittunt eum: cum utilius sit eligere lapidem metalli copiosum, qui quam minimo impendio plurimum congerat, nè damnum inferat post multos sumptus, sed multi lucri sit, quem observari docuit *Galenus, lib. 9. de Simplicium Medicamentorum facultate*; ubi tractavit de terra samia: visus est itaque *Agricola* pluribus labi: & præ cæteris nescivit ipse quo nomine appellaretur ab auctoribus lapis iste mineralis, quem vulgus operariorum fodinarum Germaniæ vocavit Kifum: deinceps voluit differre galenam à Pyrite: cum tamen sit galena idem cum Pyrite neque ab eo differt, nisi in specie Pyritis à Pyrite: unde factus est *Agricola* Kifum non esse dictionem Græcam neque Latinam, sed Germanicam Canopis familiarem: mox ait, quòd nec Pyrites nec Galena est, sed suum quoddam genus habet; nam Pyritis colorem nec duritiem habet: verum cum *Agricola* videatur in sermone ambiguus, disquiremus veritatem à *Galeno* loco supra-citato ubi prodidit differentias terræ metallicæ, juxta metallorum differentias, prout uberius in sequentibus exponetur singulatim, ità ut facile sit comprehendere unum esse genus terræ, aut lapidis metallici dicere mavis, qui Pyrites dicitur in plures species distinctus: idem habetur à *Dioscoride*, & ab *Avicenna*: cum non desint alia veterum atque recentiorum testimonia, quorum *Amatus Lusitanus* in *Dioscoridem* exposuit molibdoidem *Dioscoridis* esse lapidem plumbarem Latinorum, Kifum Germanorum, & Marchesitam plumbi Arabum, quæ tamen est sine plumbo, persimilis verò apparet galenæ, quæ est propriè vena plumbi dicta à Græcis *μολιβδαίνα*, & à Latinis plumbago, hæc fertilis est plumbo, etenim vero ambo lapides isti, nempe molibdoides, & molibdena, reperiuntur interdum in eadem fodina adeo similes, ut oculis difficile sit unum ab altero dignoscere: præterquam mediò igne; eliquatur enim & fluit plumbum à molibdena, quia in ea continetur: illud verò non emittit molibdoides: natu eo sterilis est sed crepitat in igne & resilit ab eo molibdoides lapis nisi alio corpore fusibili affocietur, quod non contingit de molibdena, ræterea hic habet tesselas tenuiores, at molibdena

molibdena habet eas crassiores, quas vulgus operariorum appellat granam magis crassam, hæc copiosum indicat metallum, uterque tamen lapis dicitur Marchesita, una est sterilis, & altera fertilis, quam *Agricola* nominavit galenam quemadmodum & alii Juniores fecerunt nixi auctoritate *Plinii lib. 34. cap. 18.* galena igitur est molibdena, & duplex: Nam artificialis est, alteraque fossilis, de qua nos loquimur, galenam denominatam fuisse contendit *Marcellus Virgilius*, à Galitia Hispaniarum Provincia, in qua copiosa reperitur. Verumtamen ipsius opinionem deridet *Amatus Lusitanus* asserens denominari revera à voce Hispanica galena, quæ vox pulchritudinem refert: etenim in Hispania hujuscemodi vena pulchrior quam alibi videtur, inde corruptè dicta fuit galena, utraque Pyritis species est: ejusdem mentis fuit *Antonius Musa Brasavolus*, lib. de examine Metallorum, ubi inquit. At Germani Pyritem ut Marchesitam Kisz vocant: sed suis nominibus postea distinguunt argenteam, & auream, &c. verum atque *Gabriel Fallopius*, Tract. de Fossil. apertissimè confirmavit utrunque lapidem; videlicet molibdoïdem & molibdenam appellari Marchesitam: præterea differre utramque addidit ratione metalli tantum, quemadmodum expositum fuit: de utraque confusè tractavit *Agricola* sub diversis nominibus, operariorum potius opinione imbutus, quam verà cognitione ductus, alioquin sibi non contradixisset; nam aliquando falsus est, quod jam negaverat, & confundit quod prius distinguere eniti videbatur; placuit ei esse utrunque lapidem unum & idem: quandoque prædictam venam habuit pro Pyrite, cum ipse dixerit in *Bermanno*, jam constat plumbum de nigro loquor, ex hac unâ materiâ quam cernitis & Pyrite: prædictis & hujuscemodi aliis sæpe implicavit sermonem suum, idcirco permultis lapsus est erroribus, qui ex diversis proferri possent, sed nunc supersedendum puto: sat est ostendisse lapidem quemcumque metallicum contineri sub genere Pyritis, cujus differentia tot constituuntur, quot metalla sunt, cum tamen præter eas reperiatur Pyrites cujusunque speciei metallicæ sterilis in quo natura adhuc non formavit metallum, licet in potentia in eo existat indigestum: Pyrite enim lapide insunt

infusa metallorum seminaria prima : verùm ex præhabitis satis atque constat Cadmiam veram fieri arte , juxta Græcorum traditionem, præsertim *Dioscoridis*, qui maximus fuit atque fidelis experimentator ; cujus sententia non datur reperiri Cadmiam fossilem, præterquam Pyritem, qui non Cadmia sed lapis-Cadmia est, in eo enim latitat Cadmia ; hæc equidem non elicitur à calaminari lapide, neque ab alio lapide, prout nec Pompholix, nec Spodos, nec Dyphriges, præterquam ex Pyrite, in quo prædicta existunt à natura producta : quod apertissimè deprehenditur voluisse *Plinium*, id ipsum innuisse *Galenam* existimandum censeo. Nam loco de Cadmia insinuat lapidosam appellari Cadmiam lapidem metallorum, qui in montibus reperiebatur à metallis, sic apertissimè scripsit ipse *Galenus*, inde subsequitur ; at-ejus quæ combusta est aliam Bortrytim, aliam placitum Medici nuncupant : quippe ratio persuadet nullam dari Cadmiam præterquam vulgarem *Dioscoridis*, qui vi ignis & arte elicitur ex lapide metallico, si rectè consideremus, ut patèam facit ipsius Etymologia, denominatam fuisse à Cadmo filio *Agenoris* Phenicum Regis : Cadmus autem fuit Thebarum in Bœotia conditor, & modum conflandi metalla invenit ; quorum conflaturà non modo Cadmia, sed sed alia plura oriuntur, quæ leviter per transcursum tetigi : etenim satis exposita ab aliis mihi visa fuerunt, ad eos recurrere poteritis ; reliqua verò aut ignota aut difficilia aperire ad unguem incubui : Ex Cadmiæ prima differentia nuncupata, vulgò Thutia Alexandrina, fit unguentum de Thutia consuetum officinis, quod falsum existimârunt recentiores esse unguentum diapompholigos *Galenus* ab eo magnopere celebratum, *lib. 2. de Arte Curativa*, ad *Glaucanem de Cura Cancris*, ubi illud componebat ex Pompholige, hi verò ejus vice abutuntur Thutia : quamobrem aberranter sæpe unguentum de Thutia nominant diapompholigos, credentes utrunque idem esse, cum tamen inter se differant : Aliud verò unguentum de Thutia, id est, de Cadmia descripsit *Galenus*, *lib. 2. de Compositione Medicamentorum per genera*, cap. 14. sub nomine *Proprio Diacadmia*, quod indicat de Thutia idem tradidit, *lib. de Compositione Medic. per gen. cap. 11.* ubi descripsit etiam unguentum de Molibdena,

dena, eadem unguenta fuerunt descripta à *Bartholomeo Mag-*
gio, lib. de vulnerum sclopetorum curatione, quæ apud eum,
 prout prope *Galenum*, oculis percurri possunt: præterea quod
 jam pollicitus sum, ecce nunc libentissimè aperiàm de Magne-
 sia, quæ, cum paucis sit nota, non verò existimata fuit à *Cardano*
 pro lapide calaminari, quare hallucinatus unum cum altero
 confundit: nè tamen hujuscemodi error, ceu solium in alios
 distuat, pandam utriusque historiam in sequenti, ut planè unus-
 quisque deprehendere possit quantum calamina distet à Ma-
 gnesia.

CAP. IV.

De Calaminari Lapide, & de Ma- *gnesia, quomodo inter se differant.*

CAlamina lapis, est mineralis ponderosus imbutus sulphure,
 & argento vivo, fugacibus & impuris, & pauca proportione
 mistis & indigestis, quapropter caret metallis, neque cum eis
 reperitur, sed extra eorum fodinas, præterquam plumbi, nam
 prope eam ut plurimum existet: quamvis & plumbo deficiat
 non per se funditur igni, imò uritur & evanescit. Verumta-
 men si æri fuso cautè projiciatur, moxque tegatur vitri scobe,
 ut meliùs igni retineatur, tunc funditur cum ære atque tingit
 eum in oricalcum, hoc est, colore luteo, qui, ceu medi-
 co'or, resultat ex duobus contrariis; præterea augeat metal-
 lum in pondere, neque in alio usu habetur: coloris cinere
 lutescentis est ipse lapis, non vehementer durus, at fragilis
 calefaciendi & exsiccandi vires habet, advehitur ex Alemania
 atque ex Como, & Mediolano celeberrimis Urbibus Italiae in
 Gallia cisalpina, necnon ex agro fossi novi Senensis in Tuscia
 Magnesia verò naturalis, fossilisque est lapis mineralis, inte-
 media mineralia, ut dici consuetum est, connumeratus: im-
 pendit ei natura argentum vivum & sulphur, quemadmodum

& aliis mineralibus : variè tamen ob diversam materiæ eorum proportionem, ac naturæ ipsius operationem ex variis accidentibus, quando se laceffitæ : quapropter consequitur etiam varia esse inter se mineralia, prout habemus à Philosopho, *lib. 4. Meteororum*, ejusdem fuit sententiæ *Petrus Bonus in Margarita preciosa* : idcirco sulphur in magnesia est turbidum, magis fixum & minus inflamabile quàm sit in Cadmia, & naturæ martis magis approximatur : hæc prodidit memoriæ *Gerber, lib. 2. summæ perfectionis, cap. 4.* ubi ferrum indicavit pro marte, quamvis marte cæterisque metallis sit actualiter penitus expers lapis iste, colliquatur tamen igne, ac (more metalli) funditur cum vitro & cum omnibus vitrificari aptis : at diu non perseverat igne, longo enim igne evaporat donec prorsus evanescat : dum verò in modica quantitate fusus sit cum vitro purificat, eum albificat & perspicuum reddit, quanvis antea viride aut luteum opacumve & immundum esset : quambrem vitriariorum vulgus vocitur Magnesiâ commolitâ, sale sodæ, quem Arabes nuncuparunt salem alKali, Latini autem salem vitri; hunc enim commiscet Magnesiâ & silicibus fluminum albis interioribus micantibus vitro vel arenulâ quâdam plenâ vitro ; inde omnia hæc ad invicem composita urgent in fornace reverberatoria igne fortiori incinerari & reduci in massam quam vitriarii ipsi appellant frittam, alii ammonitrum. Prædictam autem frittam reponunt in altera fornace in vasis ad hoc munus aptis, & præcoquunt donec reducatur ad actum perfecti vitri ; dum verò coquitur, expurgaturque usque ad claritatem, eructat spumam quæ concrevit instar salis albi, tolliturque verriculo hæc spuma tanquam crementum, quod appellant fellem vitri, alii florem vitri aut crystalli, ubi tenuius elaboretur saporis mixti, magis tamen falsi quam amari, in usu habitus est ab aurifabris ob suam facilem fusionem : & à mulieribus pro expolienda facie : Ex prædictis igitur facile est comprehendere, salem alKali, id est, sodæ administrari, ut vitrum fluere faciat à scobe lapidis fluminum vel arenæ in quibus nimium existit à natura procreatum : quapropter soda, Arabicè dicta Kali, nuncupatur à quibusdam herbâ vitri ; cum enim sal ipsius herbæ sodæ, eliciat vitrum à lapide vel arenâ, & fluere faciat

faciat eum in igne : sic intelligendum de lapide Magnesiæ, quem falsò existimavit *Fallopius, Tractatu de Fossilibus, cap. 6.* habere in se vitrum, inò asseruit Magnesiã esse speciem vitri, præterea existimans opinionem suam fulcire, perversè citavit *Plinium, lib. 36. cap. 8.* enitens atque ejus sententiam distrahere, quod autem incassum egit ; *Plinius* enim non inquit Magnesiã esse speciem vitri, neque in se habere vitrum : exponit verò fundi & colliquari ad usum vitri, quod equidem verum experienciã habitum est : nam cum Magnesiã dilucidatur vitrum, quemadmodum jam explicatum fuit, alter quoque usus habetur ; si enim Magnesiã superaddatur vitro in majori quantitate, quam requirat opus dilucidationis, inficit eum colore prurpureo, idem præstat vasis figulinis, ac eorum figuris si liniantur ; pinganturque Magnesiã soluta ; verùm enim *Fallopium* aliã ratione nititur opinionem suam teneri, ita dicens, lapis non funditur nisi in se habeat argentum, aurum, ut aliud metallum, aut vitrum : Et ad propositi sui confirmationem adducit auctoritatem *Galeni & Alexandri Aphrodisi,* quorum sententiam veram fateri licet, sed eam uberius explicare, ne distrahatur obiter mihi occurrit : cum plurimi huic opinioni contraria sensu comprehendantur, ut infra scripta, quæ metallis, atque vitro carent, nihilominus funduntur igni, & colliquantur prout sunt sepum, adeps, butirum, pix, cera, & galbanum : ex mineralibus verò sulphur igni funditur, & liquescit more metalli, quamvis nullum habeat in se metallum neque vitrum : & alia his carentia colliquantur, ut putà pissaphaltus, alumen, vi riolum, & arsenicum, chrysochalla fossilis, salia, tartarum, & nitrum : At quid dicam de Pyrite ? Qui est lapis metallicus, veruntamen reperitur quandoque cum metallo, quandoque absque actuali metallo, licet eum contineat in potentia, at ex incompleta concoctione, non absoluta fuit metalli forma, & si in utroque reperiatur eadem radicalis humiditas viscosa, consequitur etiam ut uterque lapis fundatur, ut proculdubio fundi habemus experienciã compertum : Quare ab universalibus exordium censeo, ut inde facilius sit particularium cognitio : diversi enim conspicientur effectus evenire è rebus procreatis à diversa elementorum compositione :

nè verò egrediar à proposito, exemplum afferam de his quæ per ignem co'liquantur ; in eis enim vincit aqua, quemadmodum scripsit *Philosophus, lib. 4. Meteororum, tex. 54.* quæ liquefiunt ab igne, hæc sunt aquosiora : quædam autem, & communia velut cera : mox paulò inferius profequitur, aurum itaque quidem & argentum, & æs, & stannum, & plumbum, & vitrum, & lapides multi innominati, aquæ omnia enim hæc liquefiunt calido : idipsum meminit *tex. 52.* etenim multa sunt aquosa, quæ igni non liquefiunt, sed absumentur, quando simplici aqua, aut terra simpliciter, & aqua existunt prout lutum : unde ut omnibus plana utraq; sint exemplis agam, & præ cæteris ligni exemplum afferam, in ligno enim est triplex humiditas : & prima, nempe aquosa & frigida humiditas ligni viridis prohibet eum comburi, tandem verò absuntur ; nam cremabilis atque vaporabilis est in igne : secunda humiditas unctuosa sive oleaginea facit lignum ardere, ac æquè in flammam vertitur & consumitur, lignumque in cinerem abit ; Tertia vero humiditas in cinere permanet, quæ est valdè modica, & subtilis fixa, & perpetua, nihil inflammabilis, ipsa est vitrificans & diaphanitatem vitream faciens, quod etiam est disquirere à Philosopho, *textu 31.* ejusdem libri præcitati, & 32. necnon trigesimo quarto, atque quadragesimo octavo, quibus in locis distinctè docuit quæ simpliciter sunt humida, aquosa arescunt igni absque ulla liquefactione, prout apparet ex luto terræ & aquæ : nam remanet testa aut terra friabilis, & ex lapidibus simplicibus, & marmoreis calx : Aquosa verò, quæ constant pingui humiditate, & viscosa non arescunt ; viscositas enim aquæ facit ea fluere in igne, & tuetur ea nè arescant, quemadmodum videmus evenire ex adipe, butiro, oleo, galbano, pice, & cerâ, hæc omnia tamen & hujusmodi alia corripuntur flammâ, prout proprium est omnium pinguium & oleagineorum inflammari : Rursus humida, sive aquosa quæ pingui humiditate, & viscosa naturali non sæculenta constant, adeò tenuissimè mista ac peroptime colligata cum terrestri subtili in profundo, & in omnibus partibus hærente, itâ quòd utriusque plurimum cum plurimò utriusque, & in plurimo constat magnopere commistum : ex hujuscemodi composito non itâ facile

cilè corpora in flammam vertuntur, neque in fumum, neque ab eis humiditas illa radicalis : & propria separatur neque madefacit ea existunt corpora homœomeria, id est, cum similitudine partium procreata : è diverso autem, quælibet alia simplex humiditas, aut si composita sit extrinseca, ætherogeneaque, madefacit, & absimitur, etiam si pinguis non bene commista cremabilis est, aut si pauca humiditas ac multum terræ prædominetur ; si liquefiant tandem comburuntur absque flamma, ut ferrum & lapis ; adè quòd ignis, vel igneus calor non recedit donec prorsus consumentur : prout conspiciamus evenire ex oleo lampadis, & humido radicali Ethereorum, quod non accidit humido radicali metallorum : Ex quibus satis constat, colliquari igni, non modò metalla, & vitrum verum etiam lapides minerales, modò metallum in actu aut vitrum habeant aut in potentia, quorum meminit Philosophus, ut supra ; quædam magis tamen, minùsque durant, prout perfectè fixa sunt vel non : Neque his obstant *Galenus & Alexander*, quamvis isti viri egregii dixerint non fundi lapidem, nisi contineat in se metallum aut vitrum, cum non lateret eos reperiri lapidem metallicum, actuâi metallo factum, necnon & alium existere absque actuali forma metalli ob materiæ indigestionem, cum metallum in eo insit in potentia : ex hujusmodi enim reperiuntur lapides minerales qui nunquam perveniunt ad perfectionem acquirendi formam metalliferam, nihilominus nuncupantur metaphoricè metalla ; nam licèt non sint metalla, deducuntur tamen à metallica materia : quamobrem *Galenus lib. 9. de Simplic. Medic. facultat. loco de Chalcantho, in Calce capitis*, inquit, Memineris autem quod ad sinistram manum conspectum nobis dixerim metallum Soreos, Chalciteos, & Misios : hoc est, atramentum metallicum in tres differentias divisum, quod funditur igni, nec tamen ab eo fluit metallum neque vitrum : quod argumento est intellexisse de lapide metalli tam in potentia, quàm in actu, & si dixerint prænominati non fundi lapidem nisi insit in eo metallum aut vitrum, hoc æquè pronuntiarunt respectu lapidis vel terræ simplicis, quod ex prædictis constat satis planum. Quare operæpretium duco discretè assumere *Galenii, & Alexandri* sententiam,

tiam, nè unà cum *Faloppio* aberremus à veritate : prædictâ igitur ambiguitate solutâ, ut pro certo cernere est, lapides minerales fundi posse igni, quamvis actuale metallum non contineant, neque vitrum : Verumtamen hoc variè contingit : eorum enim quidam ex facili, ac per se fluunt igni, si humiditate metallica exuberent, prout diximus de Pyrite, & de Pyrite eroso *Agricolæ*, id est, de atramento metallico. Alii verò lapides fusioni difficiles ; quatenus & alii per se non colliquantur, nec colliquari possunt, præterquam si fustibus admisceantur igni : hujuscemodi enim lapides minus humiditatis abundant, satis verò fumosam, evaporabilémque materiam terream habent, qualem diximus habere molybdoidem calaminarem, & magnesiã, & sic de hujuscemodi aliis intelligendum puto, quæ aliorum miscela liquefcunt igni, in eo tamen diu non perseverant, sed evanescent partim, & partim in calcem reducuntur : Reliquum est redire ad magnesiã, & perscrutari an contineat in se vitrum vel vitri materiam sive in actu ; sive in potentia saltem : unde sicuti palam est omnium oculis vitrum esse materiam translucidam ; quæ in arena alba fulget, & in lapidibus albis præsertim fluminum, & præ cæteris *Ticini* fluvii *Insubriæ* in *Eridanum* fluentis : in his enim natura procreatum, micat vitrum : Oppositum verò conspicitur in *Magnesiã*, nam lapis est ater in omni parte opacus, absque ullo splendore, quem nigrum ferè ad purpureum vergens videmus quotidie, & in usum habere eum vitriarios pro vitro expurgando innotescit : idem asseruerunt scriptores, qui de lapidibus tractarunt, & præ cæteris *Camillus Pisaurensis*, lib. 2. *Speculi de Lapidibus*, prodidit magnesiã lapidem esse idem cum *Alabandico*, indicavitque eum coloris nigri, qui tendit ad purpureum. Præterea, asseruit eum habere usum ad clarificandum vitrum : idem assensit *Vannutius*, lib. 2. *Pirotechniæ*, cap. 9. ubi ait, *Manganesum*, sic corruptâ voce, ut vitriariorum vulgò, appellat magnesiã, est medium minerale experts metalli coloris atrî ferrei, accommodum purificare vitrum : his assensit *Alberus Magnus*, lib. 2. *Tract. 2. de Lapidibus*, cap. 11. de lapide eodem discurrens *Plinius*, sub nomine *Alabandici*, cum aliud sit à gemma loco præcitato, inquit esse nigrum

& vergere ad purpureum, ac colliquari pro usu vitri: Præterea cap. 26. ejusdem libri apertissimè exposuit inventum fuisse casu *Neronis* principatu, modum eliciendi vitrum ab arena cum nitro in littore maris, quod unusquisq; ledere poterit apud ipsum *Plinium*: indè cùm tempore ceperunt quidam experiri magnetem lapidem, qui alioquin dicitur lapis sacer, calamitta sideritidis, & *Heraclius*, ut legitur in *Plinium*, cap. 16. lib. 36. & apud *Galenum*, 3. de simplic. Medicament. facultat. & lib. 8. ubi idipsum reperit: magnete igitur lapide usi fuerunt, hâc ratione ducti, quòd attrahit ferrum, unde existimârunt posse forsân attrahere atque vitrum ab arena & à lapidibus quibus existit à natura concretum: hæc plana fuerunt à *Plinio* exposita: verùm cùm juxta optatum non evaserit, omiserunt eum, & vice magnetis posteriores, præter salia, usi sunt magnesiâ, vulgò manganese, qui satis distat à magnete: idcirco *Avicenna* jure de his tractavit duobus distinctis capitulis, Primus est 463. de *Magnete*; alter vero capitulus 465. lib. 2. Tract. secundi fuit de *Magnesia Lapide*: Præterea, vice nitri, ob ejus penuriam, suggerunt salem alKali, aut loco ejus, salem ex cinere silicis, qui aratron & sal vitri dicitur, teste *Rogero Bacono* Anglo: eo enim utuntur Angli pro sale alKali ad faciendum vitrum, ut itâ dicam; idipsum fassus est *Gabriel Falloppius*, *Tractatu de Metallis*, cap. 11. cinis additur loco nitri: hæc enim sapiunt naturam nitri, cùm scire liceat educi posse arte salem & nitrum non modò ex metallis, verùm & herbis, lignis & quocunque corpore exusto; omnes enim cineres habent saliedinem: idcirco *Geber* in principio testamenti ait, ab omni re combusta posse fieri sal; suppeditant igitur prædictum salem arenæ albæ aut lapidibus albis interiùs micantibus nitro, & si diversis temporibus mutaverint hujus compositionis ingredientia, quandoq; unum & interdum aliud experiendo, ac prout meliùs visum est operantibus negotium succedere, & occasionem exigere: Venuntamen nunquam dimiserunt arenam vitream, neque lapides prædictos vitreos; ab eis enim, ceu stirpe propriâ, elicitur vitrum, licèt auxilio nitri aut salis fossilis, aut marini, aut alterius salis factitii, ut ex cinere anthyllidis, aut herbæ soda, aut hujuscemodi aliis, quæ vitrum fluere faciunt, & ope manganese

dilucidatur, quod facilè deprehenditur ex quantitate & symmetria ingredientium hujuscemodi negotio, in quo minima supeditatur quantitas manganesi : quod exemplo agam, ut magis pateat : Capiunt vitriarii solertes salis alkali, aluminive catini dicas libras centum arenæ albæ vitro plenæ, aut lapidum vitro fulgentium libras centum, & quinquaginta, & quandoque ascendunt ad libras ducentum arenæ vel lapidum cum prædicto minore pondere salis, his addunt manganesi uncias sex & quandoque minùs, nam majori quantitate inficeretur vitrum colore purpureo, quod si accidat, superaddunt aliam portionem materiæ vitri, ità ut diminuatur quantitas manganesi, adjiciunt atque parum salis tartari ; hujus enim facultas est abitergere & dealbare : ex prænaratis hæcenus conspicuum est, non existere vitrum in manganese magnesiæve dicatur, satisque probatum fuit, longè distare à lapide calaminari : Vitrum itaque naturale elicatur ex lapidibus & arenis, ut veterum auctoritate demonstratum fuit, quibus æque assensit *Georgius Agricola, lib. 1. & 5. de Natura Fossilium*, recentiores scriptores fuerant ejusdem sententiæ, ut puta *Andreas Libavius, Josephus Quercetanus, & Rogerus Bacon Anglus, qui lib. de Arte Chymica, pag. 131. præ cæteris asserat, fieri vitrum ex cinere silicum, nam hi sunt lapides mineræ vitri, educiturque vitrum calcinatione lapidis vel arenæ, quod fluit facilius auxilio salium è cinere sodæ aut silicis : neque his obstant futiles commentitiæque opiniones eorum, qui nonnulla proferunt, ea existimantes suæ favere opinioni, nempe quod salia vitrificantur ac vitrificare faciunt, quare ut plurimum utuntur, hodierno tempore sale alkali ex cinere herbæ Kali, vulgo sodæ : aut anatron sale nempe ex cinere silicis, quibus admittis arena, aut lapidibus faciunt vitrum : errant autem à toto cælo, & rem ipsam minùs Physice perpendunt qui pro suo *Achille* habent hoc argumentum, quod cineres saliaque vertantur in vitrum idem incaute asseverant etiam de metallis fieri vitrum, quia vitrificari videntur, ideo imperiti adeo sunt & stupore capti quod non distinguunt vitrum à vitrificatione quæ fit quandoque in salibus ad similitudinem quandam levem vitri : Quamobrem hujuscemodi viri in saxum versi per caput *Medusæ Gorgonis* videntur,*

cum cortices tantum ferum hi oculis eradant, interiores vero medullas nulla animi solertia rimari possunt: verum qua Circe demerati sunt ne meminerint sententiæ Geberis eximii scriptoris: inquit enim rem omnem sua humiditate privatam nullam dare fusionem excepta vitrificatoria, ferrum ex maximo ignis calore conversum in naturam vitri est humiditate privatum debile, &c. Præterea experientia docuit quod omne metallum vitrificatum est liquatione privatum, & omnino exhaustum, & si aliquam vitri similitudinem habet, non tamen est vitrum verum de quo intelligi voluit *Geber*, ubi dixit, excepta vitrificatoria cui proprium est liquefieri: alioquin verò qui putant vitrificationem salium aut metallorum esse vitrum, decipiuntur more infantium qui stulte hominem quemcumque vident patrem suum esse existimant, cum non sit; Ignorant ne isti specilla, & specularia, quæ fenestris inserta aerem excludunt, & transmittunt lumen fieri ex tessellis vel orbibus è vitro naturali factis, & plumbo inter se junctis, aut ex lapide speculari, qui perspicuus est, hæc ceperunt memoria Senecæ; aut ex chrystallo non aliter ac ex chartis aut linteis cera alba, & sepo caprino inunctis; cur autem non ex metallorum vel salium vitro fieri conspiciuntur: respondetur præter enarrata, quia ex his vitrum non agi compertum est, ex quo fenestræ, & vasa fieri possint, quemadmodum ex vitro naturali: ex hoc autem si vitrificatione metallica admisceatur, fiunt vasa obsidianis similia, atque gemmæ sophisticæ formantur coloris tincturæ ipsius metalli: sed liquefactio, veraque vitri forma procedit ab ejus materia vitri à natura insita; memoriæ prodidit *Plinius* loco supra citato antiquiorem fuisse originem ac usum materiæ obsidianæ, quam vitri: antiquitus enim fiebant vasa obsidiana ex lapide quem *Obsidius* invenit in *Aethiopia*, & si reperitur in India, in Hispania, & in Samnio Italia, lapis iste ex nigro translucenteque colore in similitudine vitrum est, quando æquatur ac tergitur umbras & imagines reddit more speculi, non funditur tamen ut vitrum quanquam ex eo formarentur tunc vasa citra liquefactionem, ut consuetum est fieri ex Alabastro, & hujuscemodi aliis: in hoc lapsus est *Georgius Agricola*, lib. 1. de *Natura Fossilium*, falso existimans obsidianum lapidem esse gagatem,

gagarem, hic enim non est lapis, sed gummi, quamvis à quibusdam connumeretur inter lapides, cum nil aliud sit præterquam species ambiæ nigræ, quæ prorsus distat à lapide obsidiano; vetunitamen componitur materia quædam fusibilis, ex vitro & scoriis metallorum etenim nigrescit, atque translucet instar lapidis obsidiani, dicitur vitrum obsidianum, quod liquefit, ex eoque fiunt vasa, quæ ob similitudinem appellantur obsidiana: quapropter placitum mutare hortor eos, qui aliter fenserunt ac veritatem deosculari: sed de his satis, cum superfluum sit longius evagari extra intitutum meum, sufficiat tantum ambiguitates eorum, quorum in sermonem incideram, soluisse: Unde nil aliud superest præterquam exponere Magnesium Philosophorum, nè desit liber tam præstanti ornatu.

CAP. V.

De Magnesia Philosophica.

Magnesia, quam construunt Philosophi, atque colunt, fit ex materia minerali, in quam immerfit natura utrunque semen metallorum, & in ea operatur natura, attamen auxilio artis, ne loqui videar de magnesia simplici substantia mercurii videlicet sulphuris & salis, per Archeum terræ ut Chemicorum verbis utar, concinne unica & elaborata in visceribus ejus: cum talis non reperitur super terram, aliam itaque pertractant Philosophi non vulgarem sed naturali similem naturæ vestigia ad unguem arte prosequendo, cum ars equidem fit naturæ imitatrix, ut voluit *Philosophus, lib. 4. Meteororum*, ac secundo *Physicorum*: constituunt ex argento vivo, & sulphure non vulgaribus, sed Philosophicis, quæ ambo ab una radice proveniunt, natura enim ex una radice procreat omnia metalla, eadem vero sunt principia hujus Magisterii, artivse dicas, & naturæ in generatione metallorum teste *Gebro, lib. de Investig. perfect.* alioquin verò evenit animalibus, ut æque ait *Galenus in Comment. 1. lib. Hippocr. de Natura humana*, origo ex una non constat,

nec gignere potest, nisi alicui misceatur quod sit ejusdem generis, eandemque facultatem habeat ac mutuam naturæ affinitatem, & mutuo temperamento rectè commisceatur: sed aliter evenit in metallis, in una enim massa confusa sunt quatuor elementa, nec non metallorum feminaria ad invicem compacta, & creata à natura, quemadmodum sunt in vegetabilium seminibus; quæ constant spiritu, anima, & corpore in una & eadem materia aggregata: quippe hæc sunt lapidis Philosophici principia, videlicet terra, aqua, & ignis, & ex prioribus resultat quartum quod est ær hæc autem segregantur depurationis gratia mox uniuntur & ex his convenientibus in natura fit generatio vera juxta *Aristotelis* sententiam omnis quippe generatio est ex univoco convenienti, ut *lib. 7. Metaphysicæ*: decoctione enim perficiuntur in unum juxta proverbialem Philosophorum sententiam ex uno ab unoque incipiendum, & ad unum definendum est, quamvis quamplurimas alias operationes similitudinarie descripserunt Philosophi prout & nomina multa diversaque attribuerunt eorum Magnesiæ: quandoque enim locuti sunt de ipsa nomine omnium metallorum. Interdum verò nomine omnium spirituum: & aliquando nomine vegetabilium: nonnunquam etiam animalium: ac sæpe nomine omnium colorum: & astrorum errantium, aut syderum circuli æquinoctialis: horum tamen nullum est proprium at similitudine illius per quod nominatur Magnesiæ, quandoque per characteres, insignisque figuras, præter fabulas, quarum Poetæ assumpsere occasionem ut arbitror, ne res sublimes ad plebem ignobilem devenirent, idcirco sub extraneo cortice suppositorum suavissimum succum recondiderunt: ut legentium animi tanta operum, & nominum multitudine distraherentur à magisterio & nunquam tam densis tenebris lucem conspecturos se confident: nimirum si fatui non intelligunt, & in suo labyrintho perpetuo errant, at si filo *Ariadneo Thesei* uterentur faciliè se explicarent: hoc est filum doctrinæ quam paucis secretis verbis in tabula smaragdina scripsit Sapientissimus *Hermes Trismegistus*, sapientibus tamen solis ceu musarum cultoribus aperuit eam, ubi incepit verum sine mendacio, certum & verissimum quod est inferius est sicut quod est superius, & quod est

est superius est sicut, quod est inferius ad perpetranda miracula rei unius, &c. Si quis voluerit reliqua Hermetis verba scire recurat ad ejus scripta in quibus secreta philosophici magisterii prodidit, ea enim brevitatis gratia omitto: verum ad ejus confirmationem audite *Bernardum Treverensem* Comitem, opus nostrum fit ex duabus substantiis, naturisq; mercurialib⁹ un⁹ radice sive essentia, accèpris omnibus crudis è minera tractis, mundis, & depuratis junctis per ignem convenientem, prout requirit materia, atque continuum expetit ignem, donec ex duobus unum fiat: quæ innuit auctor ipse fuisse antea in unum & idem adinvicem naturaliter unita, nempe sulphur & argentum vivum, duo metallorum semina, instar maris & fœminæ. Idcirco Comes, in *Epistola ad Thomam de Bononia, Caroli 8. Francorum Regis Medicum*, ait, Philosophi aurum, in quo activiora sunt elementa, tanquam semen masculinum cum argento vivo in quo passiva sunt elementa, &c. Ex his comprehenditur, apertè demonstrâsse Comitem vigere in auro semen, quod *Heraclitus* appellavit Animam, spiritumque auri, qui nîl aliud equidem est quam igneus vapor; in hoc imitatus est *Aristotelem*, ubi in *quarto Meteororum*, in principio, inquit, Generari metalla ex duplici vapore: cuncta hæc asseruit, licèt vario modo dicendi, *Raimundus Lullus in Therica Testamenti, cap. 83.* sic proferens; Anima est in semine, sicut Magister in suo Artificio: quod fufius in compendio transmutationis animæ metallorum repetit, materiam lapidis esse animam metallicam, & menstruum nostrum rectificatum & actuatam seu lunarium calicam mercurium vegetabilem ortum à vino rubeo vel albo: Veruntamen ne aliquis ratione stupidus decipiatur, & à veritatis semitâ detorqueatur, hinc pecuniæ jacturam faciat corûq; & animum affligat, admonere velim locutum fuisse *Raimundum* similitudinariè, cum vinum non sit proportionatum generationi metallicæ; idcirco *Antonius* ab abbacia sacerdos in secunda *Epistola* insinuat, spiritum è vino relatum à *Raimundo*, elici ex cavernis terræ, prout mineralia cuncta: quapropter pro vino intellixisse censeo materiam metallicam; naturalissimum enim est unumquodque generare quale ipsum est, nam secundum proprietatem materiæ erit ei appropriata,

certa forma, secundum suam actionem, teste *Philosopho*, in secundo *Physicorum*, & in septimo *Metaphysicorum*, Omne genitum à suo simili, prout & in quarto *de generatione Animalium*; necnon secundo libro *de Anima* dixit, quemadmodum ex animalibus animalia, ex plantis plantæ, idem pro comperto habetur evenire metallis: Quod assensit *Petrus Bonus* Ferrariensis Medicus, & *Philosophus* multæ æstimationis suis temporibus ejus libro *Margarita pretiosa*, prodidit, quòd generatio metalli novi fit ex alio metallo: & *Democritus Abderita*, lib. de *Arte Magna*, sive de *Rebus Naturalibus*, ait, Natura lætatur naturâ, & amplectitur eam: quamobrem consequitur magisterium philosophorum fieri non posse commissione alicujus extranei, sed ex proprio semine metallico terræ Philosophicæ per artem præparatæ immisso: idcirco *Arnaldus Villanovanus* inquit, Mercurius cum terra conjungitur: & *Parmenides* exclamat, Accipite argentum vivum, & in magnesiæ corpore coagulate: hæc autem magnesiæ Philosophicæ ex mente *Hermetis*, unica est, continens in se spiritum, animam, & corpus; hæc est, KaKimia immatura, cujuscunque metalli minera seu semi-perfectum metallum quod adhuc in suo primo ente ut infans in utero matris delitescit: consensit cum *Parmenide* *Alphidius* philosophus, dicens, Congelate argentum vivum cum corpore magnesiæ: Hoc Philosophorum compositum cuncta continet metalla virtute potentia & similitudine quædam: Verùm non intellexerunt Philosophi argentum vivum, quod vulgò videtur neque magnesiæ vulgarem; sed per argentum vivum habuerunt humiditatem illius missionis, quæ est humiditas radicalis lapidis philosophici, & per magnesiæ indicârunt totam missionem, de qua extrahitur ista humiditas, quæ argentum vivum nostrum vocatur: hæc equidem humiditas currit in igne, & in eodem igne totum compositum dissolvit, congelat, denigrat, dealbat, rubificat, & perficit: colligitur itaque tum ex prænarratis, cum etiam ex *Raimundo Lullo* in *Theorica Testamenti*, cap. 29. Magnesiæ Philosophicæ esse terram magisterii dealbatam, & nutritam aquâ nostrâ vivâ, quæ fluit per totum corpus, & in ea jacet secretum nostri argenti vivi congelatio, & ex isto procedit fumus argenti

& auri, in quem venit omnis color : idem rememorat *cap. 47.* quod etiam uberius exposuit, *cap. 61.* Inquit enim aquam nostram vertere corpus in spiritum, & argentum mortuum in substantiam vivam ; & quando congelatum est, dicitur magnesia, quæ est aqua composita, & congelata, scilicet cum terra sua propria, hæc est, aqua perennis, & permanens in igne repugnat igni nec timet eum ; ea enim est ignis, & de natura ignis facta, in igne conservatur, & regimen & nutrimentum ejus est in igne, & in igne perficitur magnesiæ compositum ; nam terra solvitur in igne ab aqua, quemadmodum ait *Geber,* aquæ opus est exaltare terram, vice versâ concresecit aqua, id est, Mercurius permanet mortificatus, & fixus cum odore corporis in modum salis, ita quod terra & aqua cum cæteris elementis uniuntur ad invicem, ratione similitudinis & subtilitatis partium, & reducuntur in unum perfectissimum elixir, naturæ salis velocioris fusionis & penetrationis : dum enim frigescit instar salis concresecit ; igni autem admotus cito liquefcit prout oleum ; quare tunc appellatur sal fusibile, & oleum incombuibile, & sapo sapientum : quapropter qui absque sale minerali & proportionato operatus, is assimilatur iis qui cum arcu sine chorda sagittare putant : Præterea, cum adimpleatur solâ decoctione magisterium, appellatur ars mulierum, & ludus puerorum, prout in turba Philosophorum habetur : hæc tamen sententia non est ita simpliciter intelligenda, nisi post absolutam lapidis præparationem, & mundationem ; tunc enim solâ coctione ducitur ad finem medicinæ : cui plura nomina indifferenter posuerunt Philosophi ; in generali enim vocârunt eam quandoque Elixir, & interdum Alchimiam aut lapidem aut medicinam ; hæc, tanquam communia, idem insinuant ullo discrimine ; prædicta enim cuncta indicant eandem substantiam, cum ex univoca substantia constent, prout apertissimè scripsit magister artis *Honorius Philadelph. de Florentia* ; nihilominus distant equidem omnia ratione formæ, quæ in eis diversa fit juxta temporum & operationum diversitatem, quibus nomina sortiuntur diversa, etsi tendunt omnia ad unum finem : ut gratiâ exempli, sentiunt Philosophi omnes Elixir esse principium operis Philosophici, hoc est, matrimonium inter

corpus & spiritum, per compositionem utriusque aquæ philosophicæ factum, quod alia præcedit : cui sequitur Alchimia: ars hæc est modus ducendi Elixir ad effectum. Id est opus Alchymicum, quod appellantur magisterium nostrum: lapis autem est propriè, quando magisterium est factum : exinde Medicina evenit à prædicto lapide perfecto, quæ confert ad imperfecta metalla perficienda necnon ad vitam hominum tuendam & sanandam. De his verò, cum mihi sufficere obiter enarrata viderentur, nè lineas transirem, impræsentiariam decreveram ipsis finem præscribere, ubi in memoriam redigi commemorâsse de semine, animâ, & spiritu metallorum ; unde veritus, quod eis fortè aliquis insipiens tribolarisq; obstrepere auderet, & cavillari adversus hanc opinionem reclamans animâ & spiritu ; necnon semine carere metallica, lapides, & quolibet terram mineralem : Existimavi congruum fore cuilibet tacitæ objectioni occurrere ut quælibet solvatur ambiguitas, ut in sequenti.

CAP. VI.

*Utrum semen cum Spiritu & Anima
insit Metallis & Lapidibus.*

Quandoque enim hujuscemodi farina homines in rerum mineralium ignoratione versatos audivi, vana Poetarum dicta ferentes : nam cum Poetæ consueverint metalla fabulis appellare silentia, hi Poetarum apologis decepti existimârunt mortua indicari ea, nullamque producendi sibi familia potestatem habere. Veruntamen reminisci animadverto eos illam proverbialem sententiam, viz. multa pœtis ceduntur quæ tamen non creduntur, ut *Catonis* carmina dicunt,

Nam miranda canunt sed non credenda Poeta ;

magis enim fictis, & fabulis incumbunt Poetæ, juxta eorum denominationem: nam Poetæ nomen est deductum à Græco, *ποιησις*, quod est effingere: Idcirco legitur in *Horatium*:

———*Pictoribus atque Poetis,*

Quidlibet audendi semper fuit æqua potestas.

Præterea in *lib. 1. Metaphysicorum, cap. 1.* dixit *Philosophus*, sed secundum proverbia multis in rebus mentiuntur Poetæ: his licet admoniti non acquiescunt, quinimo insurgere conantur aliis rationibus, quæ, ut fulciantur scriptorum auctoritates celeberrum, suggerunt easque omnes utriusque sectæ, tum assentientium prædictis cum & dissentientium ab eis collectit *Gabriel Fallopius* longo satis discursu, nihilominus dissentientium; quales sint in medium afferam; illas enim potissimas esse persuasi sunt ipsi arguere, quòd semen, anima & spiritus non reperiantur in lapidibus & metallis, & eò minùs in aliis fossilibus mineralibus: sic igitur aiunt, non dari præterquam triplicem animam, videlicet Homini, Animalibus, & Plantis, teste *Peripateticorum* principe, *lib. 2. de Anima*: Idem est legere in *Galenum, lib. 5. & 6.* atque *9. de Hippocratis, Platonisque* decretis: ubi tripartitè distinxit animam, appellans divinam animam intellectivam, quâ ratiocinamur: hæc quippe homini tantùm fuit à Deo maximo infusa. Quamobrem crediderim neminem mentis lumine adeo obcæcatum esse, ut in animo concipere auderet, hanc animam esse in lapidibus vel metallis, quod falsissimum esset; nec eò minùs desperet, qui existimaret animam sensitivam & motivam existere in fossilibus, nempe lapidibus & metallis, minimè enim dubio constat, destituta esse motu & sensu prorsùsque eis carere; quibus porrò ac propriè animalia prædicta sunt: Animalia dicuntur ab *Aristotile* libro præcitato, *text. 16*: omnia quæ moventur & mutant locum, verùm etiam quæ sensum habent, quamvis non moventur. Ibidem *Averroes* attulit exemplum spongx maris, & inquit multa ex habentibus testam quæ habent sensum tamen non moventur, & dicuntur animalia: Quatenus inde spectat ad tertiam, *viz.* animam vegetativam, asserunt eam non habere lapides

lapides neque metalla cum careant conditionibus, animam vegetativam spectantibus augmento scilicet & nutritione; non enim ut plantæ, & animalium instar nutriuntur metalla: Idcirco *Galenus Comment. 2. in lib. Hypocratis, de Humoribus, Sement. 37.* Quemadmodum terra arboribus ita animantibus est venter, inquit: ut Arbores alimentum è terra per radices trahunt, ita omnes particula à ventre per venas: idem prodidit *Aristoteles, lib. 2. de Anima, text. 6.* Hinc arguunt cum saxa metallaque deficiant prædictis instrumentis, consequitur haudquaquam nutriri, neque proprio animæ alimento augeri posse: si verò augeantur metalla lapidisque supponunt ipsi dissentientes esse augmentum improprium, extrinsecumque per juxta positionem partium, quando pars parti additur, quod patet in unionibus & in lapide renum & vesicæ: plantæ autem & animalia nutriuntur ab intrinseco principio, hoc est, verum augmentum & proprium animæ: Hanc Stoici appellarunt naturam, quâ stirpes, animam verò quâ animantes gubernantur, utriusque verò substantiam innatum esse spiritum insinuârunt, teste *Galeno Comment. 5. in lib. 6. Hypocratis particula quinta de Vulg. morb.* ex quibus consequitur, quòd omnia quæ carent animâ sint etiam spiritu privata; cum enim spiritus sit instrumentum animæ, ut prodidit *Galenus lib. 3. de loc. affect. cap. 7. ac lib. 5. de Simplic. Medic. facultat. cap. 9.* Præterea quæ augentur per additamentum sunt absque semine: prorsus itaque deficiunt lapides metallaque anima, spiritu & semine. Eiusdem opinionis videtur *Aristoteles quarto Metheororum, text. 53.* ubi ait, Metalla esse inanimata; cui assensit *Falloppius*; his quoque favet *Georgius Agricola, lib. 3. de Ortu & Causis Subterraneorum,* & in quarto repetit, Fossilia non habere semen ac penitus expertia esse animâ & spiritu: ait verò, sed calori & frigori præbent materiam: quod prius nobis tradiderunt *Averroes & Aristoteles in quarto Metheororum,* asserentes calorem naturalem esse formam rei sive in gradu formæ. Similiter & frigiditatem aliquo modo: Eiusdem opinionis legitur fuisse *Empedoclem in 24. sect. Problematum Aristotelis, Probl. 11:* Propterea, cum ex præhabitis maxima deprehendatur differentia inter generationem lapidum metallorum & animatorum.

animatorum. Non valet, inquam, dicere lapides & metalla generantur; ergo habent animam: nam ea destituta sunt, verum eis insunt alia formæ substantiales virtutibus cœlestibus & propriè elementorum commistioni attributæ: Unde *Philosophus* summus, ille naturæ speculator, ait, in *quarto Methæorum text. 5.* Elementum est causa generationis prima antecedens operans, in compositis est ignis: & *28. text.* prosequitur ita, quando complexionantur humidum & siccum, patiuntur unum ab alio & arefcit tunc humidum, & humescit siccum, & humidum remollit siccum, quousque convertatur in viscosum, sicut glutinum: prout accidit farinæ, quando admiscetur aqua mistione forti, juxta sententiam *Averrois* in *Aristotelem*; siccum vero agit in humido, ita ut recipiat corporeitatem & unitatem, ut difficile separetur, consequitur itaque quod humidum & siccum sint principia generatorum corporalium; dum in generatione patiuntur per operationem virtutum activarum quibus fit admistio & complexio, cuncta vero hæc perficiuntur decoctione per calorem naturalem, quæ à Philosopho vocatur *Pepansis*, id est, digestio: ea enim est perfectio generati & ipsius forma, & natura.

Cum verò ubique sint responsiones oppositum prædictis constare ab eis percipere licet qui assentiunt lapides metallaque habere animam, spiritum, atque semen: hæc quamplurimis rationibus & auctoritatibus probare nituntur, & in primis adducunt opinionem *Democriti Abderita*, lib. de *Arte magna*: ipse enim ait efficientem causam immediatam non modo lapidum esse vegetativam animam, sed omnium etiam quæ sub Lunæ globo reperiuntur porro cuncta voluit esse animata: consentit cum eo *Albertus magnus*, lib. 1. de *Metallis*, cap. 3: Demum exclamant quod lapides; metallaque habent animam cæteraque quemadmodum omnia mista: nam quæcunque mista sunt generantur & corrumpuntur; generare autem est opus naturalis caloris, qui aut anima est, aut non sine anima veluti habetur à *Galeno*, lib. 5. de *Simplic. Medic. facultat.* Verum ubi est anima est etiam vita: mista igitur omnia vivunt aut ad vitam properant juxta mentem *Anaxagoræ*: ejusdem opinionis fuit *Plinius* dicens in *Proemio* lib. 12. Restant neque ipsa
anima

anima carentia quandoquidem nihil sine ea vivit terra edita ut inde eruta dicantur : ac nullum fileatur rerum naturæ opus : & præ cæteris, recentioribus fuit *Hieronimus Cardanus, de subtilitate Rerum, lib. 5.* de mixtis asseruit, omnia mixta non modo vivere, verum etiam morbis corripì, & senectute atque morte. Unde exemplum attulit de magnete, cujus facultas est alacriter attrahere ferrum. Veruntamen temporis decursu senio factus & vita extinctus lapis iste non trahit ferrum cum nil aliud sit vita quam operatio animæ tantummodo enim vivencia operationem habent : Præterea generantur metalla, & saxa, nutriunturque & nutrimentum non fit nisi ab anima quæ est immediata causa. Efficiens & quod habet animam vivit : at si verè nutriri negent dissentientes ab his concedent sibi tem generari, nihil vero generatur nisi ab anima, ea enim sola miscet, & generatio fit per missionem, & missio fit à calore qui aut est anima, aut adæquatum animæ instrumentum, idcirco inquit *Hippocrates* animam nil aliud esse quam cœleste illud calidum quod omnia miscet : idem assensit *Aristoteles* ubi asseruit spiritus habere proportionem quandam cum elemento stellarum, quapropter conspicuum est lapides metallaque generari, & mixta esse elementis à calore, principia enim generationis sunt calor cœlestis & elementorum humidum ; propterea neque in glacie quia nullus calor, neque in arena quicquam generatur, quia humido omni caret ; altera enim harum qualitarum agens. Altera patiens est. Eadem mixta habent venas & instrumenta nutritionis & meatus non laxiores quibus facile possumus persuaderi non aliter quam plantas & ossa in animalibus, nutriri lapides atque metalla, nam si per additamentum auferentur, ut aliqui dicunt his haudquaquam indigerent : Præterea verò constat experientia lapides nutriri proprio intrinsecòque alimento quod est si ccus lapideus propria lapidum materia quemadmodum *Faloppius Tractatu de Fossilibus*, assensit, ex prædicto succo lapideo generari saxa : Idem voluit *Georgius Agricola in lib. 4. de Natura Fossilium*. Unde necessario habent in se meatus per quos recipiunt nutrimentum : Præterea scire licet oriri animalia in saxis à quibus alimentum exsurgunt augentur, & sic in eis vitam degunt : Reperiuntur enim
mani

mari propè litus in medio saxorum intrusi pisces quidam tenui testa involuti è genere concharum quas balanos, & g'andes appellant à similitudine glandium enim quercus formam referunt: & enim dactylorum palmæ fructuum ossa partim æmulantur evenit, quod vulgus vocat dactilos hujuscemodi conchilia: magnitudine sunt parvi digiti attamen reperiuntur ex eis magna, parva, & mediocria in medio saxorum inclusa, ut foetus in ventre: Quare si ad conchilia in saxis solidis occulta transigit a inentum argumento ex saxa habere poros per quos subinfiltratur alimentum, quod intrinsece fluit, quamvis durissima solidissimaque sint hæc saxa ac ex una, & æquali substantia densa constant intus, & extra uti planè conspiciamus: nam qui hujusmodi dactilos indagant, cum esui convenientes lautique sint, & gustui suaves, nituntur ferreis maleis frangere saxa, quibus inclusi sunt, alioquin venatores ab eis ob suam duritiem dactilos eruere non possent: at si per additamentum posita, & facta essent saxa, necessario sequeretur ut plurimis corticibus constructa essent prout uniones sunt, & lapides renum aut vesicæ: Præterea aspera atque fragilia existerent saxa facileque comminuerentur si per additionem partium constarent, veluti tophi, & lapides arenacei, in quibus corpuscula diversa equidem conspiciuntur aggregata per additionem ob id facile comminuantur in arenam, ex qua sunt facta: lapides verò saxaque prædicta generantur non per additionem at ex una æquali substantia succi lapide ex duplici vapore procreati sicuti, & lapides præciosi atque metalla, licet differenti ac puriori temperamento, idcirco in metallis, & lapidibus reperiuntur partes similes, in plantis vero arboreis dissimiles sunt & diversæ complexionnes sicut cortex fructus & talia inter se differentis temperamenti: de quo hic non est differendum: quod vero nobis datur cernere, quod rursus instaurantur lapides saxaque comminuta ac eorum fovea lapide ejusdem speciei repletur, & in pristinum statum reducta tempore conspicitur, at si renovatur, quod jam ablatum, & deperditum erat, indicium est in eis operari animam vegetativam: Verum nonne regenerantur continuo sulphur Bitumen, cæteraque metallica auctore *Strabone* ipse prodidit esse si ferrum Insula *Ilya*, nunc vulgo dicta *Elba* in *Hetruria*, ac inde

inde in ea regenerari ait : idcirco *Virgilius lib. 10. Æneidis* scripsit,

— — — — — *Ast Ilva trecentos,
Insula inexhaustis Chalybum generosa metallis.*

Idem asseruit *Fallopius, lib. de Thermalibus aquis, cap. 5.* dicens, perpetuare hanc fodinam ferri & absque intermissione esse perennem. Quare Illustrissimus, & Serenissimus Archidux Florentiæ maximum ex ea habet proventum : porro experientia habetur idem evenire de Sulphure ; halituosum quippe est sulphur quinimo inter primarios spiritus chymicos connumeratur quemadmodum, & argentum vivum, & arsenicum, hæc sunt spirituum compages, & habent in se quendam spirabilem calorem, vegetumque spiritum auri & argenti semen : experimentum in conspectu atque oculis omnium habemus quod aqua thermarum sulphurea, dum è suo fonte naturali scater, calida est, & halituosa, si verò diu hausta extra alveum reneatur aut longius transferatur ob exhalationem spirituum frigescit, & omittit proprias facultates, & iterum si calefiat igni vase aperto eò magis evaporant aquæ sulphuræ spiritus innati qui sunt instrumentum proprium formæ thermarum in omnibus suis facultatibus : sicuti de lacte, & de semine dicimus : quapropter *Fallopius Tractat.* ut supra, *cap. 8.* inquit ; si refrigerari accidat mōx iterum incalescat aqua sulphurea non præstat eos usus sulphuris quos antea, jam enim suos amisit vapores : qui penitus cum calore naturali deperditi sunt : neque extraneo redimi possunt : memini hujuscemodi exemplum haberi ex vulnerato in capite quemadmodum scripsit *Galennus, lib. 7. de Hypocratis, & Platonis Decretis, cap. 3.* ubi ait, cum ex vulneratione capitis spiritus fuerit evacuatus illico animal quasi mortuum collabitur : idcirco *Raimundus in lib. 2. Testamenti novissimi,* inquit, Anima est calor naturalis, qui est colligatus in prima essentia elementorum argenti vivi : prædicta igitur cuncta indicant in materia tum lapidum cum etiam metallorum existere animam tanquam virtutem seminariam, quæ agit materiam ut generentur lapis & metalla juxta eorum proportionem, quemadmodum est in semine animalis,

malis, & in semine plantarum, ex uno enim si agitetur à propria virtute generatur animal, ex altero que producuntur plantæ: Idem de metallis evenire satis equidem constat: animam verò lapidum, & metallorum nuncupavit *Avicennas* virtutem minerali, seu metallicam insitam in materia ex qua generantur; asserens eam esse causam efficientem immediatam, cui assensit *Albertus*, dicens; immediatum efficiens est facultas lapidifica insita materiæ ex qua generantur lapides. Quare imitatus est *Galenum* ipse enim vocavit ossificam facultatem illam quæ producit ossa quemadmodum carnificam, & nervificam, & sic de aliis: ita quod ex præhabitis planè deprehenditur, causam generativam esse virtutem universalem in omnibus, at propter diversitatem rerum generatarum diversis exprimitur nominibus: ejusdem fuit sententiæ *Nicolaus de Cusa* Cardinalis, utriusque Juris Doctor in omni que Philosophia eruditissimus vir, *lib. de Visione Dei, cap. 24.* inquit, Sic experimur vim quandam minerali quæ & spiritus dici potest in visceribus terræ esse, & illum in potentia esse ut fiat minera lapidis, aut in potentia esse ut fiat minera salis, & alium, ut fiat minera metalli, & varios esse tales spiritus secundum varietatem lapidum salium, & metallorum: sic quidem de spiritu vegetabili, & sensibili experimur: cum hoc Illustrissimo Viro egregioque scriptore consensit *Marsilius Ficinus, lib. 3. de Vita cœlitus comparanda cap. 11.* dicens, Vita quidem mundi omnibus insita propagatur evidenter in herbas, & arbores quasi pilos sui corporis atque capi los, tum & insuper in lapides, & metalla prout dentes & ossa: & *cap. 3.* ejusdem libri jam dixerat: sed quæres interea si elementa atque animantes generant aliquid sibi simile suo quodam spiritu cur lapides, & metalla non generant quæ inter elementa, & animantes media sunt: quia spiritus videlicet in eis crassiori materia cohibetur qui si quando ritè secernatur secretusque conservetur tanquam seminaria virtus poterit sibi simile generare si modo materiæ cuidam adhibeatur generis ejusdem qualem spiritum Phisici diligentes sublimatione quadam ad ignem ex auro secernentes cuius metallorum adhibebunt vivum efficient: ejusdem mentis legitur fuisse *Joannem Farnelium, lib. 2. de Abditis Rerum Causis, cap. 18.* ubi ait,

Nihil

Nihil est in ulla naturæ parte, quod in se generis sui semen non contineat : cum his consensit *Joannes Franciscus, Picus Mirandula, & Concordia Dominus, lib. 2. de Auro, cap. 8:* asserit, Fieri aurum ex auri semine, quod sic appellavit vim prolificam, ea enim indita est cuicunque rei naturali tanquam virtus quædam ut se propaget : Modum autem quomodo eliciatur ab auro semen planè docuit *Farnelius* loco præcitato, quem unusquisque oculis percurrere poterit : Plurimi alii adducti sunt in hanc opinionem *Platonis* auctoritate quæ majoris ponderis semper apud me fuit, cum præsertim in ea aliquid plus energiæ & latentis doctrinæ deprehendatur quam ab alio, asseruit ipse in rebus inveniri spiritum quendam medium elementis præstantiorem quodammodo ac cœlestem qui secundum merita materiæ infunditur & res naturæ operatur : à *Platonis* sententia non procul recessit *Aristoteles* ipsius discipulus, etsi aliis verbis suam explicavit, quæ tamen eodem recidunt, nam *lib. 8. Physicorum, Text. 1.* Utrum autem aliquando factus sit aliquando motus addit, sed erat semper, & semper erit hoc immortale ; & sine quiete existit in his quæ sunt, ut vita quædam natura subsistentibus omnibus : Idem voluit *Raimundus in Theorica Testamenti, cap. 25.* Idem appellavit *Hippocrates* animam mundi quam dixit collocasse Deum in medio ut per medium tenderet : hæc juxta *Ficinum* ubique viget per solem præsertim suam passim explicat communis vitæ virtutem & per omnia dilatatur : & approbatur eadem opinio per *Hermetem* qui prodidit Cælum, videlicet calorem cœlestem astrorum esse causam generationis : nam sol & homo generant hominem, ut assensit *Aristoteles* ipse, qui & secundo libro *Metheororum* addit causam fervescentiæ aquarum thermalium quamvis ex natura frigidæ sint ab agente ferventissimo procedere ut puta ab igne elementalī in sublimiori loco sito puro sinceròque existenti ob reflexionem radiorum solis concitato in superficie terræ tum à vento, seu halitu calido & sicco continuè moto, ita fit inferior & subterraneus ignis qui summus est veluti superioris fervor ex quo sic continuo calefiunt aquæ : Philosophi sententiam secutus *Gabriel Frascanus, lib. 1. de Aquis Medicatis.* Returbii in agro ticcinesi censuit calorem cœlestem & naturalem non à casu,

sed à Deo factum esse & ubique existere spiritualem causam efficientem universalem generationis omnium rerum à sole potissimum per elementa diffusum, unde cum cæteris mundi elementis perdurat calor sive spiritus iste cœlestis se ipsum jugiter vi sua fovet, aquas thermarum calefacit : producitque mineras & formam, impertitur non modo niistis imperfectis terræ plantis omnibus animalibus à putredine ortis, sed in semine spumosoque corpore continetur tanquam Artifex supremus intelligentia sua non errante omnia producens & formans. Unde *Lucretius* Poeta vetustissimus scripsit, *lib. 2. de Rerum Natura. Denique cœlesti sumus omnes semine oriundi* : Calor itaque cœlestis & naturalis est anima mundi eadem natura hæc est natura ministra Dei Omnipotentis sagacissima, à qua prudentissimè factum fuit ut ubique generationes rerum perpetuarentur, tam infra terram, quam supra ex elementorum omnium adinvicem commixtione.

CAP. VII.

Multi præpostere pronuntiarunt Philosophorum sententias.

ET si ex placitis utriusque sectæ prænarratis visum est aliquibus dissidere inter se Philosophos variisque notari opinionibus ab eis. qui uni aut alteri favent, eorum vero plurimi peccant vel saltem in æquivoco laborant : præsertim insulse existimantes metalla, & saxa citra naturæ opificium perfici posse cum unicuique rei formam tribuat ipsa : quapropter non æque, sed retrice *Aristotelis* auctoritatem adducunt illi adversus *Platonis* præceptoris mentem, quinimo repugnant etiam *Aristoteli*, verborum ipsius sensum pervertendo cum enim ejus sententiam non beneficiant, nam sæpe *Aristoteles* arguit contra verba *Platonis*, sed non contra ejus intentionem, cum alioquin capiendus sit sensus verborum *Platonis*, teste *Divo Thoma*, *lib. 3.*

de

de Cælo & Mundo, Text. 161. Idcirco iudicio claudicant, memoria vacillant : deceret autem eos lapide lydio exactius quærere quæ sensu constant, & rationi conveniunt ut veritatem perscrutarentur ac e jus nucleum ex tot difficultatum tenebrasumque calice extraherent : hujuscemodi vero hominibus sufficit obstrepere tantum, & aliquid de se jactanter pronuntiare ut ex coeto Peripateticorum proficisci videantur, at suppositos autumo eos, ac mente captos in labyrinthos flexus vagari : non enim rectè animadverterunt *Aristotelem*, ubi in quarto *Metheororum* metalla appellavit inanimata, nam de tribus analogicè discurret, & primum de homine, & de partibus ejus ut puta membris : inde de plantis : demum de corporibus late coagulatis : idcirco inquit, quod partes omnes corporis, scilicet hominis vivi terminatæ sunt operi suo : ut oculus videre, pedes incedere, & manus operari, & sic de singulis intelligendum censeo, veruntamen hoc munere destitutæ sunt partes, quando ex corpore mortuo, aut lapideo, aut ligneo, prout arte constant : manus enim mortua non est pars hominis omni modo cum non possit complere actionem suam necessariam, & eo minus lapidea vel lignea teste *Philosopho*, lib. 7. *Metaphysica*, Text. 39. idipsum innuit accidere plantis si eadem tempore diminuanti r consenescant, & pereant, aut si è terra evellantur, aut rescindantur à radicibus aut à suis pediculis, tunc enim segregantur à suis instrumentis quibus alimentum haurire à terra, ac eodem vivere, augeri & vegetare constitutæ erant à natura : alioquin autem vita destituuntur, pereunt, marcescunt, aut arescunt, & desinunt naturaliter operari, quemadmodum nec planta in lapide sculpra vel pagina picta : eodem modo demonstravit *Aristoteles* evenire corporibus à calido & frigido, & à motibus ab his mistis coagulatis : hæc sunt metalla, quæ ubi extra fodinam excaventur à sede sua naturalique matrice segregantur naturæ tutelam prorsus amittunt ; quamobrem tunc inanimata respectivè appellavit ea *Aristoteles* nam pluribus in locis consuevit similitudine loqui & si metalla à minera disjuncta dixerit esse inanimata, tanquam partes separatas à corpore oppositum quippe intelligi voluit de metallis in cuniculis terræ existentibus ut in sua matrice ubi natura generavit

ea, & continuo generat : unde profequitur dicere Philosophus velut *as* & *argentum* : omnia enim potentia quadam sunt aut faciendi aut patiendi tandem in calce serè ejusdem postremi texti ait. Et causæ generationis partium consimilium quæ sunt partes animalium: & consimilium quæ exeunt de terra sunt in genere uno, & hoc est calor, & frigus, & siccum, & humidum, & natura operans ; quam non unam sed omnibus propriam esse attributam eamque non parum at toto genere differentem recensuit *Galenus in Com. 6. lib. Hippocr. de Morbis vulg. & lib. 1. Methodi Medendi, cap. 2. ex mente Platonis, & Hippocratis* nobis consuluit perpendere totius naturam ut ipsius animam agnoscamus : Præterea de eadem natura legitur meminisse. *Philosophum lib. 7. Metaphysica, Text. 22.* ubi dixit, Omnes actiones aut sunt potentia, aut arte, aut cogitatione, &c. his conspicuum habetur per potentiam innuisse virtutem animatam, & naturalem. Idem voluit *Averroes ibidem, & in Com. 36. lib. 2. Aristotelis, de Anima*, dicens ; Illud propter quod natura agit videtur esse animam non solum in animalibus ; sed omnibus in rebus naturalibus : verum etiam in *Com. 31. ejusdem libri, dixerat ; Manifestum est animam esse additam formis complexionalibus ut in rebus sive substantiis miscilibus, quæ generantur ex primis qualitatibus quatuor ut in metallis : mox profequitur quod corpora cœlestia sunt illa quæ dant istis aliquid loco seminum, & virtutum quæ sunt in feminibus, & omnia ita sunt virtutes naturales divinæ generantes : Aristoteles lib. 2. de Generatione & Corruptione, Text. 58.* inquit, Fieri generationem adveniente Sole : Idem prodidit *Augustinus Niphus Suesanus in decima expositione libri Destructiones destructionum Averrois, viz. ex calore cœlesti diffuso inter elementa generari animalia ex putredine facta citra marem & fœminam, ac provenire animas appropriatas ad generandam alias formas, ut formæ sunt elementorum, quæ fiunt in metallis : quod iterum asserit Averroes, lib. 12. Metaphysica, Com. 18.* Ex Solis & Stellarum calore fieri generationem : non ex igne ; ipse enim calefacit tantummodo deficcet, & corrumpit, non generat figuram in materia, neque formam animatam inducit, neque ullo in opere naturæ ingreditur,

ditur, nisi aded lenis suavis atque diligenti Symmetria factus ut calorem naturalem tantum excitare sufficiat in eis quibus est principium naturale ; tunc enim videntur quædam generari à natura ac simul ab arte, prout sanitas quæ fit ab arte, & à natura. Verùm non modò in arte medicinæ hoc evenire patet, cum etiam in arte culturæ, & universaliter in omnibus quibus ars juvat naturam ut æquè voluit *Philosophus, lib. 7. Metaphysica, Text. 29, & 30.* Idipsum assensit *Averroes in Comment. Præterea* conspiciamus pullicenos ex gallinarum ovis nasci aut solo naturæ ordine ; nam incubanda gallinis subjiciuntur ova ex quibus tempore excluduntur pulli ; aut naturæ opere, & artis auxilio nam citra incubitum educi solet fœtus ab ovis terræ æstate concoctis in *Ægypto* : aut calore fimi pullities procreatur, aut vasis quibusdam tepidis aut alia loco temperatè calido aut paleis strato aut furfure triticeo si levi igne foveantur, quorum fidem nobis fecit *Aristoteles, lib. 6. de Historia Animalium, cap. 2.* Et cum eo assensit *Plinius, lib. 10. cap. 54, & 55.* ubi retulit *Liviam Augustam* ovum in sinu fovere : Sed in ordine naturæ tantum calor cœlestis diffusus in materia potest ex se generare ; quod est proprium Solis ; quamobrem veteres solem appellarent dominum vitæ : consistit enim vita, & perseverat in calore naturali qui suo temperamento concurrat ad generationem ; idcirco *Aristoteles, lib. 4. Meteororum, Text. 26.* innuens calorem temperatum digerentemve concurrere ad generationem prout cœlestem, & naturalem inquit etiam dictum est quòd aurum, & lignum decoquitur, & marescit quando generatur : Alia, sed crimine implicata ac mendo subdita sequuntur quæ non *Aristotelis* esse videntur, sed alterius ; corruptus enim textus deprehenditur, cum non respondeant ultima primis, unde nobis si sufficiant præarrata ; Etenim *Averroes* in Commento interpretatus est *Aristotelis* sententiam sic intelligendam esse : Quòd maturatio melior fit de animalibus quàm de vegetabilibus ; & in vegetabilibus plusquam de Mineralibus : quare ex præhabitis apertissimè constat, tum apud Peripateticos cum etiam apud Platonicos omnes formas substantiales inferiorum corporum modo animalium, aut vegetabilium, aut mineralium subditas esse corporibus cœlestibus

stibus ex quibus ut statutum est à Deo, producit virtus spiritalis quæ recipitur in omnibus entibus, ex eaque evenit perfectio generationis, & formæ quæ finalis est causa: talis enim est ordo naturæ ex imperfecto ad perfectum procedere.

CAP. VIII.

*De radicibus, & venis Metallorum,
de plantis Lapideis, & de Vegetabilibus, quæ absque radicibus manifestis vigent.*

Quatenus verò arguunt non nutriri metalla more plantarum: nam deficiunt instrumentis, viz. radicibus, quibus alimentum hauriant à terra, & per consequens non augmentur extrinsecè nisi intrinsecè per additionem partium: & si pro suo habent Achille hoc argumentum: nihilominus res equidem se habet, quod ut magis pateat operæ-premium duco scire prius metalla non esse facta per positionem; sed generata ordine naturæ, licet motu vulgaribus occulto natura generet mineralia, motu autem manifesto animantia, vegetabiliaque: quod argumentis nullo modo refellendis demonstrabitur etiam ad oculum: tria constituta fuisse principia prout causas rerum naturalium, constat ex *Aristotele, lib. 1. Physicorum, & Averroe Com. 65.* quibus assensit *Divus Thomas*, viz. Materiam, formam, & privationem; quamvis duo prima sint, & fiant per se secundum ordinem: tertium verò dicitur per accidens eâ necessitate generationis; sed metalla generantur ex elementis intra terram, teste *Philosopho in principio quarti Meteororum*, ubi dixit, Fieri ex duobus vaporibus, scilicet sicco, & humido, quibus intelligi voluit terram, & aquam pro subjecto admiscetur, & componuntur

componuntur hæc à potentiis æctivis corrumpuntur, transmutantur, complexionantur, & generantur : dum enim virtutes æctivæ dominantur in passivas, ducunt eas ad formam in æctu quæ in materia erat in potentia, cum nihil aliud sit generatio præterquam converti rem ab eo quod est in potentia ad æctum, ut rectè exposuit *Augustinus Niphus in Averroem* : quæ verò ex materia, & forma, & agente natura oriuntur, dicuntur generata ; sed omnia generata nutriuntur eisdem ex quibus sunt, mediante calore, ut inquit *Philosophus, lib. 2. de Generatione & Corruptione, Text 50.* Consequitur ergò metalla nutriri ex suo proprio alimento intrinseco : præterea metalla abundant aquâ, ergò humida sunt, & corpora humida recipiunt augmentum in quantitate & diminutione : nam aqua & aer ingrossantur & mollia sunt propter calorem & frigus : mollesactio autem & grossitudo nil aliud est quàm augmentum & diminutio ejus : consequitur ergò verè augeri metalla & diminui : ex quibus conspicuum est, recipere metalla alimentum, quòd in totum corpus intrinsecè ducitur, ac per totum distribuitur per radices & venas organa minerarum propria & naturalia quæ facultatem habent suam perficiendi æctionem, & quemadmodum magnes lapis agit in attrahendo ferrum (ut gratiâ exempli prodidit *Galenus lib. 1. & 5. de locis affectis, cap. 7.* evenire corpori humano) sic metallorum facultas attractrix peculiare succos ea alendi gratia appetit & attrahit quòd inde alimentum perficiunt aliæ facultates sive potentie naturales. Verùm cum intra terram & circa eam sit naturalis generatio per successionem, & in longissimis temporibus multa latent multo præsertim in tam rudi mole in vastis montibus eorumque antris existente, qualis est in mineris quas pauci agnoscunt, quinimo eas quam plurimi præ immenso labore & dispendio negligunt quamvis ab eis multa colligantur medicamenta : metallorum enim & metallicorum praxis ad publicam utilitatem, ipsamque medendi facultatem plurimum confert, cum nullum ferè medicamentum ab eis immune sit : non itaque mirum est si hujuscemodi homines ex incuria ignorent metalla habere animam vegetandi in mineris, idcirco *Avicennas* appellavit eam mineralem insitam in materia minerali, à qua assumpsit nomen,

prout vegetativa à vegetabilibus:quam Stoici ut jam expositum fuit appellarunt naturam, hæc à sua ipsius substantia facultates inducit operandi ea, ad quæ constituta est: huic similem sententiam scripsit *Galenus, lib. 1. de Usu, part. cap. 3.* ubi recensuit, Nequaquam posse sine organis efficere ea: Verum e quidem in metallorum plantis insunt organa & facultates quas *Galenus in lib. Hippocratis de Natura humana*, attribuit plantis arborum: unde defossores metallorum quamvis Idioræ optima experientia agnoscunt eorum radices & venas, nam ob earum vestigia reperiunt metalla, & ad ea fodienda ducuntur per venarum signa, quare absque earum cognitione oleum & operam amitterent: sed parum refert si aliquis in hac facultate stupidus dixerit nunquam conspexisse metallorum radices neq; venas: sua enim culpa redarguit ipsum, quamobrem non decet ut contendat non posse ab aliis sciri quæ ipse inertia nescit: sciunt autem qui eis versati operam navant: ubi verò pertinax adhuc inexorabilisque persisteret in eo quod animo oblique concepit, eum admonere velim more humano exquisitiùsque animadvertere quod *Galenus in Hippocratem, lib. 2. de Humoribus*, non exclusit alimentum, recipere posse stirpes absque radicibus: nam quid obstat tamen si non haberent radices cum multæ oriuntur plantæ herbarum & fructuum à terra absque radicibus evidentibus quæ tamen alimentum à terra exsugunt, & ita augentur, & vegetant, eo autem in loco exposuit *Galenus*, quod magis universale evidens ac consuetum sit ut plurimum videri plantas cum radicibus cum multas etiam noverit ipse plantas absque radicibus vigere terra ut indicant ipsius scripta: complures igitur ac diversæ sunt stirpes absque radicibus viventes sic à natura productæ: harum quædam à terra oriuntur ac terræ tantummodum hærent, quemadmodum lichen humi & in petris oritur, officinis hepatica vocatur, & alia est pulmonaria foliis multiplicibus squamosis absque pediculo, & radicibus; hærent petris umbrosis quibus vivunt, & vigent, denominatur lichen una quia lichenas, id est, imperigines sanat, teste *Galeno, de Simplic. Medic. facultat.* ubi asseruit eam ex genere plantarum rectè censerì posse: Alia vero pulmonaria quia pulmoni conferre repertum sit: fucus marinus atque mus-

cus marinus *Plinii*, multum se ipsos æmulantur, ambo enim foliis latis ferè crispis, & corugatis absque radicibus adhærent scopulis marinis intra aquam: *Aristoteles lib. 6. de Animalium Historia*, prodidit fucum marinum esse ostreis, & pisciculis alimentum: meminit eum *Galenus, de simplic. Medic. facultat.* refrigerare, & desiccare.

Virescit muscus absque radicibus qui terræ superficiem occupat, alter muscus arboribus adnascitur omnibus notus à Græcis *βούδι*, & officinis usnea vocatur.

Plinii Castuta officinis Cuscuta rubens longa tenuissimâque instar capillorum nullis nititur radicibus, crescit, & serpit humi, quandoque si nulla sublimior planta sit ei proxima ut inhæreat: ut plurimum vero fruticibus herbisque ianascitur, & obvolvitur eis.

Perfimiles cuscutæ oritur Epithymus super thymum absque radicibus, multiplicatur in crines tenuiores, cuscutæ implicitus ambit thymum tanquam involucrum.

Veruntamen quæ aliis plantis adhærent earum qualitates concipere atque similes secum trahere videntur; teste *Galeno lib. 11. de Simplic. Medicament. facultat.* ubi disserit de ovorum facultatibus inquit ova non esse partes animalium, ceu nec arborum fructus, nec gravidarum foetus; sed proportione respondent quibus agnoscuntur: quædam planè familiaria propriâque conspiciuntur tum plantarum tum animalium naturis, ut ovium lanæ, & aliorum animalium pili quædam non omnino talia ut viscum quod agnascitur quercubus frutex est producens, ramos folia flosculos, & baccas cum semine radices nullas profert arborum enim ramis adhæret:

Quædam quoque plantæ per se demittunt terræ tenuissimas fibras vice radicum, ut lichenis altera species:

Oriuntur fungi à terra sine radicibus quamvis eorum nonnulli infideant paucis quibusdam tenuissimis fibris desinunt in brevem summitatem latam, & orbicularem instar galeri pediculo rotundo crassoque absque medulla nervo, & vena.

In fungorum genere scripsit *Rombertus Dodonæus, lib. 5. de Scirpium historia*, esse nonnullos Globosæ formæ terræ adhærentes absque radice pede caulicolove immunes quos vulgus appellat lupi crepitis.

Petrus Andreas Mathiolus, lib. Epistolarum 4. scripsit, Fungos oriri Boemix silvis intra terram imbutam semine cervino dum enim coeunt cervi quandoque foemina fugit, & segregantur tunc decidit semen è mentula maris, quod inficit terram, hinc post aliquod tempus nascitur sub terra fungus globosus crassæ pulposæque veluti carnosæ substantiæ, ac inde cervi instinctu naturali ducti scalpunt anterioribus pedibus locum ubi latet fungus quem incolæ Venatores experientia excitati eximunt à terra, & Pharmacopeis vendunt pro usu Venereo.

Celebres prædicti scriptores alia prodiderunt tubera globosa quæ intra terram orta reperiuntur absque caule foliis fibris, & absque capillamentis adnatis de his tuberibus tractavit *Galenus lib. 8. de Simplic. Medic. facultat.* sub nomine *Hydna*, quæ tubera nostro vulgari idiomate vocamus tartuffe non omnibus ignota, hæc laute eduntur ac magnopere in conviviis æstimantur: porro *Galenus, lib. 2. de Alimentorum facultat. cap. 68.* inquit, hæc quoque radicibus aut bulbis sunt annumeranda: ut quæ nullam qualitatem habent insignem: & *lib. de Cibis boni, & mali succi, cap. 4.* ait, Quod tuber vocat succum habent crassiusculum non malum tamen. Verum cum varia multaque sint opera naturæ præter enarrata videmus adolescere plantas ex foliis in terram depositis quæ inde radices agunt quemadmodum *Indica ficus arboris species absque caudice, & ramis tota enim planta nil aliud est quam ex foliis folia producta.*

Aliæ propagines conspiciuntur fieri ex furculis prout majoranæ, aut gariophilorum, florum vetonici coronarii, aut myrti, aut hujuscemodi aliis, quamplurimis in terram satis sine radicibus, quæ nihilominus emulgent à terra alimentum per stipitem; agunt inde radices ad stirpis stabilitatem, & augentur in majus.

Seruntur in terram talex salicis aut populi, aut alterius proceri arboris recenter ex arbore abscissæ, agunt enim radices, & incrementum accipiunt a terra priusquam radicibus muniantur alioquin eas non cœpissent producere, inde continuo nutrimentum accipiunt, & per stipitem, & per radices augentur donec arborecant: quapropter, non modò radices à terra ex-

fugere

fugere nutrimentum constitutas esse à sagaci natura existimo, sed eo magis ad firmitudinem, & stabilitum plantarum.

Ex præhabitis igitur apertissimè constat originem ducere plantas à terra, & aqua quamvis earum quædam per radices exsugant alimentum à terra: quædam vero ab ea nutrimentum attrahunt absque radicibus eo modo quo natura munivit eas facultatibus nutriendi vivendi ac vegetandi: Aliæ quædam stirpes utroque modo habentur, & à natura ita constitutæ sunt: quemadmodum supra expositum fuit: Cuncta hæc neque casu eveniunt; sed habent ordinem naturæ: etenim à natura intentæ sunt species omnes: memoriæ autem occurrit majora referre: veluti quis negabit fungos oriri lapideos in mari cum sæpe sint in conspectu hominum, quemadmodum, & coralia, quisnam adeo fatuus non novit ea, cum ipsis etiam vulgaribus sint nota, coraliis enim ornantur puellæ ferè omnes juvenesque vulgares eodem modo, & usu, quo nobiliores opulentioresque mulieres solent gestare collo margaritas: coralium vero est planta marina fructicis forma, habet ramos absque foliis, tamen habet radicem rotundam, & turbinatam prout habet limodorum, sive orobanche dicatur, oritur & crescit in terra, & saxi, sed in alto maris in lapidis duritiem, ut docet experientia præter hujus assertionem habitam à veterum scriptis; *Dioscorides enim lib. 5. Medicinalis materia*, scripsit, Coralium appellari Lithodendron, quod indicat arborem saxosum: id ipsum est legere in librum *Galeni*, alicriptom, *de Anatomia Vivorum ex mente Aristotelis*: ejusdem opinionis fuisse reperio *Oribasium, lib. 13.* & *Paulum Aeginetam, lib. 7.* necnon *Plinium lib. 32. cap. 2.* & *Avicennam, lib. 32. Tractatu 2. cap. 140.* atque *Serapionem, Tract. de Simplic. ex Plantis frigidis, & siccis, in primo cap. centesimo de Corallo sive Corallo, magia propriè, sed parum refert: non desunt è Neotericis qui eidem assenserint, ut Amatus Lusitanus, & Petrus Andreas Mathiolus in Dioscoridem; de cujus origine Ovidius lib. 4 Metam. pulcherrimam affert fabulam; cum Perseus caput abscissum Medusæ in arenam substratis foliis, & virgis ad litus poneret, virgæ indurere tactu capitis, quod fieri cum Nymphæ pelagi spectarent sparserunt illas virgas hinc inde*

inde per mare ; quæ femina mansere Coralli. Unde Poeta cecinit :

Quodque vimen in æquore erat fiat super æquora saxum, & *lib. 15.* inquit sic, & corallium quo primum contigit auras tempore durefcit ; mollis fuit herba subundis. Veneri sancrarunt veteres Magi corallium tanquam gratiæ : ex frutice fieri indicat ejus forma repræsentans fruticem ramis extant plerique alii quos brevitatis gratia omittere expedit. Memini quoque Androsacem emergere super lapides durissimos intra aquam maris prope litus hæc est herbula mollis, & undique flexilis in aqua albicans tota gracilis prout capilli absque foliis, & ramis neque radicibus munita conspicitur digitalis altitudinis est in cujus summitate habet capitellum parvum orbiculatam, quæ si extrahatur ab aqua cum saxo in quo orta est hinc quocunque loco reponatur a. t. Soli aut umbræ non refert, non enim marcescit ; quemadmodum alix herbæ solent, hæc autem cito durefcit instar filii petrificati, & præ sua tenuitate facile frangitur, at nisi moveatur vel tangatur diu perduraret extra aquam, quod sæpe experientia me docuit : ex quibus conspicuum est hanc herbam nutriri succo lapideo, & in ejus substantiam verticem antea dum recens est referat similitudinem herbæ, & tractatur prout herba, ita quod dicendum est habere utranque naturam mistam : alia etiam vegetabilia ac animalia quædam vertuntur in lapides vi quadam minerali lapidificativa : hæc autem mira sunt, sed de his satis ; jam enim quæ instabant omnia dissolvisse equidem me persuasum habeo, idcirco quicunque referet animum ad veritatem facilè mecum sentiet quippe metalla generari nutriri, & augeri per venas, & radices, ac in eis vigere animam, & spiritum : eaque adeo sub plana sermonis feriè superius exposita sunt, ut quemadmodum dilucide prodita sic pro comperto juxta literam intelligantur : non autem eodem modo haberi possunt, quæ à Philosophis ænigmatische miris verborum involucris scripta nobis fuerunt : ut elixeris construendi artem occultarent : non secus ac ii qui sub magno pælearum acervo triticum recondunt : utuntur ipsi nominibus inusitatis ac pærsæpe incognitis, aut si nota sint, ad aliam prorsus significationem detorta comprehenduntur, hæc ut peculiari

culiari idiomate, quo se mutuo intelligant loqui videantur : prout *Aristoteles lib. de Lapide Philosophorum*, ei ascripto inquit, Sanguis est Anima, & Anima est Vita, & Vita Lapis noster est : non quod re vera in eo sit spiritus anima, aut sanguis qualis in homine, sed similitudine quadam non ineleganti : Præterea *Divus Thomas* addidit superior pars lapidis est spiritus, & anima, quæ mortificatum lapidem vivificat, & facit resurgere : hæc equidem pulcherrimæ sunt allegoriæ, quemadmodum etiam est dicere Salamandram solo igne vivere : Alecem sola aqua, Talpam terra, & Chamæleontem solo aere. Verum enimvero nulla res elementata vivit ex simplici elemento, sed ex his vivit ex quibus est composita, ut supra ex mente *Aristotelis* expositum fuit quamobrem patet aliud verbis aliud sensu discretè percipi : nunc vero ab his digredi coactus sum, ne plus opere in accessorio quam in proposito assumam. Quare ad sequentia descendere expedit.

CAP. IX.

Pyritis Differentia.

UT revertar ad incœptum de Pyrite adversus *Falloppium* in isto auctoritatè *Vannuntii Biringutii, lib. 2. Pirotechnia, cap. 4. de Marchesita*, quo in loco censuit esse metallorum mineram : licet quandoque reperiri accidat metallum in alio lapidum genere à natura conglobatum : proprium tamen est generari in Pyrite sive marchesita dicatur idem est : quippe idem asseruit etiam *Georgius Agricola Germanus*, origine splendoris nominis vir in hac facultate mineralium, *lib. 1. de Natura Fossilium*, scripsit enim medium est Pyrites quod lapis permixtus sit metallo : inde in *lib. 8. de Natura Fossilium*, quemadmodum, & in *Bermannum* inquit ex Pyrite conflui omnia metalla : id quoque attestatus est *lib. 5. de Ortus, & causis subterrancorum*, ac plurimis aliis in locis suorum operum :
dus

durus est lapis Pyrites, ut plurimum cum alter atque Pyrites reperiatur mollis, & friabilis qui percussione non sustinet nec ignem edit; hic est mixtus materia metallica indigesta fumosa ex aduisione sulphuris funditur iste, & liquefcit quemadmodum unusquisque Pyrites fundi solet: à prædicto tamen Pyrite molli nullum elicitur metallum, sed potius evaporat igne, & in Cadmiam elevatur, lapisque vertitur in calcem subrubeam, & fit diaphragis: etsi hujuscemodi Pyrites caret metallo evenit ex incompleta coctione ipsius mineræ quæ non perfecit formam metalli actualem; teste *Divo Alberto* cognomine *Magno*, lib. 5. de *Mineralibus*: Pyrites hic est coloris lutei ceu auri calci aliorum peior quod legere est in Pirotechnia loco præcitato: hujus duntaxat conditionis Pyritem agnovit *Faloppius* aliorum ignarus, ubi dixit, non reperi in marchesitam in venis cum metallis: nam reperiatur marchesita, id est, Pyrites, alter durus qui continet aurum, alterque argentum, uterque æs habet quod in omnibus, ut plurimum si perabundat quamvis, & unum aliquando metallum fortasse reperiatur in lapide. Verum etiam reperiatur Pyrites mixtus cum plumbo nigro, & cum albo atque cum ferro, & quam magis durus gravis ac crassior est Pyrites tanto plus metalli continet: reperiaturque diversi coloris, quidam enim Pyrites aureo existit colore, quidam vero argenteo fulget, alter colore plumbi & stamni, alterque ferrugineo; atro, & violaceo, & subcaeruleo splendet: quamobrem Princeps *Avicennas* lib. 2. *Tract.* 2. *cap.* 464. differens de Pyrite sub nomine Marchesitæ, quæ idem est descripsit marchesitam tot habere differentias quot metalla sunt ac totidem habere colores, qui eadem metalla indicant, ut exempli gratia, marchesitam auream, argenteam æream plumbeam, & ferream asseruit singulam assimilari cui comparatur in colore, tunc fit ut aliud nomen Pyriti particulare additum sit juxta metallorum differentias quæ ex coloribus discernuntur in lapide prædominari prout memoriæ proditum fuit à *Galeno*, lib. 9. de *Simplic. Medicament. facultat.* ubi tractavit de terra samia: Idem censuit *Georgius Agricola*, lib. 10. de *Natura Fossil.* ita ut gratia exempli Pyrites denominatur ab auro in mixto χρυσόβητης, à Grecis, quod indicat aureariam terram: ab argento autem ἀργυρόβητης id

id est, argentaria, ab ære, χαλκίτης, id est, æraria : à plumbo, μολύβδευα, id est, plumbago, & galena : à ferro, σιδερίτης, id est, ferraria : Differt itaque Pyrites, a Pyrite, ob differentiam metallorum : hoc tamen animadvertere opere-præteritum est, non adeo rubescere Pyritem ad instar æris, licet in eo contineatur æs etsi rubei coloris existet æs quando est à terra expurgatum ut nocum est sensu, veruntamen non ita rubeum apparet in terra, vel lapide potius dicas mixtum : legitur equidem in libro *Protechnia*, & in *Georgium Agricola*, quod rubeum existit æs simplex & novum, cum elaboratum sit & ab omni sorde ac terrestritate mundum : idipsūque communiter, & oculatim conspicitur à quolibet intuenti ; neque obstat prodidisse *Plinium lib. 34. cap. 2. & 9. Quatuor Aris genera*, viz. tria recensuit sequenti ordine, album argenteo nitori accedens : secundum verò aurei coloris : ac tertium omnium magis temperatum : demum inferius indicavit præter recensita aliud æs hepatis colore quod inde hepatizon appellavit : veruntamen ista non erant simplicia, sed plurium mixtura composita : quemadmodum, & Neoterici agunt ; nam & ipsi construunt æs luteum instar auri cum Thuria Alexandrina, aut cum Zelamina quod inde appellant auricalcum : verumetiam albo colore inficiunt æs cum Magnete, quod *Virgilius* Oricalcum album vocavit : aut albescit æs cum arsenico præparato, ut docuit *Georgius Agricola, lib. 9. de Natura Fossilium*, atque aliis coloribus fucant æs, sed ista omittamus sophismata, & redeamus ad æs purum, & simplex : hoc enim est rubeum, nihilominus tale non conspicitur in minera præterquam mixtum in colore quemadmodum, & in substantia existit cum terra mixtum & immundum : Idem quoque de aliis metallis evenire censeo ea enim in Pyrite lapide dispersa non ita fulgent prout metalla simplicia, & à lapide expurgata neque ullum effoditur metallum in corpuscula, neque in bractæas mundum, ut fatui putant, etsi aliquod accidat quandòque reperiri corpusculum metalli mundum quod perraro contingit ut accidentaliter occurrit ex multis pluviis, aut aqua fluminis inundantis, & cursu abradentis eum : alioquin ut dixi nunquam excavantur metalla simplicia, & munda, omnia enim inter se admixta sunt, & confusa

terræ sive lapidi dicere mavis, idcirco *Dioscorides* asseruit elici æs à Pyrite lapide, hic est vena æris; nam æs in ipso lapide dispersum est, & mixtum, quod fuit comprobatum à *Galeno*, lib. 9. de *Simplic. Medicament. facultat.* ubi tractavit de Chalcantio: ait enim elici æs per fornaces à terra minerali; quibus assensit *Antonius Musa Brasavolus*, lib. de *Examine Metallorum*, dicens, inveniunt quidem excavantes metalla terræ mixta mox igne probantur, & à sordibus divelluntur: idem asseruit *Fallopius*, *Tractat. de Fossil.* Metalla non oriuntur qualia patent sensibus quando traduntur à fabris; sed continentur in glebis terræ lapidosas quas maerant igne, ac terunt, ac eliquant: & ita separantur à terra, fluuntque metalla, pars autem terrestris remanet: ex his igitur prænarratis satis constat existere metalla rudia immundaque tenuissimè dispersa in molem ipsius Pyritis, quemadmodum vitrum in arena, & in lapidibus; etenim lapidis color dupliciter considerari debet; & primo si ipsius substantia simplex sit absque ulla admixtione metallica, referre poterit simplicem colorem albicantem vel alium juxta naturam lapidis. Alio modo si cum lapide mixta erit metalli substantia color lapidis refrangit atque diminuit tum æris rubedinem, tum etiam alterius metalli colorem, eodémque modo confunditur lapidis color ob metalli miscelam, & fit utriusque mixtus color veluti ratio persuadet. Experimentiâque docet ex duobus extremis mixtis resultare tertium: idcirco metallicus iste lapis quandoque luteo colore micans conspicitur, aliquando autem colore cinereo albicante fulget, alterius quoque coloris interdum particeps est juxta naturam metalli, prædominantis, magis & minus secundum majorem, & minorem portionem ipsius mixti cum lapide. Præterea quicquid à natura productum conspicitur persæpe artis experientia comprobatum habemus, quod satis patet exemplo calamine cum sit coloris pallidi sublutei si projiciatur super æs fufum commutat ipsum in auricalcum, quod est coloris lutei, adeo quod æmulatur aurum quamvis antea rubrum esset æs, quare ex pluribus, & diversis coloribus, & substantiis, viz. lapidis, & metalli nec non atramentorum cum mercuriali substantia, & sulphurea, ut in sequentibus exponetur

tur inter se adinvicem mixtis in Pyrite, & refractis consentaneum est proinde, ut alter color plurimum mixtus, & à simplici quocunque diversus evadat. Ex quibus consequitur non esse Pyritem coloris rubei quamvis in se contineat æs; imò Pyrites ex quo elicitur æs conspicitur exterius aliquantum virefcere; præsertim si sub dio exponatur, & per aliquod tempus ibi permaneat, & eo magis si pluvia madefiat, & ita patefit æris substantia in ipso Pyrite contenta licet plurimis aliis modis cognosci possit: at si recenter ex minera effossus sit Pyrites exteriorem colorem interiori similem: imò unum, & idem esse ostendit; nam ab aere, & pluvia temporis cursu alterari solet Pyrites in exteriori parte interior verò ipsius color quando frangitur lapis subalbicans conspicitur aliquantisper fulgens inter argenteum, & aureum colorem, & quandoque coloris magis lutei aureo ferè similis micans reperitur, teste *Alberto, lib. 3. de Mineralibus, cap. 10.* ubi ait, æs invenitur totæ substantiæ lapidis incorporatum, ita quod totus lapis est sicut *Marchesita aurea*. Præterea *Antonius Musa Brasavolus, in examine Metallorum*, inquit, auctoritate *Plinii, lib. 36. cap. 19.* duplicis coloris existere Pyritem à quo extruditur æs: viz. aurei coloris unus est, & argentei coloris alter: etsi videantur hæc cum primis dissidere auctoritate *Avicennæ*, non tamen contrariantur verum scire licet colores in *Marchesitis* inter se æmulari approximari ut plurimum enim omnia simul mixta metalla continent *Marchesitæ*, quibus cognoscendis requiritur experientia, qualem habent aurifices in discernendis nummis, ut exempli gratia reperitur *Marchesita ærea* quæ ex abundantri vapore sulphureo lutescit instar auricalci quod æmulatur aurum, & non est: verum reperitur aurea quæ innotescit eruditis, & expertis: sic dicendum est de Pyrite qui videtur argentei coloris cum tamen contineat æs: & hujuscemodi Pyritis copiam magnam apud me teneo, quæ mihi delata fuit ab *Hero*, & alias, à Præfecto fodinæ metalli Agort in agro Bellunensi à quibus asseritum mihi fuit ex Pyrite hujus generis extrahi æs vi ignis, & ut plurimum aliqua portio alterius metalli mixtum præsertim auri, & argenti: verum cum istius negotii certior esse vellem non piguit me trajecisse in Agort ibique sedulo conspexi Pyri-

tem prædictum notis supra expositis excavari à specu, ac inde ab eodem Pyrite separari æs per fornaces vidi ab operariis, qui continuo fodinis ærariis incumbunt: hi nimirum longissima experientia ducti asseruerunt non reperiri Pyritem rubeum, veruntamen ego vidi Cinaprium naturale instar lapidis rubescentis cum punctis, & venis aliquot minii, in quo non reperiebatur æs neque aliud metallum: ob id graviter errassent *Avicennas*, & *Serapio* qui scriptis prodiderunt marchesitam esse similem æri in colore, sed vereor talem non fuisse eorum opinionem, quinimo eorum interpretes potius errasse existimo ob Arabicæ linguæ difficultatem, cum enim *Avicennas*; & *Serapio* secuti sint *Dioscoridem*, qui scripsit Pyrites eligi debet æris similitudine, &c. his equidem innuit substantiam æris, & non colorem; voluit enim intelligi Pyritem magis similem æri in quo magis abundat æs cum nihil dixerit de colore, nisi in sequentibus, quæ certiores nos reddunt indicari de substantia nam eodem in loco addit; si melle irrigatus Pyrites super prunas ardentes cremetur usque ad rubedinem, diphryges appellatur: idipsum repetit capite de *Cadmia*, atque capite de *Diphryge*; ubi scripsit, fieri tertium diphrygem si more calicis uratur Pyrites donec colorem rubricæ contraxerit: his assensit *Oribasius lib. 13.* ex quibus apertissima apprehenditur opinio *Dioscoridis*, qui palam indicavit Pyritem non esse rubeum, at in igne rubefieri: Idem legitur in *Albuchasim* ubi tractat de modo comburendi marchesitam inquit Suffes cum assiduatione donec rubeat, deinde aufer ab igne idcirco censeo metaphoricam esse similitudinem quam prodidit *Dioscorides*, ut ostenderet Pyritem excellere, & assimilari æri non in colore, sed in substantia; tantum quatenus copiosius æris substantiam habet in se: hanc *Dioscoridis* similitudinem modo ut dixi intelligendam assensit atque *Agricola* in *Bermannum*, dicens, videtur etiam mihi nunc cum χαλκονδῆ dixit *Dioscorides* significare speciem æris, & formam potius quam colorem: neque his tamen obstabunt objecta, quæ leguntur in libro spurio *Galen*, de simplicibus Medicaminibus, falso ei attributo, in quo legitur Pyrites coloris æris: etenim oppositum satis ostensum est omittam, ulterius progredi adversum illum

lum incertum auctorem: verum prædicto modo similitudinis peractæ à *Dioscoride* existimo intellexisse *Avicennam* & *Serapionem*, aut dicere possumus eos intellexisse de coloribus magis proxinis metallis in similitudine quadam quos experientia docuit, neque vana mihi videtur opinio Arâbum, nam congruit assertionibus illorum, qui quotidie incumbunt arti fusoriæ qua eliciunt æs à Pyrite: hujuscemodi viris expertis fides adhibenda est: habet enim proverbialis sententia, exercitatio potest omnia: exercitatione autem funguntur, qui manibus contrectant materiam, eamque operantur sic quoque oculis veritatem hauriunt; ut sensit *Hippocrates lib. 1. de Dieta Presagio quinto*, Oculis magis autem credere oportet quam opinionibus: nam quod patet ad sensum omni ratione dignus est quamvis, & ratione constet hæc veritas tanquam altero pede nixa; ob id *Galenus lib. 1. De Simplicium Medicamentorum Facultat. cap. 24.* consuluit à Physicis Problematis recedere, quæ innumeris dubitationibus sunt intricata; & ideo non secus quam quædam præcipitia evitanda dixit cum præsertim ad manum sit via regia qua Medicamenta judicare liceat. Verum fat est ad præsens indicasse rationibus ac multis auctoritatibus nec non experimentis turpiter errasse *Falloppium*, cum adversus ipsius opinionem apertissimè comprobatum fuerit ex fossilibus existere Pyritem naturalem metallorum matricem.

CAP. X.

In Pyrite vigent Sulphur, & Argentum Vivum; ex quibus generantur Metalla, & Atramenta.

Porro inbutus existit Pyrites utriusque feminis metallicæ generationis ceu locus proprius: à Pyrite enim eliciuntur non modo metalla; sed etiam Sulphur, & Argentum vivum hæc sunt principia ipsius genealogiæ metallicæ, quemadmodum superius expositum fuit, prout, & Atramenta ab eodem Pyrite derivari: nimirum *Albertus* profecto præstantissimus *lib. 3. de Mineralibus, Tract. 1. cap. 10. de loco generationis Metallorum*, scripsit ex Lapidibus, intelligi voluit de mineralibus quando igniuntur, exudat sulphur, & præcipue ex lapidibus in quibus est res: id ipsum confessus est *Georgius Agricola, lib. 5. de Ortu, & causis Subterraneorum*, ubi prodidit ex Pyrite excoqui sulphur: idem repetit *lib. 3. de Natura Fossilium*: nempe ex lapide Pyrite cocto stillare sulphur: & *lib. 10. de Natura Fossilium*, inquit, ex Pyrite sulphur eliquatur: at nè forsan prædicti auctores existimentur soli in hac opinione, extat testimonium *Gabri* celeberrimi scriptoris in hac facultate, *lib. Summa Perfectionis primo de Principiis Artificialibus, cap. 46. de Sublimatione Marchesita*, ubi tradidit duplicem in Marchesita esse substantiam, scilicet sulphur purum in materia sua, & Argentum vivum mortificatum congelatumve: Idem asseruit *lib. 3.* asserens esse sulphur, & argentum vivum in creatione Marchesitæ, & ibi prosequitur duplicem docere modum agnoscendi veritatem an sulphuris, & argenti vivi substantiæ extent in marchesita vel ne & sic probat esse: Cum enim sublimatur marchesita ex illa emanat substantia sulphurea manifesta comburens, & post ejus levem sublimationem si vigoretur cum ignitione

ignitione præstabit colorem caelestinum argenti vivi cum luciditate manifesta metallica: mox alterum modum exposuit sequentibus verbis. Videlicet præterea circa sublimationem manifestatur utraque substantia, sulphur enim existens in Marchesita inflammatur in igne, & ardet priusquam igniatur lapis: Altera vero quæ est argenti vivi substantia patet, hoc nam modo si projiciatur veneri marchesita præstat ei albedinem meri argenti quemadmodum, & ipsum argentum vivum: eandem sententiam censuit *Joannes Chrisippus Favianus*, libro quem edidit *de arte Metallica*, pag. 25. his verbis, Pyrites totus est argentum vivum, & sulphur. Unde ego ipse conspexi Marchesitam tritam, & in aceto distillato infusam verti in argentum vivum; at si manibus contrectetur Pyrites atre coinquinat eas ratione sulphuris existentis in eo quod olet: eundem quoque odorem præstat si mortario conteratur, aut si eliquetur igni, aut comburatur sapit naturæ suæ generationis: quod est confessus *Fallopius* ipse *Tract. de Fossil. cap. 11*. Idem experientia apertissimè demonstrat hodierno tempore; ubi enim artifices velint virriolum elicere à sua minerali terra construant montem glebarum Pyrites sub dio, & ordine tali, ut inter glebam, & alteram aliquid vacui remaneat inferiori inde glebarum parti modicum ignis supponunt quantum sufficiat accendi primas glebas, in reliquis enim progredietur incendium ex se continuum absque ulla additione lignorum neque carbonum: per duos vel tres & quatuor menses instar *Ætnæ* montis Siciliae, aut donec profus uratur & consumetur sulphur contentum in Pyrite, in sulphuris enim substantia peragit ignis, prout deficiente sulphure aboletur ignis idcirco maximè ferent sulphure dum Pyritis glebæ cremantur: mox ex Pyrite usto usque ad rubedinem eliciunt metallum per fornaces, verum intuentur prius artifices, an in Pyrite usto splendeat metalli forma perfecta, & à natura completa vel ne; quod magis certum comprehenditur in Pyrite usto quam in altero; in usto enim scintilla fulgent metallicæ formæ: si quid metalli fuerit in lapide, alioquin evanescent igne quæ indigesta, crudaque sunt. Et si in Pyrite crudo; prout à minera effoditur appareant scintilla fulgentes metalli: interdum enim ex materia metallica indigesta

gesta procedunt quæ nullum adhuc adepta est formam perfectam actualem metalli: ob id penitus evaporat igni materia igni illa indigesta, & abobentur scintillæ nam vaporosæ sunt absque corpore fixo metalli actualis: hac igitur de causa urunt Pyritem, ne decipiantur fossiores, verum ut facilius eliciant metallum. Quare seligunt Pyritem ustum, & micantem præ metalli actualis copiam ab altero Pyrite usto, & absque splendore: hic enim scintillis metallicis caret: à primo itaque extrahunt metallum per fornaces, reliquum vero absque metallo obruunt in piscinas aquæ, ut imbuatur aqua vitrioli substantia, quæ existit in Pyrite, & sic præparatur ad faciendum vitriolum quemadmodum loco suo exponetur, porro hic multum laborandum mihi non existimavi; ac satius duxi magisque profuturum transire ad cætera quæ mei sunt negotii cum superius probaverim manifestas substantias duas inesse adinvicem in Pyrite. Videlicet sulphur, & argentum vivum, à quibus inde cuncta sortiuntur metalla, tanquam à primis seminariis ac præter metalla atramenta quoque ceu media inter lapidem, & metalla sortiri ex Pyrite collexi à *Dioscoride, lib. 5. de Medica Materia, cap. de Cadmia*; ubi ait, Elici Cadmiam ex lapide Pyrite cremato, & approbavit eum qui reperiebatur in monte Solis Cypri cum quibusdam venis chalcitis, misios, foreos, melanteriæ, carulei, chrisocolæ, atramenti sutorii, & diphrigis: eadem censuit *Galenus*, alludens sub nomine terræ mineralis, *lib. 9. de Simplicium Medicamentorum facultat.* ubi tractavit de Chalcantho, inquit, Aquam pluviam lavare terram ex qua sponte quidem fiebat Sory, Misy, & Chalcity, & per fornaces æs, cadmia, pompholix, ipodium, & diphriges: his quoque assensit *Petrus Andreas Mathiolus*, in luculentissimis Commentariis in *Dioscoridem* asserens, Conspexisse Pyritem mixtum cum Christallo, cum Berillo, cum lapide Armeno, & cum Caruleo, cum Vitriolo, cum Misy, & Sory, cum Minio, & Auri pigmento, adeo quod videtur Pyrites convenire omnibus mineralibus: idcirco *Georgius Agricola lib. 3. de Natura Fossilium*, ait, Nam Pyrites erosus qui, & chalcitis dicitur foreos, & melanteria, quam etiam atramentum metallicum vocant patens est, & effector atque ea rufus atramentum sutorium: &

alia ubi ipsis cognata gignunt, inferius quoque progreditur *Agricola*, ipse dicens, ex Pyrite enim qui est stirps horum succorum gignuntur ut Sory, Melanteria, Chalcitis, Misy, & Atramentum sutorium: hæc tamen *Agricola* verba caute expendenda veniunt: nam confingere videtur Pyritem diversum ab aliis hoc novo, & metaphorico nomine, ubi dixit Pyrites erosus: cum hæctenus à nemine præterquam ab ipso descriptus hoc nomine fuerit: Præterea inquit Pyritem erosum appellari atramentum metallicum Chalcitim, & Sorim, & Melanteriam, quibus videtur abnuere Pyritem erosum esse atramentum, cæterâque prænominata, idem referre atque vice versa eadem esse Pyritem erosum atque cuncta hæc esse unum licet in alias differentias dividatur quod magnopere spectari datur cum videatur Pyrites forma differre ab atramentis, verum enim in Pyrite est lapidis substantia metalli, & atramentorum una cum suis seminariis, quæ licet omnia adinvicem contineantur in ipso Pyrite, segregantur atque abinvicem; Inde se juncta differunt omnia inter se: quamobrem operæ-premium est disquirere an res secus se habeat, aut quid *Agricola* verba designent: at si rei veritatem indagare voluerimus prius examinare licet verba quæ dicere profequitur videlicet ex stirpe enim horum succorum gignuntur, ut Sory, Melanteria, Chalcitis, Misy, & Atramentum sutorium. Ex his depromitur non ad eò difficilem cognitu esse sententiam *Agricolæ*, quin ex suis rationibus eam conjicere possimus, quæ fuit proculdubio describere translativè fructum pro arbore ex qua provenit, quare ostendere voluit quomodo naturæ opificio incipiant atramenta à Pyrite pullulare ac inde gradatim ad cætera reduci; sic itaque censuit *Agricola* in Pyrite aggregari succum ex quo gignuntur prænominata atramenta. Verum cum nullus exprimi possit succus à Pyrite sicuti neque ab alio corpore lapideo aut metallico vulgari more exprimendi scilicet manibus aut prælo: voluit intelligi naturæ opere fieri, quamvis hoc tam apertè non explicaverit ipse: Illud tamen nos docuit *Galenus* si meminerimus scripsisse loco præcitato terram vel lapidem dicamus mineralem à calore subterraneo elaboratum lavari ab aqua pluvia naturæ ipsius opere, & abradi atramentorum substantiâ quæ existit in Pyrite

lapide minerali: hanc verò aquam atramentosam sive Atramentorum substantia dicamus imbutam appellavit *Agricola* succum qui inde fluit & percolat per cuniculos terræ secum duccens atramentorum ramenta in eundem liquorem aqueum soluta instar succi, qui demum à calore naturali in minera diffuso decoquitur & inspissatur in glebam atramenti metallici. Quod ab effectu nominavit *Agricola* Pyritem erosum sine diphthongo; nam prius eroditur ab aqua Pyriticis substantia atramentosa ac iterum à calore minerali coagulatur: non desunt tamen qui malè interpretantes *Agricole* sententiam existimarunt vocasse Pyritem erosum ab ære contento in Pyrite quod plurimum sit, fortasse ducti auctoritate *Plinii*, qui Pyritem æris fertilem appellavit Cadmiam ærosam & lapidem ærosam cum diphthongo ut demonstraret elici æs à Pyrite. Veruntamen hic satis distat à Pyrite eroso *Agricole* quemadmodum probatum fuit; *cap. de Cadmia*: aut decepti sunt ab aliqua conformitate vocis sive nominis erosi parum respicientes modum scribendi rectum qui orthographia perficitur; eadèmq; scientia multa distinguuntur æquivoca: sed eo minus animadversi sunt sensum verborum *Agricole*, qui nunquam erosum nuncupavit Pyritem nisi postquam atramenti metallici substantia sit è Pyrite erosa, vel abrasa dicatur, pro majori intelligentia, & soluta per aquam pluviam. Demum à natura inspissata in glebam atramenti metallici quod distinctum est in Misim, Chalcitim, & Sorim: Hæc in glebam redacta à natura appellavit *Agricola* Pyritem erosum cujus Gleba si rursus eradatur à pluvia inde prout natura consuevit per terræ cubacula ac per ejus antra percolat ibique in Chalcanthum concrescit, ut asseruit *Galenus* loco, ut supra, quamobrem æque placuit *Georgio Agricole* Pyritem erosum esse parentem & effectorem chalcanthi sive atramenti futorii dicas.

CAP. XI.

*Prædicti Lapidis Metallici nomina
atque Vires.*

ET si hucusque palam demonstravi metalla generari in Pyrite prout equidem generantur : in præsentiarum verò fufius exponam hujuscemodi generationem fieri, ut plurimum in lapidibus tanquam eis proxima cum lapis fit proprius locus generationis metallicæ : nam locus debet esse proportionatus locato, juxta *Aristotelem lib. 4. Meteororum.* Idem legitur in *Albertum, lib. 3. de Mineralibus* : Nonnunquam verò metalla apparent simplicia in lapide coagulata præsertim aurum purum aut argentum purum tanquam venæ currentes per lapidem distinctæ à substantia lapidis : ut plurimum tamen metalla sunt adinvicem commixta substantia lapidis : & quam plura metalla inter se mixta reperiuntur una cum substantia lapidis quod sæpius evenit æri, plumbo, stamno, & ferro, sæpe etiam reperiuntur hæc cum auro, & argento : interdum verò conspicitur aurum in lapidibus albis, & marmoreis, & cæruleis, & aliis concretum quandoque in humo licet perraro : sæpe in arenis fluminum ut in Tago Hispaniæ, ubi à pluviis abradatur, ducaturque à jugis montium, eorūque rupibus ad planitiem, ac eodem modo Rheno Germaniæ, Ticino, Abdua, Serio, & Pado Italiæ, Hebro Thraciæ, Pactolo Asiæ, Gangæ Indiæ, & aliis innumeris annibus : veruntamen sæpius in montibus præcipue in lapide Pyrite tanquam metallis proprio, hic equidem metallicus est, lapis ipse enim continet metallorum seminaria atque omnium mineralium : præsertim atramentorum, quæ instar succorum imbibita Pyrite mox tempore pullulant ex se condensantur forma atramentorum ordine naturæ aut eliciuntur Arte, & congelantur eadem forma ; prædictorū itaque

minera constat succo minerali, & lapide qui à Latinis nuncupatur Pyrites, ut à Græcis *συείτης*, a Philosopho autem *lib. 4. Meteororum*, *πυρίμαχος*, a nomine *πῦρ*, id est, *ignis*. Hinc vulgò *fulcarius*, aut *ignifer*, sive *igniarius* appellatur lapis, eo quod plurimus ignis sit illi non dissimili ratione dictus fuit ab aliis *Υπεσθιονης*, id est *Vulcanus*, veluti scripsit *Camillus Leonardus Pisarenfis* in speculo lapidum : Arabes verò eadem ratione ac uno ore ferè, ut Græci quanquam linguis dissonis appellarunt prædictum lapidem suo idiómate *marchesitam* à productione ignis quapropter ab effectu nomen assumpsit lapis iste : prout lapis luminis, cum enim Pyrites qui durus sit ferri confictu scintillas ignis evomat, & in materia apta ignem ascendit, unde *Plinius lib. 36. cap. 19.* rerulit Romanos vivum appellasse hunc lapidem etsi repertiuntur alii lapides intra se ignem continentes, qui Chalybe percussi ignem emittunt, & præ cæteris flex lapis durus, & subalbus ut plurimum micans dictus videtur non nullis à saliendo, quia non modo ex ejus percussu clavo aut alio ferreo instrumento excutitur ignis excitaturque verum etiam excitatus fursum ab eo salire partim creditur, ut natura est ignis partimque ignem ejaculatum à lapide percusso experientia commonstrat descendere, & contingere fomitem lapidi adhærentem uti materiam siccam, quam vulgus escam ignis appellat alioquin ignem non conciperet : nisi materia esset apta recipere eum, quem recipit per contactum : quamobrem ex re ipsa magis mihi probatur quod salire significet : lapis enim percussus ignis scintillas ejaculando undique prodit quæ utique graves decidunt in fomitem ad hoc munus paratum : Alter ignifer lapis est è genere molaris non omnis, sed quam magis durissimus, eò plus ignis percussus ejaculat : Idem contingit ex christallo lapide perspicuo : alter quoque lapis ignem evomit qui dicitur *Calcidonius* hic in frequentissimo usu habetur pro excutiendo igne cujus rationem edidit *Galenus lib. 1. de Complexionibus*, ubi scripsit ex concussionem lapidis *Calcidonii* cum Chalybe statim ex aere generatur ignis : etsi lapides hætenus recensiti largè possent voce efferri ab effectu simili Pyrites, veruntamen placuit veteribus Pyritis nomen attribuire huic lapidi metallico tantummodo : quemadmodum

modum Arabes marchesitam vocarunt ; quæ idem est cum Pyrite, alios enim lapides igniferos excellit cum in hoc ignis magis vigeat in potentia, & ad actum facile ducitur quod est ei proprium : non tamen urit manus si contrectetur, aut stringatur cum actu non sit igneus ex se, ut falso existimavit *Camillus Leonardus* Piiauriensis, libro ejus secundo dicto lapidum speculo, audester enim scripsit quorundam consensu Pyritem lapidem appellari corallum rubeum : putavit enim ob intensam ejus rubedinem esse ignem, sed eodem modo ignea esset rosa rubea ; quod falsum est teste *Galeno lib. 2. de Simplicium Medicament. facultat. cap. 3.* donemus ignem esse aut flavum, aut rubeum non refert ut omne rubrum sit calidum, & omne rubrum ignem dicere ridiculum est : Præterea ait *Camillus Leonardus* auctoritate *Dioscoridis* quam non æque percepit esse Pyritem æris colore, & adeò igneum quod si teratur ac digitis attingatur dexteram stringentis adurit ; id autem veritate caret, nunquam enim *Dioscorides* prodidit Pyritem habere vim adurendi, neque colorem æris tribuit ei, at eò minus corallo æquiparavit eum : Hæc itaque falso ac dedecore pronuntiavit ipse : quem à *Plinio* potius assumpsisse fatuitates prædictas existimo cum in eandem errorum foveam lapsus fuisse *Plinium* animadverterim, *lib. 37. cap. 11.* ubi asseruit, Pyritis scobem digitis strictum urere eos ; quod nullum approbat experimentum neque ulla ratio persuadet : etsi *Plinius* superiori, *lib. 36. cap. 19.* inquit esse quoddam genus corallii quod præ nimia ignis quantitate existente in eo nonnulli appellarunt Pyritem : neminem verò reperiri existimo adeò idiotam qui ignoret, quam multum distet corallium à Pyrite : cum etiam *Plinius* ipse anceps comprehendatur in sermone ; ambiguus enim verbis prædicta retulit, & innuit ea a quibusdam audisse quemadmodum sæpe & in multis consuevit : ex quibus patet utrumque a veritate deflexisse : Hæc tamen explicasse volui, ne quicquam obscurum, vel indecisum relinquerem, cum alia superflua nulliusve momenti omiserim cupidus prolixitatem evitare ; sed tantummodo necessaria, & scitu digna aperire me accinxi ; & quia præ cæteris facultates Pyritis referendas conspicio accedere, eas expedit enuntiare quæ Pyriti sunt ascriptæ a celeberrimis scriptoribus

scriptoribus cujuscunque se & a: Pyrites igitur lapis facultatibus, viribú que pollet calefaciendi exticcandi, constringendi abstergendi, concoquendi, discutiendi, & resolvendi, nimirum placuit *Avicennæ, lib. 2. Tract. 2:* clarius explicasse Pyritem vel Marchesitam dicamus, more Arabum, calefacere in secundo ordine, & ficcare in tertio: At operæ-premium est tenuissimè molire lapidem, ut facilius operetur juxta communem omnium sententiam: si Pyritis scobs liniatur cum aceto resolvit morpheam lentiginis, & humiditates sub cute contentas sanguinem ingrumatum; & saniem existentem in juncturis, & lacertis per halitum digerendo, & resolvendo, quando modica sit sanies teste *Galeno lib. 9. de Simplic. Medic. facult.* sistit sanguinem, præsertim muliebri profluvium: si verò Pyritis pulvis miscetur cum pini gümma lenit, & resolvit quascunque durities strumas & furunculos. Idem agunt aquæ ex Pyrite scates, ut retulit *Agricola, lib. 2. de Natura eorum que effluunt ex terra:* meminique *Galenum lib. 2. de Arte Curativa, ad Glauconem, cap. 4. de Scirro,* summopere commendare Pyritis suffumigium ad tollendas enervationes scirrosas musculorum. Unde inquit oportet autem Pyritem quando excanduerit igne aspergere acerrimo aceto mox super vaporem lapidis movere partem affectam ut a vapore sursum elevato schirrus dissolvatur: Inde prosequitur dicere, hoc videtur opus ferè magicum in curatione alicujus partis curvate convolutæque præcedente tamen alio emoliente medicamento atque corporis expurgatione antequam administrantur localia: sed revertamur ad medicamentum supra descriptum ex Pyritis scobs, & pini gümma quod si modico ceræ reducatur forma ceroti quibuscunque ulceribus applicitum conferet præcipuè musculorum cavernosis, veluti pròditum fuit a *Serapione, Tract. de Simplicibus ex Mineralibus, cap. 95. de Marchesita,* conglutinat ulcera carnæque replet ea, necnon superfluum carnem demit, & cicatrice claudit ea; tumentem ex hidrope ventrem exsiccat splenemque extenuat, teste *Hieronymo Cardano de Subtilitate Rerum, lib. 5. de mixtis:* Præterea *Galenus lib. 4. de Compositione Medicamentorum per genera, cap. 30.* ex Damonico auctore scriptis tradidit medicamentum nigrum diapyrite præstantissimum ad ulcera

ulcera phagedanica curanda, & alia fluentia, & curatu difficilia, & ad fistulas confert, omnemque duritiem emollit : cujus descriptio est quæ sequitur infra. Argenti spumæ bicuminis singulorum denarium pondo centum, picis, ceræ, singulorum denarium pondo octo Pyritis terebinthinæ utriusque denarium pondo 25. propolis aluminis scissi singulorum denarium pondo 15. ammoniaci thianiamatis drachmas duodecim chalbanum aloes utriusque drachmas octo æruginis mannæ utriusque drachmas, quinque olei veteris sextarios duos : Incoquitur spuma cum oleo donec coiverint mox bitumen pix cera resina propolis injicitur quibus liquefactis refrigeratîque ærugo, & lapis Pyrites immittitur, deinde ammoniacum : cum cacabus ab igne sublatus modicè refrixerit alumen, chalbanum, mannæque, inditur, & mediocriter cocta in frigidam, demittuntur, ac diem noctemque sistantur.

Idem videtur prodidisse *Galenus, lib. 2. de Compos. Medic. per genera, cap. 20. ex Andromaco*, sub nomine nigri *Catagmatici* : hoc tamen aliquantisper variat à primo prout cuilibet legere licet : primum verò summopere celebravit, & in usum habuit *Bartholomæus Maggins Bononiensis, lib. de Vulnerum Sclopetorum Curatione* : Verumenim præter enarrata plerisque aliis morbis conducit Pyrites ob præstantem efficaciam, quam adversus eos possidet, tum simplex applicitus, cum etiam compositus, prout per exempla unusquisque percipere poterit : idcirco Pyrites tenuissimè tritus, & quocumque modo appositus offusam oculi caliginem expurgat, quod magis placide tutoque operatur ustus & lotus : obtalmias tollit, & oculum confortat : hac igitur de causa Pyritem vocarunt Arabes lapidem luminis lucisve nam in perdita visione juvamentum præstat : hinc quidam composuere infra scriptum colyrium, videlicet.

Cape lapidis Pyritis atque hematitis singulorum unciam mediam eos super prunas ardentes conjice ut igniantur, tunc extinguantur in butiro atque sedulo reiteretur eadem operatio igniendo prunis lapides mox butiro eos extinguendo toties, & donec frangantur minutim prædicti lapides, qui inde tenuissimè moliantur super lapidem porphiritem ; demum addere opus est ærisusti grana sex, caparosæ ustæ, & lotæ drachmam unam
sagapeni :

sagapeni totidem, aquæ rosarum, aut aquæ loti sativæ uncias sex, albumen unius ovi peroptime agitatam ex quibus omnibus adinvicem mixtis fit colyrium adversus oculorum affectus præstantissimum: neque minus efficax prædicto colyrio conficitur sequens oleum.

Capte lapidem Pyritem & carbonibus accensis fac eum ex candescere mox ita ignitum extingue in oleo olivarum veteri, aut in oleo de lateribus arte factum, ut docuit *Joannes Mesues lib. 3. de re Medica*, hæc autem operatio ignitionis pyritis atque extinctionis in oleo reiteretur septies deinde tenuissimè mole eum, & reponè in vesica vitrea curva quæ tunc furno ut moris est locetur: Inde ignis supponatur ei ut distilletur oleum, ac rursus eliciantur fæces imò bociæ residentes quæ moliantur exigit opus, & in altera bociâ curva reponantur quibus affundatur oleum jam ab eisdem distillatum quod iterum urgeatur igni, denum servetur in ampulla vitrea clausa: Hoc enim præstat adversus quascunque oculorum passiones; si ipsius olei gutta instilletur oculo liberat eum, & sanat. Præterea scripsit *Avicennas lib. 2. Tract. 2. cap. 464.* si collo infantis gestetur Pyrites ab omni timore tuetur eum.

CAP. XII.

*Utrum Ignis procedat ex proprio Lapide
concusso aut aere aut motu.*

NE quicquam indecisum relinquatur quod legentibus displicere possit, haud æquum ad alia progredi constat, neque silentio obvoluere decet ambigua quædam superiori capite scripta nisi prius ab omni discrimine absolvantur ea: quapropter ut omnibus satisfaciam, quæ obscura aut ambigua aut quæ à veritate deviare videntur explicare enitar: etenim duo sunt quæ maxime in dubium vertuntur, quorum alterum est à *Galeno* proditum. Videlicet ex concussione lapidum calcidonii cum

cum chalibe statim ex ære generari ignem, eiusdem mentis videtur *Alexander* asserens non ex lapidibus excuti ignem sed aerem qui ibi continetur at ritu repentino in ignem verti; Alterum equidem dubium est an si ex motu solo attritionis lapidis generetur ignis: motus enim calefacit, idcirco qui hanc tuentur opinionem adducunt auctoritatem *Aristotelis*, lib. 2. de *Cælo & Mundo*, Text. 42. ubi inquit, Motus est natus ignire ligna & lapides, & ferrum, rationabilius igitur propinquius igni: propinquius autem aer: velut, & in latis sagittis, equidem enim ipse igniuntur sic ut liquecant plumbeæ: cuncta hæc sunt propria verba *Aristotelis* quorum quædam vitiata corruptaque cenfeo: Præterea discurret ipse Philosophus ex siccis vaporibus, qui in humidos insidentes erumpere conantur, & dum eos disrumpunt strepitumque attritu excitant fit; cui, & ipse *Galenus* assensisse videtur in lib. 6. *Hippocratis*, de *Morbis vulgaribus*, Comment. 4. discurrens enim super decimam octavam sententiam. Videlicet Aquarum artis expertium quæ ab æthere excreta est, aut cum tonitru tempestiva, nimbose vero mala explicat quod statu nubifoso nulla emittuntur fulmina neque tonitrua eduntur, nisi dum nubes divellantur quibus propria circumscriptione delatis cum inter se concurrunt fit attritio: tunc enim nubes inter se concurrentes igneam id, quod in eis inclusum est, intra se ipsos compellentes tum fulmen quandoque in sublime, quandoque in obliquium, quandoque in terram extrahitur, eadem fuit Stoicorum opinio nempe ex attritu accensionem nubium excitari, & tonitrum fieri. Veruntamen aliter sensit *Anaxagoras* qui apertissimè asseruit non modo ex attritu propriè evenire; sed ex calore occurrente frigori cum pars ætheris in aerem densum impetum facit tunc crepitu tonitruum fieri censuit sic corruscationem turbinem & fulmen: Horum placitis recensitis aliud emergit dubium ex opinione *Cardani*, lib. de *Elementis*, ubi asseruit, in lapidibus non latere ignem neque in eis potentiam ignis esse hac ratione ductus; nam in ignem projectos lapides vix accendi excogitavit, & aliam adduxit sententiam *Alexandri* quam eiusmodi opinioni favere assequitur, nempe in lapide ignem non esse conceptum; nam ignis lapidem, & rursus lapis manum tangentis ureret:

prædictas tamen opiniones in æquivoco laborare, mihi expedit docere ut etiam in usum hominum deducere possim ea, quæ subtili Physicâque ratione exploravi, & certa experientia observavi : mihi enim propositum est in omnibus pro viribus, nihil prius asserere, veritate non perspecta ; præsertim eorum de quibus inter doctos versatur controversia : quamobrem omnes singulâsque inanes ac futiles opiniones explodam, & ab ea quam *Alexander* una cum *Galeno* habuit, exordiar sic : Si verum sit quod solus aer ex lapidis attritu accendatur, cur non è duobus lapidibus magis quam ex lapide, & chalybe aut ferro ignis provenit : Vel cur non ex omnibus lapidibus contingit hoc ; præsertim solidissimis veluti è porphyrite à quo licet percussio non ejaculatur ignis neque aer in ignem ex concussione porphyritis accenditur ; ita ut in propatulo ullum ignis indicium conspiciatur, neque ex alio marmoris genere quamvis durissimo percussione vel attritu excitatur ignis, cum plura sint quemadmodum Parii marmoris genus, aut Carariensis, Lunensis, Laconici, Lucullei, Basaltis, Ophitis utriusque, cum unum sit durum, & alterum molle : neque ex mollioribus enim prout est Alabastrites editur ignis : plerâque alia genera tum marmorum, cum & lapidum leguntur in *Plinium*, lib. 36. Et in *Dioscoridem* ; præter alios celebres scriptores ; ex quibus tamen non excutitur ignis ; præterquam ex prænarratis superiori capite : Et si quandoque contingit excitari ignem ex marmore percussio à sculptore aut ex latere cocto non evenit tamen ex causa essentiali, sed casu agente per accidens, & non simpliciter : casus enim est res non certa prout scriptis prodidit *Aristoteles* lib. 2. *Physicorum*, Text. 54. & 56. ita quod sit casu non est semper, neque in majori parte ; Prædicta igitur argumento sunt non generari ignem ex concussio aere. Præterea si in causa esset aer nonne verteretur in flammam potius quam in scintillas, quæ sursum ascenderet : quemadmodum enim lapidis est inferius descendere, sic est proprium ignis moveri superius, nisi tegumento vel alio quovis modo deorsum descendere cogatur, teste *Philosopho*, lib. 1. & 4. de *Cælo & Mundo*. Verum scintillas non flammam ex lapide ignifero attrito oculatim conspicimus ac veluti graves lento processu descendere :
alioquin

alioquin verò ignis, etsi coactus sit celeriter tamen, & impetuosè ad innum vertitur: aliàque in mentem revoco indicia, ex quibus faciliè deprehendere possumus ex aere non ejaculari eas ignis scintillas, sed à lapide ignifero concusso nisi enim lapides igniferi percutiantur ex angulis, aut eorum tenui acie non emittunt ignem, etsi minus tamen ac magna difficultate, facilius enim attenuatur acies quam corpus crassum ut extrudatur ignis: Præterea sæpe molas vidimus aqua circumactas, & non aere obductas emittere ignem, ex aqua autem nunquam accendi ignem conspicuum est: certum ergo argumentum ac probationem prædicta præstant ex propria lapidis substantia non cujuscunque lapidis sed igniferi tantum intelligendum est: ignem generari quamvis absque illius attritione non elidatur ignis: in attritione enim ad tenuissimas partes redigitur lapidis substantia quam planè agnoscere possumus materiam ad hoc aptiorem esse: Quare patet ex aere quamvis motu aliquo incalescat non produci ignem nisi propagatione: Verum enimverò aeris humido fovetur ignis, & augetur, ex aeris spiratione nutritur, atque tuetur: quemadmodum è diverso aeris interceptione cito perit ignis ac prorsus extinguitur, ut rectè scripsit *Galenus, lib. de usu Respirationis, cap. 3. & lib. de Morborum Causis, cap. 3.* Idipsum meminit *lib. de Pulsuum usu, cap. 2. idem, & lib. de utilitate Respirationis,* legitur, quamvis spurius habeatur liber ille, hoc tamen propositum confert ac planè constat cum *Galeni* assertionem plurimis aliis in locis suorum operum repetita. Reliquum est differere utrum si ex motu provenire possit ignis vel ne: quamobrem in primis scire licet quod motus localis est causa alterationis tanquam primus motuum, prout *Philosophus lib. 8. Physicorum*: prima alteratio est calefactio sicut forma privatione, unde motus localis ex virtute motus cœlestis qui est prius localium motum est causa caloris: idcirco ait *Philosophus, lib. 2. de Cælo & Mundo, Text. 42.* Quod aer qui est sub heræ corporis circularis, necesse est quod caleseat per motum si heræ cœlestis cujus motu non solum movetur ignis, sed etiam aer qui magis propinquatur igni: Inde prosequutus est asserere rationabile esse per motum magis igni aërem, prout igni propinquorem quam inferiora corpora, ut ligna lapides,

& ferrum : mox subsequenter affert exemplum de sagittis munitis aliis plumbeis, earum enim plumbum liquefcere afferit vi caloris aeris ex motu excitati ; *Aristoteli* autem assensisse ob reverentiam tanti viri partimque ab eo dissensisse ratione veritatis visus est *Divus Thomas Aquinas* doctor Angelicus ; cum enim dixerit in Commentario quantum ad aliquam sui partem ex vehementia motus adeo calefieri ut quandoque liquefcant sagittarum plumbum : ex quibus facile deprehenditur non absolute assensisse prædictum Doctorem quod plumbum latum sagittis annexum forma alarum prorsus liquefcant ex motu quamvis incalescat, dum in aerem impelluntur sagittæ : nam inquit quandoque hoc contingere, & in aliquam sui parte, his dictis excluditur. nimirum totum sui corporis plumbi liquefcere posse, quod neque semper in aliqua parte evenire sed quandoque dixit : at si fortè ductus esset ex sequenti textu *Aristotelis* in eodem libro, ubi ait ex hac maxime cui sol extat infixus propter quod approximante ipso, & oriente, & super nos existente generatur calor : hic animadvertere licet loqui de calore excitato non ex motu : Verum ex reflexione luminis : & sequitur quod quidem neque ignea sunt neque in igne feruntur tantum nobis dictum sit de ipsis : hæc omnia ambigè protulit *Aristoteles*. Quare non respondent ultima primis. Quapropter harum opinionum diversitate, anceps in animum inducere non potui ut crederem ex solo motu sagittarum in aerem incalescere adeo plumbum ut liquefceret : quamvis non me lateat ex motu omnia incalescere ; maleusque incalescit dum eodem excutitur metallum aliquod incudi nihilominus tam ardentem calorem neutrum eorum concepit : ut igniatur ex solo motu : idcirco non accenduntur prædicta, non uruntur, neque liquefcunt quamobrem neque urere possunt : Verum ut certior essem experientia volui veritatem assequi ac fide oculata num res sic esset cognoscere enixus sum : dum enim medicinam agebam apud Illustrissimum *Nicolaum Surianum* Classis Venetæ Proviforem, præcepi cuidam *Marco Macedoni* militi in nostra Tirremi, & optimo sagittario nimirum ut sagittas alis plumbeis latis tenuissimisque muniret ; Inde eas in aerem arcu vel balista impelleret : hinc miles archieros iste mihi obsequens paravit

eas mox vi e jus brachii validissimi tum arcu cum atque balista sagittas plumbeis aliis paratas in altum pluries impellere coram me, & aliis expertus fuit : nihilominus quocunq̄ modo jactæ erant sagittæ semper illesæ deorsum ferebantur non liquefactæ neque tantillum diminutæ conspiciantur : energiæque hanc egimus experientiam magno æstu caneri existente Sole hora meridiana atque tranquilla, necnon ferventi Insula Cretæ : hac inde inani experientia comperta, decrevi recurrere ad aliquos fidos scriptores, unde memini legisse in librum de vulneribus sclopetorum: & eorum curatione editum à *Bartholomeo Magio* Bononiensi inter Neotericos eruditissimo Theorica, & Practica, se multa variæque experimenta egisse : hac cupiditate hauriendi veritatem an plumbum possit tantam caliditatem concipere motu, ut liquecat & urat vel ne : etenim experimentis credere magis ducuntur homines, juxta proverbialem vulgi sententiam : id ipsum censuit *Quintilianus* Hispanus, & *Domitiano* Imperatori familiaris, *lib. 3. Declamationum, cap. 8.* Nimirum omnia confirmantur experientia, teste atque *Galeno* pluribus in locis suorum operum : quinimò, & *Aristotelis lib. 1. Metaphysica,* in principio inquit, Hominibus autem Scientia, & Ars per experimentum evenit : inde paulò inferior dixit distinctè experientia quidem est singularium cognitio, ars verò universalium : quo circa igitur accedamus nunc ad experimenta jam acta : in primis equidem experientia compertum fuit nunquam plumbum colliquari ex aere neq; ex motu impulsionis, quamvis vehementissimo palam enim, & inter diu omnium oculis est si glandis ferulave, aut globulus plumbeus dicatur à sclopeto vel bombardâ, sive alio quovis tormento bellico emissus, & vi ignis à pulvere Pyrico excitati impulsus colliquaretur nunquam metam, aut locum collimatam attingeret, sed dispergeretur quinimò vidimus pilas plumbeas à sclopeto erumpentes solidas parietes muròsve percutere, & collidere eos inde pilas, sive globulos reperimus ex ictu muri depressos ob muri ipsius duritiem, si verò manibus illico suscipiantur globuli aliquæ in eis cernitur caliditas non autem tanta quin diutius commode, & absque læsione contineri atque pertractari possint, verum eo minus incalescunt globuli si impellantur in terram,

vel alia re molli, ex quibus pro certo habemus non liquefcere plumbum ex motu quamvis forti impetu jaulentur globuli : Præterea si globulus à sclopeto eiectus efficit ignitus, cur ubi percutit stupam non incendit eam, neque fænum, paleas, lanam, sulphur, pulverem Pyricum vel Igno scopetarium, neque hujuscemodi aliud, quod flammam facillè concipere, & confligari, possit cum tamen neque ignis, neque flamma exciteretur in eis percussis à pilis plumbeis ex sclopetis impulsis : quotidie enim videmus naves circummuniri saccis lana congestis xilo, aut stupam distentis, nè à bombardarum globulis ledantur, nihilominus lanam non cremari neque ullum ustionis vestigium in ea imprimi omnibus palam est, quamvis eam percutiunt globuli adhæreantque ei : Præterea aliam habemus experientiam, qua aperitissimè deprehendere possumus globulum à sclopeto erectum, non contrahere tantam caliditatem, ut eliquari possit, neque urere, licet sclopetus in velocitate motus, ac vehementia superet arcum atque balistam : quippe non modicam pulveris Pyrici quantitatem quidam involuit carta, & involutum arbori appendit ; demum adversus eum exoneravit sclopetum, & globulus emissus percussit involutum pulveris Pyrici, qui constat sulphure sale, nitro, & carbone præ omnibus hæc equidem sunt materia apta exuri ex quavis modica caliditate, sive exigua ignis scintilla ; nam statim tactus Pyricus pulvis ab igne convertitur in flammam : nunquam tamen pulvis iste à globulo eiectus accensus fuit : quanquam vehementi motu emissus tum à remoto vel à propinquo ; quamobrem si pulvis non accenditur ex percussione globuli plumbei sclopetarii argumento est non concipi tantum calorem ex motu in globulis plumbeis ut ignescant, vel liquefiant : etsi primus pulvis quo oneratus est sclopetus accenditur, & vertitur in flammam hoc fit ex propagatione, & contactu ignis, cujus causa expellitur impetuose globulus extra fistulam sclopeti, non tamen ignis sequitur globulum, neque cum eo jungitur, nec associantur : verum quando exit à fistula sclopeti statim dissipatur pulvis, & desinit flamma istu oculi : Præterea si quis à globulo sclopetario percutiatur nullam percipit caliditatem, sed contusionem quandam : proinde acli trabs aliqua, vel ruina ingens in se ictum fuisset ; cum

vero contingat quandoque altè vulnerari ex ictu globuli sclopetorii tunc ex vulnere magna sanguinis copia emanat : atsi globulus esset ignitus non proflueret sanguis : adurentia enim escharam inducunt, & sanguinem cohibent : his indicatur tanta non contrahi vis ignis in globulo ex motu, ut plumbum liquefcat, & urat ; & nisi uratur pars percussa non inducitur escharam vera quæ sanguinem sistat : quamobrem experientia habetur, quod globulus è sclopeto impulsus contundit, & laniando vulnerat absque ustione cum enim in superficie carnis. neque escharam, neque bullas, neque vesiculas indicat, neque vestimenta comburit, sed quia neutrum horum agit, indicatur ergo nullam ignis vim concepisse : Verum etiam vidi vice globuli intromittere in fistulam sclopeti papyrum digitis, vel dentibus contusum ac intar globuli compressum. Inde sclopetum exonerari consexi atque papyrum egredi incombitum, & vix tactum : nihilominus partes corporis quas tetigit contundendo absque ulla ustione male affecit : Quid autem referam de sulphure, hoc enim calidum est tenuissimæ substantiæ ardentis, & summatum est materia ignis, ut rectè sensit *Georgius Agricola lib. 1. & 2. de Ortu, & causis Subterraneis* : idipsum meminit *Ovidius, 15. Metamorph.*

• ——— *Sulphureis ardet fornacibus Aetnae.*

Et *Virgilius lib. 2. Aeneid.*

———— *Late circum loca Sulphure fumant.*

Ex sulphure linuntur signa exilia, & parvula arida, & levia pro-
ut, & cannabinæ virgulæ vel hujuscemodi alia quæ ex utraque
parte sulphure intincta ad accendendas lucendas in usum habi-
ta dicuntur sulphurata : veruntamen nullo motu agitatedum ac-
cenditur sulphur præterquam contactu ignis, teste *Faloppio, Tract. de Thermalibus aquis, atque Metallis, cap. 6.* ait, Me-
dia ætate tempore magni æstus, quo maxima fit radiorum solis
reflexio non accendi ignem in bitumine, nec sulphure in venis
detectis, & soli expolitis : præterea experientia habemus quod
si oneretur sclopetus globulo è sulphure facto, indequodque
exoneretur, ut fieri solet ex illo motu vehementi cum aeris
attritione

attritione non liquefcit, neque accenditur quanquam ex fui natura facile, & aptum fit accendi sulphur igni actu expositum faciliusque plumbo liquefcit igni : expellitur uerò globulus sulphureus è sclopeto eadem forma durus qua fuit oneratus : fuerunt etiam fabricatæ sagittæ cum canaliculis exterioribus circunquaque inde oblitæ cera, & sulphure demum arcu partito atque balista ingenti modo in altum, modo in longum missæ, neque sulphur tamen, neque cera accensa, aut colliquata fuit : id ipsum contingere vidi ex globulo cereo, qui à sclopeto emissus non liquefcit quamvis cera fit facilioris liquefactionis plumbo : nihilominus ob motus vehementiam non concipit calorem adeo intensum, ut liquefcit nec adhæret rei contactæ, vel percussæ, ut parieti vel ligno quemadmodum contingit ex re humida, & liquefcenti, durus autem & solidus retrocedit cereus globulus à percussione & profilit : ex præhabitis itaque colligitur quod vanum sit dicere sagittas sulphure illitas, & in altum jacu'atas accendi, ac eo magis falsa est sententia, ac minime veritate constans quod plumbum sagittarum quæ in altum mittuntur arcu liquefcit : quod à primis opinione tantummodo habitum fuit, reductis à verbis *Aristotelis* non æque perpensis, nam si exactius animadvertissent Philosophum non absolute afferuisse plumbum sagittarum ex motu, & aeris attritione liquefcere : Verum constat comparativè egisse *Aristotelem* illa verba per analogiam, hæc est figura proportionis, nam quod dubium est ad aliquid simile respectivè comparat : idcirco hujuscemodi comparatione censeo philosophum innuisse quod proximum est sphæræ ignis magis ignescere, quam inferiora corpora, quæ motu calefiunt, non tamen igniuntur, neque uruntur, nisi tangantur ab igne aut à fulmine, quod ignis vicem gerit, de quo exemplum attulit *Aristoteles*, lib. 2. *Meteororum*, ubi gradatim discurret de duplici exhalatione humida nempe, & sicca ex quibus procedunt Tonitruum, Corruscatio, & Fulmen modo, ut infra, si exhalatio calida, & sicca interclusa, in nubibus faciat percussuram dirumpit eas strepitu, & sono quod appellavit tonitruum : si verò exhalatio extrusa sit tanta, ut in flammam vertatur fulmen est, quod si feratur ruptis, & siccatis lignis ait tunc ridere *Vulcanum* : Sicuti pauca, & debili ignitione

tionè extrusus spiritus exhalationis facit corrufcationem, his itaque comparatur majore minor, ut voluit Philosophus hæc est veritas cui adhærere debemus, & prorsus omittere aliorum opinioniones inconstantes, quare ait *Averroes, Comment. in lib. 8. Physicorum Aristot.* Omnis opinio cui contradicit sensus, non est bona opinio: quomobrem nulla adhibenda est fides eis, qui opinionis, aut adulationis, & obsequii gratia quandoque magis quam veritatis ratione comparisonem faciunt: versa autem vice credere & assentire cogimur sensu, & rationibus apertissimis junctisq; experimentis hucusque ostensis: hæc enim prædictis primis opinionibus resistunt, quinimò demonstrant planùmque faciunt ignem non generari ex aere neque ex motu in lapide concusso; dum enim ferro percutitur lapis ex quo emittitur ignis nulla insignis percipitur caliditas in ferro, neque in lapide: hoc tamen censeo ad liquidum quod aer, & motus adminiculantur lapidem: jam à natura constitutum ad hoc munus idoneum, & aptum vomere ignem: hujus igitur potentia non est in subjecto quod est ignis in actu, sed in subjecto, in quo generatur ignis potentia ad motum erat ante motum secundum Philosophum, *lib. 8. Physicorum, Text. 4.* dicamus quod motus est actus ejus quod innatum est moveri, necesse est igitur illa esse in quorum potentia est moveri unoquoque motuum: nimirum si igniantur quæ sphæræ magis appropinquantur quemadmodum dixit *Philosophus* loco præcitato, ut aer & vapores sicci qui dum nubibus luctantur atteruntur rarefiunt, & accenduntur, rarefactio enim fit caliditate, ea est summa ignis natura: & ideo *Galenus* inquit, Igneum in nubibus inclusum agitari, attritionèque extrudi in fulmen, &c. Verum non ita contingit de inferioribus corporibus, ut puta ligna lapides, & ferrum: exclusa sunt à Philosopho, inferiora quæ præterquam igne actuali haud apta sunt igni, præterea quod legitur de saggittis alis plumbeis liquefactis ex motu, & aere falsum est, hoc autem additum vereor ab aliquo nescio interprete: cum enim inferiora sint superioribus crassiora, minusque rarefiunt quomobrem, non ita facilè accendi possunt: etsi locis quibusdam cavernosis terræ, & fistulosis quibus aer ventosus, sive ut dicam more *Aristotelis*, in *Metheoris* vapor ex terra procedens cum

motu cœlestium occultiore calidus, & ficans per spiramenta cavernarum incubuit sic conclusus querens exitum diu luctatus concipit ignem in materia ad hoc apta, ut in sulphure, & bitumine, ut accidit *Ætna* monti Siciliae, plerisque aliis locis subterraneis tum Italiae, tum aliarum regionum prorumpuntur fumus, fuligo, & ignis: Si verò ventus, qui nil aliud est quam aer commotus, & agitated conclusus sit in terræ concavitatibus intercepta spiratione, ubi non adsit materia accendi disposita non concipiet ignem, neque incendiî signum ullum apparebit quanquam idem sit motus aeris agitati & attriti, qui cum egredi nitatur vi cogit terram contremiscere, & quandoque eam hiascere ex hoc terræ motu magna clade corruunt vides, & quandoque hauriuntur terræ hiatus sic varie quatitur terra juxta qualitatem materiæ excipientis, teste *Plinio lib. 2. cap. 81*: præterea ait nil aliud est in terra tremor quam in nube tonitruum: Idem asseruit *Aristoteles, lib. 2. Meteororum*, demonstrans quod sicut in corpore nostro, & terræ motuum, & pulsuum, causa est spiritus intercepti virtus, sic & in terra spiritum simile facere: inde inquit fieri percussuram eodem modo, ut comparetur majori minor: ex his itaque satis constat non concipi ignem ex motu, neque ex aere, nisi concurrat materia ad hoc apta: Idcirco ait *Philosophus, 8. Physicorum*, & sine hac definitione omnes homines concedunt, quod non est necesse moveri, nisi illud quod potest moveri, nec alteratur nisi quod innatum est alterari; necesse est igitur, ut res sit innata comburi antequam comburatur, & comburere antequam comburat: hæc autem proculdubio adversantur *Cardano* qui insulse existimavit, nullam in lapide potentiam ignis esse, & sibi persuasit incertam suam opinionem fulcire vanitate levi dicens, quod lapides in ignem projecti vix accenduntur quod erroneum est, superius enim expositum fuit Pyritem lapidem continere sulphur, quod est materia ignis, ob id facile accenduntur contactu ignis nempe Pyritis glebæ, quæ semel accensæ ardent tribus, & quatuor mensibus absque lignorum, carbonumve subministratone: quamobrem vana est *Cardani* opinio quemadmodum experientia docuit: præterea aliud proposuit erroneum auctoritate *Alexandri*, nempe si ignis in lapide

lapide conceptus esset tangentis manum combureret atque lapidem, cui responderetur, quod verum est si ignis in actu existeret in lapide, sed quia in potentia tantum viget in eo non consequitur effectus ignis nisi modo concussionis superius exposito à motu enim concussionis moveretur ignis ad actum ex eo quod est ignis in potentia : & non possumus dicere quod motus faciat formam substantialem igne, teste *Averroë in lib. 7. Metaphysica, Comment. 31.* nonne videmus continuo ac ferè cunctis in domibus, & habitaculis teneri lapidem igniarium cum chalibe esca ignis, & sulphuratis pro igne eliciendo ac parando ubi necessitas urgeat, nihilominus non comburit, neque comburitur, imò manibus contrectatur ac pedibus calcatur à fossoribus comprimiturque lapis iste absque læsione, & nullo ussionis signo: propterea dicendum est oblitum esse *Cardanum*, quod meminit *lib. 5. de Mixtis*, aut fortè fortuna ad veritatem revocavit opinionem primam; ubi inquit, Pyrites vulgò dictus Marchesita collisus ignem mittit ob duritiem, qui si accendat ut insperso acri aceto lienem prædurum colliquat: cum autem hæc primis non respondeant, arguunt sibi contradixisse *Cardanum*: idcirco longiori non egimus demonstratione: cum satis pateat ex prænaratis elici ignem ex lapidibus dispositis ac emittere eum: quibus hoc proprium est veluti magneti attrahere ferrum, & ambrae proprium attrahere paleam, quando fricatione calefiat ambra, teste *Averroë, lib. 7. Physicorum, Comment. 10.* Hanc verò dispositionem appellavit *Galenus, lib. 1: ac 3. de Simplic. Medic. Facultat.* familiaritatem, similitudinemye, seu qualitatis totius substantiæ proprietatem, prout & *lib. 6. de Usu Partium, cap. 15.* ait, lapidem heraculum idem est cum Magnete, & Sideriti familiaritate attrahere ferrum: hac igitur similitudine inquit medicinam pituitosam attrahere pituitam, & sic de aliis Medicamentis purgantibus alios humores intelligi voluit: quod repetit *lib. 3. de Temperamentis*: Cum tamen *Joannes Mesues* primo *Theoremate, lib. 1. de Medicament.* dixerit, Medicamentum esse purgatorium non à temperamento, neque, ut contrarium agat in contrarium, neque ut simile trahat alterum, sed quia talem cælitus est sortitum facultatem à virtute cœlesti, quam vo-

cavit formam specificam, & occultam qualitatem, quæ ab elementis evenire non potest, elementa enim prout quatuor qualitates calefaciant, refrigerant, humectant, & siccant, non autem purgant: ea igitur Medicamenta hoc peragunt quibus natura juxta *Platonis* sententiam hujuscemodi quasdam proprietates indidit: ea verò Medicamenta agnoscere non possumus præterquam experientia, ut meminit *Galenus lib. 9. de Simplic. Medicament. Facultat.* loco de lapidibus, ubi discurret facultates, quæ proprietatis totius substantiæ ratione insunt à methodo ac ratione alienæ sunt, & per solam noscuntur experientiam: innotuit equidem experientia elici ignem ex lapidibus igniferis, etsi persuadet ratio hanc reperiri facultatem in Pyrite, quia lapis sulphure imbutus sit cujus causa facilè accenditur, & cum flamma ardet, & sulphure olet: id tamen in lapide molari conspici non contingit, neque percipi datur in christallo, neque in calcidonio, neque in silice, non enim ardent cum flamma lapides isti, quamvis igniantur, & excandescant, non expirant sulphure, quod est ignis materia, imò videntur hi facultate frigida prorsus igni contraria præditi: nihilominus si casibe percuciantur abundè ignis scintillas evomunt, cujus effectus causa præterquam recensita ex auctoritate *Aristotelis*, alia est Medico Philosopho atque Astrologo occulta, vel saltem difficillima cognitio: quare nobis decantare liceat *Virgilianum* carmen illud,

Felix qui potuit rerum cognoscere causas:

Ob id ergo fateri cogimur evenire cuique à natura propria ei attributa à colo tanquam Patre à quo rationem petant curiosi.

CAP. XIII.

Quot modis fieri possit Ignis.

Historia lapidis igniferi prænarrata in memoriam revocavit varios pleròsque modos, quibus ignis excitari datur: nam accenditur ignis propagatione, aut putredine, aut coitione, aut antispasi, aut frictione, aut percussione: quippe ex propagatione fit ubi ignis subjecto occurrat disposito illico enim urit eum, & in propriam sui substantiam vertit adedò quod ignis alium agit ignem, eodémque modo, ni deserit materia, in immensum tendit, ita per quod contactum propagatur ignis: accenditur autem ex putredine ubi alio calore confrimetur, aut motu, aut antispasi sive coitione: verum coitio, & putredo, & antispasis eodem modo accendunt ignem in unum cogendo calorem dispersum: quapropter sub nomine coitionis haberi merentur: frictio atque percussio cum absque motu fieri nequeant ab eo initium habent jure atque sub eo comprehenduntur: ex quibus itaque consequitur tres esse modos faciendi ignem, quanquam longè plures esse videantur: nempe propagationem coitionem, & motum in his enim reliqui continentur: fit modus primus igitur propagatio ignis ubi adhæret rei siccæ, que apta sit accendi prout ligna sicca, tedæ, carbones, sænum aridum, stipula, stappa, lana, elychnia, esca è fungis arborum, ferula, sulphur, pulvis Pyricus, sulphurata, fanis præsertim quæ præparari solet pro tormentis bellicis, & hujuscemodi alia sicca, & rara quamvis, & humidorum in actu quamplurima reperiuntur, quæ facillè accenduntur prout aerea, & ignea, hæc pingua sunt, aut oleosa quemadmodum oleum, adeps, sepum, pix, & resinæ: Vinum, aqua ardens, & bitumen liquidum ut oleum petroleum quod est naphta *Dioscoridis*, cum reperiatur atque siccum bitumen, quod est instar terræ nigræ accenditur, ut carbo, & ardet quemadmodum asphaltum, & pissphaltum, & lapis gagates: sic & hujus generis alia: cogi-

tur propagatione ignis in opere coquinæ ad epulas, dapésve coquendas : ad candelas cereas, aut sepaceas, faces, atque lucernas accendendas : & à fabris tum auri tum ferri in usum necessarium habetur prout, & aliis ferè infinitis artibus : eadè-que ratione exploratorum igniaria usui fiunt in castris ac ignium missilia in bellis usitata : præterea *Galenus lib. 3. de Temperamentis, cap. 2.* meminit, quendam tunc temporis admirandum ostentare modum accendendi lucernam quam prius extinxerat, mox rursus muro admovens eam accendit quod absque igne fieri simulabat adèd quod magice factum videbatur, veruntamen erat murus sulphure, & liquido bitumine illitus, cujus ratione percepta desit admirari : hujus exemplum secutus alter, ut retulit *Cardanus, lib. 10. de Varietate Rerum*, Candelas non adeo perfectè extinctas imaginis cujusdam ori ad hoc spectaculum constructæ ac sulphure, & bitumine coinquinatæ admovebat eadè-que reviviscere conspiciebantur prout si ex ore imaginis ventis exularetur ignisque evomeretur : prædictam inunctionem ex sulphure, & bitumine liquido vulgò oleo petroleo appellarunt præsci unguentum Medæ, teste *Galeno* loco præallegato : *Medea* enim Colchorum Regis filix insignisque incantatrix *Jasonis* amore capta decepit patrem, & secuta in Græciam fuit *Jasonem* cum vellere aureo sublato à quo inde repudiata ob amore *Creusæ Creontis* Corinthiorum Regis filix, quam in uxorem duxit, licet dixerit *Plinius* hanc fuisse *Jasonis* pellicem, quapropter *Medea* furore percita ut eos ulcisceretur in primis itam evomuit in creusam, quam blanditiis deludens persuasit accipere dono coronam, ea autem erat fraudè oblitita naphtha, id est liquido bitumine : ita quod *Medea* coronam posuit capiti incautæ creusæ mox eam nimio opere credulam induxit accedere ad altare, *Creusa* igitur cum nihil mali suspicaret dolosum munus suscepit, & ad altare accessit, ubi faces erant accensæ, hinc naphtha qua circumlita erat corona abripuit flammam exulsiitque *Creusam* : quemadmodum scriptis prodidit *Plinius, lib. 2. de Historia Naturali, cap. 105.* Etsi alii opinati sunt *Medeam* prædicta causa indignatam sacris criminibus ignem inextinguibilem vase clauso ad *Creusam* muneris loco misisse, unusquisque tamen opinionem facti eam eligere poterit,

poterit, quæ magis ei aridere videbitur, verum prioris fama est magis divulgata, videlicet quod *Medea* exusserit *Creusam* cum sulphure, & liquido bitumine in corona positis, idcirco compositionem hanc vocarunt unguentum *Medeæ*: Huic ferè simile est illud quod nominant unguentum *Hermetis*, efficaciam tamen minoris, etsi hoc etiam multas candelas unico filo accendere conducit; si prius aqua madefactum mox liniatur sulphure, & auripigmento cum oleo dissolutis; verum utrumque purgatum esse convenit: tunc filum extendi licet ad omnes candelas, mox fili captum accendatur operæ-premium est, hinc enim continuabit ignis donec pervenerit ad extremitatem: *Histriones* crebro vidi in foris versantes, qui nugis, fucis, ac strophis aucupantur quæstum hujuscemodi ludificatione accendere candulam, eam enim apponebant frusto sulphuris vivi, quod erat forma lapidis cinerei coloris obscuri in quo nullum apparebat vestigium ignis, nihilominus accensus ardebat lapis absque fulgore, aut satis depresso, etsi proprium est ei tacto ab igne flagari, non tamen elevatur in sublime, sed depressa, & obscura fit illius fragrantia ob suam corporeitatem, præterea humilis, & contempta eadem evenit ex aeris lumine ceu majori, ita quod non perspiciebatur à circumstantibus præterquam candela accensa, hac igitur versutia delusi existimabant aliud quod de re vera non erat, ut puta præstigiū, quod equidem erat naturale.

CAP. XIV.

*Ob Propagationis usum plurimæ
sunt Candela.*

Non ab re fore existimavi nacta occasione lapidis Pyritis prout igniarii de quo frequenter tangere expedit, si de ignis differentiis ac modis diversis, tum construendi, cum etiam suppeditandi eum differere inceperim, etenim superius distinxim in propagationem præter alios modos quorum exempla quadam jam commemorata sunt, & alia sequuntur quibus fiunt Candela maximi emolumenti præsertim ex sulphure natura vel arte mundo, & cum cera aut sepo pari portione dissolutis fit Candela inextinguibilis: Alia similis effectus est si capiatur Colophonæ, picis navalis singulorum pars una, & sulphuris binæ partes eximantur, demum omnibus ad invicem liquefactis, & mistis fit Candela.

Idem etiam ex sequentibus succedet, Cape cannabis caulem inanem longitudine Candela, quem Pyrito pulvere atque sulphure vivo impleas eumque linteolo lineo ac veteri tegere operæ-præterium est inde ceram munire instar Candela: hæc enim per contactum ignis semel accensa nunquam extinguetur donec penitus fuerit consumpta. Sequens quoque præstabit idem capiatur itaque ceræ novæ libra, camforæ uncia cum dimidio; picis medietatem uncia: pix vero, & camfora terantur ut fiat ex eis tenuissimus pulvis qui immergatur ceræ igni liquefactæ, ut perfectè adinvicem incorporentur ex hac compositione si construatur Candela ac inde accendatur eveniet ex ea quod pollicitum est.

Alia construitur Candela quæ splendide ac diutissimè lucet: ex olearum nucleis ustis fit cinis hinc eodem fit lixivium addita aqua, ut moris est apud mulieres, & barbitonfores quod

quod perlocatum evaporari convenit igni vase figulino vitriato refidet enim sal : eundem modum conficiendi salem ex rebus adustis meminit *Galenus, lib. de Utilitate Respirationis*, ubi asseruit, Ex mente *Aristotelis* fieri lixivium mox salem ex calamis incineratis, & aqua si bulliat ad ignem : ex sale itaque facto ex nucleis olivarum immixta cera fit Candela ad opus prædictum idonea.

Idem efficit Candela è sepo aut cera, & sale communi spagiricè præparato, atque commixto : hæc equidem cæteris longè diutius durat neque crepitat dumne ellychnium xilinum fit sale, aut aqua salita infectum, tunc enim crepitum facit.

Alia construitur Candela mirabilis in colore, odore, motu, & strepitu, ex halinitri parte una, thuris, olei, olivarum, lactis lathiridis singulorum quinta parte, & sulphuris decima, ceræque medietate his omnibus commistis fit Candela.

Alia Candela fit jocosa quæ si domo flagret absque alio lumine hominum mentem inducit phantasticè videre anguium similitudinem, ut infra :

Exposcit autem opus hoc ut interimas anguem mox obruas eum in ceram igni liquefactam, & in ea diu ferveat : donec optimè decoquatur solvaturque ejus adeps, & reliquum corporis arefcat tunc percoletur cera : ex qua sic imbuta adipe anguis fiat Candela cum *Trhyalle xillino* equidem accensa hæc falsas anguium imagines domo repræsentat innumerabiles : veruntamen possit idem exequi cum oleo.

Sequitur Candela frangens ferramenta ac instrumenta quæcunque ferrea : Cape terebinthinæ, rasæ, picis, olei olivarum, vernicis liquidæ singulorum portio equalis, ceræ novæ toridem, arsenici planè tot, & pariter mercurii sublimati ; ex his omnibus adinvicem mistis fit Candela, ut moris est, quæ accensa sit ferro adhaereat, & percutiat eum ut excandescat corrumpit eum adeò quod frigefactum si percutiatur illico frangitur.

Candela facésque cerosæ in Castris, & Bellis nocturnis usurpatæ resistunt pluviis, & ventis diutissimeque perdurant; quarum Descriptio sequitur.

CApe Colophonix, ceræ utriusque libras sex, terebinthinæ libras duas, sepi libram, his omnibus igni commistis obruantur funiculi xilini pro Candelis conficiendis usitati, aut funes ex cannabe contorti pro facibus magnis, & bulliant per modicum temporis spatium, hinc extrahantur funes, ut frigescant, quorum quatuor vinciantur ordine consueto, ut fax sit quadra longitudinis verò quantumlibet, quæ tandem operiatur sequenti compositione donec augeatur ad molem, quæ magis arridet: assumantur itaque ceræ novæ luteæ libræ quatuor, terebinthinæ libra, quibus igni incorporatis fiat novum facibus regumentum, juxta artis ritum, quod etiam Candelis fieri potest.

Et si funes ad hoc munus conferunt cujuscunque generis magis tamen conferunt sclopetarii funes ex crassiori lino contorti magis enim ignescunt, magisque ignem concipiunt si lixivio decoquantur cum sulphure, & halinitro, idem evenit fungis arborum maximis si mundentur. alignositate, & decoquantur hujuscemodi lixivio, inde in tenues cortices, & panniculos dividantur, & assicentur quos escam ignis appellant vulgares hæc majoris efficacix redditur si post exiccationem à lixivio irroretur aqua vitæ ardenti ac iterum exiccerur meliusque servatur olibano trito, aut vulgari Arabum sandaraca.

Candela

Candela ardens in Aqua.

Assumere opus est Cera dimidium librae, sulphuris vivi, calcis viva, terrebinthinae, salis ammoniaci singulorum uncias duas, olei petrolei unciam, camphorae unciam semis, omnia sedulo adinvicem incorporentur, hac inde compositione fiat Candela, quae igni accendatur mox in aquam locetur aut projiciatur, & ardebit. Candela medicamentosa accedit adversus luem veneream: prodidit *Alexander Trajanus Petronius, lib. 6. de Morbo Gallico*, modum conficiendi Candelam tantae efficaciae, ut aequae morbum venereum Gallicumve dicas sanare valeat prout, & suffitus, & innunctio ex hydrargyro: cujus modus constat ex sequentibus: assumes minii, id est cinabaris naturalis aut factitii uncias octo, quandoque additur praecipitatum utrunque enim in eodem genere existit prout, & sublimatum habetur ejusdem naturae, quamvis inter se distent secundum magis, & minus virium, quas acquirunt à diversitate preparationis: addidit styracis liquidi, myrrhae, thuris singulorum uncias duas cum dimidio, Ladani unciam unam, & semis, cera quantum sat sit, & ex his omnibus jubet fieri Candelas novem quae conducunt ad opus praedictum si loco suffitus accendantur, adhibeanturque novem diebus.

Candela Odorifera.

Fit Camphorae parte, & Thuris duplicata, addita Cera quantum sufficiat, ut fiat Candela, verum etiam alia adjici possunt odorifera ad libitum, sed melius evadet si in aqua Rosacea aptetur Candela inde accendatur, tunc enim pulchrum ex ea odoriferumque eveniet lumen.

Alia diutina Constat ex dimidio unciae salis Nitri, & unica uncia Olibani, drachmisque binis Picis Navalis, ac eisdem Sulphuris vivi, & cum aequa portione Cerae novae, & Olei communis quantum sufficiat construere Candelam, quae loco

canda in ferali lucem accensa nam quatuor mensibus ardebit.

Alia similis est quæ sequitur.

Recipe Salis nitri unciam unam, Thuris uncias sex, Sulphuris vivi uncias tres, Olei Petrolei dimidium uncia, Camphoræ unciam, Cera novæ uncias duas, omnia incorporentur, & cum funiculo fiat Candela, quæ accensa ponatur in vase pleno aqua.

Atque sequens diu perdurat: fit autem ex sale nitro ad quantitatem quatuor unciarum, & addimus Sulphuris uncias quinque, Olibani unciam unam, ex his fit pulvis qui oleo Olivarum pinfatur inde tribus unciis Cera componitur Candela quæ in phiala aquæ plena locatur, tunc ignis vel flamma contactu accensa satis per menses perdurare experientia compertum fuit.

CAP: XV.

De Lucernis.

PRaterea Candela vicem persæpe gerit lucerna, quæ diversimode parari solet: quanquam parum integre at per metaphoricam translationem dicatur ardere lucernam sicuti exemplum hujuscemodi est legere in *Virgilium, lib. 6. Æneid.*

— *Ut Classisque immittit habenas.*

Idcirco Lucerna appellatur à Græcis, *λυχνία*, hæc autem dictio indicat instrumentum quod notissimè comprehensum est illud continens ellychnium, & oleum in quo dum flagrat lucet ignis prout ejus pabulum, quo deficiente perit ignis; ut æque exposuit *Galenus, lib. de Tremore, & Palpitatione, cap. 6.* dicens; Deficiente materia quæ accendit flammam interitur: oleum igitur

igitur magis facessit quamvis cætera concurrant. Vide licet Lucerna funiculus, & aer : quatenus verò ad negotium, & vim flammæ conspicimus in oleo, & in omnibus ipsius naturæ, & facultatis, quapropter expedit nunc ut pergamus ad olea, ad aquas, & alia liquida, quæ tamen pingui sint ad hoc munus apta, etsi odorifera fieri quoque possunt : Lucerna igitur cum ellychnio accenso in oleo lumen nobis præstat ut Candela quæ ruetur Cera aut Sepo, aut alia materia crassa, & concreta : Lucerna autem conservatur Oleo, aut Adipe, aut Aqua ardenti scilicet, spiritu Vini, aut Oleo è Tartaro stillatio, aut Oleo è glandibus quercus stillato, aut huiusmodi alia materia pingui, & liquida : frequens tamen, & assiduus est usus olei Olivarum, aut olei è semine lini; aut ex arillis uvarum aut è nucibus, aut ex aliis seminibus : præterea si Oleum quodvis Mineralibus imbutum fuerit inde distillatum diutissimè tuebitur ejus lumen quod priusquam pandam, à vulgaribus facilioribusque inchoare accingor, & præ cæteris est sequens Oleum magni compendii, & parsimonix immussum enim in Lucerna quantitate semilibræ ardendo perdurat quatuor noctes.

Capæ Oleum è semine Lini, Colophoniamque æquali portione incorpora igni liquefaciendo inde munias Lucernam hac compositione, & Thryalli tandem accende, & experieris.

Lampas ardens aqua extinguiturque Oleo.

Si vernice liquida infarciatur funiculus xilinus, & lampadè vitreo alioquin lychno pensili dicto quo sæpe Lucernæ vice utuntur aqua fontis pleno immergatur, & accendatur peroptime ardebit : oppositum autem eveniet si suggereris oleum commune, vice aquæ.

Si vero odoriferam optaveris Lucernam, Capæ ligni Aloës drachmas binas, Belzuini unciam, Styracis Calamitæ dimidium uncia, Moschi scrupulum, Ambari scrupuli medietatem, hæc omnia adinvicem commisce cum aqua Rosacea, quantum sat sit inde in Lucernam immittatur ista compositio odorifera cum ellychnio quod accensum urendo redolebit : Sequitur Oleum cujus uncia ardendo non absimitur uno mense, scilicet, Capæ Olei è Tartaro distillati uncias 8, Salis Amoniaci uncias duas
commisse

commisſe in Alembico vitreo mox igni ter diſtillentur vel quoaduſque abſumatur aqua effluat que oleum fixum.

Diutina accedit Lucerna quæ pro una die perdurat quadraginta, Cape Minii libram, & Ceruſſæ dimidium, Sulphuris vivi uncias quatuor, Olei communis libras duas, mox omnia in maſſam ſubige in mortario propè ignem per tres dies interdum ſenſim concutiendo, mox in ſialam vitream reconde maſſam quæ clauſa contegatur ſimo equino, aut Balneo maris oſtiduo, inde boccia flexa mitte, ut diſtilletur Oleum quo muniatur Lucerna cum Thryalli amianti.

Aqua vitæ è vino diſtillata appellatur ardens, & argentea, ut legitur apud *Falloppium*, *Tract. de Foſſilibus*, cap. 11. Idcirco facilè accenditur: & diutiſſimè conflagrat ſequens, Calcem vivam, Tartarum, & Sulphur æquali portione obrue vino potenti, & generoſo inde retorta ſemel diſtillentur alioquin ſæpius diſtillata aqua minus ardet.

Accedit altera perennis, Cape Calcis vivæ, Tartari crudi, Salis communis ſingulorum æqualem partem, quæ omnia adinvicem commolita ſpiritu Vini imbuantur, mox immittatur maſſa in Bocciam, ex qua urgeatur diſtillare aqua, demum ipſa muniatur Lucerna.

Oleum quod ad prædicta maximè conducit: Recipe aquæ colo ſtillatiæ, ex calce, & cinere, quam lixivium acerrimum appellant, alioquin capitellum, ex quo fit ſapo: raſæ pini, Oleo Oliivi, Saponis albi, Ana, id eſt, æquale pondus quantum libet quibus adde Salis Alkali moliti uncia pro ſingula libra compositionis prædictæ, hæc enim adinvicem, & in compagem ducta, ac in Bocciam retortam clauſa cum recipienti vaſe Vitreo urgeantur igne molli diſtillare, aquam enim & oleum erumpere conſpicias, demum oleum ab aqua ſegregare opus eſt: Alterum ejuſdem facultatis, ac majoris efficaciam erit, quod ſequitur, Cape Olei Olivarum, Salis vulgaris, & Calcis vivæ partem omnium parem quæ in compaginem redacta reponantur in retortam, mox ipſa furnulo locetur, ac recipienti vaſe annectatur, demum ſubjiciatur ignis ab initio mollis, ut moris eſt, inde paſſim augeatur, quod penitus diſtillaverit oleum. quod quater rectificetur ſuper faeces proprias.

Aliud

Aliud autem Oleum per annum flagrare perseverans proparatur, scilicet, Cape Amili unciam, Masticis binas uncias, & Olibani tres, Sulphuris vivi, Olei Olivi, carnis nucleorum nuncum una cum suis intermediis lignosis, Halinitri, Terebintina vulgaris, Resinæ, singulorum uncias duas, gummi Pini, gummi Sabinæ, gummi Juniperi, singulorum tres uncias; Aquæ dulcis, id est communis, libras novem, omnia simul mittantur in ampullam vitream, cui comittantur capitellum atque recipiens, & stipatis juncturis supponatur ignis: sic enim distillabit liquor instar aquæ pinguis qua muniatur lampas expedit cum Thryalli xilino prius aqua ardenti madefacto, ac sepo obliato, qui subere craticulæ ferreæ sustentetur necessarium est, mox si accensus erit annum perficiet pluries tamen Thryallem renovare licebit.

Mathematica disciplina constituit Lucernam *Hieronymus Cardanus, lib. 10. de Rerum Varietate, initio cap. 49.* quam toto anno lumen edere, & absque ulla interceptione perseverare asseruit, etsi concurrunt oleum ellychniumque nihilominus Lucernæ artificio attribuit facultatem tantam.

Alteram Lucernæ machinam construere docet, *lib. de Subtil. 1. de principiis Rerum, pag. 10.* quam toto anno ardere habuit experimento: Prædicta superat sequens lumen, quod perenne appellant, viz. Lithargyrii plumbei libra, Sulphuris unciæ quatuor, Magnetis lapidis unciæ, hæc omnia in scobem redacta incorporantur cum binis libris Olei communis, ita ut fiat massa, quæ decem dierum spatio soli exponatur, quotidie tamen agitur sæpe rudicula, quibus elapsis constituitur in Vitrea ampulla retorta, more spagyrico, & distilletur: fluet enim oleum perenne, quod rationi repugnare videtur cum non detur lumen flammeum citra combustionem, nam flamma vivit in corpore exhalabili, de quo ambigens *Andreas Libavius, lib. 2. de Alchem.* ubi tractat de igne æterno, idcirco alicui cupido committit ut experiri possit sequens arcanum, sulphur ex alumine sublimandum, & sublimato commiscetur Borax, quibus una affunditur vini spiritus rursusque sæpius abstrahitur distillatione, ac ita elaboratur sulphur ut absque fumo instar ceræ in lamina ærea candente fluat: demum in hoc sulphure coquitur amian-

thi

thi peniculus, ellychniumve dicas, ac idem in lampade vitreo complexum incenditur inani promissione aeternæ flammæ; etenim verò videtur lumen vigere quantum perseverat, & durat Thryallis cujus flamma oleum attrahit ceu proprium pabulum, ut æque sensit *Galenus, lib. 6. de Usu Par. cap. 15.* perseveratque longiori tempore, aut breviori, juxta naturam materiæ, ex qua fiunt ellychnia, funiculive dicantur, parum refert, verum animadvertere licet esse synory aenam rem indicantia, sed materia cum sit multiplex, & diversa, idcirco diverse durant funiculi magis minúsque juxta naturam materiæ eorum, vulgares sunt paparacei, spartei, aut cannabini, aut stupei, aut ex lino xilino, quod gossipium, & coronium appellatur, veruntamen ætium, torumve aliorum usitatissimum est ad Lucernam lumina de quibus scripsit *Plinius, lib. 19. cap. 1, & 2.* etsi prædictorum vice quandoque *Prisci* in usum habuerunt caulem lychnidis herbæ albæ lanugisonæque rursus medullam candidam fungosamque Junci, teste *Romberto Dodoneo, lib. de Stirpium Historia,* Idem præstat spongia si vice ellychnii immittatur Lucerna cum Oleo, præterea *Plinius lib. 16. cap. 7.* recensuit, Robur arborem præter fructum plurima alia gignere, & præ aliis quædam nucibus non dissimilia quæ intus habent flocculos molles Lucernarum luminibus aptos, nam sine oleo flagrant quemadmodum, & galla nigra.

Aliud præparatur ellychnium xilinum pro Lucerna aut Lampade quod urendo non edit fumum, neque fungum prodit: In primis solvatur halinitrum refinatum in duplo aceti albi mox in ipso infundatur per diem naturalem ellychnium xilinum, quo termino elapso extrahitur ab aceto, ac soli exiccatur tunc optimè paratum erit operi prædicto conducere.

Alterum quod sequitur licinium Philosophorum putarunt quidam inaniter asserentes nunquam comburi neque diminui quod contruitur ex lapide Talk præparato cum filis bombicinis vel vibicinis, id est factis de tubere vibicis arboris, verum à toto Cælo errant, sentio tamen cum *Plinio lib. 11. de Hist. Natur. cap. 22.* atque 23. ubi tractavit de bombicibus animalibus, quæ telas araneorum modo texunt ad vestem luxumque fceminarum, quæ bombicina vestis appellatur: Veruntamen
hujuscemodi

hujuscemodi ellychnia aut eorum vicem suppletia jam recensita cuncta uruntur perseverante flamma atque celeriter consumuntur, quapropter superiores nostri indagarunt Thryallem ferè perpetuum, ut ita dicam ex lano caristio, qualem scripsit *Pausanias* inesse Athenis in aurea *Minerva* lucerna, quam fecit *Callimachus*; mirabilis equidem erat lucerna quæ ante *Minerva* simulacrum continuo ardebat: hoc autem exemplo multis in regionibus hodierno tempore usitatum est Asbestos, id est amiantum, quod vulgus confundit cum alumine plumoso alioquin fabulantes appellarunt pilos Salamandræ, & linum indum atque vivum, de quo egit *Plinius*, lib. 36. cap. 19. ac lib. 19. supracitato: & *Dioscorides* lib. 5. de *Medica materia*, cap. 147. de Amianto lapide alumini scisso simili quo, utpote flexili pannos tantum ostentationis gratia texunt qui ad ignes coniecti ardent quidem, sed flammis invicti splendidioresexunt; præter autem hanc *Dioscoridis* assertionem memoriæ, prodidit *Hierocles* quemadmodum *Brachmanes* prisce Indiæ sapientes induebant vestes constructas ex hoc lapide, qui in fila tenuissima dividitur, netur, & lanæ modo textitur, inde faciunt pannos, & mappas ad abstergendas manuum sordes in conviviis, ut scripsit *Plinius*, ardentesque in focis conviviorum ex eo vidimus mappas sordibus exustis splendentes igni magis quam possent aquis, construebantque veteres Regum vestes funebres, quibus eorum cadavera involuta comburebant ut simplicem cadaveris cinerem colligerent: opus sanè ingens occultumque divinitatis posteritati reliquerunt: At si luminum igniumque seriem ad unguem evoluerè velim, numquid mirius efficaciusque optari licet quam sequens perpetuum lumen quod ut ordine pandam postremum æque remisi, quemadmodum enim cætera lumina ex propagatione fienda circuit sic eo quoque finem historiæ cujuslibet modi propagationis prescribere volui: hoc arcano lumine consueverè uti veteres in sepulchris continuo enim ardebat in eis absque ulla interceptione, ob id merito appellarunt eum perpetuum: ipsius autem liquoris luminis agendi modus est sequens:

Cape lotii putrefacti situlas tres, in quo solvantur Vitrioli Romani sex libræ, & ita quiescere triduo permittas, deinde

boccia vitrea distillare mittas leni igne, effluet enim tenuior pars halitiosa mercurialisve instar spumæ: quæ rursus stillatione rectificetur igne molli, tunc enim transiet spiritus lotii cum spiritu Vitrioli instar salis, quem in novam ampullam reponere exposcit opus, & diplomate locatam tegere altera ampulla, inde stipatis juncturis subjiatur ignis, & urgeatur quoad sublimet sal, septiesque reiteretur sublimatio ipsius salis, demum hujus salis libra commisceatur una cum uncis tribus Talchi tenuissime moliti cum lapillis fluminis in sacculo ut mos est: inde ter sublimentur per balneum maris solventur enim instar olei viridis quod perpetuo ardere habitum fuit experimento, tantaque deprehenditur efficacia in eo vigere, ut si liniatur eo radius ferreus mox igni, aut candela accendatur continuo flagrabit: Hujuscemodi ignem posuisse Romanos in æde victoriæ recensuit *Perotus*, eique Virgines vestales sacrasse, quæ ignem perpetuum custodirent: Verum capiendum esse perpetuum pro æterno existimavi, ut meminit *Virgilius*, lib. 2. *Æneid.* dicens,

• ——— *Et manibus vittas, Vestamque potentem,
Æternamque adytis affert penetralibus ignem.*

Hoc indicatur Terni ævum, id est, trium ætatum nempe durans per tres ætates, quod satis superque est tam longo tueri tempore: cum nihil equidem perpetuum detur, quod ex elementis compositum sit auctore *Aristotele*, lib. 1. de *Cælo & Mundo*, Text. 125. nec non etiam 134. & cum eo consenserit, *Galenus* lib. 4. de *usu Par.* cap. 2. *Æternitas* abest à naturæ opificio: ex quibus deprehendere possumus discrete intelligendas esse scriptorum mentes, qui ut plerimum respectivè locuti sunt: jam vero tempus accessit, ut pergamus ad secundum modum commovendi ignem, qui per coitionem fit.

CAP. XVI.

*Modus secundus est quomodo fiat
Ignis per coitionem.*

Per coitionem igitur accenditur ignis, ubi calor per magnum spatium dispersus colligatur in unum parvum: magnus enim calor in parvo spatio congregatus magnos profert effectus, veluti quando comprimitur calor circumfusus à frigido superveniente, inde calor expellitur unius, & major: quamobrem putei per hybernium tempus calent: idcirco *Hippocrates Aphorism. 15. lib. 1.* inquit, Ventres hieme esse calidiores, &c. inde *Galenus* in Commentario præter hanc sententiam retulit ex mente Aristotelis causam aeris antiperistasi acceptam per hyemem ex frigore enim extrinseco accidit vegetiorem fieri calorem intus coactum: sic ignis cogitur calcis vivæ, nam calor ejus in fornace acquisitus, etsi iacet attamen aspersione aquæ frigidæ illico intus coit, & in ignem vertitur forisque expellitur: sic in bitumine nutritur ignis, & gaudet aqua, qua cæteri omnes ignes extinguuntur: ex his & hujusmodi naturæ aliis fit ignis artificiosus, qui non extinguitur aqua, quinimò accenditur ea, hic relatus est *Marco Graccho* constatque ex sequentibus videlicet.

Pice navali, & græca, sulphure, tartaro, sarcocolla, halinitro, & petroleo æqua portione, quibus additur calx viva ad duplum pondus omnium, quæ adinvicem commiscentur ovorum luteis inde fimo equino per aliquot dies sepeliuntur: tunc usui parata erit compositio quæ faciliè accenditur pluvia, vel alia quavis aqua dulci: hujusmodi igne creditur *Alexandrum* Macedonem combussisse Agarenam regionem in Arabia: præterea legitur in *Cardanum lib. 10. de rerum varietate*, parati ovum intra aquam flagrans, quod ut eveniat:

Impleri oportet dimidium vacui corticis ovi calce viva, cui superadditur pars Pyrii pulveris, mox cera concluditur, & aquæ frigidissimæ imponitur, tunc enim accenditur ignis, emicatque flamma.

Quidam verò anseris ovum evacuant per orificium parvum luteo, & albumine, quorum loco implent corticem ipsum calce recentis, & sulphure vivo equali portione, mox creta obstruunt orificium: hoc inde ovum in matulam aquæ plenam immersum illico accenditur ex quo flagrante mirabilia conspiciuntur.

Alterum ignis modum habemus quippe eadem ratione constructur pasta è calce viva, sulphure, ac modico gummæ Arabicæ, & oleo lini, formanturque pilæ quæ intra aquam accenduntur. Paratur quoque lapis calcis, qui obrutus in aquam ardet: si calcis vivæ recentisque lapis pertundatur usque ad medium ac ita excavetur, ut impleti possit terebinthina, & sulphure vivo, mox calce viva obturetur orificium demum aqua immergatur, & flagrabit: attribuitur *Alberto* modus construendi imaginem hominis, vel alterius, quæ accenditur intra aquam & ardet; hæc autem fit calce viva, sulphure vivo, cera, & oleo petroleo: alii addunt camphuram, & oleum sesaminum.

Eadem ratione componitur lapis ignifer artificialis qui aqua, vel sputo aspersus statim accenditur, cujus construendi modum rationemque à diversis habemus scriptoribus, ut puta ab *Alberto Magno, Jeanne Baptista Porta, Hieronymo Cardano, Birello, Vucherio, Schaligero, Nostradamo*, & aliis quam plurimis doctis fide dignis qui de his multa attulerunt exempla: quorum aliquot ibi palam oculisque omnium exponentur: viz. Cape Tutia uncias duas, rasæ pini, sulphuris vivi, camphuræ singulorum unciam, terantur omnia commisceanturque, ita ut ex omnibus unus fiat pulvis quem frusto lini volutum, & ligatum recondere opus est in medio calcis vivæ in olla fictili, quæ tegula, ac luto sapientiæ obstructa exsiccare permittatur inde in laterum fornace locetur, ut continuo igne reverberetur tempore quo lateres coquuntur: demum extrahitur olla frangiturque ut ab ea lapis in medio concretus eximatur, qui loco calido & sicco servatur: ubi verò ignem excitandi exiget occasio sputo vel aqua irroretur illico enim ignem evomet.

Idem

Idem eveniet ex sequenti assumatur sulphutis vivi uncia, & totidem salis nitri, & camphuræ duplum, calcis vivæ recentis ad omnium quantitatem hinc omnia molita, & linteolo apprehensa adinvicemque in globulum constricta vase figulino claudantur, quod in fornace singulorum locetur usque ad perfectam, vasorum percoctionem tunc enim perfectus erit lapis durus ignifer.

Magnetem quoque lapidem docuit fieri igniferum *Joannes Serapio Tract. de Simplicibus ex Mineralibus, cap. 394.* hoc modo si magnes sepeliatur calce vivæ recenti vaseque figulino claudatur terra creta inde fornaci figulorum exponatur donec percocta sint vasa tunc extrahatur lapis, & infrigidari dimittatur, mox iterum in altero vase novo, ac nova calce recenti, ut supra locetur fornace, quod fiat quater demum eliciatur prædictus lapis, & usui servetur loco calido, & sicco, & cum opus fuerit igne, appropinquetur lapidi æqualis ejus portio sulphuris deinde madefiat lapis, & illico emittere ignem sulphurque accendet. Veruntamen placuit *Juan. Baptista Porta* ut scammonii totidem immisceatur calci quibus sepeliatur lapis calamitæ, mos inde scruetur *Serapionis*, quippe reverberetur igne donec albescat lapis, tunc in scobem redactum servari voluit in loco calido, & sicco, & cum exiget occasio irroretur aqua nam illico flammam emittere.

Alii superiores secuti composuerunt hunc lapidem magnetis vulgo calamitæ cum aliis ad hujuscemodi negotium idoneis quamvis diversimode quemadmodum ostendunt exempla quæ sequuntur.

Cape calamitæ unciam, calcis vivæ, picis græcæ, singulorum uncias duas, camforæ, salis nitri, sulphuris vivi, tutiæ Alexandrinæ ana unciam dimidium, olei petrolei, spiritus vini ana quantum sat sit ut fiat pasta solida, quæ claudatur in vase figulino, & perlutetur, ut igni reverberationis resistat per duos dies naturales, & perfectus evadet lapis evomens aqua, aut sputo madefactus.

— *Veluti & sequens.*

Cape tutiæ Alexandrinæ drachmas duas, rasæ pini, sulphuris vivi, camforæ, calamitæ, singulorum unciam unam, hæc omnia trita

trita excepta tuthia, quæ ponitur integra simul constringuntur in sacculo lineo qui circumsepiciatur calce viva, & in olla claudatur ne respiret, inde in fornace reverberetur per duos dies naturales quibus elapsis extrahatur olla frangaturque, & in ea reperietur lapis maximè custodiendus, hic enim si erroretur aqua aut aquæ cyatho obruatur ardebit ejus consumptione.

Idem præstat sequens, calcis vivæ, salis nitri, tuthiæ Alexandrinæ, calamitæ omnium æquam partem, sulphuris vivi, camphuræ utriusque binas partes : omnia trita simul constringantur in linteolo instar globi, qui optime includatur intra duo crucibula quæ filo ferreo ligentur, ac perlurentur, deinceps siccata locentur laterum fornace, donec percoquantur eveniet enim lapis coloris laterini qui sputo, aut aqua humefactus exomit flammam cui si adhæreant sulphurata accendentur.

Congruit atque sequens, constatque calce viva, calamita, sale nitro, camphora, sulphure vivo, & tartaro, hæc omnia trita pinstantur oleo rasæ in vase vitreo quibus affundatur aqua vitæ, ut supernatet mox obstruatur vas, & fimo equino sepeliatur, per tres menses renovatur verò finis singulis decem diebus, ut calidum magis tueatur vas, quo tempore materia fit spumosa tunc extrahatur vas & igni carbonum exponatur donec penitus consumetur humiditas, & mistum in lapidem concrefcet, qui à vase eliciatur, & ubi opus erit ignis madesiat aqua, aut vino alioquin fervetur ab omni humiditate.

Non minoris efficacix est quod sequitur : Ex calamitæ libra, calcis vivæ, piscis græcæ, sulphuris vivi singulorum, uncis quatuor omnia in pollinem redacta includantur in crucibulo aurificum vase, quod perlutetur ne respiret, demum vitriariorum fornace reverberetur tredecim dierum spatio, his peractis eliciatur compositum teraturque ac rursus crucibulo clausum locetur fornace, ut supra terque reiteretur hoc opus tandem enim reperietur lapis in crucibulo concretus tantæ virtutis quod madesfactus emittit flammam cui adhærent accenditur candela.

Verum enim ex his satis constat quomodo ignis accendatur per coitionem ex frigore comprimente : Reliquum est demonstrare ignem accendi coitione ex putredine : nec non ex reflexione radiorum solis coitione acta in corpore lucido. veluti sunt
specula:

specula : In putrescente materia, quamvis exuberet calor non tum adeo intensus existit in ea ut ignem concipiat, nisi ab alio calore confirmetur, & ab eo vires de magis acquirat : cujus exemplum prodidit *Galenus*, lib. 3. de *Temperamentis* cap. 2. referens ipse projectum fuisse stercus columbinum prope fenestram domus in *Mysia* regione ferventissima ac media ætate, putrescens itaque stercus, & à sole excalesfactum vaporem emittebat ignitum, ita quod accendit fenestræ tabulas resina illitas, ac tandem totam domum combussit, creditum est *Marcum Graccum* olim composuisse igneam misturam è stercore columbaceo, & aliis quæ sol accendere potest : legitur atque *Alexandrum Macedonem* jam sequenti usum fuisse mistura in scobem redacta quam per hostiles spargebat regiones mox enim hæc calefaciente sole accendebatur reliqua inde cuncta flagrant. Cape vernicis liquidæ libram, olei è semine lini dimidium sulphuris vivi libras tres, stercoreis columbini libras duas omnia simul permista, ac in vase vitreo posita sepeliantur tribus mensibus in ovium fimo quo tempore compositum vertetur in pulverem ad prædictum munus idoneum.

Eadem ratione coitionis habita concipitur ignis licet diversimode, ut speculis urentibus quippe hæc radius solaribus exposita, percussa que si in materiam aridam reflectantur eam accendunt, & urunt : hujuscemodi speculis *Archimedes Siraacusius* hostium triremes combussit, quod *Archimedi* memorabile factum scripsit *Galenus* loco præcitato : Alia quoque speculorum vicem gerunt, ut puta Pila spherica crystalina, aut ex ysoberillo lapide fabricata, quod præter experientiam habemus à *Camillo Leonardo* Pisarense, libro qui *Speculum lapidum* inscriptus est, & cum eo assenserunt *Andreas Casalpinus de Metallicis* ; necnon *Joannes Baptista Porta de Natura Miraculis* : Idem præstare constat phiolam licet vitream puram autem, & lucidam lymphæ perspicuæ plenam, sed magis roscidam esse congruet : usuique multorum huic operi oportuna fiunt specilla ex vitro plana, aut ex crystallo horum quodlibet adversus solis radios appositum tam diuque eis subjaceat adeo calescit, quod inde materiam combustibilem suppositum inflammat & urit : Specula verò comburentia ex optica disciplina ab
Archimede

Archimede primum inventa fabricantur materia, vel chalybis, vel vitri, vel cryſtalli: legitur fieri ex chalybe in *lib. 10. de Secretis Joannis Jacobi Vvecherii*: at ex vitro aut cryſtallo fieri habemus à *Joanne Baptiſta Porta*, & aliis ſcriptoribus egregiis: veruntamen continuum conſpicimus uſum ſpeculorum è vitro, aut cryſtallo, hæc enim probitate chalybeatis præferri experientia docuit: forma autem conſtruuntur ſpectula, aut concava, aut plana, modo ſphærica, quandoque diverſis angulis: monuit *Athenæus Cilix* Peripateticæ ſectæ Philoſophus accendi ignem ex ſeptem ſpeculis hexagonis adinvicem adeo nexis, ut ſpeciem unius ſpeculi præbeant: inde experientia habitum eſt ex binis ſpeculis ſive tabulis vitreis planis æque evadere ſpeculum comburens, nihilominus ſphærica & concava vitri ſpectula duplicata ad hoc munus uſui majori ſunt, teſte *Plinio lib. 2. cap. 110*. Veruntamen connexu utrunque adharere operæ-premium eſt ne vacuum appareat inter ſpectula, ſed unum videantur quod ut ſatius voto ſuccedat adinvicem glutinant ea, explentque miſtura ovi, & terebinthinæ: Alii verò citra glutem prædictum ſpectula jungunt duo concava ita ut ſuperius ſit inferioris aliquantiſper majus ſic enim connexa eveniunt æqualia: verum priuſquam conjungantur ſuper induci congruit minoris ſpeculi gibbo, aut majoris concavo amalgamatio ſtamni cum argento vivo, deinde folio ſtamni eadem amalgamatione lincto operiatur, aut amalgama fiat ex mercurio, id eſt, argento vivo, ſaturno, & Marchefita ſtamnea, æquali portione hinc ſpectula optime adjuncta quadam levi compreſſione ferruminantur ita ut ex eis unum conſtruatur ſpectulum comburens cujus in centro radios ſolares coire patet, ut rectè demonſtravit *Euclides* in ſuis *Specularibus*, continuaque experientia approbat.

CAP. XVII.

De modo tertio excitandi ignem que exequitur, aut frictione, aut percussione.

Superest exponere modum tertium, qui motu, vel frictione, vel percussione exequitur, divulgatum est veteres primi ævi instar Brutorum animalium in nemoribus ortos, ciboque agresti vescentes, & nudos vitam agentes consuevisse ligno. unâ frictione ignem commovere: edoctos necessitate experientiaque à natura eis ostensa casu: ubi priusquam ne unus quidem innotuisset modus faciendi ignem, accidit quandoque conspexisse arbores ab impetuosis ventis agitatae ramosque inter se terentes excitasse ignem à quo licet in primis pavidè fugirent, nihilominus intuentes postea posse tuto cauteque tractari quin immo humano generi commodum fore ignem, enixi fuerunt fricatione lignorum excitare illum inde quoque ligna adjiciendo conservare, & augere quantum exigat occasio, quemadmodum satis exposuit *Vitruvius lib. 2. de Architectura, cap. 1. de Prætorum Hominum Vita, &c.* Id ipsum asseruit *Joannes Baptista Porta, lib. 2. de Magia Naturali, cap. 9.* Etenim verò ad hoc opus ligna non æque omnia congruunt, ut quæ magis apta sunt concipere ignem extant calida facultate prædita, prout *Ficus, Laurus, Quercus, Ilex, Thilia, Hedera, Vitis, &* hujuscemodi alia ligna quæ locis apricis orta esse conveniunt, hæc propria natura producant ignem, præ cæteris tamen approbatur *Laurus*, idcirco scripsit *Eusebius*, *Lauri arborem soli dicatam esse, & naturæ igneæ quamobrem à demonibus odio habetur, Plinius lib. 15, cap. ult.* ait, *Laurus triumphis propriè dicatur gratissima domibus, his verò ignem excitandi modum memoriæ prodidit Plinius lib. 2. de Historia Naturali, cap. 110.* Ignium per se miracula, ait, Addantur

humani ignes, & lapidem quoque insiti naturæ, attrita inter se ligna : Si igitur confricentur velocitate virgæ duæ lauri siccæ dum verò frictionis motu incaluerint ac fumare incœperint cito aspergentur sulphure trito, tunc enim accendentur, & in flammam vertentur.

Præterea cum homo instinctu naturæ scire cupiat, ut *Aristoteles* asserit, *lib. 1. Metaphisica*, hinc evenit, ne acquiescat inventis humana mens verum industriæ eis addere quod facile videtur, uti proverbiali sententiâ vûlgo habetur, nempe facile est inventis addere, & omnia tandem quoad possibile augere procurat : ejusdem sententiæ legitur *Cicero lib. 2. Offic.* Hominis autem mens discendo aliter, & cogitando semper aliquid aut inquit, aut agit videndique & audiendi delectatione ducitur : quapropter Neoterici enixi sunt conficere lapidem, qui ficatione ignem emittat etenim juxta optatum successit, ejus compositionem pandam.

Cape calamitæ, sulphuris è regulo stibii, mercurii sublimati, singulorum drachmas tres lapidis gagatis drachmas duas, auripigmenti, marchesitæ æris, singulorum drachmas sex, olei ligni aloes uncia dimidium, spiritus vini rectificati, olei sulphuris singulorum drachmas sex terantur, quæ sunt terenda cæterisque permista in pastam redigantur, quæ vase figulino clauso ad ignem coquatur donec in lapidem convertatur, qui panno aliquo fricatus accenditur, mox spûto extinguitur : sed de his satis.

Quatenus verò ad motum percussioneis quo elicitur ignis fit ubi chalybis acies cum chalybe percutiatur ex quo ignis excutisæpe concipitur : quod semper equidem evenit si cum chalybe percutiatur crystalli lapis, vel silicis, vel calcidonii, vel marchesitæ ; verum hujuscemodi modus est adeo vulgaris, quod eum demonstrare supervacuum existimavi cum superius etiam de eo satis mentionem fecerim : satius autem expedit revertere ad inceptum marchesitæ, ut perficiatur ipse opus.

CAP. XVIII.

Chymica Opera quæ ex Pyrite circumferentur.

PRæter prædicta Pyritis præsidia adversus multos corporis humani morbosos affectus ac cætera commoda hucusque recensita tanta fuit Pyritis præstantiæ existimatio apud vulgares Chymistas, ut de eo mirabilia decantare consuevere sub ænigmate hermaphroditi continentis in se utrunque semen metallicæ generationis : quamobrem pertinaciter inhærentes suo proposito totum ævum vitæ suæ conterunt : idcirco pleraque in Alchymica arte operant ipsi cum Pyrite excogitantes insolitum lapidem Philosophorum nuncupatum de quo solet versari quæstio inter doctos indoctosque, si fieri possit vel ne : eaque multis foeta disceptationibus adhuc indecisa manet : neque hic datur locus, vel occasio tam vastum pelagum ingrediendi : sed cum in horum mentionem inciderim, non nihil de eis inferendum hic esse censui quod exemplis agam referens multiplici modo magnaue industria quosdam Chymistas parare suam medicinam ex tenuissima Pyritis essentia: quidem enim in pollinem redigunt Pyritem præsertim aureum cumq; solvunt in aqua divorsia aurificum, quæ metalla dissociat, & abjiciunt terrestriatatem insolubilem imò boccix residentem, eam vero partem in aqua solutam reponunt vitreo alembico, quo digerunt hinc toties distillari aquam à Pyrite urgent, moderato tamen igne donec potioris, ac facilioris fusionis evadat Pyritis essentia, quod in septima distillatione evenire solet : uti experientia docuit : tunc asserunt esse medicinam aptam congelare, & fixare argentum vivum vulgi in verum argentum, aut in aurum juxta fermentum medicinx associatum, dum medicina hæc projiciatur super hidrargirum fervidum, & in igne fumans.

Alii vero reiteratis quatuor distillationibus capiunt Pyritem

sic præparatum & exsiccatum, & tenuissime commiscent, cum æquali portione mercurii sublimati, ac totidem salis ammoniaci inde compositionem hanc locant in boccia vitrea sublimatoria, quam furno aptant eidem subijciant ignem, & cogunt sublimari: denique cunctis à pyrite leui exaltatione sejunctis moliunt pyritem ipsum, ita elaboratum super lapidem porphiritem hinc aeri demittunt eum loco frigido, & humido, ut moris est, ut pyrites humefcat, & in liquorem solvatur, quem appellari oleum placuit ipsis chimistis: Quidam etiam in tenuissimam scobem moliunt pyritem rudem, ut è minera extrahitur, scobemque in matulam vitream reponunt eique acetum accerrimum ter distillatum affundunt, mox vas clausum in diplomate locant leni calore, donec coloretur acetum, & imbuatur tenuissima pyriticis essentia, quam inde separant ab aceto calore balnei maris, ut requirit ars omittere os vasis reclusum, ut evaporetur acetum: alioquin capitulo alembici claudi potest matulæ os, ne amittatur acetum, sed distillando colligatur iterum vase recipienti supposito, nam imò vasis residuebit pyritis tenuissima substantia munda ab omni sæculenta terrestreitate, quam ita mundam, ac peroptime attenuatam, vel alio quovis modo ex prænaratis habitam uniunt Chymistæ, cum oleo solis afferentes hoc esse fermentum, quo ducunt medicinam ab eis celebratam, sub nomine elixiris, de potentia ad actum, solis enim, sive auri dicas est facultas aurificandi quemadmodum lunæ lunificandi præterea imbibunt pluries terendo medicinam super lapidem porphiritem oleo salis alkali, hoc enim dicunt incerare medicinam, ut habeat ingressum, & fusionem, ac facilius solvatur in oleum, quod inde Claudunt sigillo *Hermetis* in pila vitrea spherica, quam furno *Athanor* aptant leni igne continuo & æquali tribus prunis accensis per mensem quo temporis spacio consuevit fixari medicina, sic garrulant ipsi sophistæ, quod si hujus medicinæ pars projiciatur super decem partes argenti vivi mundi, & in crucibulo calefacti dum evaporari velle videtur illico eum sistit, & fixat in aurum optimum, & sic putant multa facere ac mundum chimerarum habere nihil tamen in manibus suis inveniunt, dum enim prædictam eorum compositionem expectant in optatum elixirem.

elixirem veri, secus negotium contingere cernunt, & cum res votis suis non respondeat evanidaque spe delusi, tunc animi dejecti tum corporis tum fortunæ bonis in mediis procellis egestatis, & infortunii hærent, & ad firenios scopulos confenscunt ad instar *Sisyphi* saxum voluentes: quamobrem hi non amplius Chymistæ at potius lachrimistæ vocari merentur, ac jure dicere possemus eos non aliter ac Cimmerios in tenebris versari, ac ludibrio haberi, nam cum de repente ditescere velint ad extremam inopiam redacti sunt: horum itaque chimeras receptasque mendaciis plenas evitare omnibus consulo ne in eandem foveam ruant: chymix autem incumbere cupientes horror deserere apparentiam, & phantasiam sophisticam ea enim non est omnino ars, neque scientia, nisi abusive, nam ipsius principia sunt falsa, & non naturalia quapropter ipsius eventus necessario sequitur fallax, idcirco à nemine sapientium unquam, ab illis vero, qui cum vulgo sentiunt fere omnibus est recepta: hæc est similitudo ficta, causa ignorantix, sicuti discrimen cognitionis: spuriam hanc artem tanquam phantasma eleganti carmine detestatus est in sua *Chrysopœia* summus ille Poeta atque Philosophus *Joannes Aurelius Augustellus*, qui tamen suis laudibus legitimam deprædicavit: nec eo minus veram celebravit *Palingerius* in Zodiaco his sequentibus metris.

*Experti multa, & non parvis sumpribus illam
Invenere artem, qua non ars dignior ulla est,
Fingendi lapidem æthereum, quem scire profanis
Haud quaquam licet, & frustra plebs improba querit.*

Omittò alios innumeros Clarissimos Viros qui de his multa scripserunt, & concordēs asseruerunt decipi perniciosè omnes qui sophisticè procedunt, cum ignorent rerum principia: idcirco ait *Aristoteles lib. 4. Metaphysica*, Homines enim non decipiuntur, nisi in eo quod nesciunt, quippe hujuscemodì homines extra naturæ ordinem elaborantes halucinantur, inde alios seducere tentant, eosque decipiunt, ut socios habeant juxta illud *Ovidii* carmen:

Solacium est miseris socios habere panates :

Opera-

Operæ-premium est igitur hominem instrui in cognitionem viæ
 cujlibet rei quam vult operari, etsi in tramite justo artis veræ
 permeare voluerit omissa illa sophistica, & deceptoria, conve-
 nit, ut ante omnia timeat, & amet Omnipotentem Deum in
 Trinitate unum; nam ab ejus Divina Majestatis potentia omnia
 bona procedunt, omniaque creata fuere pietate, & ratione ;
 idcirco magnus, & nobilis Rhetor *Isocrates* monet ut Deum
 timeamus ac pie sancteque colemus, quare unusquisque oret
 itaque Deum Optimum, & Maximum, ut tribuat ei donum
 sapientiæ, & cognitionis, nam Deus inspirat cui vult, maxime
 probis & bonæ voluntatis, iniquosque repellit : inde *Dialec-
 ticæ*, & *Philosophiæ* incumbat quibus mediantibus tendere pos-
 sit ad speculationem, & investigationem, quæ necessario præ-
 cedunt operationem ad enucleandam medullitus veritatem : fi-
 nis enim speculativi intellectus est veritas eo equidem excuti-
 tur tanquam ex Pyritis collisione ignis : idcirco *Aristoteles*,
lib. 2. Metaphysica, inquit, Nescimus autem verum sine causa,
 mox *tertio Metaphysica* potior enim investigatio priorum est
 solutio dubitatorum : hoc autem non est opus inopis, ut inquit
Philosophus in lib. 2. Politicorum, Impossibile est indigentem
 Philosophare, & qui prædicta neglexerit in cassum laborabit,
 & proculdubio peribit : ob id scriptis prodidit *Arnoldus Villa-
 novanus*, qui vult ad hanc scientiam pervenire, & non est Phi-
 losophus, fatuus est, nam hæc est scientia de occultis Philoso-
 phorum, ea igitur latet fatuos, ignaros atque iniquos, ex his
 patet ut nemini liceat se huic arti intromittere, nisi naturæ
 principia ac ejus regimen agnoscat: prout recte dixit *Bernardus
 Terwiresis, de Transmutatione Metallica*, Nam opus sequi-
 tur naturam : Quare inquit *Cicero 1. Offic.* Neque enim atti-
 net repugnare naturæ, nec quidquam sequi, quod assequi non
 queas, qui ergo vult quicquam efficere omittat insulas opinio-
 nes, quibus fidem adhibere obest, animum vero disponat, ut
 rerum naturas, & eventus intelligat, hinc tuto manus ad ope-
 randum emittat : ejusdem sententia fuit *Democritus Abderita*,
 nempe ne extra rationis limites incedat, qui huic facultati in-
 hæresere cupit ; neque in opere ponere se animadvertat, nisi
 prius agnoscat causam, vel materiam determinatam propin-
 quam

quam cum determinata proportione elementorum adinvicem, neque ignoet opus est proprium instrumentum, quo agit in materiam ad introductionem formæ, sciatque locum proprium generationis: atque præcisum modum agendi, qui ex intentione naturæ confilii in illa materia: idcirco *Parmenides in Turba Philosophorum*, inquit, si dictas qualitates ignoratis nolite operi appropinquare, quoniam totum est noxium, & infortunium: *Avicennas de Magisterio Artis Chymicæ, in principio Porta Elementorum* consuluit, & inquirere primum utrum sit vel non: deinde in prima dictione docuit investigare quid est, quomodo est, & cur est, vel propter quid. Veruntamen jam habuimus hanc doctrinam ab *Aristotele, lib. 1. & 2. posteriorum*, quam obrem qui rei scopum attingere voluerit *Aristotelem* percurrere oculis moneo præter locos præcitatos, *lib. 8. Physicorum, Text. 3.* ubi inquit, Et oportet nos considerare quousque sciamus quomodo est: hoc enim non tantum est utile in vere sciendo aliquid in scientia naturali, sed etiam prodest in via inducente ad considerationem de primo principio: sed revertamur ad *Avicennam* qui loco, ut supra prodidit per marchesitam intelligi ad aurum sanguinem; & ad lunam ova more metaphorico ne ab insipientibus perciperetur ejus sermo, quare tam arduum est hoc quam ex *Tantali* hortis fructus decerpere: veruntamen inferius in eadem dictione prima asseruit ipse marchesitam de auro, & de argento non mittere ullam Sapientem in sua alexir: item reperit apertissime in quinta dictione in ea enim omnes excludit Marchesitas asserens, non esse necessarias in magisterio: quin in d. ut magis hoc pateat, aliam recensuit materiam esse primam, & subjectum alexiris Philosophorum, *cap. 10. Dictionis 5.* dicens, Capias lapidem qui non est lapis, & divide, & fac de eo spiritum, & animam, & corpus: hanc igitur materiam primam inquirat studiosus in hac arte nolens suo frustrari labore, est enim una res in elementalibus mundo à Deo creata subjectum omnis mirabilitatis actu animalis vegetabilis, & mineralis ubique reperita, à paucissimis cognita, à nemine expressa proprio nomine, sed innumeris figuris ænigmatibusq; velata: teste *Petro Bungo, lib. de numer. Mysteriis*, unde ex præhabitis conspicuum habemus marchesitam non ingredi

in magisterio Philosophorum, quamquam in se contineat seminaria generationis metallicæ, quemadmodum satis ostensum fuit: cum nimium arduum imo impossibile fere esset à lapide marchesitæ enucleare duplicem illum vaporem, qui est materia metallorum immediata: hæc autem latet in quodam corpore à natura genito ad hoc munus magis apto, & propinquo, & non est lapis prout dixit *Avicennas* dictione quinta cap. 19. Cape lapidem qui non est lapis, & fac de eo spiritum, animam, & corpus, & *Raimundus* ait cape lapidem non lapidem: dicemus nos itaque esse aliud minerale halituosum forma aquæ siccæ, quam consuevere Philosophi appellare argentum vivum quod participat naturæ sulphuris non tamen vulgaris, sed Philosophici, hoc est homogeneous quod producit aurum, & argentum: quapropter merito appellarunt eum Philosophi primam materiam, massam consulam, chaos, primum ens, microcosmum, lapidem album, lapidem Philosophorum, lapidem benedictum, lapidem Indorum, & Ægyptiorum lapidem sedenegi, lapidem non lapidem, lapidem urisum lucentem, nivem, grandinem, Alumen Alophor, auripigmentum, argentum vivum, sulphur, gummi benedictum, masadir. i. florens alis albis, arsenicum, antimonium nostrum, hæc non sunt vulgaria, Terram nigram oculosam, terram foliatam, terram Philosophorum, terram benedictam, latonem, azoch, salem ammoniacum, calcem albam, calcem corticum ovorum, cinerem, clavellatum, Cambar, martech, Kuhul boritis, Zandarich, muchel, Kenque corsuphle, Kibrie, vel al Kibric, cedue, oyum, gassum, & gallinam, testudinem, in qua latet album, & rubeum, fumum album, & rubeum, monstrum, hermaphroditum, id est masculum, & feminam, sperma album femininum, & rubeum masculinum, Cœlum Philosophorum, & terram corpoream, & spiritualement spiritum foetentem, venenum, buffonem, acoium montanum, aquilam expansam, sanguinem medusæ, menstruum foetidum, & cæleste, sanguinem humanum, sanguinem spiritualement, succum lunariæ, lunariam cælicam, Virginem, portulacam marinam, cælidoniam, fermentum, coagulum, Salamandram, Phœnicem, Falconem, leonem rubrum, leonem viridem, draconem, Avem Hermetis: Aquam vitæ metallicam, aquam

aquam Philosophicam, aquam stygiam mare acidum, aquam roris madii, aquam vivam, & siccam, aquam permanentem, & perennem, aquam mercurii, argentum vivum, minerale animale, & vegetabile ortum à vino rubro vel albo, Acetum acerrimum, quintam essentiam, elixirem, balsamum, alkali, Tartarum Philosophorum, qui omnia metalla reducit in mercurium vitæ, mercurium Philosophorum, mercurium animatum orizontem, Vas Hermetis, hæc omnia sunt unum nuncupatum æs, magnesia, purum, aurum, & argentum, non in ea forma qua oculis cernitur, sed qua in mercurium dissolutum est continens in se omnes colores mundi, & omnia metalla in potentia: quamobrem nihil est in mundo mirabilius hac materia lapidis: idcirco ut occultarent eam Philosophi, ne ab insipientibus agnosceretur, non proprio nomine loquuti sunt de ea, sed ambagibus verborum diversisque vocibus usi sunt eandem rem signantes: Veruntamen ne à filiis doctrinæ ignoretur prædictis, & aliis innumeris nominibus eorum quibus assimilaverunt eam appellarunt materiam lapidis per descriptionem suarum radicum ut est legere in turba Philosophorum: etsi innexa implicataque adeo apparent ut vix multorum annorum studio hujusmodi vocabulorum significatio erui possit: unde pleraque alia referri possent, quæ studiosis relinquo ut de his obiter percursoris prætereat sermo: sat mihi est definisse marchesitam nullam esse materiam lapidis Philosophicam, neque elixirem, neque præstare tincturam metallis præterquam sophisticam, prout jam superius explicatum fuit testimonio *Gebri* summi Philosophi: quare tam consentaneum est ex ea fieri sinceram realèque tincturam quam ebur atramento candescere: eadem apparentia ostentationis, & questus causa fingunt lapillos ex marchesita emulantes gemmas cum re vera non sit, etsi potior est marchesita infici colore alterius lapidis vel pigmenti mineralis ob sympathiam qua convenit cum mineralibus, & ideo sæpe numero intuitus sum cum ea fieri lapides pulchros sed sophisticos, prout sequentibus exemplis deprehendere poteritis: in primis itaque ut fiat lapis aurei coloris.

Cape salis communis unciam ac totidem auripigmenti, mox trita, & commixta hæc claudantur in crucibulo fusorio perlutato,

tato, inde ut ignis vi liquefiant exigit opus, demum materia frige facta ac commolita ad unciæ pondus commisceatur cum unciis denariis marchesitæ ustræ quæ diphryges vocatur à Græcis; tunc hujuscemodi compositio includatur crucibulo fusinaque vehementi follium motu fundatur penitusque liquefcat: tandem omittatur frigescere nam concrefcat in lapidem coloris aurei qui expoliendus erit: Alter accedit modus componendi lapidem persimilem azurro ultramarino.

Assumantur lapilli fluviatiles albi, & lucidi qui ignis reverberatione in calcem redigantur: Idemque fiat de crystallo: tunc utriusque calcis capiatur æqualis portio, & altera addatur pars azurride Alemania, sic dicti, his tritis commisceatur decima pars marchesitæ aureæ demum compositum hoc in vase fusorio conglobatum liquefcat igni ac inde frigescere permittatur, nam in lapidem concrefcat, qui juxta artem secari, & expoliri poterit: Etenim eadem norma alii plerique lapides cujuscunque coloris fingi possunt, superfluum fore censui me ulterius distingere: magis vero nobis proferit omissis sophisticis in usum habere marchesitam tantummodo adversus multos affectus corporis humani quibus summopere conferre novimus: verum etiam ut omnibus satisfaciam non desinam in sequenti pandere modum construendi marchesitam factitiam atque alia quædam mechanica opera curiosis grata.

CAP. XIX.

*Modus conficiendi Marchesitam
arte ex quocunque Metallo, ex-
ordians à Stamno.*

Habita exquisita cognitione nativæ marchesitæ fossilisque, de qua constat tractatulus iste sive descriptio prima, sub nomine Pyritis seu Marchesitæ, dicas idem est, esth antea usus fuerim

fuerim potius Pyritis nomine à Græcis deducto, non ab re egi hoc cum veterum Græcorum secutus sim à quibus primordia medicinæ nobis fuere instituta: ubi vero contigerit aliqua recentiorum inventa recensere, quamvis alterius sectæ, tunc æquum etiam censeo eos imitari, dum tamen non opprimatur veritas, sic in rebus vulgaribus quandoque licet obsequi vulgo proferendo propositum voce ei magis familiari quam fieri possit: Unde cum reliquum sit explicare quoddam genus Marchesitæ factitiæ de qua nemo veterum egit verbum, quod memoriae proditum sit: quinimo modus ipsam agendi fuit à recentioribus inventus: etenim in multiplici quoque usu habetur à vulgaribus hoc nomen Marchesitæ, opportunum mihi videtur de ipsa tractare eadem voce Marchesitæ: & ne quid intactum relinquere videar at cunctis palam facere quibus, & quo modo constituatur summe gratum, & utile fore existimavi: ex plurimis enim adinvicem mistis arte constat hæc Marchesita de qua in præsentiarum exemplum afferam, & à stamno exordiar à quo æque denominabitur Marchesita stamnea, videlicet.

Cape tartari crudi vulgaris hoc est excrementum sive fex vini concreta sicca, & solida instar lapidis, quæ lateribus cadorum adhæret, & usu habetur ab argentariis ad expolienda opera: hujus itaque tartari unciam trituras cum totidem arsenici crystallini, adeo ut ex eis tritis, & adinvicem subactis fiat pulvis unus, quo cimentetur stamnum ad pondus unius uncie quod in bracteas sit tusum, & hoc modo fiat stratum pulveris fundo crucibuli aut alterius vasis terrei fictilisque non vitriati quod tamen exterius sit munitum luto sapientie, Chymistarum more, ut ignis vi resistere possit, inde super stratum pulveris locentur laminæ stamni, ac iterum super eas aspergatur pulvis ut alterum fiat stratum mox, alix superponantur laminæ atque iterum pulvis, & eundem ordinem prosequendo impleatur vas, tum pulvere, tum laminis, animadvertendo quod primum ac postremum sint strata ex pulvere, cæteraque solariatim constructa sint, ita ut stamni bracteæ sint penitus sepultæ in pulvere prædicto è tartaro, & arsenico: tunc cooperiatur vas aliqua tegula ac luro muniatur demum exsiccare mittatur postmodum exponatur igni imprimis tamen leni, qui sensim augeatur ut tandem lique-

scant omnia tunc facta erit marchesita stamnea pulcherri-
ma.

Huic accedit marchesita ænea sive ærea dicatur factitia quæ fit eodem modo supra expositio, ac eodem pulvere cimentantur æris bractææ, observando ad unguem magisterium supra descriptum, quo fit marchesita stamnea: & sic de singulis metallis intelligendum est fieri reliquas marchesitas: quæ inde consequuntur nomina ab eisdem metallis, quibus fiunt, quemadmodum jure consuetum est accidens denominari à suo subiecto: hanc autem marchesitam æream factitiam in usum habent aurifices ad glutinanda opera argentea infima, & quæ ex auricalco fiunt quemadmodum sibi vendicant chrysocollam ad glutinandum aurum: verum sic parent marchesitam æream factitiam cum duplici portione argenti fini: fundunt enim argentum cui fuso permiscent marchesitam tritam donec fundatur, mox hanc compositionem effundunt super lapidem marmoreum, vel alium similem ut instar placentulæ extendatur quæ tanquam tabula vitrea fragilibus evadit eamque servant forma eadem integra: ubi vero in unum congerere velint aliquod argenteum opus ruptum aut divisum in scobem terunt illius placentulæ portionem quæ ad opus suum consolidandum, & redintegrandum sufficere videatur, eamque postea administrant prout requirit ars quod mei non est docere: idcirco pulverem hunc nuncupant solidamen sive suo vulgari idiomate saldaturam ab eodem effectu quo consolidat metalla: sed antequam admisceatur argentum appellant marchesitam æream factitiam, & vulgari dictione rame arso, hoc est dicere æs torrefactum, quod distat ab ære usto antiquorum sicuti est legere apud *Dioscoridem, lib. 5. de Medic. materia, cap. 70.* de ære usto: idem patet in *Galeno, lib. 9. de Simpl. medicam. facult.* Fere in calce libri ubi tractavit de ære usto sub nomine chalcos cecaumenos quod Arabes nominarunt diacalcomenon aut calcumenon, & calcomenon corrupta voce græca ut placuit *Fallope.* Tractatu de *Fossil.* Juxta vero interpretationem nominum Arabicorum ex *Andreo Bellunensi* legitur calcucemani, & calcuceracumenon, hæc indicat æs ustum recentioresque latini, Italique proprie vocant ferretum Hispanicum nam alias deferebatur ex Hispania.

spania, deinde licet ex Germania, nunc vero, fit Venetiis nempe fornacibus Murani pulcherrimum, & optimum: quod magis probatur à *Dioscoride* ubi contritu Cinnabarim colore imitari ait nigrumq; damnat: verum enim plures modos descripsit urendi as quos unusquisq; videre poterit: ejus quoq; vires satis patent ex *Galeno*, & *Dioscoride*, quare ad alia quæ fiunt ex marchefita tranfire mihi contingit, cum de his satis hucusque fit dictum.

CAP. XX.

*Cum Marchefita Stamnea artificiosa
Construitur Speculum in pila sphae-
rica vitrea.*

INfinita Potentia Infiniti Numinis constituit naturam in rebus uti virtutem quæ inviolata successione intenta sit producere terræ fructus, animalia, mineralia, cæteraque omnia pro usu & beneficio hominum: Veruntamen natura in multis requirit artem ut naturalia perficiat, ac idonea reddat ea: quam obrem humana mens à sacro *Numine* homini attributa, ut *Cicero de Sem. & lib. Offic.* Tanquam intelligentia in hoc amplissimo naturæ Theatro fere continuo nova cogitat, artem exercendo, tum speculatione cum, & actu, id est, ingenio mentis, & labore manuum: quibus sæpe naturæ dotes non modo adæquantur verum etiam quandoque superari videntur, ut ita dicam: ecce quam mira hominum industria depræhenditur, quam nobis arrogari non licet, sed Dei gloriæ referre etenim Divina Majestas homines, hominum gratia, creavit ac lege ut alter alteri profit: idcirco prodidit *Galenus, lib. de Usu Theriacæ ad Pamphil.* rustici hominis illiberalisque esse ducorem celare quæ ad salutem hominum maxime conferat: etsi *Pythagorici* aliique id genus Philosophi doctrinam suam nume-

ris velarint, quemadmodum, & *Raimundus Lullus* primarius literis Alphabeti: & alii Enigmatica, sive Allegorica verborum, obscuritate involuerunt vetusta abstrusionis Phycæ scripta quæ omnia docendo videntur nihil docere, nam *Oedipo* Sphingis interpretate opus esset ut intelligerentur: nihilominus veterum animus non fuit quicquam celare posteritati, aut illi arcana invidere: ea vero quæ doctis dicata sunt non promulgare plebi, ne ab indignis procul carentur: Verum summopere me cogit amor proximi pii, & probi, de quo ut bene merear magis aperte in lucem proferam arcanum pulchrum, & admirandum pro speculo construendo in pila spherica vitrea: quod hucusque sub sigillo silentii invidoriam pectore tanquam in arce abditum fuit malitia & avaritia detentum. Unum enim agnosco hominem vulgarem Insigni hac Venetiarum Urbe incolam, qui magno questu hujuscemodi specula divendit diversis gentibus quæ ad externas Provincias advehunt ea: hæc autem ut facile ac tuto construi possint modum exponam, non enim æquo animo ferre possum, ut diutius absconditum permaneat, aut uni tantum utile sit, quod multis prodesse poterit, præterea brevi momento vertuntur res mortalium, ita ut si morte præreptus hic cum arcano decederet quod deterius esset, idcirco cunctis bonis viris profuse largior eum.

Capiatur *Marchesitæ Jovis* artificiosæ uncia, cui associetur *Saturri* drachmas duas, mox igni fundantur adinvicem omnia, fusaque ac optime clarificata deponantur, & antequam concresecant, neque admodum fervida sint commisceantur cum unciiis duabus *Mercurii* Planetæ terrestis, ut Chymicorum verbis utar, sic de aliis prænominatis intelligendum moneo, ex quibus fiat Amalgama, ut moris est, quod apparebit totum esse hydrargyron, at crassum, lentum, & sordidum: ita ut frustra existimarint quidam esse multiplicatum ex aliis corporibus mixtis cum eo, tentaruntque ipsi per retortam bis urgere totum, ut pulchrius transfret magisque fluxile, quod ita fieri nequit quinimò animadverterunt residere corpora *Saturri*, & *Marchesitæ* ea enim gravia, & crassa sunt, sed distillatur tantummodo portio *Mercurii* existens in compositione Amalgamæ: sed transeant ista obiter dicta, & redeamus ad Amalgama jam factum, ut
supra

supra quod projiciatur in scutulam lymphæ limpidx plenam, & leviter agitur, ut ab omni sorde abstergatur lucidiusque fiat demum coletur transeatque per pannum lineum: hoc ita paratum Amalgama impellatur in phiolam vitream forma spherica instar pilæ quæ suaviter agitur, ut Amalgama undique fluat, adhærebit enim instar linimenti argentei lucidi, & vicem speculi geret: reliquum verò Amalgamæ in pila vitrea superabundans post ipsius oblivionem evacuetur per os pilæ inferius versum mox cera, vel alio quovis glutinetur: hoc enim modo perficietur speculum sphericum: Hinc quod superest Amalgamæ si in alteram pilam vitream indatur quam ubique moveri opus est, ut obliuiatur idem eveniet, ut priori, & sic de aliis quantum supererit Amalgama fieri poterit.

Non omittam alterum proderè modum, atque alterum, hos tamen non æquè, ut primum succedere expertus sum: quorum alter est idem cum primo præterquam variat dosim nam hujus compositio requirit æqualem portionem φ h & v : hæc signa sunt charectarésve Planetarum terrestrium, ex quibus constat Amalgama: alioquin verò constat prima dosis, ut legenti patet: tametsi hic modus magis congruat ponere folium speculis urentibus: aliter sequens. Inprimis, Cape φ unciam cum dimidio quod ponas in crucibulo, aut alio vase figulino, quod igni resistere valeat idcirco igni liquefcere mittas mox in ipsum obruatur v uncia, hinc adinvicem fusa sensim commisceantur ambo virgula lignea eisque fufis successive addatur Marchesitæ aureæ fossilis uncia una, ac inde injiciatur Amalgama constructum ex unica uncia achor, id est, succi aquarii, & unciis sex colophonix in tenuissimam scobem redactæ: quibus actis frigesce finas medicinam, & servabis ipsam ad opus speculi, quod ubi perficere velis in ampullam vitream, & mundam immittes medicinam jam supra paratam, quam igni exponas donec liquefcant tunc fusa circumque evoluatur, ut ubique adhæreat ampullæ demum effundatur, quod super erit medicinæ, nam frigesacta ampulla eveniet perfectum speculum.

Alter vero modus postremus ab omnibus distat, ut infra demonstratur. Cape h libram, φ & φ singulorum unciam, omnia simul in crucibulo posita, quater liquefcant igni: mox pila vi-

Prima Descriptio

trea madefit frigida inde paulatim incalescat super prunas donec rubescat tunc in eam immittatur materia fusa, & circumquaque cito moveatur, ut ubique fluat, & adhæreat materia fusa, & residuum evacuetur in alias pilas vitreas ad hoc opus paratas, nam & alias æque commodum erit: veruntamen primum approbo modum verumque assero, & alios quoscunque præexcellere.

Cum vero dictum satis sit hucusque de omnibus ad Marchesim spectantibus hic consistam coronidem imponens huic primæ descriptioni, ut ad cætera quæ mei sunt instituti properem.

Finis Descriptionis Primæ.

Descriptio

Descriptio Secunda;
 DE
 ATRAMENTIS.

CAP. I.

Atramenta in triplici genere constituta.

Ab ita ratione Pyritis ceu Mineræ Atramentorum, constituta sunt eorum principia ceu fundamenta quibus notis, adempta est omnis ambiguitas originis eorum, quam aliquis curiosus adducere posset: nunc æque consequitur differere de eis, & quot eorum genera sint distinguere, nec non de substantia eorum fusius exponere, ac quomodo in Pyrite existant necessario repetam: hæc omnia quam breviori, ac magis perspicuo, distinctoque sermone poterò si binde agere, hoc mihi onus incumbit, ut quicumque cupidus noscat naturam eorum, que omnia scitu equidem dignissima sunt haudque inutilia, imò gratissima studiosis fore spero: in quo negotio absolvendo sequar sententiam clarissimorum scriptorum, quos me hætenus legisse meminerim doctrina atque experientia valuisse, à quibus hæc non admodum provulgata, uti neque valde recondita fuere: ne vero media in luce aberretis vos transferre velim ad *Avicennam, lib. 2.*

Tract. 2. cap. 47. ubi scriptis tradidit Atramenta initio generationis suæ fuisse liquida quæ deinceps à natura fuerunt coagulata in lapides Pyritis, idem asseruit *Divus Albertus* cognomine *Magnus*, *lib. 5. de Mineralibus, cap. de Atramentis*: Hinc evenit quod *Georgius Agricola*, Vir gravissimi nominis, *lib. 3. de Natura Fossilium*, appellavit Atramenta succos cum enim liquida fuerint prius, instar succi, deinde concreta & coagulata quemadmodum antea explanatum fuit, etsi inventum ab *Agricola* nominandi succos, ad doctrinæ perspicuitatem potius, quam ad veram differentiam referri potest: nihilominus his assensit *Gabriel Fallopius Tract. de Aquis Thermalibus*, quod jam innuerunt *Dioscorides, Galenus, Paulus Aegineta, & Oribasius*, ex quibus satis percipere possumus Atramenta dubio procul fuisse liquida, & inde opere naturæ coagulata in Pyrite, quorum quædam expullulant ex se ab ipso Pyrite natura ipsa duce: alia vero à Pyrite eliciuntur artis auxilio & industria; proinde calido & humido facile dissolvi scripserunt concordēs omnes qui de his tractarunt, præcipue *Galenus lib. 9. de Simplic: Medicament. Facultat. loco de Misy, Chalcity, & Sory*, dum inquit in decoctionibus funduntur: quinimo eorum substantia juxta *Aristotelis* sententiã in *Meteoris*, atque *Alberti* loco præallegato ex terra & aqua cum immistione perspicui aeris & igneæ qualitatis est omniomera mineralis, quæ sulphuris odorem infert, saporemque acerbum cum acredine habet, quorum aluminis cum & salis qualitates indicat: quas *Theophrastus Paracelsus* retulit sub nomine sulphuris, salis, & argenti vivi, non vulgaria, at per metonymiam intelligendo, ut sæpe *Geber Hispanus* summus Philosophus in sua summa alludere solet: proinde patet ex superioribus medium lapidis & metallorum esse Atramenta, nam in se habent compositionem lapidis & metallorum atque eorum splendorem continent, quo illustrare possunt metalla: præterea in triplici genere constituta fuerunt Atramenta, quorum primum est Atramentum metallicum, à quo alterum genus derivatur, quod in ordine naturæ & descriptionis prodiit ab auctoribus est secundum, hoc Atramentum sutorium, *Chalcanthumve*, atque *Vitriolum* vulgo appellatum est; Tertium denique

denique genus prædictis congruere videtur, nam Atramento futuro tenetur ex quo una cum aliis rebus compositum fuit pro scribendi usu cujus effectus gratia scriptorium & librarium denominatum fuit.

Hæc cuncta Veteres memoriæ reliquerunt, præ cæteris vero primus videtur *Pedacius Dioscorides*, qui *lib. 5. de Medica materia* distinxit prædicta Atramentorum genera, nec non eorum differentias exposuit, ubi præter hæc prodidit etiam de Indico atramento, quod sub tertio genere tanquam ipsius differentia locabitur: hoc legitur meminisse *Galenum lib. 4. de Compositione Pharmacorum secundum locos, cap. 4. & 7.* Id enim proprium esse *Dioscoridis* Indicium plerisque placuit quamvis videatur *Dioscorides* tractasse de Indico, tantum nullo alio expresso verbo sive nulla inscriptione nominis atramenti, etsi forte eam tribuisset inscriptionem, cum possibile sit exactissimus enim fuit horum inquisitor, nil tamen miri esset temporis edacitate periisse, quemadmodum pleraque alia amissa fuerunt, nam longo temporis decursu diversa occurrunt accidentia quæ devastare possunt omnia: at parum refert, vel si alicujus accidentis vi deserit talis inscriptio, aut si aliquo vetere *Dioscoridis* exemplari adhuc reperiatur scripta, cum eam tamen subintelligi velint scriptores fide digni à quibus assertum fuit Indicium *Dioscoridis* appellari atramentum Indicium hæc ratione, nam inter pigmenta connumeratur atque inter ea usum habet quemadmodum, & atramenta solent præsertim scriptorium pictoriumve; & ideo *Paulus Aegineta lib. 7.* prodidit, de Indico sequenti inscriptione, videlicet, Melan atramentum Indicium: non desunt alii afferentes reperiri inscriptionem Græcam in quodam veteri *Dioscoridis* codice quæ inscriptio effingit de lapide Indico nihilominus eam prout extraneam, & à natura atramenti Indici prorsus diversam derogant, atque optima ratione resistunt: tum *Gabriel Fallopius Tractatu de Metallis, seu Fossilibus, cap. 34. de Indico*: cum & *Amatus Lusitanus, in suis Commentariis in Dioscoridem, Enarratione. 67.* uterque eorum asseruit impropiam fuisse inscriptionem de lapide Indico: Hoc nimirum Indicium *Dioscoridis* de quo incepimus sermonem scriptum ab eo fuit ex arundinibus

Indiæ oriri, & instar spumæ concrefcere, quod naturale appellavit, aliud factitium prodidit quod æque ex plantarum genere ortum ducit, quare nullam similitudinem habet cum lapide, neque cum fossilibus in duritie, aut figura, neque effoditur ut lapis, quo fit ut diversæ naturæ sit atque contrarii generis lapidum, & quorumcumque fossilium quamobrem, neque inter atramenta connumerari conveniret, indicum, nisi quatenus pigmentum est meretur describi sub genere atramenti pictorii, & ut prædicta colliguntur in cumulum, constituta sunt atramenta in triplici genere ab omnibus scriptoribus, tum priscis utriusque sectæ, cum & ab inferioribus præsertim nostri sæculi viris equidem clarissimis, qui superiorum sententias coluerunt, etsi in aliquibus rebus visi sunt quidam evariare, concordés tamen quam possibile sit eos reddere enitar, aut saltem zizaniam à tritico secernam omnemque caliginem tollam ut veritas instar meridianæ lucis clarissima patefiat, sed latius de his ubi erit occasio exponetur.

CAP. II.

Primum genus atramenti appellatur Metallicum.

JAm ordo ex postulat, ut de atramento Metallico differamus, à quo originem ducit atramentum sutorium veluti supra expositum fuit auctoritate *Galenii*, & *Georgii Agricola* ubi ait ipse atramentum Metallicum est parens, & effector atramenti sutorii, & quibus conijcere possumus atramentum Metallicum esse ceu florem atramenti sutorii de quo uberius capite suo declarabitur: hoc vero atramentum Metallicum nativum est inter tamen differentias distinctum videlicet in *Misym*, *chalcitym*, & *Sorym*, cunctas prædictas species appellavit *Agricola*, lib. 3. de *Natura Fossilium*, Pyritem erosum quemadmodum apertissime probatum fuit superiori descriptione, idem utique:

utique atramentum Metallicum sæpe *Galenus* appellavit unico nomine metallum, non autem quia fit omnimodum metallum, quod si b malleo duci solet, sed metaphorice locutus est de materia, quæ magnam partem in se continet metalli, illud enim per fornaces elicitur ab eadem materia ex qua sponte fieri solet atramentum Metallicum, quemadmodum *Galenus* ipse exposuit *lib. 9. de Simplicium Medicamentorum Facultatibus*, ubi asseruit conspexisse in fodina æraria montium Solorum Cipri hoc metallum sponte à natura concretum in tres zonas in longissimum extensas alternatim distinctas, hoc ordine, erat enim infima zona Soreos dicta, & lapidosa super quam erat secunda zona instar efflorescentiæ, quæ appellatur chalciteos, tertiæque erat suprema zona Misyos nuncupata, quæ super chalcytim ad instar æruginis quemadmodum super æs fieri solet, intelligendo quo ad modum, & effectum substantiæ, & non in colore; hoc itaque modo oriri prædicta attestatus est *Galenus*: & cum eo assensit *Aetius* idem enim memoriæ prodidit *Tetrabili 1. Ser. 2. ca. 64.* conspexisse in specum montium Solorum Cipri prædictum atramentum in tres zonas ordine, & modo supra indicato, quo in loco censuit has differentias inter se distinctas esse unum atramentum in genere, ex una radice, & cognatas à natura productas dixit eas: quod amplissime scripsit *Galenus* loco supracitato ac *lib. 4. de Compos. Medicam. per genera, cap. 1.* ubi ait, Cum paulatim chalcycis longo temporis decursu vertatur in misym, & in chalcytim mutari Sorym vidisse censuit: nihilominus mutua hæc conversio inter eas differentias non retrocedit: non enim misy vertitur in chalcytim neque in Sorym commutatur chalcity, sed è converso evenire conspicuum est: nimirum scripsit esse ejusdem generis, & facultates, & ab una radice procedere prædicta atramenta, quorum facultates quales sint operæ-pretium est explorari ab eorum substantia, odore, atque sapore, sunt enim substantia gravi terrestri, & subpingui, oleaginosa: odore autem graveolentia abominosaque; quandoquidem olfacta fulminis: virus valde olent, ita ut ventriculum subvertant, quod eo magis agunt deglutita, evenit vero hoc ex sulphureitate qua constant atramenta: sapore equidem acida sunt atque gustu acerba, & aspera, ac multo magis acria virosa percipiuntur: & si aci-

dam.

dam qualitatem efficit frigidum subtile teste *Galeno, lib. 4. de Simplic. Medic. facult. cap. 12.* Ac plerisque aliis locis: prætera asseruit quoque acerbum esse frigidum terrenum, & crassum, etenim vero in atramentis superat sapor acris æque superat atque caliditas in eis, ut *cap. 18.* ejusdem libri pronunciauit *Galenus* auctoritate *Platonis, Aristotelis ac Theophrasti* Græci, nempe acria fortiter excalescere, sunt enim alius crassiora, & calidiora adeo ut terminus, & finis saporis acris sit urere, id ipsum reperit *cap. 19.* asserens saporem acrem esse exacte calidum excedentem urentem, crustam molientem ac denique colliquantem, ibique offert exemplum atramenti chalcitis, misy, & sory, hæc enim atramenta connumerat inter medicamenta crassarum partium quæ exustione, erosioneque interimunt, cum in corpus distribui hæud possint, ac porius temporis spatio accensa à calore corporis per eam quæ est in animante, mutationem, tum exulcerant tum exurunt ventrem non aliter, quàm lapis ferrumque ignicum, sicuti hujuscemodi verbis scriptis prodidit ipse *Galenus*, quod reperit, *lib. 2. de Arte curativa ad Glauconem, cap. 2.* Dicens ubi malignum ulcus, & cum putrilagine fuerit talia enim acriora expectunt medicamina, & quæ ignis vires habent, quale est chalcitis & misy, & arsenicum, & calx, & sandaraca, etenim non aliter, quam ignis adurunt medicamenta hujuscemodi sapius vero ubi ista cesserint ipsum ignem adhibentius: ex his itaque unusquisque conicere potest constare atramenta ex mistis facultatibus nam ratione cujusdam levis frigiditatis cum stipticitate non nihil astringunt, quod innouescit ex sapore acido, & acerbato, ratione autem exuberantis acredinis calfaciunt, & siccant in quarto ordine, scripsit enim *Galenus, lib. 9. de Simplic. Medicam. facult. cap. 27.* quæ æscharam molliuntur, & urunt calida, & sicca esse in quarto, verum hæc abstergunt mordentque carnem ulceratam eam quoque urunt adeo, quod ulceribus æscharam inducunt, ut monuit nos *Dioscorides* loco, ut supra quem in hac facultate quemadmodum oraculum observare debemus, iccirco inferiores ei omnes assenserunt: Et si atramentum ustum amittit acredinem, & mirius evadit adeo ne amplius æscharam inducere possit: præterea cuncta hæc atramenta igni liquefunt,

atque

atque eorum quædam solvuntur in aqua, vel quovis alio liquore decocta, ut puta misy, & chalcity, tertium vero appellatum sory non solvitur decoctione ulla, sed igni tantummodo liquatur teste, *Galeno, lib. 9. de Simplic. Medicam. facult.* Quod æque assenserunt *Avicennas, & Serapio*, hæc autem omnia approbavit experientia à nobis pluries habita: quatenus verò ad facultates conferunt omnia atramenta scabiei humidæ, & sahasat Arabum, fistularum callositatem extirpant, sanguinis fluxum sistunt præsertim narium, & hemoroidarum si eis infitentur, Herpestiomenum curant, aurium ulceribus conducunt, abstergunt enim saniem si fiat licinium ex eis, & melle intinctum, & ponatur in aurem ulcerosam, pleraque alia operantur describenda locis suis.

CAP. III.

*Prima differentia Atramenti Metallici
est suprema Zona Misios dicta.*

NON ab re fore mihi videretur sermonem instituere de singulis notis quibus Atramenta omnia constant, non modo in genere, verum etiam in specie, ve'uti odore, colore, sapore, crassitie, tenuitate, densitate, friabilitateque, lentitie, mollietie, & duritie, quæ omnia esse solent in mistis heterogeniis: propterea pro exemplis auctoritates scriptorum subjiciam, exordium assumendo à *Dioscoride, lib. 5. de Misy*, ipse enim literis posteritati tradidit misim aurei coloris fulgere: Idem asservuit *Oribasius, lib. 13. & 15.* dicens, Misim aurei coloris æmulate stelle modo splendere: Eandem sententiam assensit *Georgius Agricola, lib. 1. de Natura eorum*, quæ effluunt ex terra ubi attestatur Misim habere colorem auri, quod non modo à naturali sua origine producitur super chalcitim ad instar æruginis, ut supra explicatum fuit, verum etiam per commutationem

rationem ex ipso Chalcitry atque ex singulo atramento futotio tam factitio, quam Fossili efflorescit Auctore, *Galeno loco de Chalcantbo*, Inquit enim Chalcantum commutari in Chalcitim, & inde Chalcitim successive verti in Mifim: Quod repetit *Agricola, lib. 3. de Natura Fossilium*, Hoc etiam multiplici experientia ostensum fuit, ex quibus satis constat non posse Chalcantum promoveri ad formam Misy, nisi prius Chalcitis evaserit, eodem modo intelligere debemus promoveri inter se species atramenti metallici, quæ tamen non retrocedunt, quare neque Sory transit in Mifim nisi prius fiat Chalcitis: eadem asseruerunt Arabes, & cum Græcis ad unguem convenerunt, quamvis insipientibus, secus res se habere videatur, inepte existimarunt enim esse Arabes ratione oblitos, & à mente Græcorum longe alienos evariasse, ex quibus præstatur occasio demirationis, cum fuerint Arabes in literis, & in experimentis versati, quamobrem si altius introspiciamus eorum opera, memoriæque revocemus summos fuisse Philosophos ac Medicinæ magistros, nec non etiam Græcorum sequaces fuisse, ut attestantur eorum scripta ubique demonstrantia imitari Græcos præsertimque *Galenum*, facile deprehendemus depravata fuisse Arabum opera ab eorum expositoribus ob linguæ Arabicæ difficultatem: Arabes enim usi fuerunt nominibus juxta eorum idiomata, ex quibus male perceptis, ac pejus explicatis inolevit opinio, & persuasio plerisque somniantibus deceptis à corruptis maleque traductis exemplaribus mendaces fuisse Arabes eorumque scripta librosve multis erroribus scaterere: proinde Arabes non modo inique criminati fuerunt errorum à fatuis qui de eis male senserunt: Verum etiam Arabum auctoritate nixos omnes tandem eorum sequaces in eandem foveam ruisse divulgantur: profecto tamen proniori lapsu extiterunt expositores, qui neque verba, neque mentem Arabum recte ceperunt, hi nimirum absurda dixerunt, quamobrem non audiendi sunt, sed repudiandi, aut saltem corrigendi, hi vero se ipsos damnare, non prospiciunt, cum si diligenti examine adnorassent dicta Arabum mehercule æquiores in censendis eorum scriptis fuissent, sed nulla res equidem inclusit eos in errore magis, quam nominum multitudo, & diversitas: quanquam

quam harum difficultatum cardo non vertatur circa nomina, at circa ordinem cum de nominibus sit parum contendendum dum rei intentionem habeamus, teste *Galenolib. 4. de Compositione Medicamentorum per genera, cap. 1. & lib. de Pulsibus, cap. 2.* inquit, Nominum non esse habendam rationem, sed rerum doctrinam, viam, & rationem differentias, quæ in re sunt à rei natura contemptis nominibus; attendamus itaque non literam tantum superficialiter, at sermonis figuram qua usi fuerunt Arabes, nam apertissime deprehendemus ipsos inter se concordēs assensisse Græcis, nec non eorum sententiam manifestasse, quæ talis est quod in fodina aëria concretum est sponte à natura atramentum metallicum in tres zonas alternatim distinctas sequenti ordine, erat infima zona foreos dicta, quæ & Sory appellata fuit ab eisdem Græcis: super quam erat secunda zona quam nuncuparunt Chalcitim, sequebatur tertia zona, quæ super alias est suprema, & dicta fuit Misy: audiamus modo Arabes, qui in hac historia eodem ordine Græcorum processerunt, & exordiamur à *Serapione, Tractat. de Simplicibus ex Mineralibus, cap. 386.* ubi dixit, Vidi in mineris tres venas extensas unam super aliam, & vena inferior erat Zeg rubeum; secunda quæ erat super eam, erat Colcotar; & tertia superior, erat Zeg viride, quod intelligendum est flavum aureum: mox sequenti pagina ejusdem capituli, inquit, Sed Surie est ut quidam dicunt Zeg rubeum, quod ipsum fit species Maltinæ, sed erravere: quam bene congruunt hæc *Serapionis* scripta cum *Dioscoride*, ubi & ipse dixit, Sory existimantur aliqui melanteriam esse aberrantes: sed reverramur ad initium capituli *Serapionis*, ubi profequitur, Zeg rubeum convertitur, & fit Colcotar, & Colcotar fit Zeg viride, quod subtilius est eorum, & grossius est rubeum, & Colcotar est medium inter ambo: Idem voluit *Averroes, lib. 5.* colliget loco de Medicinis quæ ex Mineris sunt, ubi citat *Galenum*, dicens, Quando ivit ad Insulam Radix, id est Romanorum intravit quandam mineram, & invenit tres venas, in Infima vena invenit Vitriolum rubeum, & post illam Colcothar, & post illam erat Viride: Verum hæc adeo clara, & manifesta sunt utriusque sectæ ad unum se conferre, minimeque differre, ut qui negare auserit

ea merito cecutire, & in meridie palpare censendus erit: etenim vero eadem assentit *Avicennas*, lib. 2. *Tractat.* 2. cap. 47. innuens eadem atramenta ipsomet ordine supra enarrato, nam postremo loco, & infimo constituit *Sory* Græcorum, quod ipse appellavit *Alsurie*, & *Alfury* dictione proxima voci Græcorum, præterea ait esse rubeum, & aliorum grossius, nam est vehementis corporeitatis, & congelationis ob quam nulla solvitur decoctione facta in aqua: eandem notas descripsit *Serapio* existere in *Surie*, quas legimus, jam attributas fuisse *Sory* à Græcis, ut patet in *Galenum*, & alios Græcos celebres auctores: medio autem loco, nempe zona media constituit *Avicennas* atramentum album appellans eum *Alchalcadim*, hoc autem Græci nuncuparunt *Chalcitim*, quod *Serapio* nominavit *Colcotar*, hoc est atramentum in media zona existens, idem quoque atramentum quandoque appellavit *Serapio* *Calcadim* quemadmodum, & *Avicennas* consuevit, nam *Calcadis*, idem est quod *Alcalcadis*, & sunt eadem voces quod veriverbium constat: dum enim *Serapio* discurret de *Misy*, inquit, Virtus ejus est similis virtuti *Colcotar*, & comburitur sicut *Colcotar*: & in alia translatione *Serapionis* legitur, virtus ejus est similis virtuti *Calcadis*, & comburitur sicut *Calcadis*: hæc retulit *Serapio* exemplo *Diosc.* qui cap. di *Misy* scripsit, *Ægyptium* præstantius est, vim habet & ultionem cum *Chalcitide* eandem: ex quibus conspicuum est conformes fuisse *Serapionem*, *Avicennam*, & *Græcos*, in intentione quanquam *Serapio* dissentire videatur ab *Avicenna* in hoc nomine tantum *Colcotar* nam *Serapionis* *Colcotar* est atramentum in zona media, quæ in ordine zonarum trium, prout scripsit *Galenus* est secunda, in qua existit *Chalcitis* Græcorum, hoc est Arabum *Calcadis*, videlicet tam *Avicenna*, quam *Serapionis*: proinde *Hugo Solerius* Medicus in Scholiis super duos libros priores *Ætii* asseruit veram veterum *Chalcitim* esse *Colcotar* *Serapionis*: alioquin vero sensit *Avicennas* de nomine *Colcotar*, attribuit enim eum atramento primæ zonæ constituens eum in ordine zonarum primum, & citrinum in colore quale descriptum fuit à Græcis existere *Misy*, idem apprehenditur à *Serapione* quatenus ad essentiam rei, & ordinem zonarum, ubi ait, & tertia superior vena, id est zona, erat *Zeg*
viride.

viride clarum, persuadet *Antonius Musa Brasavolus* hoc intelligi flavum aureum, quod est proprium Misy, excusat tamen interpretem *Serapionis* ignorasse linguam Latinam: verumtamen patet uniformes fuisse *Avicennam*, & *Serapionem* de essentia rei, quamquam dissenserint de nomine, quod parum refert cum falsa possit esse nominis traductio: easdem enim notas suas uterque tribuit atramentis convenientes exemplo Græcorum, ut puta *Serapio* ait, atramentum primæ venæ esse Zeg viride quod flavum, & aureum esse probatum fuit: Idem scripsit *Avicennas*, Atramentum primæ zonæ esse Citrinum aureumque, licet in novo exemplati legatur æreum ob malam in typis literarum impressionem quippe in veteri codice constat, & melius Alcolcotar est illud quod velociter frangitur aureum mundum non antiquum: præterea ambo asseruerunt hoc aliorum atramentorum tenuius esse approbaruntque ciprium, ac eo magis *Ægyptium* licet in omni atramentorum minera cujuscunque regionis reperiat, descripserunt equidem notas, quas Græci assignarunt Misy: quapropter persuadet ratio hanc celebrandam esse opinionem, ac me iudice, pro folio *Sibilla* habendam: ejusdem mentis plerique fueruntque Clarissimi Scriptores, veluti *Joannes Arculanus* in *Rasim* super nonum *Almansoris*, cap. 24. de Ungula Oculi; & *Frater Vincemius*, lib. 2. ipsius *Speculi*: atque *Albertus* lib. 5. de medijs *Mineralibus*, cap. 3. de *Natura & Substantia Atramentorum*: Innuerunt omnes atramentum primæ zonæ esse Citrinum aurei coloris, quod Græci appellarunt Misy, *Avicennas* vero Colcotar, & *Serapio* Zeg flavum, *Albertus* Alkofol: ne vero sileam de nominibus Arabicis lapsus *Petri Andrea Mathioli*, in *luculentissimis Commentariis in Dioscoridem*, cap. de Atramentis dixit enim Arabes appellasse Misy suum proprio nomine convenienti huic speciei tantum Zeg & Zagi quod nequaquam ab ullo Arabum scriptore proditum fuit, imò oppositum conspicitur in synonymis *Serapionis* ubi legitur Azegi atramentum exinde comprehenditur esse nomen commune, ac generale cunctis atramentis, clarius autem hoc exposuit in *Tract. de Simplic. ex Mineralibus*, cap. 386. dicens, Zeg, id est Vitriolum, vidi in minetis tres venas extensas, unam super aliam per longum spatium,

spatium, & vena inferior erat Zeg rubeum, & secunda erat Colcotar, & tertia erat superior Zeg viride; ex his satis patet attribuisse *Serapionem* hoc nomen Zeg non uni, sed omnibus atramentis; quapropter scripta sunt inter synonyma *Serapionis*, quæ interpretantur nomina communia: Sic ergo consequitur censendum esse Zeg nomen commune unicuique atramento minerali, quod mihi sufficit explicasse pro declaratione nominis Zeg: at ne verbis nimium abundare videar, rem perstringam revertendo ad *Misy*, quod approbatum fuit natione *Ciprium*, eo quoque magis *Ægyptium*, ut legitur in *Dioscoridem*, vires ut cætera atramenta habere jam expositum fuit, quæ sunt nonnihil astringendi, abstergendi, magisque corrodendi carnem ulceratam, atque urit eam adeo, quod escaram inducit, quamvis corporibus duris applicatum minus aliorum atramentorum sui generis mordicet, minusque astringat, cum tamen non sit aliorum minus calidum, quod equidem ob suam tenuitatem evenit, omnium enim tenuissimum est *Misy*, ex eo non fit Medicamentum *Pioricum*, quemadmodum ex *Chalcitide*, eo enim multo inferius est ad ocularia Medicamenta auctore ipso *Dioscoride*: Uriturque *Misy* more *Chalcitis*, bullasque facit in igne, atque liquefcit, ponitur in emplastris ubi opus sit in fine cocturæ, juxta sententiam *Atii Terrabili* 4. *Serm. 2. cap. 25.* quippe decoctione solvitur in quemlibet liquorem sicuti est legere *Galenum* cæterosque Græcos scriptores, qui magis in hac historia de Metallicis valuerunt: Memini legisse in *Hippocratem lib. de Natura Muliebri*, si exhibeatur in potu *Minos* ad fabæ magnitudinem cum aqua dissolutum, mulieri impeditur conceptio per annum: præterea *Galenus lib. 7. de Compositione Pharmacorum, secund. loc. cap. ult. scriptis*, Tradidit Pharmacum, in cujus compositione ingreditur *Misyos*, de quo Pharmacum exhibebat coclearium unum cum citatis duobus aquæ orthopnoicis tussientibus, peripneumonicis, tabescentibus ægre spirantibus, & hepaticis: & superiori libro scripsit ex mente *Archigenis* ad aphtas conferre *Misim* cum vino mistum, & cum mulso si sordida fuerint, & aliis conducit: Verum in præsentia de his satis jam cadit ad calcem perduxim, nam parare me cupio ad declarationem *Chalcitees*, in quo versatur

major difficultas; proinde tot committuntur errores præsertim in compositione theriacæ, quos auxilio Dei Omnipotentis auferre spero ac omne dubium explanare.

CAP. IV.

Secunda differentia, Speciesve Atramenti Metallici, est Zona media, appellata Chalcity.

IN presenti capite comprehendam secundam metallici atramenti differentiam, quam descripsit *Galenus* esse zonam mediam, ex tribus quas conspexisse ait in fodina æraria montium solorum Cipri, asserens eam productam esse à natura instar efflorescentiæ super tertiam zonam, eamque prodidit appellatam esse à Græcis Chalcitim, quam Arabes vocarunt *Alkabrufy*, *Alcalcadim*, & *Chalcadim*, hæc equidem voces proximæ adeo sunt dictioni *Chalcity*, ut nemini ambigendum sit indicare eam, proinde in hoc nomine *Chalcadis*, & ipsius essentia conveniunt inter se *Avicennas* & *Serapio*: præter autem prædicta nomina secundæ zonæ ascripta aliud addidit *Serapio* nominans eandem zonam secundam, venamve dicas *Colcotar* quod nomen attribuit jam *Avicennas* primæ zonæ *Misy* quare in hoc dissentire videntur, si vera credi possit hujus nominis traductio, cum verisimile non sit, nam excepto hoc nomine *Colcotar*, maximus comprehenditur inter eos consensus de essentia, & natura rei & de aliis nominibus in quibus consenserunt cum Græcis: etsi fatui quidam non intelligentes verba, nominaque, Arabum minusque sensum eorum percipientes ausi sunt veritati repugnantiam producere, ac mentem eorum pervertere, nil miri si confusa appareant Arabum scripta, ex quibus inde mendaces ac ipsismet. adversantes memorentur, ob pravam interpretum

Pretum expositionem quæ multos deludit : si vero exacte percurramus Arabum scripta animadvertamusque modum dicendi, atque ordinem describendi notas differentiarum atramenti metallici parvi faciendo nomina quibus auctores utuntur sæpius ad libitum ; facile enucleabimus veritatem, & reperiemus eos Græcorum affectas fuisse ac veræ doctrinæ cultores, medicæque facultatis amplificatores : attendamus itaque ordinem Arabum demonstrandi differentias zonarum trium more Græcorum, idcirco si exordium assumpserimus ab *Avicenna, lib. 2. Tract. 2. cap. 47.* reperiemus ipsum descripsit e primam zonam cum omnibus singulisque notis spectantibus Misy, ubi nil dissentit à Græcis, neque à *Serapione* quæ eandem notas assignavit primæ venæ, quæ proculdubio conveniunt Misy constituti à Græcis in prima zona : etsi legitur nominari ab *Avicenna* primam zonam Colcotar, quod nomen *Serapio* ascripsit secundæ zonæ, parum refert hoc nomen diversum videri, cum tamen concordēs demonstraverint notas, quæ eandem rem significant veluti in præcedenti capite diffuse expositum fuit, & ideo transeat sermo de prima zona, ne tempus coneramus eadem sæpius repetendo, sed prosequamur secundam venam quam in medio aliarum produci asseruerunt Græci, Arabes, atque Latini, & facile comprehendemus ejusdem fuisse sententiæ *Avicennam* & *Serapionem* atque concordēs assensisse Græcis : *Avicennas* enim appellavit hanc zonam mediam, Alcadim, & Chalcadim, quam Græci nominarunt Chalcitim, præterea inquit albam esse : Idem legitur in *Sect. 8.* atque in *13.* luminaris majoris auctoritate *Avicennæ*, quippe Chalcadim esse albam : eandem vero zonam mediam appellavit *Serapio* Chalcadim quam & Colcotar placuit ei nominare, longe autem ab his distant quidam recentiores scriptores transmontani quorum sunt Galli, & ex eis, Celtæ, Belgæ, & Aquitani ; alii Germani, Batavi, & Angli ; & præ cæteris, *Theophrastus Paracelsus* Helveticus, *Bernardus Penotus* Aquitanus, *Rogerus Bacon* Anglus, *Nicolaus Barnaudus*, *Joseph Quercetanus*, *Conradus Gesmerus*, *Robertus Tauladanus*, *Andreas Libavius*, & alii innumeri, quorum nomina recensere longum esset, qui Hermeticæ disciplinæ inhaerent: hi persuasum habent convenire hoc nomen Colcotar vitriolo

vitriolo igni calcinato ad rubedinem, sed qua ratione vitriolum
 rubificatum nominetur ab eis Colcotar non constat: nisi existi-
 marent Colcotar fastidium esse, & rubei coloris, quod falsum
 est, & ab omni veritate alienum: proinde omittamus nomi-
 num diversitatem, verborum multipliciter, quæ multo du-
 xerunt ambiguos esse, & animadvertamus nos rei essentiam,
 nam conspicuum nobis erit non modo Arabes alludere Chal-
 citim esse albam dum asseruerunt Chalcanthum antiqua-
 rum commutari in Chalcitum; ut docuit *Galenus*, sed apertis-
 sime significarunt hoc atramentum album, sub nomine Chal-
 cadis, quod in medio posuerunt, ut *Avicennas* loco præalle-
 gato, inde *cap. 167.* ejusdem libri ait auctoritate *Galenus* Chal-
 cadis convertitur, & fit Colcotar quod *Galenus* dixit Chalcitum
 commutari in Misim: Idem habemus à *Serapione* loco, ut su-
 pra, ubi recensuit atramenti metallici differentias in venas tres
 ordine distinctas more *Galenus*, qui zonas appellavit eas: & in
 medio constituit Chalcadim inter Sorim, & Misim insinuans
 Græcorum Chalcitum, & hujus opinionis extiterunt *Antonius*
Musa Brasavolus, in suo examine terrarum, quemadmodum
 & *Albertus Magnus*, lib. 5. de mediis Mineralibus, & *A-*
matius Lusitanus in Commentariis suis in *Dioscoridem*: ipsi igitur
 assenserunt Chalcitum mediam esse inter Sorim, & Misim
 ac pronuntiarunt dealbescere juxta sententiam *Galenus* atte-
 stantis temporis lapsu Chalcanthum in Chalcitum degenerare,
 proinde nos quoque experientia quotidiana deprehendimus
 Chalcanthum dealbescere dum ex ætate in Chalcitum transit,
 & sæpe vidimus exteriorem partem Chalcanthi per commuta-
 tionem verti in Chalcitum à natura tamen ex aeris ambientis
 alteratione, qui partem externam Chalcanthi dealbat, & ad
 naturam Chalcitis vertit, manente adhuc interius forma Chal-
 canthi, ut demonstravit *Galenus*, etsi tempore penitus commu-
 tatur exterius & interius in Chalcitum: hanc autem commuta-
 tionem assenserunt *Paulus Aegineta*, & *Ætius*, quare si
 experientia conspiciatur Chalcanthus tempore dealbescere
 nulloque alio colore mutari nisi prius colorem album Chalci-
 tis contraxerit, ex quo inde longo temporis decursu procedit
 color citrinus qui est proprius color Misy, nam mutatur Chal-
 canthus:

canthus in Chalcitim prius demum in Miliim à superficiei statim incipiente mutatione, consequenter itaque fateri oportet Chalciti non albescere, quod subindicavit *Galenus* à Iudensio cum supra scripta commutatione: etenim eum imitantes Latini ac diuturna observatione animadvertentes id ipsum pronuntiarunt, quemadmodum ex recentioribus *Bartholameus Maggins lib. de Vulnerum sclopetorum curatione, & in descriptione Medicamentorum* scripsit lanuginem albam, quæ super Chalcanthum efflorescit, assimilari magis Chalcity, his tamen verbis usus fuit *Maggins* ipse respectu nativæ Chalcitis, quamobrem prosequitur interius si non reperiatur vera Chalcitis pro componendo Diachalcity *Galenus* assumatur pars superficialis albicans quæ reperitur super Chalcanthum: ex his depromitur duplicem esse Chalcitim, una est ab origine constituta à natura zona media inter Sorim, & Miliim: Altera vero per commutationem factam à natura, prout quando infima zona, quæ est Sory attenuatur, & transit in Chalcitim, aut ubi Chalcanthus tempore vertitur à natura in Chalcitim, quod fieri potest etiam auxilio artis, non tamen eodem modo rudi, & violento, quo utuntur vulgares: ut ignis ope vel solis, sed requiritur cum virtute, ac more naturæ: quare *Marcus Oddus* in Collegio Patavino, in *Tractat. de Theriaca*, inquit, Atramentum sutorium tempore commutat in Chalcitim appellari factitiam, præterea assensit posse administrari Chalcanthumustum loco Chalcitis, ubi deficiat illa in componenda Theriaca, sed aberravit licet affinitatem maximam esse attestetur inter utrumque *Galenus*: prædictæ autem sententiæ *Oddi*, subscripsit *Petrus Andreas Mathiolus, lib. 5. Epistolarum, pag. 337.* ubi concedit Chalcanthum igne torrefactum supponi in compositione Theriacæ, si ad manus non sit Chalcitis, hæc enim ex eadem materia gignuntur, verum longè melius est uti Chalcity, vel nativa, vel ex Chalcantho commutata, hæc etiam præfertur Chalcantho torrefacto; nam tenuioris est substantiæ, virtutis, & penetrationis; proinde *Galenus* appellavit eam Chalcitim per commutationem, & approbavit eam, ut nativam: utramque nescivit *Valerius Cordus* caligans existimavit Chalcitim esse speciem vitrioli nativi, idcirco statuens ipse nullum discrimen
inter

inter Chalcitidem, & Calcanthum, scripsit vitriolum gerere vicem Chalcitis in compositione Theriacæ, cum tamen res secus se habeat, Chalcitis enim est species secunda atramenti metallici, quod in primo genere atramentorum constitutum est: Vitriolum vero est in secundo genere, quod sutorium dicitur, quare distant inter se: alia omitto inania, quæ leguntur in libro spurio Galeni, de Simplicibus Medicaminibus, pag. 90. viz. Chalcity coloris subaurei cum venis intus diffusis, prout alumen scissum, & in modum stellarum fulgentibus; non æque vero hæc attribuitur sententia Galeno: quinimo cum liber dicatur spurius nothus, & falsus jure eadem sententia habetur falsa, Chalcitis quoque notæ in eodem libro descriptæ, ut jam dixi falsæ sunt, ipse enim conveniunt Misy eique propriæ sunt, etsi in Mism vertitur Chalcitis temporis decursu veluti superius explicatum fuit auctoritate Galeni, à quo dissensit Plinius, lib. 34. cap. 12. ubi erroneè repugnans veritati dixit Chalcitum inveteratam fieri Sorim, quod falsum est, cum satis constet oppositum: Chalcitis enim vertitur in Mism, nec non Sory mutatur in Chalcitum, non tamen Chalcitis vertitur in Sorim, non enim retrocedit eorum commutatio, ob id itaque Chalcitis habet vires Misy similes vel parum ab eo distantes, verum quia locum habet inter duas zonas, videlicet Misios, & Soreos, ita quod Chalcitis existit zona media, naturam quoque mediam sive facultatem dicamus inter utranque possidet Chalcitis: Id ipsum legitur Antidotario Jo. Jacobi Vecherii nempe Chalcity inter Mism, & Sorim, est mediæ facultatis medique situs calida, & sicca veluti Misy est, grave olens, acida astringens magisque Misy contrahit: magisque aeris, & mordicans, adeo ut corporibus atque duris appositum ulceribus magis adurat carnem escaramque facit, minus enim tenue est quam Misy abstergit, conducitque adversus ignem sacrum, & ad ulcera depalescentia quæ serpunt efficax est, fistulas tollit si modo collirii applicetur, aut si cum melle mista intingatur licinium, & immissum corrodit callum, & curat ulcera aurium, & confert adversus scabiem humidam, præterea si Chalcitis scobs super venam eruptam aspergatur, etsi administrari potest cum aqua communi, aut cum aqua coriandri, aut succo porri, ut docuit

Dioscorides, sanguinis fluxionem prohibet, & à quacunque parte sanguinem fluentem cohibet, si liniamentum imbutum applicetur modo fit à naribus sanguinis fluxio, vel à matrice, juxta *Avicenna* sententiam, atque *Joannis Serapionis*, cap. de *Eruptione sanguinis à Matrice*: sed audiamus *Galenum*, lib. 3. de *Compositione Pharmacorum secundum locos*, cap. 4. qui ex *Heraclide Tarentino ad Antiochidem* insinuavit elichnium aqua frigida, aut aqua polygonii imbutum deinde in chalcitide contrito obvolutum, & naribus inditum sanguinis eruptionem vincere; ubi quoque ex *Andromaco* scripsit pharmaca hæmorrhagias narium sistentia, quæ constant Chalcitide, Misy, & Atramento Sutorio: præter hæc autem purgat, & abstergit oculos præsertim usta chalcitis, & cum melle trita oculorum medicamenti longe utilior fit, nam usta fit magis tenuis, magisque discutit, & aperit, ac magis siccatur, minus autem mordicat, neque inducit escharam, atque minus astringit si accidat imponi aliquo emplastro vel unguento conficiendo commiscetur medio cocturæ, & perfectè incoquitur, ut emplastrum magis fulvum, & phæniceum fiat, *Teste Paulo Aegineta*, lib. 7. & *Ætio Terrabili* 4. *Serm.* 2. pag. 855. coquitur chalcitis, ut rubicundius puniceique coloris faciat emplastrum: solviturque chalcitis in quemvis liquorem decoctione, ut ex præcitatæ saris perspicuum est, igni quoque facile liquefcit, ac bullas facit, & uritur uti in sequenti declarabitur: ex chalcity conficitur Diachalciteos emplastrum descriptum à *Galeno*, lib. 1. de *Compos. Medicament. per genera*, cap. 4. quod & phenicium appellavit: pleraque alia medicamenta ex chalcitide componuntur, quorum quædam ibi recensere accingor præsertim psorica, hæc diversimode fieri prodidit *Galenus*, lib. 4. de *Compos. Pharmac. secundum locos*, ubi declaravit appellari medicamenta psorica, quæ scabras in palpebris affectiones persanant, fiunt autem in formam coliriorum, & quandoque arida, & fortissima parantur ut pterigia curent videlicet oculorum ungues & callos antiquos deleant, horum exempla plura leguntur in *Galenum* loco præallegato tum ex *Æsclepiade*, cum ex *Heraclide*, atque ex aliis à *Galeno* recensitis: præterea *Antonius Musa Brasavolus* in *examine Terrarum*; & *Amatus Lusitanus* in suis *Com-*

mentariis in *Dioscoridem* asseruerunt, medicamentum psoricum descriptum est à *Dioscoride* præter facultates superius enarratas, mirum in modum sanare scabiem atque cutis asperitates tollere; fit autem duplici modo medicamentum psoricum quemadmodum explicavit *Dioscorides*, lib. 5. de *Medicamentaria*, cap: de *Psorico*, viz. primo modo ex sua intentione componitur ex duabus chalcitis partibus cum una parte cadmiæ tritis, & cum aceto levigatis, & fictili vase conjectis ac fimo obrutis, ibique per quadraginta dies ardentis caniculæ dimissis, sic evadit medicamentum aerius. Alio vero modo fieri retulit medicamentum psoricum ubi quidam capiunt chalcitis, & cadmiæ portiones pares, quas vino molunt in reliquis ut supra agunt: eadem ad unguem scripsit *Oribasius*, lib. 13. his fere similem, descriptionem unam tradidit *Galenus*, loco ut supra, nempe ex cadmiæ parte una, & chalcitidis partibus duabus levigatis vino tamen vice aceti, & reliquis servatis ut supra: at tamen aliud psoricum medicamentum scripsit ipse *Galenus* in lib. 9. de *Simplic. Medic. facultat.* dixit enim fieri psoricum medicamentum, hoc tamen à superscriptis evariatum reperio, nam ex dupla chalcitide admista lytargyro est utrisque aceto acerrimo solutis, quod medicamentum scripsit esse magis desiccatorium, & minus mordax chalcite, & constare partibus tenuioribus quam si esset veluti superiora: præterea ne quid omitamus quod ad historiam chalcitis faciat, reminisci duxi Theriacam medicamentum tam celebre quod recte compositum si debite approximetur sæpe à faucibus mortis infirmos tuetur, hoc tamen medicamentum non immune est à chalcitide, at si chalcitis ad utilitatem publicam ipsamque medendi facultatem tantopere confert, cur officinæ in quibus cujuscunque generis medicamenta confici solent, eam non habent, neque medici norunt: pudeat nos eas voces toties legere, toties in ore habere, & res quas significant non noscère: mox itaque gerendus est perpendere chalcitim cujus formæ naturæ viriumque existat, quæ omnia hac descriptione demonstrantur.

CAP. V.

*Adversus Georgium Agricolam; ac
ejus Sectam.*

Priusquam de tertia differentia metallici atramenti conscribere me conferam, quorundam juniorum ineptias recensere velim, qui in chalcitis historia latrantes fluctuant, novamque opinionem construunt ex suo cerebro, & ipsismet tantum absque alia demonstratione vo'unt ut credamus, existimantes celebre nomen sibi comparaturos dum multa congerunt, ut eorum opera concrecant, quibus tamen non datur talis venia: hæc enim Geographis tantum fabularum, Historiarumque scriptoribus ceditur, at Philosophi scientiam rerum naturalium profitentes debent veram rei essentiam demonstrare, vires atque rationes explicare: gravissime itaque falluntur qui hoc munere oblitici solo autem nomine Philosophi induti garrulant, & enim ceu talpæ oculis ac mente capti reclamant adversus prisorum sententias citra rationem ac citra experientiam, quæ quotidie nos docet, & præ cæteris *Georgius Agricola, lib. 1. de Natura eorum que effluunt ex Terra*, scripsit ex suo sinu chalcitum habere æris colorem; idipsum asseruit *lib. 1. de Natura Fossilium*, dicens, chalcitum imitari æs in colore; & *lib. 3. de Nat. Fossil.* repetit, chalcitis rubra est, & æris colore: nullam tamen probabilem causam aut rationem, cum nulla adfit, ausus fuit assignare: demiror mehercule tantum virum in literis late versatum protulisse hanc fatuitatem, sed delusum existimo ipsum fortasse verbis à *Dioscoride* proditis initio capitris *de Chalcity*, quæ non bene percepit *Agricola*; ubi est legere in *Dioscoridem*, Chalcitis præfertur similis æri, friabilis, nec lapidosa, nec inveterata intercusantibus oblongis venis splendentibusque, his tamen non censuit *Dioscorides* Chalcitum habere

bere æris colorem rubeum, neque indicare voluit eam æri assimilare colore rubeo, quem somniavit *Agricola*, ac illum colorem addidit ex sua chimera: ipse enim non animadvertit similitudinem assumi non modo ab effigie, & forma, verum, & à qualitate, & à natura rerum, ut *Cicerolib. 1. Off.* nihil autem amabilius, nil copulatius quam morum similitudo bonorum: quamobrem qui hanc *Dioscoridis* similitudinem agnoscere voluerit, non sat erit legisse initium capitis cætera vero perlegantur, quæ in eodem capite sequuntur, ubi *Dioscorides* docuit urere chalcitum, ea quidem longe secus consistere rem indicant, nam dixit, uritur chalcitis fictili novo carbonibus vivis superposito dum bullas excitare desierit luteoque colore pallefcatur, & perfecte inaruerit: hic est primus modus proditus ab eo torrendi potius, ut ipsius verbis utar, proinde progreditur eodem loco demonstrare alium modum urendi chalcitum penitus igni validiori, ubi ait, candentibus prunis donec conflagret, & mutetur in floridum colorem sanguineum, aut miniatum colorem contraxerit, hæc sunt propria verba *Dioscoridis*: eandem sententiam legimus in *Oribasium*, loco de *Chalcit*, viz. uritur chalcitis donec pallefcatur, & bullas excitare desierit in cæteris vero dum mutata in magis floridum colorem, & in profundo colorem rubricæ contraxerit auferenda est ab igne: legitur etiam in *Commentariis Jani Cornarii in Hippocratem, lib. de Ulceribus, pag. 764. H.* & chalcitis tosta donec flammæ speciem induat: id ipsum satis indicavit *Galenus, lib. 1. de Antidotis, cap. 15.* scripsit, Nescire quomodo in more positum sit ut medicamentum Theriacæ nigrum evadat, & quicumque hoc colore medicamentum non facit ludibrio haberi, cum ejus vis nihil à colore immutetur, solet autem non fieri nigra Theriaca, quia chalcitis usta, aut flava, aut ruffa evadit: his assensit *Ætius Tertrabili 4. Serm. 1. cap. 92. de Compos. Theriacæ*, ubi postquam prodidit modum urendi Chalcitum, jubet abjici, quod ruffum ex ustione apparet, & assumi quod viridius est, præterea fatetur inferius more *Galeni* nescire quomodo in consuetudinem venerit ut medicamentum Theriacæ nigrum fiat cum à colore nil virtutis acquirat, asserens ob Chalcitidem non fieri nigrum medicamentum, immo addit, si Chalcitis parum super-

ratur rubicundiorē antidoti colorem reddit, proinde sermone
 secundo ejusdem *Tetrabilis*, cap. 25. inquit mensura costuræ
 chalcitis est ut rubicundius ac puniceī coloris emplastrum faci-
 at, sed redeamus ad *Galenum* qui loco, ut supra ostendit mo-
 dum urendi chalcitīm dicens admirabile enim est quomodo, ita
 faciendo, id est urendo chalcitīm ruffus, flavusque color excēl-
 lat in ea deinde consulit ipse *Galenus* assumi paucum illud,
 quod porraceum; aut cinereum est, omisso flavo, ruffo & pallido,
 asserens ex quadraginta dragmīs chalcitis, quæ combusta fuerit
 vix quatuor reperiuntur drachmæ ipsius cinerei coloris, cum re-
 liquum fuerit flavum, & ruffum post ustionem, postremo, lib. 2.
de Compositione Pharmacorum per Genera, cap. 4. Scripsit dico
 autem flava, & ruffa qualia sunt melitites, Chalcitis combusta,
 & c. prædicta apertissime resistunt *Agricola* opinioni, cum e-
 nim indicent Chalcitīm crudam non existere coloris rubei sed
 acquirere rubedinem, ignive eam contrahere, ac in eam per
 ignem commutari, & verti, hinc facile veritatem præsentire
 possumus, si enim Chalcitis fuisset rubea facta à natura errone è
 superflueque scripsissent veteres Chalcitīm contrahere igni co-
 lorem rubeum, & in eum mutari per ignem violentum, muta-
 tio vero fit de una forma ac una effigie ad aliam, quod fieri ne-
 quit nisi privatione prioris formæ, cui succedit altera: & ideo
 quislibet recte rem examinans non patietur se divelli ab hoc so-
 lido fundamento in quo tota veritas decumbit, quamobrem fa-
 cile adducor ut credam ignorasse *Agricolam* quæ sit Chalcitis,
 sedulo enim non legit *Dioscoridem*, neque alios præcitatos au-
 ctiores, aut eos non intellexit, at si petraxisset opinionem su-
 am à *Plinio*, 37. cap. 11. qui longe aliter dissensita *Dioscoride*
 & à *Galeno*, deceptus quoque fuisset, nam inquit *Plinius* Chal-
 citīm esse rubeam nempe coloris æris, cui facile est respondere
 sibimet contradixisset lib. 24. cap. 2. & 12. ubi scriptis tradidit,
 Chalcitis est lapis à quo vi ignis elicitur æs, & est friabilis ac in-
 star lanuginis litosæ coloris mellis, & dum inveterascit Chal-
 citis vertitur in Sory, quod repugnat sententiæ *Galenī* atte-
 stantis oppositum videlicet Sorim tempore verti in Chalcitīm,
 atque inde Chalcitīm commutari in misim, quod etiam expe-
 rientia habetur, quare nulla est *Plinio* adhibenda, fides nisi quan-
 tum

tum adhæret bonis fidsque auctoribus: fuit enim *Plinius* ipse
 historiarum scriptor, plurima collexit atque vix audita scripsit,
 quæ in se ipsum militant: non desunt alii sequaces *Agricola*
 qui à capriosa ejus seductione pressi serviliter ipsius opinionem
 celebrant memini namque ridiculum lapsum *Bartholomæi Ma-*
ranta primo ejus de *Theriaca*, cap. 25. scripsit ipse reperiri su-
 per *Chalcanthum* inveteratum multam efflorescentiam misios,
 & *Chalciteos* coloris æris, & quod administrari potest pars il-
 la mutata in *Chalcitim*: ex his patet ignorasse *Marantam* *Chal-*
citim nativam nullum enim ipsius verbum quidem facit, assen-
 sit tamen mutationem *Chalcanthi* in *Chalcitim*, & missim, sed
 ullo discrimine coloris confundit eas, somnians efflorescentiam
 coloris æris, quam nequis sanæ mentis conspexisse ausus fuit
 exprimere, cum oppositum ostendat experientia, scripsit au-
 tem *Maranta* de re non intellecta nec visa juxta vulgarem sen-
 tentiam, quod cecus non judicat de colore, nec futor ultra
 crepidam: at neque satis mirari queo audaciam *Calciolarii*
Aromatarii *Veronensis* qui alieno pallico ornatus duplici er-
 rore caligavit in ejus museum, ajens *Chalcitim* non dissimilem
 esse æri in colore, & in contritione: Hoc vero doctis exami-
 nare relinquo cum unusquisque vel non admodum in hac facul-
 tate instructus poterit judicare non conteri æs manente ipsius
 forma, quamvis hoc metallum extendatur sub mæleo, si vero in-
 tellexisset de ære existente adhuc in *Pyrite* disperso hoc fatuum
 esset cogitare, cum neque *Pyritis* continens æs sit rubeus, que-
 madmodum superius expositum satis fuit: hæc itaque similitu-
 do non æque à *Calciolario* tradita erit, sicut proverbiali sen-
 tentia dicitur, quid refert luna cum cancris: aliud delirium le-
 gitur *Joannis Jacobi* *Vecherii* in suo antidotario, cum scripse-
 rit reperiri *Chalcitis* genus in *Germania* lapidosum ponderosum
 rubrum cum scintillis aureis, quod neminem alium tradidisse
 constat, sed omnibus profecto repugnat: ab his vero dissen-
 tit *Marcus Oddus* in Collegio *Patavino* *Tract. de Theriaca*,
 ipse enim explicavit sententiam suam conformem veterum di-
 ctis, nempe *Chalcitim* esse albam, veluti supra jam enarratum
 fuit quamvis inferius postea scripserit diversas opiniones una
Plini cum, & *Agricola* ac ejus sequacium, qui insulse repug-
 nant

nant *Dioscoridi* atque *Galeno*, rationi atque experientia, verum illorum dicta constant fundamento adeo lubrico ut facile depromi possit non vidisse prædictos vix corticem operum *Dioscoridis*, & *Galen*: attamen ipse *Oddus* profitetur niriturque levi inconstanti, & sophistico sermone prædictos reddere concordēs, at parum refert quemadmodum unusquisque legere ac intueri potest, me enim pudet referre tot fatuitates, velim vero ut desisterent cuncti deviare à clarissima *Galen* sententia, quæ fuit Chalcitim esse albam, dedit namque indicium atque exactam disciplinam expromendi colorem experientia, quæ deprehenditur tempore quo Chalcanthum commutatur in Chalcitim, quam ad intar litus seu lanuginis albæ persæpe in promptuariis ipse vidi ac ejus copiam quoque apud me teneo, necnon Chalcitis nativæ quæ advecta, fuit ex *Anglia* nuper à Mercatoribus, hæc dum cruda ex minera defertur palam omnibus conspicitur alba, in circumferentia vero ob aeris alterationem incipit tempore citinare: hæc inde usta fit partim rubea, partimque flava, ac partim porracea, & cinerea evadit juxta sententiam *Galen*, lib. 1. de *Antidotis*, ut supra dictum fuit de ipsius Chalcitis signis, quæ in neutro alio atramento conspiciuntur: idcirco non obstat si nomine expresso ubique *Galenus* non scripserit Chalcitim albam esse, admonuit enim nos, lib. 4. de *Compositione Medicamentorum per Generat*, cap. 1. quippe si ficere ei facultatum universalium veluti exempla exposuisse: ni tamen ab *Agricola*, neque ab ejus secta sumatur inde ansa defensionis, quia indefinitum eis videatur quid intelligi indicarique voluerit *Dioscorides*, ubi dixit chalcitis præferatur similis æri, nunc itaque ad explicationem hujus similitudinis ut tollatur quæcunque difficultas ac ut de magis veritas elucescat, non desinam explanare aliud similitudinis exemplum, quo usus fuit *Dioscorides*, cap. de *Pyrite* lapide quale fuit illud Chalcitidis supra expositum: inquit enim *Pyrites* est lapidis genus à quo æs extrahitur, eligi debet æris similitudine facile scintillas edens: hæc *Dioscoridis* verba non sunt ad literam superficialiter intelligenda, verum qui eorum sensum perscrutari voluerit, ut mentem autoris percipiat, in mentem revocet quæ prænarrata sunt superiori descriptione, ex quibus depre-

hendet

hendet non referri Pyritem coloris æris sed misti coloris fulgentis inclinantis potius ad album, & cinereum lucidum, & aliquando luteum, tum & ferrugineum, plumbeumque, & violaceum, ut superius explicatum fuit: idem æque repetam Chalcitum esse albam veluti jam assertum fuit testimoniis non abjiciendis, atque ratione verisimilibus, experimentis communita: quare si utramque definitionem adinvicem conferamus, reperiemus *Dioscoridem* non asseruisse Chalcitum assimilari æri in colore, nec ejus effigiem habere, idcirco conjecturam facere licuit imo pro comperto habere non innuisse prædicta metallica æri assimilari in colore, sed voluit hæc esse consimilis naturæ, & facultatis æris cum sint ipsius minera; propterea quam majorem copiam substantiæ æris continent in se tanto magis assimilari æri, & approbari prodidit: eodem quoque modo intelligendam esse hanc *Dioscoridis* similitudinem confessus est ipse *Georgius Agricola* in *Bermannum* discurrens de Pyrite, unde ait videtur etiam mihi nunc, cum $\kappa\alpha\lambda\eta\delta\delta\eta$ dixit *Dioscorides* significare speciem æris potius, quam colorem, ibi tamen repugnat *Agricola*, & resistit eis, quæ jam dixerat lecis supra citatis, insuper vero hoc satis indicavit *Galenus*, lib. 9. de *Simplic. Medicam. Facult.* referens historiam aquæ viridis, & tepidæ, quæ guttatim ex colle distillabat in specum, inquit odorem aeris loci scilicet specus esse suffocativum atque redolere Chalcitum, æruginemque, & aqua etiam gustu præferebat hujuscemodi qualitatem nempe æris cui sententiæ assensit *Ætius* exponens aquam illam tepidam in specu representare Chalcitum, æruginemque, solet enim fieri aqua saporis, odoris, coloris, & qualitatis terræ super quam destitit, auctore *Aristoteli*, lib. 2. *Metheor. cap. 1.* de sensu, & sensato: id ipsum assensit *Theophrastus* Græcus, lib. 6. *Plantarum, cap. 3.* nam aqua per se insipida est verum talis fit qualis terra per quam fluit, sed revertens unde digressus sum, censeo indicasse *Galenum*, & *Ætium* pro æruginæ æs proprium quod græce $\kappa\alpha\lambda\chi$ appellatur, pro Chalcity ejus minerum, metaphorice partem pro toto, & inde meminerunt pluviam collis terram colluere, ex qua sponte fiebat Sory, Misy, & Chalcity, & perforantes æs, quæ omnia confessus est ipse *Agricola*, lib. 3. de *Natura Fossilium*, licet

in quibusdam interdum cespiter, cum parum animadvertat Veterum intentionem, proinde *Galenus* nominatur Chalcitim sæpe metallum, non quia facta sit Metallum, nec habeat effigiem, vel colorem Metallum, neque sub maleo duci potest more Metallum, cum sit terra mineralis ex materia Metallum potius facta, quæ in se continet Metallum quod extractum à minerali terra, vi ignis, & industria artis tunc postea est rubei coloris habetque effigiem, veram formam substantialem Metallum relicta altera accidentali ipsius terræ mineræ, & in hac forma actuali ducitur sub maleo quod fieri nequit dum occultatur in Chalcity: quare ex prædictis conspicuum est vanam fuisse opinionem illorum, qui erroneo, & sophistico sermone protulerunt Chalcitim rubeam esse, quia in se contineat æs quod rubeum est, sed aberrant à toto cælo consequeretur enim rubeam esse aquam specus superius descriptam quæ quamvis redoleret Chalcitim, & æruginem erat tamen viridis: præterea quodcumque continet æs, aut quod ex ære fit rubeum esset, verum tamen oppositum diversis auctoritatibus ostensum atque experientia comprobatum fuit, sed ut apertior reddatur res aliis exemplis præter prædicta agam, & incipiam à Chalcantho, cum hic ex ære procedat, & in se continet æs quemadmodum, & ipse *Agricola* assensit loco ut supra dicens appellari Chalcanthon, quod ex ære efflorescat, attamen non existit rubei coloris, quinimò viridem, ut plurimum conspicimus eum aut cæruleum veluti fusus explanabitur loco suo: alterum exemplum erit ærugo rasilis vulgo dicitur viride æris, est enim viridis coloris & ex ære fit: ob id sequeretur juxta illorum vanam opinionem esse rubei coloris, nihil ominis oppositum nos docet experientia quæ est rerum magistra, neque eam renuere audebit, nisi fatuus, quare decepti sunt *Agricola*, & sequaces, cum ea quæ sensu patèat non animadvertent proinde tanquam suspecti amentia prorsus exhibillari debent: si autem non sufficiant hucusque recensita ad amovendam caliginem illorum, qui ratione inopes contendunt opinione, quæ in omni facultate detestatur, reprehenditurque in Medicina, præsertim ab *Hippocrate*, lib. de Decenti Ornatu, & in lege ipsius *Hippocrates*, qui expresse dixit, duo enim sunt scientia, & opinio, quarum altera quidem scire facit,

facit, altera vero ignorare, præterea ut denique præsens concludam caput, acque definiam in Tironum gratiam exemplumve adducam vetus testimonium *Damocritis*, cujus sententiam prodidit *Galenus*, lib. 1. de *Antidotis*, cap. 17. hoc Epigramate exámetro versu descriptio *Theriaces*: hinc carmine 19. cujus initium

Phu poliumque comans, Calaitis cœndida fructus:

quod & provectos medicos meminisse velim cum hæc sola auctoritas sufficeret omnem dirimere litem: sed de his satis mihi summam ex omnibus collectis apertissime ostendisse propositum meum ex *Dioscorides*, & *Galenus* intentione fuisse sufficientissimum.

CAP. VI.

De tertia differentia Atramenti Metallici, quæ ultima zona aliis subsidet, & Sory appellatur.

Opportunum jam esse videtur alterum caput, quod est de Sory demonstrare, hoc *Galenus* scriptis tradidit esse infimam zonam ex tribus, quas conspexit in fodina æraria montium Solorum Cipri, magis vero approbatum fuit à veteribus, quod deferebatur ex *Egipto*, auctore *Dioscoride*, lib. 5. de *Medica materia*, cap. 70. cui assensit *Avicennas* appellans, idem Atramentum voce Arabica *Alsurie*: etsi *Serapio Tract. de Simplicibus ex Mineralibus*, nominavit eum *Surie*, & *Alsur*, utroque modo tamen voces istæ satis similes sunt, ac dictioni Græcæ proximæ: verum in synonymis ipsius *Serapionis* legitur etiam *cacathar*, & *coltreos*: præterea concordēs omnes scripserunt hoc Atramentum existere in ordine, & zona inferiori: idcirco *Oribasius*, lib. 13. non modo asseruit Sory esse ter-

tiam inferioremque zonam, verum etiam *Ægyptium* cæteris excellere, cum tamen assenserint omnes reperiri eum in Hispaniâ, Libiâ, Cipro, ac plerisque aliis regionibus, quibus hac nostra ætate Sory cæteraque Atramenta conspiciuntur, præsertim plurimis Italiæ, Ungariæ, & Transilvaniæ, Angliæque locis, quali autem colore an uno vel pluribus præditum sit. Sory inquiremus à *Dioscoride* loco præcitato, ubi prodidit præfertur *Ægyptium*, & quod frianti nigrius apparet, his aperte docuit Sory existere nigrum in parte interiori, quod patefit dum friatur, in fractione enim ipsius Sory interior pars detegitur nigra, & ideo scripsit *Dioscorides* quodque frianti nigrius apparet præfertur: alterumque colorem ab interno diversum tradidit externæ parti Sory, ita ut deprehendamus pluribus inter se differentibus coloribus constare Sory, eorum enim unus est in parte interiori, alterique ab eo in exteriori distat: quapropter *Dioscorides* ipse ait aberrare illos, qui existimant Sory esse melanteriam siquidem sui generis est Sory ei non absumili, at Sory virus inest grave, & nauseam movens; patet igitur ex prædictis non dissimile præterquam graveolentia, esse Sorym à melanteria, quam capite suo inquit sulphuris colorem trahere: atramen cum sulphuris color multiplex sit. consultius eum explorare existimo, neque me præterit memoriæ prodidisse *Dioscoridem*, cap. de Sulphure, magis approbari sulphur vivum splendidum, & præsertim quod viret: Hæc *Dioscoridis* verba argumento sunt indicasse plerosque alios colores, quos autem omnibus notos fore existimans ipse non curavit adeo declarare, neque eos distinguere cum plures, & noti essent, quapropter ad alios scriptores nos conferre coacti, consulimus *Petrum Andream Mathiolum* in *Dioscoridem* asserentem sulphur esse plurimum colorum, ait enim reperiri sulphur vitide, aliudve luteum, aliud cinereum, & aliud misti coloris: præterea in *Prorechia Vannutii*, lib. 2. cap. 11. legitur reperiri sulphur album, luteum, citrinum, rubeum, & misti coloris nigrum, & cinerei; at *Joannes Franciscus, Picus Mirandola*, & *Concordia Domianus*, lib. 2. de Auro, cap. 10. inquit sulphur colore subfulgido, & album cinereum, & flavum, & viride, & nigrum, & rufum, sicut flammæo colore videatur cum rubica contendere:

Sed:

Sed *Albertus Magnus*, lib. 4. de *Metallis in speciale*, cap. 2: ait inveniri forte aliquod sulphur ad rubedinem, & forte ad nigredinem declinans propter calorem adurentem, & vincentem in ipso: modo autem quo magis horum colore constet Sory facile est comprehendere ab ejus substantia, quam *Galenus* exposuit. dicens Sory est lapidosus, ac vehementius compactum, nam à congenito calore elaboratus est: consequitur, itaque ex verbis *Galenii* esse Sory coloris rubei, & nigri præ nimio calore vicente in ipso: rubeus enim color substantiam ignis indicat in Sory: quod tamen in omnibus non permittitur, cum necessarium non sit quicquid rubrum esse calidum, nam rosa rubea est, & frigida: neque quicquid album est frigidum, sicut nix: est enim calx alba, sed calidissima hæc omnia habemus à *Galenus*, lib. 1. de *Simplic. Medicam. Facult.* cap. 2. veruntamen evenit ut in Sory, quod calor ex candidis rubentes efficiat succos minerales dum eos condensat, ex rubentibusque flavos, ex flavis virides, aut nigros, non secus ac ex pituita dulci fit sanguis mediante coctione, ex sanguine flava bilis propter nimium calorem, ex flavabile viridis, vel atra propter adustionem: ita quoque Sory fit ex nimio calore rubeum, huic autem colori rubeo proximi sunt niger, & cinereus, hi equidem colores fiunt tum ex minori, vel ex majori adustione, ut exemplo agnovimus, si vitriolum aduratur igni non adeo vehementi sit cinerei coloris, at si validiori igni peruratur rubeum, atque nigrum fit, quod evenit ex substantia sulphurea prædominante in Atramentis quemadmodum superius expositum fuit: ob id *Avicennas* peritissimus prodidit ambos colores videlicet rubeum, & nigrum habere Sory dicens Atramentum rubeum esse alsury, ibi autem designavit partem exteriorem ipsius Sory esse rubei coloris: hinc enim prosequitur dicens, & melius est quod deferretur ex *Ægypto*, & frangitur à nigredine: his vero deprehenditur innuisse partem intimam ipsius Sory existere nigram, quæ in fractione patet: tunc enim aperitur interius ac detegitur, quod erat occultum: quod clarius explicavit *Serapio* asserens Zeg rubeum esse *Surie*, & melius *Babilonium*, quod quando frangitur est nigrum interius, hoc tamen animadvertendum velim non dissentire *Serapionem* à *Dioscoride* ubi dixit melius esse Babi-

Babilonium, cum prò eo intelligendum sit Ægyptium: nam Babilonia est in Ægypto: præterea *Joannes Arculanus* in *Rasim* super nonum *Almansoris*, cap. 24. de *Ungula oculi*, attestatus est Assurie esse rubeum: idipsum assenserunt *Frater Vincentius in speculo Alchimia*, & *Albertus Magnus*, lib. 5. de *Mineralibus*, cuncti hi concordēs innuerunt Sory conspici rubeum exterius: ex præhabitis ita que tum *Dioscoridis*, & *Galen*, cum & Arabum conspiciuum est constare Sory exteriori parte rubeum in intima vero parte nigrum, attamen aliæ opiniones diversæ à prædicta sententia nobis proponuntur: quidam enim tradiderunt Sory esse cinerei coloris: alii vero asseruerunt eum existere penitus nigrum intus, & extra, & ideo illas opiniones absolvere conabor, ut palam omnibus veritas elucescat: exordiar itaque in primis describere *Agricola* opinionem qui licet assenserit duplici colore existere Sory partim tamen à superioribus dissentit diversos enim ab aliis prodidit colores, nam lib. 3. de *Natura Fossilium*, dixit Sory, & melanteria sunt cinerei coloris, & nigri, mox prosequitur dicere Sory probatur, quod dum frangitur nigrius apparet asseruit quoque eodem loco melanteriam esse coloris sulphuris, & contactu aquæ nigrescere: diverse tamen locutus est *Agricola* superiori, lib. 1. de *Natura*, eorum quæ effluunt è terra ubi dixit Sory fere nigrum est similiter discurrens de melanteria inquit esse nigram exsiccataque plerunque cineream fieri: unde videtur *Agricola* sibi repugnare, nam in multis evariat, & hujuscemodi errores persæpe committi solent ab his qui nimium festinans scribere ac edere libros, ut scriptores habeantur oblitii revidere, & corrigere opera sua, alioquin remanent mendis plena: ommissa autem omni ambiguitate est excernenda veritas quemadmodum rosa à spinis: quo circa non omnino operam me luisse putò si ex duabus *Agricola* opinionibus inter sese contrariantibus demonstraverò unam earum congruere *Dioscoridis* sententiæ, alteramque ei adversari: idcirco inquit lib. 1. de *Natura eorum*, quæ effluunt ex terra Sory fere nigrum est similiter melanteria, quæ tamen exsiccata plerunque cinerea fit: hæc autem opinio *Agricola* non modo resistit *Dioscoridi* verum etiam ipsimet repugnat: nam postea lib. 3. de *Natura Fossilium*, ait Sory probatur

batur quod dum frangitur nigrius apparet ibique ait melanteriam esse coloris sulphuris, & contactu aquæ nigrescere: hæc proculdubio conveniunt *Dioscoridi*, & *Oribasio*, ex quibus depræhenditur non esse melanteriam nigram ante contactum aquæ sed madefactam mox nigrescere quæ antea erat cinerea quæle est sulphur, & quamvis melanteria sit nomen Græcum indicans terram nigram exposuere, tamen superiores nigrescere eam tantummodo madefactam, alioquin non esse nigram at nigrore inficiendi facultatem habere: quapropter *Paulus Aegireta*, lib. 7. melanteriam appellavit cretam sutoriam, ea enim utebantur sutores illius seculi veluti ipse scripsit, quod prodidit etiam *Galenus*, lib. 4. de *Compositione*, pharmacorum secundum locos: ex quibus expositis apertissime comprehendere possumus melanteriam non esse nigram: consequitur itaq; juxta sententiam *Dioscoridis* neq; Sory esse nigrum exterius, cum enim colore non differat à melanteria: etsi non puduit *Amatum Lusitanum* alioquin virum literis bene meritum vulgus sequi potius maluisse quam agnovisse veritatem, quam colligere potuisset à vereribus, à quibus dissensit, & à rectè veritatis semita aberravit: scripsit enim absolute melanteriam nigerrimam esse, cujus oppositum satis ostensum fuit superius, idcirco eum non repetam hic, ne prolixitate legentibus tedio sim; verum altero quoque errore obtenebratus ipse *Lusitanus* opinatus est melanteriam esse atramentum metallicum aduersus sententiam *Dioscoridis*, asseruitque appellari voce Mauritanica, seu Arabica dicatur Azige, rametsi vox Aziche, vel Azegi, & Zagi, singulæ hæ voces unum, & idem significant, atramenti enim genus omne sub se comprehendunt, quemadmodum capite de *Misy* explicatum fuit auctoritate *Serapionis*, qui exemplo *Dioscoridis* distinxit melanteriam in duas differentias, quarum primam appellavit Arabice Bitiriam, alteramque nominavit Maltinam; præterea dixit aberrare eos qui existimarunt eam esse zeg rubeum, quod est surie atramenti metallici differentia tertia, & infima: eadem fere verba leguntur in *Dioscoridem*: qui prodidit melanteriam esse geminæ originis, harum alteram instar salis concrefcere inquit faucibus ipsius specus fodinæ; alteramque terrenam in ostio, vel facie ipsius fodinæ coire.

coire dixit : His assensit *Petrus Andreas Mathiolus* in *Dioscoridem*, ipse enim attestatus est oculis se intuitum esse pluries melanteriam in duplici differentia, quippè unam in ore fodinæ, alteramque in ejus fornice singulis nothis à *Dioscoride*, & à *Serapione* assignatis : nemo tamen eorum censuit melanteriam oriri in fodina cum atramentis, quamvis assignaverint melanteriæ vires similes Misy, non dixerunt melanteriam esse Misy, neque chalcitim, minusque Sory ; inò capite ipsius Sory redarguerunt illos, qui aberrantes existimaverunt Sory esse melanteriam : ex quibus apertissime constat non esse eam atramentum metallicum licet, possideat vires satis consimiles tum urendi cum, & astringendi : atramen differt quoque ab ipso atramento, & præter alias differentias hæc præcipua est quod non fit commutatio inter melanteriam, & atramentum, quemadmodum inter ipsas atramentorum species intueri solet : idcirco discriminatim de eis tractavit *Dioscorides*, quem secutus est *Galenus*, quamobrem & ipse prodidit de atramento metallico distincto in Mism, Chalcitim, & Sorim, quo in loco nullum verbum egit de Melanteria, sed alibi tradidit de ea absque ullius atramenti metallici commemoratione : quapropter jure optimo dicendum est Lusitanum somniasse talem fucum : at neque eo minus deliravit *Antonius Musa Brasavolus* in suo libro *Examinis Terrarum* : eandem enim *Annali Lusitani* sententiam tueri voluit : etsi prædicti non fuerunt in hac opinione soli, cum in eodem lapsu fuerint *Gabriel Fallopius*, & *Georgius Agricola*, lib. 3. de *Ortu, & Causis Subterraneorum*, ubi scripsit, terra quoque atramenti sutorio succo liquido infecta, quam Græci Melanteriam, Latini quidem atramentum metallicum nominant, &c. Hæc profecto omnia falsa sunt, ea enim citra rationem, aut suo Marte impudenter pronuntiarent ipsi tanquam amentes, ac derisu digniores describere tentarunt, quæ ne per somnium quidem noverunt : præterea in alterum errorem declinarunt *Brasavolus*, nempe atque *Lusitanus*, quamobrem scriptum reliquit nobis *Lusitanus* Sory esse Vitriolum Romanum ; *Brasavolus* vero inquit Misy esse idem Vitriolum Romanum, horum autem uterque maxima caligine cecutiens non animadvertit Mism, Chalcitim, & Sorim esse in genere

genere proprium atramentum metallicum in prædictas tres differentias constitutum: sed Vitriolum Romanum nil aliud sane est quam atramentum furorium, quod est secundum genus atramenti, hoc distat ab atramento metallico, quamvis ab eo derivetur, quemadmodum dictum fuit, & eo quoque melius loco suo de atramento futorio explicabitur, idcirco *Mathiolus lib. 2. Epistolarum, pag. 134.* acriter improbat eos falso existimantes Vitriolum Romanum esse Sory vel Miſy; *Brasavolus* vero putans fortasse à prædictis erroribus excusari adduxit hanc rationem, dicens, hoc usu venit in omnibus fere rebus ut nomina corrumpant postea errores multi sequantur ex nominum inscitia auctorumque inertia; si verum prædicti exacte legisent *Dioscoridem, & Galenum*, quorum clarissima est doctrina, eos melius intellexissent, adeo ut ab eorum mente alieni tam longe non fuissent, neque falsa veris miscuissent: Verum unusquisque contumeliosa reprehensione dignus est si quicquid humanus intellectus assequi potest negligentia ignoret, vel loquacitate ac contrario sermonis studio velum obducere, ac eam deprimere studet: idcirco prodidit *Hippocr. in lib. Præceptionum*, fallax enim est, & ad errorem proclivis affirmatio, quæ fit cum garrulitate, præster igitur, & vincat veritas propriis viribus nixa, ita ut deprehendi possit Sory esse non Vitriolum Romanum, neque Melantheriam, sed Atramentum metallicum, quod exterius rubeum existit juxta Arabum sententiam, quam & Latini apertissime asseruerunt: ab his tamen dissensisse, partim quoque cum eis assensisse visus est *Agricola*: dixit enim Sory esse cinereum, & nigrum his existimo indicasse *Agricolam* esse colorem cinereum in extrema parte ipsius Sory, quamvis ad unguem hoc non distinxerit: colorem vero nigrum intimæ parti attribuisse censeo quemadmodum cæteri cujuscunque sectæ scriptores prodiderunt, alioquin rejicienda penitus esset *Agricola* opinio: Reliquum est Sory ab aliis magis diversum, quod prorsus nigrum interius atque exterius proditum fuit ab aliquibus præsertim à *Mattheo Silvatico* in opere *Pandelatarum, cap. 697.* ubi dixit auctoritate *Serapionis, & Galeni* ex tribus venis in minera per longum spatium extensis una super aliam, erat vena inferior Zeg nigrum at vocatur Marchesita:

Hanc autem opinionem *Serapioni*, & *Galeno* temere ac falso adscriptisse *Silvaticum* censeo, quo nihil ineptius turpiusve excogitari potest, cum in operibus *Galeni*, & *Serapionis*, quæ ætate nostra edita, & in vulgus prolata sunt nunquam legerim zonam, seu venam inferiorem esse nigram, & appellari *Marchesitam*, quare aberrans *Silvaticus* confundit *Marchesitam* cum *Atramento*, quod licet ab ea expulsetur, est tamen ab ea distinctum: hinc quoque demonstratur inconstans, nam *cap. 646.* appellavit surie vitriolum rubeum; ex quibus inconsiderate proditis apparentibus inter se contrariari visus est *Mathæus Silvaticus* tanquam immemor diversa ac relata potius quam cognita scripsisse: ne vero aliquis ambigat de hac opinionum diversitate, omnibus veritatem commonstrabo, & primo exponam rectissime dixisse Arabes eorumque sequaces, veluti superius probatum fuit ratione desumpta à *Galeno* *Sory* rubeum esse, quapropter eadem repetere non opus est: jure quoque *Agricola* scripsit cinerei coloris, & nigri esse *Sory*: cæterum ut reliquam propositi mei partem exequar, palam promulgabo reperiri quoque *Sory* penitus nigrum tam interius quam exterius: neque ab re facile inductus fui cuilibet prædictarum opinionum adhærere, ac veram esse singulam earum habui, mihi enim offensa fuit experientia à *Canopis* minerarum de fossoribus, qui dum velint æs fusione elicere à terra minerali, ac illud ab omni terrestreitate separare, & mundare admiscunt *Pyriti*, id est venæ metallicæ, ut illorum propriis verbis utar hunc lapidem *Sory*, quem defossores ipsi corrupto vocabulo appellant sive triplicemque eum reperiri asserunt: Unum videlicet rubeum exterius apud Arabes in usum habitum: Alterum verum descripsit *Agricola* cinereum exterius: utrumque tamen interius nigrum est: Postremum sive tertium dicatur *Sory* à recentioribus, & vulgaribus nigrum prorsus habetur tam exterius quam interius: Cuncta pollent eadem vi, & facultate ac rubeum deterius est cinereum vero melius magisque in usum esse hac nostra ætate atque excellere persuasi sunt fodinarii: Tertium quod prorsus nigrum est inter prædicta medium existimatur, & in pauca quantitate reperitur: omnibus itaque præferunt cinereum experientia docti: propterea adhæsit forte

Agricola usui magis vulgari, in quo habitum est cinereum Sory: cinerique coloris existit melanteria: quemadmodum, & sulphur vivum consimilis coloris est, etsi contactu aquæ confestim nigrescit melanteria: neque alterius coloris quam prædicti hætenus reperta fuit: idcirco in dubium vocari potest an Sory sit triplex in colore differens ut nuper dictum fuit; quod equidem repugnat *Dioscoridi*, ipse enim prodidit non esse Sory ab simile melanteriæ, quam geminæ originis constituit, sed unius coloris, viz. sulphuris, quare sequeretur Sory unius coloris esse exterius quemadmodum, & melanteria: secus tamen censendum est cum pro comperto habeamus experientia triplex esse Sory, nam triplicis coloris reperitur sicuti rationibus, & auctoritatibus probarum fuit præsertim defossorum ipsius mineræ, hi enim judicant quæ magis sensibilia sunt, & proculdubio sensus magis dignus est omni ratione, inquit enim *Aristoteles* vanum esse omittere sensum propter rationes: experientia enim est, teste *Galeno* rerum magistra, quæ tamen suis etiam rationibus tanquam altero pede nititur, idcirco multa procedentibus sæculis aperiuntur arte, quæ Veteres non noverunt, verum à posteris inventa nobis tradita sunt: non est itaque mirum si prædictas omnes Sory differentias non noverit *Dioscorides* cum possibile sit quoque ut noverit illas ac scriptis prodiderit in operibus suis quorum multa temporis edacitate perierunt, & quæ reperta fuerunt interpretes male intelligentes nobis diminuta, & depravata ediderunt ea nihilominus *Dioscoridi* multum tenemur ipse enim posteris aperuit iter cognitionis herbarum animalium, & mineralium, & summatim omnium medicamentorum simplicium quorum aliqua omisisse potuit, cum forte existimaverit ea esse nota quemadmodum superius dictum est de sulphuris coloribus id ipsum quoque censeo accidisse de Sory, ut tractaverit de eo quod tunc magis in usum receptum erat quippe unum colorem indicavit dicens non ab simile esse melanteriæ, verum explicatum fuit esse melanteriam cinerei coloris veluti, & sulphur vivum hujuscemodi coloris igitur est Sory *Dioscoridis*, & *Agricolæ*: sicuti *Mathæi Silvatici* Sory est nigrum: Arabum vero Sory existit rubeum:

cuncta hæc oculis hausi, & contrectavi manibus, quæ adhuc apud me servo: præterea ut quicquid studiosis præstare pollicitus sum observem; omnibus patefacio evenisse, quod jam docuit *Galenus, lib. 9. de Simplic. Medicam. Facultat. viz.* Sory temporis tractu verti in chalcitim experientiam quoque observavi commonstrare hoc, dum enim aliquo dierum spatio casu gestaverim sine meo frustum glebæ Sory rubei animo ostendendi quidam amico meo, hoc pseudo-chalcity aromatariorum hujus sæculi advectum ex montibus Agri Veronensis, quod inde ex fomire caloris corporis mei conspexi eum dealbescere, & in chalcitim commutari: hoc etiam ab aliis meo consilio persuasis observatum pluries fuit verissimum.

CAP. VII.

Abusus Sory pro Chalcity.

EX inertia scriptorum inolevit opinio quædam prava, & falsa apud aromatarios præsertim Venetos qui Theriacam componere profitentur, ut non modo quorundam vulgarium auctoritate vana fidentes, sed pressi, & seducti eorum persuasionibus qui hujus Sory mercatores sunt, idcirco plus satis lucro quam virtuti, & veritati inhiarunt, nulla alia recta experientia, neque ratione firma nitentes, ac nullo medicorum consilio sed temere hætenus abusi fuerunt hoc rubeo atramento pro chalcity nativa, & vera: & adhuc incaute asseverant administrare in compositione Theriacæ, ac ubi opus sit prædictum atramentum, quod profecto nil aliud est præterquam verum Sory Arabum; ejusdem sententiæ fuit *Brasavolus, lib. de Examine Theriarum*, ait enim ut hinc colligas Zeg rubrum *Serapionis*, esse antiquorum Sory, quod patet existere exterius rubeum, & interiorius nigrum ferrugineum, & lapidosum, cum aliis notis ei spectantibus, & infra declarandis, verum ut innotescant tria prius sunt in apertum producenda, ac in discussionem ex veritate revocanda:

vocanda : Quorum primum meminisse expedit esse proprium chalcitis commutari in misym quemadmodum, & Sory proprium est verti in chalcitim : na cum omnibus suis signis, & accidentibus, quæ necessario sequuntur propriam formam : cum autem misy fulgeat citrini aureive coloris, omnium consensu, consequitur etiam ejusdem coloris aurei fieri chalcitim conversum in misym juxta scriptorum sententiam, sed hoc atramentum rubrum dum tempore, vel quovis modo alteratur, ut supra explanatum fuit, tunc dealbescit, & acquirit colorem album : non enim potest contrahere colorem aureum misios, neque ad ejus formam promoveri, nisi prius chalcitis evaserit, etenim non patet excessus ab extremo ad extremum, nisi per interjecta media ; Chalcity autem est medium inter Misy & Sory, cujus rei testis fidelissimus est mihi *Galenus* loco ut supra : ex prædictis ergo patet hoc atramentum rubrum non esse Chalcitim, quemadmodum falso existimarunt nostri aromatarii, sed coacti erunt fateri hoc esse Sory, quod tempore dealbescit, & in chalcitim commutatur, ceu ad hoc aptum.

Alterum vero animadvertendum est quod nemo scripsit chalcitim esse interius nigram est enim omnimode alba, quamvis *Agricola* aberrans dixerit esse coloris æris, verumtamen, nec ipse tradidit interius esse nigram, prout dixit de Sory, quod prodidit coloris cinerei, & nigri : quare si diligenti examine perpendatur quale sit atramentum quo nostri aromatarii Veneti abutuntur pro chalcity, reperietur porro esse Arabum Sory nuper expositum, hoc est exterius rubeum interiusque coloris prorsus nigri feruginei, & totum lapidosum est : consequitur ergo abesse longe à chalcity.

Tertium denique videndum superest num verum, an absurdum sit quod proferre audent isti nempe hoc rubrum atramentum interiusque nigrum esse chalcitim fatæ existimantes intimam illam nigredinem esse venam inter secantem eum fortasse ducti verbis *Dioscoridis*, qui scripsit chalcitim habere venas intercursantes oblongas, & splendentes, verum acriter redarguendi sunt cum non intellexerint *Dioscoridem*, qui in plurali locutus est de venis, quæ discurrent, & secant corpus more venarum, quæ sunt tanquam lineæ discurrentes per corpus :

qua ratione igitur attribuetur nomen venæ huic intimæ parti Sory, quæ habet faciem totam unius coloris nigri, & opaci tam in latitudine, quam in longitudine, ita quod in ea facie nullæ deprehendantur venæ interfecantes latitudinem, neque exterius apparent: non latuit *Dioscoridem* interna Sory nigredo quam antea nobis scripsit, veruntamen eam non appellavit venam, nam aliam effigiem habent venæ, more linearum discurrunt per chalcitim oblongæ, & splendentes ejsdem coloris albi, aut parum differentis: concluditur itaque atramentum rubrum exterius, & nigrum interius, quo vice chalcitis abutuntur esse dubio procul Arabum Sory ac penitus repugnare formæ Chalcitis, ea enim instar efflorescentiæ albæ conspicitur, prout superius satis demonstratum fuit: hinc sequitur eos dissentire non modo à veteribus, & recentioribus cujuscunque sectæ detorqueri, sed *Agricola* quoque adversantur, quod spectari datur; quocirca Pharmacopolas hortari velim ne inconsulto hoc amplius agant alioquin eis assimilantur, qui nocte abique lumine incedunt, quo fit ut votis nostris non respondeant medicamenta, effectuque expectato frustrentur, imò per sæpe eorum culpa subeunt ægrotantes pericula multa, & manifesta patiuntur incommoda: utinam ergo meum observent consilium cum tamen verear difficile sit à falsis opinionibus semel imbutos homines imperitos divellere qui instar fatui nihil rectum putant, nisi quod ipsi faciunt, ac satius duxerim magisque profuturum si negotium consulere medicis, ita ut aliena pelle, qua arroganter induti sunt, se exuerent: & enim mirari profecto subeo medicorum partim ignaviam, partimque incuriam quibus hæc habita sunt neglectui adeo, ut seplesiariis insigniter indoctis hanc provinciam delegaverint: sed ut ad incæptum meum redeam, & admonitionis illorum gratia qui imprudenter ferunt sententiam, quam non novere explicabo Sory omnium atramentorum magis terreum, imò lapidosius quibusdam foraminibus interius aliquando dehiscit, & ideo crassissimum indicavit *Galenus* loco ut supra acidum est, & aliorum atramentorum sui generis magis astringens, & acerrimum majoris vero mordicationis est propter grossitiem sua substantiæ; idem asseruit ipse *Agricola*, lib. 3. de *Natura Fossilium*, præterea sub-
pingue,

pingue, & magis virosum hoc est grave olens fulminis enim odorem expirat, ita quod olfactum, & eo magis deglutitum stomachum subvertit, & vomitum ciet : hoc atramentum Sory, nullo liquore solvitur quamvis tritum in ipso mergatur, & decoquatur, teste *Avicenna* loco allegato de *Atramentis*, ubi ait, Hæc omnia solvuntur in aqua, præcipue si decoquantur, præter *Alfurie* ipsum enim est vehementis corporeitatis, quod antea *Galenus* expresse tradidit, quippe Sory non liquefcere in decoctionibus ratione supradicta, verum enim vero ipse experius sum pluries decoquere diu in aqua Sory tritum, præsertim hoc rubeum, quo Venetiis pro chalcity abutuntur verum in prædicta aqua nihil substantiæ ipsius Sory remansit solutum, quod sapore, aut colore, vel odore percipi posset ; quinimò permanebit aqua sincera omnique qualitate atramenti expers, ut antea erat, ac Sory quoque suo pondere absque ulla diminutione sui corporis extiterat : veruntamen validiori igne prunarum liquefcit Sory, sed aliorum atramentorum tardius atque difficilius : hujus vero oppositum accidit chalcitidi veræ, ipsa enim prorsus dissolvitur aqua, vel quovis alio liquore faciliusque liquefcit igni, præterea scripsit *Dioscorides* commisceri Sory medicamentis quæ capillos denigrant : idem assensit *Serapio Tract. de Simplic. ex Mineral.* at operæ pretium est, ut injiciatur medicamentis medio cocturæ Authore *Ætio Tetrabili*, 4. *Serm. 2. cap. 25.* ubi asseruit etiam facere colorem atrum juxta *Dioscoridis* sententiam : Uritur Sory quemadmodum, & chalcity, etsi in utione quodcunque Sory fit rubeum, sed quod ante utionem erat naturaliter rubeum in eodem quoque colore rubeo permanet post utionem aliquantisper tamen diminuto rubore adeo ut videatur paululum pallefcere instar lateris, rubescitque intima pars, quæ ante utionem erat nigra : hinc insuper prædicta scire licet ad majorem veritatis dilucidationem, quod in Sory non conspiciuntur plures illi colores distincti post ejus utionem prout porraceus color cinereus, & rubeus flavusque, qui tamen omnes in chalcity apparent post utionem veluti, prodidit *Galenus lib. 1. de Antidotis, cap. 15.* nihilominus cum Sory sit ejusdem generis possidet vires caliditatis ferè similes chalcity, & misy, sed superat ea in siccitate, & in corrodingo.

corrodendo, & crustas inducendo, aliorum enim hoc acerrimum est aliorum quoque sui generis magis astringit, ut patet ex prænaratis, & præter alias dotes omnibus atramentis ejusdem generis assignatas Sory approbavit *Dioscorides* summo opere sedare dolorem dentium si eorum cavernis indatur, laberesque dentes confirmat, eorum corrosionem prohibet: si vero distemperetur Sory cum vino, & clisterizetur, sciaticæ confert, & aqua levigatum mox illitum varos extinguit: sed de his censeo iatis esse dictum quantum ad meum institutum.

Descriptio

Descriptio Tertia,

DE

Atramento Sutorio.

CAP. I.

*Atramenti Genus secundum appellatur
Sutorium, necnon Vitriolum atque
Chalcanthum.*

UT incepta prosequar, atramenti genus secundum exequar, quod Sutorium nominatur, & succus est metallicus concretus, in quo sunt hydrargyrus metallicus, ac sulphur metallicum, idcirco *Geber* sensit sulphur metallicum esse atramentosum, & aluminosum cum viscosa pinguedine, quippe succus iste ab atramento metallico quemadmodum à sua radice originem habere facile percipitur, quæ tamen radix prima in Pyrite existit, & ab eo expullulat tanquam omnium atramentorum stirpe: fit autem modo descripto à *Galeno, lib. 9. de Simplic. Medicament. Facultat.* ubi explanavit aquam pluviam lavare lambendo, abradendoque colluere terram

Y

tam

ram Collis mineralem, ex qua sponte concreſcebat metallum Miſy, Chalcity, & Sory, & per formaces æs, cæteraque ſuperius ſcripta deſcriptione de Pyrite: aqua enim percolat indeque diſtillando deſcendit in cuniculos, & antra ipſius pertuſi collis: ex inde concreſcit decocta calore naturali in atramentum ſutorium, unde reperio ejuſdem ſententiæ fuiſſe *Ætium Capadocem Tetrabili 1. Serm. 2. cap. 77.* inquit enim atramentum ſutorium fit quando pluſialis aqua lavat collem Miſy, Chalcitis, & Sory, & terram circumluendo coaceruatur paulatim, ut fiat atramentum ſutorium, idcirco *Paulus Aegineta ſcripſit lib. 7.* Chalcanthon eſt aqua in Cipri metallis coaleſcens, hoc intelligitur in Atramentum ſutorium, hiſ aſſenſerunt *Oribafius, lib. 13,* & *Plinius lib. 34. cap. 12.* necnon *Serapio,* atque *Avicennas,* & inter recentiores *Gabriel Fraſcauus, lib. 1. de Aquis Thermalibus Roturbii,* à quibus deprehenditur concreſci atramentum ſutorium ex humore ſive dicamus ſucco minerali ipſius atramenti metallici ſoluti, & permiſti aqua pluſia, cujus adminiculo percolavit ſtillatim in cuniculos ipſius collis: ob id *Agricola, lib. 3. de Natura Fossilium,* expoſuit omne atramentum concreſci ex ſucco minerali, quare addit atramentum metallicum eſt parens, & effector atramenti ſutorii: ex prædictis itaque patet conſtare atramentum ſutorium ex ſucco minerali percolato ab atramento metallico deſaſo, & ſoluto pluſia, magiſque deſurato per colaturam, & ſtillationem naturalem à ſæculenta terreſtreitate, quam fit metallicum atramentum: hac igitur de cauſa chalcanthum hoc eſt atramentum ſutorium fit corpore lucidum, tranſparet enim in chryſtalli & vitri ob majorem deſurationem ſucci ipſius mineralis cum pluſima aqua, quæ inter elementa apta eſt recipere lucem; teſte *Averroë in Ariſtotelem, lib. de Senſu, & Senſatio.* quare metallicum atramentum non lucet, ſed opacum eſt cum ſit magis terreſtre, ſutorium vero atramentum pellucidum eſt ratione deſurationis ſupra expoſitæ: hic itaque ſuccus concreſcit in abditiſ locis terræ metallicæ in forma taxillorum, angulorum, reſſerarumque, & lapidum more, ita vero ut quandoque inſtar ſtiriarum pendeat, quod proprium eſt cujuſcunque ſucci mineralis in pluſes facies concreſci, quemadmodum aſſe-

fuit *Gabriel Fallopius, Tract. de Fossil. cap. 7.* dicens, Lapilli prætiofi concrefcunt eodem modo, quo & alii fucci concreti, ut eft atramentum futorium, & facharum candidum, idem obfervari poteft in fale gemmeo; interdum vero fuccus ifte mineralis non totus concrefcit, fed pars ejus pluvia mifta ftillando à Pyrite terra ærofa, nec non ab atramento metallico concrefcit in lapillos ftiriarum inftar, altera vero pars non adhuc concocta à natura descendendo colligitur in lacum aquæ viridis tepidæ imbutæ fubftantia atramentofa veluti prodiderunt *Dioscorides, & Galenus*: reliquum atramentofæ fubftantiæ exiftit in Pyrite, ab eo enim cuncta procedunt atramenta, & à Pyrite præter enarrata elicitur arte vitriolum quod eft atramentum futorium, ex his itaque deprehenditur vitriolum genere effe unum in tres tamen differentias affignatum à *Dioscoride* una tamen eis eft natura, licet difcrimen fiat fecundum naturam, & artem, & in viribus majoribus aut minoribus, cui affenfit *Georgius Agricola, lib. 3. de Nat. Fossil.* ubi primam differentiam appellavit atramentum nativum, & foffile; reliquas vero duas differentias explicavit nomine atramenti fictitii, quod duplex prodidit ita quod infinuavit in tres differentias, conflitutam effe hoc fecundum atramenti genus: quod Latini denominaverunt atramentum futorium tum ab effectu, ut puta, ab atro colore, quem facit quando aqua vel quovis liquore refolutum fit hoc atramentum, inde applicatum quodcunque madefacit nigrore inficit ob acerbiratem, qua præditum eft, ut fenfit *Georgius Agricola, lib. 2. de Natura eorum que effluunt ex terra, pag. 116.* ubi ait, Atramentum Sutorium ut aliæ res acerbæ nigrore tingit boves, & oves, & hominum capillos, idcirco habitum eft pro tinctura, quæ tingit lanas capillos, & fericea; cum, & à futoribus coriariis ad denigrandas pelles ufurpatum fit, quare merito futorum caufa dicitur atramentum futorium: præterea placuit fuperiori ætati eum appellare vitriolum à vitri fimilitudine, & perfpicuitate qua nitet in confidentiam vitream five g'acient vitream: Hoc eft *Leo viridis Ripley*: Græce vero ficus legitur in *Galenum*, ac prope alios præcitatos Scriptores locis ut fupra appellatum fuit à materia χαλκιδον, eo quod fit à fubftantia æris, quod Græce dicitur

dicitur $\chi\alpha\lambda\kappa\theta$, quæ omnia in Pyrite ceu terra ærofa continentur: idem de Chalcantho sensit *Georgius Agricola* loco præcitato, dicens, appellari Chalcanthon quod ex ære quodam modo efflorescat: Veruntamen ex æris materia fieri potius censeo quam ex ære, hinc evenit quemadmodum scriptis retulit *Agricola*, atque experientia ostendit aquas atramentosas præbere æris colorem, ferro cæterisque metallis candidis, æs vero & aurum magis illustrare; eodem quoque colore æris inficitur ferrum si atramento sutorio, & aceto illitum sit, teste ipso met *Agricola*, lib. 9. de *Natura Fossilium*, cujus exemplo ducti Chimiæ professores observant confricare ferrum sputo, & vitriolo tunc illud potius eligunt vitriolum quod majori rubedine inficit ferrum, nam majoris tincturæ existit ac negotio suo magis efficacæ, & tanquam validius approbant ipsum: sed cum aliquando appelletur Chalcanthum, & Chalcanthon, & quandoque Chalcanthus dicitur, ne tamen aliquis miretur, hoc scire licet, nil referre sive id masculino genere sive neutro appellasse quis malit auctore *Galeno*, lib. 4. de *Compositione Medicamentorum per genera*, cap. 1. asserente de nominibus non esse contendendum dum rei intentionem habeamus: idcirco *Avicennas* appellavit atramentum hujus generis Alcalcanthum: Verum pleraque alia nomina assumpsit hoc atramentum sutorium: ut multiplex videatur ob cuniculorum diversitatem, & provinciarum in quibus fit, quod inde ab incolis advehitur ad nos, vel ad alias externas partes, & divenditur: quemadmodum Vitriolum Romanum, Ungarum, Ciprium, ex Agort agri Bellunensis, & Indum: hæc sunt nobis magis communia, quamvis fiant atque Vitriola in Hispania, Saxonia, Boemia, Dacia, Anglia, Cilicia, Ægypto, Africa, ac plerisque Italiae locis; cuncta vero hæc Vitriola inter se differunt colore, vigore, & consistensia, constant enim vitriola multiplici colore, cum alterum sit cæruleum, & alterum viride, atque aliud subviride, subcitrinum, & luteum, subruffumve, pallidum, aut lucidum, & alterum album, & aliud subnigrum ferrugineum, quamvis ut plurimum viride, vel cæruleum reperiatur, utrunque vero magis perspicuum atque validius existit, quam alterius coloris, & præfertur ex his cæruleum: horum autem colorum aliquando unus, quan-

doque:

doque plures inter se misti & varii, & partim distincti apparent colores, modo saturi, modo diluti, qui ab omnibus fatis in dies intueri possunt in vitriolis reperiri: at si exemplis ad particularia Provinciarum vitriola recensenda accesserim, Romanum referre exordiar, quod Musæ à multis appellatur, & à quibusdam falso existimatum fuit nominari Ramanum, quia ramum magis aliorum contineat: Veruntamen cum ratio atque experientia aliud persuadeant in re tam aperta omittam eorum chimeras ne legentibus fastidio sim, at vitriolum Ramanum similitudinem refert terræ friabilis lividi coloris subcitrini, quamquam in eo reperiantur interdum parva quædam lapillorum virescentium fragmenta, quare *Christophorus Pariensis* nominavit atramentum hoc gummi leoni viridis: Hoc viribus existit aliorum imbecillius minus enim acré, tum natura cum & arte, etsi plerique rationem nescientes secus existimant, nam est natura magis terrestre, cum plurimum sulphuris, & ferri contineat, non est tamen expertus Cupri cujus substantia participant. Vitriola omnia inter se tamen differentia secundum magis & minus: præterea Vitriolum Romanum fit etiam arte imbecillius, dum enim artifices Vitrioli percoquunt ipsius aquam alteram ferri portionem immergunt in eam, ut dissolvatur, atque mitius ob ferri miscelam evadat Vitriolum, quare ad inficienda sericea libentius hoc utuntur infectores, sericea enim corroderentur à Vitriolis substantiæ acrioris magisque æruginosa: præterea Vitriolum Hungarum est cærulei coloris pulchri perspicui ad viriditatem declinans substantia concretum in plurimos taxillos instar lapidum, facile teritur non tamen friatur quemadmodum Romanum, eo autem validius est Hungarum, hujus color cæruleus argenti substantiam, & qualitatem indicat veluti, quoque in viridi colore qualitas Cupri deprehenditur: Ciprium vero Vitriolum æmulatur partim Romanum in colore, præfertim externo licet paulo magis ad luteum vergat, & aliquantisper est in substantia magis compactum; at ubi frangitur hoc Vitriolum Ciprium aureas scintillas emittit, nam minus terrestre existit cum sulphure aliquid auri habet, quare Romanum atque Ungarum præstantia excellit: tamen scire licet existere Cipro Insula plures mineras quibus reperitur Vitriolum

viride:

viride continens æs, & alterum lutescit continens aurum, aliud atque ferro participat, & livescit, & hujuscemodi alia, verum quod magis vulgare advehitur ad nos est quale dixi, hæc tamen cuncta superat. Indum Vitriolum, nam pulcherrimi cærulei coloris cum lineis, & punctis aureis præditum est substantia satis compactum, ut lapis, licet facilius lapide teratur, prout Vitriolum est: scripserunt veteres pulchrum ac validum esse Vitriolum Babilonicum sive Ægyptium dicatur: sequitur quod ex Agort Bellunensis agri advehitur Vitriolum coloris subviridis cum cæruleo misti in taxillos laminosum producitur, quandoque ad luteum vergit in massam subactum: utrunque validum est ex hujus minera eliciunt fossores aliquid auri, argentique, cum multo Cupro, hoc enim in Vitriolis omnibus magis abundat: hanc vero consensionem in exemplum propositam superius jam indicavi habere Vitriola cum Metallis cum sint media inter metallis, & lapidem, quod asseruit *Avicennas, lib. 2. Canonis 2. in Medicina, Tract. 2. cap. 47.* inquit enim omne quidem atramentum in natura est simile uni eorum colori cui assimilatur: ubi apertissime innuit de metallis existentibus in atramentis, sunt enim atramenta ex succis metallicæ naturæ sulphuræ, scilicet aluminosæ, & æræ aliorumque metallorum consistentia vitrea, & habent in se subtilissimum spiritum Mercurialem, est enim Vitriolum sedes omnium spirituum metallicorum, & unum ex angulis artis, ubi *Geber* ait, quod atramentum est origo originum operis in hac arte solis tincturam valde exaltat per se ipsum tingens, & lumen est luminum, & in Rosario Philosophorum legitur Vitriolum habet naturam lapidis metallorum calidum, & siccum, huic sententiæ assensit *Petrus Bonus* Ferrariensis, Medicus Philosophus, & coeraneus *Raimundi Lulli* Majoricani in *Tract. suo de Rationibus Artis Principalibus*, dixit enim atramentum croceum, & ruffam vim ferream continere, & in viridi atramento vim æream esse, & in cæruleo argenteam, quemadmodum, & in luteo cum aureis scintillis auream vim esse æque existimavit, quocirca facile prædicta percipi possunt experientia: cum quodcunque metallum solutum in aqua corrosiva faciat colorem prorsus conformem superscriptis coloribus juxta naturam suam: præterea quod-

cunque

cunque metallum revertitur arte in Vitriolum, ab eo enim originem duxit: quibus cognitis experientia, omnium rerum magistra ac vera iudicatrice, nemo alienam à mente *Avicenne* interpretationem hic me attulisse suspicari poterit, & eo minus cum in utriusque confirmationem adduxerim auctoritatem *Petri Boni*, præstantis doctrinæ summæque eruditionis viri: sed de coloribus hætenus dicta sufficiant, jam enim tempus est ut explicem abominosum ac færens odore existere atramentum Sutorium cujuscunque differentiæ, cum una sit eis natura, verum quod nativum est fortius ac magis abominosum, coctile autem imbecillius est minusque virosum, hinc nauseam, & vomitum ob acorem excitat deglutitum, minus tamen metallico inducit hanc læsionem ventriculo, nam eo quoque magis depuratum est à sulphureitate impura cum eveniat eis odor abominosus à sulphureitate aluminosa pinguißima, qua generata sunt cuncta atramenta, & virosa fiunt, sulphur enim est in Chalcantio quemadmodum, & in sulphure Chalcanthum: Veruntamen in Chalcantio diminuta imo aboleta est exterior sulphuris pinguedo cremabilis, & remansit interna, quæ non ita abominatur, & magis perseverat igni: hæc autem omnia probantur experientia, dum enim uritur Pyrites lapis, à quo procedunt atramenta, emittit flammam cum magno sulphuris fæore; si vero urantur atramenta, non emittunt flammam, nec admodum redolent sulphure, ut Pyrites, & omnium minus Vitriolum, minimeque factitium, imo Vitriolum igni resistit, nam ejus concretio fuit ex substantia atramenti metallici exuta pinguedine cremabili sulphuris, & adeo diluta aqua pluvia, & depurata per colamentum Naturæ vel Artis, quod in eo oppressæ extinctæque sunt vires ignis sulphuris ipsius, verum partes fixæ sulphuris persisterunt tantum in Vitriolo, etsi adest aliqua humiditas cum eo Mercurialis non fixa evaporat igni absque accensione, & relinquit Vitriolum aridum, in quo tamen viget humiditas pinguis & viscosa salis fixa, & permanens igni, quæ facultatem habet fixandi sulphur, & quodcunque aliud corpus, præter quod retinet omnes spiritus, & coagulat usque ad duritiem, dum in vase ferreo obruatur una pars & in quatuor portioibus

tionibus salis metallici liquefacti: de his vero satis intelligentis
Præterea ut fixetur sulphur operari expedit ut infra:

Igni fundatur Vitriolum in quo fuso, & liquefacto obruatur sulphur donec id ipsum liquecat, mox omnia ad invicem liquefacta deponantur ab igne, ut frige facta concrecant, quæ tunc molire requirit opus, inde trita submergere aqua calida in ipsa enim dissolvetur Vitriolum penitus segregatum à Sulphure, quod imo vasis subsidere conspicitur, rursus vero sulphur exiccatum immergatur in altero novo Vitriolo igni liquefacta, quoad omnia soluta conspiciantur una, quæ frige facta iterum se jungantur aqua calida, ut supra, eodemque ordine sæpius reperito fixum remanebit sulphur virtute Vitrioli, nam Sulphur ita præparatum resistit igni ad instar Salamandræ, idcirco hoc equidem efficacius nullum reperitur adversus ignem.

Alios novi fixare Uzifur cum Chalcantho modo, ut infra, quippe Chalcanti uncias solvunt binas in aceti albi acerrimi libram, vel quantum sufficiat, exstillatum vero acetum efficacius negotio conducit, quod leni igne absolvitur, mox in ipsum immittunt frustra Uzifur ad pondus unius uncix, & assiduo gerunt ut passim ferveat menstruum hoc viginti quatuor horarum spatio, quo tempore si deficeret menstruum, rursus aceti quantitas suppeditetur alia, ne per illud tempus desit humiditas, elapso autem intervallo temporis constituto residet Uzifur fixum, igni enim resistit nihilominus ter renovetur operatio, & ita optimum eveniet Uzifur fixum, quod ab igne non evolat, tamen si fusile, cum facile fundatur, & fluat super laminam σ candentem hinc projectum super æs fustum magis rubificat eum quam corallum præter quod \therefore ad perfectionem reducit.

Verum enim vero his experimentis ductus, cum, & aliis quamplurimis certus composui picem navalem cum Vitriolo, & terra nigra pictorum eâ portione, quam mihi reservavi, hac inde compositione vidi navigia illita tueri ab igne, à Sole, & ab omni corruptione, & Teredine, ita ut illa diutissime percu-
raverint.

Aliud constat exemplum de Sulphure, in lib. cujus Titulus superscriptus est, *Fasciculus Theophrasti Paracelsi*, pagina

13. ubi solvit Sulphur in aquam Stygiam, mox quater abstrahit eam cohibendo postremo tamen ad siccitatem urget, ita ut fundo cucurbitæ resideat sulphur atrum, quod marmori extensum in Cellario vertitur in oleum, quo navigia illita, navium vela, corde, & hujuscemodi alia, quæ ex sua propria natura diu in aqua perdurare nequeunt, nihilominus prædicto præsidio munita diutissime præservantur ab omni putredine & corruptione. Sed redeamus ad cæteras vitrioli qualitates: Est enim Vitriolum aqua congelata in corpus durum & siccum nam participat de natura terræ mineralis calidum, & siccum, pondere grave, substantia densum, & pingue, ac corpore lucidum, sapore acidum ponticum, & acerbum seu asperum magis quam metallicum atramentum, & ideo gustu stipticum valde astringens, modiceque acre percipitur cum aliquali dulcedine, nam aliquantulum pungit linguam cujus experientia docet esse atramentum Sutorium satis minus acre, quam sit atramentum metallicum: quapropter *Dioscorides* scripsit, atramentum Sutorium esse molle: id ipsum asseruit *Georgius Agricola*, lib. 3. de *Natura Fossilium*, ubi inquit, omnium acerrimum est Sory, at molle, & tenue est atramentum Sutorium: ex quibus deprehenditur non admodum urere Vitriolum, hoc est atramentum Sutorium, neque ullam inducere crustam in cute, & sic facit eam in ulceribus, non vehementem, sed mollem initar levis superficialisque putredinis, quam solet facere alumen: verum magis omnium astringit, quare multis facultatibus præditum esse plurimis placuit, præsertim *Ætio Tetrabili* 4. *Serm. 2. cap. 25.* & *Tetrabili* 1. *Serm. 2. cap. 77.* scriptis dicit Chalcanthum valde astringit, neque ingenerose calefacit, præ omnibus itaque humiditas carnes ficcare, & omnem humiditatem consumere, cogere, ac astringere potest: & ante eum *Galenus*, lib. 6. de *Compositione Pharmacorum secund. loc. cap. 3.* scripsit, atramentum Sutorum vehementem habet vim astringendi, sed expers non est calefaciendi: & lib. 9. de *Simplic. Medicament. Facultat.* prodidit de atramento Sutorio mirari subit de hoc medicamento quo pacto vehementissime astrictioni admista est caliditas non infrenua: constat ergo quod omnium maxime condire servareque carnes humiditas potest ni-

mirum caliditate humiditatem absumens, atque astrictione substantiam contrahens, & constipans, hoc enim opere non-nihil etiam humiditatis ipsius exprimit, constringit vero desiccatur atque contrahit in sese totius substantiam carnis: eadem ferre verba leguntur in *Oribasium, lib. 15. de Facultat. Medic.* ex *Galeno*: his assensit *Paulus Aegineta, lib. 7. de Temperamentis*, quæ gustu deprehenduntur sic dicens de Chalcantio, quod est vehementissimæ astrictiois cum calore non ignavo quod omnium efficacissime humiditas absumit desiccaturque, ex his colligitur sapere Chalcantum naturam salis, & eius facultatem participem esse: idcirco *Rogerus Bacon, de Arte Chymica* in *Avicennam* connumerat Vitriolum inter septem sales: quare si Vitriolum obruatur aqua vel quocunque liquore solvitur penitus instar salis vel major ejus pars citius atque facilius atramento metallico, eo enim minus crassum existit, sed eo magis abundat aqueitate viscosa pinguis, ex qua soluta sunt atramenta, & condensata in Pyrite quapropter si humi collocetur Vitriolum, quemadmodum consuevere mercatores servare eum persæpe in cellariis promptuariisque humidis sponte & citra aliam externam aquam solvitur pars ipsius aliqua, & fluit ceu aqueus humor qui absorbitur à terra adeo quod amittuntur partes tres in circa ex centum ipsius Vitrioli, hujus autem facilis solutionis causa est aqueitas naturalis existens in Vitriolo quæ hærere potest, quod non contingeret terreo, teste *Averroë* in *Aristotelem, lib. 4. Meteoror.* ut exemplo patet evenire sali tempore humido sic & omnibus evenit, quæ ex succis concreta sunt: hæc enim facile liquefcunt humido, & calido, ut atramenta, quare inter ea tantum est consortium, ut facile unum transeat in alterum, nimirum igitur si ex recentioribus *Gabriel Frascatus, lib. 2. de aquis Thermalibus Returbii in agro Tici-nensi*, scripserit Chalcantum, hoc est atramentum Sutorium temporis decursu in Chalcitum commutari, quod jam probatum fuit capite de Chalcitio plurimis auctoritatibus, & præsertim *Galeni* loco supracitato, ubi asseruit conspexisse Chalcantum in extrema parte penitus effectum fuisse Chalcitum post annos plus minus viginti, intima ejus parte Chalcantii speciem adhuc servans: quocirca *Antonius Musa Brasavolus, in suo Examine*

examine Terrarum, improbat *Galenum* non animadvertisse Chalcantum commutatum in Chalcitim tempore, si solvatur in aquam, & iterum congeletur tunc profecto reverti in Chalcantum quale prius fuerat : sed major equidem fuit excessus ipsius *Brasavoli* qui opinionem *Galenii* distinxit, non enim intellexit eum designasse Vitriolum concretum fuisse ex tenuiori substantia metallici, viz. atramenti metallici Misy, Chalcity, & Sory, atque una cum metalli substantia cujuscunque generis existentis in minera, sed præsertim æris hoc enim aliis superabundat, quorum substantia ærofa fuit ab aqua pluvia, quæ guttatim distillando manabat in lacum secum deferendo eandem substantiam erosam verum aqua tepida eveniebat, & crassa à calore interno subterraneo elaborata, hunc autem calorem appellavit *Plato* ignem, & procedit à sulphure, præterea aqua prædicta erat viridis, quæ præferebat qualitatem chalcitis æruginisque hujuscemodi redolebat odor specus ambiens lacum : hæc omnia apertissime explicata fuerunt à *Galeno*, qui animadvertit quoque cuncta hæc esse ejusdem naturæ, & facultatis, nam ab una radice proveniunt : hanc quippe *Galenii* sententiam tuetur *Petrus Andreas Mathiolus* in *Commentariis in Dioscoridem* redarguendo *Antonium Brasavolum* lapsu prædicto, cui adversatur etiam *Gabriel Fallopius* ex recentioribus celeberrimus Scriptor, *Tract. de Aquis Thermalibus, & de Metallis, cap. 8.* ubi prodidit Chalcantum, ac omnium atramentorum species nempe Sorim, Misim, & Chalcitim habere eundem saporem ferme, eandemque naturam, & solummodo differre secundum magis, & minus, imo tantum consortium esse inter has species ut facile ex una specie corrupta generetur altera: his itaque stantibus, quis *Galenii* decretum damnabit, nemo dubio procul, qui frugi sit vir; præterea liquefcit Vitriolum igni eadem causa supranotata, & in bullas quoque tumet dum igni liquefcit, ac eo magis quod magis subpingue est : uritur velut Chalcitis juxta descriptionem traditam à *Dioscoride* quod etiam quotidiana experientia docet : at per diversos caloris gradus diverse alteratur diversique colores fortiuntur : si enim soli tantummodo exponatur Vitriolum ejus calore citra ignem albescit, sed siccum aridumve fere relinquitur, & asperam etiam

tactu percipitur instar terræ albæ vel arenæ exsiccata, si vero
 umbratili loco non humido longiori tamen tempore servetur,
 alteratur à suo naturali calore ad perfectam albedinem cum
 mollitie instar lanuginis : tunc vero dicitur commutatum in
 Chalcitum : si autem Vitriolum exsiccat leni igne livescit
 tantum, si vero solvatur ut liquecat mox reductum albescit,
 & aliquantum majori igne parumper lutescit, & fit ceu terra
 subcitrina ex succo aluminoso, & pinguedine sulphurea : at si
 vigoretur ignis, & augeatur donec perfecte inuratur, tunc ru-
 bescit, nam quodlibet Vitriolum interius occultam habet ru-
 bedinem : mox sic arte rubefactum Vitriolum appellant hujus-
 sæculi scriptores transmontani lacertam rubeam, & Colcotar
 quod satis distat à nativo naturalique Colcotari : Præterea Vi-
 triolum igne rubefactum facilius teritur quam nativum Colco-
 tar : antiquitus solebant quidam cum atramento Sutorio rube-
 facto adulterare æruginem rasilem quemadmodum animadver-
 tit *Dioscorides, cap. de Æruginè Rasili* : tandem extremo &
 diuiori igne nigrescit Vitriolum prout est videre ipsius fœces
 nigras relictas fundo bociæ ubi per distillationem extractum
 fit oleum, residet enim fœces nigræ instar cadaveris prorsus
 destituta ab oleosa sua pinguedine, tanquam, à suo spiritu, &
 anima minerali : quod evenit cuicumque minerali præcipue hu-
 juscemodi succis concretis, ut æque animadvertit *Gabriel Fal-
 loppius, Tract. de Fossilibus*, dicens, quod succi concreti sint a
 prædominio terre experientia palam facit : nam si accipiatis
 aliquam portionem succi alicujus concreti, & ponatis in for-
 nacem ardentem reverbatoriamve, ut dicunt inibique relin-
 quatis per spatium octo dierum reperietis eum combustum :
 ego autem breviori quoque tempore fieri hoc vidi, nam spatio
 horarum decem conspexi Vitriolum combustum quod & aliis
 omnibus atramentis accidit veluti, & alumini hoc enim eis
 cognatum est, hinc Sapientes alumen rubeum vocarunt Col-
 cotar, & dragantum metalepsi figura valde necessarium in So-
 lis tinctura : ex quibus expositis conjicere possumus inesse in
 atramentis aquam, oleum, & salem ceu vitrum, quemadmodum
 in omnibus corporibus ex parte terrea insalsulata existunt, teste
Alberto, lib. de Mineralibus, quod ratione quoque probabile
 est,

est, nam prius liquida fuerunt atramenta ex aqueo humore Mercuriali cum admittione pinguis oleosæq; substantiæ sulphureæ, quare facile solvitur in aquam atramentorum substantia prædicta, & eo magis ratione salitudinis ipsius substantiæ, qua constant atramenta, etsi tandem ex omni corpore adusto elicatur sal; hæc autem omnia satis superq; auctoritatib⁹, & rationib⁹ adductis exposita sunt, præter quod experientia comprobantur.

CAP. II.

De singulis Proprietatibus Atramenti
Sutorii, ac de modo, & tempore
Utendi eo.

R Equiritur enim modus in reb⁹, ut attestatur *Juven.* dicens, *Imponitq; modum sapiens, & rebus agendis.* Id ipsum asserit *Cicero, de Oratore*, ubi ait, Etsi suus cuique modus igitur. Modus igitur est ratio quæ illuminat mentem, excitatque memoriam, & ostendit mensuram, & formam regulamve dicas agendi: Idcirco nil refert equidem superficiales scire facultates medicamenti, sed operæ-pretium est non ignorare, quæ magis peculiare sint singulæ ejus qualitates, & operæ-pretium est scire rationem præparandi eum, & quibus aptum ac magis conveniat, & quomodo sive qua ratione, & quo loco, & tempore, hæc omnia fiant; eodem ordine includitur quantitas, quam ratio, & experientia docent, ne quid nimis, verum omnia cum moderatione fiant, & oportune suggerantur, ut exemplo erit atramentum Sutorium, cujus historiam explicare proposui; etenim vero ipsius usus multiplex, & diversus exigit, ut sedulo animadvertamus diversas ejus operationes: Inprimis itaque ubi exigit opus ponitur. Vitriolum in Emplastris medio cocturæ, & atrum colorem facit, teste *Aetio, Tetrabili 4; Serm. 2. cap. 25.* Idemque asseruit *Paulus Aegineta, lib. 7.* dicens, Chalcantho in media coctione Emplastro

plastro indicur, coctum vero vehementiorem ejus colorem efficit, at si alia ei non resistant nigrum: in super atramentum Sutorium rubefactum igne habet usum in coloribus pictorum præter, quod solutum aqua Rosata sanat cariam, cæteraque ulcera Gallica virgæ, & cujuscunque partis corporis, si eadem perfundantur, & abstergantur, ac inde applicetur eis fluella, vel subtilis placentula ex filis linæi lineæ eadem aqua madida, & sic dimittatur, donec per se cadat, & remanebunt ulcera Cicatrizata: Si vero atramentum Sutorium aqua solutum instilletur vellere in Naribus purgat caput, quemadmodum docuit *Dioscorides*, hoc enim sternuta movet ob suam acrimoniam, cum qua etiam excrescentia minuit, Alopeciam, sive Tineam, Ophthalmique sanat, & ad furfurationem, adeo efficax esse, inquit *Galenus ex Archigene, lib. 1. de Compositione Pharmacorum secundum locos*; ut neque sinat in posterum fieri si cum oleo, & Vitriolo illinatur caput: Præterea ulcera putrida abstergit omnia in quacunque parte at præsertim nasi, & aurium earumque partium doloribus frigidis confert, nec non fistulis, oculorum caligini, dolori, scabritiei, palpebrarum duritiei conducit: idcirco *Riverius Medicus olim Galliarum Regis*, pro maximo arcano utebatur collirio sequenti adversus oculorum rubedinem nempe.

Recipe Vitrioli albi purissimi, unciam unam, aquæ Pluvialis uncias decem, solvuntur inde linguis Filtreis, aut Charta pluries percoletur, & adde Salis Gemmei scrupulum unum. Scabiei & lepræ confert Chalcanthum ædema incidit, & solvit, fractaque ossa extrahit, quemadmodum explicavit *Avicennas, lib. 2. Tract. 2. cap. 166.* cujus auctoritas ut fulciatur, afferam *Galenus* testimonium, qui *lib. 6. de Compositione Pharmacorum secundum locos ex Apollonio*, laudavit atramentum Sutorium mistum, cum melle, ad omnia oris ulcera maligna, quæ appellavit aphtas, præterea superiori *lib. de Compositione Pharmacorum secundum locos ex Critone*, scripsit, atramentum Sutorium ad omnes dentium affectiones, & gingivarum, & ad fatorem oris conferre, ac nigros in superficie dentes abstergere, cujus compositio est atramentum Sutorium, Alumen, putamina mali punici dulcis equalibus partibus trita, ac levigata
gingivis,

gingivis, vel dentibus, ubi opus sit Affrica in jejunijs, deinde vino adstringente collue: aliud ibidem scripsit ad stabiliendos dentes motos, *viz.* atramentum Sutorium cum oleo Terito, mox cum lana dentium radicibus admoveto: Idem atque commendavit *lib. de Remedijs paratis facilibus*: insuper *lib. 3. de Compositione Pharmacorum secundum locos, cap. 4. ex Esclepiade*, prodit atramentum Sutorium tritum & naribus arundine excavata insuflatum sanguinis profluvium sistere, vice autem hujus insuflationis potest fieri elichnium contortum quod aqua frigida, vel posca, vel polygonii aqua, vel succo, vel hujuscemodi alio imbuatur, inde in scobem atramenti Sutorii obvolvatur, & sic naribus indatur, nam sanguinem ab eis fluentem cohibet; hinc *Agricola lib. 3. de Natura Fossilium*, discurrens de atramento Sutorio, inquit, sistit sanguinem profluentem è venis quibuscunque inspergi potest: Alterum vero modum præparandi atramentum Sutorium eadem exigente causa, scripsit *Gabriel Fallopius, Tract. de Fossilibus, cap. 6.* ubi docuit eliquare Chalcanthum, & in fistulosa instrumenta infundere, ut ex eo formentur virgulæ, quarum una expetente, usu & occasione immittatur in vulnus sinuosum abditum, & remotum, ut tangat venam eruptam, quæ manu tangi non possit, aut super eam medicus nequeat medicamentum aliud rectè apponere, ut sanguinis fluxio vincatur: hoc enim vehementer astringit acerbitate, qua prædictum est, & acrimonia levem quandam escharam inducit adeo, ut & sanguinem supprimat: Hoc quoque atramentum Sutorium, scilicet intèrius assumi per os habitum fuit in usum satis proficuum ab antiquis adversus multos corporis affectus: quamobrem *Dioscorides lib. 5. de Medica Materia, cap. de atramento Sutorio*, laudavit eum devoratum, vel linctum cum melle drachmæ pondere ad enecandos, & expellendos ascarides, quod ipse appellavit latas ventris tineas. Hæc *Dioscoridis* sententia celebrata fuit ab *Avicenna* loco supracitato: Idipsum assertum fuit à *Serapione, Tract. de Simplicibus ex Mineralibus, cap. 386.* hi cuncti, & unicordes assenserunt assumi potu Vitriolum cum melle, aut cum hidromelle, quod præcipue placuit *Serapioni*, eodem pondere non modo adversus ascarides, cum etiam contra lumbricos,

& quoscunque vermes, nam diversi sunt vermes, atque diverso nomine appellantur, diversam enim habent figuram, diversis quoque particulis patientis oriuntur, cuncti tamen eandem habent causam humoris crudi phlegmatici, & diversimode putrefacti, quod ut apertius reddatur exemplis agam: Vermes longi & rotundi à similitudine quadam lumbricorum terrestrium nominantur æque lumbrici, & in superioribus intestinis generantur, quando in eis putrescit phlegma: In mediis autem intestinis generantur ex phlegmatis putredine vermes curti, & lati qui ascarides, & cucurbitini nominantur: at si in longanone putrescat phlegma, generantur vermes parvi quemadmodum in caseo, ex quibus sane conspicuum, & ratum habemus generari vermes in corpore humano omnes ex cruditate, & putrefactione phlegmatis, & non ex alio humore veluti recte atque ordine exposuit *Avicenna*, lib. 3. *Fen.* 16. *Tract.* 5. *cap.* 1. *de Vermibus*, asserens, non generari vermes ex sanguine, nam eo indiget corpus ex eoque nutritur: Verum neque ex cholera generatur vermis, cujus testimonium est *Galenus*, lib. 4. *de Simplici Medicina*, ubi asseruit, non generari animam ex cholera, neque ex ea nutriri, eo itaque minus vermis, est enim humidus, cujus complexioni contrariatur cholera cum ipsa sit calida, & sicca; præterea neque ex Melancholia vermis generari potest, cum enim sit remota à principiis vitæ: ex quibus consequitur profecto generari vermes ex putredine Phlegmatis: sed ista obiter dicta sint, & in transcurso, cum enim vulgata sint, & parum pertineant ad præsens institutum, licet omnino à scopo non aberrant, veruntamen ne tempus contemram in eis uberius exponendis, revertar ad Vitriolum à quo digressus eram, hoc adversatur putredini sua caliditate, & siccitate cum ponticitate quibus præditum est, propterea jure optimo censendum est Vitriolum profus repugnare putredini incidere phlegma ac eum abstergere, & consumere, ac eadem ratione constat interficere vermes cum melle assumptum: si vero cum aqua assumatur in potu expellit vomitu maleficum fungorum venenum haustum: idcirco *Georgius Agricola*, lib. 1. *de Natura Fossilium*, inquit, quædam ciete vomitum ex proprietate, prout Chrysocolla, Armenius lapis, & Atram-

tum Sutorium: hoc multis auxiliatur juxta veterum dicta, locis præallegatis, & per varios usus exempla quotidie conspiciamus, purgat stomachum, obstructions viscerum tollit, obesos extenuat, urinæ vias liberat ab omni viscositate, comminuit lapidem, & mingere facit eum, & arenulas: ex recentioribus *Agricola, lib. 2. de Natura Fossilium*, prodidit Vitriolum cum melle, aut aqua mulsa, aut in vino potum drachmæ pondere solvere aluum: his ductus *Thomas Bovius Empiricus Veronensis*, exhibebat per os Vitriolum Romanum ad pondus unius drachmæ dissolutum in unciis tribus aquæ communis calidæ, cum totidem mellis per quatuor horas ante prandium, adversus pleuritē, pestem, & periculas evacuat enim per vomitum, & per secessum; præterea Vitriolum rubificatum, si quantitate avellanæ assumatur potu cum decoctione libanoridis, & chelidonii confert maniacis: si vero assumatur cum decoctione radicū peoniæ, & foliorum betonicæ sanat epilepsiam: pleraquæ alia præstat, quæ in sequentibus differentiis ipsius atramenti Suto.ii explicanda reservavi, reliquum est igitur exponere tres Vitrioli differentias.

C A P. III.

*De prima Differentia Vitrioli, quod
stilatitium, & stalacticum appella-
tum fuit à veteribus, & Coparosa
à recentioribus.*

Superius expositum fuit quatenus pluviam deferre essentiam **S**metalli Chalcitis, Misy, & Sory, in cuniculos terræ, ubi guttatim stillat sponte, ibique à natura condunatur, & vi ejus caloris nativi concresecit in atramentum Sutorium, tessellatum more, ac stiriarum instar pender, à quo effectu ducti veteres stilatitium appellarunt hoc atramentum Sutorium, quod Græci

σαλαλίλον nuncuparunt, idem vero indicat, teste *Dioscoride*,
lib. 5. de Metallicis: nominavit hoc *Oribasius lib. 13. Lon-*
shotou inde *Joannes Serapio, Tract. de Simplicibus ex Mi-*
neralibus, scripsit, *Sciaron* appellari, hæc est prima Vitrioli
 differentia, plurimique ex recentioribus scriptores celeberrimi,
 qui tradiderint de hac materia, appellarunt Vitriolum hoc Co-
 parosam, sive Cuperosam, veluti rosam varii coloris fulgentio-
 ris purioris atque pulchrioris; quemadmodum scripsit *Petrus*
Andreas Mathiolus in Dioscoridem Rerum Naturalium arti-
Medica attinentium acerrimus Inquisitor: Idem asseruit *Van-*
nutius Biringucius, lib. Pirotechnia: quibus etiam assensit
Amatus Lusitanus in Dioscoridem, Enarratione 74. Vir iste
 eruditissimus, dixit, naturale Vitriolum tam ab Hispanis, quam
 Italis, & Gallis appellatur Cuparosa, vel Caparosa: hoc au-
 tem Vitriolum nominavit *Geber* gummiæ Cupri, *lib. 2. Part.*
2. Summa Perfectionis, cap. 23. de Medicinis Lunam Citri-
nanabus, dicens, quemadmodum est Vitriolum, & Cuperosa
 quod, & gummiæ Cupri, aut ejusdem Stillicidium nuncupatur,
 ex quibus deprehenditur intelligi Cuperosam, id est, Cupri
 erosam substantiam, reperitur igitur fossile hoc semper nativum,
 & unum est ut plurimum colore viridi, aut cæruleo, etsi quan-
 doque candidum prorsus conspicitur dictum à Græcis *λευκοιον*,
 à similitudine Violæ albæ, & splendet instar salis, atque ejus
 similitudine, asperum est tactu quibus constat, distare à Chal-
 city, non splendet enim Calcitis, nec aspera, sed mollis est
 instar lanuginis albæ, præterea cernitur etiam hoc Leucoion
 coloris albi ab extra, sed intus Eyanis subvirescentis splen-
 didi, prout melius in atritu ejus conspicitur, etsi aliis colori-
 bus præditum reperitur Vitriolum, ut supra enarratum fuit
 quippe censi oportet nativum hoc Vitriolum cujuscunque co-
 loris Coparosam appellari, & in pulchritudine, perspicuitate,
 & viribus cætera excellere præsertim factitium: Verum præ-
 nimia hominum avaritia, qui continuo mineras hauriunt, festi-
 nantque naturæ fructus, licet acerbos, colligere majoris lucri
 cupiditate persæpe effodiunt terram Vitrioli antequam natura
 in actum producerit eum, inde ex eadem terra eliciunt Vitrio-
 lum coctile arte, & modo inferius explicando: hinc accidit

non reperiri Vitrioli Stillaticii, hoc est Coparosæ quantum sufficiat, ac inde sequitur, ut ferre nullum Medicinæ usum à recentioribus præsertim Italis habitum sit, etsi quandoque è fodiinis excavatur Stillaticium Vitriolum quod in pauca quantitate reperitur, hoc persæpe pro ostentatione servatur ab eis qui facultati simplicium medicamentorum operam navant, verum in majori quantitate, & majori usu esset, ubi naturæ operatio non interpellaretur fossorum avaritia, qui plus lucro inbiant, nihilominus desiderio juvandi omnibus incitatus, ut apertius legentibus constabit in conspectu omnium proferam, quod à quibusdam Germanis, & Hungaris artis medicæ versatis pro arcano collexi : hi enim diuturna observatione animadvertunt Cuperosam præparatam, & assumptam per os mire adversari peste, & cum persæpe in suis regionibus soleat grassari Epidimia qua coacti sunt multa experi pro salute sua : præ cæteris vero medicamentis Cuperosam præparatam, & deglutitam jejuno stomacho certissima experientia comprobantur maximo auxilio, prosperoque successu sanare non modo eos quod peste correpti sunt, verum etiam ab ea arcere, ac præservare omnes, quamobrem hoc tuto præsidio muniuntur transmontani populi eum quotidie devorando qui pestis futuram invasionem verentur : Idipsum censuit *Petrus Andreas Matthiolus, in Commentariis in Dioscoridem, loco de Chalcantho* : præterea maxima quoque laude commendatur ab eisdem prædicta Coparosa præparata ad evomenda quæcunque læthalia venena hausta, quam ipsi experti fuerunt, ut credendum est exemplo *Dioscoridis*, qui celebravit hoc medicamentum adversus malefica fungorum venena, quare utile ac summe necessarium fore duxi, si modum præparandi prædictam Coparosam scripserim, qui talis est : solvunt enim eam in aqua Rosata postea, solutionem percolant singulis filtri, demum colaturam reponunt vase vitreo quale est matula, ac leni igni mittunt ut evaporetur aqua, ac iterum concreseat Coparosa, & condensetur, quod assè qui posset etiam in diplomate, & melius ac magis blandum evaderet medicamentum, quamvis tediosus videretur labor, nam quatuor vicibus opus hoc iterant, singula vice diluendo Coparosam in aqua Rosata, & solutam percolando, & ad ficationem

condensando, igni enim exhalat penitus aqua, & imò vasis residet Vitrioli essentia depurata, quam inde fervant in vase vitreo: exigenteque usu hujus Coparosæ drachmam exhibent brodio, aut vino, si vero adefset Febris cum aqua Stillatitia graminis, aut acetosæ, aut galegæ, aut melissæ, aut alterius aquæ consimilis facultatis, aut decocto earum, quod Stillatitiæ aquæ vicem gerit, quandoque huic medicamento addunt di-
 pramni albi, & tormentillæ tertiam partem juxta portionem Coparosæ, his majoris efficaciz evadit medicamentum adversus pestem, atque vomitu enim exonerat ventriculum, verum si enim Coparosa præparata assumatur potu cum aqua absinthii tantum tollit appetitum caninum; præterea omne nativum Vitriolum absque alia præparatione applicatum sistet sanguinem fluentem, sed candidum quod Leucoion appellari diximus in colliriis oculorum præferri solet aliis, quod Hermerici, ita præparare consueverunt: solvunt Vitriolum album nativum in aqua pluviali, aut Stillatitia ferventi, & solutum percolant charta emporetica coloque transactum mittunt vase vitreo ac languido igni, ut sensim evaporet aqua, quoad fere appareat crusta, sive exhalando contrahat cuticulam, mox ab igne vas deponatur, quod inde quadriduo locetur cellaria, nempe loco frigido ubi concreverint lapilli crystallini pulcherrimi, quos sedulo colligunt, rursus curant reliquum aquæ evaporare modo, ut supra quod tertio repetitur solvendo, & coagulando: Tandem reiteratur idem opus cum aqua Rosarum: demum igni molli exiccantur crystalli, ut penitus in pollinem candidum revertantur, de quo si scrupulus vino hauriatur vomitum lenem è vestigio inducet cerebrum expurgando, quo etiam ventriculus omni onere absolvitur roburque acquirit: præstat itaque ventriculo auxilium omnis generis infirmitatibus ipsius, defluxionibus falsis, febribus, doloribus dorsi confert, expedit etiam adversus lumbricos, exhibitur vino, aut jure, aut aqua mellis, aut decocto congruo, aut conserva rosarum, dosis est pueris quatuor, vel quinque granorum, adultis autem à scrupuli medietate usque ad dimidium drachmæ: Alii industria majori eliciunt salem à Vitriolo combusto, & Vitrioli essentiam magis depuratam cujus granum ad duo propinant: quomodo autem

fiat.

fiat sal Vitrioli explicabitur in sexta descriptione: Veruntamen summatim nativum Vitriolum cujuscunque sit coloris pollet viribus, ut alia Vitriola, atque excellit: solvitur in quocunque liquore ac per se liquefcit igni ac bullas facit uritur inde, ut Chalcitis ac tandem rubescit igni, sed hætenus dicta sufficiant de prima Vitrioli differentia.

CAP. IV.

*De secunda Differentia Vitrioli, idest
Atramenti Sutorii, quod veteres
nuncuparunt Concreticum,*

MEa interest in præfenti capite explicare secundam Vitrioli differentiam juxta ordinem inceptum, ne deviem à *Dioscoride* tanquam primo, in hac facultate, magistro, & pro ut lumine tam celebrato à *Galeno* quamplurimis in locis: fuit *Dioscorides Anazarbeus* Natione ex Cilicia in Asia minori, & Medicus, *Marci Antonii* Patricii Romani, & *Cleopatra* familiaris, quæ fuit *Ægypta* Regina: *Dioscorides* autem in facultate simplicium Medicaminum fœlicitate studioque una cum experimentis fuit perfecte eruditus: ab eo igitur depromere nunc nobis æque licet secundam Vitrioli differentiam, quam ipse ad unguem scriptam prodidit *lib. 5. de Medica Materia, cap. de Atramento Sutorio*, id est de Vitriolo, ubi ait, in specie differentias tres habet, unum namque humoribus stillatim in cuniculos colatis concrefcit, hæc est prima Vitrioli differentia in præcedenti capite satis à me exposita; at inde prosequitur *Dioscorides* declarare secundam differentiam, quam indicant sequentia verba dum ait ipse, alterum simplici ratione fit in speculuncis, postea transfusum in excavatos serobes concrementum capescit, quod Græce *πετρων*, id est ex concreticum proprie nominatur, idem est dicere condensatum, quod *Joannes Serapio* loco

loco supracitato appellavit *Sichin* : hoc autem quomodo fiat fatis perspicere explicavit *Galenus*, lib. 9. de *Simplicium Medicamentorum Facultatibus*, ubi dum in Cipro ageret de mineris existentibus in monte Soleo sive Solis appellato, alioquin nunc dicitur mons sanctæ Crucis, nam ætate nostra constructum est in summitate illius sacri montis templum, & sanctæ Cruci consecratum, retulit itaque *Galenus* de lacu effoso in specu aquæ viridis pleno calore tepenti, quæ guttatim ex pertuso colle distillabat, eamque vincti quidam in piscinas fictiles quadratas extra specum efferebant, in quibus paucis diebus concresebat in Chalcanthum : hoc autem in loco est animadvertendum dixisse *Dioscoridem* atque *Galenum* aquam quæ ex colle distillabat, & faciebat lacum : nam concrescere intra specum in Vitriolum, sive Chalcanthum dicimus inlar lapidis opere naturæ tantum, quemadmodum superiori capite expositum fuit evenire de prima Vitrioli differentia, quæ stillando eadem vice concrescit intra specum in Chalcanthum, & pendet stiriarum more absque ullo artificio; discriminatim vero à prima asseruerunt prisca hanc secundam differentiam condensari in Chalcanthum extra specum, quod non evenit præterquam artis opere, & auxilio, nam vincti transferebant aquam Chalcanthosam extra specum in excavatos scrobes more *Dioscoridis*, aut in piscinas fictiles, prout ait *Galenus*, veruntamen parum refert vasis differentia cum idem sit modus, nam quocumque vase modo figulinum sit, sive fossitium in terra factum transfundatur aqua Chalcanthi substantiæ imbuta hoc est scire quod dudum frigeat, in Chalcanthum condensatur : hoc quippe evenit ex majori vel minori decoctione naturæ. In prima enim differentia fuit materia ipsius Chalcanthi magis decocta à natura. In secunda vero diminuta fuit decoctio : præterea silentio præterire, vel ambagibus obvoluere nequeo, cur *Galenus* non meminerit primam, quemadmodum neque tertiam Chalcanthi differentiam, unde videtur ipse secundam Chalcanthi differentiam tantummodo agnovisse, quod spectari datur : veruntamen existimo ego non ignorasse *Galenum* alias Chalcanthi differentias, quamvis de eis nullum verbum egerit, cum ipse enim non profiteretur Geographus, neque Historiarum Scrip-

ptor appellari, sed Philosophus rerum natura peritus ac profundissimus scrutator, qui explicate scripsit medicamentorum facultates, quæ tunc temporis in medicina usum habebant, idcirco cum species primave differentia Vitrioli, quod Stillatitium appellatum fuit à *Dioscoride* reperitur in minori quantitate, quam opus sit non curavit *Galenus* describere eam : quemadmodum, nec tertiam scriptis tradidit, quæ in Hispania tantummodo construebatur tempestate sua, prout nobis fidem facit *Dioscorides* : hæc igitur in Cipro fiebat de quo egit ipse *Galenus* : præterea tunc nullum in Medicina usum habebat tertia Vitrioli species, ut infra demonstrabitur : etsi tractavit *Galenus* de Atramento Scriptorio, in cuius compositione ingreditur atramentum Sutorium tertiæ differentiæ, quod argumento est agnovisse eum : é diverso autem hac nostra tempestate accidit, nam penitus caremus nos Vitriolo condensato, nempe secunda differentia de qua magis tractavit ipse *Galenus* tanquam de re aliarum usitatissima : etenim hodierni artifices omisso superiorum ritû contruendi Vitriolum condensatum, majori lucro ducti, festinanter Vitriolo coctili construendo incumbunt, quod est tertiæ differentiæ Chalcantum, sive Vitriolum dicitur, fusius exponendum sequenti : sed revertens ad Vitriolum condensatum, & concreticum appellatum habet vires consimiles Vitriolo stillatitio, sed inferiores, & ideo *Dioscorides* post enarrationem Vitrioli stillatitii, inquit proximum est concreticum : cuncta enim atramenta ex una, & eadem materia constant, & procedunt ab eadem radice, distant tamen inter se, nam eorum quædam magis depurata magisque decocta sunt à natura, quædam vero minus pura ac minus digesta sunt, etsi artis auxilio construantur ubi deficiat natura, aut aliud obstat ei ut impediarur, munusque suum intercipiat, hæc tamen eveniunt invalidiora perfectioneque, & viribus diminuta, licet proxima sint : quamobrem *Dioscorides* ait concreticum Vitriolum esse proximum stillatitio, eadem enim facultates habet, sed inferiores : idcirco solvitur hoc, ut superius in aqua, aut alio quovis liquore, & igni liquefcit per se, & bullas facit atque uritur veluti patet ex prænarratis. cap. 1. de Atramento Sutorio, & usum rubescit : sed in medicamentis inducit colorem atrum quod

agere proprium est singulæ differentiæ atramenti Sutorii, prout melius superius explicatum fuit.

CAP. V.

De tertia Vitrioli differentia, quod appellatur Coctile, & Vulgare Vitriolum.

Reliquum est igitur describere tertiam Vitrioli differentiam, quam pollicitus sum, hoc autem tertium Vitriolum non concrefcit in Specu ex fillicidio aquæ atramentosæ, neque condensatur ex illa aqua coacervata in lacum, mox estra specum asportata : quemadmodum superius expositum fuit evenire primæ, & secundæ differentiæ Vitrioli : sed factitium est hoc atramentum Sutorium Coctile ab aliis diversum in constructione, ars enim diutiori tempore impatiens, quam breviori nititur agere quod longiori tempore naturâ generat : ceteri eandem causam, & materiam habet hoc, prout alia Vitriola, diversimode tamen præparat ars elaboratque materiam illam, licet conetur imitari naturam ejusque vestigia profecui : etenim ratione materiæ consequitur esse hoc Vitriolum ejusdem naturæ aliorum, veruntamen cum ars sit diminuta natura, æque diminutum evenit, quod efficitur ab arte : propterea Coctile hoc Vitriolum quod est vulgare arte factum evadit aliorum atramentorum imbecillius, imo invalidissimum, & inutile ad usum medicinæ existimant veteres : verum ad infectiones, & denigrationes aptius cæteris esse prodidit *Dioscorides* loco præcitato, ait enim ipse tertium scilicet atramentum Sutorium dicitur Coctile, &c. ne omnia ipsius auctoris verba repetam, sed brevitatæ gratiâ relinquam, ut quilibet ea legere possit in eundem *Dioscoridem* asserentem rationem etiam esse parandi prædictum Vitriolum, quando aqua madefactum decoquitur quare

nuncupa-

nuncuparunt coctile ab effectu ipsius cocturæ, mox in piscinas transfundunt, & residere sinunt hoc certis diebus coalescit in complures formulas digestum, vel tesserarum speciem reddentes, quæ racematim inter se cohærescunt: *Dioscoridis* sententiæ assensit *Oribasius*, lib. 13. ubi tractavit de tertia specie Chalcanti, inquit, quæ sequuntur, Tertium vero appellatur decoctum, & fit in Hispama sed inutile, & viribus infirmis: hoc autem modo parant id aqua diluentes coquunt tum in cisternas, transfundunt ac residere sinunt, quod certis diebus concrefcit, & progreditur referre omnia quæ dicta ex mente *Dioscoridis*, ita quod videntur eadem fere esse ipsius verba: sed aliquis fortasse ambiget quid indicet dictum *Dioscoridis*, viz. aqua madefactum decoquunt, cum hoc careat proprio nomine quod disquirendum est, ut res magis pateat, aut ratione, aut ab eodem auctore, si alicubi hoc pronunciaverit ipse: Ratio profecto persuadet nos censere terram sive lapidem dicamus esse mineræ æris, in quo lapide sunt atramenta, & ideo ab illo lapide eliciunt cum aqua substantiam atramenti Sutorii, mox eandem aquam sic imbutam atramentosamque factam decoquunt, & hoc est dilutum, & madefactum à *Dioscoride*, & *Oribasio*, quod inde lacunis reponunt aliquo dierum spatio, quo tempore concrefcit tandem, & congelatur in Vitriolum: Idem quoque reperiemus assertum fuisse à *Dioscoride*, si memoriæ revocemus scripsisse ipsum, cap. de *Cadmia*, nempe eam extrahi ex lapide Pyrite in quo erant venæ atramenti tum metallici, cum, & Sutorii, quapropter *Georgius Agricola* lib. 3. de *Ortu, & Causis Subterraneis*, scripsit, fieri atramentum Sutorium ex aqua imbuta Pyrite, quod magis etiam experientia quotidiana comprobatur, nam hujus sæculi artifices operantur Pyrite, & ab eo eliciunt Vitriolum quemadmodum in sequenti capite uberius explicabitur: hoc itaque Vitriolum cum enim fiat decoctione appellatum æque fuit ab effectu decoctum vel coctile quod idem est: *Serapio* autem *Tract. de Simplicibus ex Mineralibus*, ubi tractat de hoc Vitriolo, nominavit eum Afron in lingua Arabica, asserens, præterea quod tertium Chalcantum est artificiale bonum ad faciendum encaustum scriptorium magis quam ad usum medicinæ: Idem nominavit *Aircennas* Sa-

hire quod in conficiendo encaustro suggeritur præterea demonstravit, quod magis durum est cum aureo splendore : hoc autem *Guilielmus Placentinus, in exemplificatione Medicinarum Simplicium*, appellavit Calcaturam corrupta voce à Chalcantio : hoc profecto à veteribus parvi factum fuisse conspicuum est, idcirco apud eos in usum habitum non erat fieri præterquam in Hispania veluti scriptis tradiderunt prænominati auctores, veruntamen hodierno tempore habetur satis super, & ubique Vitriolum hoc tertiæ differentiæ in frequentissimo usu, & magnifactum est non modo ab infectoribus verum etiam à professoribus Medicinæ, necnon ab Alchimis : at ne discendam à cultu Medicinæ juxta meum primum institutum censeo confimiles aliis sui generis facultates existere in ipso tertio Vitriolo, quamvis inferiores lepidioresque sint : hoc etiam aliorum facilius solvitur in quovis liquore cum, & per se humescere solet locis, & temporibus humidis instar salis, est enim naturæ salis metallici, si autem soli exiccetur, alteratur, & facit colorem cinereum, & album præterea igni liquefit, & fluit ac bullas facit, inde uritur diu permanens igni quemadmodum, & superiora atramenta : mutatque colorem respectu ignis minoris aut vehementioris sicuti, & minoris aut majoris intervalli temporis prout in album cinereum, & aliquantisper flavescens, at tandem fit rubrum & postremo nigrum. Utinque pictoribus commodum, verum ex hoc coctili Vitriolo quod est tertiæ differentiæ atramentum Sutorum variæ fiunt operationes quemadmodum ex ligno variæ fabricantur Imagines, eo enim utuntur sutores, & infectores ubi denigrare velint lanas, pelles pennas, capillos, sericea, linea, & ossa, & alia multa : Hoc quoque Chimistæ usurpant additis aliis mineralibus ad construendas aquas ardentes corrosivæ, quibus dissociantur dividunturque aurum, & argentum : Alii ignis vi sublimare cogunt hydrargyrum à Vitriolo coctili sale, & nitro ad invicem mistis in Aludel, vase sublimatorio, hoc enim modo parant Sublimatum vulgare, quod est Mercurius coagulatus Vitriolo in sublimatione, quare attestatus est *Joannes de Rupefissa*, inesse in hoc sublimato Philosophorum sulphur, quod est invisibilis tinctura relicta à Vitriolo in Sublimato vulgi: præterea ex

Vitriolo ad rubedinem usto, & æquali portione sulphuris eliciuntur sublimationes sulphuris, flores Vitriolati, efficaces aduersus thoracis passiones: Vitriolo etiam, & nitro fit aqua, quæ præcipitat mercurium, ita quod ejus beneficio non amplius fluidus erit, sed in pulverem redigi poterit, eadem aqua solvit argentum, atque æs, eademque separat argentum ab auro: præterea Vitriolo vulgari additis sale communi, & latere aut tegula fit cæmentum, vulgo appellatum regale ad examinandum, & purificandum aurum: præterea in Medicina quamplurima parantur præsidia cum Vitriolo aduersus multos affectus corporis humani præ cæteris enim ingreditur Vitriolum præsertim Hungarum, ceu validius in compositione Causticorum, quæ *εχαρσλινα* dicta sunt à Græcis, prout scripsit *Gabriel Fallopius, Tract. de Canceriis, cap. 5, & 6.* etsi nullum atramentum facultatem possidet inducendi escaram in cute, quam in ulceribus, tantum inducere solet præsertim metallicum atramentum, teste *Dioscoride, cap. de Chalcity,* verum eo minus agit atramentum Sutorium, nam mollius est atque omnium mitius evadit hoc atramentum coctile quod in ulceribus levem, ac mollem quandam escaram instar sordis, more aluminis agit, ut sæpe experientia habui: Hujus temporis aromatarij abutuntur hoc Vitriolo coctili, & ad albedinem torrefacto, vice Chalcitis, pro compositione Theriacæ: perinde indiscriminatim Septasarij, Unguentariique idem administrant pro Chalcity in compositione diachalciteos *Galenij,* quod vulgo diapalmæ, & Arabum diaphænicum est quod improprie tamen dicitur diachalciteos cum verius diacalcanthum nuncupandum esset: Alii admiscunt hoc Vitriolum unguentis, & hidrargiro, qua compositione illinuntur lue venerea correpti, & *Bernardus Penotus a Portu Sancta Maria Aquitanus, Tract. de Specificis receptis summe* approbavit aduersus podagræ cruciatus Vitriolum Romanum solutum in aqua marina, & decoctum inde applicitum cum linteis: componitur atque oleum, quod instar balsami præstat ad omnes tumores, & vulnera quævis, & ad bombardarum ictus: cujus descriptio sequitur.

Cape, olei olivarum, oleo lini singulorum uncias quatuor viridis æris drachmam Vitrioli Romani drachmæ dimidium, omnia adinvicem commisceantur super cineres calidos donec

solvantur tunc deponatur ab igne, & addatur libra terebinthinae clarae mox clauso vase permittatur fermentari loco calido per octo dies: fit etiam aqua efficax desiccare ulcera tam vetera quam nova abstergit ea, & fluxiones tollit partem affectam corroborando: dentes stabilis, gingivasque à putredine arcet, oculorum lachrymas cohibet, ignem sacrum tollit, scabiem manuum sanat: serpigini confert ut infra.

Cape Vitrioli albi libram, Boli Armeni uncias quinque, Camphoræ unciam unam cum dimidio, ex omnibus fiat pulvis, de quo cape unciam unam cum dimidio, & projice in aquam fere bullientem, & sine aliquantum fervere, inde amove ab igne, & à facibus percola ac usui serva: pluries atque conspexi ulcera quaecunque serpiginosa sanari mirabili successu si fuerint aspersa pulvere sequenti, qui constat æquali portione Vitrioli rosæ, & cerusæ: Conficitur etiam unguentum ex Vitriolo quod absumit carnis excrescentias, & carunculam in collo vesicæ existentem delet & sanat: leni igne decoquatur terebinthina clara usque ad spissitudinem, & duritiem, mox ipsius terebinthinæ unciam unam mitte igni, ut iterum liquecat, & in ipsam obruas scobis coparosæ binas drachmas crebro rudicula lignea commiscendo, quoad perveniat ad formam unguenti, quo liniatur summitas, caputve cereoli, quod frigefactum indurescit, demum modice liniatur oleo rosato, & in virgam immittatur, ipsius enim carunculam tollit absque noxia: alterum est descriptum à *Castore Durante in suo Herbario, cap. de Plantagine aquatica*: Idem legitur in *Chirurgiam Ambrosii Parei Lutensensis Medici Regii*: atque in *lib. de Morbo Gallico*, Editum ab *Alexandro Trajano Petronio, cap. 13. de Misingendi difficult.* & prædictum unguentum constat ex Vitriolo viride æris alumine rochæ, & auripigmento, æquali portione moliris super lapidem porphiritem cum aceto acerrimo, inde soli exsiccatis ex his igitur, & eodem modo decies paratis fit pulvis efficax ad compositionem, quare capiunt hujus pulveris unciam, & totidem litargirii, & cum unciis binis olei rosati coquunt ad perfectam consistentiam: plerisque aliis conducit hoc vitriolum cœtile quibus conferre diximus cætera atramenta tam exterius applicitum quam interius assumptum dum aliis componatur

componatur conferentibus ad opus, aut alio quovis modo præparetur: sic omnium magis tutum exhiberi poterit per os ad debellandos morbos, hoc enim tertium Vitriolum est ejusdem naturæ, prout primum, & secundum atramentum Sutorium, sed eorum imbecilius, & adeo infirmius est, ut à Priscis inutile existimatum fuerit: veruntamen è diverso ratio persuadet nos hujus generis Vitriolum existere magis utile ac tutum, quod etiam experientia habemus, nam si aliorum imbecilius sit atramentum sutorium coctile hoc est in tertia differentia constitutum sequitur, quod lepidius sit & sensim operetur, ita quod minus alterat minusque naturam ejus cui adhibitum est: perinde consequitur hoc magis tutum esse salutare atque jucundum evadere quemadmodum requiritur esse medicamentum juxta mentem *Asclepiadis* præter experientiam qua ducti sunt *Neroterici*, & in usum habent hoc salutare præsidium Vitrioli coctilis à quo consuevere salem elicere, aquam, & o'eum, quemadmodum in sexta Descriptione propalabitur: etsi de his plurima verba facere possem proposita tamen pro nunc satis fore puto: quamobrem ad modum parandi construendique hoc Vitriolum coctile transire consultius mihi videtur.

CAP. VI.

De modo faciendi Vitriolum Coctile.

Humana solertia, & indagine repertus fuit modus faciendi Vitriolum coctile in tertia differentia constitutum, non unus, at per quam varius: primus vero veterum fuit modus juxta descriptionem *Dioscoridis*, lib. 5. de *Medica Materia*, cap. de *Atramento Sutorio*, idcirco scripsit, Tertium dicitur coctile & in Hispania fieri solet, sed inutile ac invalidissimum esse constat: ratio parandi hæc est aqua madefactum decoquunt, mox in piscinas transfundunt, & residere patiuntur, hoc certis diebus coalescit, &c. ex his nulla percipitur descriptio præparationis terræ

terra Vitrioli imò absolute prodidit *Dioscorides* ipse obrui terram mineralem statim in aquam nulla præcedente præparatione, innuit inde remanere madefactum, & solutum in aquam quod est substantiæ atramentosæ, quod percolant à sæcibus, & decoquunt, decoctum postea transfundunt in serobes vel in vasa lignea, vel alterius generis in quibus concrescit tandem in Vitriolum: ab hoc tamen simplici modo construendi Vitriolum satis distant posteriorum alii, etsi didicerunt à *Dioscoride* modum atque ipsius exemplum prosecuti fuerunt, nimirum pleraque alia addere potuerunt, experientia duce, quæ tempore demonstratur, vel casu quandoque operando, aut sedulo artem perficere inquirendo: nam tempore inferiores opem arte ferre naturæ cupientes in melius semper direxerunt magisterium: quapropter alium modum faciendi Vitriolum referam memoriæ, proditum à *Petro Andreo Mathiolo*, in *luculentissimis suis Commentariis in Dioscoridem*; ubi recensuit defossore excavare minera Vitrioli, quam leve existimavit ipse potius terram esse quam lapidem coloris cinerei lividi cum quibusdam maculis luteis referentibus æruginem ferri, & alteris notis viridis æris: veruntamen non animadvertit *Mathiolus* dixisse paulo supra ex alterius opinione Vitriolum sapere proprietatem sulphuris, ferri, æris, aluminis, salis nitri, atque salis communis: præterea longe aberravit ipse *Mathiolus* ubi protulit Mineram Vitrioli esse potius terram quam lapidem, satis enim demonstratum fuit Descriptione prima de Pyrite Vitriolum esse medium inter lapidem, & metalla quibus omnibus locis proportionatus est lapis, teste *Alberto lib. 3. de Mineralibus, Tract. 1. cap. 1.* inquit enim lapidum substantiam esse locum proprium metallicæ generationis, inde *cap. 10.* discurrens de lapidibus repetit locum generare locatum per proprietates Cœli, quæ influunt eis per radios stellarum: Verum cum lapis connumeretur inter species terræ, teste *Galeno lib. 9. de Simplic. Medic. Facult.* hinc accidit ut persæpe plerique nominent terram pro lapide uti est legerè: in ipsum *Galenum* asserentem fieri Cadmiam ex terra, ex qua æs generatur, at si non terram sed lapidem nuncupare velis, hæc sunt verba *Galeni*; verumetiam id ipsum insinuavit loco ubi tractavit de terra Samia, asserens terram

ram metallorum fieri reliquias lapideas : ad ejus vero confirmationem adducam testimonium *Georgii Agricola, lib. 3. de Ortibus & causis Subterraneis, pag. 44.* ubi inquit, fit atramentum Sutorium ex aqua imbuta Pyrite, qui non est terra simplex, sed constat lapide, & ære : quamobrem sat erat atque melius dixisse *Mathiolus* mineram Vitrioli esse terram coloris lividi, &c. sub genere enim terræ comprehenditur lapis, cum reperiatur species Pyritis mollis, & friabilis, ut terram ex incompleta coctione ut satis expositum fuit prima descriptione, *cap. 9. de Pyritis differentiis* : his autem omiſſis ulterius progreditur, quemadmodum *Mathiolus* exponit artifices asportare terram vitriolatam extra specum ex qua construunt montem longum sub dio nempe soli atque pluvie expositum, faciunt : eamque terram sic præmacerare sinit sex mensium spacio licet quandoque eam voluere instrumentis ad hoc munus aptis, ac revolvere opus sit ut melius totaque maceretur terræ Vitriolatæ moles, quo tempore elapso construunt tegumentum supra montem illius terræ mineralis, ut a pluvia tueatur ibique prototidem tempore eam sic digerit ac præmacerari relinquunt : mox ipsam terram ita præparatam immergunt in aquam communem puram affusam in piscinas arte factas, & coopertas eamque optime miscendo agitant cum aliquo ligno, ut aqua imbutatur substantia Vitrioli existentis in illa terra minerali : inde aquam quiescere permittunt donec clarescat fæcesque terrestres, & limosæ resideant, tunc reclusis orificiis ductibusque piscinæ ad hoc munus paratis existentibus prope fundum ferre, vel saltem parum supra fæces prout per quatuor digitos excolant hauriuntque aquam Vitriolatam, quam in caldaria plumbea transfundunt, nam alterius metalli vasa corroderentur ab ista aqua æruginosa : mox aquam prædictam præcoquunt igne supposito hoc interim decoquendo bulliendoque addunt aliquam æris portionem ita ut in eadem aqua Vitriolata dissolvatur, dum velint Vitriolis vires demagis roborare, ac ejus colorem pulchriorem lucidioremque reddere : at vice versa si malint artifices refrangere Vitrioli vires easque lepidiores facere addunt quandam ferri portionem vice æris, demum prædictam aquam Vitriolatam ac perfectè decoctam omittunt aliquantum refrige-

rari auferendo ignem, mox aquam in vasa lignea transfundunt, in quibus concrefcit paucis diebus in Vitriolum, quemadmodum evenit fieri de alumine rochæ vulgo appellato: nunquam tamen caldaria plumbea vacua igni relinquunt aqua, nisi prius modice refrigerentur, alioquin enim caldaria ipsa liquefcere: verum binis his absolutis modis construendi Vitriolum coctile recensitis tum à *Dioscoride* antiquorum ritu, cum & à *Mathiolo* juxta posterioris sæculi usum, sequitur alter recentiorum modus qui satis ab eis distat quippe hunc omnes hujus artis professores nostris temporibus sequuntur.

CAP. VII.

Modus alter est Recentiorum conficiendi Vitriolum Coctile.

Posteriores tempore fiunt equidem eruditiores, tum ex aliorum successibus moniti, cum etiam ex diutissima experientia docti: cuncta enim tempore docuit experientia, quemadmodum demonstratum fuit descriptione prima de Pyrite, auctoritate *Galeno*, lib. 14. *Methodi Medendi*, atque lib. 1. *de Simplic. Medic. Facultat.* nil miri est igitur si hujus sæculi homines faciliori modo, ac meliori, majorisque compendii conficiant Vitriolum coctile: præterea utrum rationi magis adhaereat recentiorum modus constabit ex ipsius explicatione: quamobrem nostræ tempestatis artifices breviori temporis spatio, magnaque industria peragunt Vitriolum: Capiunt ergo glebas terræ ipsius mineræ sive lapidis potius, ut profecto lapis appellari libeat, mineram enim producitur à natura in Pyrite lapide, de quo satis diffuse tractatum fuit loco ut supra: sed redeamus ad glebas Pyritis à minera effoas, eas igitur extra specum asportant ex eisque montem parant sub dio non densum neque immassarum sed sinuosum adeo ut spiracula ubique habeat per quæ
ignis

ignis diffari ratione aeris ac magis accendi possit, quare ignem supponunt ex lignis aridis, & carbonibus accensis quam paucis quantum vero sufficiant ut glebarum aliqua accendantur, nam ita omitendo reliquas glebas facile, & cito aggreditur ignis, ipsæ enim glebæ sunt igniariæ, idcirco ex se continuat ignis in eas, & augetur donec prorsus omnes urantur glebæ: perduratque Incendium uno mense, quandoque duobus, tribusve mensibus, & quatuor plus minusve secundum majorem vel minorem quantitatem substantiæ sulphuræ in terra minerali contentæ: odorem enim sulphuris abominosum refert terra ipsa dum crematur, enittitque flammam prout proprium est sulphuris: mox terram illam ita combustam in piscinas aquæ plenas obrunt artifices agitando miscendoque eam ut aqua imbeatur substantia vitrioli inde aquam vitriolatam a sedimento claram hauriunt, & in caldaria plumbea transfundunt, quam igne supposito præcoquunt; verum dum ebullit medio cocturæ, vel parum supra vel infra incirca addunt modicum ferri veteris aut glebæ æris juxta intentionem operantis, prout superius expositum fuit: *Gabriel Frascatius lib. 1. de aquis Thermalibus Returbii in agro Ticinensi*, censuit quod in Hetruria apud Massam observatur admiscere æs aut ferrum in aqua Chalcantiosa dum ebullit, alioquin non concreset in Vitriolum, nihilominus deceptus est; nam experientia patet in Vitriolum condensari aquam atramentosam quamvis non addatur ferrum, neque æs: aquam itaque vitriolatam, & decoctam vertunt in vasa lignea in quibus tandem frigesceus congelatur in Vitriolum: unde prænaratis conspicuum est hujus sæculi artifices Vitrioli convenire partim cum *Dioscoride*, & cum *Mathiolo*, eis itaque aliqua in parte assentientes eodem modo procedunt in construendo Vitriolum saltem in medio, & in fine magisterii veluti imbuitione aquæ ex substantia Vitrioli existente in terra minerali conveniunt atque in depuratione, & colatura ipsius aquæ, necnon in ejus decoctione, & congelatione in Vitriolum: verum magnopere dissentiunt in principio magisterii cujus opus cogitur in præparatione terræ mineralis quod magis refert ad extractionem Vitrioli faciliorem ac breviorē ac in majore quantitate: nam *Dioscorides* nullam prodit terræ mineralis

præparationem: *Machioli* vero etsi primam videtur docuisse præparationem, quæ est macerare per annum terram minerali Vitrioli, quam ita præparatam existimavit sufficere, ut inde possit in aquam obrui, & in eam solvi substantiam Vitrioli totam, & hoc modo segregari Vitriolum à terrestreitate, nihilominus ipsa est diminuta præparatio: Perfecta autem, & uberior præparatio est plane quæ sequitur, nempe ubi Posteriores artifices Vitrioli comburunt Pyritem, id est terram minerali ut facilius à terrestreitate discontinuetur substantia Vitrioli, quod elicitur instar salis est enim sal metallicus, quamvis à sale vulgi differat colore, & facultate: quippe axioma est extrahi salem ab omni re adulta incinerata ut gratia exempli, scripsit *Galenus* ex mente *Aristotelis*, lib. de *Utilitate Respirationis*, pag. 69. de calamis utlis, & aqua bullita ad ignem: nam ex cinere, & aqua bullita fit lixivium, quod si decoctione evaporetur concrefcit in salem illius generis quale natura produxit in illam substantiam: eodem igitur modo videlicet igne urendo, & aqua solvendo prorsus tota elicitur Vitrioli substantia ab ejus terra minerali, mox decocta, & refrigerata concrefcit in Vitriolum: alioquin non ita abunde evenire censeo primis modis operando, viz. *Dioscoridis*, & *Machioli*, quibus nisi paucissima pars substantiæ Vitrioli extrahi potest: nondum enim à natura fuit præparata subterraneo igne præterquam paucissima, nam si multa esset æque sequeretur jam præparatam verti in primam vel secundam Vitrioli differentiam: & enim vero hujus terræ mineralis præparatio fieri non potest in subterraneis locis à natura nisi satis longo temporis cursu, cujus perfectionis indicium est Vitriolum stalaeticum, aut aqua viridis, ex qua fit alterum Vitriolum quod superius appellavimus condensatum: quapropter ejus deflores avaricia compulsi quæsierunt ante partum naturæ maturum accelerare ipsius fructus ad intempestive decerpere eos: hinc magna industria ceperant primi artifices excavare terram Chalcantiosam, ex qua inde immerita tantummodo aqua eliciebant Vitriolum tamen cum decoctione: Posteriores vero existimaverunt magis copiose evenire hoc si sub dio macerassent per tempus terram minerali soli, & pluvie in cumulos congestam: & in reliquis agebant,

ut supra expositum fuit, ita ut votis suis magna in parte negotium respondisset: præterea tanta increvit lucri cupiditas, ut animadverterint posteriores neque in sole vim tantam inesse ut perfecte in parvo tam temporis spatio præparari possit terra mineralis, ex qua inde possit penitus elici substantia Vitrioli: quemadmodum reperierunt plane evenire ex combustione mineralæ ipsius cum igne, quippe ignis cætera elementa superat, et si adeo temperari potest, ut sæpe vicem gerat caloris naturalis: præterea norunt nostræ ætatis artifices esse minoris utilitatis modum recensitum à *Mathiolo* in præparatione terræ Vitrioli, dum eum elicere velint, nam multum ipsius Vitrioli substantiæ deperditur, & dissipatur humi: quamobrem scriptis prodidit *Mathiolus* è specu emitti terram mineralem soli, & pluviam exponendam absque ullo margine quo colligi, ac recentiori possit, si quid ipsius substantiæ Vitrioli solvatur: Posteriorum autem modo comburitur terra mineralis effossa è specu, & in montem parata, ut supra dictum fuit inde in piscinas aquæ obruitur his enim satius faciliusque imbuatur aqua Vitrioli substantia hac præparatione ignis discontinuata enim, & solubilis facta est substantia mineralis absque ulla deperditione Vitrioli: In reliquis vero hi æque procedunt superiorum more: ex quibus recensitis habemus tertium postremumque modum construendi Vitriolum coctile esse aliorum uberiorem faciliorem atque magis tutum, cum & in breviori tempore expediatur opus, & tota extrahatur substantia Vitrioli: Præterea non dissimili ratione ferre primi modi à *Dioscoride* recensiti artifices qui hoc sæculo vivunt, probarunt deponere Vitriola jam facta eaque, ut dicunt affinare cujuscunque regionis sint, nam illa reducunt ad formam, & similitudinem Vitrioli Romani ob majoris lucri gratiam illud enim majori pretio venundant: Verum antequam ejus depurationis modum exponam ordo exactæ descriptionis historiæ atramentorum me cogit, ut in apertum producami quæ leguntur in *libris Spuriis Galeni*, & in discussionem in veritate revocem.

CAP. VIII.

*Supposita corruptaque sunt in Spuriis
Galenii scripta.*

INanis & veritati diversa in hac Vitrioli historia occurrent animadvertenda, quæ antequam explicassem Vitrioli differentias, nec non modum construendi perficiendique eum artis auxilio, ubi natura defecerit, cum alterum reperiri, atque alterum hauriri soleat productum perfectumque à natura in visceribus terræ: exacte percipi non potuissent: quapropter in hoc posteriori capite de eis æque agetur: legitur itaque in *lib. Spurium Galeni, de Simplic Medicam. pag. 90*: Chalcanthum in metallis invenitur cujus est quod naturaliter foditur, cujus quoque optimum dicimus quod est colore cæruleo potius quam pallido, & aliud quod est hoc quidem fit admista enim aqua copiosa coquitur in plumbeo vase satis amplo, & sic ex partibus copiosis instanter compositis veluti laminæ insequuntur, post quod ipsum Chalcanthum in glebulas dipartitum spartitoris agglutinat, verum est optimum quod ex colore, prout diximus cæruleo grave mundum perlucidum, & viscide stringere potest: eodem loco subsequenter addit sub ordine alterius capituli hoc titulo, *Item de Chalcantho*: Chalcanthum in metallis fit, quando enim æs remissum est, & purificatur aqua frigida aspergitur subito, aut in fimo conficitur, ipsum flos est in specie millii, & optimum est quod est rotundum grave, & aliquatenus splendidum siccum fragile si levigetur adulteratur tamen scobe æris, quæ frangitur: Verum enim vero æris flos vires habet viscidas, & stringentes, sic enim cicatrices deducit, & factas in gulis extenuat: ex prædictis maxima admiratione affectus sum cum authorem istum incaute exorbitare comperiam, nam nullo discrimine in unum miscet alterumque confundit, satis enim constat Chalcanthum quod in mineris inter metalla concretum

concretum à natura coloris non modo cærulei cum, & alterius coloris reperiatur, quemadmodum superius expositum fuit, nil aliud sane esse præterquam Vitriolum stillaticium quod alia coctione non eget nec alio vase, cum eis superfuerit naturalis decoctio facta in visceribus terræ ceu propriis naturæ vasibus, ut antea prodidi: cætera quæ sequuntur verba auctoris, viz. admista enim aqua coquitur in plumbeo vase; Indicant tertiam Chalcanthi speciem quod ut construant eis expedit urere mineræ terram quæ non viridis veluti ejus aqua seu succus est, nec cærulea, neque in stiris existit, prout Vitriolum stillaticium, sed glebosa, & coloris descripti, ut dixi existere in Pyrite, mox terram hanc ustam obruunt in aquam, præmacerant, & colant inde, in plumbeo vase decoquunt quantum sufficere videatur, idcirco ab effectu coctile Chalcanthum fuit appellatum, idem est Vitriolum vulgare atramentumve Sutorium: Deinceps progreditur auctor ipse discurrens his subsequentiis verbis, viz. Chalcanthum in metallis fit, quando enim æs purificatur aqua frigida, aspergitur subito aut in fimo conficitur flos est in specie milii: ò quanta verborum diversitas hæc est, nam Chalcanthi historiam perturbat cum flore æris, atque rasili æruginè, cum hæc tria distent omnia inter se: satis enim patet apud *Dioscoridem lib. 4. cap. 47.* quod si æs ignitum illico irroretur aqua frigida oboritur flos æris in specie milii, qui à massa æris frigefacta excutitur, non autem Chalcanthum: huic sententiæ *Dioscoridis* assensit *Georgius Agricola Germanus*, dicens, Vel vice aquæ refrigerant æs ignitum, & fusum follibus insufflâdo, quemadmodum, & *Gabriel Fallopius lib. de Fossilibus, cap. 17.* retulit fieri à recentioribus in Botio Germaniæ Castro, ita ut ex refrigeratione aqua cum scopâ vel follium insufflatione excitata constipatur æs in superficie, & partes ipsius interiores ustæ agitantur, & exeunt, harum quædam adhærent massæ æris quam panem aut placentulam vulgus fusorum appellat, ex qua excutitur flos æris: aliæ vero partes ascendunt cum favillis, quas inde per fornacem dispersas colligunt artifices, & abluunt à cinere sic itaque reperiunt florem eris concretum in granula rotunda instar milii, vel parum minora nunquam Chalcantho comparanda: ejusdem sententiæ fuit *Amatus Lusitanus in Dioscoridens⁷⁰*,

Dioscoridem, dum ait flos æris est quædam pars subtilis granulosa, quæ ex ære ignito ebullienteque, & aqua resperfo ascendit, & ferreo operimento adhæret : Si vero æs. sub fimo ponatur haud in Chalcanthum, sed in æruginem vertitur ob urinae, & fimi nitrositatem, teste *Faloppio* libro præallegato, cap. 18. de æruginè æris, ait enim omnia humida acria, prout vinum acescens, vel acetum ipsum, vel quibus sit sal, & urina, & similes humores corrumpunt metalla, quod non accideret in aqua pura quamvis in ea diu permanerent, aqua enim pura non penetrat ea, sicut nec oleum dum recens pingue, & acreum sit non penetrat, nec putrefacit ea ob suam visciditatem, imo ea conservat, at postquam oleum veterascit rancescit, & acre fit, tunc metalla putrefaciendi vires habet : quapropter in æruginem verteretur æs quotiescunque ejus animæ vinaceis injectæ contegantur, vel aceto demergantur, vel supra acetum suspendantur vase clauso, & in hipocausto reposito ut ex acri vapore aceti corrumpantur, spatio enim dierum decem efflorescit ærugo, quæ tunc insidens deradatur : prout legitur eodem *lib. Spurio*, quamvis confundat æruginem cum Vitriolo, quæ omnia distinguit *Dioscorides*; & discriminatim docuit ea libro, ut supra cap. 50. cui assentit *Plinius*, lib. 34. cap. 11. de æruginè æris, atque de flore æris; mox eos sequutus *Oribasius*, lib. 13: ait, æruginem æris fieri si super vas aceto quam acerrimo plenum aliud ponatur vas æneum : & inferius dixit de flore æris hoc est Chalcuantos, quem aliqui veterum appellarunt psegma, & resegmen, optimus est friabilis in aritu rufus milli. forma gravis modice splendens; præterea *Galenus* apertissime explicavit hæc omnia, lib. 9. de *Simplic. Medicam. Facult.* ibi enim asseruit Vitriolum nominari à Grecis χαρμυδον, mox discriminatim ac distincto capite, tractavit de flore æris sub nomine χαρμυδων, ita enim Græce nuncupatur : eandemque differentiam cognovit, & scripsit Doctissimus *Gabriel Fallopius*, *Tract. de Fossilibus*, cap. 16. de flore æris : quamobrem omnibus, qui rationes via non aberrant palam erit ipsum authorem deceptum fuisse à maxima affinitate, vel similitudine nominum, cum itaque seorsum, & falsa assenserit, ac prorsus repugnaverit sententiæ *Galen*i, & modo dicendi ipsius, unde pro com-

haberi consequitur non fuisse *Galeni* hujuscemodi phrasim, sed dubio procul alterius nescii desipientisque authoris : quare prædicti libro merito *Spurii*, & falso attributi fuerunt *Galeno*. Sed de his fatis.

C A P. IX.

De modo depurandi Vitriola quævis, eaque reducendi ad formam Vitrioli Romani,

Hominum insatiabilis animus reperit artes ; Natura duce, ut attestatur *Cicero*, primo de *Legi.* Vi tamen rationis, qua naturæ exempla secutus animus solers vias rerum remotas paulatim explorat, inde experiendo usum agit, & artes adipiscitur : propterea res ad vitam necessarias consequitur : defatigantur profecto homines more apum, & sagacis formicæ in hoc vitæ curriculo, ut post laborem conquiescant : idcirco *Cicero de Sen. nam.* dum sumus inclusi in his compagibus corporis, munere quodam necessitatis, & gravi opere perfungimur : Unde *Virgilius* i. *Georg.* ait,

— Labor omnia vincit
Improbis, & duris urgens in rebus egestas.

Et *Horat.* lib. i. *Epistol.* inquit,

Impiger extremos currit Mercator ad Indos,
Per mare pauperiem fugiens, per saxa, per ignes.

Corporis itaque labore, & animi anxietate se accingunt homines, aut egestate oppressi, aut non modo divitiarum, sed & opum cupidi, aut virtutibus incumbentes, juxta dictum *Aristot.* i. *Metaph.* omnes homines natura scire desiderant : quæ omnia certa ratione opinantur ad deligenda bona rejiciendaque con-

traria : hæc sunt propriae dotes hominis, quem Omnipotens, & Maximus Deus creavit ad imaginem, & similitudinem suam : Idcirco Cicero de Leg. & 3. de Offic. & 2. de Natura Deorum, atque Ovidius 4. Met. asseruerunt unaniri consensu, Hominem esse animal sagax generatum à Supremo Deo administratorem, ac dominum rerum omnium quæ infra Globum Lunæ continentur : unde Plinius in Proemio lib. 12. scripsit, Summumque munus homini datum : hinc Galenus lib. 1. de usu partium corporis humani, cap. 2. & lib. 13. cap. 11. dixit. Homo est sapiens, & politicum animal, & solum eorum quæ sunt in terra diuina animalibus quæ in terra sunt, sed etiam quæ in mari, & in aerè sunt, dominatur, pace non minus quam in bello idoneum, manibus leges scripsit, aras & simulacra Düs erexit, uniuersa artium instrumenta construxit. Verum ne egrediar à proposito nimirum superiores exortà sunt elicere Vitriola à mineris, inde Posteris artem construendi ea instituerunt, quam Recentiores ingeniose auxerunt quibuscunque potuerunt : hodierno enim tempore eliciunt non modo Vitriola à mineris, & arte construunt ea, sed ea quoque facta solvunt in aquam, ceu in primam materiam, ut retrogradiantur, quæ mox facilius depurantur, & resinantur, ut more artificum eorum loquar, nam iterum reducant ea ad formam Vitrioli, sed meliorem, & ad similitudinem Vitrioli Romani, quod magnificiunt infectores ad sericea inficienda, eumque libentius aliorum eligunt, cum enim mollius ac lepidius sit ad inficiendum absque erosione sericorum : Reliquum est promulgare modum quo utuntur ad depuranda Vitriola : Inprimis parant instrumenta quæ hujus magisterii usus exposcit ; hæc sunt furni duo ex cemento, & lateribus testisve constructi, quibus duo caldaria plumbea condunt artifices, quorum unum explent aqua communi inde ei subijciunt ignem, ubi vero ferueat aqua immergunt rude quodcunque Vitriolum in illud aquæ Caldarium, & illico fere solvitur Vitriolum : Tunc cribra duo ænea crebris pertusa foraminibus, & manubriis binis fulcita habeantur, quæ manu teneri, & apprehendi possint, quorum fundo sit stratum ex fragmentis æruginosi veterisque ferri : & statim cum solutum fuerit Vitriolum in aquam obruitur unum cribrum cum ferri
fragmentis

fragmentis per medietatem horæ, eaque transcurſa extrahatur cribrum, & immediate demergatur alterum cribrum cum aliis ferri fragmentis fundo cribri ſtratis, & ſic per idem temporis ſpatium dimittatur, ut ſerveat in caldario, quo elapſo extollatur hoc, & iterum infundatur primum, & ita inceptus ſucceſſive perfeveretur ordo ſingula media hora mutando eadem bina cribra modo unum, modo alterum, donec ferrum penitus devenerit rubeum: quod indicat Vitriolum ære exutum à ferro: Veruntamen animadvertunt addere aquam in caldario ſi fervescendo defecerit, ubi vero conſpicuum apparuerit præparatum ſignum expurgationis Vitrioli ex ære, aut adeo ſatis diminutum æs ſit in eo quod lepidius evadere poſſit Vitriolum, tunc aquam Vitrioli ſic præparatam transfundunt è caldario in caſam, aut in ſolium ligneum, ibique dimittunt donec clareſcat, inde eam transferunt in alterum caldarium plumbeum penitus omittendo cribra ænea cum ferro, ea enim non conveniunt præterquam primo caldario, ſubjiciunt ignem mediocrem ex lignis mollibus, & lentis ut ſuaviter ſerveat uſque ad perfectam coctionem, quod eveniet tempore decem, vel duodecim horarum in circa, ea autem coctio perfecte agnoſcitur dum aliquot guttæ ipſius aquæ Vitriolatæ effundantur ſuper tabulam ligneam ſiccam, & mundam, ibique frigeſcæ dureſcant optimeque concreſcant, tunc perfecte coctam indicant aquam aptam concreſcere in Vitriolum, animadvertere tamen licet ne nimium dureſcant, quod eſſet aduſtionis ſignum, quo in caſu non bene ſuccederet Vitriolum proinde effundunt ipſam aquam in ſolium ligneum, ut clareſcat mox eam transfundunt in ſitulas æneas, quibus concreſcit in Vitriolum forma ſitulæ, ſi vero ſuperfuerit aliqua pars aquæ inconcretæ revertatur in primum caldarium in quo ſit alia aqua Vitriolata fervescens dummodo caldarium non fuerit plenum: inde panem Vitrioli ſic appellant eum concretum in forma ſitulæ æneæ eliciunt à forma ænea, & reponunt in vas ligneum inſtar ſitulæ, aut hujusmodi aliud, aut in ciſtam vimineam craſſam unius digiti tranſverſalis, quæ conteſta ſit opus exigit ex virgultis per medium exciſis: & ad uſum ſervant hujusmodi Vitriolum, profecto cariori prætio aliorum exiſtimatur, excepto Romano, cui

approximatur imo æmulatur eum : præterea sedimentum quod in fundo caldarii, necnon, & in cribris æneis residet post decoctionem si conflagretur in æs vertitur, nam æris est substantia, quæ ob ponderositatem fundum petiit : etenim vero in hac Vitrioli depuratione exeditur ferrum, & commutatur in æs quod infra fusius exponetur.

CAP: X.

Ut fixetur Vitriolum, rubescatque ac fusile igni tueatur.

ET si apertissime demonstratum fuit initio hujus tertiæ descriptionis Vitriolum liquabile ac fusile esse absque accensione quia in eo consumpta est cremabilis pinguedo sulphuris, & partes sulphuris fixas tantum remansisse in eo, cum aliqua humiditate Mercuriali non fixa quæ evaporat igni absque ulla accensione, ut jam dictum est, attamen hoc sequitur incommodum quod relinquitur Vitriolum aridum rubeum, & terrestre adeo quod penitus ineptum est fusioni ignis postquam amittit humiditatem Mercurialem, ab ea enim fusibilitas emergebat : quanquam in ipsomet Vitriolo vigeat humiditas salis fixa, & permanens igni, quæ apparere nequit nisi prius dissolvatur, & à terrestreitate corporis ipsius Vitrioli rubificati eliciatur auxilio alicujus liquoris : quamobrem persæpe excogitavi quomodo præparari posset Vitriolum, ut totum cum sua humiditate Mercuriali fixum igni fusileque permaneret : idcirco insudavi, & multa expertus sum, ex quibus denique speratum exitum obtinui, nutu Dei omnipotentis, quamobrem, ceu Dei donum aliis largiri cogor : Ecce igitur quod in lucem profero, madescat Vitriolum aceto rubeo acerrimo non distillato, & desiccetur cinerum calore quod septies reiteretur, una die; inde tritum ponatur in ollam novam quæ obruretur luto sapientiæ quale est quo utuntur Chimiste, prædictaque olla igni carbonum.

bonum exponatur per diem naturalem, eo enim temporis spatio vertetur in calcem rubeam subtilem, quam dissolvi exigite opus in aceto rubeo ad duplum sui ponderis, verum in aceto soluta sint in primis uncia quatuor salis ammoniaci : hinc calx Vitrioli mista cum ipso aceto ac in ampulla vitrea recondita fimo calido contegatur per diem naturalem atque diutius, donec omnino solvatur, fluidusque fiat liquor, qui extrahatur, & linguis filtris sensim stillatimque emittatur, demum soli, aut levi calore cinerum densetur, ac iterum concretum solvatur in aceto preparato cum sale ammoniaco, & superiori ordine sub fimo deinde extrahatur, & colo bis trajiciatur tandem leniter congeletur : hæc autem operationes quatuor vicibus reiterentur, quibus ad unguem servatis eveniet equidem Vitriolum rubeum subtile, & fusile igni persistens : Aliam preparationem circumferri vidi, ut infra ; Inmitte Vitriolum electum in ollam figulinam, quæ luto clausa atque exiccata locetur furno calido per noctem hinc mane extrahitur Vitriolum rubeum, quod licet dissolvi in quatuor partibus aquæ communis fiet autem solutio ista per se viginti diebus, hinc colatur atque servatur : Quidam vero stillant filtro, & calore semi-sopito coagulant toties, quod super laminam ignitam positum fluat.

CAP. XI.

De Atramentorum affinitate cum Metallis.

ETsi antescrispis demonstratum fuit atramenta esse media inter lapidem & metalla, imo propriam existere genealogiam metallicam in atramentis: Veruntamen fat mihi fore non videtur, nisi exempla aliquot hic subijciam, quæ nobis in dies ostendit experientia ex quibus percipitur atramentorum affinitas cum metallis: Quorum itaque hoc primum patet exemplum

si ferrum minutum, prout limatum, aut tenuissime laminatum immergatur in aquam, in qua solutum sit Vitriolum, sive nativum, sive factitium, dum satis ærosum, ceu quod depromptum est ex minera plurimum æris continenti, deinceps igni mittatur, ut bulliat per aliquod temporis spatium, ut puta duarum horarum, vel circa, aut donec permiscendo virga lignea aquam atramentosam eamque agitando percipiatur ferrum profus solutum, quemadmodum accidit illis qui Vitriola qualiacunque ressinant, ut supra dictum fuit, aut si laminam ferri jam in aquam atramentosam obrutam extraxeris post debitum ebullitionis tempus non penitus solutam, sed corrosam partim, & rubeam, ut æris colore infectam conspexeris, accidit enim aliquando non esse aquam illam atramentosam adeo validam, ut penitus laminam corrodere solvereque valeat ob minorem Vitrioli quantitatem in ipsa aqua soluti, aut quia minori temporis spatio ebullierit ferram in aqua Vitriolata, sive atramentosa dicatur, prout exigit opus: hæc autem operatio toties reiteratur, quoad ferrum profus exedatur quod succedit dum Vitrioli virtus vigeat in aqua, alioquin si diminuta, vel consumpta esset ex crebra reiterata operatione adeo, ut nullo colore inficiatur ferrum minimeque excedatur, tunc necessario vigoranda esset aqua; cum reiterata additione Vitrioli, & solutione ejus quod demum si superfuerit post operam ferri excolatur, & condensatur in similitudinem Vitrioli Romani: Ferrum vero quod exesum residet instar luti decoquitur conflagraturque igni, & in æs verum commutatur: idem quoque evenit si ferrum obruatur in aquam atramentosam quæ non arte facta, sed ope naturæ propriæ sit talis: quemadmodum attestatus est *Georgius Agricola, lib. 2. de Natura eorum quæ effluunt ex Terra*, ubi scripsit quod Smolnicii oppido montis Carpatii ejusque partis Ungariæ; quæ Dacia nominabitur, cernitur aqua atramentosa quæ ex puteis hausta, & in canales triplici ordine, locatos, per quos defluit, infusa in eam ferrum minutum: Incolæ injicere solent, exceditur enim & quasi lutum quoddam fit quod postea in fornacibus excoctum mutato colore vertitur in æs purum, & bonum, in Chalcantio enim est initium transmutationis ferri in æs, nam & confestim color immutatur: eodem quoque

quoque modo contingit elici aurum à Vitriolo quando idipsum contineat, prout sæpe vidi ex Ciprio Vitriolo, quod in se continebat aurum : quidam enim Chimici igni dissolvebant eum in aquam communem, vel fontis, vel putei mox in eam ferri laminas immergebant, ac igni ebullire mittebant quoad laminarum exterior pars exesa, & auri colore infecta esset, quam abradebant, ac eam decidere faciebant in catinum figulinum aqua simplici, & limpida fere plenum, & tandiu hoc opus reiterabant quam diu ferri laminæ essent exesæ, & aurea limositate onustæ, demum quod ex eis exesam residebat imo catini afficcabant ab aqua, & fornace decoquebant usque ad liquefactionem, quod inde effundebant in canale ferreo cavo aperto propriam aurificum instrumento, & reperiebant virgam auream optimam, & sic de singulis censendum est : aquam vero quæ superest cum Vitriolo soluto decoquant rursus inde effundunt, & frigido concrefcit in Vitriolum, at satis mitius, quam prius fuerat, & hoc optimum est pro infectoribus fericorum ; aliud Vitriolum magis ærosum, virosumque, & acre conducit lanis lineis, & coriis tingendis, præterea hujus artis Professores hoc periculo probant Vitriolum quodcumque sit negotio suo magis congruens, nam si ferrum confricetur ipso Vitriolo humefacto sputo, vel aceto, aut alio quovis liquore, & illico inficiatur rubedine æris, aut luteo colore auri, aut alterius metalli vestigium appareat in ipso ferro tunc tinctoria metallica atque metalli ipsius prædominantis in Vitriolo indicium erit.

CAP. XII.

*Ex Vitrioli Proprietater ferrum
commutatur in Æs, & quo-
modo hoc fiat?*

JAm pluribus in locis hujus operis demonstratum fuit Vitriolum, sive atramentum Sutorium dicatur salis metallici genus esse in exteriori parte unius colore existens quoddam, & alterius coloris aliud, tum etiam diversa juxta qualitatem metalli exuberantis in ipso Vitriolo: tot enim sunt Vitrioli differentiarum quot sunt metalla, licet mixta ad invicem reperiantur nihilominus, ut plurimum saphirini coloris est aut viridis: etenim omnium magis superabundat æs in Vitriolo, quamobrem consequitur in occulto Vitriolum continere colorem æris rubeum; ita quod Vitriolum quodcumque in adustione fit rubeum, naturalis est color æris quod Philosophi appellarunt Venerem, & hoc ♀ caractere, viz. Veneris indicarunt æs, quod inclusum in occultis Vitrioli visceribus continetur, cujus contactum Mars illico complectitur, & in Venerem cito convertitur per hunc salem dictum Vitriolum vulgare: appellarunt stillicidium Veneris atque gummam cupri, pro Marte autem intellexerunt ferrum, teste *Joanne de Rupe-scissa, lib. de Quinta Essentia, cap. 13.* in quo ceteri convenerunt Philosophi: Unde Poetarum anam arripuerunt de amore Martis & Veneris scribendi, quorum proles est Cupido Deus amorum, hic est magnus ille consensus, & sympathia inter Venerem, & Martem, quos in adulterio deprehensos Vulcanus subtilissimo invisibilique rete colligavit: fictus autem fuit Vulcanus ab antiquis Deus ignis, qui Jovi fulmina, & aliis Diis arma adversus Gigantes fabricavit: idcirco habita fuit experientia, quod ope Vulcani nempe ignis ferrum in æs optimum, in Vitriolo contentum, colligatur & commutatur

commutatur modo, ut infra exponetur : quamobrem enodatur ænigma à Poetis effictum, ne tamen aliquem magna teneat admiratio si pluries repetiero solutionem Martis cum menstruo salis metallici, cum neque brevitati inhæream, neque prolixitati innitar, verum publicæ utilitati inservire animus est mihi : occasio igitur recensendi multos variosque effectus, qui ex his eveniunt me cogit repetere magisteria, ut magis aperiuntur, nam sæpe repetita dilucidiora sunt, etsi erubescunt quidam discere aliquid de quo semel dictum sit, nunquam nimis est dictum, quod satis non est dictum, eo magis cum in præsentiarum referam mensuram, & pondus, quæ in antecedentibus capitulis non fuerunt explicata nihilominus scitu necessaria, ac digna sunt: Quare ad actum practicum propero.

Cape Vitrioli valde ærosi quemadmodum est Hungarum aut ex Agort agri Bellunensis, aut alterius regionis quod rubore inficiat ferrum in fricatione : hujuscemodi Vitrioli igitur libras mille, & aquæ communis quadraginta situlas sive sit putealis, sive fluvialis, sive fontis, sive pluvialis uti cisternæ, harum quælibet ad hoc conducit dum limpida sit, hæc adinvicem mittantur in caldarium plumbeum cui supponatur ignis, ut ferveat aqua, & dissolvatur Vitriolum, tunc immergatur ferrum fractum, vel laminatum quamvis vetus ad quantitatem librarum centum, & quinquaginta stratum in cribris æneis, aut citra cribrum confunditur in caldarium cum aqua Vitriolata, quæ dum leniter fervet ferrum exedit, corrosumque decidit inò caldarii partim etiam coloris æris adhæret ejus substantia ipsismet laminis, quæ elatæ extra caldarium abraduntur cultro : præterea auferatur spuma supernatans aquæ, & servetur immiscenda aqua sua Vitriolata ubi post Veneris extractionem proceditur ad Vitrioli concretionem, quod sic evadit lepidius quam antea esset, nam Venere exutum à ferro Vitriolum deponit tantam corrosionem : his itaque peractis ubi desierit infici ferrum post abrasionem rubedinis æris desieritque operari Vitriolum, quia penitus deposuerit æs, tunc sensum caldarium eximaniatur aqua, quæ in alterum caldarium affundatur cum spuma jam custodita, & ebullire mittatur donec intumescat, & bullas faciat, hæc indicant perfecte decoctam esse aquam Vitriolatam

triotatam, & paratam concrefcere in lapillos quod fatis fupcrius fuppoſitum fuit, hoc tamen non amplius prætaâctum, ſcire opus eſt quod Vitriolum ita elaboratum diminuitur in pondere adeo quod quinque partes centenarii ipſius Vitrioli amittuntur ac deperduntur, veruntamen majoris lucri eſt Vitriolum, quod perficitur, majori enim prætio emitur ab infectoribus ferricorum: præterea eſt majoris quæſtus æs quod eliciunt ex Vitriolo, & ferro: nam pro qualibet centena Vitrioli lucrantur artifices decem libras æris pulcherrimi, hoc itaque modo colligatur quod abraſum fuit à laminis, utique etiam quod exeuſum reſidet imo caldarii, & utrunque abluunt ab omni terra, & immunditia aqua dulci donec exeat aqua clara tunc exſiccant hoc meta'lum, & igni fuſionis ut moris eſt liquefaciunt utrunque adinvicem cum fale nitro, & modico Vitri tui: hæc enim abſtergunt, & accelerant fuſionem æris inde Vitrum glutinis inſtar ſupernat quod forcipe educatur, & illico ſuper æs fuſum aſpergatur modicum ſalis ammoniaci ut fatius clareſcat tandem effundunt illud æs in Cinalem ferreum in quo evenit forma virgæ æris perfectiſſimi, aut ex eodem ære fuſo formantur placentulæ juxta ejus quantitatem, quas appellat vulgus panes æris: hic eſt exitus primi modi nempe convertendi ferrum in æs virtute Vitrioli de quo recenſita ſufficiant; nunc autem alios modos aperiam qui fere ſimiles ſunt primo vel parum diſtantes: eſt primus iſte enarratus magis tritus magisque in uſu, & approbandus eſt: nunc attendite ſecundum modum:

Cape ferri limati libras viginti locetur in caſſulam ligneam inſtar cribri tenuiſſime pertuſam quam recondere opus exigit in ollam aquæ plenam cum libris ſex Vitrioli Hungari, inde bulliant donec fere tota decreſcat aqua, tunc enim reſidebit limatura corrupta inſtar luti cinerei ſubleonati quæ abluenda eſt aqua mox exſiccanda demum igni liqueſcet, & in æs vertetur: prædictis, ſequitur tertius modus: Cape Vitrioli validioris nempe valde æroſi libras centum, Aluminis rochæ, ſalis nitri, ſingulorum libras quatuor, Aquæ d'leis libras trecentum, omnia bulliant in Caldario ut diſſolvantur, tunc permittatur aqua parum frigeſcere cujus limpidum clarumque effundatur in alterum Caldarium in quo ferveat cum additione viginti librarum ferri
lima

lima attenuati, & sicbu liant tempore quo dici possit oratio unius credo tunc auferatur ignis penitus, at t caldarium ab igne quod per optime supertegatur l rigulis laneis crassis rudibusque, & ita permittatur q iescere per sex horas, inde baculo spatulave agiteur permisceaturque, n ox iterum operiatur, idemque reiteretur singula hora agitando usque ad horas sex quibus peractis effundatur tantummodo aqua, deinde tollantur faeces quæ resident fundo caldarii exsiccentur, & liquefiant igni fusionis cum sale nitro, & tartaro crudo juxta ritum, & ordinem fusorum, vertentur enim in æs perfectissimum: Alii vero ferum cum sale nitro, sale ammoniaco, una eum Vitriolo decoquant quod inde in substantia n Cupri convertitur: tandem aquam atramentosam quæ superfuit ebullire mittunt, donec ex tribus partibus binæ tertiæ decrescant, tunc deponatur ab igne, & in eam demergantur arundines, & rudiculæ, quibus adhaerent lapilli pulcherrimi ipsius Vitrioli, quod ubi jam refrixerit spatio quatuor, vel quinque dierum concrefcit.

CAP. XIII.

Sulphur Vitriolatum quod elicetur à ferro, alioquin à Neotericis dicitur Crocus Martis.

ET si sulphur non modo à ferro verum etiam ab omnibus aliis metallicis educi potest abique opere Vitrioli vulgaris, cum eveniat hoc plurimis modis, de quibus hic non est differendum, præterquam propositum de Vitriolo cujus ope extrahitur sulphur à ferro, quamobrem æque dicitur Vitriolatum: Hoc tantæ efficaciz probatur quod ad multas ægritudines sanandas tam internas, quam externas, maxime conducit: Idem noverunt perique ex Trasmontanis, ut *Josephus Quercetanus, lib. Terras gravissimorum totius capit is affectuum, cap. 30. de Essentia &*

variis Vitrioli proprietatibus: & præ cæteris, *Bernardus Penotus* à Portu *Sanctæ Mariæ Aquitanus*, *Tract. de Medicamentis Chymicis*, ubi recensuit modum faciendi prædictum sulphur Vitriolatum cui admirabiles ascripsit facultates: nimirum quicumque referet animum ad contemplationem naturæ duorum mineralium magni momenti ex quibus emergit hoc medicamentum quod appellatur Sulphur Martis Vitriolatum, alioquin Crocus Martis: distincte discernet, eum dubio procul fieri vitrium particeps prædictorum mineralium: imò si singula singulis referre voluerit, & consideraverit, sicut exoritur ex tenuioribus eorum partibus assentiet atque fieri majoris efficaciam, idcirco magnificet eum, quod mirabile equidem dictu, ni dicto experientia fidem faceret, nempe hoc esse fixum, & anodinum cum dulcedine constar, quamobrem demulcet quasunque passiones absque periculo, compescitque omnes dolores ac præsertim colicam passionem, Cerebri, ac rerum affectibus confert, ulcera prava sanat omniaque remedia præservativa excellit hoc: quod sequenti modo paratur, *viz.*

Capiatur Vitrioli ad libitum, & dissolvatur in aqua communi, ac igni bullire mittatur verum in ebullitione demergantur ferri laminæ, & tamdiu fervere omittantur in prædictam aquam Vitriolatam donec rubeo quodam cæno onerata deprehendantur, cujus effectus ratio jam superius demonstrata fuit, tunc igitur eleventur laminæ rubefactæ, & ab eis detergantur illa tinctura, ita ut decidat in alterum vas mundum, & aqua limpida semi-plenum, petet enim fundum instar luti rubei: mox iterum laminæ ferri obruantur in aquam Vitrioli quæ confestim bulliat inde deradatur tinctura, & hoc tamdiu reiterari exigit opus quoad totum extrahatur sulphur, demum auferatur ab aqua dulci exsicceturque, fiet enim instar pulveris rubei, at si forte aliquid nigri, vel immundi reperiatur sedulo segregetur, & abjiciatur, sed rubeum tantum colligatur, quod ut perficiatur optimo vini spiritu circulari oportet inde servari ad opus necessitatis, multa enim præstat corpori humano tam intus assumptum quam extra applicatum: præterea si hoc sulphur Vitriolatum deglutiant Gallinæ, somno corripiuntur, ac tanquam inebriatæ eo detinentur per aliquod temporis spatium, quæ

denu

demum absque ullo damno excitantur : et si alia haberi possunt experimenta ingeniosis aliis disquirenda relinquo.

Eadem ratione præscriptaque norma educitur tinctura æris ad instar efflorescentiæ dum ipsius æris laminæ mergantur in menstruo Chalcanti soluti aqua dulci, & olla figulina tecta aliquantisper ferveant igni, ubi vero ipsas conspexeris onustas efflorescentiâ quam viride æris appellant, & alii vulgares voce trita consuetaque dicunt morellam Vitrioli tincturis aptam, extrahantur laminæ, ac detergantur contracta limosa efflorescentia, quæ deorsum colligatur ac usui externo servetur : rursusque laminæ ipsæ obruantur menstruo Vitriolato, & igni ferveant, ut supra quod sapius, fieri præstat : id ipsumque de aliis metallis eveniet eadem norma : Nihilominus rudiori modo succedit alter pro externis operationibus nempe tincturis, ut infra constabit.

Capæ Vitrioli purificati quantum libet, scobis eliminatæ Martis diuidium, hæc ad invicem commiscere, ac pluries molire, exiccareque expedit : præterea fistula ollula induunt massam, quam furno reverberii torquent, ut in calcem rubeam vertatur, tunc inde dicitur crocus Martis tincturis potius congruens : quem si liquabilem cupiant efficaciorisque tincturæ molunt prædictum crocum cum totidem salis ammoniaci irrigando compositionem cum aceto, quod si stillatium fuerit eo magis condet, id ipsumque præstabit spiritus vini, verum eo sapius irrigare massam quod magis aridebit, ac exiccare opus erit, tandem affundatur ipsi massæ novum acrum, quod quinque digitis super emineat, hinc fimo foveatur per aliquot dies, quibus liquecet in aquam rubicundissimam, ad instar sanguinis, quæ filitreo colo trajiciatur, & custodiatur pro tincturis.

CAP. XIV.

*Ferrum, ceteraque Metalla omnia
Artis auxilio revertuntur in Vitriolum
quod est Metallum Sal.*

PLerique studio & industriosa operatione enixi sunt aliquid partibus adungere ut augeantur, adeo quod perfectius inventis ac plurimum utilitatis afferant humano generi, ac præcipue ad usum vitæ valeat : nec vana fuit eorum opinio, nam diu, & multum exercentes complura invenerunt in multis facultatibus, tum etiam nostro instituto spectantia; ea tamen egerunt ratione duce, experientiaque victrice stipata approbaverunt: nimirum quatenus arte, & natura revertuntur metalla in Vitriolum singulæ eorum differentia, quemadmodum *Geber lib. Investigationis*, asseruit à corporibus metallorum diversa elici genera Vitrioli, viz. juxta metallorum differentias: cujus eventus ratio est satis evidens, in communi enim sensu conceptuque versatur axioma, quippe omne compositum verti in sua componentia, & omnem rem esse de eo in quod resolvitur, ut gelu ex aqua in quam convertitur, teste *Arnaldo Villanovano in Rosario Philosophorum*, ubi tractat de investigatione lapidis Phisici, hanc enim legem Natura sancivit: Idcirco legitur in *Dialogo Demogorgonis cum Gebro ex Joan. Bracesco*, cui titulus est *Lignum vitæ*, viz. *Metalla resolvi in Vitriolum*, nam constant ex eo, & generata sunt ex eo, quare metalla ac eorum venas, & scorias rursus in Vitriolum ducit ars, quod argumento habetur Vitriolum esse patrem metallorum; sulphurque, quo constant metalla non esse vulgare illud flagrans sed Vitriolatam cum suo Mercurio, hoc autem Vitriolum nominavit Chymicum *Andreas Libavius*, quod etiam aquam siccam vocari dixit *Geber*: si vero aliquis objiceret huius forsan auctoritate

auctoritate Philosophorum non æque ab omnibus percepta
 quia videntur, primis verbis, interdum loqui sulphur, &
 argentum vivum esse principia naturalia metallorum: Re-
 spondetur neminem Philosophorum unquam intellexisse de
 sulphure, & argento vivo communibus, & vulgaribus, imò
 præ cæteris *Geber, Part. 3. Summa Perfectionis, cap. 26.*
 aperitissime prodidit Sulphur, & argentum vivum in sua na-
 tura non esse vera principia metallorum, sed aliud quiddam
 quod sequitur ex alteratione substantiæ eorum in radice na-
 turali ad substantiam terream per calorem mineralem, & cœ-
 lestem decoctam, & transmutatam in Vitriolum, quod est
 Sal metallorum principium, & origo, ab eo eadem exori-
 untur argentum vivum, & Sulphur, instar duplicis vaporis, ex
 quo fit metallorum generatio, quemadmodum satis exposi-
 tum fuit prima descriptione *de Pyrite, cap. 1. de Principiis
 Metallicis*: quorum fidem facit *Aristoteles, lib. 4. Me-
 theororum, Text. 42.* ubi discurret de Auro, & Argento, in-
 quit, & generatio istorum est ex aqua, & terra, & ex vapore
 utriusque: ex quibus conspicuum est in Vitriolum reverti
 posse metalla, tanquam in eorum primam materiam, & pro-
 ximam naturæ metallicæ, neque ulla adest ratio quæ id fieri
 prohibeat, sed cur in his recensendis tam notis contero tem-
 pus, cum eadem ostendat experientia quotidiana: & quæ no-
 ta sunt non indigent probatione, teste *Aristot. lib. 1. Po-
 steriorum, & Secundum Physicorum*, quibus interim perpen-
 sis opportunum est tempus jam ad practicam descendere, quæ
 manuum operatione perficitur: parantur enim metalla in hunc
 modum ut reducantur in Vitriolum juxta eorum naturam: in
 primis quodlibet eorum in tenuissimas laminas reductum, loca-
 ri debet furno reflexionis ut vehementiori igne prorsus ura-
 tur, quod squamæ instar crustulive azimi calcinetur etsi autum
 non squamatur, ut alia saltem calcinatur, quod fat est, & om-
 nia singulaque per se calcinari possunt si in igne reverberentur
 aut igne, & sulphure trito, more cimenti, per quatuor horas,
 quamvis plurimis aliis modis hoc assequi possit, prout salibus
 aut Pumice, aut Virriolo, aut spiritu Vitrioli, aut ejus vice olei
 Sulphuris per campanam extrusi, ut exempli gratia.

Cape Martis aut alterius metalli in scobem eliminati unciam, alteramque unciam Spiritus Vitrioli, aut ejus vicē olei Sulphuris, aquæ communis binas uncias, omnia ad invicem inmittantur in matratium, quod oclusum calidis cineribus locetur, ut sensim ferveat per horas sex, demum frigescere finito, concresecet enim in Vitriolum viride ut smaragdus splendens quod calore solvitur, & frigore concresecit: aut aquis erodentibus, & stigiis, aut argento vivo: verū tamen quæ congrunt magis sunt Vitriolum sulphur, & aquæ stigiæ, & ignis reverberans corpora in calcem, aut in squammas; inde quod erit optime reflexum, & in scobem comminutum, immergunt quidam in aquam communem putei aut fontis, ut solvatur, quod ut facilius fiat; mittunt ut ferveat igni, & solutum, & frige factum distillant linguis filtreis, quod erit aqua æris substantia imbuta aut alterius metalli quam coquunt in cado figulino, aut vase vitreo ad perfectam cocturam, mox eam reponunt in cellario, ibi enim præ frigore congelatur in Vitriolum si pluries reiteretur operatio prædicta hoc dicitur Vitriolum Chymicum: Alii vero ut hoc potius eveniat vice aquæ communis, utuntur aceto stillatitio, nam ob ejus acrimoniam majorem vim habet solvendi æs calcinatum, aut aliud quodvis metallum quod in aceto itaque obruunt per diem vel quousque igni solvatur inde frige factum transmittunt colo aut linguis filtreis mox præcoquunt ut superiori modo dixi cum aqua fieri ac demum reponunt in cellario donec concresecat in Vitriolum, pulcherrimum coloris ipsius metalli, quem ostendit quando solvitur in aqua ardenti corrosiva: Et si hos approbavi modos æque succedere eos enim bonum habere exitum ac in summum evadere equidem conspexi, nihilominus cum multæ adsint viæ, quæ tendunt ad unum finem, sic itaque in hac re alterum omnium magis proprium peculiaremque exponam jam recensito ab egregio Viro *Jacobo Vecherio*, lib. 2. *sui Annidotarii*, Sect. 36. ubi ipse contulit obruere æs reflexum in aquosum Vitriolatam proprium menstruum, erigite aures ut intelligatis, & attentate, quod æri supernitet decem digitis, & balnei calore simul circulentur in vase vitreo quindecim dierum spatio, mox calore cinerum distillatione distrahatur menstruum, non tamen

penitus

penitus desiccetur, nam imo residebit Vitriolum caruleum, & perlucidum, quod pluries mihi evenit ex Luna, & Sole, & sic de aliis Planetis terrestribus solutis in aqua stigia, & ab eis per stillationem per quam lenissimam extracta felici successu eadem consexi singula eorum versa in Vitriolum coloris proprii metalli ex quo factum erat; Aliud fit ex ære Vitriolum quod Arabicum dicitur, & sic de singulis censeo: modus vero est ut infra: Venerem terrestrem ure cum arsenico, ut in calcem redigatur, quam inde ab eo separa ac tenuissime mole cum aceto stillatio in quo solutus fit sal ammoniacus, & Soli mitte exiccari, tunc eam denuo mole cum prædicto aceto ac iterum exiccetur, quod toties reiteretur donec viride quoddam eveniat pulcherrimum: idemque dissolvatur in aceto acerrimo stillatio, ut supra, & fiet instar aquæ viridis, mox lento igne distillandum est acetum alembico Vitreo residebit enim in imo vasis nobile Vitriolum Arabicum, & Veneris sal: Verum cum tres partes aceti fluxerint alembico, si quarta pars frigescere relicta fuerit in cellario lapillorum instar concrevit Vitriolum pellucidum, quod si convenienti lotionem dulcoretur, & igne torrefiat usque ad rubedinem, summopere confert ulceribus quibuscunque malignis sanandis, valet ad callos detrahendos, si in fistulam callo obductam immittatur, & delet omnes carnis excrescentias, & carunculam in collo vesicæ existentem tollit & absumit, si eum unguento aliquo immisceatur, & imponatur cum tenui cereolo ut moris est, multa que alia præstat, quæ unusquisque in dies experiri poterit.

CAP. XV.

Ad segregandum, & eliciendum Sulphur à Vitriolo.

EX *Aristotelis* sententia, & omnium Philosophorum conspicuum est nullum corpus in hoc mundo constitutum esse ex ulla simplici & uniformique substantia: sed ex pluribus contrariis, & differentibus, quæ etiam ab invicem segregari possunt, quibus assensit *Galenus*, & hujus fidem fecit *lib. 9. de Simplic. Medicament. Facultat. loco de Terra Samia*, dicens, nullum reperire corpus queas mixtionis ad unguem exers. Idem asseruit *lib. 1. de Simplic. Facultat. Medic. cap. 17. & lib. 3. cap. 14.* nec non libro quarto pluribus capitulis demonstravit exemplo vini, & aceti, olei, lactis, & succi rosarum, omnia licet sensu simplicia appareant, natura tamen esse composita ex contrariæ facultatis partibus, quod voluit intelligi universaliter de Plantis, de Animalibus atque Metallicis omnibus, utique oculis quilibet percurrere poterit: Verum, & *lib. 3. de Alimentorum Facultatibus*, ostendit hac substantias habere contrarias, quæ permixtæ sunt, & fiunt ex elementis, & qualitatibus contrariis, ut reiterat *Galenus, lib. 1, & 3: de Temperamentis, cap. 1.* Quamobrem omnia quæ dicuntur simplicia juxta *Galenus* expositionem, *lib. 5. de Simplic. Medicament Facultat.* intelliguntur quia talia sunt natura, nec quicquam ex nostra industria assumpserunt, revera tamen composita sunt, propterea in partes simpliciores segregari possunt: rursus *lib. 1. de Elementis, ac lib. 2. cap. 2.* reiterat, quod nequaquam est simplex natura, unde ex *Hippocratis* mente attulit exemplum de lacte, sic etiam de sanguine in quibus sunt partes differentes: verum præter animantia, & vegetabilia ulterius progressus est de Lapide, & Mineralibus, & de omnibus quæ à natura sunt constituta alterari, pati, & transmutari

transmutari existunt ex primis elementis : hæc sunt principia omnium rerum, ipsa enim coeuntia efficiunt, omne corpus gignunt, & alunt, ut latius est legere in *Metheoris Aristotelis* : cum vero nullum elementorum integrum sincerumque reperitur, hinc sequitur ex eorum mixtione fieri corpora diversarum partium quod ratione constat, & ab omnibus Philosophis assertum præter quod experientia comprobatum habemus in omnibus præsertim mineralibus, nam mixta sunt ex terra, & aqua, & utriusque vapore : idcirco atque separari possunt : quod ut in conspectu sit, Vitrioli exemplum proponitur : etsi multa naturæ secreta legesque promi possunt pro dilucidatione, & perspicuitate nostri propositi, nihilominus sat erit ut revertamur ad Vitriolum, & ab eo assumamus exemplum universale, nam inde de cæteris omnibus censendum erit : Vitriolum appellavit *Geber* aquam siccam, & habitum est tum ab ipso, cum etiam à cæteris Philosophis pro origine genealogiæ metallicæ ; & constat ex diversis partibus contrariis, nempe ex Mercurio, sale, alumine, & sulphure, & in ea resolvi consuetum est artis adminiculo, & ipsius naturæ gratia cujus vestigia ad unguem sequi operæ præmium est : quamobrem ut omnibus palam sit sejungere partes omnes ipsius Vitrioli aperte suis locis quibus erit occasio demonstrabimus : in præsentiarum vero pandere licet modum separandi sulphur ab eo, quod pluribus modis fieri expedit, ut infra.

Capiatur Vitrioli cujuslibet generis portio ad libitum, & obstruatur in aquam fontis sive putei affusam in matulam Vitream, aut in ollam fictilem plumbeo linimento obductam, vulgus appellat Vitream, & mittatur igni ut caloris ejus vi bulliat, & profus solvatur, mox deponitur ab igne frigescentisque colo transmittatur, inde modico aceti aspergatur cujus opere decidet fundo ollæ sulphur Vitrioli, hinc levi motu effundatur aqua, demum excipiatur sulphur per se quod imo vasis residet, & excietur atque usui fervetur ampulla vitrea opilata, ut ab omni immunditie tueatur : Alii miscent aquam cum Vitriolo, ut puta Vitrioli libram cum triplo aquæ in vase æneo, & ad ignem mittunt, dum vero bullire conspiciunt aquam, affundunt aceti cyathos quatuor juxta morem, & usum Medicinæ, qui tamen

complent, integrantque poculum quod est cyathus vulgaris satis distans à mensura cyathi Medicorum, hæc volui dixisse ne aliquis decipiatur in mensura, nam errores operando commissi faciunt sæpenumero evanescente opus; sed revertamus ad inceptum, jugiter itaque bullire permittunt spatio quartæ partis horæ, quo tempore separatur sulphur à Vitriolo, & petit fundum unde frigescere permittunt, mox evacuant aquam, & colligunt sulphur; quod quidam, inane, existimabant posse ex se liquefieri igni, & in æs verti, tandem vero animadvertunt frustra laborari in hoc, cum fieri non possit præterquam cum ferro vel alio metallo modo supra exposito: Alii vero solvunt Vitriolum in aquam communem ebullitione pro ut moris est, inde yas ab igne deponunt, & injiciunt calcem vivam recentem ad quantitatem trium nucum, mox sinunt per diem naturalem quiescere, inde elapso hoc termino evacuant aquam pedetentim, & colligunt sulphur, quod abluunt à calce, tandem exiccant eum, & servant, & pro fixo habent: Aliosque corâpexi solvere Vitriolum in aquam communem regula præscripta, mox ut fundo sulphur decidat aspergunt oleo tartari menstruum Vitrioli omittendo acetum, & calcem nam tartari oleum gerit eorum vicem, & præcellit; unusquisque tamen morem gerere poterit qui magis ei arridebit.

CAP. XVI.

De modo extrahendi Argentum Vivum à Vitriolo.

Reliquum est nunc demonstrare modum, quo eliciatur à Vitriolo argentum vivum, cum non modo ex metallis, verum etiam ex metallicis rebus complurimis extrahi possit, quod præsertim ex Vitriolo evenit, hoc enim est genealogia metallica facta ex sulphure, & argento vivo, quemadmodum satis demonstratum fuit: quare ratio suadet hoc, quod inde experientia

experientia docet atque certiorat ut composita quæcunque solvantur dividanturque ab invicem, & in sua componentia verentur: etsi quamplurima huic magisterio congrua sunt nempe ad extrahendum argentum vivum à corporibus prout sunt Tartarum, tum crudum cum etiam calcinatum conferat, & ipse oleum ac sal, & alumen fecis: Sal armoniacus, borax chrycollave, calx viva, & recens lotium ac ejus sal volatilis, acetum distillatum, & sale tartari acutum, & aqua vitæ, aut spiritus vini tartarizatus, fuligo canini, & hujuscemodi alia præstant in hoc, aut calcinatione, cemenatione, aut sublimatione, aut solutione cum aquis ac menstruis corrupentibus, aut distillatione cum vivificantibus, veruntamen varia sunt enarrata, quæ huic magisterio occurrunt, variusque est eorum usus, & modus operandi, quamquam ad unum, & eundem finem omnia tendant, idcirco singularem modum eliciendi argentum vivum à Vitriolo demonstrabo, ut infra.

Cape lapidis calamitæ unciam, olei è sulphure, olei vitrioli, & olei ex tartaro singulorum binas uncias; teratur tenuissime lapis calamitæ, & commisceatur oleis, quibus additur aceti acerrimi exacte distillati unica libra, mox hoc menstruo imbibatur Vitriolum dephlegmatum desiccatumve, quod paulatim soli molendo fiat sæpius imbibendo quoties exiccet per octo dies continuos, hoc tandem ponatur in matula vitrea parva, & co-operiatur capitulo conjugaturque vase recipienti, & stipatis juncturis subjiciatur ignis furno initio lenis, inde sensim augeatur donec disfluat argentum vivum: superest agere modum segregandi salem, & alumen ab ipso Vitriolo, sed hic non datur locus, nam absque extrema calcinatione Vitrioli fieri nequit prout accidit in distillatione ipsius olei, quapropter tunc jure divulgabitur modus eliciendi salem à Vitriolo calcinato; attendite itaque descriptionem eliciendi oleum, & ibi reperietis salem cum suis facultatibus.

CAP. XVII.

Ad effingendum novum Vitrioli genus.

Tanta est hominum aviditas in omnibus, quibus delectantur, quod nunquam expletur in eis, neque satiatur cupiditatis sitis, ut æque dixit *Cicer. in Parad.* mente cogitant ac jugiter inquirunt quid agere, & assequi possint; etsi corpori optatum exequi prohibeatur, quod sæpe accidit, illico tamen occurrit, ut discursu saltem omnia consequi videatur, aut vagari delectatur ea enim ad Cælum usque pervolat, & circumspicit celeriterque æquora transit, terras universique urbes percurrit: Veruntamen cupiens diurnam sitim explere ea saturari nequit nisi prius aliquid arripiat: neque tunc vix expletur, quin aliud novi optetur; idcirco *Plinius lib. 12. Naturalis Historiæ, cap. 1.* scripsit, Ut est natura hominum novitatis avida: sic & *Ovidius lib. 4. Metamorph.* eleganti carmine prodidit,

— *Dulcique animos novitate tenebo:*

Curiositas hæc agit ut homines semper aliquid multum, aut diligenter curent, sive in bonum, sive in malum, utinam vero in bonum, ut decet, & opus bene vivendi exposcit, diligentia adhiberetur, qui enim hac cura utuntur ad res bene gerendas gloria, & laude insigniuntur, & maxime alios excellunt, qui virtute plurimum præstant; præter quod opibus abundant: oppositum vero evenit illis, qui nullam callent virtutem, nullamque didicere artem, neque ulla utuntur industria, iis nullus est quaestus, sed pauperes sunt, & omnibus modis miseri vivunt: etsi nec divites tamen sive opulenti fortunæ bonis nimis fidere possunt suis divitiis, qui vitio cæci propter patrimonia vivunt, cum sæpe ea, & omnem hæreditatem à parentibus relictam effundant, nam fortunæ bona sunt hæc caduca, & incerta ut ipsa fortuna est, quæ ceu cæca facit atque cæcos quos complexa est: satius est igitur virtute procurare bonum, quod honesta pariter, & utilia complectitur (ut habemus ab *Aristotele, lib. 1. & 3. Ethicorum*)

Ethicorum) bonum animi profecto est virtutis gloria, rerumque gestarum omnibus fortunæ bonis præstantior : hac virtutis indutritiæque cura fuerunt multa à Recentioribus reperta, & nobis innotescunt, quæ veteribus ignota defuerunt : quis enim antiquorum novit ars elici à Vitriolo, neque sulphur ab eo segregari ac eo minus metalla in Vitriolum redigi, neque aliud Vitrioli genus scivit præterquam ætas præterquam superius enarrata : Sacra numina testor neminem veterum legisse, ni memoria fallor, qui de his tractaverit : cum neque *Dioscorides* ullum egerit verbum, neque *Galenus*, non *Aetius*, non *Paulus Aegineta*, non *Scrapio*, neque *Avicennas*, ac summatim nemo hujus vel alterius sætæ notitiam horum attulit, quod sciam, quorum equidem inventionis gloria ætati nostræ tantum attribuenda est, tunc Italis, cum etiam Transmontanis : præterea nuper ex Transmarinis quidam Syrii advehunt ad nos quoddam Vitrioli factitii genus novam pulcherrimi coloris saphirini taxillorum forma ceu chryfocollæ mineralis, quod Venetiis in plateis *Divi Marci* venundant pro medendis oculis equorum male affectis efficacax : hoc appellant ipsi Syrii tuthiam indam, quamvis ab omni genere tuthiæ satis distet, indam vero dicunt quia ex India olim transferebatur in Syriam, ac tandem ad nos, nunc autem ex Boffina Dalmatiæ parte habetur : Veruntamen brevi fiet in hac celeberrima civitate, cum in dies sentiam de magis divulgari : etsi aliquis hujus magisterium occultare conatur, non patiar ego quin humano generi reddatur acceptum gratis ab Omnipotentre Deo : improbus enim est qui beneficium assumit, & reddere nescit juxta *Plauti* Poetæ Comici lepidam sententiam : ejusdem animi fuisse *Galenum* indicant, quæ dixit *lib. de Usu Theriacæ ad Pamphil.* rustici hominis illiberalisque esse duco rem celare quæ ad salutem hominum maxime conferat : quamobrem ne desim officio jam incepto quod est satisfacere, & opitulari hominibus virtuosis, aperiam modo componendi hujuscemodi Vitrioli novum genus, quod ut fiat. Capiatur salis nitri per quam purificati, salis sodæ pariter depurati, aluminis rochæ, aluminis sæcis è vino, chryfocollæ naturalis limaturæ æris, aut æruginis rasilis vulgo viridis æris singulorum æqualis portio :

hæc.

hæc omnia trita commolitaque ponantur in olla fictili, & affundantur urini, & aqua in sufficienti quantitate, & igni exponantur, ut ferveant quoad decreverat tertia pars, tunc deponatur olla ab igne, & colo transmittatur quod solutum est abjiciendo sæces, hinc in cellario, id est infimo loco quippe frigidus, & humido reponatur solutum ut quiescat, nam brevi temporis spatio concresecet, prout Vitriolum in magnos lapillos forma fere quadrata oblonga colore cæruleo subviridi, substantia magis densa quam sit Vitriolum, & solida instar lapidis, liquefcit tamen in aqua vel alio quovis liquore, & astringendi facultatem habet esiccandi, & abstergendi: prout facile agnosceret qui non aurificis statera neque populari trutina, sed ratione examinabit ingredientia componentiaque hujuscemodi Vitriolum, quod quanquam effictum, & sophisticum videatur, quia in ejus compositione nullum ingreditur Vitriolum sed aliorum commistione apparet adulteratum, ut sæpe fit ostentationis, & questus causa: nihilominus sapit naturam Vitrioli, particeps enim est radicalis ejus substantiæ, & naturæ, quatenus ex are constat, & alumine quod Vitriolo cognatum esse diximus superius ex mente *Georgii Agricola*: etsi alumen coloratum appellari posset, quod etiam effingi novimus sequenti modo in memoriam enim mihi rediit solvisse in aquam stygiam Veneris partem demittaturque solutio: Inde Vulcani aluminis chrysellini novenæ partes in lympham communem obruantur, quoad leni calore solutum conspiciatur, mox ad invicem commisceantur solutiones ambæ, & in matula vitrea connexis capitello ac recipienti quartam partem liquoris effluere calore molli expedit: demum tollatur capitellum, & sublata ab igne matula, imo in cellario per quam frigidus, & humido sita immittantur virgulæ, ut eis concresecendo adhæreant lapides fucati colore adulterino Vitrioli pulcherrimi: quod paucis diebus eveniet: sed de his transeat sermo, cum satis dictum sit, & rursus ad Vitriola quæ à mineris eliciuntur reversi tanquam nostrum propositum, & quæ supersunt exequamur.

CAP. XVIII.

Atramentorum consensio inter se atque eorum Dissensio.

Quicumque disquirere exacte voluerit causam affinitatis atramentorum cum metallis ex facili cognoscet communem esse materiam utriusque generationis eorum, quam tamen percipit diversimode preparatam à Natura : ob quam diversitatem tot oriuntur differentia, quæ alibi uberius fuerunt explicata : quas recensere hic non datur occasio, cum neque metalla in præsentiarum egeant alia explicatione, sed eis omnis congruum existimavi differere de atramentis tantum, ea quoque metallica sunt imo metallorum genealogia, idcirco eorum præsens institutus est sermo : Unde primo consequitur, & necessario præcedentibus inferre, inter se consensionem habere atramenta, & ad invicem convenire ob communem eorum materiam, nam, ab una eademque radice proveniunt quamobrem consimilis naturæ, & facultatis sunt, cujus mihi fidus est testis *Galenus lib. 4. de Compositione Medicamentorum per genera, cap. I.* præter quod experientia comprobatum fuit, nempe annorum decursu atramenta cuncta inter se commutari ob eorum convenientiam, alioquin enim nulla fieret eorum commutatio, quam sæpe ego vidi hic Venetiis seduloque observavi Vitriola officinis mercatorum detenta à quibus passim venundantur præ antiquitate, in Chalcitim versa, ac eadem inde Jongiori tempore in Myrsim partim mutata conspexi : Id ipsum quoque intuitus sum evenire in Pseudochalcitum aromatariorum hujus sæculi : quanquam hoc sit rubei lateritii coloris, veruntamen albo colore, prout est Chalcitum efflorescere animadverti : at commutationis prædictæ fidem fecerunt veteres, & novi Scriptores, quorum exempla sunt satis vulgata, & præcipue *Galenus* Philosophi profecto præstantissimi, & ideo unum-

quique :

quisque legere poterit nono ejus libro, de *Simplic. Medicam. Facultat.* quare relinquam ea, cum olim plane à me ostensa fuerint : habita igitur cognitione per quam nobis patet convenientia atramentorum inter se, ceterum est differere quemadmodum exigit occasio, quali ratione dissentiant inter se atramenta cum nuper assertum fuerit ejusdem naturæ existere ea, quare aliquis suspicari posset, ut contradictionem implicaverim : Verum facilis solutionis erit objectio, si memoriæ prodita fuerint, quæ superius exposita fuere : nihilominus ut morosis omnibus satisfiat, repetam utrunque verissimum constare nempe inter se convenire cuncta atramenta quatenus existunt ejusdem materiæ, & naturæ, rursus quoque inter se dissentire ea conspicuum est, non autem, quia unum existat materia alteri contraria, cum ex una, ac eadem omnia constent, sed differunt tantum secundum magis, & minus ob depurationem, & decoctionem eorum majorem, vel minorem, nam ob majorem decoctionem naturalem crassissimum factum est Sory, & aliorum terrestris adeo quod lapidosum est : Misy vero tenuissimum est, & non lapidosum est ; sed Chalcity locum tenet medium inter Sorym, & Misy mediumque facultatem habet inter ea, & singulatim omnia hæc habent diferentes colores jam proditos locis suis, etenim vero singula eorum astringunt, & eo magis calefaciunt, & siccant prope quartum ordinem adurunt adeo carnem, ut escharam excitent : horum vero Sory magis urit, & magis astringit, minusque Misy, & inter ipsa medium operatur Chalcity : hæc autem de atramenti metallici differentiis sufficiant ; opportunum enim est, ut accedamus ad atramentum Sutorium, quod etiam metallico convenit, quatenus ab eo derivatur, quemadmodum alias explicatum fuit, & in eum convertitur tractu temporis, nihilominus hoc etiam differt ab eodem : factum enim est atramentum Sutorium ex substantia atramenti metallici soluta à pluvia percolata, & depurata à natura ; hinc concretescit atramentum Sutorium magis dilutum, & minus terrestris quam sit metallicum, præter quod Sutorium est magis lucidum, & acerbum, idcirco multo magis astringens calidum, & siccum constitutum est in tertio gradu cum levi acrimonia : quapropter cum non sit hoc
adeo

adeo calidum, & ficcum, prout existit metallicum, illud enim urit calefaciendo, & siccando in quarto ordine: consequitur etiam quod Sutorium non sit adeo potens urere carnem quemadmodum metallicum agit: quare non modo Prisci, verum & Neoterici asseruerunt equidem atramentum metallicum consumere carnem eamque urere, & escharam facere, sed atramentum Sutorium unanimes cuncti senserunt esse molle, hoc enim caliditate digerit extenuat, & siccat simulque astringendo contrahit carnes exprimendo ab eis superfluum humiditatem, eaque absumendo constipat condit, & servat carnes humidas à putrefactione: veruntamen debilius hæc omnia agere poterit Vitriolum coctile, hoc est tertia differentia ipsius atramenti Sutorii ipsum enim infirmius imbecillusque aliorum est, nam quod arte fit decoctione artificiali ceu repentina ac violenta plurimos amittit spiritus exhalantes, & ita jacturam patitur, & ideo *Dioscorides*, & *Oribasius* scriptis prodiderunt, quod nullum medicinx usum præbebat antiquitus ob ejus imbecillitatem, sed tantummodo ad infectiones, & denigrationes habitum erat in usu: ex hæctenus prædictis igitur non erit, ut quis amplius ambiget atramenta cuncta naturæ cognitionem habere, atque inter se ipsa secundum magis, & minus differre.

CAP. XIX.

*Atramenta non præparata conveniunt
exterius alioquin vero interius as-
sumpta sunt perniosa, &
suspecta.*

CUM nullum fere medicamentum à metallis, aut metalli-
cis dicamus immune sit non immerito inter medicamenta,
locus datur Atramenti quoque, ea enim mineralia sunt, seu

metallica dicantur, quæ omnibus metallicis conveniunt, quem admodum superius diffuse explicatum fuit, præsertim Descriptione prima de *Pyrite*: Idcirco veteres multa ex eis medicamentâ composuere diversimode tamen: ea enim quandoque simplicia administrarunt, & interdum composita, & simplicia quandoque cruda rudiave, secus etiam nonnunquam præparata: quamobrem differere expedit quid referat sub hac diversitate in usum habere ea, & quomodo, vel qua ratione magis huic vel uni, aut alteri conveniant: In primis itaque scire licet atramenta cruda qualia à mineris effodiuntur, eruunturque à terra omnia alia præparatione expertia, validiora esse acria urentia, & exedentia, teste *Galeno lib. 4. de Simplic. Medicament. Facultat. cap. 18, & 19.* ubi præcipit exemplum atramenti metallici, viz. Chalcitis, Misy, & Sory, ibique insinuat prout omnibus legere licet interius assumpta non posse in corpus distribui, sed accensa à calore corporis potius spatio temporis exurere ventrem non aliter quam lapis, ferrumque ignitum; præterea ipse *Galenus lib. 2. de Arte Curativa, ad Glauconem, cap. 2.* repetit, ita ubi malignum ulcus, & cum putrilagine fuerit: talia enim acriora expetunt medicamina, & quæ ignis vires habent, quale est Misy, & Chalcity, & Arsenicum, & Calx, & Sandaraca, etenim non aliter quam ignis adurunt huiusmodi medicamentâ, sæpius vero ubi ista cesserint ipsum ignem adhibemus: ex his deprehenditur approbasse *Galenum* huiusmodi medicamenta extra corpus administrata adversus perniciosos morbos: & è converio ex supradictis conspicuum est reprobasse talia medicamenta interius exhiberi: non æque igitur atramenta rudiâ interius deglutiri, neque tuto devorari possunt præ rationibus ostensis à *Galeno*, quibus assensit *Avicennas, lib. 2. Tract. 2. cap. 47. de Atramentis*, ita asserens, Si cruda atramenta, ut dixi, omnique præparatione expertia propinentur interius noxi sunt pulmone, & ventriculo præsertim Alcocotar desiccata, adeo pulmonem ut interficiat: nam venenosa qualitas existit in eo: præterea in *lib. 4. fen. sexta, Tract. 1. cap. 112.* præcipit ex portu atramentorum commoveri tussim vehementem quæ pertinet ad Phisim: idcirco *Galenus lib. 6. de Compositio. e Pharmacorum secundum locos, cap. 1.* differens de confectione.

fectione Pharmaci ex malis punicis, & aliis stomaticis dixit atramentum Sutorium Stomaco noxium esse: mox *lib. 7. cap. 1.* ubi tractat de affectionibus partium respirationis, ita scripsit, Marina enim balnea, & sulphurenta, & aluminosa, & atramentum Sutorium olentia ac bituminosa, propterea quod fortiter resiccant inepta sunt; & *lib. 8. de Compos. Pharmac. secundo loc.* ut supra, *cap. 3 de mente Asclepiadis*, ait, atramentum Sutorium contrariæ penitus homini naturæ est: id ipsum reperit *lib. 13. Methodi medendi, cap. 20.* etenim stomachus ob excellentiam sensus, qua præditus existit, prout nervosus insuavia acriaque ferre nequit, quapropter æque Galenus damnavit atramenta cruda quatenus acria, & insuavia, sunt quare interius assumpta obstant, & pernitiem afferunt: secus autem exterius applicata operantur, exterius enim tuto, ac utiliter administrantur, & profunt citra noxam plurimumque conducunt si quid aliud ad morbos contumaces debellandos, quorum fidem nobis fecerunt scriptores clarissimi non modo veteres, sed eorum etiam tempore inferiores, qui atramentorum differentias & vires limitarunt, eaque tum simplicia cum & composita aliis admoveri docuerunt, prout datur occasio, & de his multa leguntur exempla in *Avicennam, lib. 2. Tract. 2. cap. 167:* de Colcoare, & Chalcity ubi simplex, & crudum atramentum in scobem redactum adhibetur super fraudulentum, & ambulativum ulcus, adurit carnem additam, & inducit escharam; & quandoque atramenta miscuit cum aqua Coriandri forma liniamenti, quo si liniatur herisipilla, & formica inquit summopere eis conferre: & superius *cap. 47.* dixerat Colcotar, quod voluit intelligi pro Misios quemadmodum jam demonstratum fuit, herisipillæ conferre, ulcera ambulativa, & formicosa sistere, scabiem & sabafat sanare, fistularum callum tollere: præsertim nasi, ac ipsæ fistulæ sanantur, si in eis immittantur licinia melle linita, & atramenti tritis obvoluta, & aliis ulceribus nasi, & aurium conferunt: necnon oris gingivarumque ulcera, herpetem heriomenum, & apostemata prava curant, dentes à corrosione, & à putredine arcent, commotosque stabiliunt, & corroborant; præterea si cum vino clisterizetur atramentum rubeum confert sciatica: Verum equidem quamplurima hujuscemodi exempla

Scripta nobis reliquit *Galenus* plerisque; ipsius operum locis præcipue *lib. 2. de Arte Curativa, ad Glauconem, cap. 2.* ubi enim velit repellere, & citra dolorem exsiccare approbat Chalcitum oleo rosato dissolutum, quod iterum laudat *cap. 10.* ejusdem libri, *in cura Cancri*: præterea *lib. 4. de Compos. Medicam. per genera, cap. 5, & 6, & 7. ac 13. necnon 14.* scripsit *ex mente Andromachi*, tum etiam *Asclepiadis, & Hera,* emplastra conferentia ad ulcera putrida antiqua maligna cacoete, phagedena, chironia, & discepulata, hæc autem emplastra constant atramentis nempe Misy, Sory, & Chalcity, & Chalcantho; & *lib. 5. de Compos. Pharmacor. secundum locos,* tradidit medicamenta ex atramento Sutorio, Misy, & Chalcity ad lichenas conferre; & ad dentes motos stabiliendos iussit terrere atramentum Sutorium cum oleo inde eum radicibus dentium admovere; & ad corosos dentes compositum atramentum Sutorium cum cera, aut melle: atque idem asseruit *lib. de Remediis paratu facilibus, & lib. 6. de Compos. Medic. secundum locos, cap. 1.* dixit ad omnia ulcera oris maligna conferre atramentum Sutorium; & *cap. 2.* addit *ex Archigene, & Heraclide* valere ad crustas oris, & *ex Antonio Musa, & Sorano* retulit *Galenus* omnia atramenta valere adversus anginam, hinc etiam *cap. 3.* ad omnia ulcera putredinosa conducere scripsit; mox prodidit *ex Apollonio* conferre ad aphtas albas, & nigras, hæc sunt in superficie oris ulcerationes putredinosæ depascentes & malignæ, & ab isto pravo affectu *Nomæ* appellantur, & sic *cap. 4.* asseruit conferre ad gurgulionem, sive *Vucam* inflammata, & laxatam: præterea *lib. 3. de Compos. Medic. sec. loc. cap. 1.* dixit, conferre ista medicamenta ad aures ulcerosas, & humore madidas: & *cap. 3. ex mente Asclepiadis, & Scribonii* largi literis tradidit pharmaca ad ozenas, & polipos conferentia quæ constant Misy, Chalcitide, & Sory, & atramento Sutorio: Verum de his satis pro exemplis propositis: nunc enim tempus est transire ad alterum caput in quo exponetur, an si præparata atramenta vel alterius compositione temperata possint interius, & tuto exhiberi.

CAP. XX.

Atramenta arte, aliorumve mixture castigata, & temperata possunt tuto exhiberi per os.

Licet explicatum fuerit superiori capite veteres Medicos damnasse interdum Atramenta interius assumi, caute tamen ac discrete animadvertendum est, non absolute reprobasse ea, cum persæpe ea quoque propinare consueverint ipsi maximo ægrotantium auxilio; & ideo unde hæc eveniat differentia, disquirendum est, in primis vero audiamus à *Galeno* causas propter quas ipse reprobaverit Atramenta, *lib. enim 8. de Compositione Pharmacorum secund. locos, cap. 3. de Stomaticis Pharmacis interne assumendis*, ab *Asclepiade* scriptis, ubi discurrendo inquit graveolentia omnia insuavia, & acria, & quæ substantiam habent multum ab humana natura diversam stomachum subvertere solent, ob ejus sensibilitatem: ea autem inter hujuscemodi naturæ recensuit non modo Atramenta esse, verumetiam medicamenta quæcunque purgantia, cæteraque omnia naturæ nostræ adversa: quamobrem ait atramentum sutorium contrariæ penitus homini naturæ est, hinc prosequitur eodem capite, sed paulo inferius, ex mente *Hippocratis*, qui in pleuriticis exhibebat purgativum medicamentum ex veratro nigro, correcto mistoque aliis quæ odoratas qualitates, uti aromatum, habent quemadmodum Cinamomum, & Cassia, & quorundam seminum in ciborum usum venientium, prout anisum, apium, daucus, cuminum, & seseli: præterea addit ipse *Galenus*, quæ sequuntur, *viz.* apparet enim quod in his miscendis maxime odorem ipsorum respiciat, quo medicamentariam vim quæ hominis naturæ contraria est, mitiget, & obtundat: eandem sententiam repetit *Comment. 2. in Hippoc.*

de ratione victus in acutis Morbis, 182. F. G. ubi ait, Purgantium enim medicamentorum omnium natura corporum; quæ purgantur naturis contraria est, atque ut quispiam dixerit, lætalis ac perniciofa, consuevit autem *Galenus* appellare perniciofa, quæcunque corporibus nostris noxia sunt; eisque necem inferre possunt, & enim cum diversi generis sint, quædam eorum corrigi, & aliorum admittance demulceri possunt, ita ut postea salubria evadant medicamenta adversus corporum ægitudines. & de his locutus est *Galenus* in hoc loco, & sic voluit intellexisse de illis, quæ rudia, & absque ulla correctione nobis noxia, & perniciofa sunt; quæ mox correctæ utilia fiunt: nam alia perniciofa sunt, quæ deleteria dicuntur, hæc nullum in medicina usum habent, nullo namque modo corrigi possunt, ut corporibus utilitatem præbeant, ea imò interimunt venefica sua facultate prope occulta qua naturæ humanæ adeo contrariantur, ut quantumvis paucum de eis vel ore deglutitum aut olfactum, sive exterius applicatum nullo modo concoqui possit, alterari, neque expelli, sed partem potius sibi conjunctam corrumpere, reliquasque circumjacentes ex consensu afficere tentans, donec totum animal sit extinctum, nisi virtus patientis valentior sit, aut alexipharmacis occurratur, hæc omnia aperitissime distinxit *Galenus lib. 6. Hippocratis, de Morbis vulgaribus, Com. 6. Aphor. 5.* cujus verba propria sunt ista, sed exitimabit fortasse quispiam purgantium quoque medicamentorum materiam inter mortifera esse censendam, nam & hæc ultra modum exhibita nos interficiunt: quod si concesserimus consequens etiam erit ut Alexipharmaca, & Theriaca sint in perniciosis numeranda, quia ea quoque tollere homines queant, nisi quis parum eorum omnino assumat; quamobrem medici multa medicamenta non mortifera vocare videntur, quod ipsorum temporibus quibusdam utilitas necessaria sit, ea vero appellare deleteria, id est perniciofa quæ nullo unquam tempore ægrotis hominibus, aut bene valentibus opem ferunt; nam neque Aconitum, neque Argentum vivum, neque argenti Spuma, neque Marinus Lepus, in corpus assumpta ullum nobis afferunt emolumentum, non atque tamen dixit *Galenus de Argento vivo*, at venia dignus est cum generose fassus sit nullum

nullum ejus fecisse periculum, uti legitur *lib. 9. de Simplic.
 Medic. Facult.* his itaque *Galenus* nos docuit, medicamenta
 non esse temere propinanda cum alioquin ipsa soleant naturam
 alterare, quemadmodum ipse *Galenus* asseruit *lib. 5. de Simplic.
 Medic. Facultat. cap. 1.* præterea *lib. de Venæ sectione*, inquit,
 purgantia medicamenta magnum periculum habere adjunctum,
 mox *lib. Quos, & Quibus Purgare conveniat, cap. 25.* inquit,
 omnia medicamenta purgantia ventriculum ledunt: quare con-
 sultuit, *Comment. 2. de ratione Viti. acut.* pro præcipua cautione
 ne offendatur Natura, ut præparetur medicamentum purgans
 quod datur, ut purum non sit, ne-ve sincerum, sed aliis quæ
 malitiam ipsius hebetare possunt mistum ac temperatum, ne
 medicamenti vis os ventriculi attingat & ledat: & in *lib. Hip-
 pocratis, de Humoribus, Comment. 1.* recensuit corrigenda esse
 medicamenta, idcirco odorata admiscere solemus, ne sola me-
 dicamenti facultas ventriculi os attingat, admiscentur autem
 femina quæ vim medicamentorum obtundant, ipsorumque acti-
 onem non impediunt: unde cum vellet *Galenus* reddere ratio-
 nem, cur Veteres Medici miscuerint multa simplicia medica-
 menta, dixit *lib. de Theriaca ad Pisonem, cap. 5.* illos ex co-
 gnitione naturæ singulorum edoctos reperuisse, & quæ inten-
 tis erant qualitatibus aliorum mistione remittenda, quæ acri-
 bus hebetanda censuisse: ex quibus constat varie paranda esse
 medicamenta pro varia eorum natura, nec non pro varia parti-
 um, viscerumque corporis temperatura, juxta *Galenum* præser-
 tim *lib. 5. de Simplic. Medicament. Facultat. cap. 12.* adeo
 ut medicamenta omnia quamvis calida extreme, vel frigida sint,
 sive alia pharmaca purgantia dummodo temperentur, & in exi-
 gua quantitate ac tempore congruo administrantur interius atq;
 tuto propinari possunt: quorum exempla pleraque habemus
 in *Galenum* præcipue *lib. 3. de Temperamentis, cap. 3. & 4.*
 asseruit enim ipse multa ex iis quæ intro sumuntur certo tem-
 pore, & certa quantitate, ac aliis mista conferre, sed è con-
 verso intempestive, & largius ac sola absque aliorum correcti-
 one exhibita, ledere: & inde prodidit exemplum haberi ex
 cibus, igni, medicamentis, ac tandem omnibus quæ corpori
 occurrunt: hoc itaque ordine si à cibus inceperimus nobis con-
 spicuum

spicuum erit explicasse *Galenum* loco nuper supracitato, multa quæ prout nutrimentum comeduntur, & in ventre concoquuntur, & in venis in sanguinem vertuntur, attamen illa cuti imposita eam erodunt atque exulcerant, quemadmodum sunt sinapi, muria, & cæpæ, eodem autem loco animadvertere nos docuit ipse causam hujus differentię, asserens si allia, sinapi, & similia citra alium cibum sola assumantur intus. multum molestię, & mordicationis ventriculo allatura esse, quomobrem palam est ut tam interius quam exterius eadem sit in eis facultas operandi, viz. urendi, & exulcerandi, quæ tamen vis prohibetur, abolereturque admistione alterius succi dulcis, vel cibi si comedantur, etenim consuetudo est comedendi hujuscemodi acria cum aliis cibis, & succis admista ex quorum societate in multas partes divisa quoquo versus ferantur, cum uno loco non permaneant, sed varie distribuuntur, & acrimoniam amittunt, nam celeriter, & eorum concoctio, & partium separatio perficitur, ita ut quod conveniens in eis est assimiletur quod supervacaneum, & acre per alvum, urinas, & sudorem excernatur: juxta vero ordinem inceptum sequitur loqui de igne, ubi *Galenus* asseruit ex mediocri flamma nos juvari cum nonnunquam opus sit ea, ex qua immodica vero uriniur eodem modo opposita, tamen qualitate attulit exemplum aquæ, hæc enim contrarię qualitatis igni existit, idcirco ait frigida potio quæ mediocris est confert, quæ immodica est maximam affert lesionem: hinc itaque *Galenus* æquiparavit hujuscemodi naturis, & qualitatibus medicamenta, nempe igni quæ calida sunt, & aquæ assimilavit ea, quæ frigida sunt; & ideo inquit, quid miri est esse medicamen aliquod adeo calidum potestate, ut si multum ejus sumatur, ac in vacuum corpus inferatur erodat prorsus uratque, sin vero exiguum sit, & cum his quæ vehementiam ejus remittunt conjunctum non modo nihil incommodi afferat verum etiam calfaciendo juvet: lachrimam enim vel Cyrenaicam, vel Medicam, vel Parthicam ipsam quidem per se citra incommodum sumere non est, at si omnino exigua, vel cum aliis in tempore congruente sit sumpta magnopere conducit: aliud adducit exemplum medicamenti, in cujus compositionem ingrediuntur Cantharides, quod medicamentum
hydericis

hydericis prodest, quamvis cantharis ipsa vesicam exulceret, verum ubi per ea quæ admiscuntur castigata est ac corpori quod plurimo humore gravatur tum offertur illum per urinas expellit, idem asseruit *lib. 3. de Simplic. Medicament. Facultat.* ubi paucum ex illis multis miscetur bonis atque utilibus, illa quidem velut manu ducunt, rodere tamen nequeunt præterea exposito exemplo medicamenti cujuscunque calidi accedit *Galenus* ad alterum exemplum frigidi medicamenti asserens *Meconium*, quod est succus papaveris mutare ac statim vincere corpus nostrum calorem nativum extinguere, & necis periculum afferre, omnia tamen id genus medicamenta si exigue sint data, & una cum his quæ vehementiam frigoris eorum castigare valent nonnunquam usum aliquem corporibus nostris præstant, idem quoque attestatus est *Comment, 2. in Hippocratem de ratione Viæ. acut.* sic itaque ait, ut autem liquoris papaveris mandragoræ, & alterci, atque aliorum hujusmodi multorum, quæ & substantia, & viribus nobis adversa, & perimere corpora nostra apta sunt exiguam portionem assumentes magna ex illis percepta utilitate perfrui: nunc reliquum est recensere idem assensisse *Galenum, de Medicamentis purgantibus*, eodem enim loco præallegato præter alios plurimos locos dixit ita etiam purgantium medicamentorum quorum est nostris corporibus natura contraria exiguam substantiæ partem amputantes ad commodum utimur, ac præter *Galenus* auctoritatem adest *Dioscoridis* testimonium, cæterumque scriptorum, tum veterum cum & Neotericorum à quibus multa fuerunt descripta existere perniciose ante eorum correctionem, quæ mox emendata aliisque admista, & assumpta in pauca quantitate fuerunt inde salubria medicamenta, veluti postea comprobavit experientia quorum aliqua in exemplum adducam exordium capiens à *Scilla*, eam enim censuerunt Clarissimi Scriptores crudam humano corpori noxiam esse propter vehementiam virium ejus, quæ diversimode tollitur juxta *Dioscoridis* sententiam, ac prout docuit *Galenus §. de Simplic. Medicament. Facultat.* ubi dixit, præstat autem aut assam, aut elixam sumere, sic enim virium ejus vehementia exolvitur: modum autem elixandi, aut assandi scillam facile est videre apud prædictos auctores: sunt pastilli

ex scilla cocta, & erui farina, hinc scillini dicuntur pastilli qui ingrediuntur in compositione Theriacæ Andromaci descriptæ à Galeno, lib. 1. de Antidotis, cap. 9. & lib. de usu Theriaca ad Pamphilianum; nec-non lib. de Theriaca ad Pisonem, cap. 11. præterea conficitur eclegma, id est, lambitium ex succo scillæ crudæ, & rotidem mellis, teste Galeno, Documento de puero Epileptico, & lib. 7. de compositione Medic. secund. loc. cap. 6. ex Asclepiade ad Dyspnoicos: mittitur Scilla assata in compositione Hiera Hermetis descriptæ à Mesue: ex scilla infusa fit vinum scillinum, uti legitur in Dioscoridem, fit quoque acerum scylinum satis approbatum à Galeno lib. 9. de compos. Medicament. secund. loc. cap. 2. ad verius splenis affectiones, & uteri: ex aceto Scyllino, & melle fit oxymel Scylliticum, hæc omnia sunt hodierno tempore in frequentissimo usu, interiusque assumuntur ea ubi exigat necessitas: nunc vero ad cætera properemus: & quamvis superius tractatum satis fuerit de Meconio, auctoritate Galeni, in eus quoque assertionem addam ibi aliquid de Opio, ambo enim procedunt ex una & eadem planta Papaveris nigri, & ideo sunt ejusdem naturæ, & facultatis mortiferæ differunt atque inter se, nunc opium validius est, & stillata capite ipsius papaveris nigri, cujus stella, & curis in superficie capitis papaveris, cultro fit incisa, & ita colligitur lachryma, quæ cum ex se inspissetur, & concresecat cogitur in pastillos; Meconium vero ignavius est opio, & fit meconium quando capita papaveris nigri, & folia in mortario tusa sint, mox ab eis succus prælo exprimitur, ac inde in pastillos ut supra cogatur: ex Opio tamen multa eveniunt suffragia in medicina nam ingreditur in confectione utriusque Philonii, nec-non Athanasia magnæ, & Requies magnæ Nicolai, Mirridati Damocratis, & Theriacæ Andromaci, atque in compositionem pillularum de Cinoglossa, cuncta hæc celeberrima sunt in usu Medicinæ; sed transeamus ad Scammoneam inter mortifera connumeratam, hæc tamen correctæ, & aliis admittæ assumptæque interius ad ventris purgationem plurimum valet, recensuit Galenus; lib. 14. Methodi Medendi, cap. 17. Romæ exhibuisse clam, ac deceptione Scammoneam Mulieri cuidam Illustri quæ patiebatur herpetem in malleolo, & indigens ex-

purgatione corporis renuebat, penitusque abhorrebat medicamenta, tamen ipsa assensit *Galeno* persuadenti assumere saltem Serum lactis, in eo autem clanculum minimum Scammonia mistum exhibitumque fuit, exinde invita expurgata fuit, & ad sanitatem redacta ope Scammonia quæ plerisque aliis componendis usum habet, ingreditur autem tum Electuariis multis, cum & Catapotis seu pillulis dicamus, quemadmodum sunt Electuarium Indum Majus, & Minus Mesue, Diaphenicum Mesue, Electuarium utrunque ex psyllio, viz. unum descriptum à *Joanne Mesue*, alterumque attributum *Montagnanæ*, Electuarium Episcopi, Rosatum Mesue, de succo rosarum Nicolai, Confectio Hamech, Diaprun. solutivum, Electuarium de Benedicta simplex descriptionis Nicolai, Diacarthamum Nicolai Florentini, Diarob cum reubarbaro auctore *Tusignano*, Diarob cum Turpeto : at pilulæ quæ recipiant Scammoneam in earum compositione sunt Pilulæ Agregativa, Aureæ, Cochiaë Rasis, pilulæ lapidis lazuli, de quatuor reb. Magistrales : de fumo terræ, de Oppoponaco Mesues, Fœtidæ majores Mesues, sine quibus : De nitro Alexandri Tralliani : præter autem ista quæ sunt in communi usu solent in cidonis pomis Aromatarii coquere Scammoneam quam ita præparatam appellant Diagridium : his vero omissis referam Euforbium, Elaterium, Colocynthidem, Lathiridem, Titimali species, Thimaleam, Chameleam, Mezereon, Ciclamen, Psyllium, Tapsiam, Turpetum, Elleborum, lapidem Armenum, & lapidem Lazuli, singula hæc noxia sunt, mox tamen præparata fiunt medicamenta salubria, quæ propinantur vel in Electuariis, vel Pillulis, vel Trociscis : sed dum ista percurro licet comminisci de ære usto, de flore æris, ac de squamma æris, hæc enim habent naturam venenosam quibus tamen veteres usos fuisse ad purgandum, asseruit *Gabriel Fallopius*, lib. de Medicamentis Purgantibus, cap. 66. præterea legere est *Cornelium*, lib. 2. cap. 12. de Dejectione, inquit, dabantque aut nigrum veratrum, aut filiculam, aut squammam æris ; quod ut clarius pateat adducam *Galeni* sententiam, lib. 1. de Naturalibus Facultatibus, cap. 13. inquit enim florem æris, & squammam æris, & ipsum æs-ustum, & chamedrin, & chameleonta corpus in aquam res-

solvere hidroposque ab his juvari; & *lib. de Theriaca ad Pisonem, cap. 4.* ait aloem, & æris squammam expurgare totum corpus; idem prodidit *lib. 3. de Simplic. Medicam. Facultat. cap. 15.* ante eum vero *Dioscorides lib. 5.* approbavit æs ustum cum melle delinctum, vel cum hydromelite potum, eodemque modo laudavit ipse florem æris assumi, nam extrahere dixit humorem crassum: ejusdem sententiæ fuerunt alii gravissimi Scriptores, prout *Oribasius lib. 7.* ait, Squamma æris educit aquosa per inferna convenit hidropibus prosequitur inde flos æris crassa, & pituiosa educit per inferna: eadem cuncta asseruit *Paulus Aegineta, lib. 3. cap. 48. de Aqua inter Cutem,* ubi magnopere commendavit Squammam æris inter medicamenta aquam eduentia; & paulo inferius similiter approbavit æs combustum intus assumptum: sed audiamus *Ætium Tetraboli, Serm. 3. de Purgatione, cap. 53.* æris squammam in mellificato dato non solum aquosos, sed etiam flegmaticos humores educit: his quoque assensit *Avicennas, lib. 2. Tract. 2: cap. 231.* inquit enim si æs ustum bibatur cum hydromelle solvit aquositatem absque nocumento: nonne laudavit squammam æris intus assumptam *Alexander Trallianus, lib. 9. cap. 2. de Ascite ac ejus curatione:* ne tamen his resistat aliquis dicens in usum nos habere hodierno tempore alia medicamenta prædictorum læpidiora, quæ veteribus Græcis ignota fuere, prout sunt Tamarindi, Senna, & Ægyptia Siliqua, quam Arabes Cassiam fistulam nuncupant, & alia hujuscemodi medicamenta: verum explicatur ibi conspicuam, & universalem fuisse veterum sententiam de quibuscunque medicamentis purgantibus, cum & Veteres ipsi in duplici genere constituta habuerint medicamenta purgantia, nempe quæ valenter solvunt, & in minori quantitate administrantur, alia vero quæ mediocriter ac leniter purgando alvum subducunt, quare lenientia dicuntur ista, utraque tamen maximam nobis jacturam facere posse asseruerunt: cum & lenientia adaucto eorum pondere in vehementer evacuantia facile abire possint: præterea nonne Tamarindi aciditate sua ventriculo debili, & frigido officiunt: nec Senna ventriculo admodum accomoda est, & Cassiam adhibere tantum abest, ut profit, ut saepe-numero noceat cum imbecillia.

& levia intestina habentes lædat in illis enim torsiones flatus, & dolores concitat, & aliquando compertum fuit usque ad sanguinem solvisse: quapropter purgantia omnia vel solutiva, aut lenientia sint, si recte illis utamur conferunt, alioquin accidit oppositum: Jam vero expositis quamplurimis exemplis rationibus & autoritatibus nixis quibus probantur medicamenta purgantia, cum & alia diversa nostris corporibus noxia, & inepta fieri inde salubria medicamenta, & nostro scopo satisfacere, quando cum aliis consolantibus componuntur, quæ excessus corrigunt, & mediocritatem adducunt; ut facile & sine molestia operentur; reliquum consequitur eisdem probare Atramenta fieri correctione medicamenta optima, quæ intus assumpta, ubi casus exigat, maximam utilitatem afferunt, quemadmodum & citra rationem, & absque recta correctione, non sunt temere propinanda, etsi *Galen. 8. de compos. Pharmac. secund. loc.* dixerit, Atramentum sutorium contrariæ penitus homini naturæ esse non tamen dixit putrefactivum esse, cum non sit equidem tale; neque venenum, aut lethale; sed corrodens tantum si crassum sit, diutius immoretur, & copia sit multa, & ideo *Galenus lib. 6. de compositione Pharmacorum secundum locos, cap. 1. de confectioe Pharmaci ex malis punicis, & aliis Stomaticis*, jure optimo dixit, si vero Atramentum sutorium admistum sit non valde deglutire oportet confectum Pharmacum, præterquam si juxta stomachum, aut alvum ulcerosam affectionem fieri suspicemur, quin etsi in ipso ore maligna ulcera fiant, præstant ex Atramento sutorio medicamenta; sufficit autem drachma ad prædictam compositionem admista, in qua unam mellis libram conjici est relatum, sed & plus quandoque recte injicitur ad ulcera putrefacta: prædictis itaque *Galenus* apertissime approbavit assumi Atramenta per os, & docuit nos componere ea quibus quoque conferat Pharmacum ex eis compositum, explicavit inde septimo *de compos. Pharmac. secund. loc.* fere in calce capitis ultimi recensuit aliud Pharmacum ex mente *Eugenii*, conferens ad Orthopnoicos, Tussientes, peripneumonicos, tabescentes, ægre spirantes, & hepaticos in cujus Pharmaci compositione ingreditur bona quantitas Myrsos, quod est prima species Atramenti metallici, prout legenti conspicuum

conspicuum est ex hoc autem pharmaco iussit exhiberi cochlearium cum aqua Cyathis, duobus aut tribus, si res urgeat ante, & post cibum: *Janus Cornarius Comment. in Hippocratem, lib. de Natura Muliebri*, approbavit Mysim intus assumi, sic dicens, si concipere nolit Mysios fabæ magnitudinem aqua dilutam bibendam dato, & per annum non concipiet: præterea nonne ingreditur chalcitis usta tamen in compositione Theriacæ Andromaci Senioris, sicuti legitur in *Galenum, lib. 1. de Antidotis, 2. part. Elegie*, Chalcitimque ustam consociare iuvat, & in descriptione Theriacæ Junioris Andromaci, *cap. 7. ejusdem libri sequuntur ista, Rubricæ lemnix, Chalcitidis ustæ, & lib. de Theriaca ad Pisonem, cap. 10. repetitur chalcitidis ustæ quod & lib. de usu Theriaca ad Phamphilianum est scriptum, ex quibus plane constat posse tuto administrari Atramenta correctæ, & præparata, corriguntur autem pluribus modis, quemadmodum prodidit Galenus, *Commen 4. in lib. 6. Hippocratis, de vulgaribus Morbis, Text. 19.* ubi tractat de materia medicinali, dixit fit igitur interdum ut corporibus ipsis sponte natis ad curationem ac salubrem victus rationem utamur. Interdum vero ut in materia præparanda nos aliquid faciamus, ut quædam decoquamus, quædam aduramus, quædam lavemus, aut prius condiamus, aut prius humectemus, aut refrigeremus, aut aliquid aliud hujusmodi efficiamus: modum itaque condiendi Atramenta scriptum nobis reliquit *Galenus 6. & 7. de Composit. Pharmac. secund. loc.* ut supra, nempe admittione aliorum consolantium, sed præcipue mellis veluti fecerent *Dioscorides, Avicennas, & Serapio*, ubi approbarunt Atramentum iutorium cum melle, vel hydromelle assumptum ad enecandos ascari-des, & vermes: verum etiam præparantur per modum lavandi, prout jam expositum fuit superius, *cap. de prima differentia Atramenti iutorii, qua à Neotericis Coparosa appellatur*, ibique tractatum fuit de ejus præparatione cum crebra lotionem facta aqua rosata ac quomodo eam tuncita præparatam propinent adversus diram pestem: eodem fere modo *Cornarius* etiam consuevit aqua diluere Mysim mox eam intus exhibere, per simili modo *Magnus Galenus secundo, de Compositione Medicam. per genera, cap. 2.* docuit conterere metallica præsertim Atramenta*

menta eaque acriaceto vice aquæ pluribus diebus allevigare in sole calido ignis loco, unde ait quod in eis mordax est mitescere virtutemque nihilo fieri minorem, imò bonitatem augeri cum tenuriora fiant : hinc prosequitur asserere si comburantur, & combusta ex aceto levigentur multo præstantiora fiunt, quapropter tertio *de composit. Medicament. per genera, cap. 3.* ait, est igitur valentissimum metallicum ex his contructum unam partem crudæ Chalcitidis habens duas Misyos similiter crudi, tres æris Squammæ : Invalidissimum unum itidem Misyos, & Chalcitidis, sed utriusque combusti, & mox quarto *de compos. Medicam. per genera, cap. 1.* prodidit, atque hoc etiam memineritis quod combustis elotisque mordicatio quæ prius adfuit edomatur ac interit : & quamvis *Galenus* locutus sit ibi de remediis externis conferentibus vulneribus, & ulceribus putridis, exempla tamen scripsit universalia quæ insituro nostro satisfaciunt, eo magis cum paulo superius probatum fuerit locutum fuisse *Galenum 6. & 7. de compositione Pharmacorum secundum locos, de Pharmacis* interius assuendis compositis autem cum Atramentis : hæc itaque unctione, & lotionem castigata mitiorem lepidioremque naturam acquirunt, adeo quod sine morfu munere suo funguntur, quemadmodum asseruit *Galenus, lib. de Theriacâ ad Pisonem, cap. 16.* inquit enim multa in arte medicamenta quamdiu pristinam suam naturam retinent acerrima esse, & nostris inimica corporibus longus usus nos docuit, hæc domita ignis vi ad curationem fiunt utilia, nam & Chalcitis cruda corpus adurit, & crustas facile excitat, combusta vero ulcera cicatrice concludit, nam multa ignis commercio meliora redduntur : quæ luculenter exposuit *Avicenna, lib. 2. Tract. 1. cap. 5.* asserens omnes quidem medicinas acutas si adurantur amittere acuitatem ac malitiam, resolvitur enim ignea substantia quæ in eis erat infixæ, sicut Atramentum, & Colocor, cujus contrarium accidit illis quæ sunt spissæ substantiæ, nec in eis reperitur virtus calida, nec acuta, quæ tamen per adustionem acquirunt virtutem urentem ceu lapides, ex quibus fit calx, idem accidit de Tartaro, *Serapio* autem inquit omnia mineralia per unctionem meliorari præterquam sal, fœx vini, nitrum, & calx, atramentum omnia usta si

laventur

laventur mordacitatis expertia fiunt, & quanto magis lavantur, tanto magis moderata redduntur, quæ absque mordacitate exsiccant : ejusdem sententiæ fuit *Oribesius, lib. 15. pag. 639.* nosti præterea omnia usta ubi lota fuerint moderatiora minusque mordacia reddi : eadem asseruit *Galenus 9. de simplic. Medic. Facultat.* ubi tractavit de Chalcicy, & de Calce, & capite de Metallicis medicamentis ; ex prædictis igitur satis patet Atramenta per usionem ac lotionem donata amittere vim igneam corrosivam, at in universum moderata fieri adeo ut minime mordeant, quibus tamen virtus astringentia non penitus aboletur exsiccatoria, vero tuetur placida, & temperata, ita ut non modo utilia tuta, & salubria verum, & necessaria sunt prout medicamenta quæ interius exhibita adversus multas ægri tudines conferunt, veluti pluribus in locis explicatum fuit ; sed præter alias ægri tudines, memini efficacia esse his qui sanguinem expuunt ; atque si cum hermodactilis incorporata sub lingua detineantur, ranulam sanant : multa que alia commoda præstant, jam hucusque recensita plerisque testibus tam ex eis qui præcis sæculis dixerunt, quam qui inferiores atque nostro sæculo superstites fuerunt, qui non frustra limitarunt Atramentorum vires ac differentias.

CAP. XXI.

*In multis Cibariis percipitur qualitas,
& natura Vitrioli quemadmodum,
& in Atra bile in Corporibus mo-
stris Superabundanti.*

EX præhabitis conspicuum ratumque habetur requiri ordinem in rebus, quippe in dosi, & modo administrandi medicamenta, hoc etiam discrimine, veluti sint præparata, vel
ne

ne perpendere licet : cum enim corpora nostra lædantur quandoque non modo à medicamentis, tum metallicis cum alterius generis, verumetiam à cibariis temere inordinateve assumptis: alioquin discrete usitata summo auxilio sunt : Verumenim consistit opus in distincta cognitione gradus qualitatis ipsius rei, & quocumque modo administretur : nam si corrosiva sit qualitas, contemperari tamen ratio persuadet, experientiaque docet ; at nonne plerisque utimur in condiendis cibis, escis atque potionibus quibus vescimur ad resarciendas vires, & ad vitam nostram tuendam, quæ tamen habent vim aliquam corrodendi, prout Saccharum, Mel, Sal, Acetum, Citria mala, Aurengia, Limones, & in vino Tartarum, & hujuscemodi alia: etsi hæc nobis tanquam necessaria ac perutilia in frequentissimo usu habita sunt : nihilominus si intueamur ex saccharo, & melle, quanquam lauta sint, distillari aquam, quæ margaritas dissolvere potest, nec non auri ac pariter argenti folia aut eorum scobem : si melle etiam liniatur cuprum adeo corrodit eum quod facit viride æris : Veruntamen atque mel facile vertitur in sanguinem pari modo ut vinum, & caro, & lac, teste *Galeno lib. 3. de Temperamentis, cap. 4.* melli autem proximum est saccharum, ut placuit *Galeno, lib: 7i de simplic Medicam. Facultat.* ex his Julepi, Sirupi, Eclegmata, Electuaria, & alia medicamenta fiunt, quæ in corpus recepta affectibus medentur: alia vero condita parantur ad alimenta, & ad saporis gratiam, præter quod omnia quæ in his obruuntur diu quoque custodiuntur servanturque : verum atque sale communi quotidie utimur in cibis qui genus humanum sustentant, eis enim suavitatem quandam cum mordacitate inducit sal, quare epulas magis appetere agit rectamque coctionem efficit, ac prout balsamum à corruptione corpora tuetur : nihilominus corrodit & ipsum ferrum, æs, plumbum, stannum, cæteraque corpora solidiora, hominis corpore, præcipitatque argentum vivum : quamvis sal temperate administratum sit adeo naturæ gratum quod nil satius optari possit, ita ut absque eo esset fere imperfecta, idcirco *Galenus præ aliis locis, lib. 3. de Alimentorum Facultat. cap. 41.* scripsit sale condire cibos, & *lib. de simpl. Medicaminib.* ait, salis virtus est quod omnibus cibis admittus

convenit, & oreximfacit, fastidium avertit, & nauseam prohibet : Sequitur nunc animadvertamus esse limones, citrea, sive medica mala, auranciaque tam in conviviis grata, & dapi-
 bus usitata : præterea Medicinæ usu inter salubria cordialiaque habentur, ut puta Syrupum ex succo citri acido cum Julepo, id est Saccharo aqua dissoluta, & albumine ovi clarificato, hujusce-
 modi Syrupus extinguit sitim, febribus pestilentibus summo-
 pere præstat, & omnibus à flava bile ortis, ut asserit *Joannes Mesues, lib. 3. sect. 2. de Syrupis* : verum multis aliis affecti-
 bus confert, quemadmodum & Syrupus de corticibus citri, syrupusque de limonibus, hæc affinitate congenera sunt præ-
 ditaque existunt tenuitate, acetositate, & acredine, ita ut unio-
 nes, coralia, & quæ lapidea sunt, facile temporis spatio, & calore temperato dissolvant : nihilominus cibus assumpta citria,
 limones, & aurancia, quævis eorum cruda aut condita, & quovis modo esæ tantum abest, ut obesse possint quam maxime
 profunt cum revera venenis adversari certum sit, ejusdem sen-
 tentiæ legitur fuisse *Plinium, lib. 23. cap. 6.* idcirco *Galenus, lib. 7. de simplic. Medicament. Facultar.* ait, Citrium editur ;
 & *lib. 2. de Alimentorum Facultatibus, cap. 37.* repetit edi ci-
 rrium, & præferri cum aceto, & garo, ut sapor excitetur ac
 facilius coquatur : proinde progreditur ipse *Galenus* approbare
 succum expressum è Citro, & medicamenti immistum, quæ per
 os assumuntur, hæc autem omnia habemus experientia, & con-
 tinuo usu ; præterea ex limonibus quibus nil sit diminutum
 sublimatur aqua per alembicum vitreum, quæ in potu hausta
 urinas ciet, calculosque solvit, frangit, & expellit, lumbrico-
 cosque necat : exterius vero applicita faciei maculas tollit, &
 nitorem conciliat : Verumetiam ex floribus odoratis arancii
 elicitor aqua per organa vitrea quæ æpota sesqui-uncie pondo
 sudorem excitat, & adversus febres opitulatur, ut recte sensit
Rembertus Dodoneus, lib. de stirpium Historia : Reliquum est
 disquirere de aceto, & tartaro, quæ ambo proveniunt ex vino,
 etsi ex utroque fiat tartarum, origo tamen, & fons equidem est
 vinum, id ipsum vero potestate sanguinem appellari, scripsit
Galenus lib. 3. de Temperamentis, cap. 4. eo quod facile fiat
 sanguis proprium vitæ fulcimen si sobrie hauriatur ; ubi vero

corrumpatur vinum accessit, quare *Galenus lib. 1. de simplic. Medic. Facult. cap. 17.* differens de aceto, asseruit esse vinum mortuum, amisit enim suavitatem vini atque ejus vigorem, & acquisivit acredinem, hinc alii nuncuparunt ipsum vinum acre, quod vulgo indicat acutum ex qua voce mutato, v, in e, existimarunt quidam non ab re denominari acetum: in hoc magna percipitur aciditas cum acredine qualis cernitur in phlegmate sive spiritu dicas Vitrioli ita ut convenire videatur Vitriolum cum aceto, quamobrem in aceto spiritum Vitrioli latere placuit *Josepho Quercetano in lib. Terras*, quod replicat in *Pharmacopœa Dogmat.* ubi apertissime dixit inter omnia vegetabilia acetum proxime ad naturam Vitrioli accedit: tanta itaque deprehenditur in aceto asperitas visque quod in tabem margaritas resolvere experientia habitum est, quemadmodum prodidit *Plinius lib. 9. cap. 35.* ubi attulit exemplum *Cleopatræ* Ægypti Reginæ, quæ duos immersit uniones maximos in aceto mox solutos exhibuit. *Antonio* in cœna qui joco absorbit eos; Aliud vulgatum celebrequè existit exemplum *Annibalis* Carthaginensium Ducis, qui Alpes sibi pervias ferventi aceto fecit ut expeditus trajiceret, & in Italiam venit: corrosiva enim ac penetrabili facultate pollet acetum dissolvere, & comminere saxa, gemmas, metalla, & alia quæcunque corpora dura, quod præter experientiam, rarum habetur etiam ex *Galenus Scriptis, lib. 1. de simplic. Medic. Facult. cap. 20.* nempe acetum possidere facultatem secandi dividendique, quare erodit non modo animantium corpora, sed & grummos, callos, lapides, fictile, æs ferrum, plumbum, &c. fere ejusdem naturæ quippe aceti sunt, idemque operantur quæ acida, & acerba sunt, quemadmodum supra commemorata citria, & id genus alia, nihilominus aceto concinnantur herbæ, radices, fructus, carnes, pisces, ac quæcunque alia cibaria, præcipue in prima mensa cenæ, sunt acetaria ad excitandum appetitum: idcirco *Galenus lib. de attenuante victus ratione, cap. 11.* scripsit acetum esse condituram ciborum: at præter usum victus plura quoque in medicina præstat: Unde *Galenus lib. 1. de simplic. Medicam. Facult. cap. 29.* ait, æstivo tempore oxierati potu quidam plane refrigerantur, hoc est posca, quæ fit aceto, & aqua ad invicem mistis, & coctis:

& lib. 10. *Methodi Medendi, cap. 11. de alimentis Hæticorum*, eis exhibet pifanæ cremorem, cum sale, oleo, & aceto: inde progreditur, & lac asininum, cum melle, & sale: præterea ex aceto, aqua, & saccharo paratur Syrupus acetatus Mesues, vulgo dicitur acetosus, tum simplex, cum & compositus; pari modo fit oximel simplex, & compositum addito melle vice sacchari, oximel autem est acetum multum tantopere celebratum ab Antiquis & à Recentioribus atque hujus sæculi medicis clarissimis in multis diversisque affectibus: Nunc superest non ignorandum è vino tartarum concrefcere instar crustæ, & cadorum lateribus adherere, quod Germani appellant lapidem vini. Hoc est, ad eo corrosivum quod argentum cuprum cæteraque metalla rodit: Veruntamen in cibis gratissimum gustui est vini tartarum, & in ferculis confert ut bulliat, nam ferculum reddit delectabile cum acetositate quadam, etsi in cibis usitatum tartarum molitum, ut aliquorum mos est pinguedinem extenuat: præter quod mire emollit lubricatque ventrem, *Gabriel Frascatus, lib. 3. de aquis Returbii, pag. 112.* consuevit ad leniendam alvum exhiberi tartari è vino albo pulverizati dragmam cum cibus vel aliquo jusculo: at si assumantur tartari moliti drachmæ tres, aut uncia dimidium, cum melle rosato, aut cum oleo, pulvere mastice addito subducet alvum: idcirco *Antonius Guainerius in Comment. de passionibus stomachi, cap. 15. de cura generali corrupti appetitus*, descripsit pulverem solutivum ex tartaro: præterea addit exhibere de simplici pulvere tartari à drachmis ternis, usque ad unciam unam, & peroptime operabitur: hinc *Tract. 15. cap. 10. de evacuatione malauconia fecalis*, prodidit, pulverem solutivum in cujus compositionem ingreditur tartarum: demum *Comment. de aggritudinibus matricis, cap. 22. de cura difficultatis impregnationis*, approbat nascalc ex pulvere tartari, & succo millefolii quod mirabile succedit, & *Bartholomæus Montagnana* vir celeberrimus in suis Consiliis asseruit tartarum intus assumptum ad multa conducere, & opitulari, uti est legere, *Consil. 102. cap. 3.* Aliam compositionem cum tartaro prodit, *Consil. 122. cap. 3.* & aliam compositionem *Consil. 131.* quemadmodum, & *Consil. 168. cap. 5.* nec-non in Antidotario ipsius Montagnanæ aliam compositionem

positionem conspeximus : omnes tandem hujuscemodi compositiones cum tartaro desciplit assumi per os pro lenitione ventris : quemadmodum egit etiam *Hieronymus Calestanus*, in *lib. observationum artis Pharmaceutica* : Alter autem modus præparandi tartarum magis approbatur à Spagiricis quo ventris lenitivum efficacius aliorum evenit : ut si teratur tartarum è vino albo potenti, mox aqua communi pluries lavetur, ut ab omni immunditie exuatur, inde in fictili olla vitro obducta diu ferveat opus est cum multa aqua, demum reponatur vas loco frigido, & aliquo tueatur tegumento ab omni re extranea ; dum enim refluxerit crystallin⁹ cremor concrevit supernatans aqua, qui altera die separatur cochleari perforato, exponiturque aeri ut exiccetur : Hic in potu assumptus jusculo à dimidio drachmæ usque ad unam drachmam placide subducit alvum absque nausea ; qui autem dulci delectantur sapore commiscent tartari cremorem cum saccharo : Cuncta igitur jam enarrata terminantur in hanc conclusionem quod omnia obtemperari possint, exceptis deleteriis, quæ adeo humanæ naturæ adversantur ut nullam correctionem accipiant, at semper in pejus usque ad necem operantur : Verum quæ corrigi, & temperari possunt proinde ordine, ac mensura administrari tutissima sunt prout cibaria pro nutritione corporum perfecta : ita & medicamenta præparatione fiunt salubria adversus agritudines, quemadmodum demonstravimus de Vitriolo, & de cibus in quibus existunt Vitrioli qualitates, nihilominus dementes contemnunt, nam ignorant equidem hujus medicamenti facultates, hoc quippe rite paratum est instar balsami æstimandum, non enim corpus interimit, verum multas tollit affectiones, non modo virilem ætatem agentium, sed etiam puerorum:

CAP. XXII.

*Atramenta temperata conferunt,
quemadmodum, & Aquæ Therma-
les Atramentosæ, & Aluminosæ.
Quales sunt Aquæ de balneis
volaterranis, & aliæ
Villensis.*

EX antecedentibus itaque liquido patere ubique potest tuto propinari Atramenta, ordine, & modo superius statuto, eis vero dubio procul consequitur æque magis tuto administrari posse, quæ eorum minus acia sunt, quale est atramentum sutorium, viz. Vitriolum, quod meminisse expedit pluries inter atramenta probatum est molle, verum etiam persuadet eadem ratio omnium magis tutum existere illud tertix differentix atramenti sutorii quod appellatur coctile, & vulgare est Vitriolum eo magis cum à veteribus non modo parvifacatum ceu aliorum vilius cum inutile quoque existimatum fuerit : idcirco nullum Medicinæ usum antiquitus habuisse ab eis assertum fuit, omnium enim hoc magis dilutum, ac imbecillius equidem est nihilominus singula atramenta quæcunque sint, aut metallicum, aut sutorium adeo temperari possunt, ut tuto atque magna utilitate adversus multas affectiones propinari possint, quemadmodum è converso, neutrum eorum quantumvis imbecille non est temere administrandum absque aliquo temperamento, exemplum enim hujuscemodi temperamenti conspicuum nobis ostendit experientia habita ex aquis Thermalibus sive Metallicis, propriè appellatis, quibus succi minerales admitti sunt præsertim

præfertim ubi Chalcanthi succus sit aquæ mistus, nam si in nimia quantitate erit succus, faciet aquam acrem nimium noxiam, & perniciosam, si vero in pauca quantitate erit succus Chalcanthi mistus aquæ eam reddet acidam, astringentem cum quam minima acredine fere perceptibili, & ideo potabilem eamque appellant aquam balnei medicatam, & salubrem unde *Galenus* 1. de *simplic. Medic. Facult. cap. 7.* approbavit hujuscemodi aquas mistas, aut alumine, aut Chalcite, aut Sale, aut id genus alias, & inquit esse hujus conditionis aquas illas Italiæ quæ appellatæ erant albulæ, & prodidit idoneas esse deficcare ulcera, & maximè ea quæ fluxionibus tentantur, mox reprobat ipse aquas, quæ sunt multum acres, ait enim quocirca earum nonnullæ ulcera quoque exasperant nempe quæ acres admodum sunt, & mordaces, cuapropter reperit etiam *Georgium Agricola* distinxisse aquas atramentosas secundum magis, & minus, viz. in duas differentias, quarum quædam sunt potabiles, & salubres, aliæ vero perniciosæ, & lethales, unde *lib. 2. de Natura eorum quæ effluunt ex terra, pag. 108.* scripsit, aquæ atramentosæ sive ipsum atramentum sutorium, sive Misy, sive Chalcitida, sive Sory, sive Melantheriam combiberunt easdem vires, ut aluminosæ habent multo tamen efficaciores, quod multa acrimonia cum astringendi, ut sit conjuncta, quare profunt ulceribus, quæ pascendo serpunt, sed si nimium fuerint acres necant, talis videtur fuisse aqua stygis fluvii Thessaliæ qua *Alexandrum* nuavit *Antipater*: præterea *pag. 116.* ejusdem libri de similibus discurrendo, dixit, equi sybarim potantes agitantur sternutamentis quas atramentosas esse ex eo perspicuum est, quod eadem nigros faciant, non tantum boves & oves, sed etiam hominum capillos nigros, duros, & crispas faciunt, *Agricola* autem appellavit Sybarim flumen in Thuriis, ex quo fluunt aquæ mistæ, cum atramentorum succo, nam acredine excitant sternutamenta, & acerbitate inducunt nigrorem, præterea asseruit aquas atramentosas balneorum non multum acres, sed temperatas conducere, mox atque detestatus est eas multum atramentosas, nam præ nimia quantitate succi atramentosi in illis aquis admisti acres admodum, & mordaces fiunt eadem, ut non modo corpora humana corrodere possint,

cum.

cum etiam vasa ænea, & ferrea erodendo prorumpant : sed omissis aquis mineralibus perniciosis, de quibus non erat loqui hic meum institutum, nihilominus in earum ratiocinationem necessario incidi admonitionis aliorum gratia, nam supradictis magis constabit modus dignoscendi aquas minerales pravas à bonis, quibus habitis revertam ad illas, quæ salubres, & medicatæ appellantur, nam ad profligandos corporum affectus maximè conducunt, eisque corporibus ægris salutem afferunt, sive in potu assumantur, sive in ipsis aquis Thermalibus balneentur corpora ægra juxta occasionem, & ideo ab earum affectibus aquæ dicuntur balneorum, & medicatæ de quibus discurrens *Avicennas, lib. 1. Fen. 2. Doctr. 2. cap. 19.* commendavit magnopere aquas atramentosas, & aluminosas asserens eas suppressere hemoroidas, & menstrua, sanguinis sputamina cohibere, sudores superfluos compefcere, egressionem ani, & abortum prohibere, & chachesium tollere : eadem insinuavit ipse *Avicennas, lib. 2. Tract. 2. cap. 58.* mox ex recentioribus *Gabriel Frascatus Brixianus, lib. editis de aquis Returbii Ticinensibus,* probavit eas continere alumen, & Chalcantum cum aliis Mineralibus, atque eas miris facultatibus præditas esse decantavit, nihilque venenosi inesse in eis asseruit, bona autem cuncta possidere eas probavit, & à malis omnibus carere, imo in potu assumptas multos gravissime ægrotantes curare ait; verum præter illas nonne ad sunt aliæ aquæ Thermales, & salubres, quæ nobis sunt in frequentissimo usu pro plerisque morbis debellandis, quemadmodum aquæ villenses sunt in agro lucensi, quæ per totam Italiam, atque extra Italiam deferuntur, hæc in se mistum habent alumen, teste *Gabriele Falloppio, Tract. de Aquis Thermalibus,* nihilominus consuevere Medici majoris æstimationis in potu eas exhibere magna ægrotantium utilitate, sed alumen cognatum esse Chalcantio jam olim probatum fuit, quin vero melius excogitari potest, quam aqua fluens à sacro Fonte in agro Volaterrano, & appellatur ægrotorum balneum, & ab Incolis vulgari idiomate nuncupatur *Bagno al morbo,* ipsius balnei aqua continet in se commistum succum Chalcanti, & aliorum atramentorum atamen assumitur in potum, & ad alios plerosque usus adhibetur,

tur, & tantum abest, ut necet, cum ad paranda edulia maximè sit idonea, quemadmodum asseruit *Fallopius, Tract. supracitato cap. 8.* & altero *cap. 32.* præterea cuncta docuit experientia, quæ in omnibus certiores nos reddit: Solent atque arte fieri aquæ metallicæ medicatæve exemplo Naturæ adeo similis illis ab eadem Natura productis, ut easdem quoque facultates obtineant, cum enim ars æmuletur ipsam Naturam, unde hæc etiam aquæ sunt fere naturales quamobrem non recipiunt in se aliud extraneum præterquam si simplicia naturalia, ex mineralibus ad invicem arte conjungantur aqua simplici respective loquendo, eadem aqua fit mista, ut exempli gratia si alumen, aut vitriolum, vel atramentum dicere malis, vel aliud simile obruatur in aqua dulci, ut solvatur in ea, mox enim illius metallici vires, & qualitates remanent impressæ in aqua, quæ amplius non erit dulcis, sed mista, & à misto in ea prædominante existit alterata in odore, sapore, ac reliquis qualitatibus ipsius misti magis tamen, vel minus, juxta majorem, vel minorem quantitatem misti mineralis, hinc ab eodem misto denominatur aqua, quemadmodum ab alumine aqua aluminosa dicitur, & ab atramento appellatur atramentosa, & sic de singulis censendum est: sic evenit aquis balneorum naturalibus, quæ visceribus terræ mineralis fluunt, & per suos cuniculos lambentes metallica abradunt ea secumque mista deferunt, cum suis qualitatibus ad fontes balneorum à quibus tandem scatent eadem aquæ mistæ substantia minerali, hinc homines Naturam ducem prosequentes non dissimili ratione nixi fuerunt eam imitari, quapropter multiplici experientia observarunt aquam dulcem, fieri mineralem naturæ, & facultatis illius mineralis, quod in ea obrutum fuerit, hoc etiam propositum confirmavit *Galenus 1. de Simplic. Medicament. Facultat. fere in Calce, cap. 7.* ubi ait, imitari autem potes sicut marinam, sic aliarum quamlibet substantia, viz. admista, quæ in quaque vincere conspicitur, nam sulphure in aquam dulcem indito sulphurosam effeceris, Alumine aluminosam, ac eodem modo aliarum unamquamque: pro comperto itaque habemus aquas dulces fieri arte atramentosas, & potabiles pro usu Medicinæ, prout Thermales sunt, nempe si atramenta solvantur in eis, quapropter

consequitur, ut interius tutoque administrari possint atramenta de quibus non erit amplius, quod quis ambigat, dum ipsa correcta propinentur, quemadmodum sæpe explicatum fuit: idcirco ne opus hoc de atramentis longius, quam iustum sit, videatur, finem ei imponam, ut in posterum quoque Favente Omnipotente Deo aggredi possim descriptionem quartam, de atramento scriptorio.

Descriptio.

Descriptio Quarta,

DE
 ATRAMENTORUM
 Genere tertio,
 Quod Librarium Scriptoriumve
 dicitur.

CAP. I.

*Atramenti Scriptorii necessitas, &
 Origo.*

Nihil proprius adhaerere praedictis atramentis existimavimus quam Atramentum Scriptorium: hoc & que subsequitur, nam ex atramento sutorio componitur, quanquam in compositione concurrant alia, quae à Plantis vegetabilibus originem ducunt, cum etiam interdum à partibus animalium, ut tamen deducitur ab atramento sutorio, & ab eo capit esse, neque sine eo desiniri potest: quamobrem non immerito ejus expositioni intendimus

ibi, post aliorum atramentorum descriptionem: Et si quibusdam vile forsitan videbitur subiectum, de quo agimus, cum nil vulgarius fere sit eo: nihilominus ubi meminerint ipsius atramenti scriptorii usum, non modo vetus, frequentissimumque, cum etiam summe necessarium, prout nobis indicat scripturarum auctoritas, in maximam æstimationem habebunt ipsum: Alia vero inutilia despiciant, ut sensit *Cicero lib. 2. de Offic.* continent, in quibus nihil virtutis putant: è diverso autem gratum est, quod auxiliium ad nos redundat; propterea *Cicero lib. 2. de finib. non minor*, inquit, Voluptas percipitur tam ex vilissimis rebus, quam ex prætiosissimis: rursus idem 5. *Tusc.* quotidie nos ipsa natura monet, quam paucis, quam parvis rebus egeat, quam vilibus: Verum quo magis indigemus, quam atramento scriptorio, ipso enim scribimus, quod volumus, ut memorabile sit, idcirco scripturis illustratæ sunt scientiæ, ac leges celebratæ, actaque Heroum, & Principum gesta innotescunt, ob scripturam, itaque præterita, & absentia fiunt presentia: Schedæ, scriptaque registrantur per quæ credita, pacta, conventionesque servantur, & scribuntur testamenta, ut attestentur justam sententiam nostræ voluntatis, de eo, quod post mortem fieri voluerimus: quemadmodum, & in aliis scripta testificantur hominum voluntates, adeo ut scripturæ usu, & auxilio continuetur ætas ætati, eodemque usu studiosi incumbunt artibus, quæ scriptæ sunt, & in literarum studiis versantur per medium scripturæ, sine qua in oblivionem omnia essent: omnium itaque concessione licet præscribere atramentum scriptorium, seu omnibus emolumentum, quod veteres noverunt, tam commodum in multis conferre humanæ naturæ, ut eo freti non desierint opera, & labore perfectionem inquirere, eamque partim adepti sunt, quam Posteriores utroque pede nixi superiorum norma sunt consecuti, hac lege, quemadmodum semper fuit studium aliquid artibus addere, ut auferentur, ac utilissimè nec non inventis perfectius, ut plurimum valeant: Et si Prisci varium servarunt ordinem in explicatione atramenti scriptorii, variumque locum ei constituerunt: Quidam enim exposuerunt ipsius historiam antequam alia prodiderint atramenta: Quidam etiam post alia descriperunt illud, quod pa-

rum

rum refert, cum tamen concordēs fuerint omnes in demonstratione essentiæ, & facultatum cujuscunque atramenti : nihilominus nos hac serie continuata progressi in contextu historiæ atramentorum incepimus à simplicibus, post modum pervenimus ad composita, ut ipsa continuatione facile pateat eorum facultas sic ratio docet, quare à metallico primo atramentorum genere derivatur secundum, quod est atramentum sutorium, ex hoc inde componitur tertium Genus, hoc est atramentum librarium scriptoriumve dicas, de quo agimus in præsentī, ita quod habita eorum origine prima à pyrite, & subsecuta eorum derivatione comprehendantur annexa, & colligata : quemadmodum, igitur, simplicia origine fuerunt prima, sic compositis antecedere jure debent : Simplicia autem appellantur, quæ talia sunt natura, nec quicquam ex hominum industria assumserunt, quemadmodum scripsit *Aristoteles, lib. 2. Physicorum*, ejusdem sententiæ fuit *Galen. lib. 5. & rursus 9. de Simp. Medic. Facult.* ubi tractavit de Cadmia : eandem asseruit sententiam *lib. 1. de Elementis*, cum nullum exacte simplex, neque purum in Mundo reperiatur corpus, sed omne compositum est, ex diversis qualitatibus : nihilominus simplicia vocantur, quæ à natura producta sunt : Composita vero dicuntur ea, quæ ex pluribus ad invicem aggregatis, artis auxilio, reducuntur in compagem, quæ illorum naturam participat, nam compositio sapit ex quibus facta est : etenim atramentum scriptorium compositum est, ex diversis partibus, quibus prædominatur mineralis pars atramenti sutorii : hinc facile in hujus sermonem labi contactus fui, dummodo de aliis atramentis discurrerem, præter necessitatem exponendi illud : ne itaque laborem hunc subterfugere, & clam ab eo me præripere viderer : ac omnibus satisfacere potius enitenis, quam potui magis, provinciam libenter aggressus sum hujus quoque tertii generis tractare historiam, eo magis agam hoc, cum etiam in medicina aliquid profuturum sit, & ideo ad ejus historiam me convertam : posteaquam de de aliis explevi institutum meum, gratia Omnipotentis Dei, qui in Trinitate unus semper est laudandus.

CAP. II.

*Plurimæ Atramenti Scriptorii sunt
Differentiæ.*

Multiplex Scriptorium est atramentum, nam diversis temporibus diversa quoque atramenta construxerunt homines: unum depræhenditur ab Antiquis habitum fuisse in usu scribendi; Alterum vero composuerunt qui paulo post secuti sunt veteres primos, eorum vestigia partim imitantes, atque partim ex suo sinu alterantes compositionem prædicti atramenti scriptorii, additis aliis, prout melius succedere, experientia duce, eis visum fuit: his demum relictis, ab inferioribus temporibus alia reperta fuerunt, & composita atramenta scriptoria, ex quibus unum pro Typorum usu exercuerunt, nempe in libris cudendis, quapropter Typographorum Chalcographorumve atramentum denominatum fuit illud ex nomine proprio eorum qui sunt literarum impressores: Modus autem imprimendi literarum characteres, fuit Antiquis ignotus, cum fere non sint adhuc centum quinquaginta anni, quod maxima industria reperierint eum Homines illius temporis sedulo inquirentes Naturæ arcana, quemadmodum scriptis prodiderunt *Polydorus Virgilius*, ubi tractat de multis inventis, & *Petrus Messia* in *Silva variarum lectionum*, & *Antonius Musa Brasavolus* in suo *Examine Terrarum*, hi omnes clarissimi magnæque æstimationis Scriptores, qui de tempore parum inter se dissenserunt, in reliquis concordēs asseruerunt inventum fuisse modum prædictum imprimendi literarum characteres in *Maguntia Germaniæ Civitate* à tribus sociis, eorum unus erat *Gallus*, alii vero *Aleman*, qui unanimes experientiam nacti libros cudendi Typo *Romam* transgressi fuerunt, & ibidem primi literas imprimere ceperunt, hinc parvo post tempore *Venetis* exercitus fuit is Typi usus, qui satis equidem pulcherrimus est modus

dus, ac multo magis utilis, potius enim expedit literarum characteres imprimere, quam scribere : quo usu variam quoque fecerunt ipsius atramenti librarii aut Typographici dicas compositionem, donec eam penitus perfecerint Neoterici, qui præter hoc Typographorum atramentum, alia pro scribendi usu atramenta parant, variisque modis, quorum alter tamen est magis communis, & vulgaris : Alia etiam atramenta scriptoria parant variis coloribus eductis, aut ex plantarum partibus, aut ex metallicis, quibus inde scribuntur literarum nigra, tum alba, modocue violacea, aut purpurea, virides, azura, crocea, rubra, argentea, aurea, ac tandem fiunt cujuscuque coloris, quo atramentum scriptorium paratum fuerit, scribuntur litera alba in agro nigro, pagina aut membranæ vel telæ, scribuntur atque alba litera in agro albo ipsius chartæ, quod admirationis dignum est : alioque differenti atramento inscribuntur litera in marmoreis tabulis atque ligneis : quemadmodum, & aliis atramentis in tabulis argenteis, & aureis, & armis ferreis ; in ovis auctore Africano, in persicorum nucleis, & aliis fructibus, ut in futuro Natura attem sequi coacta videatur, quodammodo dicatur, tanta est hominum solertia, quamvis ars appelletur, ut equidem est diminuta natura : inscribuntur etiam litera aliquo membro humani corporis, quemadmodum vivetis sæpe Turca agere consueverunt : aliaque litera scribuntur in charta latentes. Harum quædam non cognoscuntur, neque legi possunt præterquam nocte : Alia vero nisi plenilunio comprehenduntur, teste *Joanne Baptista Porta* Neapolitano, *lib. 2. de Mirabilibus Nature effectibus, cap. 17. de experimentis literarum* : Alia sunt litera quæ nisi obviam speculo exponantur legi non possunt : aliaque litera non apparent nisi pagina scripta submergatur aqua : alia etiam ignis lumini ad movere legendi necessitas urget, alioquin eas oculis percurrere nemo posset : scribuntur etiam litera aqua fontis in pagina alba quæ tamen illico nigra evadunt, ita ut facile conspici, & legi possint ; quod enim evenit vi pulveris ad hoc munus compositi, quo prius aspersio conficata fuit charta : huic similis est forma, substantia, & facultate pulvis ex quo fit Enchaustum, vulgo dictum pro scribendo portatite, in hac enim forma magis aptum.

aptum est in perigrinatione : Aliud contrui atramentum scriptorium docuit experientia, quo literæ scriptæ paucis diebus evanescent, quamvis pluribus aliis modis deleri possint literæ quovis atramento scriptorio quantumvis bono scriptæ fuerint : væ tamen illis qui fraude, & alterius damno fuerint usi hujusmodi enchaustis : verum è diverso ab his conducet aqua composita ad instaurandas literas, quæ præ vetustate sint fere perditæ : præterea ex artis usu tanta crevit hominum industria quod invenerunt modum tuendi scriptorium atramentum ab omni gelu immune hyemis tempore : prædicta tamen missa faciamus in præsentia ; exactius enim de eis loquemur propriis locis, jam enim tempus est ut ulterius ad alia particularia progrediamur.

CAP. III.

Quale Antiquorum fuerit Scriptorium Atramentum.

Quatenus ergo pertinet ad hoc atramenti genus quod Scriptorium librariumve appellatur, referam posteritati scriptum reliquisse veteres prænominatos auctores, à Græcis vocari μέλαν, additumque fuit huic dictioni, quod melius, ac magis proprium videtur à Galeno, lib. 9. de *Simplic. Medic. Facultat.* viz. appellatum fuisse atramentum hoc scriptorium à Græcis etiam μέλαν γραφικόν, nigrum enim indicat μέλαν, præcipue in compositione tanquam tinctura, γραφικόν vero significat scriptorium, librarium atque pictorium, nam pictorum, scriptorumque antiquitas utebatur eo tum ad pingendum, cum etiam ad scribendum libros, ex quibus atramentum hoc consecutum est, non modo prædicta tria nomina verum, & alia acquisivit nomina quorum unum est, quod vulgus nominat Enchaustum, quamvis non adeo proprium sit, cum enchaustum significet materiam adustam ad picturam tantum aptam,

aptam, nihilominus metaphoricè vocatur enchaustum quod primi auctores dixerunt magisque propriè atramentum scriptorium, at eo magis hodierno tempore abutuntur hoc nomine enchausti, ita ut vulgari idiomate dicatur in chiostro, alteroque nomine vulgarium quidam à similitudine, & ab effectu denominarunt tinctar, nempe hoc atramentum scriptorium, quod multiplici modo paratur: sed primum explicare expediat modum à Præcis in usum habitum, ipsi enim parabant atramentum scriptorium, ex atramento futorio, fuligine pictoria, id est furni, eam enim ex furnis colligere consueverunt antiqui Pictores, aliam vero præstantiorem, ac magis propriam ipsi approbarunt assumi ex officinis vitreariis, quæ *αοβον* appellata fuit à Græcis, verum vice prædictarum sæpenumero quoque in usum habuerunt pro hujuscemodi negotio administrare fuliginem rafa, aut thedæ, prædictis tamen additis gummi, & glutine tauri adinvicem subactis construebant atramentum scriptorium, quemadmodum scriptis prædidit *Dioscorides lib. 5. de Medica Materia, cap. ult.* at multo magis distinctam ipsius descriptionem, tradidit *Oribasius, lib. 13.* hoc sequenti exemplo summitur pictorum fuliginis mina, gummi sesquilibra, glutinis tauri uncia una, oboli duodecim, atramenti futorii denarius, & oboli tres, hæc omnia simul componebant veteres, & ita suum constituebant atramentum librarium, quo inde utebantur ipsi ad scribendum, & pingendum: præterea apud eos maximum in medicina usum habuisse deprehenditur, concorditer enim omnes asseruerunt præcipuum existere remedium adversus ignis combustionem, veluti legere est in *Dioscoridem*, cuius sententiam secuti sunt posteriores, hinc enim *Galenus* loco supracitato, ait, Atramentum quo scribimus admodum, & ipsum desiccatur aqua solutum, ulcera autem igni ambusta proterius illicum juvat, at si aceti modicum habeat, multo magis confert, legitur atque in *Paulum Aeginetani* idem succedere posca solutum, hæc autem constat aqua, & aceto: sed audiamus *Etium Tetrabili 1. Sermon. 2. cap. 63.* ubi inquit, Atramentum scriptorium abundè siccat aqua dilutum, aut potius posca, & ambustis è vestigio illicum prodest, id ipsum quoque scriptis prædidit *Avicen. lib. 2. Tract. 2. cap. 689. de Atra-*

memento Scriptorio sic igitur, ait, Tinctura illa quæ assumitur ex fumo ligni pini, cum gumma, ponitur super adustionem ignis donec cadat: verum ad alios, quoque morbos conducit hoc Atramentum Scriptorium; Teste Aurelio Cornelio Celfo, lib. 6. de re Medica, cap. 4. de Arceis, morbus est area in capitis cute distinctus in duo genera, viz. in Alopeciam, & Ophisim ambo sunt cum defluvio pilorum partim capitis, partimque barbæ, ad utraque igitur genera arearum summopere conferre atramentum scriptorium asseruit, nam si cutis infecta radatur, & illiniatur prædicto medicamento pristinæ sanitati reducitur, cæterum dum superius compositionem ipsius atramenti scriptorii explanarem, incidi in fuliginem mentionem, quæ in ipsa compositione ingrediuntur, unde consequenter nonnihil de eis, atque inferendum videtur, ut curiosus satisfacerem, sed prolixitatem evitare cupio eo magis, cum hæc non fuerint de instituto meo, quare ea obiter tacta sufficere volui, ut de omnibus atramentis notitiam attulisse videar, præterea modum quo fiant fuliginæ, & colligantur adeo accurate, prodidit Dioscor. diversis in locis, ut pudor atque dementia esset ejus diligentia partem operis addere, tentare; idcirco lib. 1. de Medica Materia, cap. 83. scripsit de fuligine agenda ex thure, ex mirra resina, stirace reliquisque lachrymis inde cap. 94: ejusd. libri, tractavit de fuligine liquidæ picis, ac tandem lib. 5. cap. 173. tradidit de fuligine pictoria: præterea Vitruvius lib. 7. cap. 10. explicavit constructionem furni. quo collocata resina, aut pix, aut aliud simile uritur ignis vi, & cogitur fuliginem mittere, quam inde colligunt, & asserit servari pro duplici usu, nam si cum gummi subacto componatur præstat atramenti librarii usum, at si glutino admisceatur, Tectores ea in parietibus utuntur, ibidem quoque addit ipse Vitruvius fuligini resinæ, ubi deficeret ea succedere posse sarmentorum, vel thedæ carbones ex quibus, cum glutino in mortario tritis fit atramentum pro Tectoribus non invenustum, quod etiam præstat fax vini arefacta, & cocta in fornace, mox glutino parata tunc non modo atramentum vulgare facit, sed adeo pulchrum reddit eum, ut Indicum etiam æmuletur: id ipsum assensit Plinius, lib. 35. cap. 6. verum de hoc fusius tractabitur alibi, nunc vero profere-

quemur historiam atramenti scriptorii nigri cujuscunque generis, ut expleatur incæptum priusquam ad alia deveniamus : jam igitur expositum fuit paulo superius quale fuerit atramentum librarium in usum ab Antiquis habitum pro scribendo, in sequenti vero conspicuum erit pro Typis tantum eo usum fuisse posteriores.

CAP. IV.

Typographorum, Chalcographorumve Atramentum.

Voluentibus annis posteriores veterum vestigia prosequentes, solertesque, plurima primis ignota invenerunt, quæ nobis experientia duce prodiderunt : quemadmodum scripsit *Galenus lib. 14. Meth. Medend. cap. 17.* hæc autem eveniunt juxta vulgarem sententiam, nempe facile est inventis addere, quapropter Superiores nostri assumpserunt à prisca modum construendi atramentum librarium, ut supra ostensum fuit, deinceps pro scribendi usu omiserunt eum, quod ad Typorum usum solummodo applicarunt : mox vero aliud pro scribendo construxerunt prout inferius constabit, perinde igitur alio temporis decursu, prædicto penitus relicto successit aliud Typographicum atramentum, quod recensuit *Antonius Musa Brasavolus, lib. Examinis Terrarum,* inquit, enim fieri hoc sequens atramentum Chalcographorum, quod & Typographorum est idem, & constabat ex picis fuligine, & oleo : mox ve o alii composuerunt pro Typis atramentum ex fumo, sive fuligine, dicas olei seminis lini, & cum eodem oleo lini adinvicem permixtis hoc atramentum fuligineum æqualius quidem est, nigerrimum præterea atque maxime hæret : nihilominus omnium Recentiores, qui literas cudunt imprimuntque omisiss reliquis atramentis aliud composuerunt ; quo hodierno tempore utuntur hoc quamvis aliis proximum atque ejusdem fere

naturæ in aliqua parte videatur, attamen satis distat ab eis: verum hoc etiam melius aliorum pro Typorum usu succedit, idcirco modum componendi eum referam: Qui magis prout dixi tritus est: Acciunt ergo Vernicem liquidam communem ad pondus unius libræ, hæc autem constat ex sandaraca Arabum, quæ est gummæ Juniperi, & oleo seminis lini, ex his itaque ad invicem mistis constituta est vernix, quæ liquida appellatur, huic vero addunt ipsius professores fuliginis rasæ unciam unam, olei ex semine lini, aut ex nucibus quantum sufficit, ut omnia simul miscendo componuntur, atque ut perfecte incorporentur, opus est ut leni igni bulliant, & coquantur, hoc enim modo fiet atramentum nigerrimum, attamen animadvertere operæ-premium est, quod æstatis tempore magis crassum fieri convenit, hiemis vero magis liquidum quod evenire solet, ubi magis, vel minus coquatur, aut si major, vel minor olei quantitas, quam Vernicis commisceatur: hisque suum perficiunt atramentum, quo quam magis crasso utuntur ipsi literarum impressores, eo magis sunt equidem literæ nigriores lucidioresque, ac in omnibus pulchriores.

CAP. V.

Atramentum fere perpetuum Stuchum appellatum, quo fiunt literæ in Tabulis Marmoreis.

Aliud est atramentum in usum habitum pro inscribendis literis in marmoreis tabulis, quæ tamen scalptra sint prius incisæ exiguit opus, aut acerrimo aliquo liquore excavatæ, mox atramento ad hoc munus parato obducuntur, quod fumo olei ex semine lini constat, & pice navali ad unum leni igni commixtis: hoc artifices atramentum nominarunt perpetuum respective loquendo, atque Stuchum vocarunt eum, summi enim nigredo

nigredo non mutatur, neque pix ab aqua aut vento corrumpitur, diu itaque perdurat adeo, ut perpetuum fere videatur esse quamvis omnia in hac totius universi machina Cœli ambitu contenta, corruptibilia sint, ob quatuor qualitatuum repugnantiam ex quibus omnia composita sunt, & dicuntur elementa, quapropter ruunt omnia longo temporis decursu: sed cum hujuscemodi atramentum tali facultate præditum sit, ut aliis magis perduret, ac præ cæteris diutissime tueri soleat, hinc etiam evenit ut aliorum respectu perpetuum vocare consueverint ipsius artifices, eo magis consequitur hoc cum literæ fiant in materia dura quemadmodum lapis est marmoreus ex quo formantur tabulæ in quibus literæ, & insignia lineantur excavanturque scalpro veluti jam supra expositum fuit, aut acri aliquo liquore quemadmodum sunt acetum acerrimum, & aqua corrosiva quibus fabri Ferrarii cæterique utuntur in designandis gladiis, ensibus, pugillis, tormentisque bellicis, & hujuscemodi armis bello, & ad præliandum aptis, eisdem modis aurifices incedunt ubi insignia, aut literas, characteres, figuras, & imagines efficiunt in anulis, anulorum clipeis, aut tabulis, tum aureis cum & argenteis quemadmodum fabri æarii in tabulis æneis hæc omnia sculpunt; quod ut melius evadat opus muniunt ægram tabulæ marmoreæ vel armorum vernice, aut cera, aut sepo liquefactis quodcumque stilo, vel calamo scribere ac lineare licet, mox eis acetum natura acerrimum vel arte factum, aut aqua corrosiva per diem naturalem super effundatur, hoc enim debitum est temporis spatium quo operari possint, eoque elapso tempore detergatur æger à sepo, vel cera, & ab omni alia re, & aperitissimum conspicietur excavatum quicquid designatum fuerit, quod deinceps superscripto atramento vel auro præparato, aut quovis alio obduci poterit: Marmoreis his tabulis Epitaphia inscribuntur ornanturque sepulchra in defunctorum laudem & memoriam quorum mos antiquus est, quemadmodum legimus apud *Virgilium* in *Daphnide*, atque in *Ovidium* in *Epitola Phillidis*, præterea marmoreas tabulas armis quoque sicuti, & literis magnifice insignire consueverunt Prisci, verum etiam eandem consuetudinem servant, qui hodie non sæculo existunt: hinc enim leges & insigni in postibus Aularum Domorum,

Domorum, aut Templorum, viarum Platearumque suspendunt
juxta illud *Virgilii*, Armaque fixit Troia.

CAP. VI.

*Neotericorum vulgare Atramentum
Scriptorium nostro idomate dicitur
Inchiostro.*

JAM vero ab atramenti scriptorii exemplo non digressis nobis
Jaccessit occasio explicandi Recentiorum encaustum : vobis
superius pollicitum, quod veterum atramenti librarii vicem ge-
rit, in usu scribendi : Tantæque existimationis est hujus tem-
poris vulgare atramentum scriptorium ut nul'um antiquorum
memoretur, hoc enim efficacius est magisque, ad scribendum
conducit quod Neotericorum aliqui à similitudine, & ab effectu
appellarunt Tinctam ; Cæteri vero vulgarium cuncti appellant
Encaustum, quamvis improprie cum dictio hæc materiam adu-
stam indicet ad picturam tantum aptam nihilominus hominibus
hujus ætatis placuit eam vocare metaphorice Encaustum, & in
opus Pandectarum *Mathei Silvatici* legitur Encastrum,
quemadmodum etiam corrupto vocabulo communi lingua ver-
nacula pronunciant inchiostro : hujus compositio à veteri usu
fatis diversa est, cum ea quoque à diversis multiplici modo pare-
tur, prout atque diversa ingrediuntur in compositione pro ma-
teria ipsius nostratis atramenti scriptorii, quod tamen in poste-
rum, ut plurimum recentiorum more Encaustum appellabimus,
ut communem sequamur vocem : Materialia autem, quæ huic
suppeditantur compositioni infra exponenda sunt, acerba ni-
grogre enim facultatem inficiendi habent ipsa, ejusdem sententiæ
fuit *Georgius Agricola*, lib. 2. de *Natura eorum que efflunt ex
terra*, pag. 116. ubi offert exemplum atramenti sutorii : idem
faciunt gallæ quercus fructus quæ eligantur illyricæ uti meliores
aliarum

aliarum sintque parvæ non perforatæ at solidæ ponderosæ, atque rugosæ his conditionibus habentur optimæ gallæ : cæteraque sunt gummi pellucidum quod vulgus appellat Arabicum Vitriolumque lucidum, & pulchri coloris, & licet quodcumque vitriolum ad hoc opus conducatur, quod tamen pulchrius est prævalet : quæ omnia vino, aut aqua componuntur : hæc igitur materialia magis communia sunt pro Encausti compositione, quamvis alii atque alia addant, vel ex his quædam in alia mutant, quæ in proparulo erunt inferius : nunc vero hæcenus recensita sufficiant, ea enim adinvicem composita constituunt Encaustum, quod ut optimum sit quatuor sequentibus conditionibus præditum esse operæ pretium censeo nempe fluxione corpulentia, nigredine, & splendore ; fit corpulentia à gummi ob pinguedinem, & viscositatem quam habet, inducit aliquem lentorem, qui facit continere Encaustum ne nimium diffluit, nigredo à vitriolo, ab utroque splendor inducitur, sed à galla nigredo augetur, & corpulentia moderaturque corpulentia à fluxione quæ producitur ab aqua, nisi enim fluere Encaustum non posset scribi, & nisi corpulentum ac lentum esset, non adhereret chartæ neque literæ describi possent quæ pulchriores apparent quam magis splendidæ nigrioresque sint : omnia itaque modo & mensura obtemperantur, ut fiat Encaustum idoneum ad omnes partes, conservaturque plumbeo vase nam plumbum nigredinem fovet : servarique potest vitreo vase cum ab eo sordes elui possint absque detrimento, servatur, atque in vase figulino vitreato ; aut in cucurbita per maturitatem dura lignea excavata, & ad hoc munus præparata, vas tamen quodcumque habeat intus Encaustum tueri debet clausum semper aut saltem contextum ut præservetur à pulvere, ab eo enim mirum in modum viciari solet.

CAP. VII.

*Modus particularis, magisque tritus
componendi Encaustrum.*

ETenim multa variaque Encaustri exempla scripta, ac in lucem edita reperiuntur, incipiemus ab eo, quod magis commune est, quemadmodum vulgus proverbialiter ait, una, due, tre, è t. e. u. t. a, a far la buona tenta elucidationis tamen majoris gratia sic aperietur exemplum prædictis verbis vulgaribus demonstratum.

Capiunt ergo gallæ crispæ in frustra contractæ uncias tres, aquæ pluvialis uncias triginta calefaciunt aquam, & in eam obruant gallam solique per duos dies exponunt quibus inde addunt vitrioli splendentis, & tenuissime triti uncias duas optime miscendo, & agitando rudicula ficus, & in sole semper relinquunt hanc compositionem, aliis duobus diebus demum addunt gummi, vel gummi Arabici dicamus parum refert, idem enim & unum est, hæc splendida sit ac trita exigit opus, hujus itaque addunt unciam unam, & altera die soli demittunt, deinceps igni leni coquant tantum ut momento ferveant, his omnibus peractis percolant & usui servant, nam sic constitutum est commune & perfectum Encaustrum quod si dilutius adeo sit, ut nimium diffluat gummi aliquid, si vero corpulentius quam par sit modicum lixivii super addatur.

CAP.

CAP. VIII.

Alter modus est talis.

CApe gallæ contractæ libram, gummx Arabicæ baccarum Cligustri quæ maturæ sint singularum libræ dimidium infundantur octo dieb⁹ in sex libris aquæ communis inde coquantur ut opus est donec aquæ tertia pars decrescat, tunc amoveantur ab igne, & adhuc ferventi aquæ addatur vitrioli libra, exinde omnia admisceantur agitenturque ligno donec frigescat compositio, quam mox quiescere sinant decem dierum spatio, & tandem elapso tempore linteo densiore coletur Encaustum, & fervetur optimum enimerit, his tamen aliqui addunt cortices malorum punicorum ad pondus unius uncix, verum integri cortices, aut in frustra saltem nulloque pacto triti injici debent ac prope finem dum componitur Encaustum, redditur enim ex corticibus granatorum magis splendidum, & nigrum : Alii omittunt gallam, at ejus vice granatorum corticibus prædictis utuntur hoc modo, *viz.* infundunt cortices granatorum seu malorum punicorum duas in aqua putei viginti quatuor horarum spatio mox igni mittunt, & decoquunt, donec decedat tertia pars deinde singulæ libræ ipsius decoctionis addunt binas uncias Vitrioli Romani, & unciam mediam gummx Arabicæ tritæ, & iterum coquunt tantummodo ut dissolvantur gumma, & Vitriolum, & perfectum erit Encaustum, & ideo coletur, & usui fervetur : quod si tempore condensari contingat, fluidum reddetur si modicum urinæ viri super addatur, aut aquæ marinæ, aut aquæ rosatæ, aut aceti, aut lixivii, aut alii simile. Alii vero gallam atque granatorum cortices adinvicem miscent, & hoc modo administrant, *viz.* capiunt gallæ libram, corticum granatorum uncias tres aquæ fontis, aut pluvialis ipsa enim ad hoc magis conducit libras triginta sex, hæc omnia simul decoquunt donec aquæ quarta pars evanescat, mox addunt Vitrioli uncias novem, & iterum decoquunt ut altera quarta pars eva-

poretur demum intus ponunt gumme Arabicæ uncias sex, & adhuc tribus undis ebullire demittunt, quibus peractis ab igne tollunt, nam expletum est Encaustum quod tandem frige factum servant vase clauso vel saltem contexto, ut ab omni immodiie tueatur.

CAP. IX.

Quidam conficiunt Encausta cum aqua Sutorum, aut Coriariorum tinctura.

Plerique etiam vice aquæ capiunt sutorum tincturam quæ ipsi futores uti solent ad inficiendas pelles nigro colore, hæc enim constat galla vitriolo, & aqua absque gumma, quapropter sat est in eandem tincturam obruere gummam Arabicam tritam quantum sufficiat, & vix pauxillum gallæ, & vitrioli, hinc omnia simul coquunt parumper: ita quod satis minori expensa conficiunt Encaustum venditores ipsius, ut ita compendium lucrumque majus haurire possint.

Alii Sutorum tinctura alio modo utuntur, prædictæ enim tincturæ admiscent atrum liquorem sepæ piscis marini, quem vocarunt etiam cruorem atrum quemadmodum, & aliis fel nigrum sepæ appellare placuit: *Aristoteles* vero lib. 4. de *Natura Animalium*, cap. 1. atramentum nominavit cum sequenti sermone, viz. atrumque illum humorem, cui nomen atramentum quod plurimum in sæpia est; idem assensit *Theodorus Gaza* interpres ipsius *Aristot.* idem asseruit *Plinius*, lib. 9. cap. 9. sic enim inquit atramentum sæpiis esse pro sanguine: hæc tamen nominum diversitas parvi est momenti, nobis itaque scire sufficit quod una est substantia sæpiæ nigra, quam commiscent pro sutorum tinctura, & sic parant Encaustum.

Relictis autem prædictis aquis, vice earum utuntur quidam coriariorum aqua, qua indurantur coria præsertim crassiora, eam vero concinnant coriarum dum in aqua dulci, id est communi,

ni, aut pluvix decoquunt igni calyces, aut cupulas dicamus quæ cavitate continent Robores glandes, & Cerri inter *de quor* genera majoribus Græcis *δυσπικνός*, dicitur cavitas glandis, teste *Paulo Aeginete, libi 3. cap. 42.* ubi asserit cavitatem cui inhaeret gians esse medicinæ utilem, & ad coria densanda accommodam quam hujus tempestatis homines appellant Valloniam à regione, ex qua defertur, Vallonia enim vulgo dicta, est principalis Epiri Civitas à Larinis, teste *Sirabone Apollonia* jam alias Corinthiorum Colonia optimis instituta legibus, nunc vero sub dictione Turcarum Imperatoris prædicta itaque aqua decoctionis valloniæ constituunt Encaustum addito modico Vitrioli, & gummæ Arabicæ, quod pauci dispendii, verum multi lucri existit.

CAP. X.

De aliis Encaustri Exemplis.

Capiatur gallæ optimæ in parva frustra contractæ libra, infundaturque in aqua pluviali, quæ sit ad pondus librarum sexaginta, ac soli duorum dierum spatio exponatur, mox ei addatur vitriolum tritum quantitate unciarum octo, & rudicula ficulnea admisceantur omnia soli ubi sic permaneant aliis duobus diebus, quibus elapsis addere opus est gummæ Arabicæ uncias v. corticum malorum punicorum, unc. iii. cum dimidio, deinceps leni igni ebullire hoc mistum requiritur usque ad tertiam evaporationem tunc coletur, & perfectum erit encaustum quod scribendi usui communi servetur. Aliud est si capiatur gallæ fractæ, ut supra, ad pondus iii. unciarum totidem vitrioli, gummæ Arabicæ unc. iii. Cuncta hæc infundantur in libris iv. aquæ pluvialis hinc soli sub celoque sereno decem diebus tueatur quotidie tamen compositum hoc rudicula agiretur, quod si nimium condensari contingat modicum aceti immisceatur, & illico à sole tollatur, coletur, & servetur, perfectum enim erit Encaustum.

CAP. XI.

*Vinum vice aquæ subministratur à ple-
risque in conficiendo Encausto.*

Sunt qui omnis aqvis cujuscunque generis, tum communi, Scum & pluviali, aut coriariorum sutorumque tinctura, eazum vice utuntur vino, ex eo enim nigrius lucidiusque evenit Encaustum, minusque hyemis tempore congelatur, in vino itaque eadem obruntur materialia, viz. galla, vitriolum, & guma, diversimode tamen ut infra constabit, unde primo incipimus ab exemplo cujusdam incerti auctoris, quod sequentia carmina tradunt.

*Sic atramentum tu Scriptor confice crudum
Vitrioli quarta, media sit uncia gummi,
Integra sit galla super addas octo falerni
Noctibus ista tribus confecta, sereno,
Sapius ista misce, demumque colata repone.*

CAP. XII.

*Sequitur aliud Encausti exemplum cum
Multiplicatione.*

Hoc modo, frangatur galla in frustra; deinde torrefiat in Sartagine ferrea cum pauxillo olei olivarum, nunc modo capiatur prædictæ gallæ sic præparatæ libra, & ponatur in olla figulina vitreata, cui affundatur vini albi quantitas quæ superet gallam altitudine unius palmi, mox additur gumma Arabica in
pollinem

pollinem redactæ dimidium libræ, hinc quoque addi vitrioli triti uncias octo, exponaturque soli hoc compositum per aliquot dies quotidie eum rudicula agitando, tandem aliquantisper leni vulcano ferveat demum percoletur, serveturque pro usu scribendi, perfectissimum enim hoc erit Encaustum, quod si multiplicare volueris aliud iterum affundas vinum facibus, à quibus Encaustum fuit per colum extractum, atque iterum parumper bulliat, ac inde coletur; nam hoc etiam bonum erit Encaustum: verum equidem prædicta operatio affusionis reiterata vini alterius super facies perseverari debet, donec amplius vinum nigrore non inficiatur, quod autem erit infectum perperam bulliat ac inde coletur, & cum alio Encaustro servetur, nam ex præscriptis quodlibet optimum erit: tunc vero facies prout inuiles abjiciantur:

CAP. XIII.

Aliud Melichii Aromatarii.

ANnis parum superiorib^s fuit Venetiis aromatarius quidam no. mine vocatus *Georgius Melichius*, patrii Augustanus, signum ipsius Apothecæ erat Struthio camelus, scripsit ipse vulgari nostro idiomate librum de animadversionibus circa medicamentorum compositionem observandis, eo quoque libro prodidit Encaustri ejus sequens exemplum, viz. Cape gallæ unc. iii. Vitrioli Romani unc. ii. gummx Arabicæ dimidium uncix usq; ad dragm. vi. vini albi unc. xxxiii. quo gallam infundi jubet octo dierum spatio, semel saltem singula die rudicula agentur, eodem quoque tempore infundatur gummæ separatim in aliqua portione ejusdem vini supra metiti, hinc elapso termino dierum præscripto, coletur vinum à galla, eidemque vino colato addatur altera pars vini in quo liquefacta est gummæ admisceaturque eis vitriolum interdum agitando per quatuor dies longe à sole, & ab igne, tandem servetur, hoc enim bonum erit Encaustum.

CAP. XIV.

Ecce alia Encausti exempla.

GAllæ uncias tres corticum recentium Orni, id est silvestris, montanive Fraxini corticumque malorum punicorum ficorum æquali portione infundantur in uncis xxx. vini albi optimi, ut soli diebus sex macerentur, quo tempore septies singula die agitentur, mox addere operæ-premium est gummx Arabicæ uncias duas, & Vitrioli Romani unc. i. & sic mista aliis quatuor diebus permaneant quibus peractis superest colare atque servare Encaustum.

Alio modo.

Gallæ unc.iii. corticum fraxini manipul. una vini albi clari lib. ii. cum dimidio, omnia igni leni misceantur, & cum ebullire incipient, tollantur ab igne, & coentur, & iterum colatura exponatur igni usque ad fervescentiam, tunc etiam deponatur ab igne cui obruantur gummx Arabicæ, & Vitrioli Romani singulorum unc. ii. & per medium horæ agitentur ligno hinc quatuor diebus quiescere permittite aliquando tamen ligno admiscere juvabit vase co-operto, tandem coentur, & usui servetur vase clauso.

Aliter.

Gallæ lib. iiii. gummx lib. ii. vitrioli lib. i. vini albi lib. xl. misce incorporentur igni aut soli, quo libet modo evadet.

Aliter.

Vitrioli Romani unc. iii. Gallæ unc. ii. gummx Arabicæ unc. i. hæc omnia trita immisceantur in unc. xxx. vini albi, aut nigri, quod melius est, & igni bulliant donec dimidium decreseat, cæterum frigesieri mittatur, tunc infundatur in eo pugillum secundæ corticis ramorum recentium arboris nucis: & hoc modo constitutum erit optimum Encaustum.

Aliter.

Gallæ confRACTæ unc. ii. infundatur per dies decem in unciis

Ciis viginti vini albi potentis reponendo omnia in vase terreo vitriato, & quotidie agitentur hinc coletur vinum, & colaturæ addatur gummx Arabicæ unc. i. & sic iterum præmacerentur octo diebus quo tempore agitentur, ut antea atque inde coletur, & iterum adde Vitrioli Romani triti unciam mediam, & sic quatuor diebus permaneant, tandem coletur, & seruetur Encaustum.

Alioquin.

Vini albi lib. iiii. aceti acerrimi cyathus unus, gallæ fractæ unc. ii. admisceantur per quatuor dies, mox decoquantur vulcano usque ad evaporationem ipsius quartæ partis, tunc colentur, & colaturæ addere licet gummx Arabicæ tritæ unc. ii. & optime admiscendo exponatur igni, & bulliat tempore quo dicerentur tres pater noster, hinc tollatur ab igne, & addatur Vitrioli Romani triti unc. iii. assidue ligno agitando donec sit fere frige factum, deinde reponatur in cucurbita vitrea, quæ optime clausa teneatur soli cæloq; sereno per tres dies naturales, his expletis coletur atque seruetur.

Duo sequuntur Encausta quæ aliorum celerrima ex usu sunt.

Unum est ubi capias Vitrioli, gummx Arabicæ singulorum unciam, gallæ fractæ unciam cum dimidio obruantur omnia in decem uncias vini albi, aut aceti, & sic per horam omittantur quiescere, mox enim ab hinc elapsa commodum in usu erit Encaustum: Alterum succedit ex gallæ uncia semis, ac totidem gummx Arabicæ quibus commiscere oportet Vitrioli Romani drachmas octo, & omnia ad invicem malvatico immergere vino quantitate unciarum octo, inde parum calefacere exposcit opus, nam statim perfectum erit Encaustum ex usu.

CAP. XV.
Mathioli Encaustum.

Alterum modum Encausti conficiendi scriptis prodidit *Petrus Andreas Mathiolus in Commentariis editis, in Dioscoridem cap. de Galla*, quem modum si quis noscere cupiat, leget esse talem, ut sequitur.

Cape Gallæ contractæ uncias quinque, Vitrioli Romani uncias tres, gummx Arabicæ uncias duas, salis communis drachmam, attamen vice salis admisceri potest eadem quantitas aluminis, teste *Castore Durante* in suum Herbarium, quod penitus fere transcriptum fuisse ex *Mathiolo* de verbo ad verbum, cuiusque legenti innotescere poterit verum, quilibet eligat, quod ei magis arridet mox omnia simul admisceri debent in olla figulina vitreata, ac super eorum Massam affundatur vinum album, potens, & calefactum ad pondus librarum quinque, inde obturatur vas, quod exponatur soli quindecim dierum spatio, si æstivum erit tempus, quotidie vero virga, aut baculo ligneo admisceantur, & agitentur omnia, at si hiemis tempus fuerit, reponatur vas in hipocausto, reliqua ad unguem observando, & fiet optimum Encaustum.

CAP. XVI.

Aliud Castoris Encaustum portatile densatum enim est, & absque Gallis, & Vitriolo componitur.

Encaustum alterum scripsit *Castor* ipse fieri absque galla, & absque Vitriolo, hoc in peregrinatione aptum est, fit enim
in

in forma misturæ densæ instar pastæ quapropter facilius secum deferri potest in omni itinere, & constat prout sequitur.

Cape mellis libram, lutea ovorum cruda, ac optimè agitata numero sunt duo, quæ admisceantur melle, eisque addit gum-
mæ Arabicæ tenuissimè tritæ drachmas tres, & simul sæpe tri-
duum misce aliquo ligno demum his adde Tiporum fumi, quar-
tum sat sit densare misturam, quæ servatur in hac forma, ubi
vero scribendi exigat occasio, solvatur portio aliqua ipsius mi-
sturæ ad libitum, vel quantum sufficere videbitur, cum aqua
communi, aut cum lixivio.

CAP. XVII.

*Aliud in forma Pulveris in peregrina-
tione aptum.*

PAratur ex aqua portione gallæ, & vitrioli cum modica
quantitate lachrymæ Arabicæ, ac parum sandaracæ Arabum,
quam vulgus appellat vernicem scriptorum: ex his, itaque om-
nibus tritis, & adinvicem commistis fit tenuissimus pulvis,
cujus est usus ubi urgeat scribendi occasio, ut digitis ducatur pul-
vis super chartam optime confricando, exinde super illam char-
tam pulvere infectam scribantur literæ, cum aqua, statim enim
nigerrimæ evadent.

CAP. XVIII.

*Alter pulvis in itinere accomodus ad fa-
ciendum statim Encaufstum.*

GAllæ fractæ uncias decem, Vitrioli Romani uncias tres,
Galuminis rochæ, gummæ Arabicæ singulorum uncias binas,

ex prædictis omnibus tritis fiat pulvis tenuissimus, qui ubique fieri, & ubicunque deferri potest, & ubi exigat ipsius usus occasio reponatur hujus pulveris pauxillum in aliquo cyatho cui modicum vini albi limpidi affundatur, nam illico fere, aut saltem ictu oculi nigrum evadet, & pulcherrimum. Alter conficitur pulvis aliorum satis majoris efficaciam, ipse enim facit Encaustum, quemadmodum & prænominati pulveres, atque in itinere ut ipsi aptus est, præterea hujus pulveris facultas est perficiendi quodcunque aliud Encaustum, quod ita idoneum non esset, nam pauxillum pulveris istius si in Encaustum imperfectum prout albescens, & nimium aquosum imitatur, illico præstat ei nigrorem, corporeitatem, luciditatem, & pulchritudinem, solvitur in quocunque liquore pro scribendi usu, nempe aqua dulci communi, aut marina, aut vino, aut aceto frigidis, aut calidis quocunque modo evadit, cum calidis tamen melius succedit, nam melius constituit Encaustum iste pulvis, qui sic paratur.

Cape persicorum ossa, cum nucleis amigdalive suis, & igni mittas ut comburantur, & in prunas vertantur, ac tandem carbones nigri remaneant, quorum assumes partem unam, cui adde sumi rasæ vitriolique singulorum alteram partem gallæ confractæ, & in oleo frictæ, atque exsiccata partes duas, gumma Arabicæ partes quatuor, cuncta hæc tenuissimè molire oportet, ac simul admista per setacium transigere cogantur, ut ex omnibus unus fiat pulvis pertenuissimus, qui demum servetur in sacculo lineo denso, aut coriaco clauso sic enim melius conservatur, ac perficitur.

Nollem silentio præterire admirabilem sacchari candidi virtutem, quam experientia comprobavi in perficiendo Encausto, quod in probitate diminutum esset nigrorem enim ei, atque pulchritudinem cum decenti fluxione præstat: modus autem usus ipsius est, ut pauxillus ipsius sacchari candidi terratur, ac immitratur in vase atramentario quo scilicet atramentum scriptorium Encaustum vocatum existit, quamvis idoneum adeo non sit, eum tamen perficit, quod mirum equidem est in natura nempe ista operari rem candidam prout est saccharum.

Hæc omnia quoque præstat fuligo, quæ ex lucerna colligitur
cujuslibet

cujuslibet olei fit, quæ cum opus fuit dissolvatur, cum sappa liquida, aut cum urina viri, in eis tamen multo magis conducet aquæ gummatæ modicum admiscere.

Cardanus lib. 13. de rerum varietate, pag. 859. scripsit, pulverem in itinere equitanti satis commodum, qui supplet pro Encausto, ubi dicit illud ejus enim vicem gerit pulvis iste componitur autem ex sandaracha Arabum, scilicet, & chalcantio, & solvitur cum vino, aut aceto, ubi scribendi opus sit.

Sed hæctenus dicta sufficiant de Encaustis, quæ in itinere facile deferri possunt, ea enim in forma solida pastæ, aut pulveris existentia versari nequeunt, etsi veri accidat non disfluunt, non madefaciunt, nec inquinant, verum enim liquida Encausta magis vulgata sunt, & in frequentissimo usu habita, idcirco ad ea redire censeo.

C A P. XIX.

Encaustum nigrum quo pingi possunt imagines, atq; literæ scribi in laneis pannis, telisq; lineis, & vestimentis, quemadmodum, & in chartis, & consimilibus.

Modus construendi prædictum Encaustum erit, ut capiantur limaturæ Martis binæ uncia, gallæ contractæ uncia, aceti acerrimi albi geminæ boccia, hæc omnia simul admiscantur mox igni exponantur leni, ut bulliant sensim ad consummationem dimidii; reliquum vero coletur, & usui fervetur: veruntamen huic negotio satis conducet admiscere modicum lachrymæ Arabicæ, quamvis absque ea satisfacere possit.

CAP. XX.

Ne congeletur Encaustum hiberno tempore.

ET enim memini quandoque congelari encaustum tempore hyemis, quocirca non omnino operam me luisse puto si remedium scripserim, quo encaustum præservari tuerique possit à gelu, at operæ-premium est scire prius fieri gelu terreo immisso concreesci autem aqueo, quæ propter si ea disquirere liceat, quæ encaustum constituunt reperiemus, terrestrè existere at ramentum sutorium, quod vulgo appellatur Vitriolum, quemadmodum superius explicatum fuit; aqueum vero dicitur, quod ex aqua constat, & superfluit, vel pura, vel mista, nam plurima quoque vina paucifera natura sunt adeo, ut aqueitatis aliquid sapiant: alia vero sunt arte, nempe admistione aquæ imbecilia, & aquosa facta: hæc itaque sunt, quæ una cum gallis, & gumma faciunt encaustum gelu subiectum: quod si prohibere voluerimus eadem ratione eligemus opposita, quæ his adverstandi facultatem habeant; & cum multa sint ad hoc munus apta, quæ nobis tamen arrident magis administrabimus: ea inter quæ hoc magis præstare possint efficacissimam percipiemus esse aquam ardentem, quam vitæ aquam vulgus appellat, præsertim puram ex optimo vino distillatam, ea enim nec terreum quicquam habet, nec aqueum, & ideo congelari non potest, verum ad hoc summopere conducet fiat, igitur encaustum cum aqua ardenti, aut ea superaddatur encaustro jam facto; his equidem observatis non congelabitur: reliqua vero quæ idem possunt transeo brevitatis gratia, atque ut aliis locum relinquam suum exercendi ingenium.

CAP. XXI.

Ad instaurandas Literas ex antiquitate fere abolitas.

Cum per sæpe videamus literas aboleri ex se, ac præ vetustate fere deperdi, multa enim temporis edacitate pereunt, quapropter modum patefacere decrevi, quo instaurantur literæ ferme deperditæ, atque adeo innoventur, ut optime facileve legi possint tanquam si essent recenter scriptæ, quod eveniet sequenti aqua stillatitia.

Cape gallam tritam quantumlibet, eamque infundas in vino albo per diem naturalem repositis omnibus in boccia vitrea, cujus orificium claudatur ne distari possit, & locetur in hipocausto, mox elapso termino constituto aptetur ipsa boccia furno, cum alembico, cui vas recipiens jungatur, stpenturque juncturæ, & supponatur ignis, ut moris est, distillabitur enim aqua ad prædictum munus efficax, quæ igitur colligatur, & usui fervetur vase vitreo, hujus autem usus est, ut in ipsa aqua madesiat spongia, aut gossipii lanugo exinde, cum his madesiant literæ, nam adeo resarciuntur, ut antea legi poterint:

CAP. XXII.

Encaustum quo si scribantur literæ evanescent per tempus è chartis.

Nunc sequitur oppositum superscriptis, ibi namque modus explicabitur scribendi literas, quæ cito delitescent ex se vitio encausti, quod eveniet si fiat encaustum humidis, & renuioribus vaporosisque, quorum natura est celerrime evanescere,

scere, hoc itaque modo paratur: assumatur aceti albi acerrimi libra, aquæ corrosivæ divisorix argenti ab auro uncix quatuor, his addere operæ-premium est resinæ, terebinthi, picis liquidæ, & fuliginis modicum omnium, quantum sufficiat aliquam asferre corpulentiam, cum nigrore nempe aceto, & aquæ, & postea per diem omittatur compositio in vase tecto, inde super lapidem Porphyriticam eam molire convenit, & sic constitutum erit encaustum, quale diximus sensim evanescere.

Quod sequitur summopere conducit ad hoc Gallæ fractæ bulliant in aqua forti aurificum decem undis, mox addatur vitriolum, & iterum parum bulliant, & addatur salis armoniaci procul ab igne tandem eo soluto immisceatur gumma Arabica: ex his eveniet nigerrimum encaustum, quod tempore quadraginta dierum evanescit:

Aliud simile encaustum quò literæ scriptæ paucis diebus, ut puta quadraginta evanescunt componitur aqua vitæ, & caphura, quæ officinæ appellant camphoram, hæc autem in opere hujus encausti convenit, ut charta combusta, vel alio simili denigrata sit.

Aliud est compositum aqua vitæ, quæ ardens & halituosa sit addito chalcanto in spiritum redacto, fit atramentum scriptorium sive encaustum dicamus hujus conditionis, ut si cum eo scribantur literæ postquam scriptæ fuerint sex mensibus ex toto evanescunt è chartis.

CAP. XXIII.

Multiplex modus delendi literas.

Primus exequetur modus encausto sequenti, quod profus à chartis tolli potest, delenturque literæ cum ipso scriptæ, aut statim, aut ubi libeat, adeo ut nullum in charta vestigium literæ appareat. Modus autem conficiendi eum talis est; assumatur lapis niger, qui appellatus fuit *Lydius à Theophrasto, lib. de Natura Lapidum, & à Plin. lib. 33. cap. 8. Corticula:*

Latinis vero Index, & vulgo Paragonius dictus est; ejus enim atritu aurum proditur, cujusmodi sit, & ideo utuntur eo aurifices, in eo ducunt, & confricant metalla, ea enim post confricationem impressa relinquunt in lapide vestigia coloris metalli ex quo agnoscunt aurifices perfecta ab imperfectis: teratur itaque lapis iste, ita ut in tenuissimum pollinem redigatur: ceterum est preparare liquorem, quo solvatur prædictus pulvis, paraturque hoc modo, peruratur tartarum optimum ex vino albo potenti, adeo ut reverberatione ignis fornacis vertatur in calcem, quæ mox obruatur in aquam communem mundam limpidaque ac calefactam in ipsa enim solvetur tartari, calx tunc percoletur hæc aqua tartarizata, & cum ea solvitur pulvis paratus ex lapide paragonio, & sic constituetur encaustum, quo scribantur literæ, & ubi eas delere volueris, confricabis cum medulla panis donec evanescant, quod facile, ac cito evenire conspicietur:

Alterumque modum delendi literas, penitusque tollendi encaustum à chartis explicabo, quo non modo particulare tollitur encaustum, prout supra tractatum fuit, verum etiam commune, aut quodcunque sit encaustum delitescere cogit. Hic autem modus erit, ut capias salis gemmei, salis communis, aluminis rochæ singulorum geminas uncias, salis ammoniaci uncias quatuor, cuncta hæc trita, & unita reponas in cucurbita vitrea distillatoria, quam inde furno locate debes, atque ei subijcere ignem, & us moris est, ex his aquam distillare urgeas, quam colliges vase vitreo satis amplo recipienti vocato, hoc optime junctum sit bociæ, cum juncturis stipatis: mox usus erit, ut ipsa aqua stillatitia madefacias spongiam, qua eadem aqua imbuta leviter tangantur confricenturque literæ donec madefiant ipsæ, ac emoliantur, sic enim delitescunt: hoc tamen negotium non ruditer tractetur.

Idem opus præstare poterit aqua stillata, ex sale nitro, vitriolo Romano, & lachryma larigna.

Alia ad hoc opus præstantissima aqua distillatur ex infra scriptis, viz. Vitrioli Romani libra, salis nitri libris tribus, cinabaris uncis quatuor, aluminis jameni libris quinque, ex his omnibus tritis, & mixtis alembico vitreo distillatur duplex aqua:

aqua: verumtamen prima quæ leviori igne emanat in hoc opere prævalet ea itaque balneentur literæ, & fricentur linteolo aspero, sic enim omnes tollentur literæ, mundaque, & alba remanebit charta tanquam intacta: præterea si calefiat aqua prædicta, mox super ejus vaporem exponatur pagina scripta statim literæ evenient veteres quemadmodum si jam decem, & plus annis scriptæ fuissent.

Idem præstat sequens aqua, distillata ex Vitrioli Romani libra cum dimidio, usifur unciis quatuor, aluminis jameni dimidium libræ, ex his colligitur prima aqua, & in ipsa madefiat pannus aut spongia, & leviter tanguntur literæ, & illico abstergentur. Ad hoc opus gerendum satis accomodum, est oleum tartari quovis modo tactum sit, nihilominus distillatum alembico efficacius est, nam si eo madefiant literæ illico delentur, hoc enim oleum tollit nigredinem, & maculas abstergit.

Delentur atque literæ si liniantur sequenti pigmento, & sic omittantur exiccari mox abstergantur panno, ac leniter abradantur aliquo tenuissimo gladiolo, hinc pagina remanebit alba, & munda; Pigmentum autem pollicium fit ex polline offis albi est, & æquali portione gipsi tenuissimè triti, hi admiscentur pulveres, cum luteo ovi pro usu dicto.

Abradunt aliqui literas à charta tenuissimo gladio chalybeo, sed ut plurimum lacerant chartam, vel eam debilitant adeo, ut amplius scribi non possit in ipsa, quapropter talis omittendus est usus.

Alter est modus, qui sequitur, Cape cerusæ tenuissimæ, quantumlibet, & cum lacte ficus confice pastam, quam assicari permittas, tunc iterum mole eam atque lacte ficus pinsita assiccatur, hæc autem cerusæ præparatio septies reiteretur, mox linteolum aqua imbutum, & expressum extendas super chartam scriptam, & sic omittatur donec literæ evaserint madidæ, tunc ab eis linteolum auferas, literas autem tege suprascripto pulvere cerusæ jam præparato, & sic per noctem omittas exiccari sequenti, vero mane concuties paginam, & altero linteolo munda, & sicco absterges eam percutiendo, cum digito medio manus, decident enim literæ, cum pulvere, ac quæcunque essent in pagina encausti signa adeo, quod remanebit alba, munda,

& apta recipere novam literarum impressionem, at si casu alba non restituitur pagina ex hac operatione semel facta renovetur altera vice, nam optimè succedet juxta oporatum.

Aqua quæ delet literas si cum ea madefiant.

Cape salis nitri, calcis extinctæ veteris, vulgo dicitur calcinatio, quantumvis ab eis tritis aqua portione distillatur aqua vase vitreo retorto.

Idem præstat aqua distillata ex sale nitro, vitriolo romano, & mença.

Ad hoc etiam conducit aqua genistæ stillatitia: aut succus limonis, vel citri: in uno prædictorum itaque madefiat spongia, ac eadem madefiant literæ mox altera spongia sicca leviter, & paulatione fricentur donec aboleantur prorsus, & remaneat charta munda, & apta recipere novam scripturam.

Delentur quoque literæ si sequenti pigmento liniantur, & permittantur exsiccari, tunc postea percutiatur digitis è charta, ab ea enim literæ una cum pigmento prorsus decident, pigmentum autem constat ex cerussa soluta, cum succo rutæ, & dicta ad linimenti formam.

Delentur atque literæ si confricentur, cum tenui pumicis scobe: aut pillulis sphericis factis cum sale, & sulphure; aut pulvere aluminis rochæ triti, ac diu moliti, cum succo mali aurantii austri, deinde mittantur exsiccari, ut fiat pulvis, quo confricentur literæ donec deleantur.

CAP. XXIV.

*Ad resarciendum chartam ex supra-
scriptis operationibus imbecillem.*

SI vero Charta præ sua nimia tenuitate relicta fuisset à præ-
dictis operationibus debilis adeo, ut videretur non posse
O O amplius

amplius sustinere literarum impressionem, tunc redintegrari poterit, quemadmodum si nova esset, aqua glutinosa infra scribenda ea enim leviter oblinitur utraque pagina Chartæ omittiturque afficari, sic enim fortis evadet pulchra & Alba: Aqua igitur glutinosa fiet hoc modo.

Cape glutinum Album, quod Græce vocatur *ευλοκολλα* & *ταυεκολλα*, quod scriptis prodiderunt *Dioscorides*, & *Paulus Ægineta*, & dissolvatur pauca ipsius quantitas, cum multa aqua limpida, ita ut modice fiat viscosa, alioquin si multum viscositatis contraheret, hoc mali ex ea eveniret, nam vel nigresceret, vel quodammodo rubesceret, sedulo itaque præparetur limpida, & pulchri coloris, demum huic aquæ immisceatur tantillum cerussæ, ut vix percipiatur, ne increfescat aqua, & sic optime parata erit corroborare paginas, quibus nova rescribi possint nihilominus uix illis saltem in extremo die Iudicii qui temere, & magna fraude, odio majori digna audebunt huius abuti modis, idcirco probis viris scripsimus, ut sciant a maculis, & inquinamentis encaustri abstergere paginas, aut etiam à literis malis depravatisque reparare eas: propterea unumquemque agere juxta proverbialem sententiam exhortamur, quæ indicat colligere rosas, & omittere spinas, hoc est bonum eligere, relinquere malum.

CAP. XXV.

Plerique modi scribendi literas latentes.

Superioribus jam explicatis, festinanter accedebat modus delendi literas cæteraque signa carni impressa, exinde vero eum expuli, locumque ipsi delegavi sequentem modum scribendi literas aliquo membro corporis humani, quemadmodum enim ei peculiarem illic recondere statui: ibi autem prosequar pandere modos multos, verumtamen inter se diversos, quibus scribuntur literæ latentes, quæ adeo occultantur, ut legi non possint nisi aquæ immersæ, Aliæ igni expositæ, Aliæ noctu lumine

mine stellæ, vel obviam candelæ, Aliæque noctu absque ullo lumine leguntur quemadmodum, & diurno tempore in loco opaco per umbram aere, & Sole carenti: scribuntur, atque aliæ literæ, quæ nigrae apparent, verum adeo intricatæ, ut nullo modo intelligi possint, quamvis sit clara dies, & eo minus nocte opaca, vel aliquo lumine clarescat non percipiuntur: præterquam speculo, nam si obviam ei ponatur Charta scripta, tunc apertissimè percipientur literæ; cum igitur prædictos modos declaraturus sim: incipiam propalare eum primum à nobis propositum, quo scribuntur literæ latentæ, hæc enim palam non apparent, neque legi possunt nisi Charta scripta immergatur aquæ facie laterali subina: & talis est modus videlicet, Casiatur itaque aluminis rotæ quantum scribendi opus exigit, & teratur per quam tenuissimè, & aqua obruatur pauca adeo, ut scribi possint literæ, quæ ex se omittantur exsiccari: hæc nunquam in propatulo erunt, nisi Charta immergatur aquæ, ea enim obscurat Chartam in qua candicat lumen, tunc ergo apertissimè legi poterunt prout aliæ literæ.

Idipsum eveniet si scribantur literæ, cum aqua stillatitia gallarum, cui inde admistum sit, atque solutum vitriolum.

Sequitur modus scribendi literas, quæ obviam igni tantum expositæ apparent, & legi possunt; alioquin prorsus latent: salis armoniaci vulgo dicti quantum libet assumatur, & in scobem redigatur tenuissimam, quæ mox aqua communi admisceatur, ut scribi possint literæ, quas exsiccatas semper latere expectantia agnovimus præterquam igni, nam conspicuæ igni sunt, aperteque percipiuntur ipsæ.

Idem præstat succus limonis, si cum eo scribantur literæ, nec eo minus ad hoc munus conducit ceparum succus, hiis enim literæ scriptæ igni dumtaxat legi possunt, secus vero delitescunt: pariter atque modo sequenti scriptæ literæ occultantur sic, & igni obviam expositæ leguntur. Cape ergo cæpam, salelem & urinam cuncta hæc simul mole mox ab eis tuis exprime succum, quo literæ aperiuntur igni, & procul ab eo occultantur.

Idem succedet si cum sequenti scribantur literæ videlicet,

succi radicum sambuci, fellis canis, & albuminis ovi, portione equali quantum sufficiat ex omnibus fiat pigmentum, quo scribantur literæ, evadent enim, ut supra diximus. Aliæ latent literæ scriptæ, cum pigmento ex cerussa, & aqua gummata : quæ mox aperiuntur optimeque leguntur dum obviam lumini stellæ, aut candelæ exponantur. Clam omnium oculis existunt literæ sequenti modo scriptæ, veruntamen patefiunt nocte obscura, & tenebrosa, aut interdiu loco opaco per umbram aere, & sole carenti : id est, Cape sellem ranæ, lignumque salicis fracidum, & piscis squammas, hæc omnia æqua parte adinvicem subacta, cum albumine ovi, fiunt forma pigmenti liquidi, quo scribuntur literæ, quæ leguntur nocte tenebrosa, aloquin prorsus latent.

Idem præstat quod sequitur : Cape chrystalli scobem, eumque mole cum pulvere ventriculorum blattarum lucificarum quas vulgus appellat luciolas, simulque admisceantur cum albumine ovi, & in formam fere liquidam reducantur, ita ut scribi possint literæ : quæ noctu percipiuntur nam ob chrystalli luciditatem, cum splendore luciolarum fiunt literæ tempore, atque locis opacis fulgentes : verum ut omnibus magis, pateat quid sit blatta lucifica vel luciola referam esse genus moscarum, quæ noctu lucent ignis modo in parte posteriori, pennarum enim hiatu volitando refulgent, dum quoque pennas claudit obtenebratur corpus ejus parvum laterem, & clunium colorem habet, & apparet tempore magni æstus dicitur à Græcis λαμπυαίς, à Latinis vero noctiluca, & nitedula, quemadmodum *Hor.* 4. *Carm.* Ode 6.

*Risè crescentem face noctilucam,
Prosperam frugum, celeremque promos
Volvere menses,*

Et *Aristoteles. lib. 5. de Natura Animalium, cap. 19.* appellavit Cicindelam, ab ista assumpsit nomen *lychnus pensilis* vulgo dictus lampas, & cicindela, vel nostro idiomate el cesendelo, quæ rota nocte seriyatur accensa, ita ut lampiridis instar luceat : sed redeamus ad nostrum institutum, quidam capiunt illam partem corporis posteriorem, quæ noctu fulget dum noctiluca volat ex his multisque congestis in vase distillatorio vitreo eliciunt aquam

aquam, ut moris est, & eadem scribunt literas aut madefaciunt vasa, atque specilla ut resplendeant noctu.

Reliquum est explicare modum quo scribantur literæ adeo implicatæ, ut intelligi non possint, hæc sunt in conspectu pro- ut aliæ literæ verum distingui nullo modo possunt præterquam speculo; ideo ut consequamur hoc; primitivum sic præparetur folium chartæ cujus facies prima atro carbone confricetur donec tota inficiatur, mox binis olei guttis tota illa facies chartæ infecta refricetur, ut vix linita videatur tenuiter saltem: hinc statim si alicui absenti epistolam mittere volueris, ipsaque contineat scripta, quæ uti arcana ab alio intelligi nolis præterquam ab amico conscio modi scribendi, operæ-pretium est, ut ponas aliam paginam novam mundam, & albam super infectam quam præparasti mox stillo ligneo, vel osseo non multum acuto, neque obtuso, sed medio modo existenti, aut acu eburnea illius generis, quo utuntur mulieres plebæ ad sustinendas comas, lineentur literæque scribantur absque ullo pigmento, aut Encausto, sed duntaxat stylo, quemadmodum veteres Græci consuevere, quamobrem ipsi utebantur stylo ferreo, pro scribendo in tabulis cereis quem appellarunt *γερσίον*, nos vero observabimus, quod supra statutum est, mox tollatur separetur folium epistolæ scriptæ à pagina infecta, demum à tergo, id est, in opposita parte, sive dicamus facie ipsius epistolæ, rescribere opus est, cum pennâ, & vulgati encausto quodvis ludibrium: hoc enim diversum ab eo scripto, quod continetur in epistola obtenebrabit eam adeo, ut nullo modo intelligi poterit præterquam speculo, si enim obviam speculo ostendatur pagina scripta cum stylo illico conspicientur in speculo epistolæ ipsius literæ intelligibiles hujuscemodi scriptis multi contegunt arcana ne ab aliis percipiantur, insidias eorum metuentes.

CAP. XXVI.

Unus, & alter modus scribendi literas, atque imagines signandi in exteriori cortice ovi crudi, quæ mox interius appareant in facie albuminis, ubi coctum, induratum, & decorticatum fuerit.

ID primum ostendam, ut capiatur aluminis rochæ quantumlibet, teratur, & in acri aceto obruatur donec solvatur, hinc eodem scribantur literæ in exteriori cortice ovi crudi, quod inde solum exponatur usque ad literarum exsiccationem, tunc postea immergatur ovum in aqua marina, aut alia optime salsa, sic modo natura talis, aut arte facta, aut in aceto immergatur triduo, vel quatrídúo deinde tollatur, & per se exsiccari permittatur, demum igni coquatur ad indurationem usque postremo coctum decorticetur, tunc enim literæ, aut imagines, aut alia quæcunque signata fuerint in cortice deprehendentur in albumine indurato manifesta.

Alter vero modus est, ut ovum cera peroptimè, & crassè totam obtegatur hinc stylo, aut calamo æneo scribantur literæ in eadem cera usque ad corticem ovi dividendo ceram, lineenturque figuræ, quæcunque tamen fuerint signate ample aperiantur, mox impleantur rimæ aqua imbuta sale, & alumine, postmodum obruatur ovum sic præparatum in aceto per diem naturalem, quo elapso removeatur ab eo, & penitus à cera abstergetur, in ovo enim mundo pulcherrimæ apparebunt literæ, aliæ qualia signata fuerint.

CAP. XXVII.

Ut Persica, Amigdalæ, Chrysomela, & consimilia orientur cum literis inscriptis in eorum nucleis.

PRimo persicorum ossa cum nucleis illæsa plantentur in terra, & ubi aliquod fluxerit tempus, quo exitumari possint reclusa exillere ossa, s'ent enim aperiri ea, antequam germen à nucleis exeat, tunc ab ossibus apertis eliciantur nuclei, quibus inde literæ qualibet scribantur, aut quodvis aliud signetur in eis cum cinabrio soluta in aqua gummata, hæc autem leviter tractentur absque nucleorum læsione, ne prolifica eorum facultas pereat, mox levi temporis mora exficcati permittantur hinc nuclei, ita signati reponantur in pristino natura'ique eorum ossium vacuo, & humo priori sepeliantur, ex eis enim debito orientur tempore plantæ, quæ fructus, juxta promissa producent: Hæc & in aliis similibus semper evadent.

Alterum modum aliqua ex parte distantem à superiori prodidit *Joannes Baptista Birellus Florentinus, lib. 13. de diversis Arcanis, cap. 239.* de Amigdalæ & consimilibus parandis, ut ex eis orientur plantæ producturæ fructus literis sculptis in nucleis, quemadmodum ex suis verbis depromere possumus, scripsit enim ipse capere amigdalas, & in aqua emollire eas donec recludi incipiant ossa, tunc ab eis elicit nucleum, in quo leviter cedendo cultro imaginem, aut literas efficit, hinc iterum reponit nucleum in suis testis filoque ligat eas, & ait virgineo filo, quod inane, & anile dictum cenfeo, tandem terra plantat eas, nam ex his amygdalæ orientur cum literis sculptis, nihilominus scripturam actam cum penna, & atramento scriptorio cujuslibet coloris, in nucleo absque ulla ipsius læsione sufficere: imo sculptura magis tutum esse scripturam cenfeo juxta
 primum

primum propositum, cui favet *Palladius de Agricultura*, inquit enim ipse, Græci asserunt nasci amygdala scripta si aperta testa nucleum sanum tollas, & in eo quodlibet scribas, & iterum luto, & porcino stercore involutum reponas observetur itaque modus primus prout magis tutus uterque tamen effectuari potest in persicis, armeniis, quæ *Chrysomela* appellavit *Columella, lib. 5. de Agricultura, cap. 10.* pari modo fieri potest in amygdalis, ut dictum est in prunis, & consimilibus.

CAP. XXVIII.

Triples modus scribendi literas indelebiles, aut figuras in membris corporis humani.

MOS fuit veteribus Tyrannibus; & infidelibus absque humanitate signare Mancupia instar beluarum, nempe characteribus, aut literis in facie instrumentis ferreis candentibus igne, ut cognoscerentur ubique vincti; quamobrem ne fugam abriperent prout consueverunt Barbari, Turcæque falsi Mahumeti sequaces, hujuscemodi supplicio apud nos Christianos à Prætoribus qui jus in urbibus inter populos dicunt, quandoque fures sententia plectuntur, ut eorum scelerum pœnas luan, atque dedecori turpiori notentur: & quamvis prædictorum omnium mos male habitus fuerit, veruntamen pertransiit in ludicram consuetudinem juxta Æthiopum plurimos, qui actualiter signa in eorummet facie imprimunt, non modo ferreis instrumentis verum etiam argenteis, & aureis juxta eorum potestatem: non desunt apud nos alii vulgares plebei que propria sua libertate fruente qui solatii, aut amoris gratia, aut fatuitate, aut aliqua memoria ducti signant literis vel figuris faciem, aut manum, aut brachium, aut aliam quamlibet partem ipsius corporis: verum hi discriminatim à superioribus procedunt, quem-

admodum

admodum enim actuali igne superiores hæc operari consueverint, hi omisso actuali igne, sed aliis lepidioribus modis usi, quæcunque volunt in facie, aut alia quavis parte corporis signant, & scribunt: Prius itaque literas in membro scribunt encausso, aut aliquam signant imaginem, aut ipsius effigiem, hæc autem in hipocausso agunt, mox cultro, aut novacula, seu flebotomo quod tenuius instrumentum incisorium est incidunt, & dividunt summam cutim juxta literarum, aut imaginum figuras, & incessus, rimasque incisorio divisas implere opus est minio, aut ceruleo, aut fumo rasæ, aut carbone trito, aut alio quovis colore magis optato, tunc statim cutis ob hipocaussti calorem concrescit coalescitque colore contracto. Quidam omisso etiam incisore, cutim aperiunt acu punctim forando quodcunque volunt, & juxta scriprum signatumque fuerit hinc aliquo colore tenuissime trito confricant cutim descissam, ut obstruatur, hoc enim modo infecta colore concrescit, & ita perpetuum incute remanet vestigium literarum aut imaginis, aut cujuscunque alterius rei designatæ. Tertio modo indebiles scribuntur literæ in cute, aut hujuscemodi enarrata cum sequenti aqua, viz.

Cape aquæ divisoræ argenti ab auro cantharidum tritarum omnium portionem æqualem, & adinvicem comisceantur, ac ita pausare permittantur per viginti quatuor horas, hæc inde aqua composita scribantur literæ in cute, aut quævis alia cum tenui penna, dum enim exiccati videris, literas conspicies, atque eas vesicarum insar elevari, hæc inde sanantur, & relinquunt signata vestigia, quæ proculdubio deleri non possunt quamvis manibus, aut pannis licet asperis confricentur; nisi nova cruentaque fiant vulnera modis sequenti capite exponendis favente omniforente Deo: à quo procedit omne bonum.

CAP. XXIX.

Quibus modis tollantur literæ, characteres, cæteraque signa carni impressa.

Impium, & ab ipsa humanitate alienum equidem est, Homi-
nis faciem deturpare, facta enim fuit à Domino Deo nostro
ad suam similitudinem : idcirco scripsit *Cicero* pro *Roscio Am-
rico*, Monstro, feraque similis est qui humana figura aliquem
privavit. Qui vero jus profitentur, legem pronunciant Im-
peratoris *Constantini A. Eumelia* 17. Si quis in metallum fue-
rit pro criminum deprehensorum qualitate damnatus, minime
in ejus facie scribatur, cum & in manibus, & in furis possit
pœna damnationis una inscriptione comprehendi, quo facies,
quæ ad similitudinem pulchritudinis est cœlestis figurata mini-
me maculetur, & in Codice de pœnis, titulo 47. Nemo est si-
gnandus in fronte, quia non debet facies hominis ad similitu-
dinem Dei formata fœdari, idem asseruerunt *Baldus*, & *Saly-
cetus* viri gravissimi, in suis Commentariis : & ideo compati-
or mehercule his, qui hujuscemodi signis, fœdari moleste ferunt
ea, assidueque jactantur animo, qualitercunque ipsa delere pos-
sent : iterum cum eadem sculpta carni, & cuti adeo sint, & fixa,
ut lavacris tolli, frictioneve ulla deleri non possint, videntur
penitus indelebilia esse : quapropter mœrore majori vexantur,
quorum infelicitate dolorem animo suscipiens, moveor summa
vi opem eis ferre, quod tribus modis agam, docendo eos tolle-
re signa.

Primus est modus *Alexis Pedemontani*, qui docuit ut penitus
characteris signum tollatur, cum incisione novumque vulnus
fiat cruentum, hinc incisionis ipsius rima impleatur cerussa, aut
farina frumentacea, ita enim coalescet abolitione signi chara-
cteris, qui jam erat in carne impressus adeo, ut facies, vel alia
quævis pars libera, atque expers ab ipso caractere evaserit : sed
de

de his satis quatenus, ad tollendos characteres igne factos: verum si cum pigmento signatus fuerit character incidatur, ut supra dictum fuit, præterea specilli cuspide removeatur, quod infectum erit, atque lavetur posca donec optimè abstergatur, mox cerussa obstruatur vulnus, ut coalescat: at prædicta sufficere censeo, ubi superficialis conveniat incisio, alioquin si concava fiat, indigebit carnis resarctione, ut cuti contiguæ aqueatur, hinc sigilletur, hæc autem cuncta evadent, cum olibano, & sanguine draconis, omnibus tritis, & albumine ovi levigatis, & in compagem redactis; aut consequitur opus, cum unguento de pomo citri, quo pulchra fit cicatrix: Hoc tamen animadvertere licet, quod quamvis aboleatur quodcumque signum, cum characteris, cum & pigmenti relinquitur tamen cicatrix, quæ incisa cuti, & deperditæ successit, hæc enim aliquantulum à naturali distare discernitur, cum ipsa non sit vera cutis, sed caro indurata, quæ cutis vicem gerit eamque æmulatur: vera enim cutis, omitto epidermidem, id est, exteriorem cuticulam, at ea quæ carni adhæret appellatur corium, & pellis spermatica est, viz. ex partibus, quæ non generantur nisi in ventre matris: sed hætenus dicta de primo modo si sufficiant.

Reliquum est recensere secundum, & tertium modum, quibus tolli possunt characteres, literæ, & alia quæcumque signa ferro, aut igne, aut quovis modo facta, modo sint cum pigmentis, vel sine eis: hi autem modi leguntur in *Avic. lib. 2. Tract. 2. cap. 7. de stigmatibus*, recensuit remedium ad tollenda vestigia stigmatum, & sequitur, quod si illud non confert non erit excusatio, quin consequatur punctio vestigiorum aliguassim: distillando anacardos, & ulcerent ea, & corrodant ipsa, præterea in *Bartholomæum Maggium Bononiensem, Tract. de Vulnerum sclopetorum cura*, capite quibus modis pulveris sclopetarii granula carni infixæ removeantur.

Unus eorum executur ferro instar specilli formato, quo candenti ex igne sensim perforetur pars signata, & affecta nigrore, aut alio quovis colore donec tota urendo auferatur, usque ad partem in qua nullus sit extraneus pigmenti color, mox parti usæ linteola applicentur ovi albugine, cum aqua rosacea imbuta, ut ignis caliditas mitescat, sequenti autem die butiro,

vel alio simili præstetur ei cura, ut eschara decidat hinc unguento citrino, sive dicamus de pomo citri ad consolidationem devenire licet.

Alter est tertius, postremusque modus, quo literæ, characteres, signaque cum pigmentis, aut granulis pyrrichi pulveris, aut alia carni sculpta, & fixa tolluntur: & perficitur medicamento tantum sed adurente, & septico, quemadmodum est oleum chalcanti validum, aut causticum, quod paratur ex aqua prima saponis, quæ magistra, & capitellum appellatur: at horum efficacius est septicum descriptum à prædicto *Maggio* mirabile ad disseccandam curam absq; dolore constat hoc ex septico concreto ex acriori capitello, quod inde ita concretum mittatur in Cellario, donec ex se vertatur in aquam, cui addatur quinta pars humanæ pinguedinis, ut penetrat, aut vituli ea deficiente, cum exigua parte opii: hoc supra modum gratum, ac mite est, quò si uti acciderit specillum argenteum, aut ligneum baxium, vel oleaginum fabricetur parvum, vel exiguum, prout exiget magnitudo, vel parvitas maculæ, quam removere intendimus, deinde specilli cuspis intingatur in superscripto medicamento, & cum eo perfricetur locus maculæ, ita ut caustico afficiatur, ubi vero apparuerit cutis exsiccata lanceolæ cuspide incidatur, quod absque dolore, ac roto fiet pars enim illa à medicamento septico usta, & mortificata remanet prorsus destituta sensu, quamobrem incisa abstergatur à pulvere, & pigmento in cute, in factò si possibile erit, alioquin rursus specilli cuspide in eodem septico madefacta locus refricetur, ut profundius aduratur, tamdiuque fiat hoc quoad macula aboleatur: hinc humidis crusta medeat, ut decidat ipsa, quemadmodum paulo ante diximus demum unguento de pomo citri curam ei adhiberi opus est, usque ad omnimodam ipsius consolidationem quæ pulchra erit, veruntamen prædictorum primus magis approbatur modus, libentius enim faciliusque scindente ferro aperirem cutim juxta *Galen*i sententiam, & *Pauli*; secundus vero modus locum habere medium persuadet ratio, approbatque experientia.

CAP. XXX.

*Duplici modo literæ fiunt albæ in nigro
paginae agro.*

PRædictis jure sequeretur modus scribendi literas in ferro, hæc enim indelebilibus connumerantur: verum quia talis exequitur modus aquis corrosivis, & metallicis, atque pigmentis metallicis diversicoloribus: hinc ergo inferius deducemus eum, ubi tractabimus de hujuscemodi atramenti scriptoriis diversicoloribus compositis ex metallicis, ut recto ordine progrediamur institutum opus: ibi vero exponemus duplicatum modum quo scribantur literæ albæ, ut remaneant albæ in nigro paginae agro, primo modo paratur sequens compositio, viz. Collige ex cortice ramuli tenelli ficus, aut ex foliorum pediculis, aut ex immaturis ficibus vulneratis liquorem acrem lacti similem, quem per medietatem horæ soli exponas inde eum dissolvas, cum aqua gummata forma convenienter liquida, ut scribi possint literæ quas exsiccare permittas mox paginam, ita scriptam coinquines omnino opus est atramento scriptorio vulgari quod nigrum est, ita ut pagina, id est, tota chartæ facies nigrore inficiatur, & ubi pagina fuerit exsiccata optime confricetur cum linteolo lineo decider enim gluten lactis ficus, & gummi, literæ autem plane apparebunt albæ ob virtutem lactis ficus, qui ab atramento scriptorio ruetur chartam, quæ alba, & munda remanet absque ullo pigmento tamen, sola enim charta remanet munda ab omni inquinamento, adeo ut spatium chartæ vacuum videatur formare literas quæ cum ex charta tantum existant necessario apparent albæ in agro nigro facto cum encausto in reliquo chartæ.

Secundo id ipsum fieri potest si vice lactis ficus scribantur literæ cum luteo ovi soluto aqua gummata, in reliquis vero omnibus servetur superior ordo.

Præterea

Præterea literæ quæ in agro nigro relietæ fuerunt albæ possunt aureari atque argenteari, quemadmodum & pagina alba fieri solent nempe argento ad hoc munus parato, aut auro, aut purpurina quæ auri colorem inducit, aut quovis alio modo, cum multi sint inferius explicandi.

Verum atque niger solet in pagina formari ager, pingiturque cum fumo lucernæ exinde super eum formant literas aureas cum auro foliato, & albugine ovæ, aut aqua gummata, idem præstat aurum in tenuissimum pollinem paratum, & aqua gummata solutum, ut moris est, quod ex argento quoque fieri consuetum est, quemadmodum & aliis metallis quæ aurum, & argentum æmulantur: fat est quod ex his scribuntur literæ quandoque in pagina alba, quandoque nigra vel diversi alterius coloris infecta prout viridis carulei, rubei, purpureique, aut alii cujusque generis: veruntamen hæc omnia fusius exponentur propriis locis.

Descriptio

Descriptio Quinta,

DE

Atramentis Scriptoriis

Diversicoloribus.

CAP. I.

Expositio Universalis.

Ostenfis omnibus Scriptorii Atramenti nigri differentiis, exigit occasio, ut de altero atramenti Scriptorii genere tractemus, quod est indicum *Dioscoridis*, hoc pigmenta comprehendit diversicolora quæcunque tinctoriis, & pictoriis, necnon scriptoriis in usum habitata sunt: Pigmenta autem pictorum colores significant, quemadmodum asseruerunt *Plinius, lib. 35. cap. 5.* & *Cicero 1. de Divin. præter Dioscoridem, & alios celeberrimos scriptores: etenim sympathia conveniunt scribere, & pingere; hinc contingit ut aliquando ponatur pingere pro describere, teste Cic. ad Att. lib. 4. Bibliothecam mihi tui pinxerunt constructione?*

&

& Plinius de Nicomaco pictore, scripsit, & Apollinem, & Dianam, Deumque, Martem in Leone sedentem, & picturas legere dicimus. *Virg. 6. Æneid:*

Quin protinus omnia perlegerent oculis.

Nil itaque mirum est si pigmenta scriptoribus æque, & pictoribus satisfaciant, cum gerant atramenti scriptorii vicem: Quamobrem ea plerique merito appellarunt atramenta scriptoria, verum etiam addunt eis nomen coloris, quo prædita sunt, quemadmodum alba, nigra, rubea, sanguinea, purpurea, viridia, & lutea, saphirina, violacea, & alia cujuscunque coloris, saturave sint, aut diluta; principales autem colores sunt albus, croceus, purpureus, puniceus, viridis, cæruleus, & niger.

Tres tamen priores sunt albus, niger, & rubeus, nam alii nominantur per participationem prout medii, cum fiant atque mixtione diversi colores, viz. ex albo, & nigro substituitur cinereus, plumbeus ac color, quemadmodum ex rubeo, & luteo sortitur viridis, color, inde ex albo, rubeo, & cælesti, fit pavonaceus, ita ex nigro, & rubeo rovanus, & sic alii ex aliis supponuntur colores pro usu atramentorum, sat est igitur constasse, quod fiunt atramenta pleraque diversicolora. Idcirco *Hieronymus Cardanus* Mediolanensis haud mediocri existimationis scriptor, *lib. 8. de Subtilitate Rerum*, recensuit, atramentum scriptorium rubeum quomodo fiat, & paulo inferius prodidit fieri atramentum scriptorium aureum, atque alterum cæruleum; deinde *lib. 13. de Varietate Rerum*, scripsit, fieri atramentum viride pro usu scribendi, etsi improprium alicui videbitur esse atramenti nomen, inconveniensque prædictis pigmentis diversicoloribus, præterquam nigro, dictio enim atramenti indicat rem atricoloris, cui advertantur alii colores: nihilominus si meminerimus non modo veteres, verum etiam posteriores nomen atramenti attribuisse indico (hoc tamen est pavonacei coloris ad cæruleum vergens) & inter pigmenta descripserunt eum, quemadmodum cinnabarim, hematitemque sanguinem imitantes, cæruleum, lapidem, & armenum; & alia hujuscemodi leguntur in *lib. 5. Medicinalis Historia Dioscoridis*: Quare nos etiam concedere jure possumus inter atramenta scriptoria connumerari pigmenta cujuslibet coloris. Verum

rum tanquam peculiare nigro colori esse censeo hoc atramenti nomen; quanquam pro pigmentis scriptoriis singulis, & diversicoloribus usurpatum sit. Præterea *Hieronimus Mercurialis* 1. de Excrementis, asserit *Isatim*, & cæruleum lapidem nominari atrii coloris. Hæc autem pigmenta ex triplici differentia substantiæ constituta sunt: Quædam enim ex animalium partibus sunt; alia vero ex Plantis, cæteraque ex metallicis componuntur: Partes animalium huic negotio congruæ sunt, quemadmodum ovorum cortices præparati, ac in tenuissimam scobem candidissimamque redacti: Interdum ovi luteum hujuscemodi provinciæ conducit, & quandoque ovi albumen, parvæ buccinæ, vulgo appellatæ porcelletæ, hæc advehuntur ex maritimis Aegypti locis, & in usum habentur à scriptoribus, verum etiam à mulieribus ad faciem decorandam, prout est legere in Commentariis *Amati Lusitani in Dioscoridem*, Enarratione 4. hujuscemodi buccinam parvam voluit *Antonius Musa Brasavolus*, lib. de Examinis Rerum memorabilium, esse antale, quod ingreditur unguentum citrinum: ibi tamen intelligendum velim de buccinis parvis albis instar lactis, quæ proprie dicuntur porcelletæ, harum testæ præparatæ satisfaciunt mulieribus præter usum pingendi. Præterea ex Conchiliis sunt Murices, magnæque buccinæ, & purpureæ, ex quibus olim consueverunt *Prisci* elicere cruorem, quem appellarunt purpuram nomine ipsius Conchilii: Alia parva animaluncula ad nos transferebantur alias pro rubro colore serici conficiendo; sed transeamus ad Plantas, quæ per plures diversæque extant, ex quibus diversi excipiuntur colores, variant enim colores, tum ob materiæ diversitatem, cum etiam ob varietatem modi constituendi; verum aliquis eorum color à tota Planta habetur, prout Indicum glasto; cum & alii colores ex plantarum partibus hauriantur, quemadmodum ex ligno Brasilio, sive Verzino dicamus, quod idem est; aut ex radicibus veluti Rubea tinctorum, & carota sanguinea coloris; aut ex foliis prout Rutæ, & Yreos, aut ex floribus, quales sunt Rosæ, & Violar, Papaverisque, Gariophyllorum, lini, Urios, & Croci fila: ex fructibus sunt bacca ebuli, & mirtillorum, bacca spinæ insectoriæ, vulgo dicitur spina cervina, & spina merla; adsunt

atque baccae grani infectorii, hoc appellarunt Græci Coccum Baphicum ex arbuscula Illicis humilis: ex fructibus mori celsi, aut ex fructibus rubi, ex granis ficus Indicæ Mexicani, quæ prout semina sunt, eisque tindtores pro Carbisino colore utuntur: A Plantis distillant quoque lachrymæ, & gummæ, quemadmodum lacca rubea, & splendens: alia est etiam quæ vocatur lachryma sanguinis Draconis; alia dicitur gummæ Arabica, & hujuscemodi alia. Reliquum est recensere metallica, quæ pro scribendi usu, præter picturam habentur, viz. cerussa, ländix vulgo minium, auripigmentum, cinaprium, ochra, viride æris, lapis cyaneus lazuli vulgo dicitur: terra nigra, zaphara hydrargyrium, chrysellum, Merchesita, atque metalla: Alia metallica factitia sunt ad hoc munus parata nempe picturæ, scripturæque quamvis alios habeant quoque usus metallica factitia tam ad bonum, quam ad malum, quemadmodum ad medelam humani corporis, ad adulteranda metalla, gemmasve, & ad venena qui jacturam maximam, mortemque immaturam inferunt; hæc vero malefica detestantur, vix illis, qui eis incumbent, ad inferos enim miserrime degent nos itaque cogat amor proximi, ut unicum sit nobis votum cunctis mortalibus prodesse, & his nunc omittis ad cætera quæ nostri sunt negotii pergamus: Prout purpurina, & azurum alemanicæ, & hujuscemodi alia. Veruntamen prædictorum unusquisque color certior, vivacior, diuturnior; magisque durabilis producitur à metallicis potius quam à plantis; proprium est enim plantarum coloribus tempore mutari; Quapropter illico facti colores in usum admitti debent, cum alioquin puri non possint penitus diu servari. Plantarum enim materia est imbecillis, & humoris plena de facili corruptibilis. Verum è diverso evenit ex metallicis, in eis enim inest coloris firmitas, æqualitas, splendor, & densitas, pressus non dilutus color, firmus non caducus, æqualis non varius, ac obsoletus, splendidus, non obscurus: Veruntamen neque metallica vitio carent, eis enim scribere non possumus, nisi prius ipsa aliquo humore dissolvamus, quemadmodum ovi candido longa agitatione ad aquæ speciem deducto: aut aqua gummi, sive lachryma Arabica, imbuta, at si humoris plurimum admisceas cum metallico colore, præ gravi-

tate cito, facileque subfidet fundo, hinc evenit ut dilutior reddatur color, ni sedulo animadvertatur, per sæpe diuque humorem cum colore molendo commicere; si vero parum humoris admisceatur, quo dissolvi solet præcipue tempore ipsius usus, ut optime incorporetur, celerrime absimitur: metallica enim immodice siccantur, ita ut scribi nil possit; sed de his factis pronunc, latius enim singulorum historia exponetur inferius. Quamobrem exordium erit ab atramento Indico, seu secundo atramenti scriptorii genere constituto, sub eo enim cætera referenda sunt pigmenta, quæ in usu scribendi sunt, vel ad hujusmodi usum apta.

CAP. II.

De Atramento Indico.

INDICUM est secundum genus atramenti scriptorii, quod inter pigmenta inseruit *Dioscorides, lib. 5. de Medicinali materia, cap. 98.* Verum enim ipsius textus inscriptio legitur in veteri exemplari Græco *Ινδικός λίθος*, viz. Indicus lapis, ista autem inscriptione caret postremum exemplar Latinum, quod magis vulgatum circumfertur; in hoc enim conspicitur tantummodo Indicum nomen; proinde spectari datur, cum prima inscriptio adverteretur textu, in eo enim duo Indici genera nobis tradidit *Dioscorides*, quæ non à lapide, sed à plantis ortum ducunt; Quapropter argumento sunt depravatam fuisse inscriptionem ipsam; idcirco consultius erit inscriptionem lapidis delere, & vice ejus inscribere, quod deest, & quod magis convenit inscriptioni utriusque exemplaris nempe cognomen, ei proprium quod ab eventu Indici desumi debet; Ipsius autem Indici eventus est inficere pannos, & alia colore cæruleo, purpureove, dicto pavonazzo, & cum videantur colores isti potius atrii, æque ducti sunt scriptores Clarissimi appellare atramentum, hoc pigmentum à vegetabili planta deductum; Indicumque denominarunt eum ex Regione Indiæ, ex qua adve-

hitur ad nos ; fuerunt alii ejusdem sententiæ, ut *Gabriel Fallopius, Tract. de Fossilibus, cap. 34.* & *Amatus Lusitanus in Dioscoridem, Enarratione 67.* verum complures veterum etiam meminere atramentum Indicum, quemadmodum *Vitruvius lib. 7. sua Architectura, cap. 4.* & *Galenus lib. 4. de Compositione Medicamentorum per locos, cap. 4. & cap. 7.* atque *Paulus Aegineta, lib. 7.* ubi ipse ait melan Indicum, quod indicat atramentum Indicum ; his assensit *Avicenna, lib. 2. Tract. 2. cap. 689. de Atramento Librario,* ibi enim inter atramenta scriptoria nominavit Indicum ; quamvis non sit nigrum : hinc *lib. 4. Fen. 7. Tract. 1. cap. 19.* inquit, & Indicum quidem bonum indum est, velocioris tincturæ, sed est vehementius faciens colorem Pavonis, & flavitatem ; ex quibus expositis conspicuum deprehenditur voluisse veteres, atque Neotericos Indicum hoc nominari atramentum : Consequitur ergo, ut inscriptio fiat de atramento Indico, quod approbatur tincturis idoneum, picturisque, ac scripturis commodum, verum cum duo atramenti Indici genere fuerint à *Dioscoride* constituta, eorum prodidit naturale, quod sponte ab arundinibus in Indiæ paludibus, instar spumæ vi solis exiens humor concresecbat colore purpureo, quo tamen prorsus caremus. Alterum vero Iridici Genus scriptum nobis reliquit esse arte factum ; dum enim in Cortinis, hæc sunt vasa insectorum in quibus tingunt pannos, ebullit glastum, Isatisve herba dicitur, & vulgo guado, tunc efflorescit, innatæque spumma purpurea, quam seduli artifices detrahunt, & siccant, eademque siccata constituit Indicum atramentum artificiale bonum, quod vulgus appellat Endego, corrupto vocabulo ; hoc à Mercatoribus defertur ex India Alexandriam Ægypti, & in Assyriam, demum ex illis partibus in hanc Venetiarum Civitatem universi in unum Emporium advehitur ; etsi legitur in Herbarium *Castoris Durantis* fieri Indicum hiis temporibus in illa quoque parte Italiæ, quæ vocatur Flaminia, in ea seritur Glastum, ex quo inde producitur Indicum : Legi apud *Casarem* consuevisse Britannos glasto herba faciem tingere, ut hoc colore hostes perterritere facerent ; id ipsum meminit *Hieronimus Mercurialis, lib. 1. de Excrementis, cap. 4. de differentiis Urinarum.* Fit itaque

itaque Indicum ex spumma purpurea glasti, quæ eructata innatat Caldariis infectorum, quemadmodum supra expositum fuit: spumæ autem addunt Incolæ succum extractum ex Corymbis ebulorum maturis, & ad invicem molunt spumam, cum succo, & modico aceti, mox ipsam compositionem igni leni, aut Soli exsiccant: hoc itaque modo constituitur Indicum, quo tinctores, atque scriptores utuntur: Alii farinam amili admiscunt ad pondus unius uncia, cum triplicata portione spumæ glasti, simulque omnia tenuissime molunt artifices cum urina, & aceto instar pastæ, ex qua formant placentulam, quam denum exsiccare dimittunt, & sic perfectum evadit Indicum, quod si pulchrioris coloris cupiunt eum, rursus idem conterunt, cui postea majorem quantitatem addunt spumæ ipsius glasti, adeo ut in compagem pissent compositionem; inde ex ea tabellas instar tessellarum formant, & poliunt, easque exsiccare demittunt. Alii vero assumunt glastum ita tritum, & præparatum, prout venditur; eumque solvunt cum urina in aliquo vase, & Soli exponunt eum ut diu maceretur, & putrescat, donec ex eo generentur Vermes, ex quibus exprimunt liquorem, quem percolant, & mox exsiccare sinit in formulas, sive tesseras planas reducendo eum, quale est quod ex India Alexandria, & Venetia fertur: Optimum esse, inquit *Dioscorides*, quod Cœrulei speciem præbet succosum, & lene, hoc etiam nostra ætate observatur; nam quod magis cœruleum est aliorum, tanto magis existimatur à pictoribus, & à scriptoribus: Quemadmodum è diverso, quod minus Cœruleum existit; adeo ut quodammodo albicet, vilius habetur, viliorique pretio venditur; utriusque materia est Ifatis herba, quæ ante florem colligitur, & sub mola tunditur, & facta ex ipsa cumulo maceratur Soli, mox in magnos globos redacta, & sub recto locata aspergitur aqua, ut magis, potiusque maceretur, tunc edit magnum foetorem, & nigrescit, & sic præparatio Ifatis, sive glasti dicatur idem est, perficitur ad tincturas: nam si inde bullierit in caldariis, cum aqua efficiet colorem azurum, quo inficiuntur panni, tingunturque lanæ, telæ linæ, & hujusmodi alia cœruleo colore, & in illa ebullitione eructatur spumma, ex qua collecta fit Indicum atramentum, quod apud veteres præstantissimum

tissimum erat medicamentum leniter altringens, & exsicicans, inflammationes compescit, tumoresque laxos digerit, & partim reprimendo corroborat, & resolvit, ulceribus omnibus malignis, corrosivis, & cacoethis mirifice succurrit, ad ulcera oris præcipue præstat, neque refert in usu medicinæ si magis, vel minus cœruleum sit: nam utriusque æque bonum habetur, dummodo ex spumma glasti exitat, quale descripsit *Dioscorides*, non autem adulteratum rebus contrariæ qualitatis, & temperaturæ, quemadmodum monuit, *Plinius* fieri tempore suo, scripsit enim *lib. 33. cap. 6.* quod deceptores tingebant vero Indico sterco columbinum, aut cretam selinusiam, aut anulariam, quorum fraus detegebatur igne; dum enim uritur Indicum bonum emittit flammam purpuream, odoremque maris; sed diversum accidit ex adulterato; nihilominus optimi etiam Indici usus in medicina omisus fuit à Neotericis, quod mirum est, cum à veteribus præstantissimum approbatum fuerit hoc medicamentum, usus igitur Indici est hodierno tempore tinctoribus, & scriptoribus: nam dissolunt eum tinctorum in caldariis cum lixivio, & aliis more suo, hæc tamen vos docere non est meum institutum: at in medica facultate, quæ prodesse possunt aperire incumbo; quamquam alia memorari obiter inciderim, ne quid intactum relinquatur; quamobrem explicare adhæsi Indici usum pro picturis esse, atque scripturis, qui hoc modo exequetur si dissolutum fuerit Indicum atramentum, cum albumine ovi optime agitato, aut aqua gummata, id est gumma Arabica imbuta, adeo quod redactum sit ad quandam mediocrem consistentiam, ut disfluere possit, atque usu tum pingendi, cum, & scribendi congruat, & commodum sit: Veruntamen varius est Indici usus; nam simplex quandoque hoc præstat Indicam, nonnunquam etiam aliis pigmentis diversicoloribus componi consuetum est, ex quibus inde diversa in colore evadunt atramenta scriptoria: nam si exempli gratia, æquali portione auripigmenti componatur Indicum constituetur viridis coloris atramentum: Si vero Indici uncia commisceatur binis unciis ceruffæ, fiet atramentum azurri coloris: præterea ex cinaprii uncia, & tribus unciæ partibus Indici simul molitis, & cum ovi albumine, aut aqua gummata levigatis, evenit atramentum

atramentum pavonacæum : Verum cum in mentionem usus albuminis ovi, & aquæ gummatæ inciderim, operæ-premium fore existimavi explicare modum quo præparentur, ut diu tueri possint, atque melius operari albumen ovi nempe, & aqua gummata.

CAP. III.

Modus parandi aquam gummatam, & albumen ovi ut à Corruptione præ- serventur.

PRIMUM si à candido oxi exordium assumere liceat, neminem latere hoc existimo viscosum esse, & glutinis tenacissimi vim habere, ita quod si albumen ovi conquassatum calci vivæ admisceatur vitri fragmenta ferruminat, ac testacea : Idcirco ut facilius colores in eo infundi, ac dissolvi possint ; Vulgares equidem solent ad aquæ speciem longa agitatione deducere illum, & quidam eum concutiunt pediculis fici minutim cæsique ab uno capite divis, ut citius in aquam vertatur, qua inde comiscent pigmenta illius coloris, quippe qui magis eis aridet, eumque molendo ducunt ad formam, qua scribere possint : Verum enim album ovi cum frigidum, & humidum sit, diu persistere non potest quin corrumpatur, & mucidum fiat : Quamobrem alii majori solertia nixi non desierunt inquirere modum, quo albumen ovi incorruptum servari possit, neque incassum laboraverunt ; nam reperierunt pro voto succedere, quod inde maxima experientia comprobarunt ad hoc conducere, ut sequitur, *viz.* integrum ex ovo albumen detrahunt, mox super eum integrum abique ulla concussionem illico affundunt aceti albi accerrimi vix trigesimam partem, tunc postea sic permanere omittunt albumen ovi cum aceto horarum viginti quatuor spatio, quo elapso colant frusto telæ lineæ veteris, sedulo animadvertendo

animadvertendo ne dirumpatur albumen, mox octo quoque diebus ita quiescere sinunt, atque iterum colant, demum hoc modo præparatum albumen servant in ampulla vitrea optime clausa pro usu dissolvendi pigmenta, quibus scribere intendimus: Alio modo servatur albumen ovi, si tanvillum risigalli obruatur in eo: attamen hoc evenit incommodum ex albumine ovi, id enim quamquam absque mucore diu incorruptum servari possit, pigmentis vero mixtum citius faciliusque exsiccatur, & ineptum, tunc redditur scribendi usui, nec amplius refici, neque in pristinum statum ullo liquore restitui potest: Quapropter cogimur toties ferre pigmentum solvere, cum alio albumine ovi, quotiescunque scribere volumus.

Reliquum est nunc pandere modum parandi aquam gummatam quæ magis convenit, quam albumen ovi, ut infra palam erit.

Cape lachrymæ, aut gummæ dicere malis Arabicæ, unciam mediam aquæ fontis, aut rosacæ stillatitiæ uncias tres, in pollinem trituratione vertatur gumma, mox aqua commisceatur; & sic ad invicem mixta manere opus est, donec penitus gumma sit dissoluta, & in Crassata sit aqua, quod citius fiet, si aqua fuerit calefacta, priusquam gumma obruatur in eam: inde soluta percolatur, & servatur in vase vitreo, ac tandem, cum opus fuerit solvantur, cum ipsa aqua gummata quicunque colores pro usu scribendi, aut pingendi, cum par sit ratio in omnibus, ac diligentia, tum usus: at si prædicta aqua bullierit, cum gumma saltem tribus undis, satis diu perdurabit, atque literæ magis servantur, etsi accidit exsiccari, facile tamen emolescit modico aquæ communis, reficietur enim prout antea scripturæ congruum: Præterea plurimum confert commiscere pigmentis aqua gummata solutis, modicum aluminis rochæ, & omnia simul molire licet; Alumen enim est media colorum materia, & ideo tincturam illuminat, eamque splendere facit, & retinet, & firmat, diuque tuetur eam: Quidam etiam commiscere solent. Colores cum vernice liquida, & oleo è femine lini, aut è nucibus, omissis ovi candido, & aqua gummata; Liquida enim Vernix atque olea melius in se continent colores ad invicem mixtos: ita quod magis ex his evadit atramentum

picturæ

pietura summopere Idoneum : hoc vero nullum scriptoribus usum præstat, unctuosa enim chartæ adversantur : sed redeamus ad pigmenta, à quibus digressi paulo ante sumus.

CAP. IV.

Atramentum Cæruleum multiplex, quod ex Plantis deducitur.

Cum prolixitatem evitare cupiam, aliquot exempla cœrulei coloris vobis proponere, videtur mihi sufficere, eis enim alia multa similia agere poteritis : ut puta à Plantis exordiar, si ex lini floribus ostendam elicere succum coloris cœrulei, quales sunt flores ipsi, ut inde ipsomet succo constituatur atramentum scriptorium cœruleum, nonne statim accedent eis cicoreæ flores cœrulei, atque cōdrillæ, verum etiam horum vivacioris coloris extant Cyani flores, battisecola vulgo dicti, hi Cyani gemmæ colorem referunt ; his consimiles sunt Hyacinthini flores, & anagalidis scæminæ cœlestini, tam etsi plerique hujuscemodi reperiuntur : Horum itaque vel consimilium colligantur qui magis arident, deinceps in mortario positi contundantur pistillo, inde ab eis prælo suppositis exprimatur succus, in quo parum aluminis rochæ solvatur, & servetur ad usum scribendi, miniandique. Verum ubi exiget opus, addi poterit parum gummi Arabicæ.

Aliter quidam exsiccare mittunt succum ita præparatum leni igni, aut soli, & hoc modo facilius servatur, mox cum scribendi opus fuerit solvunt eum molendo cum aqua gummata.

Alii vero decoquunt succum cum modico aluminis Rochæ ad evaporationem quartæ partis ipsius succi, demum obrunt in eum frustula linteï, quæ prius urina fuerint madefactæ, & siccata, eodem quoque modo ter succo imbuantur, & exsiccantur umbra, siccataque servantur, quorum talis erit usus, ut

eorum pars aliqua, id est, quantum operi sat est videatur, dissolvatur cum albumine ovi, aut aqua gummata in aliquo cyato vitreo, præterea, ut omnibus exactè satisfaciam in præfenti filere non possum modum omnium pulchriorem eliciendi tincturam, verumque colorem à singulis floribus; & modus est sequens, ut capiantur flores, qui magis arident, immerganturque per diem in succo limonis percolato, & limpido, eo enim temporis spatio detrahetur à floribus tinctura, ita ut flores proprio eorum colore exutos conspiciere poteritis, tunc color separatim colligendus est abjiciendo flores, & succum evaporando, hinc color leniter exsiccet, & usui fervetur, mox enim tempore scribendi, aut miniandi solvitur color ille jam servatus cum aqua gummata, aut cum ovi candido paratis, modo superius exposito. E Flandria advehitur ad nos in corticibus, testisve tellinarum essectum pulcherrimum quoddam pigmentum, quod vulgò eorum idiomate dicitur verdelis, ipsum vero ita parant, Iridis florum summitatem colligunt ante maturitatem perfectam, hæc est pars floris Liliæ cœlestis satura, quam tundunt in mortario lapideo cum pistillo ligneo, inde massam sic tusam recondunt in vitreum vas, & in cellario vel alio loco humidiori collocant per dies quindecim, ut digeratur, atque putrescat, quibus elapsis eliciunt materiam à vase, & linteo veteri percolant; nam versa erit ferè tota in liquorem, quem igni exponunt ollula vitrea, ut ferveat donec decrescat tertia, pars cui tunc additur aluminis rochæ modicum plus minusve donec dissolvatur magis clarescat, delecteturque color, qui experiri poterit, si in ipso liquore madefiat frustum albæ paginæ, & conspiciatur pulcherrimus color, qui servari potest in tellinarum testis juxta flandrorum morem.

CAP. V.

De Luteo, atque Virenti Colore.

Accedit duplex color exponendus, viz. viridis unus, & luteus alter, qui ambo diversi, & distincti colores juxta temporum diversitatem, eveniunt, ex baccis, fructibusve spinæ insectoriæ, alioquin dicitur spinâ cervinâ aut merula, aut spino guercio: Belgæ vero Galliæ populi fructum vocitant baccas rhenanas, & recentiores nominant rhamnum solutivum, nam instar rhamni spinosa sit frutex, quæ producit baccas amaras cum aliquâ astrictione, ita, & calidæ, siccæque sunt ipsæ baccæ ordine secundo, & expurgandi facultatem habent crassam pituitam, & biliosos quoque humores educunt per alvum: idcirco baccarum pulvis exhibetur à drachma ad sesquidrachmam: Alii baccas exhibent numero quindecim, aut viginti, & plures robustioribus. Idem gerit baccarum decoctio in jure carnis, absque sale, inde potu assumpta minori enim molestia, ac paucioribus ventris torsionibus evacuat, etsi baccarum dosis, aut numerus duplicatur pro decoctione agenda, quemadmodum docuit experientia, reprimitur enim violentia medicamenti in elixatione, ut rectè demonstravit *Joannes Mesues, Theoremate 2. lib. 1. de correctione Medicamentorum*: Præterea fit electuarium ex prædictis baccis spinæ cervinæ, quod jejuno assumptum per os summo mane ab adultis ad pondus unius uncix, usque ad drachmas decem commodo, ac placide solvit alvum educens pituitam, & alios humores crassos, & glutinosos, atque biliosos. Quamobrem podagram patientibus subvenit ischiadem, paralisim, hydropem, luemque veneream, & alia multa præstat: quod ut fiat, recipit spinæ cervinæ baccas præ maturas, prout mense Novembris ad libras duas, & mundas contusasque reponit in ollam vitriatam, & in ipsam tegumento clausam quaternis diebus præ macerari demittunt loco potius calido, prout hypocausto vaporariove, inde ex eis prælo sup-

Rr 2

positus

positis elicitor succus, cui addunt saccari sesquilibram mox leni igne coquunt ad syrûpi consistentiam, tunc colo transmittunt, & ad colatum adjiciunt cinamomi; zingiberis singulorum drachmas quatuor, gariophyllorum Orientalium drachmas duas, demum pharmacum hoc usui servant vase vitreo, aut figulino vitro obducto, & elauso, cui aliquando comisceri ipse Jussi pulpæ tamarindorum unciam unam pro libra electuarii, & melius successit.

In super etiam duplici vase sublimatur aqua ex ipsis baccis, in qua si madefiant linteola, ac tepida juncturis applicentur, earum dolores sedat, ac penitus delet: Quod efficacius agit oleum ex ipsis baccis more spagirico extractum.

Quatenus vero ad colores, quos baccarum succis, aut ipsarum decoctio præstat pictoribus, atque scriptoribus, dixi esse varios ob temporum varietatem, nam baccæ prædictæ si colligantur Octobris mense, tunc non adhuc sunt perfectæ maturæ, quæ si exsiccentur, inde contusæ dissolvantur aqua, luteum præbent colorem: at si maturæ legantur quemadmodum sunt mense Novembris faciunt colorem virentem: Idcirco à quibusdam exprimitur succus ex baccis maturis, qui cum modico aluminis decoctus in usu est pictoribus pro saturato virenti colore: Alioquin immaturas capiunt baccas, easque tundendo in mortario suffringunt, & lixivio per noctem infundunt, inde bullire mittunt donec desierit tertium, reliquum colo transeat, colatque additur tantillum aluminis rochæ triti, & igni exponitur, ut incalcescat succus, & liquefcat alumen, prope ebullitionem, tunc auferatur ab igne, ac iterum percoletur, & usui servetur, ex hoc enim evenit luteus pulcherrimus color, quo Iustoriæ chartæ tinguntur officinis, hic tamen color eo magis accenditur binis croci filis additis, cum modico gummæ Arabicæ.

Hujuscemodi coloribus inficiuntur panni lanei, lineique cum herba luto dicta à *Virgilio in Bucolicis Egloga 4.* eandem herbam *Plinius lib. 33. cap. 5.* nominavit luteam, quam *Virruvius lib. 7.* vocavit luteum: sicca enim herba lutescit, & usum habet in tincturis tantum: Idcirco pannos candidos inficit colore luteo; & quæ ceruleo tincta sunt, Viridia efficit: hanc herbam *Ruellius* falso existimavit esse *lismachiam* quam-

vis fatis ab ea distet, quemadmodum exacte demonstratum fuit à *Petro Andreo Matthiolo in Dioscoridem lib. 4. cap. de Lismachia*, necnon à *Dodoneo Pemptade 6. lib. 2. cap. de Genista*, ubi hanc herbam connumerans inter genistæ species appellavit genistam tinctoriam : Alii vero cerretam dixerunt, & alii bragliam ; quidam etiam corariam, & magis propriè vulgus vocat herbam tinctoriam, hæc est humilis herba longe tamen differens à loto arbore magna in Africa, de qua legitur apud *Homerum, lib. 9. Odysee* ; Per similem colorem luteum sive flavum præstat lignum fructicis, quæ cotinus coriaria dicitur à scriptoribus, vulgo autem scotinum, scotaniumve, & Roso, Idiomate nostro ; hujus fructicis foliis, ac tenuibus virgultis densantur Coria, non minus quam cum Rhoe, Arabum Sumach, refrigerat, adstringit, & exsiccat, ulcera oris sanat, & genitalium fluxusque omnes cohibet.

CAP. VI.

De *Brazilio, Verzinove Ligno tinctorio.*

Peragitur progressu coloris rubei à *Brazilio* ligno, quod & *Verzinum* dicitur, utrunque enim ipsius ligni nomen deducitur à Provincia *Indiæ* utriusque nominis, & colligitur *Brazilium* apud *Tamasi* urbem in Provincia *Brazil* dicta, & del *Verzin*, hoc lignum vetustate fit melius, rubescitque magis, leve est sub dulce adstringentisque saporis præclara igitur vis ipsius *Brazilii* ligni vulgaris nobis est pro tinctoriis, & adscribendum : multis autem modis paratur rubrum hoc atramentum : cum etiam ex eodem ligno plerique, & varii colores coquendo diutius, aut breviori tempore excipi possint, ac eo magis alterius admixtionem, ut infra demonstrabitur. Quidam tenuissime incidunt *Verzinum*, & per noctem infundunt in lixivio, mox intus obruunt modicum *aluminis rochæ*, & igni mittunt,

mittunt, ut ferveat donec decrescat tertia pars, inde colo transigat, & colatura adjiciatur tantillum gummx Arabicæ trita, & usui servant. Alter modus erit parandi atramentum rubeum, si lixivio potenti, & ferventi scobs Brasiliæ imitatur, sat erit ejus octava pars, addito modico aluminis rochæ inter cineres calidos per horam excoquitur; deinceps in usum admittitur. Aliter quidam parant lignum Brasiliæ in tenuissima fila incisum, & aquæ decuplo pondere infusum relinquunt horis saltem sex, aut octo, inde cum ligno excoquitur aqua, donec tres, ex quatuor partibus decedant, sic erit color rubeus, splendidus; at si paulo plus excoquatur, sanguineus ruber eveniet color, si etiam diutius decoquatur, caruleus fiet: Alii Verzinum, sive Brasilium dicatur, ut supra infundunt in aqua frigida per horas duodecim, deinde igni exponunt ut ferveat, & decrescat dimidium, quod percoletur, tunc singulæ libræ colati additur uncia dimidium aluminis rochæ triti, & quarta pars uncia gummx Arabicæ, ac iterum bulliant, exigit ars, donec omnia penitus soluta sint, tandem coletur quod perfectum erit atramentum rubeum, eo enim miniari libri, literæque scribi commode possunt. Alii vitro aut cultro abradunt tenuissime lignum Brasiliæ, cujus unciam capiunt, & affundunt ei acetum acerrimum quantum expleat dimidium poculi, & urinæ pueri, ac lixivii singulorum quartam partem poculi, & omnia in olla reposita mittunt igni, ut leviter ferveant, donec tertium decrescat; dum tamen bulliant immisceatur eis paulatine dimidium uncia gummx Arabicæ, ac sæpe cum rudicula agitetur; Ubi vero fuerit fere coctum atramentum, additur aluminis rochæ triti ad quantitatem Castaneæ, & cavere opus est ne nimium ferveat, quia nigresceret, sæpe igitur extolle guttam ipsius rincturæ, eamque inspicias, ut rubea pulcherrima sit, tunc vas deponatur ab igne, & cum refrixerit, coletur, biduo, eam committendo in vase recluso, demum servatur donec opus erit; hoc enim optimum erit atramentum rubeum: Verum enim ex eodem Brasilio varii sortiuntur colores, prout varii sunt modi operandi eum, Idcirco offeram ibi normam omnium præter jam dicta, ut coram omnibus sit.

Cape Brasilium, & decoquatur in aqua donec decrescat tertium,

tium, aut donec rube fiat charta in prædicto decocto immersa, & illico elevata, quod sæpius experiri poteris, donec optimo colore rubeo infectum conspicias, tunc inde in quatuor partes divides decoctum; Cujus pars prima inficit colore rosato perpulchro absque ulla alia additione; at ex secunda parte ubi tepeat, si modicum aquæ addas, in qua exincta sit calx, fiet atramentum pavonaceum: In tertia autem parte, si addatur lixivii fiet violaceum atramentum: Reliquum est, quod evenit ex quarta parte; nam si in ea dissolvatur aluminis facis vini modicum fiet atramentum leonatum

Alii capiunt Verzini tenuissime incisi uncias sex, eumque infundunt in libris tribus lixivii acris, deinde igni mittunt, ut ferveant, donec relinquatur tertia pars, quam colo transmittunt, deinde colaturæ addunt modicum olei tartari, ac totidem aquæ gummatæ, eîs enim atramentum evenit pavonaceum, & hujusmodi color augetur, si magis olei affundatur, si vero plurimum olei è tartaro sit immisum, fiet atramentum violaceum, lanthinumve: nihilominus alioquin operatur oleum tartari, ubi solum absque societate alterius liquoris administratur; nam si in eo tantum imitatur scobs Brasiliæ absque aqua, vel alio liquore illico constituet atramentum rubeum, quod plurimum ad scribendum conducit, & fuci vim præstantem habet, quæ omnia agit sua acredine, & tenuitate qua approximatur aquæ ardenti: Idcirco colorum materiam illico elicit. Præterea eodem Brasilio verzinove, diversimode tamen, vel cum aliis administrato, sæpe fiunt fuci, quibus Mulieres vitia corporis præsertim faciei regunt, & occultant; ut exemplum, experientiaque haberi potest ex sequenti fuco, qui ruborem mirabilem inducit in faciem lividam, ac eam nitescere facit, & octo dies equidem perdurat, quibus diebus non aboletur sudore, nec aqua.

Cape Verzini tenuissime abradi, lima aut vitri frusto uncias tres, infunde in libris ternis aquæ communis triduo, mox adde glutinis piscium contusi, & incisi drachmas sex, & sic omittas donec emolescat, inde exponatur igni addendo granæ tinctorum optimæ, Karbisini vulgo Cremese, singulorum binas uncias, aluminis rochæ unciam unam, chrysocolla, vulgo borase drachmas tres, & ferveat donec dimidium decrescat, tunc co-

letur,

letur, & ampulla vitrea clausum per octo dies fervetur, antequam usui supradicto administretur.

Alter pulcherrimus fucus sequitur.

Capæ Verzini uncias duas, Rubæ tinctorum unciam unam, granæ tinctorum dimidium uncia, infundantur omnia in vino albo potenti per quatuor dies, demum adjiciatur aluminis rochæ dimidium uncia, & bulliant usque ad diminutionem medietatis, inde filtro coletur, & usui fervetur; nam summa efficacia operatur.

Alter facilis valde pulcher fucus, qui rubore faciem inficit cum splendore, & pulchritudine.

Capæ aluminis Rochæ, glutinis piscium singulorum unciam unam, Verzini ligni rubri uncias duas, infundantur tri-duo in aqua exinde coquantur, coentur, ferventurque in vase vitreo ad libitum.

Pro usu fuci descripsit *Conradus Gesnerus*, aquam distillatam cum Brasilio, ut infra demonstrabitur, quæ faciem splendidam, & rubram efficit sine noxa, diu etiam permanet ipsius tinctura.

Brasili optimi unciam unam, gariophyllos num. decem, totidemque grana minoris Cardamomi, cubebæ grana quinque, lignum Brasili in scobem, cæteraque in pollinem redigantur; inde omnia ad invicem mixta obruantur in libram unam aquæ ardentis ter distillatæ, & leni calore, vaseque diligenter ocluso macerentur per diem naturalem; inde duplici vase, aut igne perexiguo distillentur, ut moris est, emanabit enim aqua limpida instar fontis, etsi actu non existet colorata, potentia tamen tingere potest, hæc aqua innoxia est, ut potu assumi possit; Verum perscriptis normis aliæ excogitari aquæ, ac construi possunt.

CAP. VII.

De Atramento Scriptorio pavonaceo,
Violatoque Purpureo.

ETenim hujuscemodi atramentum, ex pluribus, singulatim tamen tum floribus, tum etiam radicibus, cum & fructibus confici potest, cum singulis eorum sit propria tinctura. Quamobrem de pluribus singulatim in uno, ac eodem capite scribere decrevi, exordium assumens à radice quadam esculenta apud nos satis copiosa, & vulgaris, quæ appellatur Carota, cujus differentia duplex est; una, viz. Lutea; altera vero purpurea sanguinosa vergens ad pavonaceum, utraque feritur ætate, colligiturque hyeme, & cocta pro obsonio editur, diversimode autem coquitur, tamen si quocunque modo cocta valet. Coquitur sub prunis, aut in aqua dulci elixatur, aut muria inde mundatur, concinnaturque aceto, & oleo guttatim infillato, prout alia acetaria condiuntur ad excitandum appetitum, conditur atque pro quadragesimali obsonio, præcipue purpurea una cum rapis in rotulis incisis in garo, veterum more, quod est muria, addunt atque sapam præter vinum nigrum potens, & mel: Alii quidam adjungunt his modicum aceti, Lutea vero radix paratur pro acetario, ut supra dictum fuit, præterea quidam coquunt eam cum jure pinguium carniū, & tanquam suave obsonium comedunt: neutra hujuscemodi carotæ radix ab ullo veterum, quem ego neminerim, recensita fuit: Veruntamen ex recentioribus *Rembertus Dodoneus, lib. de Stirpium historia*, inter pastinacæ species connumeravit carotas, cui prorsus adversatur *Andreas Mathiolus in Dioscoridem*: Præterea nos quoque experientia edocuit multum distare pastinacas à Carotis: Verum lites omittendo, eo magis cum in medicina nullum habeant usum carotæ, accedam ad institutum meum, quod antea adimplere non poteram, nisi prius explicassem

quid essent carotæ radices, & quæ earum magis congrua sit negotio construendi atramentum scriptorium pavonacei coloris, hic itaque color conspicitur in carota ejusdem coloris pavonacei, quapropter ab ea eliciendus est. Idcirco capiatur pars atræ ipsius carotæ, tenuissimeque incidatur, & aceto acerrimo obruatur cum modico aluminis rochæ, mox igni exponatur, ut bulliat, evaporandoque decrescat donec remaneat quarta pars, tunc ab igne deponatur; & frige factum coletur, inde colatum omittatur insillari, exiccarique ex se; ita enim constituetur massa coloris pavonacei, quam molire oportet, mox iterum molendo solvere cum aqua gummata, tandem coletur, & perfectum erit atramentum scriptorium pavonaceum pro usu miniandi, scribendique idoneum.

Hujusmodi coloris atramentum præstare constat succus extractus ex ebulo Corymbis rutilo nigricantibus ubi maturi sunt; ipsi atque semina in ipsis contenta intus assumpta expurgant corpus educendo pituitam, & aquosos humores quare adversus hydrosem conferunt; prius tamen corriguntur cum anisis, & aliis aromatis; sed ut fiat atramentum violaceum purpureum, capiuntur grana matura ebuli, id est, humilis herbaceique Sambuci, contundantur, & ab eis tuis, & prælo suppositis exprimatur succus, qui ad inficiendos capillos aptus, ac summe efficax est, juxta *Dioscoridis* sententiam; Verum si in ipso succo solvatur parum aluminis rochæ inde coletur, magis illuminatur; alumen enim tincturam splendere facit, ac retinet eam, & ideo alumen est media colorum materia, sic itaque constituitur atramentum, quemadmodum supra pollicitum fuit quod pro scribendi usu servetur.

Idem compertum est evenire, ex succo expresso è nigris myrti baccis, est Myrtus arbor humilis notissima, & odorifera, tamen si ex floribus stillatitius elicitur liquor suavè redolens. Veneri olim Sacra dicata fuit myrtus, teste *Plinio, lib. 15. Naturalis Historia, cap. 29.* Myrti quælibet pars astringit, & deficcatur; tam si foris applicetur, quam si intus assumatur, idcirco ex myrti baccis fit generosum obsonium, quod dicitur myrtatum saporis præcipui: elicitur succus ex baccis myrti, quem *Plinius* auctoritate *Catonis Censorii* appellavit Vinum Myrti-

num, præterea dixit fieri nigrum vinum, ex baccis myrti albi addito vino melleo vel albo, vel nigro, prout sunt baccaæ vel alba, vel nigra.

Aliter vero tractavit *Dioscorides*, de *Vino Myrtite*, asserens ipse fieri ex baccis nigris post maturitatem tuis, & organo expressis : Aliud simile recensuit, sed coctum ad tertiæ partis evaporationem. Tertiumque descripsit compositum cum vino veteri, & aqua dulci : cuncta tamen vina hæc decantantur utilia stomacho. Ex succo baccarum myrti fit syrupus cum saccharo ex descriptione *Joannis Mesues* adversus fluorem alvi, & dysenteriam, sistit fluxum stomachalem, & menses mulierum superfluos, confert cordis tremori, eum enim corroborat, & omnia viscera, sedat tussim, ac sanguinis sputum cohibet, vesicæ erosiones demulcet, tametsi provocat urinam : hæc atque aliæ similes facultates procedunt ex myrcillorum succo ; præterea qui jejunio stomacho ante alia assumit succum myrti tuetur ab ebrietate : exterius vero applicatus confert adversus igni phalangii, & contra scorpionum puncturas, oculorum inflammationes sedat, ac fistulas lachrymales curat ; reducit matricem relaxatam, & descendentem, & anum exeuntem introducit, & retro firmat, usculcula serpiginosa tam capitis, quam totius corporis sanat ; prohibet disfluvium capillorum, & denigrat eos ; quippe tincturis aptum est myrti succum, asseruit *Plinius* loco supracitato, verum præparatur modo prædicto de succo granorum ebuli, sic enim æque evadet atramentum scriptorium ex succo myrtillorum. Præterea violaceus deducitur color peculiaris à Viola, verum cum duo Violarem genera nos docuerint Græci in re medica valere, quorum multæ sunt differentiæ in forma, colore, atque viribus distinctæ, quamobrem genera ipsa explicare cogor, ut magis pateat quod efficit colorem pavonaceum jam supra institutum. Unum itaque Violarum genus appellarunt Græci Ἴον, alterum vero λευκόιον ; hoc Arabes nuncuparunt Cheiri, cujus ne una quidem species reperitur habere hujuscemodi colorem, prænominatum quare omisso hoc genere, accedam ad primum dictum Ion proprium Violæ, quæ à Græcis dicta fuit Ἴον αὐθιγόν, quod est viola flos, ubi autem ipsius violæ colorem indicare voluerunt ; Ἴον μελαν, Ἴον πορφύρεον,

pronuntiarent: Latini vero exposuerunt Violam nigram, Violamq; purpuream, & ab ista fieri vestem lantianam, ac ita nominari retulit *Plinius*, male confundit *Servius* sone auctoritate *Apulei*, hunc florem cum hyacinto, & cum vaccinio: voluit enim *Apuleius* violam dici vaccinium à colore vaccæ, quod satis distat à veritate, etsi pleriq; sunt colores quibus insunt vaccæ, nullus tamen est violaceus pavonaceusve neque purpureus: Verum odoriferus flos iste appellatur, nostra dictione Italica, Viola mam-mola, & Viola zotta, quæ principio veris, ut puta mense Martii oritur: hæc prout percipere potui, dicta fuit à quibusdam Viola, quasi minime violam, aut non violanda, aut ab olendi vi, Aliam rationem violæ ab his diversam, fabulosamq; prisca divulgant Poetæ: ipsi enim prodiderunt *Io* filiam *Inachi* fluvii adamatam fuisse à *Jove*, eumq; ob interventum *Junonis* in invencam transformavit *Jupiter*, ne agnosceretur, & pro ejus pabulo jussu *Jovis* creverunt in campo violæ, quæ à *Juvenca*, sive ut melius dicam à *Vitula*, idem est, assumpserunt nomen. Violam enim quasi Vitulam ex trita litera *t* dixerunt Latini? Odorifera est Viola hæc; frigida, & humida in primo ordine somnifera, inflammationes extinguit, & ideo confert *Cynanchæ*, *Vuæ*, & pleuritidi, tenet enim asperam arteriam, & thoracem, comitialibus præsertim pueris auxiliatur, vim purgatricem habet, qua educit bilem quocunque modo assumatur per os, ex flore enim Violæ pleraque fiunt medicamenta, viz. pulvis succus, aqua stillatitia, troscisci de Violis, conserva de Violis, saccharum candidum Violatum, infusio violarum, tum simplex, tum solutiva, inde ex infusionibus istis vel simplici, vel solutiva fiunt syrappo addito saccharo, viz. simplex, aut solutivus, prout est infusio. Verum si vice Sacchari componatur mel cum infusione, fiet mel violatum simplex, aut solutivum juxta vires infusionis, fit etiam Julepum violatum, acetum violatum, & oleum Violatum. Hæc omnia fuerunt descripta à *Joanne Mesue*, nihilominus neque Violaria herba inutilis est, celebrata satis fuit à *Dioscoride*, asserente valere eam appositam more Emplastri stomacho estuanti, oculorum inflammationibus, ac sedi excidenti. Sed revertamus ad florem Violæ, à quo deducitur color, quippe ab eo contuso exprimendo

mendo succum cum colore, aut per infusionem floris in succo limonis, quemadmodum superius expositum fuit, aut cum spiritu acido Vitrioli, inde præparata cum aqua gummata, & tantillo aluminis rochæ, ut perficiatur atramentum ad scribendum, miniandumque pulcherrimo colore violato.

Ex ligustri baccis præ maturitate nigris elicere consuevere succum coloris pavonacii purpurizantis superioribus consimilis. Verum enim alios quoque colores extrahi ab eodẽ frutice deprehendi, operæ-premium duxi explicare quicquid, & quomodo de eis innuerint Scriptores. Memoria itaque nobis prodiderunt Græci, Latini, necnon Arabes auctores in usum habuisse ligustrum pro coloribus inducendis, diversimode tamen, Græci namque ligustrum appellarunt *λύπευ*, cujus foliis oleæ similibus, quamvis majoribus tritis utebantur ad capillos rufos efficiendos, teste *Dioscoride*. Eiusdem sententiæ fuit Arabs *Serapio*, *Tract. de Simplicibus ex Plantis*, cap. 110. ubi tractavit de Ligustro, sub nomine Alcannæ, asserens, succum foliorum efficere capillos rufos. Hiis favet *Prosper Aspinus*, vir præstantis doctrinæ, summæque summæque eruditionis, qui in facultate simplicium, felicitate studioque mehercule prosper fuit. Eam enim facultatem summa cum laude docens in almo Gymnasio Patavino multa variaque opera medicis, & Philosophis perutilia prospere edidit, & præ cæteris, locupletissimum de Plantis Ægypti maximæ utilitatis studiosis: Unde in ejus libri, cap. 13. recensuit Ligustri stirpem, asserens appellari ab Incolis Ægypti elhane, seu tam abarendi. Præterea voluit *Alpinus* ipse esse hæc proculdubio Alcanna *Avicennæ*, & *Serapionis*; hinc de facultatibus ipsius discurrens, ait, ex foliis confici pulverem, quem appellant Ægyptii archenda; hac eorum mulieres utuntur ornatus gratia, manus, ac pedes colore aureo tingentes: nam simplici aqua mixtus archendæ pulvis eam facit auream, quæ omnia inficit aureo colore: idcirco mulieres cum ipsa capillos aureare possunt: at Princeps *Avicen. lib. 4. sen. 7. Tract. 1. cap. 19. de tincturis capillorum*, explicavit radicem alcannæ inficere flavitate capillos; hinc Mauri suos inficiunt capillos radicibus alcannæ, quemadmodum etiam equorum crines juxta descriptionem *Amari Lusitani in Dioscoridem*. Præterea si denigrantibus

componatur, & associetur radix ligustri, siue alcannæ dicamus nigrore capillos inficit, auctore *Avicenna* eodem in loco. Inde Latini usurparunt ligustri baccas per maturitatem nigras pro conficiendo atramento Scriptorio : Veruntamen *Avicenna* exemplo eas denigrantibus alijs commiscet, quemadmodum superius expositum fuit : Simples enim ligustri baccae sunt plenæ purpureo succo ; prout asseruit *Petrus Andreas Matthiolus in Dioscoridem*, ac prout melius experientia constat, nam colore purpureo violaceo coinquinat ipse baccarum ligustri succus, tamen *Virruvius Veronensis, lib. 7. de Architectura, cap. 14. de Purpureis coloribus*, meminit fieri purpuram elegantem, ubi ait, eadem ratione vaccinium temperantes, & lac miscentes purpuram faciunt, &c. sub nomine vaccini d fteruit de baccis ligustri, quas, & *Virgilius Maro* appellavit vaccinia, sic canens in Bucolico.

*Non ne fuit satius tristes Amaryllidis iras
Atque superba pati fastidia, non ne Menaleam,
Quamvis ille niger, quamvis tu candidus esses,
O formose puer nimium ne crede colori
Alba ligustra cadunt, vaccinia nigra leguntur.*

Carminum *Virgilii* sensus satis patet : hortatur enim Poeta ipsa puerum non confidere nimium ætati ejus viridi florentique, & pulchra quæ ceu instabilis, ac momentanea cito labitur cum omni pulchritudine, & transit ad senectam deformem ætatem, quæ albam colorem efflorescentem amittit, quippe eo caret, verum atra, & rugosa fit senilis ætas. Quamobrem exemplis *Maro* suadet puerum animadvertere ex ligustro albos provenire flores pulchros & odoratos, quos bonæ gratiosæque ætati æqui-paravit ; sed quum celeriter decidunt flosculi, sic florida ruit ætas, ipsisque flosculis albis deciduis succedunt fructus nigri, viz. Baccae, quas vocavit vaccinia nigra, à baccis nigris mutata litera *b* in *n* ; hæc itaque vaccinia siue vaccinia non sunt nigra, quemadmodum flores, sed aspectu nigra, & tetra, prout senecta ætas mala, & præceps habetur. Ex præhabitis igitur deprehenditur apertissime ostendisse *Virgilium* ligustri fructus esse

esse vaccinia ; quamvis quidam male exponentes mentem Poetæ sint nixi, distrahere eam, non minus aliorum hanc in rem impexit. *Servius Grammaticus Virgilii Commentator*, cui ignoscemus tanquam cæco, Plantarum historia pœnitus ignaro: Verum eo magis redarguendi sunt, *Petrus Andreas Mathiolus, Bellonius, Ruellius, Marcellus, Hermolaus Barbarus, & alii*, qui aberrantes existimarunt Vaccinia esse flores ; & alii, ut *Fuschius, & Dodoneus* decepti pro vacciniis, descripserunt fructus diversos à baccis ligustri ; ita quod prædictorum quidam aliqua ratione ducti sunt, alii quorundam auctoritate nixi, & alii diversis opinionibus imbuti, aut ex proprio sinu diversam protulerunt sententiam à veritate, & longe, à mente *Virgilii*: sæpe etiam contingit multis eandem sententiam diverse interpretari, quam non intellexerunt ; Idcirco si dixerit *Servius* vaccinium esse violam auctoritate *Virgilii*, responderetur male intellexisse *Virgilium*, ipse enim *Georgicorum Æglogæ* 10. distinxit Violam à Vacciniis, dicens,

Et nigra Viola sunt, & Vaccinia nigra.

Eadem differre apertissime ostendit *Vitruvius* loco ut supra, et si *Mathiolus* non æque existimans vaccinium esse hyacinthum, attulit quandam frivolam opinionem nullius momenti, & à nemine probatam vel auditam ; quatenus ad opinionem *Dodonei* si perpendamus ipsius verba, facile percipiemus esse Vaccinia sua ex planta Boemiæ ab eo tantum excogitata. neque ab altero probata ; sed inter scriptores Vaccinii videtur magis probari *Fuschius*, adhæsit enim ipse Græcis, qui appellarunt *μοεῖν βασιλλον*, fructum ipsius Rubi ; nihilominus *Amatus Lusitanus* in hac re magis aliorum sensus apicem attigit. mentisve ipsius poetæ, qui voluit equidem intelligi de baccis ligustri, quæ aliquando dicuntur baccinia voce proxima dictioni Græce *βαλίνα*: Verum diversitatis opinionum causa (me Judice) fuit ; nam Græci dictionem hanc perdididerunt, *πολυσημῶν*, id est communem, & quæ multa significat : Hæc autem omitamus, ut accedamus ad explicationem facultatum ligustri, quæ præter tinctorias, jam supra descriptas sunt astringentes, & exsiccantes ; tamen si *Avicennas lib. 2. Tract. 2. cap. 50.* inquit, Alcaea frigida in primo, & sicca in secundo ; & ideo ejus folia masticata ulceribus

ulceribus oris auxiliantur ; si vero carbunculis, inflammationibusq; applicentur summopere conferunt eorum decoctum igni ambustis medetur : ex ipsis foliis ligustri consuetum est *Ægyptiis* conficere pulverem, prout superius dixi auctoritate *Alpini* mox pulvere aqua multa parato utuntur ad humidos pedes fluxionibus obnoxios, ac multum exudantes, ferentes emplastrum modo appositum per horam exiccat, & adstringit ; tamen si ad oris ulcera confert, gingivarum, & pudendorum maxime præstat, ex odoriferis ligustri floribus distillatur aqua per alembicum odorifera, quæ aque refrigerat, & astringit : Ideirco easdem facultates possidet, & in potu assumpta vomitum sistit, dysenteriam compescit, & quoscunque alios fluxus, muliebrium alba, cum & rubra superflua cohibet si bibatur, aut in ore matricis linteola eadem aqua imbuta immittantur : assumpta aqua adversus sanguinis sputamina confert, exteriusque mulieres utuntur eâ ad faciem decorandam, obtalmiæ succurrit, si ex ea fiat collyrium cum tutia prohibet enim humorem fluxum, atque lachrymas : Præterea ex floribus fit oleum Cyprinum cum aromatibus, quibus compositum est, & magnæ efficacæ ad multas ægrotudines juxta *Dioscoridis* traditionem, quam unusquisque legere poterit : hujus olei Cyprini compositi duplicem prodidit, & differentem descriptionem *Paulus Aegineta, lib. 7. de Re Medica* : fit etiam oleum Cyprinum simplex recentiorum more ex floribus oleo tantummodo insolatis, hoc tollit vulnerum inflammationes, & capitis dolorem è bilioso vapore sedat. Aliud simplex oleum Cyprinum scriptum nobis reliquit *Mesues lib. 3.* constat autem ex floribus Cyprini unciis quatuor, coctis in olei veteris unciis decem, cum modico vino : Alterum simplex insinuat *Dioscorides* ; Calefacit hoc oleum præsertim compositum, emolliquitque nervos, & alia multa operatur, ut est legere in *Dioscoridem*.

CAP. VIII.

De Purpura veterum, & ipsius differentiis.

Antiquitus purpura fuit insigne Romanorum Magistratum valde splendidum, exinde Imperatorum, & Regum vestes purpureo colore tingi consuetum fuit: Verum enim veterum purpuræ usus prorsus periit, idcirco, alia (hoc ævo) illius vicem gerit, illa ex animalibus, nempe ex conchis marinis detrahebatur: hæc autem ex planta ortum ducit: Præterea cum habuerint præsci tot differentias coloris purpurei, hoc forte visum fuit omnibus mirum, quibus causis ignotæ fuerunt; appellarunt enim veteres auroram purpuream, teste *Ovidio, lib. 3. Metam.* & pronunciarunt Ver purpureum, atque Aerem purpureum, ut *Ovid. 6. lib. Metam.* & *Virgil. lib. 3. Æneid.* & Sanguinem purpureum scripsit *Homerus*, at nonne dictum fuit purpureum Indicum, quamvis pavonaceum sit, & *Dioscorides* ipse prodidit fieri Indicum ex spuma purpurea, quæ innatat cortinis, quibus bullit glastum, cujus facultas est cœruleo inficere colore. Verum atque Violam mamolam vocarunt purpuream, quam vulgus nominat pavonaceam, prout est eundem: Cœlestinumque hyacinthi florem voluerunt scriptores nominari purpureum, & Mare asseruerunt purpureum esse veluti, *Virgilius lib. 4. Georg.* inquit,

In mare purpureum violentior influit annis.

Unde *Cic. lib. 4. Acad.* Mare illud, quod nunc favonio nascente purpureum videtur. Idem quoque scripsit, *lib. 2. Acad.* dicens, quod mare nonne cœruleum, at ejus unda cum est pulsa remis purpurascit: nihilominus purpureus color est eundem niger rubore quodam admisto at rubeo clarior, qui nigricantis rosæ splendore subluet omnium colorum gratissimus, & tingendis vestibus maxime expetitus est: hujuscemodi coloris

prodiderunt scriptores fuisse vestes Tyrias, quæ tunc temporis appellabantur purpureæ, ac aliarum pulchriores existimabantur; nostra autem ætate hujuscemodi vestes vocantur scarlati quibus Venetiis Illustrissimi Senatores procedere conspiciuntur: verum cum prænarrata videantur à scriptoribus confusa, ea aperire ipsa conabor, & à conchyliis exordiar, ut veterum purpuram recenseam, ex conchyliis enim tanquam causa materiali tot evenerunt differentiæ: Murices itaque purpuræ & maris piscium quædam genera inter conchilia sunt connumerata, à quibus olim elici consuetudo erat sanguinem nobilem, succumve illum mediis eorum faucibus contentum: idcirco incolæ venabantur conchylia, eaque ferramentis scindebant, ex quibus purpureus liquor profluebat, quo inde tingebantur vestes purpureæ? Quamobrem liquor iste cruentosus à purpura concha marina extractus æque purpureus color denominatus fuit, & quandoque dicitur purpura nomine conchylii, purpura Græcæ dicta fuit, hinc color porphyriacus, id est, purpureus, quem à conchyliis appellavit ostrum, *Vitruvius lib. 7. de Architectura, cap. 13.* ubi discurrendo distinxit plures, diversosque colores purpureos quorum differentias à locis ex temperamento solis oriri asseruit; nam locis ex propinquitate solis illustratis pulchriorem provenire liquorem è purpura experientiam habebant antiqui: quemadmodum margaritis evenit: Orientalis enim Margarita ex mari Indico, & sinu persico circa Arabiam advehitur ad nos candida cum diaphanitate in superficie, occidentalis vero margarita transportatur ex Mari Britannico coloris lividi, suffusci, & opaci. A sole itaque cuncta elementa illustrantur, sol enim est fax cœlestis, & naturæ gratia; & ideo *Vitruvius loco de Purpuris,* inquit, non in omnibus locis, quibus nascitur unius generis colorem, sed solis cursu temperatur; itaque ostrum quod legitur in Ponto, & Gallia, hæc sunt Regiones septentrioni proximæ producit atrum, hoc est purpuræ liquor ater, ut ipse innuit, inter Septentrionem, & Occidentem lividum, sed ad Æquinoctialem Orientem, & Occidentem invenitur purpura, violaceo colore, quod vero Meridianis Regionibus excipitur rubra procreatur potestate, & ideo rubrum Rhodo Insula in Mari Carpathio inter ciclades creatur; electissi-

electissimam purpuram rubram producebat Tyros Phœnicia, prout legitur in *Plinium*, lib. 5. cap. 19. & lib. 9. cap. 36, & 37. in hac purpuræ historia prævaricatus est *Hieronymus Cardanus*, lib. 7. de *Rerum varietate* veluti unicuique legere est. Idcirco ex prædictis satis apertum unicuique esse existimo, tot fuisse purpurei coloris differentias, quot supra exposui, necnon purpureum rubrum esse decorum, atque alios colores excellere, hujuscemodi purpuram fieri Insula Tyros cecinit *Virgil. lib. 4.*

Aeneid. Tyrioque ardebit murice lana :

Quamobrem ubique, sed Venetiis præsertim maxime existimatur purpura vulgari dictione dicta escarlatum pro Illustrissimis Patriciis insigniendis, huic accedit purpura violacea, quæ vocatur pavonacea ; hanc celebravit *Cornelius Nepos*, qui fuit tempore *Ciceronis*, obiitque principatu divi *Augusti*, & ait me juvene violacea purpura vigebat : ex quibus deprehenditur fuisse primam inventam purpuram violaceam, mox rubra Tarentina paulo post reperta fuit, inde Dibapha Tyria successit ; id ipsum asseruit *Plinius* locis supra citatis, nihilominus adeo crevit purpuræ rubræ existimatio ob suam pulchritudinem, quod non modo seu prima, verum etiam uti sola hæc purpura vulgo agnoscitur, nominaturque hodierno tempore scarlatum. Et quæ prima fuit inventa, nempe purpura violacea, amisit purpuræ nomen, cujus vice successit appellari *el Pavonazzo*. Reliquæ purpuræ differentia nullius ferè existimationis habentur, præterquam ab eruditis, & literarum latè versatis, alioquin enim vulgus omnes purpuræ differentias in scarlatum præstrinxit ; quod magis conspicuum erit, nisi desistam referre purpuræ facultates præter tincturam, picturam, atque scripturam, quas antiqui magnificiebant, quamvis vanus mihi videatur labor explicandi eas, quibus caremus, quid enim eis operam navare juvat, nil mehercule, præterquam curiosis satisfacere, & ideo scriptis tradidit *Galenus*, lib. 7. *Methodi Medendi*, cap. 7. de *ratione curandi frigidam ventriculi intemperiem*, summopere conferre lanam, pannumve è purpura Tyria, quando, & adstringi ipsum modice, & cutis ejus meatus obstrui expedit : præterea si aer ambiens sit frigidus docet applicare ventriculo purpuram unguento nardino imburam, & actu calefactam :

nam calefacit stomachum actu, & virtute. Idem repetit, *lib. 8. Methodi Medendi, cap. 5. de Diariis Febris*, quæ superveniunt cruditatibus ciborum, ibi enim ait purpuram marinam præsertim Tyriam præstare, cum unguento nardino, quippe tenuiorem adstringendi vim habet, tum ea purpura, tum optima nardus, ita ut vis earum siccando, calefaciendo, ac robur inferendo in corpora, quæ circa ventriculum habentur alte penetrare possit. Præterea *lib. 11. de Simplicium Medicamentorum Facultatibus*, ex aliorum potius opinione retulit, purpuræ restæ cinerem lotam, & mox aceto, aut oximelite in poru assumptam lyenes tumidos sanare, suffitam vero, uteri suffocationem tollere, & secundas retentas detrahere: Exterius autem applicitam asserit dentes illustrare confricando eos, & ulcera humore flaccida exsiccant cinis prædicta, malignaque corrodentia, ac diuturna curat, putrida, cum oximelite aut oxocrato abstergit eorum cavitates explet, & ad cicatricem perducit. Hiis assensit *Ætius Tetrabili 1. Serm. 2. cap. 187.* ultra prædicta *Paulus Aegineta, lib. 7. de Re Medica* descripsit oleum, in quo fit caro buccinæ vivæ excocta, quod si auribus instilletur, earum dolores discutit. Sed de hiis prætereat sermo, cum, ut dixi, jam omissus sit usus venandi hujusmodi Conchylia ob difficultatem capiendi ea, præter quod capiuntur in pauca quantitate latitant circa Canis exortum tricenis diebus; quemadmodum placuit *Aristoteli, lib. 1. de historia Animalium, & lib. 5. ejusdem Voluminis*; ei assensit *Plinius* loco ut supra: Capiebantur igitur post canis Ortum, aut ante Æquinoctium Vernum, reliquo fere tempore sunt sterilia, aut humorem nimis liquidum nullius momenti habent. Præterea vivas oportet capere purpuras: in mortuis enim liquor optatus illico evanescit. Captæ autem vivunt extra mare quinquagenis diebus Saliva sua; si aquam dulcem gustare illis acciderit, illico moriuntur. Verum alia inventa faciliora successerunt hominum industria, quæ eundem purpuræ colorem præstant, & prout melius in sequenti constabunt.

CAP. IX.

De Recentiorum Purpura.

PRÆter buccinas purpurasque recensuit alia duorum generum animalia *Hieronimus Cardanus* volumine, de *Sublimitate Rerum*, lib. 9. de *Animalibus*, Dicens quod tempore suo advehebantur ad nos ex aliis longinquis Regionibus, præsertim ex Germania pro purpureo colore serici conficiendo animalia quædam cimicibus similia, à quibus sublata erant capita. Alia vero retulit esse vermiculos radici pimpinellæ saxifragiæ ad nascentes, ex quorum sanguine olim purpura fiebat, & si ab eo dissentit *Petrus Andreas Mathiolus* in *Dioscoridem*, nullam enim ipsæ egit verbum de Vermiculis pimpinellæ saxifragiæ, quos sub silentio non obvoluisset; si res ita se habuisset, sedulus adeo fuit ipse inquisitor rerum naturalium, verum aliter constat res: prodidit enim *Mathiolus* oriri in radice pimpinellæ saxifragiæ pillulas, non autem vermiculos; tunc illæ usum habebant ad inficiendos pannos colore carbisino, sive dicamus, more vulgari, cremesino, qui tamen distat à purpureo colore: ejusdem sententiæ reperii fuisse *Castorem Durantem* in ejus herbario, *Mathioli* exemplo. Hiis assensit *Amatus Lusitanus* in *Dioscoridem*, lib. 4. enarratione quinquagenaria prima: Purpura vera olim inventa periiit nam quæ nunc in usu est, talis est nomine solo. *Cardanus* autem confundit *Karbisini* coloris historiam cum purpura, quandoque recensendo coccum *Baphicum* purpureæ tincturæ proprium, ut lib. 13. de *Varietate Rerum*, cap. 87. quemadmodum etiam de globulis pillulis vera radici pimpinellæ adjacentibus tractavit; quæ in usus ante hac profus periiit, de animalonculisque scripsit colore purpureo inficientibus, pro ut ipse dixit, cum tamen eis facultas esset peculiaris colore cremesino inbuere omnia; præterea addit idem agere grana ficus mexicani: at de hiis demonstrandi locus non datur hic, quemadmodum in sequenti

quenti capite; propterea ut rem purpuræ prosequamur relictis conchiliis, cæterisque animalibus cujuscunq; generis, ac eisdem pillulis pimpinellæ ad alias plantas properare coacti sumus. Cum fiat hodierno tempore purpuræ tinctura ex quodam grano rubro puniceo, producto ex frutice Ilicis humilis, quæ coccifera vocatur, adhæretq; granum ramulis absq; pediculis erciliæ magnitudine; non ubique oritur, sed in solis locis à ardore torrefactis: & Ideo *Rembertus Dodoneus, lib. de Stirpium Historia*, scripsit multis Equidem locis oriri, & crescere Ilicem arbusculam, non ubique tamen granum hoc gignere, sed potissimum locis optiis versus Mare Mediteraneum tendentibus quibus solis æstus viger, veluti in Galatia, Armenia, & Cilicia, quemadmodum prodidit *Dioscorides*. Idem asseruerunt alii, ut *Serapio, lib. de Simplicibus ex plantis, cap. 321.* & *Plinius, de Naturali historia, lib. 16. cap. 8.* Etiam addidit produci etiam in Africa, & *lib. 8. cap. 41.* favet *Plinius* ipse opinioni *Amati Lusitani*, qui scripsit gigni hoc granum in *Lusitania*: Regio hæc est parsque ulterioris Hispaniæ quam nunc Portugalliam appellant, nihilominus inter alia, ultimum esse granum tinctorium Hispanicum inquit *Dioscorides*. Idem assentit *Serapio*: prodiditque *Pausanias, lib. 10.* oriri in Phocida Macedonia, præterea vero memini manibus meis sæpe collexisse huiuscemodi granum curiositatis gratia in agris Insulæ Creæ, atque Cephæleniæ Insulæ Ionii maris olim Samos dicta, ubi indiginæ locupletem droventum accipiunt ex eo grano Coccifero, non est quoque in præsenti filere quod dixit *Petrus Andreas Matthiolus* contra omnes scriptores, asserens ipse Colligi granum prædictum ex quercu in Boemia, & Polonia regionibus frigidissimis, hoc appellatum fuit à Græcis κοκκὸν βαφικόν, Latine vero Coccum Baphicum, vel infectorium, & granum tinctorium, & nostro idiomate vulgari vocatur granada tintori, quod populi Galli nominant vermilion, & *grainel escarlare*, hoc indicat scarlatum, quemadmodum asseruit *Johannes Ruellius*: Arabes vero vocarunt eum chesmes, & chermes, quod male interpretatus est *Johannes, lib. 1. de Natura Stirpium, cap. 88.* ubi confundit chermes cum cremesino, quamvis inter se distent, sed granum hoc dum tempore exiccatur in duas dividitur

viditur partes, quarum altera est exterior, & corticosa, quam *Plinius, lib. 16. cap. 8.* vocavit cusculium, & quisquilium. Altera vero pars interior, & medullaris est nobilior, quamvis hanc partem grani pulverem appellent, nihilominus majoris valoris existimatur; si forte autem acciderit corrumpi, & in vermiculum verti scolecion nuncupavit, *Plinius, lib. 24. cap. 4.* quippe fullones hoc utuntur grano ad tingendas lanas purpureo colore, quem vulgo scarlatum vocant; mox ipse *Plinius, lib. 21. cap. 8.* asseruit animadvertisse tres esse principales colores, unum in Cocco, qui in rosis micat, gratius nil traditur aspectu, ut in purpuras, tyrias dibaphasque ac laconicas: ex hoc itaque grano tinctorio elicitor illæ color purpuræ præcipuus dictus coccinus à cocco baphico, quod idem est cum grano tinctorio, quo purpura nostra inficitur, nam si in aqua, aut lixivio decoquatur inde coletur & colatura exiccetur per evaporationem, residet color, qui ad purpuram tingendam adhibetur: si vero solutus fuerit cum albumine ovi, aut aqua gummata, tunc eo miniari, pingique, ac scribi poterit ab hoc grano chermes juxta dictionem Arabicam assumpsit nomen Alchermes compositio celebris, quæ adversus cordis affectus commendatur, nempe tremorem, palpitationem, syncopem, ac melancolicas affectiones; nam recreare animum exhilarareque fertur; quemadmodum fufius legitur in *Ioannem Mesuem, lib. 3. de Antidotis*, Ubi tractat de electario ex granis tinctoriis, est granum hoc astringens, simulque amarum, ac citra morsum exiccat, teste *Galeno, lib. 7. de Simplicium Medicamentorum facultatibus*: Proinde ad ingentia vulnera convenit, ac præsertim neruorum, ad vulnera capitis conducit cum mitra administratum, & magnum auxilium mulieribus præstat abortire solitis, si eis pari pondere thuris in ovo recenti sorbendum propinetur, superfluosq; menses cohibet.

CAP. X.

De Colore Cremesino.

Ortum est lolium inter scriptores vulgares, qui ob ruditatem delusi fuerunt à quadam affinitate Vocum, cum enim chermes appellarint Arabes granum tinctorium, quo fit escarlatum, pro ut antecedenti capite expositum fuit, hinc evenit, ut quidam incaute existimarint chermes Arabum esse vulgè chremese, quod Latini vocant Karbisinum sive cremesinum, eo enim efficitur color ruber floridus, & vividus verum satis inter se differunt colores ipsi, nempe carbisinum, & escarlatum, quemadmodum atque eorum materiæ inter se distant: fiebat olim cremesinus color ex granis quibusdam ortis circa radices saxifragiæ pimpinellæ similis, quemadmodum, & Olyræ Farraginis, ve, & parietariæ, & aliarum herbarum quæ colligebantur in Italia, Polonia, Germania, & aliis regionibus, veluti asseruerunt *Amatus Lusitanus* in *Dioscoridem*, & *Petrus Andreas Mathiolus*: hæc autem grana erant magnitudine grani insectorii. Quamobrem quidam crediderunt granum saxifragiæ nominari coccum scolecion à *Plinio*, lib. 24. cap. 4. sed à toto cælo aberrarunt, quod exactius legendo animadvertere potuissent, nam cocbum scolecion appellavit *Plinius* Coccum Baphicum, quando corrumpitur, & in vermiculum mutatur, quod facillime contingit: nisi aceto irroretur; at paucis inde annis omisus fuit, omnino usus granorum quæ radicibus pimpinellæ saxifragiæ, vel alterius herbæ colligi tunc temporis consuetum erat pro carbisino colore conficiendo, dimissaque fuerunt animaluncula superiori capite recensita cimicibus similia, nam aliud carbisinum majoris magisterii supremique coloris ab hinc paucos annos advectum fuit ex Insulis Indicis in Hispaniam ac inde in Italiam, quemadmodum scriptis prodidit *Amatus Lusitanus*, ac pro ut quotidiana experientia ostendit: hoc autem carbisinum faciunt grano intus fructus ficus Indicæ Mexicani

cani rubra: quamvis adhuc certet vulgus constare ea animaluncula jam prænarata, quemadmodum erucæ quæ ex virentibus foliis ficus Indicæ oriri dicunt, magnitudine milli, mox accrescunt hæc, non os, non aliud ex membris, quod conspicuum sit possident. Præterea colligi asserunt ea cum forcipe, ac in scutellam cinere plenam demitti, hinc mortua elliciunt singulatim, & ita præparata servant pro tincturis: vulgus autem Idiorarum à veritate divagatur, & à tota via errat, cujus error facile deprehenditur experientia: nam si Karbisinii grana usitata in fundantur in aqua calida quæ jam exiccata erant, & rugosa intumescunt reassumpta humiditate, & pristinam formam acquirunt, quæ non est ullius animalunculi, at seminis sive grani fructus figuram refert. Quare hæc grana sunt ficus Indicæ rubra, & splendida ut sanguis, & in majori copia habentur ista, quam prædicta grana saxifragiæ pimpinellæ adnascuntia: hijs itaque infectores feticum tingunt, & lanas: Verum Indicæ ficus duplex constituitur, genus à Hieronimo Cardano, lib. 13. de Varietate Rerum, cap. 67. de mat. color, odor, saporque; ubi utriusque generis Iconem aliquantisper inter se differre descripsit, et si asseruit atque utrunque fructum convenire non in figura, sed in colore rubro; utriusque enim pulpa interior succosa existit rubicunda, & splendida; sanguineoque colore manus, veluti mora inficit, & multis diebus perdurat infectio, adeo ut vix detergi possit: Comeduntur hujuscemodi ficus, sunt enim suaves dulcisque saporis, sed urinam tingunt, ita ut sanguis exquisitissimus videatur, ex quo territi advenæ qui eos comederant, ludibrio Indis incolis erant: sed paulo post cum nil aliud mali evenisset certa experientia habuerunt, hujuscemodi ficus absque metu comedi posse. Unum eorum genus descripsit Cardanus auctoritate Theophrasti Græci, lib. 4. cap. 5. ubi asseruit hujuscemodi ficum appellari Pithaiam ab Indis, de quo Tract. Plinius, lib. 12. cap. 5. & 6. oritur circa Acesinum Fluvium Persiæ qui in Indum amnem cadit, ejus folia ad instar amazonum peltæ sunt, & fructus parvi, & dulces: idem fere habemus à Strabone, lib. 15. de Geographia. Alterius autem generis ficum esse inquit toronatum, & appellari. Tunc indica dictione, quod nobis indicat ficum Indiæ, cujus stirpem In-

colæ vocarunt Nuchili, hæc autem absq; caudice, & absq; ramis arborefcit foliis tantum; nam foliū in terram plantatum radices agit, & alia folia emittit ex se, hinc tot succedunt in altum, & à lateribus folia, ut caudicem at; ramos excufent, quemadmodum ipfa ostendit Icon expreffa é *Mathiolo*, & aliis plantaruū hiftoriæ fcriptoribus, folia habet oblonga ad pedis magnitudinem, & lata ad palmi, craffa quantum digitus, eorum color viric is admodum, aculeis validis tenuiffimis, ac frequentibus cinerei ferme coloris, fructus optimi funt fuo in'tio candidi, poft virides, inde varii coloris, demum lutrii; interior vero pulpa, utriusque rubea atque rubea, & fplendida, excipiuntur femina, è quibus nobis delatis fit color carbifinus pro inficiendis fericis, & lanis, aut quibuslibet aliis. Eandem plantam defcripfit *Plinius* fub nomine opuntia, *l. 21. cap. 17.* ubi dixit oriri circa opuntem Civitatem Græciæ Phocidi proximæ, & afferuit effe homini dulcem, nec non mirum quomodo ex foliis oriatur, èx eis enim produciuntur radices. Ecce quod *Plinii* verba referunt ad unguem hiftoriam tunc ficus Indiæ cujus plantam olim ipfe confpexi prope mentia arcis *Lyefinæ Infulæ Dalmatiæ* fructum proferentem in fummitate foliorum, qui nunquam maturefcebat, cum aerem expofceret calidiorẽ prout eft in fuo proprio climate, cui cœlum favet: nam unicuiq; regioni fuum proprium munus impertivit, & in ea tanquam fpecificam, naturam inferuit, ita quod diverfis mundi partibus munera variæ expartivit. Quare, et fin alias proyincias ex India illatam hujuscemodi ftirpem ferunt fcriptores, quibus interdum eam repiriri contingit, haud quaquam fructum producere neq; perfici, præterea nullum in medicina uſum habere proditum reperii, quod meminerim; præterquam à *Cæſtore Durate*, ipſe enim memoriæ reliquit in ejus herbario, quod prænaratæ ftirpis folia per medium reſciſſa, mox calefacta ac peçtoris percuffionibus applicita, fummo opere conferunt, nec non articulorum doloribus præſtant. Sed de his ſatis, cum parum juvet operam navare eis, quibus caremus, verum ſatis ſuperq; alia ad manus habemus medicamenta; quamobrem ſeminibus, granis ut dicamus ipſius Tunæ juncti ſufficit, prout jam inſtitueram, nempe pro colore carbifino vulgo chremefe conficiendo tinçto. ribus commodo, atque ſcriptoribus apto, qui tamen diverſi mode præparari poteſt, quemadmodum de aliis coloribus oſtenſum fuit.

CAP. XI.

De Rubeo colore laccaë gummi naturalis.

Lacca color æmulatur pulchritudine carbisinum colorem jam prænarratum, quamobrem quidam deceptione, alii vero ob inertiam abusi sunt quandoque lacca pro carbisino ad inficienda serica, cum tamen inter se distent, naturalis enim lacca est gummi, lachrymave rubea, & splendens. quæ tempore sponte fluit ex arbore; absque ullo artificio; etsi ex arbore fauciatâ citius emanat. Arbor autem oritur Insula Portus sancti, quæ prima est ab Hispania in Indiam tendentibus, fructum ferens ceraso perfimilem, sed coloris cœrulei, quemadmodum retulit *Cardanus, de subtilitate Rerum, lib. 8. de Plantis*, ubi existimavit Laccaë arborem esse ex genere cerasi; sed regionum varietas efficit, ut illius lachryma, pro lacca in usu sit. *Cardani* autem opinioni resistit *Amatus Lusitanus in lib. 1. Dioscoridis Enarratione 23.* negat enim ipse laccam esse gummi, neque asserit esse guttam, lachrymamve arboris, imo asserit esse potius formicarum alatarum stercus, Favaginemve tanquam apum in Regno Pegu, cujus sententiæ favet *Christophorus Acoſta Africanus, Tract. de Historia Plantarum, Aromatumque Indiarum Orientalium*, nihilominus exponens historiam laccaë sermonem implicavit, tamen in primis negat laccam esse gummi, aut lachrymam, *Lusitani* opinionem dentibus retinendo. Veruntamen in calce fere ipsius capituli obscene, incauteque fatetur formicas elicere ab arbore icorem tanquam materiam, nam coadunant eum succum, qui tandem concretit in gummi, quod appellatur lacca; ex quibus itaque deprehenditur formicas fauciare arborem, ex quo vulnerato fluit lachryma laccaë, imo formicæ scalpendo, sugendoque, ut ita dicam, fluxionem materiæ ipsius laccaë accelerant, atque eam coadunant super arboris ramos, quæ in unum coacta exsiccat in gummi rubeum, quod adhæret ramulis arboris; quapropter consequitur non

esse *Arcus*, vel aliud simile formicarum excrementum, quod pro lacca usu habetur: Verum equidem arboris succum humoremve esse constat, qui superabundans profunditur ex se, & in gummi concrefcit, quod hominum artificio quoque accelerari potest, quippe arboris corticem sauciando ferro, aut alia re dura, neque hiis repugnat si a formicis morsu saucietur arbor exinde difluat humor, mox increffescat, & in gummi deveniat, in quo apparent aliquando formicatum *alæ*, possunt enim, & ipse eodem madore delectari, & inhaerescere in ejus viscositate; ita ut inviscate permaneant dum humor ille concrefcit in gummi, aut etiam quia proprium est formicarum fugire terram aquarum alluvie inundatam, & ad humum siccum confugire, aut arbores ascendere, ex quibus si prorumpat icor laccae in eo inviscantur, & sic in ipsomet concreto in gummi apparent: hujuscemodi gummi credidit *Andreas Mathiolus* esse cancanum *Dioscoridis*, cui etiam assensit *Antonius Musa Brasavolus*, in examine *Gummiini*, asserendo laccam *Serapionis* esse cancanum *Dioscoridis*. Præterea id ipsum videtur probare *Avicennas* auctoritate *Pauli Aegineta*. Veruntamen alii insurgunt, optima equidem ratione adversus prædictos, quemadmodum *Don Garzia* ab horto, Lusitanus *lib. Simplicium, Aromatumque India Orient.* & *Carolus Clavius* in *Annotationibus libri Garzia*: Inde quoque *Brisotus Gallus* magna eruditione præditus: hii omnes celebres scriptores, ac aliorum recentiores assenserunt unanimes laccam esse aliud à Cancamo, præter quod odoriferum scripsit *Dioscorides* esse cancanum; Verum enim lacca inodora est, nullumque pro suffimentis usum habet, deinde distant in colore, quia cancanum descripsit *Dioscorides* esse ferè coloris mirrhæ, ea vero non rubet, neque adeo splendet, prout lacca, quæ masticata tingit pulcherrimo colore rubeo: Idcirco coquitur pro tingendis pannis colore rubeo, mox ex ipsius reliquiis post tincturam panni conficitur Massa, quæ dicitur lacca artificialis, qua utuntur pictores: hiis vero cancanum inutile esse, cum neque Myrrha deserviat tincturis. Præterea hac tinctura laccae gummi sæpe adulterant, effinguntque colorem carbonum, qui tamen longo tempore non permanet, sed deflorescit vividus ejus color: Verum tinguntur pelles rubeo colore,

cum:

cum una parte laccæ, & altera urinæ frigidæ. Alii ex lacca trita, & pinsita formant virgulas rubeas longitudinis, & crassitiei unius digiti, quas venundant nomine ceræ Hispanicæ ad sigillandas literas, nam facile liquefcit calore candelæ, & ipsius gutta tenaciter adhæret. Alii componunt ceram Hispanicam, ut sequitur.

Recipe Terbentinæ, Picis navalis singulorum drachmas sex, gummi laccæ, aut ejus vice, lachrymæ sanguinis Draconis drachmam, sulphuris Citrini drachmas binas; hæc omnia commisceantur igni, ut moris est, & formentur Virgæ. Alii capiunt gummi ederæ, gummi laccæ, sandaracæ Arabum, masticis, singulorum uncias duas, rasinæ uncias quatuor, terbentinæ dimidium uncia, cinaprii uncias binas, omnia ad invicem componunt in mortario æneo optime calefacto, inde formant Virgulas ad libitum. Alii capiunt gummi laccæ, masticis, singulorum unciam, lachrymæ sanguinis draconis uncias tres, cinaprii dimidium uncia, terbentinæ unciam, & omnia ad unum miscent. Recipe picis Græcæ lib. 1. Masticis albi, lib. 5. thuris uncias quinque, Cinaprii quantum sat sit inficere pastam colore rubro, verum primo exponunt igni picem, ut liquefcant, mox addunt in pulverem redactos masticem, & thurem, ac tandem cinaprium solutum cum modico olei, & illico incorporata auferunt ab igne, & erit perfecta. Alii solent etiam inficere laccam, alii coloribus, prout magis rubeo, aut viridi, aut cæruleo, aut nigro, aut luteo, aut hujuscemodi aliis, inde formant Virgas coloris pastæ; Præterea ex lacca gummi præparant officinæ aromataria, compositionem quandam Dialaccam appellatam, ut est legere in *lib. 3. Joannis Mesue de antidotis*, ubi multas assignavit ei facultates, viz. ventriculum, & hepar roborare, obstructions aperire, ejus scirrhum dissolvere, & ex hiis nascentem chachexiam, & hydropem sanat, urinas mover, lapidem renum & vesicæ frangit, cordis tremori confert, & obesos extenuat; Monachi vero exponentes antidotarium *Mesues*, alta mente cecutierunt, dicentes, in compositione Dialaccæ, si defecerit lacca, ejus loco injiciatur lachryma sanguinis Draconis, ac quanto errore omnes norunt, quum lacca sit appetitiva, etenim menses provocat; sanguis vero Draconis tan-

tantum abest ut aperiat, ut potius miro modo constringat: Præterea utuntur pictores, atque scriptores prædicto gummi lacæ pro colore rubeo pulcherrimo, quem ita parant, quippe per diem naturalem infundunt gummi lacæ in lotium puerile, ut emolliatur, inde igni exponunt, ut bulliat, donec pulcher appareat color rubeus, qui servatur. Ubi vero usus erit, solvi consuetum est cum aqua gummata. Etenim vero ex facibus lacæ naturalis relictis à tinctoribus post infectionem panni vel ferici extrahitur color cum lixivio instar pastæ, ex qua formantur tabellæ, aut globuli, pilæque rubæ, quas appellant laccam artificialem: eodem exemplo, ac modo conficiunt laccam ex brasilio verzinove dicto: Alia ex cocco resultat, & alia ex carbisino: Hæc omnes lacæ quemadmodum arte fiant inferius palam demonstrabitur, sic etiam ex earum materia denominantur, viz. lacca di verzino, lacca di grana, & lacca di Cremese, hiis maxime pictores utuntur pro conficiendo colore, tum rubro obscuro, tum vivido claro, & sanguineo: Etsi easdem pastas artificiales inepte admodum confundunt eum vera lacca naturali; quæ est gummi à natura productum: idcirco hodie quidam impudentissimo errore miscere audent hujuscemodi pigmenta arte facta in compositione dialacæ, prorsus omittendo ipsum gummi lacæ; sed veh illis in extremo die Judicii supremi Numinis.

CAP. XII.

De Lacca Artificiali.

EXplicata historia gummi lacæ naturalis, exurgit altera lacca arte facta instar pastæ, sub cujus vexillo aliæ accedunt lacæ artificiales, quæ hujuscemodi nomen sibi usurparunt ratione cujusdam similitudinis, quam in colore habent lacæ omnes, licet ex diversis factæ, hinc alia associantur eis nomina, quæ constituunt eisdem quoque differentias, quarum gratia, omnes singulæque distinguuntur, ut inferius plane demonstrabitur. Verum enim à lacca naturali nomen primum deduxerunt aliæ, quarum magis proxima magisque naturali peculiaris est

est; quæ procedit ab ipsa naturali, quanquam arte fiat, quam obrem persuadet ratio, ut exordiamur ab ista antequam ad alias procedamus.

Cape lotium optime despumatum igni, ad pondus librarum sexdecim, & in eum obruatur unica libra gummi laccæ adjicianturque uncia quinque aluminis rochæ tritici, & simul ferveant, donec optime coloretur lotium, quantum sufficere videatur, quod experiiri facile poterit, si linteum album immergatur in prædictam tincturam, mox illico extractum conspice, an tibi arideat, alioquin ebullire perseveret, donec compos sis voti tui, tunc postea colo transmittatur, ac recipienti catino concrefcere omittatur: Demum iterum atque iterum coletur novo linteo, donec colatura clara, & absque colore videatur: tandem cum spatula lignea extrahatur è sacco laccæ, quæ erit instar coaguli pulcherrima, ex qua formantur tabellæ parvulæ, aut globuli, & super lateres novos ponuntur umbræ usque ad exsiccationem, & usui servantur: duo tamen animadvertere velim, unum scilicet, quod lotii vicem gerit lixivium aere factum ex cinere clavellato; præterea secundum moneo, quod gummi laccæ excusat cimatura panni infecti laccæ; ad hoc etiam præstat pulvis coloratus, qui à pannis tinctis decedit: Quare à gummi, ut prius dictum est, aut à limatura, aut à pulvere prout residuo tincturæ elicitur pasta laccæ artificialis.

C A P. X I I I .

De Lacca escaꝛlati, appellatur de Grana.

Cape cimaturæ escaꝛlati libram quam obrues in lixivium arte in ollam figulinam novam existens igni, & ferveat; donec inficiatur lixivium colore escaꝛlati, & colore exuti remaneat cimatura ipsa, tunc per sacculum coletur, & cum duplici ligno exprimendo cogitur colo egredi lixivium tinctura imbutum:

imbutum : Colligatur itaque colatura, ac rursus igni exponatur, sedulo animadvertendo ne ferveat, sed tantum incalescat, quod ita calidum conseruetur : hoc interim propinetur igni olula per quam parva aquæ plenæ ; postquam vero fuerit calefacta, obruatur in ipsam alumen rochæ tritum ad pondus unciarum quinque, cum autem solutum fuerit alumen, & in aquam versum, injiciatur ita calidum in lixivium colore ex carlati imbutum, & calefactum, sed antea lixivium deponatur ab igne, mox commista illico versentur in sacculum, ut colo trajiciantur recipiendo aliquo vase colaturam, quæ si colore infecta è sacculo stillare conspiciatur, hoc eventu alia simplex affundatur aqua in sacculum, quæ sit calefacta, atque rursus in ipsum sacculum vertatur colatura, quod sæpius fiat, ita perseverando donec amplius à sacculo non descendat colorata ; Verum transeat prorsus expertus colore, quod equidem indicabit colorem penitus concretum residere in sacculo, tunc expedit quippe spatula lignea abradere ipsam substantiam coloratam escarlata à sacculo, ex qua exiguæ pilæ atque tabellæ parvæ formari consuetum est, & umbræ exsiccari, quæ tandem picturæ quemadmodum, & scripturæ usui servantur, denominanturque idiomate vulgari lacca de grana.

CAP. XIV.

De Lacca Karbisini, vulgo di Cre- mese.

NE multis verbis rem agam, quæ legentis animum, mentemque angore, ac tædîo quandoque afficere solent, leviter transeam, ac tantummodo hæc cum antedictis breviter perstringam : ea enim comprehendunt ista, ac summatim complectuntur hæc sub eadem norma, qua diximus fieri laccam artificialem ex proprio, naturalique gummi, aut alio ejus residuo, aut ut diximus aliam laccam nuncupatam de grana, sic fieri ignuo

innuo de Carbisinio, eadem enim regula resolvitur hoc, aut in lotium, aut in lixivium, prosequendo, in omnibus, ut supra. Nam pigmentum pulcherrimum eveniet, ut de illis, servato ejus colore juxta suam differentiam: quippe enim consuetum est à quibusdam fieri laccam ex ipso Carbisinio, quemadmodum ab aliis ex cimatura panni infecti colore Carbisinio: Et ab aliis ex residuo scobis ipsius coloris, quæ decedit è serico, & à pannis infectis eodem colore. Prænarrata igitur arte resolvitur, ac reducitur ad coagulum laccæ, hinc manibus formantur tabellæ, aut parvulæ pilæ, ut moris est, demum super lateres novos, aut vasibus figulinis semi-coctis exponuntur usque ad exsiccationem, demum usui servantur.

CAP. XV.

*De Modo construendi Laccam è
Verzino.*

CAPiantur cimaturæ lanæ cujuscunque generis libra, lixivii-
que acris binæ situlæ, hæc ad invicem ponantur in vase æ-
neo, & igni mitte, ut ferveant donec cimatura in lixivio pro-
fus solvatur, ubi vero sit liquefacta effundatur in vas ligneum,
aut figulinum vitreatum, & illico ei super addatur sensim libra
una aluminis rochæ triti agitando rudicula lignea, ac peropti-
me commiscendo compositionem ipsam, cui aspergantur binæ
aliæ situlæ aquæ fontis frigidæ, mox totum vertatur in sacculum,
ut coletur, ac inde expedit è sacculo abradere corpus in ipso
concretum, quod servatur in vase vitreato, abjiciaturque cola-
tura ceu inutilis: Deinde verzini tenuissime incisi libra immer-
gatur in lixivii situlam, & igni fervere mittatur vase æneo,
donec per digitum decrescat, ac postea colo trajiciatur, colatura-
que recipienti vase collecta rursus igni exponatur, eique adjicia-
tur gummi Arabici tritæ unica uncia, ac ebullitione perseve-
ret. ut per medium digitum diminuatur: Tunc in ipsam cola-

turam obruatur corpus supra servatum, & cum radícula optime commisceatur igni, hinc ab eo deponatur, ac rursus per sacculum coletur in eo enim concrefcet pasta lacæ ipsius verzini cum corpore lanæ prius soluto in lix'vio ; inde concreto, & infecto tinctura verzini ; Idcirco igitur abradatur è sacculo prædicta pasta rubea, ex qua formantur manibus globuli orbiculares : hiis vero umbræ exiccantur, demum usui picturæ servantur nomine lacæ verzini.

CAP. XVI.

De lachryma Sanguinis Draconis, quæ est Dioscoridis Cinnabaris Indica.

MERITO pigmentorum numero habetur gummi, lachrymave, quæ nuncupatur sanguis Draconis, pulchritudine enim coloris sanguinei, & vivacitate prestat in picturis ; & aliis facultatibus plurimum est medicinæ usu : Idcirco cum in ejus mentionem incidere in præcedenti capite respectu abusus illorum qui sanguinem Draconis confundunt cum lacca ; etsi satis inter se distant. Quapropter jure consequitur, ut ibi perspicue tractemus de illo ; quemadmodum in colore proximus est lacæ : liquor iste sanguinis Draconis est naturalis humor, qui lachrymæ instar, lucidus, & rubricans defluit à quadam arbore procera, in Insulis Maderiæ, & Cannariæ, quæ olim Fortunatæ appellabantur à fructuum ubertate contra extremam Mauritaniam ad occidentem existentes, teste *Strabone lib. 3.* ob id scripsit *Dioscorides, lib. 5. Medicinalis materia,* defferri cinnabarium ex Aphrica, in hac enim regione continetur Mauritaniam, quare cinnabaris *Dioscoridis,* ac sanguis Draconis sunt unum & idem, quippe lachryma emanans ab arbore, quæ tandem concrefcit in gummi, ut nos monuit *Dioscorides,* ubi redarguit eos, qui falso existimarunt hanc lachrymam esse minium, de quo uberius tractabimus loco suo proprio divinis faventibus

faventibus gratiis, deluditque putantes nominari sanguinem Draconis, quia sit sanguis effusus ex Dracone animali elio ab Elephante : In quem errorem lapsum esse *Plinium* reprehendimus *lib. 8. Naturalis Historia, cap. 12. de Solertia Animalium*, ubi scripsit, pugnam Draconis cum Elephante : eodem errore captum animadvertimus eum, *lib. 33. cap. 7. de Minio, & Cinnabari* : Verum equidem huic lachrymæ inditum fuit nomen sanguis Draconis ab incolis, & à proximis Hispanis ; nam ipsi Draconem vocarunt arborem, quæ prædictum liquorem instat sanguinis rubrum emittit : hinc à similitudine sanguinis in colore appellarunt eum sanguinem Draconis arboris, etsi fatue credit *Serapio* succum herbæ *Achilleæ Syderitis* quartæ, qui rubescit, esse sanguinem Draconis ; idiptum existimavit *Avicennas*, *lib. 2. Tract. 2. cap. 605.* cum tamen re vera sit liquor effluxus à Draconariæ arboris corticæ, qui concrevit in gummi, ac facile dissolvitur, ut gummi in omni liquore, & cum eo si lineas, aut picturam, scripturamve duxeris colorem profundissimum sanguinis fieri conspicias ; ita quod nullus color magis fingit sanguinem illo magisque perdurat quam laccæ color, ac magis sanguineus, & vividus est ; quæcunque tamen pictura, scripturave, pigmento sanguinis Draconis ducta exsiccataque madefiat aqua imbuta verzino fiet violati coloris : Præterea rei medicæ plurimum prodesse asseruit *Dioscorides*, & vim hematitis lapilli scripsit habere prædictum sanguinem Draconis, atque efficaciorẽ, qua cohibet sanguinem à quacunque parte fluentem, tam si intus per os assumatur sanguis Draconis, quam si extra applicetur, Dysenterix confert, & muliebria coerct, ac sanguinis rejectionem sistit ; oculorumque medicamentis præstat, & urinæ ardorem demulcet ; vulnera recentia, & simplicia conglutinat, dentesque commotos confirmat, si vero cum cerato administretur ambustis igni confert, & papularum eruptionibus medetur : Adulteratur sanguis Draconis sequenti compositione ; ita quod ullo discrimine eadem apparet lachryma, cum tamen easdem vires non æque possideat, deregiturque fraus aciditate aluminis, cujus compositio est, ut capiantur gummi Arabicæ libra, aluminis rochæ binæ uncæ, hæc tenuissime molita, dissolvantur in acri lixivio in quo decoctum sit Brasili-

um inde omnia ad invicem exacte decoquantur, demum immergantur in eo virgulæ, & frigescere permittantur, concrefcet enim gumma circa virgas colorata instar lachrymæ sanguinis Draconis. Alter sanguis Draconis adulteratus, & fictitiuſ conspicitur appenſus in officinis pharmacopolarum in rotulas circumvolutus, qui componitur ex pseudo-bolo-armeno, rubia tinctorum refina, ac dragacantho simul mixtis; aut ex sanguine hircino, forbis, ac laterum pulvere in unum redactis: hoc fallaces quidam pharmacopolæ affueri album pro nigro vendere, jam uſi fuerunt, vice naturalis, & veri sanguinis Draconis: olim quoque barbitonſores neſcientes bonum à malo feligere, hujſcemodi ſanguine Draconis ſophiſtico conficiebant malagmata, & fracturis oſſium medendis imponebat, quemadmodum, & fabri rurales ad equos, & boves medendos ab extra admovere conſueverunt. Verum hodierno tempore hujſcemodi rotulæ ſanguinis Draconis falſi ab uſu medicinæ ſunt penitus expoſæ. Idcirco in quibuſdam officinis videntur potius ornamenti gratia, atque ut decantetur commune omnium verbum, viz. reperitur in officinis pharmacopolarum de quolibet genere muſicorum.

CAP. XVII.

De Cinnabari, & Minio.

CONſtat equidem diſſenſiſſe Veteres inter ſe de hiſtoria Cinnabaris, & Minii, quod nihilominus parum refert intelligentibus ſcriptorum mentes, quarum conceptus ſententiave facile percipitur, ſi ſtudioſe inſpexerimus materiam quam diſſeruerunt ipſi, ac ejus facultates: & ſi apud *Dioſcoridem* tantopere cinnabaris, & minium pigmenta fuerunt diverſa nomina, & ſubſtantia patet enim corripere exiltimantes cinnabarim eſſe idem cum minio, quos *Dioſcorides* ipſe deridet; Verumtamen, aliis antiquis ſcriptoribus celeberrimis fuerunt unum, & idem, quippe cinnabaris, & minium apud eos enim hæc

hæc duo synonyma communionem nominis indicantia constituunt pigmentum unum coloris rubei, sanguinei, quod vocarunt quandoq; minium, & ullo discrimini quandoque cinnabarim appellarunt idem, quanquam ex pluribus differentiis extitisset, cum plura etiam sint genera descripta ab eis sub uno, aut altero nomine, cinnabaris videlicet, aut minii: utrunque enim est cognatum, quod alterius vicem gerit. Quamobrem consequitur, atque plurivoca intelligenda esse, quandoque sub eodem nomine: nam pluribus eadem est appellatio, prout simili ratione, pleraque possemus adducere exempla; attamen brevitate gratia sat nobis fore existimavi proponere exemplum Sandarachæ, quæ juxta Græcorum intentionem est mineralis auripigmenti, arënicive rubei species; oritur enim cum eo in metallis teste *Dioscoridæ, lib. 5. de Medicinali materia.* Aliaque commemoratur Sandaracha à *Plinio, lib. 35. cap. 6.* quam factitiam, & adulterinam esse ait ex cerussa cocta, & inflammeum colorem versa cum æqua parte Rubricæ quam *Vitruvius* docuerit, *lib. 7. cap. 12:* fieri sandaracham ex cerussa absque rubrica in fornace tamen usta, ut asseruit, *Gal. 9. de Simpl. Med. facult.* Appellans eam sandicum, aut sandicem, ut plurimi volunt, quam *Ætius* atque *Paulus* nominarunt secum, vulgo autem officinarum est minium rubicundissimi coloris. Verum si legere accidat apud Arabes Sandaracham, illico eligimus gummi Juniperi plantæ Vegetabilis, hoc autem gummi vulgus appellat Vernicem scriptorum quando in Pollinem paratur: Præterea ex eadem Vernice sicca si admisceatur oleo è semine lini fit liquida Vernix: Verum atque aliam sandacham recensuit *Plinius, lib. 11: cap. 7. de Vocabulis operis apum in colligendo mel,* Cujus partem quandam mellis ceraginosi amari saporis dixit appellari sandaracham, & ab aliis carinthum. Ecce quam dissimilia sunt istæc, non modo natura, verum atque materia, & facultate, quamquam eodem nomine vocentur. Quid mirum igitur ob tantam rerum varietatem labi homines tirunculos, præsertim ingenio rudi, & inexorabili, quibus ne amplius in hanc ruant foveam, mirto omnimodam explicationem omnium differentiarum minii, cinnabarisve; Idcirco animadvertere ita sane censeo cinnabarim apud *Dioscoridem*

ridem esse sanguinem draconis lachrymam, quæ emanat à dracone arbore, sive draconaria dicatur planta illa vegetabilis, prout superius expositum fuit, ubi *Dioscorides* improbat, qui cinnabarinam suam productam à planta vegetabili confundunt cum minerali, quemadmodum est minium: Verum apud *Aristotelem* in calce, *lib. 3. Meteorum*, nec non prope *Theophrastum*, ac *Galenum. lib. 6. de Simpl. Medicam. fac.* quemadmodum etiam juxta *Plinii* descriptionem, *lib. 33. cap. 7.* & apud *Vitruvium, lib. 7. de Architectura, cap. 8.* & alios egregios viros pro cinnabari: miniove, quod idem est prope prædictos comprehenditur quid metallicum, diversimode tamen, nam *Theophrastus, Lesbius, Aristotelis* successor sub nomine cinnabaris disseverit triplex genus minii naturalis fossilisque, quod assumpsit nomen à minio Hispaniæ fluvio; nam prope cum colligebatur, tunc temporis hujusmodi pigmentum, hoc minium appellabant, & Græcè ἀμύιον. Primum itaque genus minii naturalis est lapis concretus durus, qui effoditur ex fodinis argentariis, & dicitur cinnabaris mineralis; secundum genus decutiebatur sagittis, ex rupibus inaccessis prope colchos, ad quos ut ferunt, jam navigavit *Iason* Thessalus cum Argonautis ut vellus aureum raperet, hoc autem secundum genus minii naturalis hominum ignavia decessit ab usu, & commercio nostro quapropter nobis ignotum est. Tertium vero genus minii naturalis est forma pulveris colorati existentis in eisdem fodinis, & vocatus fuit ab *Aristotele* loco ut supra, cinis coloratus de quo *Galenus* intellexit cum aliis Græcis, idcirco ipse *Galenus* dixit habere vim erodentem, prout habent metallica. Præterea quartum genus minii naturalis fossilisque; additur expresse meminisse *Cornelium Celsum, lib. 4. de Medicina, cap. 15.* de torminibus ex dysenteria, ubi prope finem capituli dixit, valensque est etiam adversus ulcera intestinorum minii gleba cum salis, &c. gleba vero indicat quodcunque corpus minerale, vel terrestre solidum ortum operæ naturæ, nullo concurrente hominum artificio. Quapropter minii gleba merito intelligitur esse minium naturale coloris rubei coccinei, quod à quibusdam cinnabaris dicebatur, ut Retulit, *Plin. lib. 33. cap. 7.* asseruit atque minium vocari μίλλον à Græcis; hinc in memoriam redigo legisse jam in

in antiquum *Dioscoridis* Codicem Græcum capite, de Rubrica *Sinopica*, cujus inscriptio erat *μινίον σινωπίκον* quod est minium interprete ipso *Plinio*. Prædicta autem rubrica jam Trojanis temporibus in summo erat honore, Homero teste, pro picturis, ac medicinæ usu, ubi opus erat refrigerare, exiccare, & omnem fluxum cohibere, idcirco ab omnibus fere scriptoribus celeberrimis hujus ætatis existimatur esse communis, vulgarisque bolus-Armenus coccinei coloris, qui non ex Armenia advehitur, verum ex Germania, atque ex mineris Italiæ effoditur præcipue ferri; cum tamen reperitur etiam mineris argenteis, & aureis. Quintum vero minium naturale recensuit *Antoninus Musa Brasavolus*, lib. ex *aminis Metallorum*, ubi prodidit historiam lapidis antracis, qui est gleba, & propria vomica argenti vivi, ex qua fornacum igne faciebant minium, addit, quod gleba prædicta habet circa se pulverem rubrum à natura productum, pulcherrimumque pro picturis, quem ipse in fodinis argenti vivi, sed de hiis satis pro cognitione cinnabaris minique dicamus naturalis, Accedunt enim aliæ differentiæ cinnabaris artificialis à veteribus descripti, quarum prima fiebat ex arena subrubra, & splendescente, quam colligebant ex silbianis agris prope Ephesum Urbem *Ionia* in Asia minori, & prædictæ arenæ auctorem fuisse Calliam Atheniensem asseruit *Theophrastus* Græcus, Callias enim magna spe ductus Conficiendi aurum, coquebat arenam ipsam subrubram, mox emolliebat, eamque lavabat, & si tandem frustratus, & à spe faciendi aurum dejectus fecit minium, quod cinabarium est, aut cinnabaris dicatur pigmenti genus adeo præstans: secundaque differentia cinnabaris factitiæ vocatur à *Plinio* loco supra citato minium secundarium, eo quod secundam locum præstantiæ obtineret, hoc autem antiquitus fiebat ex lapide plumbario exusto, & loto. Tertiam vero minii, cinnabarisve differentiam elicere consueverunt prisca ex lapide antrace coloris subrubri, ex quo vi ignis extrahebant hydrargyrum, id est argentum vivum, mox iterum vi ignis fornacum ex reliquo faciebant Veteres cinnabarim, quam sæpe appellarunt minium, teste *Vitruvio* loco ut supra, de hoc quippe minio innuit *Dioscorides* acriter redarguens eos, qui minium existimaverunt esse cinnabarim,

rim ; ibi tamen scire licet intellexisse *Dioscoridem* pro sua cinnabari, lachrymam sanguinis draconis, inde minii duas demonstravit differentias ; Unam vid. Minii quod fiebat ex lapide arenæ argenteæ permixto, qui reperiebatur in Hispaniis naturæ illius arenæ quam colligebant in clivianlis, cilbianive agris. Aliam vero ex antrace innuit elici differentiam ubi apertissime demonstrat signa propria, quæ proveniunt ex argento vivo ; quare ait eructare halitum strangulantem, præterea prodit modum ad huc observatum à fossoribus vomicæ argenti vivi, ex qua fit cinabrium, antiquorum minium : quamobrem immerito *Iosephus Quercetanus* libro tetras vellicavit *Dioscoridem*, quia scripserit argentum vivum fieri ex minio, non vulgari tamen, cum intellexerit *Dioscorides* de antrace vomica argenti vivi, quam nominavit minium more antiquorum. Præterea *Dioscoridi* assensit *Amatus Lusitanus* in commentariis. Idipsum sensit *Antonius Brasavolus* examine metallorum dicens verum minium esse glebam in vivi argenti venis, quæ *divdææ* nuncupatur, & circa se rubrum pulverem habet ab antiquis approbatum pro pieturis, quod supra diximus esse nativum minium, eo enim *Iovem* miniabant Triumphantes diebus festis ; Idcirco satis patet intuenti *Dioscoridem* non locutum esse hic de minio nostro vulgari, ut existimavit *Quercetanus* quod fit ex cerussa ad rubedinem combusta, quæ sandix dicebatur ab antiquis, & non minium ; quamquam hiis temporibus hoc fit in frequentissimo usu officinarum pro communi, & vulgari minio, neque aliud habent minium officinæ præterquam hoc ; Idcirco æque dicitur minium recentiorum, sed aliud novum emergit cinaprium chimistarum inventum quod à superiori minio satis distat in materia, facultate atque nomine, hoc enim non minium dicitur, sed distinctum ab eo cinaprium, & cinabrium, vice cinnabaris, arte equidem fit hoc adeo pulcherrimum, ac naturali cinnabari simile, ut difficile agnoscatur unum ab altero ; nec aliud satius videtur optari posse. Veruntamen *Viruvius lib. 7. cap. 9.* docuit nos modum dignoscendi, cum experimento ignis, cinabrium naturale à factitio, nam si quodcunque eorum ponatur super laminam ferream, & igni exponatur ut cadescat, atrum eveniet cinabrium, tunc auferatur ab igne, quod si refrigeratum

refrigeratum suum ostenderit pristinum colorem rubrum cinabri sine vicio, & naturale se esse probabit; alioquin si nigrum retinuerit colorem contractum ab igne vitiatum, & factitium esse indicabit; factitium autem cinaprium hujus temporis habitum in frequentissimo usu officinarum scriptis prodidit *Geber Part. 3. Summa Perfectionis, cap. 28.* ita dicens, Sulphur Mercurio associatur, & per sublimationem fit usifur, hoc est vocabulum corruptum, nam Arabice dicitur Zengiufer. quod indicat apud Latinos Cinaprium Interprete *Andrea Bellunensi in nova expositione operum Avicennae.* Idcirco parum distans *Bulchasis* vocavit cinaprium Zenzifur, docuit etiam fieri ex æqua portione argenti vivi, & sulphuris citrini; etsi quidam alii ponunt minus de sulphure. Idem sensit *Albertus Magnus, Tract. de Alchimia,* ubi asseruit cinaprium vocari Usifur, atque fieri ex argento vivo, & sulphure. Præterea ipse quoque variavit dosim, dicens, Cape Mercurii partes duas, & sulphuris tertiam partem, contere ad modum Vermilionis, &c. Veruntamen hac voce Vermilionis tanquam nova, & impropria admirandi datur occasio, cum videatur propria tantummodo cocco Baphico, id est grano tinctorio, quod *Joannes Ruellius lib. 1. de natura stirpium,* dixit in Narbonensi Galliarum Provincia frequens esse, & à Rusticis appellari Vermilionem, quod repetit *lib. 3.* Verum enim *Ruellius* ipse ibidem discurrens fusius de hac voce asserit colorem rubeum appellari Vermelum à Gallis: hinc memini consuetum esse nobis etiam Itali rubeum colorem splendore rosæ nominare Vermilium, parum distans à voce vermelum, & vermilionum. Quamobrem existimo hac ratione ductos quosdam Transmontanos præsertim Gallos nominasse cinaprium ab ejus colore rubeo vermilionem metaphorice loquendo. Idcirco *Antonius Musa Brasavolus* asseruit cinaprium nuncupari Vermylon à Gallis, sic etiam placuit *Diodoro Euchyoni, lib. 4. de Polychymia,* fit itaque hoc recentiorum cinaprium vario pondere ingredientium, quod varie quoque operatur, prout varia est eorum mensura. Quidam enim partem æquam argenti vivi, & sulphuris commiscent igni, quo fit ut illico extinguatur hydrargyron.

Alii vero capiunt argenti vivi uncias 9. & sulphuris citrini

unc. 2. ex quibus mixtis igni ascendit ad summum aludel, id est vasis sublimatorii, inibique colligitur cinaprium, & alii unc. 3. addunt novenario ponderi argenti vivi, hoc quippe pondus ut plurimum observatur. Præterea alii extinguunt libram argenti vivi, cum unica sulphuris uncia, quemadmodum, & alii usi sunt mensuris aliis juxta eorum placita, & intentionem; hæc utunque concinnata, & quovis pondere exaltant sublimatione, quam igne exequentur omnes, excepto *Diodoro Euchionti, lib. 4. de lapid. Philosoph.* ipse enim diversum scripsit modum conficiendi cinaprium abique igne, atque dosi ingredientium, ab aliis diversa, prout sequitur exemplum, V. R. Sulphuris tritici libras 2. & argenti vivi lib. 1. quæ omnia ad invicem conterit juber super tabulam marmoream, donec adeo extingatur argentum vivum, ut nil amplius de eo appareat, præterquam pulvis, quem mox ita commixtum collocat in ampulla lutata, clauditque ejus os, inde soli exponit, ut exiccetur per septem dies, demum aperit ampullam in cujus fundo asserit reperiri cinerem, cinnabarim vero desuper circumquaque ampullam, at si extrahere nequeas ait, frange ampullam, nihilominus potior succedit conficiendi cinaprium modus, quicumque fit sublimatione vi ignis, at variæ quoque cinaprii operationes deducuntur, ex variis ponderibus ingredientium in compositione ipsius, nam ubi major sulphuris quantitas suggeritur in confectione cinaprii, illud de magis accenditur colore sanguineo, picturisque magis conducit, sed quam minus de sulphure ingreditur in ejus compositionem, imo quanto magis exuperat argentum vivum, efficacius evadit in medicina; aliisque præstat. Modus autem peculiaris construendi cinaprium, & magis in usu receptus habetur duplex hodierno tempore: quippe unus est, quando argentum vivum ponunt in catinum figulinum, & vitriatum, frum in sabulo, quod undique circumdet eum, & superfundunt sulphur leni igne liquefactum, & rudicula, aut spatula ferrea agitant donec ambo vertantur in pulverem atrum, quo impletur quarta pars boccæ, quæ breve habeat collum, & amplum, quam locant igni cinerum levi ab initio, inde sensim augetur per decem horas, & sublimabit, tunc fortior vigoretur ignis per alios duodecim horas, etenim primo egredietur fumus niger, hinc luteus, tandem vero rubeus indi-

cans perfectionem cinaprii, tunc ignis subtrahatur ut boccia frigeat, quæ demum frangatur, & pulcherrimum erit cinaprium. Quidam vice boccia vitrea utuntur vase figulino vitriato, quod sustineat ignem, quod locant cum materia super tripodem, aut furnum, ita quod binæ partes saltem vasis vacuæ remaneant extra furnum, cui supponunt ignem lentum per dimidiam diem, demum vigoratur, ut assetur per integrum diem, vel donec conspicias superius exire fumum ribeum, signum completi cinaprii. Alterque modus primo oppositus perficitur, dum in prioris sulphur in sartagine positum leni igne fundunt, fufumque ab igne tollunt, & super eum fufum exprimunt per linteolum argentum vivum in eo ligatum, & cum altera manu commiscunt cum rudicula argentum vivum, & sulphur liquefactum, donec refrigerentur, remanet enim mixtura nigra, quam tenuissime molunt inde eadem mixtura implent quartam partem boccia longæ luto sapientia munita, & fumo locant eam ore aperto, cui levem saliciunt gnem per duas, aut tres horas, quem postea sensim augent claudendo vasis orificium, ita ut prius intromittatur infundibulum per quod transeat rudicula usque ad imum fere ipsius vasis, ac extra infundibulum superet palmus. Verum necesse est, ut rudicula adhæreat globus luti, qui exiccatu opilet os infundibuli, adeo quod os boccia respirare nequeat: mox elapsis quinque horis aperiatur extollendo rudiculam, tunc etiam super addi possunt bina magna cochlearia prædictæ materiae parata ad conficiendum cinaprium, quæ assiduo tueatur propet ignem, ut modice calida projiciatur in bocciam ne refrigeretur boccia, neque remoreretur opus, sic autem augetur massa, quæ panis Cinaprii dicitur ad molem librarum centum, ac majoris quantitatis, addendo materiam singula hora, verum projecta materia claudatur. Vas rudiculae globos; nam absque rudicula obstrueretur orificium vasis, boccia ve ex sublimatione materiae, & perfringi facile posset. Præterea nova materia super addi non posset, neque augeri panis cinaprii. Quare rudicula patens servat os boccia ut nova possit intromitti materia, quæ sæpius infunditur, clauditque rudiculae globo ne evanescant spiritus: Denique vero ne relinquatur vacuum in massa panis Cinaprii, auferatur penitus rudicula, ac semel nova immittatur materia, ut ad

summum compleatur Cinaprii massa ; tunc itaque absque rudi-
 cula obstruitur os boccæ, & quandiu perseveratur ignis, eo ma-
 gis immassatur, solidescitque atque rubescit cinaprium : hoc me-
 dici quidam empirici utuntur cum ligno aloes, cum Myrrha, &
 aliis aromatis, quibus suffiunt lue Venerea correptos, quo suffi-
 tu bis, ter, quater utuntur, donec copiosus promoveatur sputus,
 aut alui fluxus excitetur ; hoc etiam pictores in usum habent, eo-
 demque inficitur Cera rubro colore, qua literas sigillamus, ut
 docuit *Plinius lib. 33. cap. 7.* dum vero pictores rubrum san-
 guinei coloris velint atramentum hoc perficiunt cinaprio, quod
 tamen parant prius molendo ficcum absque ullo liquore super
 lapidem porphyritem, inde bis, aut ter à qua conspersum, quibus
 peractis, madidum extendunt ipsam Cinaprium super lateres
 novos, ut exiccetur, tandem exigente occasione molunt cum a-
 qua gummata, aut cum albumine ovi præparato, ac modico fi-
 cu'nei lactis, tunc pro picturæ ac scripturæ usu paratum, & ap-
 tum est. Præterea ex cinaprio sternunt chimistæ solem, & lunam,
 planetas terrestres hæc nobiliora sunt metalla, quæ cruci bu-
 clausa aut alio vase figu'ino fornacibus urunt, ut in calcem ver-
 tantur, ac sua forma penitus exuantur, quam à Cinaprio assum-
 ptam existimant, & in eo repositam esse virtutem sui lapidis
 Physici : quantum in cinabrio factitio, prout est, frustra explo-
 rent ipsam : nihilominus plerique nituntur eum reddere fixum,
 subtileque arte spagirica. Alii vero incumbunt à cinaprio revo-
 care argentum vivum dissociando eum à sulphure, ut retro gradi-
 atur in pristinam formam, & naturam suam mobilem, & fluxi-
 lem, tersam, & sine sorde mundiore : hæc equidem est longe
 melior præparatio Mercurii, quam alia sit quæ multis modis fieri
 potest. Veruntamen ipsi reservantur exponendi *lib. de Sublima-
 tione.* Quidam etiam cinaprium vertunt in oleum, & in aquam,
 & quandoque sublimant eum in tenuissimos capillos instar ar-
 genti albilimos, & alia multa operantur, quæ fusius alicubi scri-
 ptis, mittam, favente summo Numine Trino, & uno, sine quo ni-
 hil est factum.

CAP. XVIII.

De Azurro ultra marino, nec non de
Viridi Azuro.

IN contextu, ordineq; pigmentorum quæ satis super quæ magna celebritate famigerantur omnium ore, sunt Viride Azurrum, nec non Azurrum transmarinum sive ultramarinum, vulgo dicatur, ambo sunt pigmenta congenera Videlicet simili genere comprehensa, nam ex duobus lapidibus metallicis unus generis; & substantiæ fere procedunt. Quorum unus, est lapis à Græcis dictus armenus à regione Armeniæ, ex qua advehi solebat, licet nostro ævo habemus eum ex Germania non minoris efficacæ, quam sit armeniacus; quemadmodum asseruerunt Petrus Andreas Mathiolus, & Amatus Lusitanus in comment. Dioscoridis. Idem ab Aetio Terrabili prima sermone tertio, cap. 32. appellatur lapis armutheus, ex quo fit pigmentum quod vulgo dicitur Viride Azurum. Alter vero lapis Cæruleus, vel Cyaneus, est quippe colore cæli, ut prodidit Hieronimus Cardanus, lib. 5. de Mistis, cui assensit Camillus Leonardus Pisarenfis in calce, lib. 2. qui speculum lapidum inscriptus est, ubi ait, lapis lazuli colore cæli, cum in maxima serenitate existit, non transparens aureisq; crepusculis nitet, & ignem sustinet, qui à sua pulchritudine dicitur cælestis lapis, ex hoc fit color qui vocatur azurrum ultra-marinum: eadem asseruit Joannes Mesues, lib. 2. de Medic. simplic. Idcirco Albertus prodidit hunc lapidem celo, sereno similem esse, hinc Andreas Casalpinus, lib. 2. de Metallic. cap. 34; dixit Cyanus probatur colore cæruleo, quem hodie lapidem lazuli vocant, & vulgari Idiomate pietra dell'Azurro. Verum præter assertionem casalpini, semper habui à barbaris antiquitus cæruleum appellatum fuisse lapidem lazuli; hæc enim vox barbara indicat Cæruleum, quare legitur in Serapionem, tract. de Simplic.

Simplic, ex Mineral. Hager alezaoard, id est lapis lazuli, eligatur cujus color, est caelestis multum. Veruntamen scire licet quod ambo praedicti lapides, armenus videlicet, & lazuli sunt proximi, consimilesque naturæ, ac ejusdem substantiæ, hinc Clarissimus inter scriptores nostri sæculi *Petrus Andreas Matthiols* sensit evenire his binis lapidibus, quemadmodum fit ex Misy, Chalcity, & sory, istæc quamquam in tres differentias distinguantur, forma nihilominus sunt unum, dubio procul, & idem in substantia, quodcunque enim eorum commutatur in alterum; quapropter quodlibet appellatur atramentum metallicum, materiam ipsius calcant, hi sic itaque placuit ipsi *Matthiolo*, & jure equidem, lapidem armenum esse materiam lapis lazuli non adhuc exacte decoctam in visceribus terræ, ut vertatur in ipsum Lazuli, ambo enim praedicti lapides reperiuntur in mineris eisdem, tum auri, cum etiam argenti, atque æris, ac proxime adhærent, imo per sæpe in unum ad invicem conjuncti ambo fodientur lapides isti, ex quibus igitur conspicuum deprehenditur esse lapidem armenum in fieri lapidem lazuli; nam inter se conferunt, & ambo eandem possident facultatem expurgandi melancholiã, & si aliquis exorbitat stulte existimans praedictos lapides esse diversos, ac inter se dissidere: nam armenius Lapis Viridis obscurus, & opacus conspicitur ad cæruleum vergens, de quo fit viride azurrun pro pictoribus. Alter vero lapis dictus Lazuli est caelestini coloris, intentionis, & pulcherrimi, Cœli colore, intermicantibus aureis notis, maculis, crepusculisque fulget, ex hoc fit color, qui à Pictoribus dicitur azurrun ultra marinum, fortasse enim Maris aquæ colorem caelestinum superat purissimus, ac saturus color lazuli, aut quia ex ultra marina regione, prout Armenia antiquitus differebatur. Præterea *Mesues, lib. 2. de Medicamentis Simplic. Purgantib. cap. 13.* descripsit lapidem armenum esse friabilem; quia non dum ad lapideam duritiem pervenit, & ideo tactu lenis est. Inde discurrens de lapide Cyaneo, id est lazuli auctoritate *Alexandri Tralliani* dixit esse marmoris speciem, indicans habere duritiem marmoris, & sæpe reperitur cum marmore mixtus qui albescit; sed tanquam impurus reprobatum iste; & in facultatibus activis, & passivis, ac proprietatibus eis impressis

sis à Cælo descripsit hunc quodammodo validiorem armeno ; ex quibus videntur lapides isti inter se differre colore, fortitudine, & duritia. Veruntamen desinit omne dubium, & animus fluctuatione vacat illico, ubi intuiti erimus evenire lapidibus istis quemadmodum frugibus conspiciamus, quæ dum accerbæ sunt, magis virescunt, ac molliores existunt : ubi vero maturescunt tempore acta naturali concoctione perficiuntur colore, sapore, cæterisque qualitatibus alteratis secundum magis, & minus, ut diximus in explicatione differentiarum atramenti metallici : nam sory postremum est atramentum metallicum, & in tertia differentia Constitutum, quod ob majorem decoctionem magis aliorum congelatum, & ad lapidis duritiam pervenit. Sic etiam dicimus de materia lapidis lazuli ex qua producitur in primis lapis armenus lenis, & friabilis, demum indies magis exiccatur, ac sensum induratur donec perficiatur lazuli : Idcirco diutius teri sustinet lapis lazuli quam armeniacus, hic magis solvit aluum, lazuli vero solvit paulo, minus, sed magis urit aliqua stipticitate ; Verum etiam aliæ percipiuntur differentia in propria natura lapidis lazuli, prout maris, & fæminæ ; idem habemus exemplum ex stibio, & aliis metallicis quemadmodum atque in plantis. Mas, Lazuli est qui colorem cæruleum magis saturatum possidet, fæmina vero dilutiorem colorem habet : Alia quoque depræhensitur differentia in ipso lapide lazuli ; nam ex præcepto *Mesues* eligitur lapis prædictus maculis aureis stellarum modo ruginibus splendens, purus, & gravis, cui assensit *Petrus Andreas Matthiolum* asserens hujuscemodi cæruleum cum lineis aureis reperiri tantum in fodinis auri : huic inferior est, qui deficit his notis aureis : foditur iste ex mineris argenti, & æris, expers lineis, maculis ve aliis aureis : hæc tamen differentia nullum constitunt Cæruleum contrarium, & diversum à cæruleo, cum hujuscemodi lapides sint ejusdem generis, præter quod magis approbatur, qui puritate, & pulchritudine alterum excellit ; sic inferri est de atramento cum lazuli, hæc enim differentia nullam habent diversitatem in eorum genere, quod est principium generationis respectu materiae, & loci, cum ad unum, & ad se invicem quodammodo se habeant : Quamobrem desinitur quod lapis armenus

nus refertur ad cæruleum, & cognationem ejus in se habet, qua à reliquis distinguitur. Quapropter eorum colores ceu pigmenta congenera in uno eodemque capite posui, cum etiam in medicina easdem possideant facultates, uterque calefacit, & siccac secundo ordine versus tertium cum levi acrimonia, & adstrictione, ut prodidit, *Galenus, lib. 9. de Simplic. Medicament. Facult.* Vim habet tergere, digerere, & resolvere. Præterea his addit *Mesues*, urit, ulcerat, putrefacit, incidit, & detrahit atram bilem, evacuat etiam ex cerebro tutius quam elleborus, hæc asseruit auctoritate *Alexandri Tralliani, lib. 1. cap. de Melancholicis jam inveteratis*: Vir istæ fuit Græcus doctissimus, & primus qui expertus sit vim hujus medicamenti; exposuit ipse lapidem armeniacum efficaciter, & sine molestia, atque sine periculo purgare humores melancholicos, non modo infra per alvum, sed etiam supra per vomitum, cujus dosim retulit esse à ternis scrupulis usque ad sex plus minus ve pro virium robore, & Copiæ humoris noxii ratione: Idem habetur ab *Ætio Terribili* prima sermone tertio, *cap. 32.* quæ leguntur atque sermone 2. *cap. 47.* ubi dixit exhiberi tertium dragma pueris pectoris morbo infestatis, & facit eos revomere, nam Vomitorium existit, & morbo sacro obnoxiiis, ac furiosis cum decocto Centaurii minoris exhibetur sine periculo, adultis vero propinari consuluit, plus minus quatuor scrupulos armurrhei, quem Græci Armeniacum appellarunt hujuscemodi vomitorium ex lapide lazuli non præparato summis laudibus approbans *Bartholomeus Montagnana* Consilio, 236. *de Elefantia*, descripsit sequens; id est cape lapidis lazuli non præparati, polipodii, singulorum, *ē. 5.* salis indi gran. vi. Cimini, anisi, sumac ana gran. viii. Sacchari unc. 5. aceti unc. 1. aquæ-fortis tepidæ unc. iii. misce omnia ad unum, & totum detur in potu, hoc enim vomendi vim præbet; ubi vero velit evacuare per alvum exhibet lapidem armenum, atque lapidem lazuli præparatos, juxta præceptum *Alexandri Tralliani*, qui docuit corrigere hoc pharmacum, ne vomitum inducat, hic enim lapis ex quo pharmacum fit cum naturam metallicam participet præcipuæ æris, exinde vires aliqua ex parte maleficas habet; quamobrem necessarium existimavit pravam ejus noxiamq; qualitatem emendare, quod agit lavando lapidem

lapidem usque ad vices duodenas : tunc enim si paratus lapis iste, & Assumptus ad scrupulos quinque aut sex in potu, cum etiam in catapocia assumi possit cum hierapicra aut aliis, quæ purgationem magis commovent minori molestia, & absque turbatione ventriculi educit atram bilem, & sine periculo purgat terrestrem humorem ustum quamobrem summopere approbavit eum pro ut tutum pharmacum absolutum ab omni venenosa qualitate : nam lotionem exiit ab omni insuavi, acri, & amara qualitate, calorem demittit, nec admodum exiccat, prout asseruit *Jacobus Silvius* in Interpretationem *Mesues*, ita quod per imum ventrem solummodo evacuat vitiosum humorem crassum sanguini admixtum, Idcirco confert melancholicis, & elephantiali correptis, renum affectionibus, & anhelosis, cum hiis consensit *Mesues* ; & si *Alexander*, & *Ætius* videntur attribuisse has facultates armenio lapidi tantum, quas silencio præterierunt esse in Lazuli ; nihilominus Arabes ascripserunt ea tanquam communes utrique lapidi vid. armenio, & cæruleo, & *Galenus* loco, ut supra Constituit eos proximos in facultatibus uti est legere ; neque mirum est si Arabes reperierint lapidem lazuli easdem facultates armenii possidere, cum pleraque alia invenerint veteribus ignota, quæ tempore, & usu innoverunt. Idcirco *Serapio*, & *Averoes* in uno capite ambos lapides confusos nobis prodiderunt indicantes ejusdem naturæ existere illos, inde *Mesues* asseruit lapidem lazuli noxas habere cum armenio communes. Præterea utrique easdem vires præbuit expurgandi sanguinem ab omni crassitie, & subveniendi cardiacæ passioni, & omnibus melancholicis affectibus, prout mania, epilepsia, vertigini, cephalalgia, merori, syncopi, cor enim roborat, & letificat, ejus noxas aufert, animam exhilarat, corpus floridum diu tænet, vitam reddit beatam, thoracem, & pulmonem crassis humoribus expurgat, asthmam, spleni quæ affectibus juvat : quartanas sanat, Cancrum, & Leporam, menstrua evocat tum potu assumptus, quam suppositus ut nascæ, atque hemorrhoidibus conducit, si vero lapis iste gestetur ab infantibus tollit timores, & facit yrtos capillos, teste *Serapione* loco ut supra, tritus lazuli, vel armenus cum aceto, & linctus curat morpheam, &

baras, & adurit verucas, non, locus auferit etiam pilos, verum si lauetur palpebrarum pilos gignit, absorbet enim abiergitque nimiam humiditatem extraneam propter quam cadunt pilis; Meminit *Alexander Catapotia* ex armenio lapide prout est legere in ejus medicina, *lib. 1.* quæ postea descripsit *Mesues*, verum, & aliam addidit ipse descriptionem catapotiorum lapidis lazuli, quorum usus major est quam ex armenio, ex hoc enim *Catapotia* imbecillius clementiusque purgant teste *Jacobo Sylvio* inter rete *Mesues*, quamquam *Manardus Ferrariensis* infnuet omnium sum esse usum *Catapotiorum* armenii, quia desideratur prædictus lapis, quod existimo evenire ex hominum hujus seculi ignavia, sed de hiis satis quatenus vero ad pigmenta utriusque lapidis nobilia sunt ac cæteris prælata, præfertim *Azurrum ultra-marinum* appellatum hoc aliis excellit. Idcirco Chioris, majorisque prætii constat: nam majoris efficaciam pigmentum est nam igni, & aquæ resistit, & vix ulla verustate vitiatur, cujus causa creditur densitas substantiæ cum tenuitate facta à diuturna coctione naturali, & separatione partium inutilium: Hæc sunt tormenta, quæ non ab omnibus substinentur pigmentis, quorum parandi modus exponetur infra.

CAP. XIX.

Modus eliciendi Azurrum ultra-marinum è lapide Lazuli.

PLures dubio procul, atque diversos colores Azzurri habent Pictores, quos distinguere necessario licet (loquor tamen hic de mineralibus cum) adsint eorum quidam factitii, & alii quippe naturales. Verum enim præ aliis excellit transmari-num azurrum: Idcirco persuadet ratio, ut ab eo exordiamur, sed prius quam subjiciamus labori conficiendi azurrum experiri Consulo, qualis lapis, & cujuscunque generis conveniat, & idoneus

idoneus sit, ne incassum fiat opus : quamobrem ibi omnium beneficio provalatur norma. Eligatur igitur lapis lazuli orientalis, qui plurimum habeat coloris azurri cum notis aureis ; quamvis ex ignobiliori inferiorique lapide lazuli, aut alio mediocri fieri possit azurrum, eodemque modo quo evocatur præstantius ultra marinum è lapide lazuli pulcherrimo ; verum tamen eveniet azurrum simili ipsi lapidi, à quo evocatum fuerit, existunt enim eorum differentia ex probitate, puritateve, & impuritate lapidis lazuli, quæ ut magis innotescant diversimode experiri consuetum est, & in primis si madefiat sputo lapis lazuli electus, & obviam ei ponatur pannus albus laneus, pulchrum intus apparebit lumen coloris violati: alioquin vero conspicitur evenire ex lapide deteriori : Præterea alio modo experiri expedit, ut si lapis exponatur super prunas, & per horam follibus insufflando igniatur, deinde lapis ita candens aufertur ab igne, mox frigefactus si levi confricatione digitis comprimendo confringatur ad instar terræ nil confert, neque recte succedit in opere azurri : è diverso autem approbatur lapis lazuli ubi post ignitionem, & refrigerationem permanserit fortis, durusque atque azurri colorem servaverit, hujuscemodi itaque lapis, qui post ignitionem suo colore permansit, absque vitio, capiatur ad pondus unius libræ in frustula factus magnitudinis avellanae, & per horam excandescat in crucibulo igne validiori, tunc vero obruatur in acetum album stillaticium, aut in urinam puerilem distillatam, ut extinguatur, quamvis in hoc opere excellat acetum ; verum septies reiteretur operatio igniendi, ac extinguendi prædictum lapidem lazuli, ut exacte calcinetur, satiusque tritulari possit ; oblato autem aceto exiccari omittatur ex se, ac postea pila contundatur, demum sequenti aqua infra describenda tenuissime molatur per horam, mox recolligi exposcit ars, & in vase vitreo lato, & plano sterni, deinde mittatur umbræ exiccari procul à Sole ne ipsi materiae abripiat colorem ; tunc postea redigatur iterum in pollinem, qui linteo arte vinciatur, & servetur donec paretur pastillus, atque lixivium, quibus evocatur è lapide pulcherrimus color azurrus ; etsi in primis præcedere aquæ expositionem jam supra pollicitam, æquum est, ea enim magis attenuatur polvis, &

abstergitur, ita quod magis adaptatur pastillo: Idcirco ipfius erit exemplum ut fequitur.

Capias aquæ fontis limpidx, ac filtro colatæ binas libras, mellis albi optimi geminas uncias, mitte omnia fimul in ollam vitro obductam, & leni igni exponatur: dum vero fervens fpumat, fedulo deregatur, & poftquam fpumare defierit, omit- tatur frigeſcere, demum ei commiſceatur lachryma ſanguinis Draconis ad quantitatem nucis muſcatæ tenuiffime prius molita cum modico ipfius aquæ, inde cum reliquo aquæ mixta, ac per- optime temperata, tunc coletur linteo albo in vaſ vitreum, ita quod aqua non nimis rubea eveniat, neque nimis diluta fit, ac potius vergat ad pavonaceum clarum, ut azurrum aſſumat ali- quid coloris violati: hac igitur aqua molitur lapis lazuli, exic- caturque ut diximus: tunc paratus erit commiſceri paſtillo, qui fit ex reſina è pinu alba, pice græca, maſtice, oleo, è ſemine lini, terebinthina, & cera ſingulorum nempe uncis duabus, & in primis liqueſiat igni leni terebinthini in ollula: cui paula- tine ſuper addatur reſina è pinu, & poſtea colophonia inde ma- ſtix tribus vicibus injiciatur ac ſubſequenter minutim incifa ob- ruatur cera, & ſemper ab initio uſque ad finem aſſidue agitur compoſitio hæc cum rudicula lignea donec perfecte commiſce- antur omnia, ac tandem oleum è ſemine lini immiſceatur, con- feſtim agitando uſque ad perfectam cocturam, quod fiet per quartam horæ partem, vel paulo plus, quo temporis ſpatio vi- debitur fere audiri bullitionis quidam rumor: verum equidem innotefcet cocturæ perfectio, ubi ejuſdem compoſitionis gut- ta pertractetur digitis aqua madefactis, & non adhæreat eis, neque ipſos coinquinet: aut ſi gutta ex rudicula decidens in a- quam frigidam, limpidaſque non dividatur, neque dilatetur, imo unita, & contracta permaneat, hæc dubio procul perfe- ctam indicant coctionem paſtilli: quibus actis, deponatur ab igne ollula, & ſic omittatur temporis ſpatio, quo dici poſſint duo pater noſter, mox non adeo fervens coletur paſtillus per ſacculum panni cannabini duobus lignis buxeis rotundis, & lon- gis ſemibrachium, & craſſitie unius digiti exprimendo vice præ- li in vaſ figulinum vitriatum, & immenſum, pro ut catinum continens ſitulam aquæ frigidæ, & lucidæ, ut quamdiu concre- ſcat,

scat, teque ob aquæ frigiditatem potius indurescat : nam fervens nequit manibus pertractari, neque frigidus fuit pastillus per colum, crassus enim, & durus fit, quando frigescit, tandem extrahatur ab aqua, & peroptime manibus oleo lini perunctis pertractetur, quoad penitus expertus aquæ remaneat pastillus, tunc etiam exiccari permittatur, hic est pastillus perfectus : etsi alter paratur differenti dosi factus, ut puta cape Terebinthinæ pulchræ uncias quatuor, Resinæ è pinu uncias sex, picis græcæ colophoniæve dicas uncias sex, massicis, ceræ novæ ana uncias tres, olei ex amigdalibus amaris, aut è semine lini purgati, nempe septies loti unicam unciam, aut unciam cum dimidio, in reliquis fiat ut supra, tunc pastillus exister fortis per decem annos duraturus, dummodo irrigetur aqua quotidie semel in æstate, quod sat erit in hyeme singulo mense semel observari.

Alii conficiunt pastillum magis lenem cum ipsis materialibus ac eodem pondere, excepto pondere olei lini, cujus pondus, & mensuram, faciunt tres partes unius unciaæ esse pro dosi aliorum nuper descripta, quæ omnia ad invicem, ut supra commiscuntur, & fit pastillus.

Alii vero præsertim Aromatarii, ut meminit *Georgius Melichius Augustanus* aromatarius signo struthio cameli in hac Venetiarum urbe, *lib. de Animadversionibus in composit. Medicament. cap. de Electuar. Alchermes.* Assumunt Colophoniæ, massicis, terebinthinæ vulgaris, quæ dicitur laticina, tandem ceræ omnium portionem æqualem ex quibus fit pastillus instar pilæ. Verum adhuc calens coletur linteo, ut supra expositum fuit, & indatur in vas aqua frigida plenum, donec indurescat, mox extrahatur ab aqua, permittaturque exiccari, & perfectus erit pastillus.

Alii, colophonia & oleo olivarum construunt pastillum, quo evocatur azurum à lapide lazuli hoc sequenti modo, *viz.* lavetur pastillus aqua frigida, & dividatur in frustula, quæ vase æneo obducto stamno aut ollula madefacta fere fiant leni cinerum igne, tunc ne, frigat, injiciatur modicum olei è semine lini ad pondus unius unciaæ ad plus vel quantum sufficiat condire acetarium ; ubi vero pastillus fuerit liquefactus, & fervefactus sedulo agitetur rudicula lincta oleo è amigdalibus amaris, aut è semine

femine lini, & sparsum ac paulatine obruntur pollis lapidis la-
 zuli, jam ad hoc paratus, & reservatus optime commiscendo,
 alii suffundunt passillum liquefactum pollini, demum aut ratur
 ab igne cinerum, & permittatur aliquantisper remitti calor pas-
 silli ita ut manibus oleo unctis pertractari possit, quod per
 duas horas fit, ut optime in opereatur, & colore azurri infecta
 remaneat pasta, id est passilli compositio, que in panem intar
 pilæ reducatur, inde in catinum aquæ frigidæ, & limpidæ ple-
 num reponatur, ibique octo aut decem dierum spatio quiescat,
 & quanto plus, pulchrius evadit azurrum ac potius egreditur,
 quidam autem citra aquam servant passillum per decem dies sic
 compositum cum polline lazuli? Ubi vero elicere velint azur-
 rum affundunt passillo aquam tepidam, & sensim manibus per-
 tractant, donec egrediatur azurrum, alioquin cum non exiret,
 depellunt aquam, cujus vice utuntur lixivio calido è cinere vi-
 cis, & aqua lacto, ut moris est, quandoque lene admini-
 stratur lixivium, quandoque magis acre, & prout melius suc-
 cedere videatur. Cum autem modica azurri quantitas ex-
 ierit in aquam, vel lixivium effundatur, & serveatur pro primo
 azurro; tunc iterum passillo novum affundatur lixivium, & æ-
 que manibus sæpe voluatur, ut supra, donec extra passillum se-
 cundum emanet azurrum in lixivium; tunc sensim effundatur
 lixivium coloratum, & azurro tributum, quod ex æquo serve-
 tur: sic etiam elicietur tertium. Hæc tamen azurra omnia evo-
 cantur tempore horarum octo; quæ inde horis duodecim de-
 orsum à lixivio cadunt, fundumque petunt tunc effundatur lixi-
 vium, & quodlibet azurrum aspergatur humore fellis bovis, &
 optime manibus pertractetur, ut abstergatur à passillo, & ab
 omni faculentia, inde lixivio lavetur, & loco umbroso exicce-
 tur, deinde aspergatur aqua vitæ fini, in qua jam in fufum fue-
 rit modicum verzini sive brasiliæ dicas, & per se exiccari per-
 mittas, quod tribus diebus continuis fiat, tandem exiccet, &
 quodcumque serveatur per se in sacculis è pelle hædina factis, pri-
 mum azurrum omnium est optimum pulchritudine, & valore,
 primum hoc egreditur pondere quintor, vel quinque unciarum.
 Secundum vero egreditur ad uncias tres, licet primo inferius
 sit. Tertiumque aliorum infimum est azurrum tamen ad un-
 cias

cias tres emanet, ut plurimum, & quandoque in minori quantitate, juxta puritatem majorem, & minorem lapidis lazuli, qui ita paratus, & ab omni terestritate exutus fit medicinæ, atque picturæ idoneus: & enim diximus summe approbar lapidem lazuli crepusculis aureis plenum: utile satis fore existimavi, si modum eliciendi aurum à lapide docuerim: Quamobrem operæ precium est assumere lapidem lazuli paratum igne, & in pollinem redactum, tunc ex eo fiat amalgama cum mercurio purgato; inde exhaletur ꝑ, & relidebit aurum finissimum in inocrucibuli fuforii, in quo deinceps funditur aurum cum Chryso-colla, ut moris est, etsi rursus redimi potest ꝑ dum impellatur amalgama in phialam vitream, ex qua vi ignis urgeatur distillare argentum vivum, & utroque modo aurum relidebit fundo, quod tandem fufum projiciatur in Virgam. Quidam vero recentiorum potiori modo abique passillo evocant è lapide lazuli colorem nempe azurrum ultramarinum: quapropter tenuissime molunt lapidem, quem postea obruunt in spiritum aceti ter apprime distillati ita, ut quatuor digitis saltem super emineat pollini ipsius lazuli in boccia vitrea, quam mox super cineres tepidos locant donec satis imbuetur acetum colore azuro, tunc acetum jam cœlestino colore infectum paulatine effundunt, quod clarum est, inde cinerum igne evaporare cogunt, vel apponito boccie capitulo recolligunt eum distillatione, relidebit enim primo color ficcus, & pulcherimus Saphirinus, quem azurrum ultramarinum appellant, hic est primus color, aliis excellit, & magis existimatur pulchritudine, & prætio.

Sequitur azurrum ultra marinum secundum, & dicitur medium probitate, pulchritudine, & prætio, quod fit, si extracto primo aceto colorato à polline lapidis lazuli, novum at undatur acetum stillaticium super easdem fæces lapidis lazuli, & diu calefiat super cineres; donec coloretur acetum, quod inde evacuetur clarum juxta primum ordinem, mox evaporetur, aut distilletur, nam ressidebit color azurri medii, eadem norma proceditur ad extrahendum tertium azurrum a'iorum sui generis infimum, projiciunturque fæces terrestres, & exuta ab omnium minerali virtute. Naturale autem azurrum, quod Germanicè dicitur, est fumositas quædam efflorescens, è fodinis r-

gunt,

Genti, & super lapides residet coloris azurri, & ab eisdem lapidibus, quibus adheret colligitur abradendo eos, inde scobem jam abrasam tenuissime molunt, & lavant, mox eam exiccant, & usui picturæ, & scripturæ servant, adhuc vero nullum in medicina usum habet; Terra quædam cærulea advehitur ex Hispania pauci momenti non intensi coloris, imo diluti, & vilis prætii habetur.

Recensuit *Dioscorides* cæruleum colorem floridum haberi ævo suo ex litorali arena sub cavatos specus; qui tamen desideratur.

Alii quoque colores azurri transmarino persimiles constuntur arte, & omni proba perfectum evenit azurrum ex hydrargyro diversis præparato cujus norma plerisque demonstrabitur exemplis: Verumtamen omnia excellunt azurra, quæ ex Luna fiunt, ac eis magis ex Sole, sic autem dicuntur planetæ terrestres, indicantes metalla auri, & argenti, &c. Propterea quatuor constituuntur gradus infra recensendi, præter superiores. Primus autem referens azurrum fere simile ultramarino exequitur, ut infra.

Cape salis ammoniaci, vulgo armoniaci uncias tres, viridis æris uncias sex singula ter, mox ea ad invicem mole cum oleo tartari inde aliquot sic omittantur diebus, tandem in vase vitreo perlutato reponatur pasta ex superscriptis composita, & in furno locetur, post extractionem panis, donec exiccetur, ita enim fiet azurrum. Alii vero prædicta materialia trita, & oleo tartari pincta instar pultis includunt in ampulla vitrea, quæ simo circumsepitur per quinque dies, quibus elapsis omnia in azurrum pulcherrimum versa erant. Aliud simile azurrum, ac mediocre habetur ex usu Tutonico, quo equidem divitem factum esse agnovi alias mercatorem (Patria Veronensem) & honestissimum virum, cujus modus est; alembico distillare aquam erodentem ex libra una vitrioli, & libra media salis nitri cum tribus unciis cinaprii, hæc aqua distillatitia solvit omnia metalla; præterea si cum ipsa madefiat frons equi illico pili evadent albi omnes cujuscunque coloris, sed redeamus ad rem inceptam, in ipsam aquam stillatitiam mergunt æs, aut auricalcum, ut solvantur, inde additur stannum calcinatum usque ad perfectam
albe-

albedinem, & ita ex his commixtis triduo omittendo fiet azur-
rum mediocre: Verum aliud pulcherrimum sequitur azurrum.
Cape aceti acerrimi, & distillati libram unicam, & in ipso aceto
binæ solvantur uncia salis armoniaci triti, deinceps eodem dis-
solvatur libra calcis albiſſimæ è corticibus ovorum factæ, atque
uncia una aris limati, hæc autem compositio optime claudatur
vase æneo cum tegumento æneo, ita ut ne spirare, neque exalare
queat, tunc sub fimo locetur equino per mensem; quo elapſo,
factum erit azurrum optimum.

Sequitur exemplum construendi azurrum ex hydrargyro; vi-
delicet, Cape vitrioli rubefacti partem unam, sulphuris vivi
partes binas, & hydrargyri partes tres, hæc omnia trita com-
misceantur, & in boccia vitrea reponantur, mox ipsa clausa con-
regatur sub fimo per dies quadraginta, quibus elapsis extraha-
tur boccia; in ea enim conspicietur compositio versa in pulche-
rimum azurrum. Alterum accedit, quod per sublimationem fit,
utputa, R. ꝑ unciam Δ uncias tres * uncias octo terantur
omnia, ac permisceantur vase sublimatorio, & igne submissio
in sublime ex altentur, ut moris est, donec appareat color azur-
rus. Alterum est, si assumantur Apyron sive Alchebrik uncia
quatuor, & Mercurii libra, ochab seu aquilæ volantis uncia
binæ, mox omnia usa commisceantur, & vase proprio leni
igne sublimentur donec fumus egrediatur è boccia azurrus,
vulgo dicitur Blavius, tunc auferatur ab igne, & usui servetur.
Alterum habetur experientia optimum, & igni resistere, vi-
delicet, Cape mercurii uncias binas, sulphuris uncias tres, sa-
lis armoniaci octavam partem (alii ponunt quatuor partes) om-
nia tenuissime molita commisceantur in modico aquæ communis;
inde compositio hæc reponatur in ampullam vitream igni re-
missio per tres aut quatuor horas, & sic ignis sedulo perseveret-
tur, quousque egredi conspiciatur ab ore boccia fumus azurrus;
quo viso, tollatur ab igne boccia, inde frige facta frangatur, nam
azurrum reperies perfectum; Alii vero assumunt Mercurii
sublimati uncias tres, si lyhris sublimati unciam unam, salis
armoniaci octavam partem, hæc omnia molunt, concinnantque,
& sublimant in vase vitreo, & idoneo donec fumus conspiciat-
ur azurrus. Verum jam accedit norma construendi azurrum

ex argento, & auro ut infra exponetur: Quidam enim solari-
atim sternunt argenti laminas sale armoniaco trito, & in vase
figulino, claudunt, quod inde sub fimo calido contegunt per
dies quadraginta quibus fit azurrum.

Alii in aceto acerrimo solvunt portionem parem salis gerimæ
salis alcali, & aluminis rochæ, mox eo aceto madefaciunt la-
minas ipsius Lunæ argenteve dicas, & vase figulino recondunt
eas, ac fimo, aut vinaceis humant per decem dies, hoc enim
temporis spatio vertentur in azurrum.

Alii vero salis armoniaci uncias sex obruunt in libras sex ace-
ri acerrimi; donec penitus liqueat sal, hinc super acetum ipsum
in olla positum suspendunt argenti laminas ad pondus uncia-
rum duarum, ita tamen ne tangant acetum, sed acri vapore ip-
sius tantum corrumpuntur; quod ut satius eveniat, obstruunt
vas, & ab omni spiramine tuentur; & fimo calido sepeliunt
per dies decem & septem, quibus elapsis, reperiuntur lamina
cum sale, & omnia in azurrum versa instar efflorescentiæ pul-
cherrimi azuri quod colligitur, & usui servatur; hoc nobile a-
zurrum resistit igni, & cuicumque alio examine, ceu Azurrum
ultramarinum ex lapide lazuli extractum approbatur, hoc tamen
superatur ab azurro ex auro factum eodem ordine.

Alia sunt atramenta cærulea, aut ex smalto, quemadmodum
Venetiis fieri solet, aut ex zaphara, qua tingitur vitrum, hæc
tamen longe aliis inferiora sunt.

Smaltum vitri genus videtur, quo aureæ Cavitates implentur,
ubi imagines sculpturæque cedendo fiunt in annulis, monilibus,
ornamentisque omnibus aureis, quod fieri retulit *Cardanus* ex
alumine, chalcantio, & lapidoso sale: Verum alii vitro colo-
res metallicos commiscunt; nam omnis generis colores reci-
pit vitrum; ita ut variato colore venustate eximia splendeat;
quippe smaltum si azurrum cupiant, vitri tenuissime triti libram
commiscunt cum binis vnciis terræ cæruleæ, & aqua globulos
effingunt, ac vase apto per noctem leni igni exponunt, inde
ignem augent ad colliquationem, & sic azurrum eveniet smal-
tum, quemadmodum viride cum æris cinere, vel album cum
plumbo; prout talia eodem exemplo proprio Marte effingi pos-
sunt. Zaphara autem est minerale fossile, & ponderosum sic à

natura productum, quo utuntur figuli atque vitriarii; tingit enim in modica quantitate colore azurro vitrum usitatum, vasque figulina; nempe ex argilla facta: Idcirco hujuscemodi minerali deceptores effingunt saphirum gemmam, etsi magna quantitate suggeratur, nigro colore inficit omnia. Præterea solet distillari aqua à lembico ex infra scriptis, qua scribuntur litteræ azurræ finæ, v. z. sulphur vivum, sal nitrum, sal ammoniacum, Risigallum, calx viva, & oricellum omnia æqua portione parantur simul, & distillantur, ut moris est, demum usui servetur aqua in ampulla vitrea clausa cum cera, his vero omisiss, quæ ob similitudinem colorum fuerunt obiter aggregata, rediemus ad inceptum de lapide armeno congenere lapidis lazuli, de quibus superius tractavimus: Idcirco nunc ut sequamur institutum superest exponere modum parandi viride azurrum lapidis armeni, tam medicinæ quam picturæ commodum.

CAP. XX.

Modus parandi viride Azurrum Medicinæ, ac Picturæ commodum.

FACTU quippe facilis est modus parandi pigmentum ex lapide armeno, quod viride azurrum vulgo appellatur, minori- que labore fit, quam azurrum ultramarinum, si sequemur modum jam recensitum ab *Alexandro Tralliano*, ubi prodidit satis fore molire lapidem armenum, & ad pollinis levorem redigere eum, quem postea lympha limpida sæpius lavare, ac expurgare requirit opus, demum exiccari docet, tunc usui tum medicinæ, cum etiam picturæ, nec non scripturæ custoditur: eodem igitur modo paratur; nempe pro usui utriusque facultatis, inde necessitatis tempore administratur; nihilominus satius fore existavi segregare colorem à lapide, & ab omni terrestritate ac immunditie abstergere eum, ut magis purus habeatur color: hinc enim in picturis perpulchrius efficiet opus, & in medicina efficacius

efficacius operabitur, quod ut fiat operæ-premium est lapidem tenuissime molire, & in scobem redactum obruere in spiritum aceti stillatitii, aut vini æque stillati, ut mos est, utrunque pollet, mox leni cinerum calore aut balnei maris maceretur donec penitus colore lapidis inficiatur liquor supereminens, ut supra expositum fuit de lapide Lazuli, inde per inclinationem sensim evacuetur liquor, acetumve sit imbutum viridi colore lapidis armeni, abjicianturque fæces terrestres ipsius lapidis tanquam inutiles, demum igni cinerum tepido evaporetur acetum, aut distilletur; nam reacquiritur acetum: inde color viridis purus à lapide segregatus residebit, qui tandem aqua frigida abluipotest, inde exiccari, & medicinæ, picturæque usui servari.

Alterum autem viride azurum à natura producitur in æris fodina ubi exhalat tanquam efflorescentia æris super lapides, quibus adhæret cum quadam miscela argenti, quemadmodum indicat duplex iste complicatus color: nam viridis evenit ex ære; alter vero color azurrus ex argento, & juxta quantitatem prædominantem aut æris, aut argenti saturatur color unus, & remittitur alter; ita ut quandoque viridis color superet; interdum vero azurrus magis, & minus, prout magis aut minus exuberat minera, ex qua fit exalatio prædicta, quæ colligitur, molitur, ac pluries lavatur, & ita perficitur absque pastilli opere; ipsa enim efflorescentia producitur à natura penitus munda à lapidea, & terrestri substantia: Quamobrem lavatur tantum, ut tenuissimus fiat color, ad postremum exiccatur, ac pro usu picturæ servatur: nam hujuscemodi pigmentum medicinæ nullum præstat auxilium.

Virideque aliud fit atramentum æris ærugine, quæ vulgo appellatur viride æris; paraturque pulchrum cum aqua gummata.

Aliudque paratur, dum Viride æris teritur cum succo ruræ, & modico crocimox aqua gummata solvatur; hisce addunt quidam luteum ovi cum modico aceti, ex quibus evenit pulcherrimum atramentum Viride. Alterum est, si viride æris pulchrum in pastillos cogatur cum aqua stillata ex gallis viridibus, & modico aceti inde pastilli siccantur, & cum usus exigat in consimili aqua gumma Arabica parata dissolvatur.

Aliud quoque constat ex æris ærugine litargyrio, & argento

vivo, æquo singulorum pondere, ad invicem omnibus tenuissime subactis, ac tandem aqua gummata molitis & solutis.

Aliud efficitur atramentum instar aquæ viridis si capiatur acetum album acerrimum, & in eo dissolvatur viridis æris, succi rutæ, & modicum aluminis rochæ.

Verum etiam ex capparibus recentibus tritis, & in pulverem subactis distillatur aqua alembico, quæ reiterata distillatione re-ctificatur tantæ efficacix, ut nil satius optari possit: nam Viridi colore smaragdino inficit omnia (teste *Cardano lib. 18. de Mirabilibus, pag. 935.*) & corpori humano salubris est, nam si potu hauriatur omnes obstructions solvit:

CAP. XXI.

De Pigmentis Mineralibus tum luteis Flavis, cum etiam aureis.

ET si partim demonstravi superius normam faciendi pigmentum luteum ex Vegetabilibus, prout ex fructibus spinæ insectoriæ, aut lutea herba, aut cotino ligno, & hujuscemodi aliis jam recensitis; Reliquum est in præsentibus ostendere alia pigmenta lutea, quæ ex mineralibus, metallicisque fiunt, quamvis cum admixtione alicujus succi vegetabilis quandoque, & animalium partibus interdum, verum enim horum multa sunt inter se conferentia, & proxima, quemadmodum color flavens cum luteo, & croceus cum citreo, aut aurantio; ac tandem omnes prædicti colores conveniunt cum aureo: Quapropter satius, ac commodum fore existimavi hujuscemodi omnia, seu unius in uno capite definire; exordiarque à terra lutea, quam *Dioscorides* scripsit nomine ochræ, ipsa utuntur pictores, & sarcinatores pro signandis pannis. Verum enim caremus ochra attica *Dioscoridis*: Alteratur ochra *Plinii* desideratur. Unde frustra est disserere de eis, quæ nos non habemus, satius verò expedit ad vulgaris ochræ descriptionem accedere: Ochra est

terra

terra lutea quæ nostro ævo. defertur ex Germania, prout fidei faciunt *Petri Andrea Mathioli* scripta in *Dioscoridem*, & *Gabrielis Fallopii*; quippe duplex est ochra genus pigmenti lutei; una enim reperitur terra in fodina plumbi ex ipsius vaporibus infecta, luteo colore. Altera vero fit arte ex plumbo uslo; hæc magis approbatur à pictoribus; etsi utraque ochra tam nativa fossilisque, quam factitia est lutea; atramen earum quælibet ustione rubescit; utraq; etiam facultatem refrigerandi, & exiccandi habet, quanquam nullum habeat in medicina usum.

Sequitur de auro pigmento: Vox hæc indicat pigmentum coloris, nempe auri, usitatum à Pictoribus; quamobrem ab effectu, & similitudine coloris vocarunt ipsum Latini auripigmentum, quod Græci appellarunt *ἀσρευινδν*, citrinum est micans aureo, & fissile existit. laminosumve, ac fragile lapidis specularis more. Reculit *Plinius lib. 33. cap. 4.* *Caium* Principem auri avidissimum spe captum fuisse, in aurum verti posse auripigmentum, ob ejus magnam similitudinem coloris cum auro. Quare iussit Princeps ipse excoqui magnam pondus auripigmenti ex quo equidem extraxit auri optimi portionem, sed adeo modicam, quod dispendium superabat lucrum. Auripigmenti genus duplex prodidit *Dioscorides*; unum est supra dictum, alterum vero ait pallidum glandis effigie, & colore sandaracham imitans glebosum. De auro pigmento differens *Galenus lib. 9. de Simplic. Medicament. Facultat.* ait arthenicum facultatis est causticæ, & carnem pilis denudat; eos enim decidere cogit, quod etiam patet experientia, ubi pars pilosa co-inquinetur auripigmento mixto calce viva, & lixivio instat pultis (prout in consuetudinem habent barbitonfores) nam cito abstergitur cum pilis, alioquin si diutius inhæreat cutim urit ceu ignis, ut meminit *Galenus, lib. 2. de Arte Curativa de Glauc.* Idcirco *Dioscorides* asserit auripigmentum erodere, & inducere escharam absumereque excrescentias carnis, eas vero reprimi astringendo ac erodendo: Verum cum easdem dores auripigmenti attribuerit sandarachæ, ac constituit secundum genus auripigmenti simile esse in colore sandarachæ; suspicor superflue additam fuisse ab inscio aliquo inscriptionem alterius capitæ; auripigmentum enim, & sandaracha utrunq; ceu unius ac ejusdem naturæ

naturæ foditur ad invicem ex eadem minera : præterea conspeximus auripigmentum, quanquam flavum citrinumve sit, igni tamen nostro artificiali decoctum in vase figulino, aut boccia vitrea, facile acquisivisse colorem rubeum sandarachæ, & in ejus formam & naturam versum esse ; quare animadvertimus ambo idem esse, neque differre, præterquam secundum majorem & minorem decoctionem unius vel alterius, sandaracha est ruffa, quippe instar cinnabaris, quia est magis decocta ac diutiori tempore elaborata à calore naturali vigenti in visceribus terræ, ac ideo tenuiorum partium existit : ejusdem sententiæ legitur in suis Commentariis fuisse *Petrum Andream Mathiolum*, & hujuscemodi erat secundum genus auripigmenti descriptum à *Dioscoride* simile sandarachæ ; Præterea addit utrunque pari modo comburi in testa nova super prunas ardentes ; quibus assensit *Galenus* loco præcitato, tum esse sandaracham urentis facultatis ceu arsenicum, cum etiam fieri tenuiorum partium ulti-
one, sed semper urit arsenicum ut ignis tam combustum, quam ulti-
onis expers : arsenici vero unum prodidit genus, præterquam locutus est *Galenus de Sandaracha* tanquam cognata ipsi arsenico : Idcirco *lib. 4. de Composit Medicament. secund. loc.* dixit ad scabras in palpebris affectiones conferre sandaracham, & quod à veteribus Græcis archenicum nostro ævo arsenicum appellatur, ac plerasque alias facultates ascripsit *Dioscorides* Sandarachæ, ut unusquisque apud eum legere poterit : Verum ex præhabitis satis constat duplex fuisse genus arsenici fossilis, unum videlicet est auripigmentum de quo instituimus agere pro picturis flavis aureisque : Alterum genus est Sandaracha, hæc à pictoribus non usitata est : his accedunt alia duo arsenica arte facta, & à recentioribus inventa : nam veteribus prorsus ignora fuerunt : & primum est Arsenicum album vulgare, quod crystallinum ob luciditatem cum albedine, dicitur, hoc fit igne per sublimationem auripigmenti cum sale communi : Alterum vero quod dicitur Risagallum est citrinum, & lucidum instar fere crystalli ; fit enim pariter per sublimationem ex arsenico crystallino, & auripigmento, ut moris est, sed jam exigit tempus ut redeamus ad institutum colorem auripigmenti, quod aureum referre videtur ; ita ut ipso scribi possint litteræ aureatæ, aut saltē miles³

miles absque auro, quod ut consequaris. Cape succum ex floribus croci recentibus expr. flu n, quippe ex filis aureis ipsius floris, aut deficientibus eis assumatur crocus ficcus, & cum totidem auripigmenti aurei coloris pulcherrimi molire opus est cum fellæ capræ, aut lucii piscis fluviatilis, hæc inde mixtum immittatur in ampullam vitream, quæ optime clausa sepeliatur, per aliquot dies sub fino, demum tollatur, & usui seruetur.

Alii detrahunt externam partem croceam ex cortice malorum auranciorum, ac eam modico sulphuris citrini lucidique molunt, & in ampulla vitrea recondunt, ipsamque stipatam locant humidiori loco decem dierum spatio, demum tollunt; exigenteque scribendi occasione calefaciunt prædictam compositionem pigmenti lutei, quo scribuntur litteræ pulcherrimi coloris lutei.

Aliud componitur ex auripigmento, aureo lucido, & folioso non terrestri opaco, cum æqua portione crysalli, hæc molita ad invicem miscentur cum albumine ovi, adeo ut scribi delineari, atque pingi possit.

Alioquin mole crysallum cum aqua gummata ita ut scribi possint litteræ quæ mox exiccatae confricentur aureo anulo, aut lamina aurea, & illico fient litteræ coloris aurei, aut coloris alterius metalli eveniet litteræ cum quo fuerint confricatae.

Aliter fit aqua à lembico, cum qua scribuntur litteræ aureæ.

Ex polline auripigmenti pinsita cum aqua Rosmarini stillati-
tia reiterata distillatione elicitur aqua idonea ad superscriptum munus.

Alter fit liquor aureus etsi absque auro fit, ad hoc tamen conducit, ut scribi possint litteræ aureæ, necnon aureari possunt ossa, ligna, ferrum, atque vitrum, & infra.

Capias ovum recens, & ab ejus vertice corticem frangas, ita ut ipsius frustulum eleves, & tollas, orificiumque facias, ac per eum evacues ovi ipsius albumen tantum, intra corticem vero omittas luteum ovi: mox hydrargiri partes duas admisce cum una parte salis ammoniaci, & in compagem consistentiamque reduces ea; deinceps eadem compositione locum albuminis evacuatum reimpleas, atque ipsam cum luteo ovi; jam intesta propria relictæ optime commisceas Virgula lignea, exinde teste
orificium

orificium obstrue cum ejusdem corticis frustulo, & cera, vel alio glutine, quemadmodum ex ovi albumine, & calce viva, & obliniatur orificium tegendo cum altero cortice ovi, ne aliud extranei ingredi possit, neque ex compositione quicquam egrediatur; tunc locetur in fimo æquino, ita ut fractura sita sit in superiori parte instar cacuminis, hinc totum co-operiatur fimo, quo omittatur viginti quinque dierum spatio, quibus elapsis tollatur à fimo & usui servetur: pulcherrimus enim erit aureus liquor; qui, si forte evenerit tempore densus, aqua gummata eum solvere præstabit.

Aliud sequitur pigmentum metallicum, quo effingi possunt litteræ aureæ absque auro. Cape Jovis uncias binas, & funde eum in Crucibulo, inde age amalgama cum uncia Mercurii, ut moris est, quod actum projicies super lapidem marmoreum, & mole cum altera uncia sulphuris vivi, & perfectum erit pigmentum; hoc inde solvitur cum albumine ovi, ubi erit occasio scribendi litteras, quæ aureæ, & pulcherrimæ apparebunt.

Verum enim præ omnibus pigmentis, quæ referant colorem aureum celeberrimum est, & in frequentiori usu, illud compositum arte summa exaltatum, quod vulgo appellatur Purpurina, & aurum musaicum, quo pingunt, atque scribunt colore aureo; nam aurum imitatur: si optima fuerit purpurina, hoc solo differt ab auro, quod non resistit injuriis cœli, nec diurna admodum est. Constat autem ex plumbi albi, quod vulgo dicitur stannum, argenique vivi paribus portionibus, salis rursus ammoniaci, & sulphuris paribus iterum inter se portionibus, & in primis funde stannum, cui adde hydrargyrum igni calefactum, & miscendo virgula fiat amalgama, quod inde mole cum sale, & sulphure, & omnia simul trita ponantur in boccia sublimatoria luto sapientiæ munita; omittatur tamen orificium apertum, & locatur furno sub dio ut exalet foetidus vapor ejus materia, subjiciaturque ignis carbonum quatuor horarum spatio, eo enim tempore sublimabit ad collum boccie purpurina coloris auri; tunc tollatur ignis ut frigescat boccia, demum frangatur, & extrahetur purpurina abjiciendo faeces in imo residentes, & usui servetur: ubi vero exiger occasio operandi eo: prepararetur sic cum digito, & mellè mole ipsam, inde

se pius lava cum aqua fontis, donec aqua egrediatur limpida, tandem solue. eam cum aqua gummata, quidam vero addunt modicum croci, ut præncrius, efringatur pigmentum aureum, sed de suppositis sat est; tunc me conferam ad explicationem aurei coloris sinceri, qui præscriptis proffus opponitur ut verum falso; Verus quippe color aureus, & sincerus ex auro fit; falsus autem dicitur alienæ rei commixtione adulteratus, & pro vero quadam similitudine substitutus; sed auri præparatio, ut eo scribi, & pingi possit, multiplex habetur, ut palam demonstrabitur.

Prima preparatio fit ubi eliminata scobs auri infundatur tri-duo in succo a foliis Juniperi expresso, eo enim temporis spatium solvetur aurum instar aquæ, quæ in colore, & substantia erit aurea, qua pingi, & scribi poterit sincero colore aureo; quod sequenti etiam æque succedit. Cape folia auri, eaq; cum sale communi optime mole super lapidem porphyritem, hinc sæpius aqua calida lavetur, donec penitus à sale exuatur, mox aqua frigida mundetur, ac tandem exiccetur, & usui seruetur, quæ tunc in ore solvitur cum aqua gummata, ut moris est. Alioquin etiam præparatur aurum pro scribendi usu.

In primis cum limpida aqua madefiat poculum vitreum planum, & latum, in quo multa extendantur auri folia, quæ digito sedulo mole, ac sensim continua, quandoque digitum aqua munde faciendo, ubi vero tenuissime molitum conspicias aurum, superfunde aquam, ut poculum fere impleatur, assiduo leviter molendo, mox quiescere permittatur, donec aurum subsideat fundo, tunc sensim effundatur aqua, neque aurum dispergatur; at excari omitteretur, inde clausum fervetur, ut à pu vere extrahatur, & ab omni sorde tueatur, cum ejus usu erit opus, dissolvitur aqua gummata.

Nec superioribus minus efficax erit sequens modus præparandi aurum in pollinem pro pingendi, deaurandi, scribendiq; usu effunde igitur mellis, aut sirupi de lixionibus, quantum sufficere videatur proportioni auri super lapidem porphyritem expositum soli, ut inculescat, tunc superponantur auri folia, quæ tenuissime molire requirit opus, cum in solo melle, aut sirupo, inde lavetur aqua calida, aut lixivio, quod satius erit, inde exiccetur.

cetur, & servetur usui. Idipsum eveniet aurum preparari, ubi ipsius folia molita sint mucilaginé tragacanthi gummi soluti aqua, in se laventur ut supra expositum fuit.

Soletq; preparari aurum, dum una ejus pars amalgametur cum quattuor partibus mercurii mole chimistarum quod amalgama optime lavetur, inde per cotium cum expressione cogitur transire mercurius, & servetur, nam eo amalgamari potest aliud aurum: quod reliquum est ab expressione cum auro amalgamatum, mole tum totidem sulphuris, & in crucibulo cooperato reconde, atque modico igni exponas, donec evaporet mercurius, & resideat aurum tenuissimum, quod lavatur, mox exiccatur, servatur pro usu scribendi.

His sequuntur argenteæ litteræ quæ scribi possunt argento sincero ad hoc munus parato, possunt etiam effingi absque argento ut in præsentiarum demonstrabitur.

Cape marchesitæ stamneæ quantum libet teratur, & lavetur ut munda sit exiccetur, & in polnem redacta servetur eveniente casu scribendi, solvatur aqua gummata, mox scribantur litteræ quæ postea quam fuerint exiccata, poliuntur dente lupi, aut buccina marina, vulgo dicitur porcellata, hæc sunt instrumenta ab aurariis usitata ad expolienda eorum opera aureata, aut argento ornata.

Sequitur alia compositio, qua effingi possunt litteræ argenteæ; fiat amalgama ex æqua portione stamni, & argenti vivi, juxta ritum auri fabrorum, quod tenuissime molire oportet, & aqua gummata solvere instar pigmenti, quo si scriptæ fuerint litteræ apparebunt argenteæ.

Præterea potest preparari argentum eisdem modis, quibus paratur aurum, quo scribi possint litteræ argenteæ sincera, & non adulterata fiat amalgama: ex foliis argenti cum hidrargiro mundo inde molire expedit lapide porphirite, acetoq; acerrimo lavare demum exiccare, ubi vero exigat opus dissolvitur cum aqua gummata. Reliquum est ostendere quomodo super lumnas, vataq; aut aliud opus argenti, scribi possint litteræ nigra, & indelebiles, ut sequitur videlicet.

Cape plumbum ustum, & tritum, quod incorporetur cum

modico sulphuris, & aceto, quantum sufficiat componi pigmentum, quo scribantur litteræ super vasa argentea, quæ exiccari omittantur inde igni parum calefiant, & sic perficientur. Verum enim ut plurimum consuetum est scribi litteras in ferro, quemadmodum in armis, gladiis, scutis, lorica, Galea, & hujuscemodi aliis, quamobrem plane demonstrabitur modus, per quem facilis scribendi literas aureas in prædictis. Infundatur igitur per diem naturalem in aceto marchesita aurea in pollinem redacta, hinc committatur igni vase figulino Vitreato, & ferveat per diem alterum superaddendo aliud acetum, ubi per desiccationem deficiat, tandem deponatur ab igne, & alibi reponatur, ut per se reliquum desiccari possit, tunc alembico Vitreo immittatur, & leni igne distilletur liquor, quo scribantur litteræ in quovis instrumento ferreo, & illico apparebunt nigra nihilominus exiccari permittantur, postmodum panno lineo si perfricentur litteræ evenient aureæ.

Liquor alter instar aquæ fortis usitatus est ad erosionem ferri, ita ut in eo appareant litteræ, vel aliud insigne lineamentum quod designetur. Cape salis ammoniaci & sublimati, Viridis æris ana quantumlibet, gallarum parum, & omnia solvantur in aceto acerrimo, & usui servertur: Ubi vero accesserit occasio scribendi in ferro, requirit opus, ut muniatur ferrum sequenti pasta: Cape Cera novæ, Colophonix, rasæ pini, & terebentinae singulorum parvam portionem, hæc omnia igni liquefiant ad invicem, & optime mixta, crasse super inducatur ferro; cum vero frigefacta fuerit instar pastæ, in qua delineare, aut scribere poteris cum calamo, aut stilo ferreo acuto, ut pastam dividat, & penetret ad ferrum, inde vacuum lineatum vel scriptum impleatur liquore supra-servato, & ita omittatur. duodecim horarum spatio, quo tempore corrodetur ferrum, & remanebit vestigium litterarum vel alterius lineamenti facti; quod si quis aureare cupiet in primis opus madefacere ferrum sequenti aqua cujus munus est, quod cogit amalgama aureum adherere ferro, & ita fit.

Cape Viridis æris, tartari calcinati, & salis communis singulorum portio equalis, quæ omnia solvantur in aqua communi, inde hæc madefit ferrum, & linitur amalgamate, & postmodum

modum leni calore evaporatur argentum vivum, & remanet aurum super ferrum, quod permanet aureatum.

Qui vero vice amalgamatis utuntur foliis auri sinceris absq; hydrargyro hoc agere nequeunt, nisi prius lineant ferrum, aut marmorem atramento vulgo Sisa appellato, quod autem constat bolo armeno tenuissime molito cum oleo nucum, ut moris est, aut aqua decoctionis atramenti Sutorii rubificati ut Colcotar.

CAP. XXII.

Modus conficiendi Pigmentum albissimum, quo scribuntur literæ albæ in pagina alba.

SEquitur pigmentum per quam albissimum quod, etsi atramenti scriptorii aut alterius cujusvis coloris, vicem gerit; attamen à quocunque eorum prorsus diversum est in colore, præsertim à vulgari, illud enim nigrore inficit chartam albam, quemadmodum, & alia atro colore juxta eorum facultatem, hoc autem albedine inficit chartam albam, quemadmodum, & alia atro colore juxta eorum facultatem, hoc autem albedine inficit; imo superat eam adeo, ut si hoc albissimo pigmento scribantur litteræ in charta quamvis albissima, optime discernuntur, & legi possunt: Idcirco albus color è directo opponitur atro qualicunque colori, quemadmodum, & candidus distat à nigro, nihilominus sub nomine albi intelligitur candidus, quemadmodum, & niveus, atque lacteus, quanquam inter se aliquo modo differant, albus enim indicat livorem, palloremve qualis est in caruiss; candidus vero est cum splendore, pro ut candida testis, & ovorum cortices præparati, nec non gypsum, lacteus atque color conspicitur in parvis buccinis albis, sicut, & in calce niveus: scripsit de coloribus pigmentorum, *Plin. lib. 35. cap. 2.*

ubi

ubi afferuit parethonium, & melinum pigmenta esse candida, quæ nobis deficiunt, inde accedens ipse ad expositionem cessavit, ait eandem esse tertium colorem. Præterea duplicis generis contulit eam, unam enim naturalem prodidit, quæ tunc temporis è plumbi metallis effodiebatur, alteram vero fictitiam esse meminit ex plumbo corrupto vapore aceti, ut docuit *Vitruvius, lib. 7. de Architectura, cap. 12. de Cerussa, &c.* & ante ipsum *Dioscorides, lib. de Medic. mater.* & alii innumeri scripserunt modum conficiendi cerussam. Verum expedit, ut horum aliquod afferam exemplum, quo parari possit pigmentum adeo candidissimum, ut facile consequamur quod supra pollicitum fuit, hinc enim hujuscemodi alia commode assequi possunt. Assumuntur igitur, cortices ovorum recentium, & optime laventur tenuissime molendo super lapidem porphiritem, quod sæpe fiat reiterando cum aqua communi munda, & limpida, tandem quiescere, ac residere permittantur, quibus actis effundatur aqua, residuumque soli exiccetur, fiet enim pulvis albilissimus, cui par non reperitur: usus autem ejus est, ut solvatur cum infra scripto liquore; viz.

Cape gummx ammoniaci quantum sufficiat ad opus, munde-
tur à lignis, calculis, & ab omni sorde lavetur, mox infundatur per noctem in aceto stillatitio, & tepido, ut dissolvatur gummata, quæ inde coletur, & cum ista colatura, quæ albilissima erit; solvatur supra-scriptus pulvis paratus ex corticibus ovorum, & ita perfectum erit pigmentum albilissimum. Præterea silentio hoc ferre nequeo, cum scitu dignum mihi videatur, nempe quod ex calce corticum ovorum pinxita aqua gummata, & albimine ovi formantur vasa; Imagines, & alia perpulchra, quæ soli exiccantur, ac instar lapidis indurescunt, & alia ex his constructui possunt, quemadmodum ex ligno multa fabricantur, quæ tamen industriæ hominum relinquo.

CAP. XXIII.

Quomodo pagina uno ictu pingi, ac diversis coloribus, variisque Figuris impleri possit.

DUm autem de diversis coloribus discuro, in mentem revoco quandoque joco pinxisse chartas integras diversis coloribus, atque figuris uno ictu tantum, quæ vage, ac ita jucundæ apparebant, ut stupor cunctis, & admiratio summa esset. Quamobrem omnibus, ut satisfaciam, modum tam cito, ac variæ pingendi eas notifico, hæc est potissima chartarum figuratio, varis coloribus ornata, quod ut consequatur opus, præparentur paginæ aqua aluminosa; facilius enim satiusque coloribus inficiuntur; quamobrem madefiant cum spongia immersa in aquam aluminatam alumine rochæ, inde exiccari omittantur, tunc paratæ erunt suscipere omnes colores, ut sequitur infra.

Cape varios colores singulos tamen per se, ac tenuissime molitos, eosque obrue in catinum magnum, & amplum aqua communi plenum, & unum post alterum colorem infundes æquali portione; hii vero omnes decident fundum, tunc super asperge fellam vituli, cum tantillo saponis soluti in aquam, & illico conspicias in aquam singulos elevari colores, qui distincti natate apparebunt; tunc paginas extendes super ipsam aquam diversis coloribus imbutam, ut madefiant, mox statim ab aqua extolles eas, & deponantur, ut exiccantur: nam diversis coloribus, & figuris infectæ, pictæque remanebunt.

CAP. XXIV.

Elegans Industria ad pingendas, variis coloribus pilas vitreas Sphericas, quamvis amplas cum ore angusto, quibus manus impelli neque penicilla pigmentis illita ubique duci nequeant.

CONSTRUATUR à vitreariis pila vitrea orbicularis cujuslibet magnitudinis cum orificio fistulari in summitate, quod transversali digito superemineat pilam, sitque oris angusti, ut vix peniculum ingredi possit; quod admirationis causa est, quomodo tot diversi colores singuli distinctique per universam pilam induci possint, ubi manus cum penicillo ubique eos ducere nequeat: nihilo minus admirari desinet unusquisque cum noverit hoc per pulchrum opus, quod sequenti modo optime succedit: Injiciatur itaque in prædictam pilam vitream modicum olei ex nucibus, mox eam circumvolvendo undique ducatur oleum, ut tota intus lineatur pila, & quod supererit olei, evacuetur; inde intromittatur penicillum illitum quovis colore aqua solutum, & digito medio alterius manus percutiatur ita, ut ex illo motu tremulo decidat à penicillo pigmentum diversis in locis, quo aspersa pila vitrea efficiantur in ea lineamenta pleraque puncta, hinc aliud introducatur penicillum in eandem pilam pigmento alterius coloris illitum, detracto tamen primo, ac digito percutiatur modo supra-dicto, quo sic proseguendo, multis aliis diversisque coloribus distinctis infici potest. Verum ut umbræ, figuræ, lineæ, & puncti, ac quæcunque alia ex diversis coloribus acta sint in phiala vitrea sit bilantur, & in longum perdurent, super ea recenter facta in phiala, pilave dicas, introducatur gypsum tenuissime tritum, & circumqua-

que

que vertatur, ut ubique adhæreat, & firmet ea picta, & colorata; reliquum pulveris si quid superfuerit effundatur inferius voluendo, pilæ orificium, & ita perfectum evadet opus.

CAP. XXV.

Alterque modus est, quo unico colore cælestino intus pinguntur pilæ vitreæ sphericæ, quibus montes cæli colore sereni apparent.

Capiatur pila vitrea ad hoc munus parata, quæ non obli-
niatur oleo, neque alio liquore, at penicillum manu tan-
tum intromittatur pigmento coloris cælestini illitum; tunc di-
gito medio alterius manus rursus flexo, & à pollice digito de-
tento, ac inde adversus penicillum aliquo impetu relaxato per-
cutiatur eum ita, ut diversis formis decidat ab eo fluidum pig-
mentum, & undiquaque aspergat ambitum pilæ internum, mox
statim introducatur gypsum tenuissime molitum, & circumqua-
que vertatur, hoc enim adhæret, stabilemque colorem facit,
pigmentum autem coloris cælestini paratur ex azurro transma-
rino, aut azurro Alemanicæ, aut smaltino Venetiis facto, aut ex
prædictis aliis, quod magis aridet, dissolvaturque aqua gummata,
& usui habeatur ad perficiendum superscriptum opus.

CAP. XXVI.

*Vernix qua effinguntur Coria aurata; in-
ficit enim colore aureo folia argenti,
& stamni super inducta pellibus cori-
isve pulcherrimum inventum.*

UT perficiam pigmentorum descriptionem, & opus totum absolvam, memini super esse usum coriorum quibus versicoloribus pictis, & auratis magno apparatu vestiuntur parietes. *Ædium* interiores: verum hujuscemodi coria aurata decore pulchro vi. u. summoque splendore muris parietibusve applicant opibus abundantes atque lascivi, quorum usus equidem fastum indicat: quemadmodum, & tapeta præsertim sericea, auroq; intexta, ut *Virgilius lib. 7.*

Instratos ostro alipedes pictisque tapetis:

Similiter *Plantus*, neque *Alexandrina* beluata consuetaque tapetia: Sic arbitror cætera aulea attalica picta versicolori textura, beluarumque spectabilia; ne opus igitur deficiat gratia huic materia præcipua; exponetur modus parandi hujuscemodi pigmentum vernicis quo pinguntur coria aureo colore.

Cape oleum lini ad pondus librarum trium, vernicis vulgo appellatur sandaracha arabum, picis brutiæ singularum libra una, croci uncia dimidium; si autem loco croci admisceatur liliorum semen, quod in mediis floribus est, melius erit: coquantur hæc omnia simul mixta in olla vitreata, aut aheno instar pigmenti, animadvertendo, ne aduratur, ac satius erit in hoc pigmentum immergere gallinæ pennam, ac ipsam illico extrahere, quæ si usta videbitur, signum erit ejus cocturæ, quamobrem vas deponatur ab igne, & in ipsum passim injiciatur aloes epatici electi, & in pollinem redacti libra una, assidue commiscendo ruidicula, tunc iterum exponatur igni, ut optime coquatur, quod

quod si vi ignis occurrat in bullas extolli fervere, cum requiratur temperatus ignis, ne id ipsum effluat pigmentum, deponatur ab igne donec sedetur fluctus, mitescatque fervor, & materia decidat, quibus actis rursus igni placido exponatur, semper miscendo donec ad unguem incorporetur, & percoquatur; demum profus auferatur ab igne, & ubi aliquantisper quieverit, panno lineo, aut cannabino sedulo coletur, & usui coriorum servatur, donec opus erit aureandi ea, quæ in primis parantur, ut mos est, quippe eis ovi candido, vel aqua gummata argenti, aut stamni folia applicentur, ut æque adhereant, & poliantur, quibus pigmentum calidum superfunditur, inde soli exponuntur, & siccata tandem expolitaque eveniunt visu jucunda; gratia aloes, & croci, aut semine liliorum, ex quibus constat prædicta vernix coriaria, eorum enim facultas est inducere colorem aureum, cum munus hoc non existat in vernice liquida vulgari, quæ componitur ex sandaracha Arabum, hæc est gummi Juniperi officinis recepta voce, vernix dicitur arida, ex hac igitur, & oleo lini fit vernix liquida atra, quæ tantum præstat ad tabulas depictas illustrandas, atque imagines, cum etiam ferro nitorem inducat, & à rubigne ipsum tueatur, effi utraq; vernix liquida fiat oleo lini, quandoque etiam oleo nucum utuntur vice oleo lini, utrunque luteum equidem videtur nullum tamen eorum aureum colorem inducere posset; pro ut si adjiciantur aloes, & crocus. Verum utraq; vernix succurrit ambustis, medeturque hæmorrhoidarum tumoribus, ac earum dolores demulcet, contusiones resolvit, & vulnera sanat, dum calida applicetur quotidie cum linteolis; ac si per os assumatur singulo mane ad pondus unius uncie sanat hydropicos, & febrem quartanam expellit, pleraque alia præstare agnoscemus hoc pigmentum compositumve vernicis liquidæ cujuscunque generis, si æque ipsius simplicia ingredientia disquiramus, & puta sandarachæ Arabum facultates, nec non dotes olei è semine lini.

Sandaracha Arabum igitur est lachrima emanans à Junipero, & in gummi concrevit, quod dum recens est album lucidum, atque transparens, cum veterascit, autem ad rufum colorem inclinat, vulgo appellatur vernix scriptorum, ab effectu, in

usum enim habent eam scriptores spargere super chartam, ne
 diffluat atramentum scriptorium, nam ipsa prout sicca, & te-
 nuis absorbet humorem atramenti scriptorii, & sistit eum:
 Præterea in medicina usum habet, adeo quod adversus multas
 egritudines auxilium præstat, calida, & sicca est in primo ordi-
 ne. Idcirco suffitu sistit catharrum à capite defluens, recte *Se-
 rapione*, si intus per os assumatur: quascunque humiditates cru-
 das phlegmaticasque stomachi, in testino: umque compescit, ene-
 catque cujuscunque generis vermes, mensium fluxus, & hæ-
 morrhoidas sistit, tam si intus, quam extra administretur, spu-
 tum sanguinis cohibet, dum potu assumatur, corroborat ner-
 vos à frigidis humoribus lesos, exsiccando: sinosa ulcera, &
 fistulas inspersa desiccatur, ac carne replet: Si fumus vernicis as-
 persæ super prunas recipiatur in funibulo usque ad dentem af-
 fectum, sedat ejus dolorem, si vero vernix arida, & in tenuissi-
 mum pollinem redacta albumine ovi subjiciatur, hinc liniatur:
 frons, cohibet sanguinis fluxum à naribus, & cum oleo rosato
 permixta, inde lineanturani ragadiæ, & rimæ consolida-
 bit eas, idemque præstat pedum, & manuum fissuris à frigo-
 re ortis.

Oleum vero è semine lini expressum, est proximum oleo
 chamæmelino, & multiplicem usum habet, quibusdam est vice
 olei communis, & pro lucernis, diu enim resistit igni, & per-
 durat. Præterea usu venit pictoribus, murariis, sculptoribus,
 staturariisque, lignariis, ferrariis, aliisque artificibus expetitur:
 Verum atque medico usui conducit, nam adversus convulsio-
 nem præstantissimum est, quoscunque alios dolores illitum so-
 pirit, duricies omnes emollit, nervorum tensiones contractio-
 nesque laxat, matricis, & ani affectibus summopete confert,
 solumque hoc oleum cum aqua rosa. Aut nimphæ prodest ambu-
 stis, & cauterii escaram tollit, & potu assumptum pleuriti-
 cis atque colicis auxiliatur, verum recens sit oportet; nam ran-
 cidam nauseam excitat, & plusquam conveniat calefacit: Qua-
 tenus oleum nucum non minus administratur oleo lini pro lu-
 cernis minoris dispendii gratia, hoc etiam satis resistit ne tam-
 cito absumatur igne: Præterea idem usitatum est à Pictori-
 bus, lignariis, & fabris, asserunt ipsi hoc excellere oleo lini in

illustrandis picturis, eas enim satius tuetur, coloresque picturarum vividiores efficit. Hoc autem oleum quomodo fiat recensuit *Galenus, lib. 7. de Simplicium Medicamentorum Facultatibus*, ubi discurrens de nuce ait, fructum esse oleosum tenueque. Idcirco duplicem modum nobis scriptum reliquit eliciendi oleum ab ipso fructu nucis, & primus modus est, ubi ipse dixit ex eo fructu inveterato exprimere licet oleum, hic est vulgaris modus, quo eliciuntur olea ab omnibus fructibus: Alter vero modus perficitur distillatione, quam apertissime exposuit eodem in loco *Galenus* his sequentibus verbis: Tunc sane admodum fit per hanc evaporatorium: etenim ista satis patent; missa faciamus, ut properemus ad facultates ipsius olei, quas constituit ipse *Galenus* loco supracitato dicens. Itaque quidam eo gangranas, & carbunculos, & egilopas, hæc sunt fistulæ lachrymales, sanant: ac non nulli ad neurotrota hæc sunt neruorum vuluera, utuntur, his assensit *Joannes Mesues*, verum etiam addit oleum ex nucibus regiis flatus crassos dissipat, Idcirco probatum in dolore colico à flatibus, nam receptem per clistere oleum nucum cum vino potenti, aut sumptum per os, potenter flatus discutit, & dolorem tensivum sanat. Verum etiam recentiores hujus temporis Medici experientiam habent, quod oleum nucum haustum ad pondus quatuor unciarum resolvit dolores colicos, atque renales, illitumque tumores discutit puncturas neruorum, & atritum, & scabiem sanat, ac eo satius agit mixtum cum calce lota, & docuit *Galenus, lib. 6. Meth. Med. de Punctura Nervi*: Ambo enim hæc sine motu siccant, & digerunt.

De Aloe, & croco ne verbum dicam, tam enim abunde, ac studiose dissertum fuit à scriptoribus clarissimis cujuscumque; sectæ, ac ætatis, ut ea repetere necesse non habeam: Verum si quis scire cupiat eorum dotes, consulat *Dioscoridi, Galeno, Mesue*, & aliis, qui diffuse ipsas tradiderunt: Quamobrem ne tam diu in his immorer, cum ad sextam descriptionem jam properare coactus sim, tantummodo redeam ad vernicem aridam, sed paucis me expediam, nollem tamen in calamo retineri aliud pulcherrimum opus quod exequitur eadem vernice arida scriptorum, cujus uncia infunditur per diem naturalem in unciis

uncias quinque aquæ vitæ optimæ, & persistet aqua limpida; & quodammodo glutinosa infecta ex ipsa vernice: idcirco idonea ad illustrandas omnes figuras per quam tenuissimas, siue sint in tabulis, aut in charta, aut foliis, aut quibuscunque aliis; quippe super eas penicillo ducitur ipsa vernicis aqua, & illico virtute propria facile exiccatur, quod pulchrum est, ac satis operi congruit. Id ipsum præstat succus Cyrenæicus condensatus, qui vulgo dicitur Benzoi, alioquin Belzuinum, si vice vernicis tritum infundatur in aquam vitæ eodem tempore, ac modo ut supra, evadet enim odorifera aqua glutinosa, & lucida, pulchra, & idonea, in frequenti usu ad illustrandas quasunque figuras in charta, aut sericeis, prout superior agit, quanquam à quibusdam magis approbetur aqua infecta vernice arida scriptorum ex qua deductum est nomen, ac ea absolutus est terminus, & finis impositus *Quinta Descriptio*.

Sexta

Sexta Descriptio,

DE

OLEO VITRIOLI,

Nec non de ipsius quinta Essentia.

CAP. I.

De Ignavia quorundam Recentiore.

Absolutis atramentis & aliis pertinentibus, hoc libro complexis, tempestivum jam esse memineram aggredi opus *Sextæ Descriptionis*; cujus præcipua basis sita est in distillatione aquæ, & olei à Vitriolo ac ipsius salis segregatione; Dum autem suscepti oneris curam exequi vellem, sæpius mente agitavi, hæc præ aliis medicamentis defuevissent recentiorum, insciorumque quosdam hujus Regionis ac ætatis: quanquam eadem medicamenta veteribus innotuerint, immo ipsis consuetissima, & alibi etiam nostro ævo familiaria sunt, ac in frequentissimo usu habitæ; nihilominus hic hujuscemodi medicamentorum usum plerunque latere cum ipsis, non modo Pharmacopeos, verum atque medicos imperitos quosdam agnovi:

agnovi: quamvis de pharmacopeis parum referat, cum non sit hoc eorum munus, præterquam operari medici jussum, nil enim aliud percipiant pharmacopei quam coquantur & hisce incorporaretur secundum artem, seu quocunque modo præcipiatur à medicis: nam instituerunt medici operationem Pharmacopeis, ceu indignam Medici Majestate, cujus est præscribere & non operari, cum etiam necessitas medicis incumbat visere ægrotantes eisque curam præstare, quibus occupatissimi excusantur ab aliis laboribus; quapropter reliquerunt operationem pharmacopeis, à quibus factoribus, & venditoribus publica habentur pharmacopolia, ordine tamen medici distribuenda: Et si ex pharmacopeis reperiuntur quidam adeo audaces & sordidi, qui avaritia impulsus multa medicamenta temere & inconsulto citra medicum dispensant, ac sæpissime quid pro quo usurpant, cum etiam quod, quantum, quibus, & quando exhiberi oporteat satis ignorent, hinc fel pro melle sæpissime propinant: quamobrem satius esset ut speciales, pharmacopeive appellerentur omnes parerent medicis tanquam suis ducibus, ut mos semper fuit, idemque persuadet ratio: nec putent pharmacopolæ se medicis anteferri impudenter enim vanam sibi compararent auctoritatem, nimiumque sibi tribuerent, quæ in eis non sunt: hujuscemodi homines arrogantes appellavit *Aristoteles in Ethicis*: Ubi præclara & ea quæ non insunt, & majora quam in se sibi fingunt: idcirco *Galenus lib. 1. de diebus Decretoriis, cap. 11.* ex mente *Hippocratis*, appellavit Naturæ ministrum re vera Medicum non pharmacopolam quendam ex trivio, tantum enim hic à justa naturæ ministri appellatione abest, ut etiam maxime contrarium nomen ipsi magis conveniat, inimico videlicet naturæ, & ægrotantium hosti jure appellato: ex his à *Galeno* expressis consequitur convinci speciales servire Medicis, eisque obsequi, rursus enim *Galenus lib. 6. Epidemiarum*, ætèrnis inquit, Servitores ipsius Medici sunt Herbarii, Confectarii, Emplastratores, Speciales, Barberii, &c. Vis itaque specialium Pharmacopeorumque, atque eorum fortunæ conditio abjecta cogit ipsos servare medicorum mandata, non enim decet eos extra Medicorum institutum iter deflectere; sic juris constitutio subjicitur, alioquin multa

comittent

conmittent errata, quæ in scelera atque verti possent maximo ægrotantium detrimento: quamvis hanc habeant consuetudinem, non omnes, sed flagitiosi tantum, & iniqui summa arrogantia cum avaritia ducti, quemadmodum attestatur *Lucretius*, Poeta antiquissimus, *lib. 3. de rerum natura*, ita dicens denique avarities & honorum cæca cupido, quæ miseros homines cogunt transcendere fines juris: & interdum socios scelerum atque ministros noctes atque dies niti prestante labore ad summas emergere opes: at de his fufius tractavit, *Joannes Antonius, Liddetus in Dialogo, de imposturis specialium pharmacopolarum*, quæ omnia Omnipotens Deus immensa pietate avertat: hujusmodi vero pharmacopei sunt spurii nugivenduli, qui sæpe ridicula pleraque circumforaneorum more in admirationem inferiorum ostendunt; artis opera vera & propria omittendo, ita ut suam artem temere profiteantur: quamobrem ab his tanquam hostibus avidis & iniquis mercenariis, qui spem in lucro & pompa collocant distent gentes, atque discedant: hæc ideo de impostoribus pharmacopeis dixisse velim non de candidis bonis & diligentibus pharmacopolis, quos Deus custodiat: Præterea vero omnia quæ ad pharmaciam spectant æquum est noscere medicos, ut pharmacopolis præcipere sciant, si suo honori ac ægrotantium salutem consultum velint: medicamenta autem atque eorum præparaciones negligunt quidam nescientes quid utilitatis, quinimo pauca respicientes verbis potius inanibus & cavillatoriiis abundant quam medicamentis, ita quod partem medicinæ utiliozem omittunt, de quo mirum fertur, quare silentio præterire non est eos, qui umbram potius & corticem præhenderunt quam essentiam & fructum verum: hujuscemodi lapsum contingere ejus quoque tempore conqueritur *Galenus*, veluti scripsit, *lib. 4. de Anatom. administrationibus, cap. 1.* Illicivæ invisere solent ægrotantes juxta aulicam, non medicam professionem, mos equidem fallax & phantasticus, nam tali apparentia gentes seducunt & in mortem adducunt sua sopherica medicina, cum veram ementiantur: veruntamen, fat eis videtur vulpina cauda sui blandi sermonis præ stupore sese insignire hoc seculo sed in alio apud Inferos degent: nihilominus veteri suæ pelli immori man-

lunt quam prudentis serpentis imitatione nova assumpta senectam deponere : O Bone Deus ! quot isti immolant *Plutoni*, suis enim adulationibus ægotantes decipiunt ; ut nummorum majorem copiam emungant, donec eorum crumenam évacuent præsidii tamen simulatione & inani ostentatione potius quam effectu, ignorationem suam tegunt, quamobrem ægotantes magis perturbant & in gravius discrimen adducunt, ac sæpe eos cum morbo de medio tollunt : de hujuscemodi farinæ medicis conquestus est, *Galenus, lib. 1. Methodi Medendi, cap. 1.* Ubi ait non optimum medicum sed familiarem & adulatorem in majori prætio haberi, qui inltar mancipii morem gerit præcepto ægotantis, Idem insinuat ipse, *Galenus in lib. Hippocratis de ratione vict. aut. Comment primo* : rursus *primæ Method.* Ut supra vulgus non discernit meliorem medicorum à viliori sed qui ipsis maxime adulantur : hinc evenit ut cujuslibet generis homines ac mulierculæ in Medicinæ artis opera insiliant, histrionum & circulatorum more : quapropter idipsum agere attestatus est *Galenus* Sutores atque tinctores, fabrosque &c. qui citra rationem omnique experimento soluti sed adulatione tantum omnia promittunt : nescientes quantum detestatus sit adulationem ceu perniciosam Divinus ille *Plato in Phædro*, ipsamque vocitavit bestiam humano generi pestilentem, quam Grammatici appellarunt vitium Canum, nam corporis gesticatione & caudæ motu nobis blandiuntur Canes, quod inde tractum ad homines quoque in consuetudine venit apud blaterones qui Medicæ arti sophisticis sermonibus non operibus student : cum tamen medici opus non in sermone sed in cura positum sit, quamobrem hos velim apprehendere quod nobis scriptum reliquit, *Cornelium Celsus in proamio, lib. de re medica.* Ubi animadvertit non eloquentia morbos sed remediis curari : quod antea prodidit, *Hippocrates, lib. de Medicis* ; querit enim æger non ornatum sed auxilium : & *lib. de decenti Ornatu* ; ait medicum opere esse oportet non sermone : præterea *Galenus* monuit nos experientia operam navare atque rationi tanquam altero pede nixos, ne in tam preclara medicinæ professione claudicemus : nihilominus ex stolidi hujuscemodi medicorum turba pauci exacte sequuntur vestigia *Galen* & si temere

remere simulant ipsius *Galen*i animam tenere, attamen detegitur eorum fallacia, ubi citra *Galen*i doctrinam, immo absque judicio latrant ac citra experientiam garrulant de medicamentis: O quam magna fatuitas ubi nequaquam audent adhibere medicamentum quod eis non videatur scriptum à *Galeno*, quanquam satis aperte fuerit scriptum ab ipso, verum enim stolidi non eum forte legerint, aut oculis carnis seu corporis vix tantum percurrerint ut proverbialiter dici consuetum est, nulla habita animadversione sensus nec mentis *Galen*i & vix literæ, nil mirum itaque si non æque perceperint ejus doctrinam; reprobant enim ipsi & abhorrent ea quæ *Galenus* maxime probavit & in usum habuit, & ideo immemores insciique se gerunt disciplinæ *Hippocratis* & *Galen*i: verum de his plurimum conquestus est *Galenus*, lib. de *Tberiaca ad Pisonem*, cap. 3. Ait enim qui pueriliter decreto *Asclepiadis* addictus est studio ambitionis ut dixi aspicere dissimulat: omniaque potius figmentis probabilibus conatur invenire, quam propriam cujusque medicamenti facultatem vere confiteri, at si eis accidat quandoque novis uti medicamentis quæ nunquam fuerint à *Galeno* recensita, immo ipsi penitus ignota, ignorant tamen rudes rationem, quæ ceu imperiti administrant ea & ad instar ovium insequuntur viam vulgarem & magis tritam, & ad voluptatem aliorum se gerunt more Populi.

CAP. II.

Predictorum exempla.

MEmini namque medicum & philosophum quendam professorem ex cohorte medicorum urbis olim me invisisse puerum nobilem angina correptum cujus curam susceperam, ego jam quoque decreveram ætis servatisque universalibus applicari circa guttur ipsius ægrotantis emplastrum ex *Cassie* *Aegiptiæ* medulla admixta oleo amigdalorum dulcium, quod tantopere approbatur ad demulcendum leniendumque dolo-

rem & inflammationem sedandam: Ille autem medicus intelligentiæ & consilii inops ad ægotantem clam me animoque inverecundo suavitatis nugis familiares amovere emplastrum cassiæ & abicere illud, asserendo frigidam repercussivamque existere cassiam ita quod intus repellere potuisset anginam, & obstringendo fauces intercludere spiritum ægotumque suffocare, ex quibus deterriti Parentes cunctique familiares illico proiecierunt emplastrum: at paulo post reversus ego ad ægotantem, quem animadverti nudum habere guttur emplastroque destitutum, tunc anxius hujus eventus inopinati causam cum scire cuperem, penitus enim ordinationi à me jam constitutæ resistebat, mihi insinuarunt familiares, talem fuisse intentionem cujusdam medici propinquæ domus, quem coram me vocare exoravi eos, exindeque accessit ipse animo iniquo ut si insectari me vellet, quæ sane conditio feræ potius est quam hominis, cui tamem quanta cum humanitate poteram sermonem contuli de cassiæ Ægyptiæ facultatibus, ipse autem medicus odiose repetit potius opinionem populi, quam veritate, neque ulla peritiâ ductus asseruit audisse nempe cassiam siliquam esse frigidam, quia refrigerat idcirco cons. quenter repellit: ex quibus incaute prolatis novi hunc medicum adhærere populi vocibus maluisse nec didicisse articulum: rursus autem ei dixi, quorsum hæc tam inconsiderata, ne graviore verbo utar, si propugnans tua opinione ei rationem suggerere teneris, ut docuit *Galenus lib. 3. de Atra-Bile, cap. 8.* ubi redarguit *Erastistratum*, quia non addiderit rationem suæ sententiæ: at si tibi deficiat ratio afferas celebrem aliquam auctoritatem aut experientiam, hæc supplere possent, nam ipsis omnia probantur, ullam vero prædictarum probabilem afferre nequis cum nulla adsit: cur igitur perstas in tua inani opinione, nollem te loqui de iis tam inscite, præterea invidiam relinquere te horror humanitateque judicare quod de salute & vita hujus nobilis pueri agitur: verum ne contentiose tecum rem agere velle videar tibi parumper, condono cassiam refrigerare posse inflammationesque sedare non tamen frigidam esse neque repercussivam, ut ullo modo intus repellere nequaquam possit materiam inflammationis assentitur: idcirco operæ-premium duco distinguere quod est

actu, ab eo quod est in potentia, alterum quod est per se, & quod est ex accidente auctore Galeno, *lib. 1. de simplic. medic. facultat. cap. 9.* Idipsium habetur *lib. 11. Methodi Medendi:* id circo multa medicamenta calida sunt qualitate, quæ tamen proprietatem habent à Cælo quippe evacuandi humores feruentes, quibus eductis remanet corpus réfrigeratum, quod ex accidente evenire dicitur, quemadmodum prodidit, *Galenus, lib. 3. de Temperamentis,* nec non libro quos purgare conveniat: sic igitur ex accidente refrigerat cassia nam quoquo modo sumpta educit humores biliosos, qui ferventissimi sunt, quamobrem inflammationes ab ipsis humoribus concitatas consequenter tollit quamvis qualitate calida & humida sit cassia uti palam est omnibus qui cassiæ temperamentum ponderare velint, quod à sapore dulcissimus cassiæ deprehenditur nam omne dulce calidum est, ut est legere in *Galenum, lib. 4. de simplicium medicamentorum facultatibus,* idem repetit libro nono asserens omnem succum provenire dulcem à temperato calore: rursus *lib. 5. de Simp. Med. Facult.* ait dulce concoquit, laxat & rarefacit: at si tibi non sufficient rationes depromptæ à testimonio *Galeni* consule Arabes & Actuarium ex posterioribus Græcis licet primi fuerint Arabes qui in usum posuerunt cassiam solutivam & pre cæteris, *Joannes Mesue, lib. 2. de medicamentis Simplic. Purgantibus, cap. 6.* Ubi scripsit medullam cassiæ fistulæ, siliquæve; Agyptiæ dicere malis esse dulcenti nigram solutivam & humidam primo ordine, in calore autem parum medium temperatumque excedit, lenit & alvum clementer subducit bilem & pituitam à Ventriculo, educit febribus inde ortis, confert sitim phlegmonasque sedat & resolvit: Præterea *Avicennas, lib. 2. Tract. 2. cap. 193.* de cassiæ solutiva inquit est resolutiva, lenitiva confert apostematibus calidis in visceribus & linitur super apostematata dura liniunturque ex ea junctura dolorosa è podagra: ita quod cassia tam intus hausta quam extra adnota, & illita lenit & resolvit, acredinem tollit & inflammationes, delet resolvendo tamen & non repellendo, ut tu somniabas; repellunt enim, & astringunt, cogunt & densant quæ frigida sunt qualitate, teste *Galeno, lib. 9. de Simp. Med. Facult.* Idipsium jam scripserat, *lib. 5. ejusdem facultatis;*

tis: idem quoque legitur, *lib. 14. Methodi Medendi*; Præterea, *lib. 6. de Composit. Medic. secund. loc.* Necnon Tertio libro dixerat repellere tum austera tum acerba: oppositum autemprehenditur e venire ex cassia: ea enim est dulcis mollis temperate calida & humida, cujus facultas est concoquere, lenire ac resolvere: rursus vero si quæ diximus parvi-facis, nam tibi videamur excurrere opinionis tuæ insanæ limites, quam tantum infregi ac in nihilum redegi, nihilominus animum forsitan habes inflexum adhærere experientiæ, cui potius credis ut *Cicero, lib. 1. de Orat.* Scripsit, adjungatur usus frequens qui omnium magistrorum præcepta superat: intueri vero oportet fallacem & periculosam esse experientiam quemadmodum *Hippocrates Medicina Oraculum, lib. 1. Aphorism.* Præsertim empiricam ut tua videtur sine judicio: Quamobrem requiritur methodica quippe non casu sed effectibus jugiter pateat cum ratione conjuncta ut altera cum altera comprobetur, idcirco ad nostri propositi confirmationem, nempe de cassia, adducam atque consensum esse omnium medicorum nostri seculi, qui quam maximæ existimationis sint in literis ac etiam experimentis versati, noscunt quotidiana experientia Cassiam Ægyptiam prædictam existere dotibus quas ei supra assignavimus: & ideo jam tot ictibus arietis nempe rationis & auctoritatis verum atque jugis experimenti concussus convictusque es deponere falsam tuam opinionem lubrico fundamento conceptam, ac veluti deridendam abjurare & respuere eamque cum hac veritate commutare coactus es: his auditis obmutuit stupidus ille medicus nec impudentiam effugere potuit, quin ægrotantis parentes è domo expulerint contumeliosi insulsum hunc medicum, inde rursus mihi curationem supplicationibus delegarunt, quam sedulo absolvi & sanus evasit puer tandemque parentes voti sui compotes fuerunt omnes: Aliud exemplum cujusdam ex cæto medicorum urbis ingenio rudis recensere mihi occurrit: dum enim vocatus accessi ego ad quendam civem strato jacentem. ob gravissimæ ægritudinis causam mihi obviam venit lascivus quidam petulanque medicus qui philosophiam profitebatur, quamvis eam parum olfecerit, idcirco nequaquam se sed nomine tantummodo philosophus opinatur derisione

dignus, ignoravit enim ipse nil aliud esse philosophum quam Venatorem Sapientiae quemadmodum scripsit D. *Nicolaus de Cusa Cardinalis* libello de *Venatione Sapientia*: sed ab ea fatis superque distabat iste, qui chachinando emphasi mihi dixit ab re vocarunt te familiares hujus honesti viri ut ei praestes aliquod remedium, ipsum enim magnopere aegrotare existimant, miror tamen ego cum agnoscam eum ab omni morbo immunem, ipsius enim pulsus percipio rarum & uno verbo dicam naturalem, caloremque carnis parvum, nec alio vitio affectum puto praeterquam appetitus ablatione oppressum sensu: quare ei consului edere pisces salitos veluti sardinias ex fructibusque olivas conditas & cappares & alia salsa, nec non acetaria praesertim ex nasturcio caeteraque condita cum cinamomo, zingibere, & sinapi & aliis aromatis acutis cujuscunque generis, quae appetitum excitare possunt, vasque ac vinum dulce & generosum potensque calefacere ventriculum approbavi ac summam omnia exhibui, quae ei placere putabam ut comederet: sic nugabatur ille: familiaresque interim murmurando conquerebantur de inscitia illius medici & ore rotundo dicebant in cassum fuisse omnia ab eo statuta, nam in pejus semper versit aeger, nostraque spes evanuit: & hac circumloquutione ad aegrotantem ingressi sumus, eique ut mos est salutem diximus, verum aeger ipse lingua impeditus instar trauli acceptam salutationem quamquam nitere-tur reddere non potuit: quapropter cum ipsum non balbutire alias agnoverim admiratus inquirere cepi hujus difficultatis loquendi causam & persuasi aegrum ostendere linguam, quam nigram aridamque inspeximus asperam & rimosam doloreque ac ingenti siti torquebatur aeger praeter interno caumate licet algerent externa: praeterea si ad pulsus me referam dum tenebam digitos arteriae brachii applicatos nequaquam suspensos intermittentem comperii pulsus nempe ictum motumve dicas arteriae occurrentem: cujus eventus erat ex morbo pravi moris non aetatis imbecillitate nec consuetudine, sed ex maligna affectione quam in corpore delitescere censui: praeterea inaequalem in motu percipiens pulsus qui indicabat facultatis infirmitatem & instrumentorum validam opilationem, aut compressionem ex insigni humorum copia ut prodidit, *Galen. lib. 2. de*

Causis.

Causis Pulsuum, cap. 3. His notis suavi nescium illum medicum ut ægri pulsum tangeret qui vix summitatibus duorum digitorum leviter tetigit brachium inferiori ejus parte circa locum arteriæ, & illico fere elevavit manum nullis dictis: ex quibus nunquam sum adductus ut crederem prædictum medicum percipisse pulsum neque ejus motum agnovisse, quippe ipse ignorabat qua nam ratione manus esset pulsui admovenda, hinc etiam novi eum insulsum esse ad principia, ac veluti elementa artis non exercitatum, quare ipsum docui admovere manum digitosque omnes applicare arteriæ diuque per manum tenere, ac modo comprimere ut satius arteriæ ictum comprehenderet ac ejus intervallum sive quietem inter duos ictus: nam ex intervallo tres principales discernuntur pulsus, quorum unus creber est, qui breve quietis tempus habet: Alter dicitur rarus quia fit longo temporis spatio. Tertius vero utriusque medius fit cum distenditur arteria moderato tempore interposito: in hoc naturales pulsus continentur priores vero ambo præter naturales sunt à quibus reliquæ desumuntur pulsum differentia, teste *Galeno, lib. de differentiis Pulsuum*, at sub differentia rari pulsus continentur deficiens & intermittens, qui inter se differre discernuntur ex prolixitate temporis in pulsu intermittenti diutius quiescit arteria quæ non movetur, & dicitur intermittens, pulsus aliorum periculosior, ex hoc enim major numerus ægrotantium perit, auctore *Galeno, lib. 2. Prasag: Puls.* indicatur enim cordis calorem extinguere ac respiratione destitui: præterea cognito intermittenti pulsu ipsius ægrotantis cominus intuiti sumus ejus lotium malum perniciosumque, quippe lividum, & perturbatum erat quale jumentorum conspicitur, de quo legitur in *Comm. Galeni, in lib. 4. Aphorism. Hippocrat. Aphorism. 71.* valdeque ferebat: his omnibus expositis torpido illi medico addidi ne sopita jaceat conscientia tua in posterum hæc cures majori diligentia animadvertere, nempe naturam morbi temperaturam ægrotantis vires ac consuetudinem à quibus assumitur indicatio medendi, alioquin innumeros imperitia tua deceptus ægrotantes enecabis, ceu gladio furiosi faciunt: exemplum tibi sit malus eventus, flebilisque calamitas hujus infœlicis ægri, qui ob tuam deceptionem exhalabit animam:

nam : quomodo nescis hunc virum non esse febre correptum, & lethali, cum vehementer conqueratur siti intensa imo interiori calore igneo fervet & uritur, ut patet ex ore ejus, palato, & lingua aridis, & nigris omnibus existentibus, exterioraque algent juxta *Aphorism. 48. Hippocrat. in lib. 4. Aphorism. in Febribus non intermitentibus, &c.* Idem repetit *Galenus Com. in prædict. Puls.* Febris ardens lethalis interna torret, externaque vix exalfacit : verum tu ignoras calorem nativum consistere in simmetria calidi, frigidi, humidi & ficci, teste *Galeno, lib. 2. Comment. in primo Epidem. & aliis pene innumeris locis* : hæc equidem faciunt inappetentiam cujus causas ignorabas, idcirco fatue existimabas eam abolere, excitareque appetitum exhibendo vinum dulce & generosum cibariaque salsa acria & urentia, quibus aucta est febris, ac eo magis destructus est appetitus edendi : ex adversoque egisti augendo ad extremum bibendi desiderium : præterea stupeo cur pulsum contempseris citra rationem parvisfaciens eum quem supra explicavimus esse lethalem : rursus memineris urinam ipsius ægrotantis conturbatam, turbidam atque valde fœtentem esse perniciosam, ut scriptis, prodidit *Galenus Comm. 2. in lib. Hippocr. de Human. Nat.* quod etiam memoravit, *lib. Præfag.* Idem quoque asseruit *Com. in lib. 3: Hippocrat. de vulg. Morb.* ubi affert exemplum musti : tandem facto cernimus ægrum immodice vigilare, ac delirare viribusque languidis existere, quibus omnibus perpensis præfagire licet mortem ei proximam : hanc vero admonitionem quanquam ægre ferre videretur inspiens ille medicus nihilominus convictus & rubore suffusus puduit, animique morsu suum mutavit placitum, & in sententiam meam facile inductus fuit : denique vero ægrotantes familiares indignati insolentia illius medici depulerunt eum maximis opprobriis, imo fustibus lignisque & faxis cedere volebant, nisi ego charitate ac ejus miseratione motus eis obstitissem.

Ex hujuscemodi medicorum grege alter provectoris ætatis nomine potius apud vulgum quam re vera medicus, levis quippe & inconstans demonstrabitur historia recensenda cujusdam mercatoris dyssenteriâ laborantis cum torminibus & febre, cui curationem adhibebat medicus iste, verum ut ipsi consulerem

vocatus fui & dum secum colloquutionem agere volebam, visus est ipso medicus satis fidere meo consilio, nam citra ullam relationem non impartitus est quidquid hucusque operatus esset nulla igitur exposita informatione de natura morbi, de temperatura ægrotantis, & ipsius consuetudine, ut mos est fieri, & sic exposcit ratio, quod etiam asseruerunt veteres & novi scriptores per quam celebres: petiit à me extra ordinem, si aquam villensem in potum exhibenda n censerem patienti dyssenteriam cum torminibus & febre: cui illico satisfeci exponens regulas observandas antequam miseri ægrotantes relegentur ad potum aquarum thermalium, & primam insinuavi quod operæ-premium sit intueri an potus aquæ medicatæ congruat naturæ morbi necne. Secundam vero an subjecti habitus consentiat vel repugnet potioni ipsius aquæ. Tertiam requiritur tempus aptum. Et in quarta, locus ut æque idoneus sit. Tandem in quinta regula consideratur, si purgatio conveniat, & qualis præcedere debeat potum aquarum thermalium, his præmissis cum aliis requisitis, rursus perpendamus si dyssenteria hujus nostri patientis eveniat ex febre prout equidem eveniebat, nequaquam exhibenda est aqua thermalis, pleraque alia inferre volebam, ubi medicus ille interpellavit me & conquerens, ipse de alio medico anteriori dixit, hæc mihi accidit vano alterius medici consilio exhibuisse aquam villensem huic misero patienti febrem cum dyssenteria nulla excogitata ratione morbi, proinde ex eo tempore quo cepit assumere aquam medicatam semper in pejus versit, non animadvertimus enim causam malæ affectionis ipsius infirmi, cum à causæ abolitione inchoanda esset curatio, ut supra exposuisti: idcirco te exoramus ut sententiam tuam pronunties, nempe quid agendum sit, ut sublevetur patiens ab infestatione, tum febris, cum etiam dyssenteria quibus usque ad defectionem vitæ ferme ductus est: spem autem bonam in animo concepi, quippe hunc nostrum ægrotantem evadere posse suffragio tui consilii: cujus honestæ petitio inobtemperans, ego per quam potui opem ferre libenter nixus sum, idcirco multa ei exposui quæ summe conferre poterant quibus inde melius se habuit, æger per decem dies in circa iis vero elapsis recidit, imo in pejus relapsus fuit, quamobrem rursus vocarunt me, & tunc medicus

ille mihi dixit faustum omen in te conjicimus, & ideo æger rursus tuum implorat consilium : hinc ego petii ab illo medico an penitus absoluta fuissent jam altera vice proposita : proinde respondit partim quædam executioni mandata sunt, ubi vero vidimus ægrum in melius vergere omisimus alia, veruntamen familiares colloquium interrumpentes dixerunt coram ipso medico, nos semper suggestimus decoctum herbarum vulgarium vice syrupi jussu ipsius medici, nec aliud egimus idemque vi factus est ipse medicus, qui correctione mea emendatus sua puduit inconstantia, frustratus enim est expectationem, quam habere visus erat in consilio, quod citra executionem nihil prodest : in varias igitur reprehensiones incurrit, dum enim unum genus concipit, aliud simul apprehendit : quare mecum ipse sæpius excogitavi prædictum medicum nihil faciendi esse ingenii inopem infelicemque, qui tum uni, ac tum alteri opinioni adhreret, non secus quam æquus fræno coactus aut calcaribus pressus, & sæpe in æquivoco laborat cum nullam habeat rationem ægotantis temperaturæ, ætatis, virium affectionis, & causæ temporumque morbi, & anni aeris cæterumque omnium quæ maxime necessaria sunt ad curationem recte instituendam, at nulla distinctione adhibita usus fuit decocto herbarum vulgarium in jure carnis quod magis facit ad culinam pinguefactionem, quam ipsinet medicinæ, etsi in hac Urbe habentur usu frequentissimo à ple-risque hypocritis, & ægotantium coquis prout si uno calopodio velint omnes pedes calceari, idem enim omni morbo omni-que humorem vitio indiscriminatim administrare non verentur, quam rudes ii se gerunt : rursus igitur consului ipsi medico, ut majori diligentia suppeditaret remedia à nobis proposita quibus tandem æger evasit, & ad pristinam sanitatem redactus fuit : etsi plura hujuscemodi errorum exempla adducere possem, nihilominus in hoc tertio consistere decrevi ; est enim numerus sacerdivinus, & potentissimus, etsi impar est tamen perfectior parinam illum comprehendit, & non comprehenditur ab eo, juxta mentem *Pythagoræ*, quem secuti sunt *Platonici*, & *Aristotelici*, qui voluerunt omnia perfici ex numeris Mathematicorumque initiis quorum ordine summe approbatur triada, id est numerus ternarius tanquam summa perfectio quibus assensit *Plutarchus*

necnon D. *Nicolaus de Cusa* Cardinalis, prodidit esse manifestissimam inquisitionem Sanctissimæ Trinitatis in Unitate, & Unitatis in Trinitate semper adorandæ: quapropter hic constiti nec longius me extendi patior, ne legentes tedio afficiantur, cum hujuscemodi alia comprehendere possint mente sua.

CAP. III.

Qui falso se putant Galeni Discipulos.

Magna enim est medicorum turba, qui inscite prorsus *Galeno* repugnant, & contradicunt quamvis inaniter jactent *Galeni* se esse sequaces: cum asseruerit *Galenus* ipse lib. 14. *Methodi Medendi*, cap. 17: plurima suo tempore innotescere quæ majoribus suis ignota fuerant: nam tempore cuncta docuit experientia, teste ipsomet *Galeno*, lib. 1. de *Simplic. Medic. Facultat.* ex quibus patet assensisse *Galenum* tempore inveniri posse nova medicamenta: ratione, tamen atque experientia, quamvis omnia non fuerint ab eo recensita, cum neque omnia *Galeno* cognita fuerint, neque aliis antiquis, quæ post facta secuta sunt; idcirco inquit *Cicero*, lib. 11. *Philip.* Non omnia semper florent, ætas succedit ætati; est enim ars longa quemadmodum indicavit *Hippocrates*, lib. 1. *Aphorism. pro comparatione vitæ brevis*, ut ibidem æque commentatus est *Galenus*: non est itaque medici munus negare medicamentum, quia tale non sit scriptum à *Galeno*, cum ipse dixerit, lib. 2. de *Sem.* cap. 4. neganda non sunt quorum causæ ignorantur, nam pleraque à Posteris fuerunt ratione inventa experimentoque comprobata inde nobis tradita, & in frequentissimo usu jure habita sunt ab optimis eruditisque medicis, quæ ignoravit *Galenus*, non enim omnia expertus fuit, ut ipse generose fatetur, ubi tractat de *Argento Vivo*, quamvis fuerit maximus Philosophus, homo tamen fuit aptusque errare: Idcirco *Cicero* lib. 11. *Philip.* ait, cujusvis est hominis errare: veruntamen ipse præclari fuit ingenii, & doctrinæ singularis, nec in eum culpam

Pam rejicere possumus at ei gratia quoque habenda est, nobis enim semitam scientiæ aperuit, theoremata universaliam promulgando, quorum causa, & ratione veram particulariam naturam exquirere ac scire possumus, cum scire sit per causam cognoscere juxta *Aristotelis* sententiam, *lib. 1. Posteriorum, Text. 4. & 5.* & *lib. 1. Physic. 49.* necnon *lib. 2. Physic. 27.* Idem *lib. 1. Metaphysic. Text. 1, & 2.* Scire dicimus unumquodque per causam, nempe arte universalium atque experientia quæ ad cognitionem particularium ducit: Verum omnia tempore evenire solent prout fert occasio: hinc longa docuit experientia evenire, quod scientiæ artesque magna, & inestimabilia incrementa tempore sumpserunt; & præ cæteris, Medicina, cujus perfectio tam exquisita adhuc non est, quin in eam in dies quid addiscere opus habeamus: verum præ cæteris discere licet nullum medicamentum citra rationem esse admitrendum, neque alterum citra demonstrationem tyrannico more esse damnandum, cujuscunque generis sit medicamentum: plura enim medicamenta summa pietate tribuit nobis Omnipotens Deus, tum ex homine ipso, animalibusque brutis, cum etiam ex plantis, verum atque metallis mineralibus, quæ omnibus licet ad hæc postrema tanquam ad sacram anchoram confugimus, ubi cætera non profint: scio tamen non defore criticos aliquos censores, qui cum sint metallicorum hostes acerrimi ob conatus nostros candidos indignabuntur nosque reprehensione, & ignominia lacescere haud dubitabunt quanquam fatui sola opinione imbuti sint rationis expertes, experientiaque vacui negant medicamenta metallica quæ tantopere approbavit *Galenus, Comment. 4. in lib. 6. Hippocratis, de vulg. Morbis, Text. 19. de Materia Medicin.* ubi inquit, sit igitur interdum, ut corporibus ipsis sponte natis hæc sunt metallica ad curationem ac salubrem victus rationem utamur: nihilominus spreta quia sit eis ignota: *Galenus* sententia timent hujusmodi medicamenta, eaq; ob imperitiam abhorrent, cum non credant posse moderari vim operationemque medicamenti metallici quemadmodum ordine, & mensura temperabant veteres: præterea si *Galeno* confident ceu ipsius sequentes, cur renuunt medicamenta metallica, quæ *Galenus* comment. *lib. 9.*

de *Simplic. Medicament. Facultat.* & aliis pluribus in locis, quemadmodum, & nos superius in *tertia Descriptione, cap. 20.* factis diffuse demonstravimus metallicorum praxim ad utilitatem publicam ipsamque medendi facultatem plurimum conferre: verum consistit nimirum in distincta cognitione facultatum quibus metallica præcipue vitriola prædita sunt: ac quantis virtutibus polleant, necnon quam variis usibus sint apta medico pro plerisque morbis profligandis, quorum tamen usum si reprobent timiduli inexperique medicastri nullam eorum notitiam habentes quare obstrepunt mineralia nullam cum humana natura convenientiam habere hos relegavimus ad *Galenum*, & ad alios vetustiores auctores qui mineralia in variis morbis usurparunt magno ac fœlici successu: hujuscemodi equidem remedia secundum exigentiam debite administrata à faucibus mortis infirmos sæpe tollunt, quanquam de iis in rerum metallicarum ignoratione versati admirentur ad instar muliercularum, & oculos in vitrum transmutatos habeant, ut solum videant ea quæ ad ornatum, & superficiale spectaculum pertinent fastum, & superbiam oblii exactius legere, & apprehendere *Galeni* opera, vix autem librorum cortices per tranenam aspexerint, & dedignati consulere doctos, & Senes, nam formica senio creat alas, in dubiis suis ignorantia contabuerunt: præterea quo excellentior ars, ea pauciores habet cultores, plures vero contemptores, qui ut ignari non possunt abstinere injuria, ut asseruit *Cicero, lib. 3. Offic.* ubi insinuat, vias ignarorum lubricas esse ad offensam, hinc ignari facti sunt, temerarii ac pessimi calumniatores medicamentorum, non modo quæ ex metallis mineralibusve depromuntur, verum etiam ex vegetabilibus, & animalibus, ubi Chymica arte Spagiricave parata sint ea superciliosè reprobant, ac eorum præparationem dilacerant somniantes, & illusionè puerili delirantes immerito appellant illam facultatem præparandi medicamenta medicinam carbonariam, cum falso existiment nostrum *Galenum* non exercuisse metallicorum praxim quæ est Spagirica præparatio: constat tamen memoriæ prodidisse *Galenum* Medicamentorum cujuscunque generis correctionem, & usum quem pauci mente perciperunt, etenim hujuscemodi operationes à Neotericis peritis
differuntur

differuntur sub nomine Spagiricæ artis, vel Chymicæ ex quibus vocibus non omnibus consuetis neque perceptis ortum est lolum fabulosum ob vulgi stupidorum rudicatem, qui garrunt, & tanquam crabrones susurrant aditentes laniare doctrinam chymicam Spagiricamve: se ipsosque methodicos impie nominantes, nesciunt enim esse munus methodici servare rationem artis, qua ad peritiam evadere opus est, eam vero non noverunt, & sic imperitii delinquentur, quamobrem amethodi, & ausi potius nominari merentur cum rationem, & viam discendi, & docendi abhorreant, nesciuntque *Galenii* doctrinam: nil mirum igitur hujuscemodi amethodos repugnare Spagiricis si qui dicuntur methodici dissentiunt à methodicis imò ipsi à se ipsis, ut si eorum ars esset Turris Babel, quæ dicitur confusionum: nihilominus ad aures meas perveniens rumor Susurronum qui maledicunt ac dissensionem moliri nituntur, & cum eorum aculeos timerem aut saltem fortunæ iniquitatem quæ sæpe omnia omnium studia superat, deteritum me ab hoc munere quamvis honestissimo ac maxime fructuoso alienaverat: Post modum vero scientes intimi mei quanta diligentia, & longis studiorum laboribus atque multis impensis naturam, & facultates hujuscemodi generis medicamentorum exquisiverim rursus, ut antea imò sæpius me efflagitarunt, ut relictis à tergo malevolis, & ignaris perseverarem in lucem proferre quid de vitriolis ceu metallicis sentirem, ac de oleis eorum, aquis, sale, & quinta essentia: quæ in publicam utilitatem resfluent, sic enim jubent leges proximo, ut commodem: hæc quippe novi edocentur medentes parum exercitati quæ, & scientibus non nocebunt.

CAP. IV.

*Medicamenta Chymica Spagyricave
constant eadem cum Galenicis quan-
quam diversis vocibus distare vide-
antur.*

ENixi sunt veteres summo studio exquirere cujuscunque me-
dicamenti præparationem, ut illud recte præparatum com-
modius, citius, tutius, atque jocundius morbos curaret, quem-
admodum palam prodidit *Hippocrates Medicorum maximus*,
cujus vestigia natu posteriores admirari heroicam suam virtutem
subsecuti sunt ac ipsum merito coluerunt tanquam Medicinæ
Oraculum, & præ cæteris *Galenus* ejusdem sectæ miro expla-
navit ingenio *Hippocratis* scripta, ac ceu sedulus rerum natu-
ralium inquisitor diffuse egit de medicamentorum correctione
unico tamen nomine, quippe præparationis præscripsit ea:
quanquam plures instituerit modos præparandi medicamenta:
videlicet aut compositione hoc est cum admitione alterius præ-
sertim odoriferi quod ventriculum corroboret: aut quod qua-
litatebus oppositis medicamenti qualitates intentis remittat,
prout docuit *lib. de Composit. Medicament.* & *lib. de Theriaca
ad Pisonem, cap. 5.* necnon *Comment. de Humor.* rursus au-
tem docuit corrigere medicamenta cum combustione, & loti-
one: aut cum separatione tenuiarum partium à crassioribus, ipsa
depurare voluit eorumque vitia tollere, ut ita præparata ægris
utilia essent: modo fiat coctione, aut infusione, & maceratione
aut distillatione, aut sublimatione, aut alia quavis præparatione
segregari possint partes puræ ab impuris, tenuisque à crassis,
ubi est legere in *Comment. de Morb. vulg.* & aliis pluribus in
locis, parum tamen curavit *Galenus* nominum multipliciter:
hujuscemodique normam nobis reliquit sat esse rei intentionem
habere:

habere : idipsumque pluribus in locis suorum operum asseruit : præterea *lib. 5. de Simplic. Medic. facult. cap. 25.* conqueritur *Galenus* de inani nominum usurpatione, & consulit incumbere veris operibus artis, & omittere res frivolas : rursus, *lib. 1. de Differentiis pulsuum, cap. 1.* docet quod debemus inhærere rerum scientiæ non usui vocum : qui enim nominibus tantum consistunt in operibus artis interim imperitissimi sunt, idem asseruit, *lib. 4. de Composit. Medicam. per Gener. cap. 1.* Inde *lib. 1. de Antidoris, cap. 9.* inquit nulla enim noxa ex medicamento afferetur quoquo nomine utaris, modo ne in eo conficiendo erres : nihilominus *Galenus* animadvertit, *lib. 3. de Simpl. Medic. Facult. cap. 5.* Philosophorum verba decipere eos qui homonymiam non percipiunt, homonyma insinuat *Galenus* res diversas intelligi uno & eodem nomine, ceu æquivoca, ut exempli gratia. Taurus indicat montem Asiæ : & bovem masculum : ac signum Cœleste in circulo Zodiaci. Idem dicimus de Ariete cujus appellatio plurivocum est, nam pluribus accommodatur quandoque nomine Arietis vocatur machinamentum quo muri urbium expugnantur : interdumque sidus in Cœlo indicatur : ac eodem nomine animal in terris dicitur Aries. Idem asseruit *Ammonius* in *Porphyrum* in explicatione generis & speciei ait nominis ambiguitas plerunque etiam errorem creat, quare ne eveniat error, enumerandæ sunt omnes nominis differentiæ, ut putacanis de quo attulit exemplum hoc modo distinguens hujus nominis canis significaciones, Canis alius cælestis, alius terrenus, & alius marinus, & *Averroes* in *Aristotelem lib. de Pradicamentis, cap. de Equivocis*, idem assensit : sic dicendum de cancro, nam ejus nomine intelligitur aut piscis crustaceus, aut Signum cœleste, aut morbus canceri : sic æque dicendum de formica : hæc omnia, & hujuscemodi alia appellarunt Græci *ἑνωμα* quæ multa significant sub una voce : his opposita sunt synonyma, quæ sub diversis vocibus unum idemque referunt, ut Enlis, Mucro, Gladius : aut dicimus Atramentum Sutorium, Chalcanthum, Vitriolum : quatenus autem ad morbos multa sunt nomina quæ unum indicant morbum, ut epilepsia, yeranofon, id est passio sacra, pedicon, morbus caducus, lunaticus, comitialis, herculeus, & mater puerorum,

& divinatio : singula hæc nomina unum indicant morbum spasmosum quo contrahuntur nervi cum lesione mentis, sensuum, & motuum, qua lesione corpus oppressum destituitur suis operationibus ita quod cadere cogitur : sic intelligendum censeo de nominibus correctionis medicamentorum quæ memoratur correctio ab antiquis, ut plurimum præsertim à *Galeno* præparationis nomine : Interdum verò de medicamentorum correctione meminerunt Recentiores sub Alchymia Spagyricave artis nomine : Verum abusus nominum ignaros decipit quemadmodum, *cap. 12. lib. 3. de Simplic. Medicament. Facult.* scripsit ipse *Galenus* perturbatum confusumque nominum usum rerum quoque una confundere notitiam, rursus scripsit *Galenum, lib. 4. Methodi Medendi, cap. 3.* abusum vocabuli appellari à Græcis *περφυλαξιλω*, etsi consequitur ex diverso vocabulorum significationes ex longo usu deprehendi teste *Galenus, lib. 2. de Locis Affectis, cap. 8.* Equidem verò si nominum significata æque distinguantur, maximam vim præbent ad rerum cognitionem perfecte adipiscendam : quamobrem nos urget occasio quandoque imitari stoicos qui studiose exquirunt unde nomina sint ducta : Etenim plerique Clarissimi Philosophi variis uti sunt nominibus spagyricis alchymicisve quæ nil aliud sane indicant præterquam medicamentorum præparationes, quamobrem eorum operationibus congrua equidem sunt prædicta nomina, & apud multos consueta, eisdem enim constructurur medicamenta methodica, & saluberrima quanquam falso existimentur empirica ab ignavis, qui nesciunt, neque intelligunt quod ipsimet dicunt, cum insciè fatueque stupeant, non modo ubi legunt verum, atque si tantummodo audiant loqui de Alchymia Spagyricave, & distillandi arte, & tanquam eis nova hujus medicæ facultatis nomina cum stupore quodam admirantur ac fere immobiles. ceu saxa fiunt, magis quam si *Medusa* caput vidissent : cujus admirationis causa est, equidem ignoratio ut æque scripsit *Cicero, lib. 2. de Divin.* Idem habemus ab *Aristotele, lib. 1. Metaphisic.* nempe qui dubitat & admiratur, ignorare se arbitrat : inde ex ignorantia oritur discordia, ut, u. ex scientia, & veritatis intuitione concordia : idcirco *Levinus Lemnius lib. 4. de Occultis Natura miraculis*

in calce fere, cap. 13. ait ignorantia veri parit errores : Idem habetur ab *Horatio, lib. 2. Serm.* Etenim Alchymia versatur circa corpus mistum, non modo pro metallorum transmutatione depurationeque, & lapidis Philosophorum sive elixiris voce Arabum constructione, in qua Plerique vacillant, sed pro medicamentorum præparatione, ut suavia, salubria, ac tuta, jocundaque fiant corporibus humanis : idcirco *Theophrastus Paracelsus* in *Paragrano* hoc est, de quatuor medicinæ columnis inter quas connumerat Alchymiam, ipsamque asseruit esse disciplinam præparandi res medicinales, nam Alchymia enucleat ea, quæ Natura excrementis involverat, cum nihil puri nobis dederit ipsa, sed omnia permultis miscuit impuritatibus : quamobrem *Theophrastus* appellavit Alchymiam perfectionem præparationis medicamenti, ac inde capite de alchymia ait eam esse tertium medicinæ *Theophrastica* fundamentum, de quo jactanter gloriatur licet de re aliena, cum fuerit superiorum disciplina, ipse tamen novam instituere sectam enixus est cujus plerique fuerunt sectantæ, attamen eorum quidam æque egerunt colligendo rosas, omiserunt spinas, assumpserunt enim ab eo tantummodo quæ secundum rationem videbantur : Alii vero adhærentes nimirum quilibet *Theophrastica* opinioni in hæresim maximam lapsi sunt cum derisione, nam si aliquid boni scripsit ipse *Theophrastus* multa quoque sordida mendacia immiscuit cum magicis supersticiosisque phantasiis, quibus sui ipsius opera defædavit : idcirco non admittuntur præterquam nonnulla methodica quæ pertinent medicamentorum præparationibus : hæc incie tandem fassus est ipse *Theophrastus* assumpsisse ab aliis, sed tanquam artis publicator ac prece veterum inventa divulgavit : quæ tamen veritati rationique consentanea seorsum collegerunt ac scriptis approbarunt ea Clarissimi viri optimique medici, & Philosophi tempore inferiores, cætera correctioni omittendo : quemadmodum *Alexander Aprodiseus, Arnaldus Villanovanus, Antonius Guainerius Papiensis, Benedictus Victorinus Faventinus, Petrus Bonus Ferariensis, Levinus Lemnius, Morfilus Ficinus, Philipus Wistadius, in Andreas Libavius, Jacobus Vvecherus,* & alii innumeri egregii ac præstantissimi philosophi qui summo opere approbarunt quæ celebrarunt alchymiam

miam; esse scientiam perfecti magisterii; imo Divinum quoddam Dei Omnipotentis munus pro auxilio humano concessum: discant igitur omnes alchymiam esse veram medicam Philosophicamque facultatem, & antiquissimam quam in usum habuit *Galenus* in componendis præparandisque medicamentis, omiffis tot variis nominibus, at solo præparationis nomine satisfieri visum fuit: morborum enim recta curatio non ex nominum sed ex recto rerum cognitione fit, ut primo *Meth. Med. cap. 7. Galenus* asseruit.

CAP. V.

Alchymia demonstratur vera Medicinæ præparatio.

OPeræ-pretiùm duco exactius exponere in primis quid sit Alchymia spagyricave & distillandi ars, quid hujuscemodi voces indicent, si plures sint facultates, ut videntur nominari, an una juxta earum significatum: earumque nomina à quibus ducantur, & qua ratione ita denominentur, quis etiam sit exitus & finis prædictarum facultatum, ut facilius perpendamus, an *Galenus* usus sit eis in præparationibus medicamentorum, an similes vel eadem sint operationes, aut si distent ab eis saltem deprehendere possimus: Jam equidem decreveram de his fufius agere, prout quoque assequar, *lib. de Distillationibus & de quinta Essentia*, quem vobis polliceor, nisi morte præreptus sim, cum res mortalium vertantur brevi momento, at si Deus mihi vitam prorogarit majora in propatulo exequar: etsi hic non sit proprius locus, nihilominus ibidem aliquid obiter dicere coactus sum, hoc enim exposcit occasio necessitatis prænunciandi præparationem olei è Vitriolo & aliorum, quæ ex Vitriolo eliciuntur, atque demonstrandi antiquitatem & usum Alchymix prope *Galenum* & quoscunque alios medicos methodicos cujuscunque ætatis: ne amplius extet lis, sed quælibet aboleatur.

leatur, controversia orta ex nominum diversitate quæ homines imperitos efficit sophistas ambiguos & discordes : alioquin eis contingeret si à rebus non à nominibus inirium assumerent, ut docuit *Galenus, lib. 14, Method. Medendi, cap. 2.* quapropter qui vult Naturæ secreta exacte contemplari, innitatur res tangere, & cernere ut melius intelligat, teste *Galeno, lib. de Usu partium*: attendite igitur animum ut percipiatis quid sit Alchymia, omitto tamen sophisticam illam vulgaram notham inconstantem & adulterinam nugacibus deceptoribusque Alchymistis abusive dictis, eo potius appellandis Salamandarum combustoribus, qui alios ditare volunt cum ipsi continuo non obscuram gerant egestatem, ego autem quod medici est, tracto, reliquum in suo valore relinquatur : loquor igitur de legitima Alchymia Philosophicaque medicina, næc juxta *Platonis* sententiam in *Phedro* recenseri meretur inter magnas artes & facultates omnes, quæ methodo tractantur Philosophicaque acquiruntur, quibus asseruit easdem perfici posse, ubi exemplum attulit de Oratoria & Medica : connumerantur vero Alchymia Spagyrica & distillandi ars, una enim adæquatur alteri, adeo quod unam pro altera usurpant professores periti ob maximam earum convenientiam singula, enim earum ad unum communem finem operatur & sic cognationem inter se habent ipsæ in præparandis medicamentis : etsi placuit aliis distinguere easdem facultates ceu differentias relatas generi nominis inventoris earum, qui fuit *Hermes* appellatus *Mercurius Trimegistus, Sapiensque Ægyptius, & Summus Philosophus* atque *Sacerdos* : à quo denominarunt cunctas unico nomine attem *Hermiticam* quemadmodum & alia ei inservientia prout vas *Hermetis* id est *Pelicanus Avis Hermetis, Sigillum Hermetis* : & apud *Mesuem* leguntur pilulæ *Hermitis*, hiera *Aermetis*, &c. hanc igitur cum aliis artibus liberalibus insculptam in tabulis smaragdinis reperiisse *Hermetem* post *Diluvium*, creditur inde eas posteris ex scripsisse, hujus verò artis arcana figuris ac misteriis obsignavit ipse, ne in vulgus enunciarentur : ob id Philosophi appellarunt hanc disciplinam hermeticam acroaticam atque reconditam : est enim omnium scientiarum ingeniosissima penultima ac summe necessaria : præterea cum à multis seculis jam

exculta edoctaque Alchymia jure etiam antiquissima habetur : probatur quoque Alchymia antiquitas plurimis scriptorum auctoritatibus præsertim, *Ovidii, lib. 7. Met.* ubi memoria prodidit *Jasonem Thesalum* cum argonautis navigasse in Colchos, ut vellus aureum raperet, quod fuit ante bellum Trojanum, vellus autem erat libere chartis pergamenis quibus aurifera ars, quæ chymia vocatur scripta erat : hinc *Suidas* attestatus est *Diocletianum* Romanorum Imperatorem, *lib. de Alchymia*, auri argentique Ægyptiorum cremasse, præterea *Julius Firmicus* qui fuit tempore *Constantini* Imperatoris, *lib. 3. Matheseos ad Mavortium Lollianum, cap. 15.* alchymia meminit : sed memorabile chymicum opus script, *Arist. lib. 1. Physic. text. 63.* ubi egit de subtractione mercurii à lapide : deinde alchymia mentionem fecit, *Plin. lib. 33. cap. 4.* ubi recensuit Cajum Principem ex auripigmento aurum fecisse : meminisseque licet *Democritum Abderitam* coævum *Hypocratis* qui librum edidit de arte magna ut puta de rebus naturalibus : & *Hypocrates* initio *lib. Prognosticorum*, scripsit medicum noscere opus, si quid divini in morbis sit : & alia diligenter intuenta dixit, quæ huic negotio congruunt quod eo magis *lib. 1. de Natura Humana insinuat* ; præterea *Galenus* eodem, *lib. Hypocratis. Comment. 38.* sensit terram depuratam adamantem duriozem evadere : id ipsum innuere, videtur, *lib. 9. de Simplic. Medicament. Facult.* Et in *Licum* : ac *lib. 9. Meth. Meden. et si, lib. 3. Meth. cap. 4.* inquit utinam solennis veterum medicina nunc esset in usu, de puris simplicibusque materiis intelligens : Verum & in sacris litteris plurima habemus exempla tum de auri conflagratione & destructione, cum etiam de ejus constructione, nam qui nescit eum destruere, utque construere sciet : legitur equidem *Mossem* Hebreorum Ducem destruxisse eorum Idolum ex auro factum forma vituli, & alia extante *Salomone* eorum Rege sapientissimo : ne tamen à Medicina proposito discedamus, meminisse velim *Hypocratem, lib. 1. de Dieta*, scripsisse de auri portabilis præparatione, quæ dubio procul cum alchymia arte exequitur, ejus nomen extimarunt quidam esse deductum ab Alchymo quodam antiquissimo metallorum fusore, licet alii Cadmum crediderint ejus inventorem : Nihilominus

aliis effectu ductis magis aridet hanc appellare artem fusoriam omisit tot auctorum nominibus, veruntamen utcumque res se habeat visum est aliis, qui animi discursu rationeque magis investigarunt Alchymia nomen derivare à Græco, quod indicat salis fusionem, idcirco metalla, & illis affinia, sales, scilicet, alumina, atramenta, Vitriolave, cæteraque alia quæ in igne fluunt, hac arte potissimum tractantur, quemadmodum aloes, mirra, mastix, resina, cera, mel, adeps, sepum & metallica: ab his enim tribus familiis, nempe Mineralibus cunctisque corporibus terrestribus, necnon ex Animalibus, atque ex Vegetabilibus capiuntur medicamenta, teste Galeno, lib. 6. de Simplic. Medicam. Facultat: necnon lib. 3. de Composit. Medicam. per gener. cap. 2. præterea ab eisdem medicamentis cujuscunque generis, quandoque salem, scilicet partem terræ puriorem elici opus exposcit cæteraque elementa sejungi, ut pura ab impuris segregentur, homogenea ab heterogeneis, & tenuia à crassis, cruda concoquantur, amara dulcorantur, acidaque & acria contemperantur: hæc omnia fieri nequeunt absque munere Alchymia, ea enim sola est impuri separatio à substantia puriore ita, qui ex quolibet mixto secernit essentias succos substantiasque purissimas ab impuris, ut præstantiores materiae sinceritate viribus effectuque fiant; hæc igitur est ars physica depurandi conficiendique medicamenta tam corporibus humanis persanandis, quam metallicis ad summam perfectionem perducendis accomodata: quo fit ut Chymicus naturas rerum inquirat, & observet, recta artis ratione, modum separandi, resolvendi, exaltandi, & graduandi, sublimandive ut dicunt substantias à quibus præstantem commodamque medicamentorum materiam extrahit, quæ commodis hominum variis, & sanitati quam maxime inservire possit: his itaque definitur Alchymia dissimiles partes separat nobilitatemque medicamenti addit, quatenus à fœculentia segregat ea, ita quod imperfecta perficit, & è corruptilibus prope incorruptibilia reddit, & cælestibus fere similia.

Percepta ratione nominis Alchymia vel Chymie modo quandoque dicant brevitate gratia, quod idem refert: cæterum est demonstrare eandem existere facultatem quam Spagyricam

ricam appellare, ducti sunt Clarissimi doctrina viri, nam Σπαγυνη, vox Græca indicat extractionem cujus effectus usum dicimus haberi ex Alchymia, quæ separationis ars dicitur : idcirco *Alexander à Suchten, lib. de Secretis Antimonii*, æque vocavit Alchymiam præparationis artem, nam ipsius ope extrahitur, & separatur purum ab impuro, ita quod plures nomine videntur facultates, nempe Alchymia & Spagyry re tamen & effectū sunt una : ut supra diximus de Synonymis, quæ sub diversis nominibus unum & idem referunt. His equidem succedit ars distillandi, quæ est Spagyricæ æquatio, si exposcat occasio, hæc enim absolvit, quæ incepit Spagyrica, ubi ipsa terit, digerit, putrefaciendo corrumpit materiam & distillationi præparat eam : distillare enim est paulatim fluere, ubi caloris vi attenuata materia distillanda in humorem funditur, transmutatur elevaturque quem guttatim emittit alembicus prout si instar succi, extraheretur, quare separat tenue & purum à crasso impuro ita, quod Alchymia, Spagyry, & Distillatio sunt omnes inter se nexæ & jugatæ, ut cunctas dicamus unam eandemque esse qua segregantur elementa ab invicem nempe, unum ab altero sive omnes substantiæ, una ab altera, & ita liquores eliciuntur à corporibus, veluti tenuiores partes à crassioribus, terrestribus, & fœculentis, inde fœces comburuntur donec in cinerem vertantur, demum ex cinere & aqua si decoquantur fit lixivium, quod excolatum more mulierum ac evaporetur igni in salem concrefcit, qui liquefieri ac fundi aptus est : ex prænarratis effectibus consequitur in unam desinere omnes prædictas facultates quælibet enim alteri inferuit : adeo quod professores consuevere has medicas operationes nominare quandoque nomine Alchymia, & interdum Spagyricæ artis aut distillandi modo aut Hermeticae sive præparationis nomine more *Galenii* ad libitum, & quo magis arridet eis, appellant, sat est dummodo præparentur medicamenta superflua demendo, absentiaque supplendo sive diminuta addendo, donec ad perfectionem præparationis perveniant : Tunc remedia innoxia, & tuta sunt, modo dicantur Alchymica sive Spagyrica aut methodica, Galenicave appellare mavis, nisi ex accidenti imprudenter administrantur, in manu stultorum equidem omnia sunt periculosa : verum hac arte plura
sunt

fiunt magisteria, quæ ordine sequuntur, viz. infusio, maceratio, digestio, concoctiove, solutio, distillatio, descensio, sublimatio, circulatio, fermentatio, coagulatio, calcinatio, fixatio, & cæteræ. hæc igitur concurrunt operationes in administratione Alchymiz, ex quibus omnium corporum compositiones ac dissolutiones fiunt, quas hominum vulgo non communicabant veteres, neque ratio suadet omnia in vulgus profundere: idcirco hanc artem fateri oportet quippe esse medicinæ laudem & gloriam, dum eam apprime calleant medici; eadem enim arte ac mediante beneficio ipsius præparationis non modo metallica, verum & animalia, atque vegetabilia prout herbarum, flores, fructus, radices, succi, arborum lachrymæ; ligna, cortices: imo lapides, & silices ipsi, vitrum, mineraliaque cuncta deduci possunt in oleum, in aquam, in salem, in tenuissimosque spiritus, & in quintam essentiam, qua legitur *Medeam* restituisse *Æsonem* focerum decrepitem firmiori valetudini ac fere juvenæ, hujuscemodique medicina *Æsculapius* suscitabat ferme mortuos: ex quibus facile unusquisque comprehendere potest remedia Chymica fuisse ante *Galenum*, præterea ipsimet usum fuisse *Galenus* demonstrabimus inferius: at post *Galenum* de magis floruerunt, & cum ingeniis creverunt: alii clarissimi Medici & Philosophi quamobrem maxima censetur temeritas de novitate accusare Chymica remedia tam celeberrima notissimaque, nam in ore omnium sapientium versantur, neque ullis ob novitatem postponi possunt, prout falso Idiotæ quidam & populares existimant, quorum improba vanitas est incusare Chymica, quia sint furiosæ operationis, quemadmodum diximus contingere sæpe operandium imperitia, tum etiam administrantium inconsideratione: è diverso autem evenit si recte parentur, prudenterque administrantur, tam enim benigna sua peragunt munia, quam manna tamarindi, & cassia Ægyptia, quamvis & ista præparentur, quod fieri nequit absque auxilio artis Chymicæ, eam enim diximus esse medicinæ præparationem, quorum fides expertis, prudentiaque provectis adhibenda est, calumniatoribus vero mentientibus os contundendum, ne amplius mendacis crimina falsa intendant adversus tam celeberrimam divinamque disciplinam, quam delectatione plurimum

num coluerunt Duces Maximique Reges & Imperatores, ac plerique alii Heroes.

CAP. VI.

Demonstratur auctoritate Galeni Medicamentorum preparationem fieri per separationem Elementorum.

Fuit hæc præclara medicina à primis mundi seculis summæ curæ antiquis Philosophis, qui summis ingeniis, maximisque studiis arcana prædictæ facultatis Chymicæ noverunt, ac inde nobis scripta reliquerunt ea, quæ tamen assequi non possumus, nisi eorum mandata faciamus de quibus opera voluminaque condiderunt fide digna maximique momenti: verum Philosophice, & non casu differuerunt veteres ipsi de hac facultate, incipientes ab elementis tanquam à principiis rerum naturalium: quemadmodum asseruit *Galenus*, ne discedam ab eo omnium methodicorum Coryptheo, in *lib. Hippocratis, de Humorib. Comment. 1.* ex mente *Hippocratis*, quatuor esse elementa, ut quatuor humores, aut quatuor qualitates esse Naturæ materiam, quæ mutuo inter se agunt & ab ipsis, quæ ortum interitumque nanciscuntur, omnia fiunt & corrumpuntur: Idem legitur *lib. de Spermate, & lib. de Marcore, & in lib. Hippocrat. de Natura Humana, & 1. necnon 3. de Complex.* ubi attestatus est naturam generare mixtione elementorum: hæc autem sunt principia corporum naturalium aut remota, aut proxima, scripsit *Galenus*, pro remotis quatuor elementa, sive quatuor qualitates: proxima vero & sensibilia tria, prodidit *Aristoteles*, scilicet materiam, formam, & privationem; quas Chymici juniores appellant Mercurium, sulphur, & sal non vulgaria tamen sed per hypallagen intelligenda: ex his omnia sunt composita, idcirco *Galeni, lib. 9. de Simplic. Medic. Facult.* loco de

de Cadmia, ait, simplex exacte nullum reperitur corpus : Idem repetit ipse *lib. 1. de Elementis*, ita exponens quare jam manifestum est quod nequaquam simus ex ulla simplici uniformique substantia constituti : constat igitur ex sententia *Galenus* nil puri reperiri in mundo : idem asserit *Aristoteles lib. 3. Metaph.* omnia corpora composita constituuntur ex aqua, terra, aere, & igne : rursus *lib. 1. Physic.* inquit, Elementa quatuor sunt mixta per contrarietatem : ex quibus consequitur nobis tribuisse naturam nihil puri, sed omnia per multis miscuisse impuritatibus : hinc *Galenus in lib. Hippocratis, de Natura Humana, Comment. 1.* ait, si enim unum simplexque elementum esset non corrumpeteretur, nec doſiturum esset corpus quod ex eo constaret, nam aliud nullum esset reliquum quod agere in ipsum posset, neque à se ipsum pati potest : eadem fuit *Aristotelis* opinio : Etsi quæ oriuntur vel à natura producuntur absque artis adminiculo videntur simplicia, revera tamen prout elementa, aut elementata composita sunt, & contrariis genita, & ideo corruptibilia quæ & in partes simpliciores segregari possunt, teste ipso *Galeno, lib. 5. de Simplic. Medic. Facultat. & lib. 2. de Elementis, cap. 2.* ex quibus constat igitur ad invicem omnia per viam compositionis generari, & ab invicem separari, & alterari, sicut evenit de Elementis per ingressum unius naturæ in aliam : idcirco subtiliora crassioribus præcellere sensit in opere *de Simplic. Medicament.* quare nil profecto mirum est substantiarum concretarum resolutionem fieri distillatione, aut sublimatione, aut decoctione, aut calcinatione, quando omnia composita resolubilia sunt : præterea voluit *Galenus* demonstrare rationem quinimo necessitatem, ob quam coacti sumus segregare partes crassas à tenuioribus, nam *lib. 1. de Simplic. Medic. Facult. cap. 12.* ait, non excoſciant corpora humana ea, quæ crassa adhibentur etiam si natura sint calida, sic æque intelligi voluit de frigidis in facultate ni ad unguem comminuantur extenuenturque : exemplum enim attulit de pipere, & de mandragora, hæc opposita sunt qualitate : idcirco *cap. 17.* eiusdem libri recensuit, lac, acetum, vinum, & oleum, quorum exemplo probare nixus est cætera omnia constare partibus contrariis, & cuncta ab invicem se jungi, quemadmodum lactis par-

tes caseosas à serosis conspicimus ; & *lib. 3. ejusdem Facult.* inquit *Galenus* ipse, in aloe mixtam inesse facultatem, ac si quod ex ea purgat, ab eo quod non purgat, segregari posset ; sicuti in lacte facimus & brassica aliisque per multis : hinc asserit id ipsam contingere omnibus liquoribus quos exprimendis fructibus conficiunt : rursus *lib. 4. Simplic. Medic. Facult. cap. 3.* memoravit eandem esse recrementum naturam tum in oleo, cum in lacte, in vino, & in aliis omnibus succis multoque magis in totis Plantis, & omnibus Metallicis : mox *cap. 17. ejusdem lib. 4.* ex ovis lac constare ex tribus diversis substantiis, ex crassa enim fit caseus ex pingui butirum, & ex aquea serum : Idem prodidit *lib. 10. ejusdem Facultat. & lib. 3. de Aliment. Facultat. cap. 15.* quod antea scripserat *Hippocrates, lib. 4. de Morbis* ; ejusdem sententiæ legitur *Averroes in lib. 4. Metheorum Aristotelis*, ubi demonstravit separationem elementorum quæ existunt in lacte, prout & in sanguine, & in sale : quibus assenit *Oribasius, lib. 15. præterea Galenus Comment. 4. in lib. Hippocratis, de ratione victus acutorum*, docuit modum separandi serum à caseo : alioquin præter elementorum lactis divisionem ; Prisci reliquerunt nobis efficaces præparaciones : *Hippocrates enim lib. 7. de Popul. Morb.* exhibebat in potu patienti dysenteriam cum febre, lac aut serum in quibus filix excandefacta esset extincta : inde *Galenus lib. 10. de Simplic. Medic. Facult.* ubi lactis & feri præparationem conferre discurrit, quam assumpserunt à lapidibus ignitis : veruntamen meliorem invenisse asseruit in cylindris ferreis candentibus injectis in lac vel in serum, nam ferrum prout visum fuit *Galeno* adstringentis facultatis est particeps : verum si vobis non sufficerent recensitæ superiorum operationes, quæ procul dubio sunt propriæ disciplinæ Chymicæ, insuper alias demonstrabimus, ut palam sit quantopere præsertim *Galenus* incubuerit Chymicæ, nam satis attestantur, quæ scripsit in *lib. 1. de Simplic. Medic. Facult.* loco de aceto, quippe non multum abesse omnia pericula subire, si quam machinam aut artem invenire queam, sicut in lacte contrariarum partium separationis, ita hic quoque ex hisprehenditur equidem minime sibi obtemperasse *Galenum*, imo maxima cupiditate ac toto spiritu fuisse intentum scire artem, & instrumentum

instrumentum fecernendi ab invicem contrarias partes commistas, hæc sunt qualitates & elementa: quorum separationis artem valde perutilem existimavit profitentibus medicinam: quam obrem maximo ordine progrediens unamquamque operationem loco suo instituit: & ideo *lib. 9. de Usu Partium, cap. 4.* inquit non fieri transmutationem sine concoctione qua separantur excrementosa: concoctio autem est una ex primis operationibus nuper supra expositis observandisque in ordine spagyrico medicove dicamus idem refert: mox *Galenus, libro de Aquis, cap. 4. & 5.* ex Artheneo prodidit diversimode purgari aquam nam quandoque stillatur etsi interdum pura excipitur a aqua colis: nihilominus apertissime asseruit *Galenus* purissimam ab omni sorde haberi aquam stillatione magis, quam alio quovis modo, stillatione enim perfecte separatur elementum ab alio; alia *Galenii* verba propria adducere possem quæ idem referunt ea, tamen omitto brevitatis gratia, cum liceat omnibus legere ea; quibus assensit *Avicenna, lib. 8. Fen. 2. Doctr. 2. cap. 16. de Dispositionibus* aquarum, ubi ait sublimatio præterea & distillatio aquas rectificat malas; rursus vero *Galenus, Comment. 4. in lib. 6. Hippocratis, de Vulgar. Morb.* scripsit modum refrigerandi depurandique aquam Alexandriæ & tota Ægypto usitatum; & *Oribasius, lib. 5. cap. 1.* paucis se expedit dicens elixari aquam ut segregentur partes impuræ; & *Aristoteles, lib. 2. Meteorum, cap. 1.* Recensuit fieri potabilem aquam salis si formetur vas cereum sphericum non solidum sed vacuum ore clauso ac stipato, ita quod non possit ingredi mare, ponatur vero vas in mare, nam ingredietur per cereos parietes aqua digesta ac subtilissima potabilis delectabilisque, relinquens, quod est indigestum terrestre salum & amarum, mox repetit ex calefactione à sole attenuatur, sursumque elevatur à terra humida & à mare quod est aquæ dulcissimum, & offert exemplum aquæ ferventis igne, quæ per evaporationem elevatur dum vero in superiori loco constat, ut puta capitellum cum rostro, ut innuit sequentibus, rursus propter infrigidationem deorsum descendit: mox iterum addit vinum verti in aquam, & omnes humores quicunque vaporantes iterum in humidum cum confluxerint aquæ fiunt: Idem asseruit *Galenus* loco supra citato. &

lib. 2. Simplic. Medic. Facult. inquit cum aqua solvitur à calore efficitur aer mox mutatur in frigidam, & in sensilem aquam vertitur : his tum *Aristotelis* tum etiam *Galenus* habetur modus distillationis apertissimus, præterea libro ejusdem facultatis primo, & *cap. 4.* de aquæ facultate usus est *Galenus* sequentibus verbis propriis, ubi per bituminosa sulphurosa nitrosa aut aluminosa distillat, rursus ex mente *Aristotelis* exposuit non solum vapores aqueos ascendere per venas quasdam ad crepidinem montium inferneque inde distillare : & *Com. 6.* in *lib. 6. Hipp. de Vulg. Morb.* locutus est, de resinis sponte distillantibus, pulcherrimum vero exemplum distillationis habetur ab *Hippocrate*, *lib. de Flatibus*, pag. 147. ubi explicat fieri sudorem in corpore ex sanguine abundante, & accenso qui à natura attenuatus elevatur in spiritum, & in aquam transmutatur quæ per meatus penetrans extra prorumpit in sudorem eodem plane modo quo à ferventibus aquis in lebetè vapor elevatus, si obstaculum habeat ad quod impingere oportet pinguefit, ac condensatur guttæque distillant : his propriis vocibus distillationem expressit *Hippocrates* : præterea autem plerisque alios locos *Hippocratis* atque *Galenus* quibus meminere de distillationibus quadam similitudine occurrentibus corporibus humanis : ut ad medicamenta quæ præparantur modo Spagyrico, ut dici consuetum est, à junioribus properemus : & præ cæteris locis *Galenus*, *lib. 2. de Simplic. Medic. Facult. cap. 18.* docuit pluribus modis purificare oleum, & primo in fervente sole lateris vasculo olei pleno deposito, conchis in altum sublatis, subinde id cum strepitu desuper conturbant : aut calidos vasculis oleum continentibus cineres subjiciunt solarem quam fieri possit maxime calorem imitati : majorem enim vitant qui ipsum in qualitate alteret, prompteque fumum excitet : aut nucleos Olivarum aut frumentum circumcirca apponunt : aut medicamenta quædam vasis ipsis injiciunt : in summa quod aqueum est, exigunt atque consumunt, reliquum autem servant : hoc dulce candidumque est, minime mordax : his videtur *Galenus* innuere oleum posuisse in vasculum veluti bociam aut cucurbitam vitream quam in furnellum ponunt super cineres stratos, & ignem subaccendunt lenem imitantes solarem calorem absq;

fumo,

fumo, & pro conchis quas in altum afferri inquit ratio persuadet intellexisse obstaculum in summitate cucurbitæ conjunctum, quod alembici capitellum dicitur, in quo densatur vapor in liquorem, inde fluit descendendo in aliud vas suppositum quod Recipiens appellant: idcirco *Galenus, lib. 7. de Usu Partium, cap. 13.* ait tenuis aqueusque humor in vapores dispersus exiguo spatio temporis facile in nihilum abit ac repente defluit, præsertim cum declivis meatus sit, qui vero tenax, & pinguis longo curriculo perdurat: ibi autem animadvertatur declivis meatus id est rostrum fistulosum ipsius capitelli alembici: rursus *Galenus, lib. 2. de Differ. Febr. cap. 11.* Ostendit quo modo segregentur partes contrariæ, dicens si elixare volueris oleum aut vinum parvum aliquid terrestre relinques reliquum, vero omne extenuatum in aerem ac in vaporem resolveuur: præterea, *lib. de Puerio Epileptico,* docuit extrahere succum è scilla, hoc equidem modo comminuit manibus scillæ laminas mox eas conjicit in vas à quo extractum fuerit mel, & operculo idoneo obturat, eum pelleque extrinsecus circumvolvit, & soli meridiem versus collocat per quadraginta dies tempore caniculæ, quibus elapsis reperietur scilla ceu elixa, ex qua succus sensim defluxus erit ad fundum vasis quem melle concinnare jubet, demum hujus cochleare exhiberi singulis diebus patientibus morbum comitalem, veruntamen pueris minus, adultis vero majus; hæc si animadvertatur præparatio succi scillæ est, propria distillatio ipsius succi qui guttatim à scilla defluxit vi caloris solaris expressus, & segregatus à crassioribus partibus; verum solaris caloris vice ars intenta prosequi naturæ vestigia didicit uti igne materiali; cujus exemplum depromitur à *Gal. 7. de Simpl. Medic. Facult.* ubi supra cedream dum igni ferverescens coquitur suspendit lanas pro obstaculo quo concrescit quod pinguisimum, & oleosum est, ipsius cedreæ tunc illud expressione excipitur à lanis, & colligitur; eodem quoque modo fit ex pice nigra oleum quod vocatur picinum, & pisseleon proximum in caliditate cedrino teste *Galeno, lib. 6.* ejusdem facultatis loco de oleis, de quibus antea scripsit *Dioscorides, lib. 1. Medicinalis Materia:* Idem de pisseleo prodidit *Oribasius, lib. 12.* & *Paulus Aegineta, lib. 7. de re medica,* ait picinum oleum

oleum ex liquida fit Pice : inde *Avicenna lib. 2. Tract. 2. c. 539. de Pice*, inquit, oleum picis fit ut distilletur ejus humidum, ubi decoquitur, ut desiccetur, aut suspendatur lana, & madefiet, ex vapore tunc exprimatur, cum tamen melius sit ut distilletur in cucurbita, & alembico, hoc magis servatur quod sublimatur : ex quibus patet separari vi ignis quod tenue est à crasso, & in halitum verti, inde in sublime evaporat, dispergitur, in nihilumque abit, nisi retineatur obstaculo alicujus organi instrumentive distillatorii prout est, cucurbita aut flexa, aut recta, & longa, cui annectitur capitellum, aut suspenditur lana quæ vapore humescit mox repleta exprimitur in aliud vas, etsi obstaculum ex lana supra corpus liquidum picis, aut cedræ suspensa supplere potest cucurbitam distillatorem, nihilominus non adeo exacte lana succedet, ut cucurbitæ obstaculum cum pileo vitreo, vulgo dicitur boccia distillatoria, hæc est instrumentum densioris substantiæ magis aptum detinere spiritus qui potius densantur, & distillare coguntur : quamobrem *Galenus, lib. 7. de Simplic. Medic. Facultat. loco de Caria*, id est *Nuce*, inquit, ex ea inveterata tusa, ac diutius recondita ad macerationem facile exprimitur oleum, hinc profequitur dicere tunc sane admodum fit per halitum evaporatorium : hæc *Galenus* verba postrema indicant, equidem distillationem cum propriis organis Chymistarum more ; ex prædictis igitur facile deprehendetur *Galenum* exposuisse duplicem modum eliciendi oleum à Nuce : viz. uno modo cum expressione prælo facta ? Altero autem modo fieri per halitum evaporatorium minime dubio expressit : nam quæcunque materia in vase distillatorio posita vi ignis incalescit, attenuaturque ejus humiditas in halitum, qui evaporando sublimem locum ascendit, summitatemque vasis distillatorii, in quo obstaculo densatur halitus, ac iterum descendit instar olei aut aquæ, & colligitur supposito aliquo vase Recipienti.

CAP. VII.

Instrumentis operationibusque Chymicis omnibus usos fuisse veteres Medicos constat.

Quatenus vero *Galenus* usus sit cucurbitis vitreis, ollis testaceis, furnis fornacibusque, & aliis Chymicæ, distillationique spectantibus Instrumentis, depromitur ex eis quæ dixit *lib. de Causis Morborum, cap. 3.* viz. si etiam, qui flammæ circumfunditur aerem stipaveris, aut nimium rarefeceris, sic quoque flammam decrefcere ac periclitari, ne penitus extinguatur inspicias: stipatur autem si cucurbitam, qua medici utuntur, vel furnulum aut tale alicquod aliud circumponas, quod etiam continget, si fornacium foramina clauderis: id ipsum reperit paulo inferius dicens si extrinsecam flammam à communicatu circumfusi aeris separe interjectu furnuli, vel cucurbitæ, vel alterius rei similis statim extinxeris: verum ne aliquis decipiat hoc nomine cucurbitæ scire licet hoc æquivocum, quod Græci vocant *ἰμογγυρον*; diversa indicans quo sæpe usus est *Galenus* quamobrem animadvertere operæpretium duco Verborum seriem *Galenii*, ut percipiamus quo ipse pergat, & quid innuat eis, ut exempli gratia *Galenus* ipse *lib. 2. de Alimentorum Facultatibus, cap. 3.* dixit, de cucurbita, cruda quidem, & in suavis est stomachumque ledit: rursus *lib. 1. de Arte Curativa ad Glauconem, cap. 9. de curatione Febris Tertiana exquisita*, pro cibis exhibet ex oleribus cucurbitam lactucam, &c. Idem assensit *lib. 2. ejusdem intentionis, & nominis, cap. 10. de Curatione Elephantiasis*: his patet intelligi voluisse *Galenum de cucurbita esculenta*. Alioquin autem *lib. 4. Methodi Medendi, cap. 7.* inquit, Cucurbita est instrumentum ad violentum attractum à medicis excogitatum, quod etiam asserit *lib. 14. Meth.*

Medend. cap. 7. Cucurbita magna bis terve sine incisione medio ventri affixi, præterea aliis pluribus in locis docet affigere cucurbitulas cum scarificatione, & sic diminutive interdum nominavit eas, utrunque tamen nomen innotescit esse instrumentum Chirurgicum: E diverso postea ubi fuit sermo de furnulis, & cucurbita, tunc enim intelligi voluit de cucurbita boccia distillatoria qua furnulo collocata distillatur pulpa carix, id est Nucis: præterea audite *Galenum* ipsum, *lib. de Remediis paratis facilibus*, pag. 259. ad genera um papulas ferrum candes paliuri ligno inposito acceptumque qui ex hoc defluit humorem illinito: hæc equidem est è ligno humoris distillatio: & ipsius collectio cum cucurbita: ibidem recensuit alterum modum elicendi oleum à tritico, sic dicens ad menti impetigines acceptum magna copia triticum incudi impone, cui deinde applicato candentem laminam æream, &c. legenti in propatulo sunt: sed prædicta sufficiant demonstrasse *Galenum* usum fuisse distillatione, & organis ei pertinentibus Chymicorum more: præterea atque sublimationem exercuisse explicabitur, primum vero meminisse oportet quæ edidit *lib. 9. de Simplic. Medicam. Facultat.* agens de Cadmia, ubi in fornacibus æs paratur, nempe rota terra ex qua æs generatur in altum egerente velut fuliginem quampiam aut favillam, utcunque appellare libuerit: ex his constat nil aliud sane esse cadmiam præterquam tenuiorem essentiam æris, terræque metallicæ in fuliginem ignis vi sublimatam, nil enim differt dicere in altum, & sublimem locum elevatam, ut recensuit *Galenus* ipse in *Licam*, cap. 5. Idem jam prodidit *Dioscorides*, *lib. 5. de Medic. Mat.* gignitur Cadmia ex ære in fornacibus candente fuligine egesta statu, & lateribus camerisque fornacum applicata: camera erat incurva nusquam percussa, sed integra, quæ egestam ab usta cadmia favillam excipiebat: sed attendite quæso sublimationem butiri, quam scripsit *lib. 2. sub nomine fuliginis pro medicamentis oculorum*, hoc modo dicens; butirum in lucernam ingestum accenditur si&ilique operculato quod superne in siphunculum definat, & sub pedibus cuniculos olibani modo habeat, dum vero crematur elevatur fumus fuligone dicatur, quæ coacervatur in sublimiori loco, & adhæret summitati ac lateribus ipsius operculi,

culi, quæ deinceps penna deraditur, & ad usum medicinae servatur: sic æque egit *lib. 1.* loco de fuligine picis liquidæ, quemadmodum, & mirrhæ atque ex thure, ac ex styrace: postmodum de his omnibus singularim, & fuscè tractavit *Galenus lib. 7. de Facult. Simplic. Medic.* sequens *Dioscoridis* ordinem, inquit, fieri fuliginem ustione thuris, aut terebinthinæ, aut mirrhæ, aut styracis, aut picis liquidæ, aut cedræ: mos fuit antiquus colligere fuligines: Prisci enim ante Tiporum inventum in usum habebant construere encaustrum scriptorium cum fuligine pictoria, quod ex vitariis officinis tunc colligi solebat, aut e resina, quod vulgo dicitur fumus raxæ: istæ autem fuligines à *Dioscoride*, & à *Galeno* descriptæ nonne sunt procul dubio Recentiorum sublimationes: fit enim quælibet sublimatio, quando spiritus ex ignis calefactione resolvitur in vaporem, & fumum, qui postea detinetur in cacumine vasis, & percussus frigiditate capitelli condensatur, ita ut recolligi possit: alioquin vero contingit si vice capitelli adhibeatur operculum planum in medio perforatum, ita quod non retineatur fumus fuligine, quæ coacervari possit, evanescit autem vapor, & in auram abit per foramen operculi, tunc enim residet corpus ustum, prout legitur in *Dioscoridem, lib. 1. de Medic. Mater. cap. de Hebeno*, ubi dixit, uritur Hebenus in fistili novo donec in carbonem redigatur, & lavatur plumbi modo: idem habemus in *Galenum, lib. 4. de Composit. Pharmac. sec. loc. cap. 5.* ubi prodidit modum urendi lapidem phrigium in ollulam novam conjectum, quæ operculo perforato in vertice, vel in alias plures partes, ut fuliginosæ exhalationes efferantur munita ac luto forinsecus circum lita sit, mox jubet in butiro extinguere lapidem ustum: sic rursus lapidis usi fragmenta in ollulam conjecta urere prunis candefactis, & cum igniti fuerint lapides, & nulla amplius fuligo efferatur, tunc eximit, & vino salerno extinguit: & iterum tertia vice excandefacit, & in melle extinguit: de num hoc approbat inter remedia ocularia: hac igitur preparatione, quæ igne urendo fit, usi sæpe sunt veteres, ut exquisita, & majoris efficaciam essent ipsa remedia: etsi eandem preparationem usurpant juniores sub nomine autem calcinationis, nil tamen in re differunt: quam æque referunt nomina licet stupidis vide-

antur voces diversæ : hæc equidem operatio tota Chymica est. verum ulterius progrediamur, nam *lib. 6. de Composit. Pharmac. secundum locos*, ex *Æsclepiadi*, scripsit *Galenus* modum urendi hirundines, dicens, pullos ipsos sale conspersos una cum pennis in fistile conijcimus, obruratumque prunis imponimus, & *lib. 4. de Compositione Medicamentorum per genera, cap. 1.* discurrens de præparatione Metallorum, ait, incipiam à metallicis ; quibus etiam terræ adnumerantur, memineritis quod combustis, elotisque mordicatio edomatur : ibidem tractat de *Æruginè combusta*, de *Vitro combusto*, de *Buccinorum*, testis *Concrematis*, *Pupurarum*, ac *Ostreorum*, de *Chalcitè*, & *plumbo ustis*, de *Ossibus combustis*, de *Cornu Cervi*, & *Capræ ustis*, & *Lotis*, de *Cancris fluvialibus combustis*, quorum cinerem cum cerato imposito ulceribus *Cancrosis*, ait, constat equidem quodcunque uritur in cinerem verti, proinde *Galenus lib. 9. de Simplicium Medicamentorum Facultatibus*, inquit, Cinis ustorum corporum reliquæ sunt sive *Lapidea*, sive *Arborum animaliumve partes*, Idcirco *lib. 2. de Differentiis Februm, capit. 11.* reliquæ quæ supersunt ex lignis combustis Cineres appellantur : Idipsum repetit *lib. 8. de Simplicium Medicament. Facultat.* ubi profequitur asserere calces esse cineris quandam speciem : ex cinere, & aqua, fit lixivium, teste *Galeo, lib. 4. & 9.* ejusdem *Facultat. Simplic. Medicament.* de quo tractavit : deinde *lib. 2. de Arte Curativa, ad Glauconem, capit. 3. de Ademate*, quatenus convenit lixivium distillatum, quod à Græcis coma stacte nominatur *Στακτή*, enim prope Græcos dicitur stilla, quæ guttatim fluxit licet per linguam filtri, aut lanæ, quemadmodum & per organum distillatorium fieri possit : quamobrem *Dioscorides Σταλακτικόν*, appellavit chalcathon primam atramenti sutorii differentiam, nam præ humiditate minerali stillat in antro instar lachrymæ sive guttæ, & in stiriam concrescit, prout superius satis expositum fuit, rursus *Gal. lib. 11.* ejusdem *Fac.* approbat cinerem cochlearum cum gallis, adversus dysenteriam : eadem leguntur in *Oribasium, lib. 15.* præterea vero prodidit de lana combusta, & de ungula caprina usta, nec non de ungula asinina combusta : ibidem dixit sal uritur fictili;

fœtili diligenter operto ne exiliat conditoque prunis donec igni candescat : multa ac varia proponit medicamenta *Ætius Terrabili 1. Serm. 2.* quæ præparat calcinatione & in cineres reductione quibus calcinatis uti vulgo solebant : & *Paulus Aegineta, lib. 7.* scripsit concremari hydrargirum, quod est argentum vivum & in cinerem verti, mox aliis mixtum & potu assumptum colicis & iliacis præstare, quem secuti sunt *Joannes de Vigo, & Nicolaus Massa, & alii innumeri medici Clarissimi,* qui in diversa præparatione argenti vivi insudarunt, aut calcinando præcipitando, aut sublimando, aut in salem, aquam, & oleum reducendo eum : sed revertamur ad *Galen. libro de Theriaca, ad Pisonem,* ubi asseruit cinerem spongiæ combustæ fluxiones sanguinis cohibere : & *lib. 1. de Antidotis, cap. 15. tract. de Fusionem,* & ustione chalcitidis in ollam ignitis carbonibus ut culibet legere licet, chalcitis enim in primis liquefcit igni, id est funditur quod est proprium alchymicæ munus, quo utebatur *Galenus* : rursus verò, *libro de Theriaca,* docuit comburere vipersas ac ex earum cinere conficere salem, qui dicitur theriacalis, fiunt atque troscisci, passillive ex viperis, & si vipera est venenatissima bestia, nihilominus rite præparata, habetur pro theriacæ basi alexipharmaco universali : immo *lib. 11. de Simplic. Medic. Facult.* inquit viperarum carnes nutriunt & facultatem habent medicamenti, & condiuntur ceu anguillæ, nempe oleo sale, apetho, porro, & aqua : in primis tamen præcidere opus est capita & caudas earum, inde reliquum corpus exemptis intestinis pelleque detracta aqua perues in ollam conjicies, &c. sic docuit *Galenus, lib. 1. de Antidotis,* superiorum auctoritate ductus, quos sæpe citavit ut *Asclepiadem, Mithridatem Regem Ponti, Andromachum crentiem Imperatorum Romæ medicum & theriacæ inventorem, Menecratem, Damocratem & alios innumeros* : verum præter vipersas nonne pluribus vescimur piscibus, qui nobis cibi sunt lauti, dum tamen optime præparentur segregenturque ab eis exitiales spinæ, quibus armati sunt ut puta *Draconem* marinum, qui piscis est araneus dictus hic in dorso veneficam habet spinam : præterea *Pastinaca* marina, & *Torpedo* marina hæc in cauda perniciosam hujuscemodi habent spinam, *Scorpius* autem nec non *Scorpæna* congeriæ ac

æque marini pisces post aures tenent binas pravissimas spinas, quibus tamen abjectis mundantur squammis pelle & intestinis eluuntur coquantur & condiuntur, ceu alii pisces tandem suaviter ac tuto eduntur: Negotium itaque totum consistit in præparatione, quæ non modo medicamentis, verum etiam cibariis necessario adhibenda est: Etenim medicamenta educuntur non modo à familia animalium, vegetabilumque verum atque mineralium, eadem igitur ratione & beneficio metalla, cunctaque fossilia ad eam mediocritatis naturam reduci possunt, utile ab inutiles eligendo, venenum à mumia salutari, nucleum & medullam à corticibus ita quod amplius adversa non sint naturæ humanæ sed ei omnino subveniant, & auxilium ei præbeant, ac ceu remedia apta morbos quanquam deploratissimos debellare possint: his affixus fuit *Galenus* nempe elicere balsamum fixum à mineralibus spiritusque potentissimos in eis conclusos qui corruptioni magis resistunt: prout fuisse attestatus est, *libro de Theriaca, ad Pisonem, cap. 16.* dicens multa ignis commercio meliora redduntur, & latens rerum natura in apertum ab igne profertur, cui alludit *Mesues*, asserens Chymicos manifestare occulta, & in apertum latitantes vires trahere, rursus vero *Galenus* ibidem prosequitur. Idem etiam quædam ad eos quos volumus usus accomodata nobis parat: Aurum enim igne probamus, & adulteratum igne deprehenditur quodque accurate est igne purgarum id esse probum videtur: ferrum quoque igne candens mollescit & flexum à nobis ad multos vitæ usus aptum redditur: nonne etiam plurima eorum, quibus vescimur, &c. & prosequitur *Galenus* de præparatione panis, vini, carniùm & aliorum in univèrsali innuens cibaria innoxia non esse absque præparatione, quemadmodum; & medicamenta præsertim metallica ea enim quamvis acerrima, & nostris corporibus inimica, domita tamen ignis vi ad curationem sunt utilia: hoc autem discursu *Galenus* desinit in Chalcicy Atramento metallico à quo oritur satorium; sed quid dicam de industriis mulierculis, quæ parat ægrotantibus contusa ex carnibus, colaturas, gelatina, & consumata, liquoresque restaurativos stillatitios aut prælo expressos & alia hujuscemodi extracta, segregando tenuiora à crassioribus & laudabiliora, quæ de magis ægrotis conducunt;

cunt ; idem de medicamentis agendum consulit *Galenus* loco supracitato ; præterea, *lib. 1. de Antidotis, cap. 2.* plane monstrat exercuisse metallica medicamenta ; rursus, *lib. 9. de Simpl. Medic. Facult.* ubi ipse propriis manibus præparasse scorium ferri pro medicamento asseruit ; ibidem quoque prodidit differentias terræ esse lapidem, saxa & gemmas interea ; inde terram quæ colitur & corpus metallicum prout æs, stannum, plumbum, aurum, & argentum, hæc fundi possunt, nam igni admodum liquescunt, constant enim aqua magis quam terra : Inde addit ex qualibet terra vel arena non colligitur argentum, aut aurum, aut æs, aut ferrum, aut stannum, &c. ibidem recensuit de fornacibus ac sumptibus in eis instruendis, quemadmodum eruditissimus experimentisque ductus memoriæ prodidit alchymicam disciplinam laborasse, ut verbis Recentiorum peculiaribus utar : eandem vero disciplinam coluit methodicus ille *Hippocrates* medicinæ Princeps & Oraculum si bene advertimus, *lib. 1. de Dieta pag. 158.* præstantiorem scripsit Auri præparationem, que fieri possit ut aptum sit tueti vitam nostram sic dicens Aurum operantes tundunt, lavant, igne molli liquant, forti autem non conflatur & ubi elaboraverunt utuntur ad omni : ibi paucis equidem & strictim jus jurandum suum observans auri potabilis modum assignat *Hippocrates* ipse, nec non ignis gradus in opere : quem ignis ordinem magni æstimavit *Galenus*, ut pluribus asseruit in locis præcipue in *Licum, ca. 5.* inquit atque ignem ex paleis accensum quo in primis uti solent ii, qui aurum faciunt ab eo, qui ex alia materia excitatur nihil diversum existimavit : Ignis non differt ab igni nisi majore vi ac minore : infimissimus, qui ex paleis est, quare ad fundendum aurum accommodatum est : quod absumatur ac diu ut si validiorem flammam sentiat, &c. prædicta *Hippocratis* & *Galenus* verba dubio procul arguunt alchymiam non puduisse eos quamvis sub voce non alchymix sed præparationis ei operam impenderint, nimirum. *Ramundius Lullius*, hanc artem *Hippocrati* notam fuisse censuit, præterea *Jacobus Antonius, Cortusius Patricius patavinus de medicina materia* optime meritus fuit, in hac sententia non modo *Hippocratem* sed etiam *Platonem, Aristotelem* & *Galenum* novisse quintam essentiam hæc autem fieri nequit præterquam, alchymix, auxilio

auxilio de qua *Galenus* edidit volumen titulo de ramopomi congelati, quod arte fecit ne ab omnibus intelligeretur nisi à dilectis filiis artis : hujus testimonium habetur ex libro supplementi chronicarum fratris *Jacobi Philippi Bergomensis* Religionis heremitarum *Divi Augustini* in quo legitur floruisse Romæ *Galenum* medicum celeberrimum anno Salutis Domini nostri Jesu Christi 147. *Olimp.* 229. tempore *Anonini* cognomento *Pii* Romanorum Imperatoris post *Adrianum* Imperium : ac tempore *Pii* Papæ : & tradunt Græci edidisse *Galenum* ad centum quinquaginta volumina, quæ in eisdem chronicis recensentur, etsi eorum multa desiderantur : alii equidem variis vocibus non adeo vulgaribus usi sunt, nil tamen refert si linguis videantur dissonis, re autem & uno sensu omnes sapientes eandem signant rem ; quam facile unescisque deprehendere poterit, si rei essentiam exitumque perpenderit, nil enim differt dicere more *Galeni* præpararetur pharvacum, aut idem nominare voce alchymica cum omnia terminentur eodem fine præparationis nec dissentiunt effectu præterquam voce alchymicæ, quæ tantum indicat medicinæ præparationem : si vero fatuus aliquis objiceret dicens *Galenum* non fuisse locutum de præparatione pharvacorum cum distillatione, qua sæpe ab solvitur alchymia : respondetur se ipsum hallucinari, & ideo delegari ad ea, quæ supra demonstravimus ex mente *Galeni* : veruntamen illum animadvertere velim, ne legendo alterum pro altero aspiciat, neque literaliter percurrat oculis, sed inquirat sensum verborum *Galeni* ut abstrusiores altioresque disciplinæ partes percipiat : unum saltem exemplum præ aliis in mentem revocare velim cæteraque jam dicta omitto, ne prolixus videar exponere quæ constant : *Galenus, lib. 9. de Fac. Simpl. Medic.* apertissime protulit, quæ sequuntur de Caria id est nuce : Quamobrem oleum ex eo scilicet fructu inveterato exprimere liceat, hic definit cum puncto, post autem pausam rursus prosequitur ibidem sic. Tunc sane admodum fit per halitum evaporatorium, deinceps accedit referre facultates ipsius olei : hac igitur sermonis divisione, ac verborum diversitate deprehenditur palam constituisse duplicem modum eliciendi oleum à nuce : Primo modo fieri ait via expressionis veluti cum prælo : secundo autem modo fit cum orga-

no distillatorio, in quo ignis vi excalescens substantia nucis attenuatur in halitum, qui elevatur ad culmen organi ac uti evaporatorium dispergeretur, & in nihilum abiret nisi clausum retineretur instrumento artis in quo densatur in oleum, quod inde distillat, & fluit in aliud vas suppositum in quo colligitur oleum ut intelligi voluit *Galenus* ubi dixit tunc sane, &c. evenit enim oleum redacta materia nucis in halitum evaporantem ad verticem, id est pileum vasis in quo clauso ceu obstaculo impulsus halitus à frigido densatur in oleum alioquin recluso patefactoque vertice dispergeretur halitus, qui ad summitatem evaporans absque retinaculo evanesceret, & in aurum abiret & non fieret oleum uti recensuit *Galenus*, verum admirari est breviter sermonis ipsius *Galenii* in hoc discursu, quare noluit more vulgari-um exprimere verbum distillationis neque alembici ne in vulgi sermonem transferretur soletter equidem obtegit vulgo ea, quæ filiis doctrinæ aperuit ut cuncti consuevere Philosophi: eadem ratione dicendum de calcinatione de qua egit *Galenus* sub nomine combustionis ubi aliquid comburere voluit in fornace: ut in cinerem vel in calcem verteretur, quod ignis vi extrema fit: nihil tamen differt effectu si quodcunque eodem modo comburitur à recentioribus alchymistis appelleretur vulgari, & consueto sermone incinerari aut calcinari, aut reverberari, aut fulminari; id est comburi in fornace qua ignis reverberat & fulminat, quod comburitur donec in cinerem vel calcem penitus vertatur, hoc etiam circa fornacem fiet si parvum esset corpus urendum, nam foculari coquinæ aut prunis ardentibus quovis modo uratur: his omnibus operatus est *Galenus* ubi exposcebat occasio: nil ergo differunt cum terminentur uno eodemque fine: Idem existimandum puto de sublimatione, quam supra demonstravimus exercuisse *Galenum*, quod adeo patet ut dementiæ proximum sit repetere jam dicta: ex quibus ratum certumve habemus, quod medici methodici ex præscripto artis medicæ & ex physica pronunciant ipsimet adherent spagyrici quavis parabolice: Idcirco *Bernardus, Tomitanus. lib. 2. de Morbo Gallico*: asseruit medicamenta sublimata in usa fuisse per omnia tempora:

CAP. VIII.

De ratione modoque ignium.

Reliquum est differere de Igne ceu præcipuo Medicinæ instrumento, quo nullum habilius reperitur, eoque versatur medicina ac perficitur in opere præparationis medicamentorum: etsi quandoque præparantur medicamenta calore solis, ut memoria prædidit *Galenus, lib. 2. de Facult. Simplic. Medic. cap. 18.* ubi purificat oleum in fervente sole: rursus *lib. de puerulo Epileptico*, elicit succum è scilla calore solis tempore caniculæ: cujus vicem gerit *Ars naturæ æmula*, nobis enim suppediat multiplicem modum excitandi calorem citra solem, ac citra ignem materiale. Ut puta ventre equi, id est, fimo calido, aut yndemia, aut calce horum quilibet appellatur ignis sapientum, ut apud multos egregios scriptores legimus, veruntamen aliud esse calorem, & aliud esse ignem, neque eos confundere licet: idcirco veteribus assensit præ aliis *Joannes de Rupe scissa lib. de quinta Essentia, cap. 7.* ubi hujuscemodi calorem proponit operari instar ignis, idcirco appellavit eum ignem sine igne: his vero deficientibus supplet ignis, qui ab arte suggeritur, ea enim Naturæ deficienti opitulatur; varius tamen fit ignis, prout varia est operatio præparationis medicamentorum cum non differat ignis ab igne præterquam majore vi aut minore auctore, *Galenolib. adversus Lycum, cap. 5.* ubi docuit fieri ignem per gradus plures: Ignis enim interdum fit igne validior, interdum quoque fit adeo lenis, ut vix percipiatur, quem *Hippocrates lib. 1. de Dieta*, appellavit *Mollem*: inde *Galenus* ejus sequax dixit loco ut supra infirmissimum esse ignem ex paleis cujus oppositum consequitur fortem fieri ignem ex carbonibus, & lignis ac eo magis & minus juxta majorem vel minorem quantitatem, & duriciem lignorum, etsi ex aliis variis rebus fieri possit: quamobrem ignibus variis admovendis maxima requiritur industria, nam difficile mensurari potest ignis, quin errare

errare contingat, nisi quis usus, & detritus sit quare plurimum facere in medicina videtur ratio ignium, quæ tali symmetria observatur, qualis erit materia præparanda: consuetum est autem ut plurimum fieri ignem ex carbonibus, aut lignis, aut mollibus, aut duris, ut magis vel minus perduret ignis: quorum viridia, & humida improbantur præcipue à Galeno, lib. de Marcove, cap. 3. ait enim è lignis humidis flamma obruitur ac fere extinguitur fumosave turbida, & caliginosa sit exigua, & imbecillis: præterea ex pravis carbonibus etiam excitatur fumus non modo abominosus cum etiam periculosus, idcirco execratur à Galeno, lib. de Utilitate Respirationis, cap. 4. Idem est detestatus, lib. 7. de Usu Partium, cap. 8. ubi asserit, quod ex malo carbonum odore, & fumo extinguntur, & pereunt homines: præterea inficiuntur medicamenta ac deturpantur, & ideo lib. 1. de Composit. Medicament. per gener. cap. 5. admonuit in coctione medicamentorum ne moliamur ligna humida, neque carbones peruri incipientes, nam fumus facile nigredinem conciliat: mox lib. 6. de Composit. Pharmac. secund. loc. utebatur cacabo igne molli, & non fumante; nam fumi nulla est utilitas, quare evitandus est fumus quantum sit possibile, rursus idem repetit cap. 12. ejusdem libri, ut penitus fumida evitemus: idipsum hortatur nos animadvertere lib. 1. de Amidotis, cap. 8. quo docuit pastillos ex viperis confici, inq̄uit, in ollam conjici corpus mundum, & aquam puram affundere, & subjicere ignitos carbones, aut arida ligna, quæ fumi expertia vocantur, vel quod erit etiam melius vitium sarmenta itaque decoques: sed revertamus ad quintum caput lib. 1. de Composit. Medicament. per gen. in calce fere sic prosequitur, perustus igitur antea carbonibus cum exacte ardent tunc coctionem auspiciare, quod si illam per hos absolvi, non licuerit in aliò foco simili modo carbonibus præparatis cacabum superposito: inde cap. 12. ait, hujuscemodi nigrescere cum largius coctum fuerit præsertim lignis: his equidem deprehendere possumus ignem è carbonibus potius arridere Galeno, quam è lignis: inæqualis enim est lignorum ignis, nam sua tarditate consumit, aut nimia celeritate urit, & absomit, ac fumo quem fere semper emittit magnum vitiat decoctiones, odoreque malo inficit aquas stillati-

rias, & omnes præparationes corrumpit ejus inæqualitas: & diverso autem carbonum ignis est clarus, & fumi expers, aut vix percipitur verum æqualis habetur, nam indefinendo arden- do æqualis perdurat, ita ne invalescat, neque imbecillior defi- ciat: ignis igitur è carbonibus æqualis succedit, quo fiunt om- nia odoratiora, eoque medicamentorum præparatio melior evenit; quapropter in distillationibus, & in arte Pharmacopo- larum in majori usu, & frequentiori habentur carbones quam ligna: teste *Galeno lib. 11. de Simplic. Medic. Facult.* tra- ctans de Ovis, præ aliis ait, porro in aceto coctum ovum, si e- datur fluxiones **ventris**, desiccet ibidem docuit coquere ovum in igne modico, fumique experte qualis est qui ex prunis con- stat, prunæ autem sunt carbones ardentes, ut sæpe exposuit *Galenus ipse præferim lib. de Antidotis*; ubi docuit combu- rere chalcitum ignitis carbonibus; & *lib. 3. de Composit. Me- dic. per gen. cap. 5.* palam est ignem fovere prunis: & *lib. 7.* ejusdem *Facultatis, cap. 12. de Acopis ex Æsclepiade*, incum- bit coquere medicamenta super prunas: ex quibus conspicuum est quam pueriliter delirent, qui carbonariam medicinam ap- pellarunt Spagyricam deridendo, nescientes quid dicant, sua autem peccant culpa, nam ipsi repugnant *Galeno*, qui carbonum ignem elexit potius quam alterius generis cujus diversis gradi- bus est usus ratione materiæ elaborandæ, quædam enim ignem exposcit acrem, & vehementem aliaque vehementissimum, quædam vero mediocrem, quædam etiam ignem valde remis- sum, ita ut quatuor constituentur discrimina gradus ignis juxta quatuor complexionem, aut qualitates, ut asseruit *Avicennas*: tum diversitate furni, cum etiam diversitate vasorum, & mate- riæ præparandæ, & carbonum quantitate: veruntamen pri- mus gradus ignis est lenis, qualis percipitur ex Balneo tactu tolerabilis, & mitis hujusmodi ignis normam prodidit *Ga- lenus lib. 4. de tñenda Sanitate, cap. 8. de Acopis*, ubi docuit coquere olea in duplici vase, hoc fit cum in lebere aqua sit ca- lida inseritur exiguum vasculum, in quod fundi oleum debet; quare ait coques in duplici vase commodius, aut certe igni len- to qualis prunarum est, quæ tamen nec ipsæ multæ esse debent: Idem retulit modum balnei nomine duplicis vasis, *cap. 5: & 8:*

ib. 3. de *Composit. Medicament. per gener. vetum lib. 7.* ejusdem nominis, cap. 14. in calce fere dixit ad triginta dies duplici vase super prunas duas, vel tres fervere unguentum permitendum est, deinde lib. 5. de *Composit. Pharmac. secund. loc. cap. 9.* descripsit modum calefaciendi oleum in duplici vase, sic dicens, imponatur autem vasculum in quo calefit lentiscinum, in aliud majus vas, quod satis aquæ calidæ complectatur: id ipsum asseruit lib. 6. & 7. ejusdem *Facultatis*, & lib. 1. cap. 2. de *descrip. capillorum*, jam dixerat Iadanum vero in duplo vase liquefacito, interdum quoque dixit in diplomate pro duplici vase, *Δίπλωμα* enim vox Græca indicat duplex vas, quod recentiores vocant Balnea Mariæ, & à quibusdam balneum maris dicitur: quamobrem loquendi modus ipsius *Galen* differre videtur à junioribus, cum tamen re concordēs constituent omnes unam ac eandem operationem balnei pro primo gradu ignis, qui tamen intendi, ac remitti potest, atque in quatuor gradus distingui, quemadmodum evenire censeo de aliis tribus infra scribendis à quibus ut me expediam secundum gradum agrediar, qui cinerum ignis dicitur, lenis est, sed intensior primo, hic equidem magis validus est aliquantulum, etsi adhuc ferendus: hujus exemplum habemus à *Galen. lib. 4. de Composit. Medic. per gener. cap. 13.* ita dicente omnia in vas æreum conjicito, super cinerem molliusculum coquito, novens donec &c. mox cap. 14: discurrens de Emplastris, descriptis ab *Hera*, ait, leni igne coquito donec infervescere incipiat: hujusmodi igne ait, scillam cinere obruito velut cucurbitam, cumque mollis fiat exprimito, deinde ad succum oleo, &c. & 6. de *Composit. Pharmac. secund. loc.* docuit conficere sapam ex musto decocto, donec tertium supersit, vel usque ad perfectam compagem melleam, tunc Græci appellant *Ἐμμία*, & 1. de *Composit. Medicament. per gener. cap. 12.* scripsit modum albi ficandi ceram: inde lib. 7. de *Composit. Pharmac. secund. loc.* tradidit exemplum conficiendi Diacodion medicamentum, ex mente *Critonis, Hera, Andromachi, Damocratis, Sorani, & Themisonis*, qui primus composuit hoc pharmacum ad tussim humidam, dolorem thoracis arteriæ, & gulæ fluxum tenuem, & vigilias, & distillationem catharri, hanc autem confectionem parabant

parabant veteres ex succo co'o expresso. è capitibus papaveris præmaceratis biduo in aqua, & decoctis cui addebant ad medietatem mellis, aut sapæ, aut alterius juxta eorum intentionem, ut est legere in *Galenum*, ac iterum coquebant leni igne usque ad consistentiam mellis, inde refrigeratam confecti-
onem servabant vase vitreo, ut sonant *Damocratis* carmina :
Inde Posteriores ceperunt parare pharmacum ex prædicto succo cum penidiis loco mellis, vel sapæ, & alii postea cum saccharo in forma solida, quod appellant *Diacodion* in tabulis, teste *Mesue lib. 3. de Eclegmatis* : vetustiores equidem eam copiam sacchari, neque id in tanto usu habuere, nos autem, hoc seculo adeo vulgatum in dies fruimur saccharum, ut in cibis quoque usitemur eo : hac commoditate ductus aromatarius quidam paucis abhinc annis succos omnes condiebat saccharo ad formam solidam, ut *Diacodion* in rotulis, & abs re sibi arrogabat alienum pharmacum, hoc ceu novum propriumque ipsius inventum, quod dedecore in vulgus proferebat, sub nomine ficto sirupi solidi non animadvertens sirupum esse vocem Arabicam, quæ indicat porionem, præterea, ut uberrimum questum adipisceretur hac novitate seduxit medicos quosdam ei fautores ipsi enim simularunt vanum pharmacopolæ placitum nescientes, quantum veritate repugnarent, necnon *Galeno* aliorumque veterum sententiæ cujus immemores assimilantur, prout in *Evangelio* cecus, qui cecum ducit, ambo in foveam cadunt, se ipsos accusantes inopis atque infelicitis ingenii esse ita libere fateor : nam *Galeni* sententia penitus delet pharmacopolæ decretum : cum vetus fuerit mos extrahere succos, atque condensare eos : quemadmodum legitur in *Galenum, lib. de Virtute Centauræ, cap. 3.* ubi docuit modum extrahendi succum ab ea, quem igne molli coquit donec condensetur ; extrahitur atque saccharum decoctione arundinum suarum, & depuratum condensant artifices, & in metæ formam redigunt, verum quid aliud est licium præterquam succus decoctione ramorum radicumque pixacanthæ extractus, & condensatus, idem fit de *Hypocistide*, & de *Acacia*, *Aloe*, *Meconio*, & *Opio* : præterea habemus condita esculenta diversa ex succis cum saccharo condensatis ad formam solidam, ut *Diacidonium* : & hujusce-

modi

modi alia plurima sunt, quorum vetus est mos: his exemplis omnium extracta faciunt Alchymistæ nostri sæculi, ex quibus facile deprehendere possumus esse unam ac eandem artem, & veritatem Methodici, & Spagyrici; idemque assensit *Petrus Veges*, Serenissimi Ducis Sabaudia Medicus celeberrimus, qui librum edidit, cujus titulus est *Pax Methodicorum cum Spagyricis*: & enim prædicta exequentur ignis gradibus, quorum primum atq; secundum exposuimus, quibus subsequitur tertius, hic major est cum ferri non possit absque dolore locatur in arena: Veruntamen quilibet gradus moderari ac commensurari potest, tum remittendo minuendoque ignem, cum etiam quandoque augendo ita, ut principium unius proximetur fini alterius, ut sæpe exemplum egit *Galenus* in Stillationibus, Sublimationibus, Decoctionibus, Digestionibus, Infusionibus, & Macerationibus, tot in locis demonstratis, nam primo levioribus, & paucis prunis fit ignis remissus, & lenis. Demum vero fortioribus, & majori copia intenditur, & de his diserte locutus est *Galenus*, lib. 4. de *Tuenda Sanitate*, cap. 8. de *Acopis*, ubi contundit semina mox ea infundit in oleo quo diu macefat, inde percolat humidum linteo, & ait coques in duplici vase commodius: aut certe igni lento qualis prunarum est, quæ tamen nec ipsæ multæ esse debent. Quartus postremusque gradus sequitur aliorum intensissimus, est enim ignis nudus sive flamma nuda absque ullo interposito, neque balnei, neque cineris, neque arenæ cum destructione conjunctus, qui consumit, & in cinerem vertit; hoc autem igne luculento, & fligante utuntur reverberantes fornacarii: præterea follibus fabrorum vi motus concitatur ignis vehementissimus, cujus celeritate, & penetratione liquefcunt, metalla, à parvo enim igni non liquefcunt, etsi à vehementi absque follibus fieri possit cum detrimento tamen eveniet; magna enim pars metallorum exuritur prius quam liquefcant, de follibus locutus est *Galenus* lib. 6. de *Ufu Partium*, cap. 15. Ubi discurret quomodo folles attrahant aerem, & quomodo elichniorum flamma attrahat oleum, ibidem tractat de *Lampade*, & *Lucerna*, sic etiam in usu est candela, idcirco ex prænaratis satis conspicuum habemus *Galenum* usum fuisse omnibus operibus Alchymicis pro medica-

medicamentorum præparatione, nam Alchymia Spagyricave ars propria suppeditat medicamenta præparata, & magis tuta *Hippocratica*, & *Galenica* Medicinæ, eique maximam reffuit utilitatem præparationis Chymicæ ars: imo absque ea concideret medicina, hinc necessitate præparationis medicinæ ducti summo opere commendarunt eam *Hippocrates*, & *Galenus*, & alii innumeri Clarissimi Viri, licet nomine præparationis cujus munus proprium est Alchymia, quam ignari censores ignominia vice præmii laniare incumbunt, ô ingratum pecus, qui vobis sunt mores, non æqui mehercle, cum exclusos existere videam vos à *Galenica* methodicaque secta, abfunt enim à vobis quæ ostendere simulatis, at si *Galen* doctrinæ estis Religiosi Discipuli, & in ipsam stricte jurasti, cur non erubescitis damnare artem quam *Galenus* summo decore apertissime professus fuit: eandemque coluerunt Arabes, ut scripta invaluerunt *Avicenna*, *Serapionis*, *Mesues*, & *Albuchasis*, & aliorum: Verum novimus ex *Albuchasi*, libro quem inscripsit *Servitorem*, Reges Abarach plurimum delectatos fuisse de Distillationis arte: ipsamque callebant Reges Damasci: deinde his accesserunt Latini, qui ampliarunt eam cum dies ipsa multa invenerit, fama igitur, & gloria extulerunt eam usque ad fidera ceu præcones nobilissimi, & præ cæteris, *Rybertus* Rex Neapolis; *Odoardus* Angliæ Rex; Principes Austriaci; *Cosmus Med.* Dux magnus Etruriæ; *Hercules*, & *Alphonsus* Estenses Ferrariæ Duces Serenissimi, & alii Galliæ Reges præsertim *Franciscus Valesius Henrici* Regis frater: *Octavianus Languscus* vir nobilitate generis, ac doctrina insignis: *Joannes Franciscus Gonzaga* primus Mantuæ, Marchio, omitto plerosque alios viros principes, & potentes qui pro tuenda valetudine, ac vita proroganda hanc artem egerunt, quæ perpetua serie floruit: ex Medicis Clarissimis nomine, & re qui huic arti operam navarint innumeri extiterunt, præ aliis vero *Joannes Baptista Montanus* Veronensis, qui edidit librum de Distillatione: & *Antonius Famanellus*, ejus patriæ Medicus clarissimus scripsit de Distillatione, & *Gentilis Fulginas* in *Avicennam*, *Hermolaus Barbarus*, *Joannes Fernelius*, *Hieronimus Fracastorius*, *Joannes Manardus*, *Jacobus Silvius* in *Mesuem*, *Michael Savonarola*,

Antonius è Scarperia, Jacobus Parmensis, Thomas Erastus, Victor Trincavellius, Mundinus, Evonymus Philiatrus, Thadæus Florentinus, Bernardus Gordonius, Bartholomeus Montagnana, Antonius Musa Brasavolus, Nicolaus Massa, Petrus Andreas Mathioli, Gabriel Fallopius, Franciscus Frizimelica, Patavinus, Tract. de Morbo Gallico, scripsit de oleo sulphuris distillato, de oleo masticino, de oleo terebintinæ, & de oleo picis liquidæ distillatis: Petrus Aponus dictus, Conciliator different. 193. loquitur de Medicina occulta juxta illud Hermetis, & Bernardus Tomitanus Patavinus, lib. 2. de Morbo Gallico, scripsit medicamenta sublimata in usu fuisse per omnia tempora: Verum non est, quod longioribus prosequamur posteaquam tot auctoritatibus paruisse potuit præstantia nobilitasque Alchymix quamvis sat esset solum Galeni testimonium, etiam si nil aliud attulisset dum egit de medicinx præparatione quæ est propria Alchymia culibet arti utilis ac summe necessaria, ea enim in lucem extulit eximia multa, & sublimia arcana, invenitque modum eliciendi vitrum ab arena, & lapidibus, ac inde eum elaborare, ut ducere in lineas, in vasa, & imitari gemmas, præterea vitrum ipsum comburere, ex quo præparatur pulvis tam efficax in medicina, & Caphuram purgare ostendit, boracem, metalla miscere, & ex eis facere vitrum obsidianum, Sericum fumo Sulphuris dealbare: ex linreamine papyrum, ex pellibus seu coriis gluten, ex herba sodæ cinis, ex quo Sal, ex eo liquor, rursus ex cinere, & aqua lixivium, & addita calce capitellum, inde oleo, & capitello fit sapo: desinam tamen alia recensere, ne tempus conteram, cum infinita sint, ut ita dicam, nulla enim ars absque Alchymia perfici potest, neque dapes quæ ad victum spectant; parari possunt sine ea, neque medicina, ejus enim præsidia parabat Galenus Alchymica arte in qua plerique fatui detractores gloriæ hujus facultatis esitarunt, idcirco quanta laborent in Charybdi hodie pharmacopei ac medicorum plerique sua opera demonstravimus Illustrium Scriptorum auctoritatibus, qui de Spagyricis medicamentis prodiderunt, ne quid novi introducere viderer in medicinam: Ut in posterum percepta veritate pedem referant à pristina sua falsa opinione eamque deponant, & cum veritate commutent

eam : alioquin eam in Anticyram delegabimus, ut veratro urantur ad abolendas imaginationes vanas, quas adversus venerabilem Alchymicam, Spagyricamve artem temere conceperunt, mox autem ab omni mentis vitio exuti fateantur Alchymiam esse legitimam veram, & propriam medicamentorum præparationem quam hucusque nescierunt : hinc reminiscantur quæ apertissime asseruerunt Hippocrates, Galenus, cæterique veteres, necnon posteriores, & qui sunt nostro ævo superstites medici philosophique celeberrimi de medicamentorum præparatione, quæ est propria Alchymia Spagyrica, ut diffuse, & non ab re expositum fuit, ut facilius innotescerent quæ Chymici ratione, atque infallibili experientia ducti, singulares vitrioli proprietates in eo delitescentes eruere norunt, quibus animadversis nescient fieri docti, & de his mirari desinent, nec eorum amplius verentur.

CAP. IX.

De segregatione Elementorum Vitrioli, ac de nominibus quæ ex ipsius antome sortiuntur.

Memineritis demonstratum sæpius fuisse vitriolum subiectum hujus operis, cujus virtus pervulgata est mirabilis in modum, tum pro corporibus humanis, cum etiam metallicis : In primis vero agnoscitur debet quod vitriolum magis efficax sit ac de magis conducatur : nam præ cæteris approbatur naturale Vitriolum, nempe quod in minera produxit natura in lapillos coloris, ut olim jam expositum fuit, præterea optimum æque existimatur, ubi in aquam solutum sit, in ejusdem facibus conspiciuntur quædam ad instar squamulæ aureæ, argenteæque, mercurii, & lapillorum, qui saphirum æmulantur atque smaragdi apparent granatæ, rubiniquæ, & alii colores, præterea vitriolum.

lum priusquam destillatione urgeamus, operæpretium erit detergere, ipsumque depurare, quod equidem fiet ubi liqueſcat aqua munda, Inde ſolutum cura, ut per ſiltri lingulas tranſeat, aut per chartam emporeticam percoletur demum cineribus tepidis congeletur, ter autem præſcripto modo depurari vitriolum expedit, ut magis aptum ſit diſiſioni elementorum, quæ more ſpagyrico, ut dicere conſueverunt Neoterici, proliciuntur à vitriolo ceu Chaos, terraque virginea, & primo ente, quippe initio materiæ metallicæ, nam in ventre ſuo continet omnia metalla, Alumen, Sulphur, & Salem, Mercurium album & rubeum, Marem & Feminam, quæ debita proportione ab ipſa Natura Vetuſtiſſima rerum diſpenſatrice mixta ſunt: in Vitriolo enim ſunt Principia radicalia ac quinta eſſentia mineralis. Spiritusve quintæ eſſentiæ lapidis philoſophici qui ab eadem radice educitur & unitur cum corporibus æquatis Sagacitate arteſicis: in hac igitur quinta eſſentia fundata eſt tota Philoſophorum intentio; qui appellarunt Vitriolum analoge aquam ficcam, aquam vitæ, Salem metallicum, primam materiam, leonem Viridem ideſt sulphur viride quippe æs, noſtrum lapidem, qui dicitur Rebus continens, bina ſeminaria; Videlicet maris & feminæ, mas enim eſt ignis & Sulphur philoſophorum forma & agens in materiam: Femina Vero eſt materia ac prout aqua ideſt argentum Vivum philoſophorum in quo reconditus latet Spiritus aureus peculiaris que cujus eximia Vis admirandaque potior ac certior eſt quam in auro: & ideo prædictum Spiritum aureum dubio procul habent Spagyrici pro auro potabili philoſophorum, qui ænigmatice loquendo velarunt eum: nimirum igitur ab iſto minerali quod a Chymicis vocatur primum ens minerarum tanquam à Centro emanant ad inſtar linearum elementa, inde in varias Species & formas proprias ſecundum meritum materiæ conſequentur juxta Platonis mentem, tempore autem & ordine aut naturæ aut philoſophico perfectionem nanciſcuntur: circulari diſpoſitione ars deſicienti naturæ ſubuenit: In primis itaque ſegregantur elementa nempe Aqua, Aer, Ignis, & Terra, que reducuntur ad Spiritum, Animam, & Corpus: Ut puta ad Mercurium, Sulphur & Sal Vitrumve metallicum, hæc tamen non ſunt Vulgi ſed

elementaria principia quæ sic inter se distant, nam aqua vicem phlegmatis gerit, insipida est alba & clara, Ut ei peculiaris est: Aer vero spiritus mercurialis est qui adhæret aquæ idcirco dicitur aqua secundâ & spiritus aquæ, existit medius inter aquam & ignem, forma est instar olei albi, acidi saporis, quare dicitur acetum minerale & philosophicum: præterea oleum album nuncupatur oleum vitæ, aurum potabile: Lac Virginis, Aqua & 2. Spiritus albus, quinta essentia, & prout femina materia medicinæ, succus Lunaræ emissus e lacerta viridi leoneve viridi & dividitur arte & natura: hoc elapso mox fluit elementum ignis Spiritus nempe rubeus Sulphureus, forma olei acris cum aliquali aciditate, quod appellatur Anima, & tinctura, sanguis hydræ idest sanguis terræ vitrioli & sanguis Leonis rubei & forma agens, & aqua permanens, Aqua secreta Philosophorum quæ soluit omnia, hoc oleum rubeum est, licet aliud atrum & aliud aureum expuretur, Verum diversimode juxta intentionem & diligentiam artificis demum ab eodem Vitriolo ceu terra matre antiqua metallica post stillationem ad rubedinem usque, Vi ignis, redacto quod Chymici Tranimontani per quam docti appellant colcothar, alioquin caput mortuum prout communius hoc est calx ipsius Vitrioli usti ironice vero Bonum heinricum rubeum vocavit Paracelsus in derisionem quorundam Chirurgicorum, ut legitur in suo dictionario, & in dictionario Martini Rulandi, at si aqua phlegmatica à Vitriolo distillata rursus ei reaffundatur & sæpius cohobando abstrahatur donec amplius nulla fluat humiditas, tunc dicunt Serpentem seu lacertam viridem devorasse propriam caudam & factam esse lacertam rubeam, Leonemque rubeum & Vitriolum fixum, ab ipso expululatur ærugo crocea quæ in Cellario solvitur & citra stillationem emittit oleum croceum, diluta vero ærugo ipsa reddit aquam rubeam ad instar sanguinis: Verum etiam ab ipso destillatur oleum colcotharinum & Spiritus rubeus quemadmodum à lacerta viridi Spiritus albus qui est Volatilitas ipsius Vitrioli elicitor atque Spiritus cum suo virore, Acidula sive acetosa mineralis: etenim Vitriolum in se habet acetum terrestre sedemque omnium Spirituum metallicorum, ut

puta sedem Spiritus aurificati Solarisve, Lunaris, Venerei, Martialisque, &c. diversimode autem sejunguntur quanquam maximo consensu juncti sint in Vitriolo: evocantur igitur Spiritus aerei humidi ex leone viridi, quemadmodum & Spiritus ignei sulphurei sicci que prolucuntur à leone rubeo, id est Colcothare; ex his etiam duplex elicitur tinctura, viz. Viridis, & altera rubea, licet diverso tempore, fiuntque lapilli chrySTALLINI virides, & adeo pellucidi, ut smaragdos elegantia æquent: qui mox vertuntur in oleum, ex quo addito spiritu Vitrioli resilit magisterium suavissimum, à quo distat illud *Paracelsi*, quod appellavit monarchiam: præterea ut prosequamur institutum nostrum, ex Vitrioli calce nempe capite mortuo elevantur per sublimationem flores colcotharis, & inter sublimandum distillat aqua quæ permixta floribus sublimatis, & per deliquium, solutis reducitur una cum ipsis, & ad invicem coagulantur in salem volatilem: Alter vero sal fixus elicitur à colcothare ope aquæ phlegmatis, & reducitur in alkali; hic est sal metallicus corpus totius massæ metallicæ, etsi terrestris substantiæ videtur, nihilominus sancta equidem est: nam adeo depuratur sal iste quod sine terra videtur immo apparet aqua congelata instar chrySTALLI, quam *Geber* nominavit aquam siccam, aquam vitæ, salem animatum: Neoterici vero appellarunt ipsam terram magicam, & Firmamentum, Cælumque magicum: hæc enim terra est mater primi Cæli, ac ejus sponsa, in qua est sanguis terræ, pinguedo, limusque terræ ruber, ut in agro Damasceno, qui dubio procul rubor est, & ideo lingua Hebraica interpretatur terra sanguinis, ex qua Omnipotens Deus formavit *Adam*, primum genitorem nostrum, ipsumque nomen *Adam* indicat rubrum, ex terra enim rubra conspersa factus est *Adam*, teste *Josepho*, Hebreorum Scriptore celeberrimo, lib. 1. de *Antiquitatibus*, & *Bellis Judaicis*, cap. 2. Id ipsum nomen Analogice attribuerunt Chymici materiæ lapidis Physici, idcirco eadem materia nominatur *ἀνθρώπου*, ut homo ab humo, & *μικροκόσμος*, id est, Parvus Mundus: Forma autem primi Cæli est purior Cælestis, & aquea extracta à Chaos terra virginea, ex qua evenit prædictus Sal: unde post salis extractionem relinquitur terra mortua & damnata nullius fere momenti: Sal au-

tem spiritu addito ad invicem exaltatur via sublimationis in a-
 quilam coelestem omni Talco & Unione pellucidiorum quam
 vocant salem armoniacum, seu Mercurium Philosophorum, qui
 si Philosophica mensura imbibatur cum suo proprio glutine
 Sulphureo, tunc triades in unitatem, & matrimonium resultat,
 quod Recentiores vocant Clissum: mox si coitione idonea le-
 niter coquatur in Toro furni Secreti, atanor dicti à Philosophis,
 donec appareant omnes colores desinantque in purpureum ra-
 diantem, tunc erit elixir, lapis, seu medicina universalis fluens
 in igne, nec superatur ab eo, immo tanquam Salamandra fixa
 permanens ac penetrans conspicitur: Ex prædictis unusquisque
 deprehendere poterit, quemadmodum Natura producit omnia
 contrariis qualitatibus mixta, ars autem naturæ æmula sejungit
 ea ut depurentur, quibus inde singulatim uti possumus, aut ea
 mundiora facta ad unitatem priori perfectiorem ducere: verum
 ex varia divisione partium Vitrioli variisque operationibus varii
 eveniunt effectus, & usus prout salis & olei substantia magis
 crassa confert ad abstergendum, & vacuandum ventriculum vi-
 sceraque adversus ægri tudines tartareas à materia crassiori geni-
 tas: Spiritus autem Mercurialis præstat morbis astralibus, ut
 Apoplexiæ, & Epilepsiæ, quemadmodum asseruit *Paracelsus*,
 summum esse arcanum pro caduco in Spiritu aereo volatili ve
 ipsius Vitrioli: quod non est in oleo igneo spiritu Sulphureo,
 quanquam si idem uniatum cum spiritu Mercuriali in pellicano
 cum circulatione acquirat naturam volatilem ac ejus propieta-
 tes: nimirum igitur ex tot variis operationibus tot varia fortiri
 beneficia variaque haberi nomina scitu digna imo summe ne-
 cessaria ut sciamus quid, & per quod operemur in examine
 Vitrioli, & agnoscamus ejus signaturam, & differentias parti-
 um ac earum divisionem, & iteratam unitatem ipsarum, & præ-
 ter varias alias partes connumerantur aquæ variæ, cum una sit
 alba clara; Aliæque viridis, & alia rubea, atque alia crocea:
 his succedunt olea, & varia prout oleum calcanthi; Aliud col-
 cotharinum oleum, Aliud vero oleum solutivum Solis & Lunæ
 terrestris, hoc est menstruum dissolvens utrunque luminare;
 Aliud dicitur oleum vitæ, & aliud oleum Vitrioli aurificatum
 seu solificatum, quod fit ubi auro dulcoratum sit artificiose:
 præte-

præterea oleum benedictum, & oleum acre, & aliud oleum dulcificatum : Purgativum specificum vel essentia specifica : reliquum est scire summam Vitrioli præparationem, quid sit Vitrioli cardonium, quid tinctura viridis, quid rubra, & altera crocea, quid sales, quid lapilli, & quid pruinosa glacialisque concretio, quid vitrioli creta, quid dulcedo, balsamus atque mumia, quid Vitriolum liquefactum, quid sulphur Vitriolatum, quid ochra Vitrioli præsertim ciprii in qua conclusum habetur semen auri : Heu mihi vereor aperuisse portam horti Hesperidum ne more aurifero pretiosi cum nollem ignaris stupidisque liberum præbere auditum, quem solis sapientibus ceu Musarum cultoribus apertum esse decet.

CAP. X.

*Syncera Praxis dividendi Elementa
Vitrioli.*

IN præcedenti expositum fuit generaliter multas occultari species ; & substantias diversas derivari in carcere corporis terrestris impurique ipsius Leonis viridis, cui corium detrahunt spagyrici, ubi Vitriolum intelligitur à corticibus, scilicet facibus impuris detergi, ut hydra magica substantia, superius exposita habeatur ex divisione elementorum, exinde alia eveniunt : Quamobrem proponitur occasio ut singula ab invicem segregemus ac speciatim colligamus ea, verum qua ratione ac methodo exequatur discretus ordo distributioque fiat hujus subjecti in tot partes palam facere animo, & opera enitemur : elementum est ex quo primo, & simplicissimo facta sunt omnia, & in quod simplicissimum cuncta resolvuntur, teste Galeno, lib. de Medicina definitione, respectu tamen assumenda est Galeni sententia, cum non absolute simplex habeatur, nullumque purum datur elementum, neque elementatum resolvitur in elementa adeo simplicia, resolutio enim ad simplex pertingere :
ne quis :

nequit: sed respectivè dicuntur simplicia, quia ad naturam magis simplicem approximantur, idcirco *Galenus lib. 1. de Simplic. Medicament. Facultat. cap. 5. de Aqua*, prodidit, nec aqua sincera, nec aliud Elementorum sensibilem, sed ut ad sensum, & usum sincera est, & in *lib. Hippocratis, de Natura Humana, Comment. 1. Senten. 38.* repetit, purum vero elementum potius intelligentia percipitur, quam ut sit, caret itaque elementum simplex: Elementa enim constituit Deus Omnipotens hoc ordine, ut mutuo inter se commutentur, noluit tamen unum in alterum penitus resolvi, verum permixtio eorum semper sit ne Mundi machina pereat: idcirco ambiens aer tueretur aerem permixtum aquæ, ac eum impedit in aquam omnino verti, & sic de singulis censendum argumento sunt prædicta: quamobrem elementorum distinctionem ex generali discretiva figura capiemus: Elementorum autem primum quod citius faciliusque fluat est aqua, teste *Galeno, Comment. 1. in lib. Hippocratis, de Humorib.* Ita asserente pervulgata quatuor elementa quorum longe principem esse aquam statuimus: etenim elementa sunt quatuor, quæ proportionem respondent humoribus, ut ipse *Galenus* assensit loco nuper supracitato, & *lib. 1. de Naturalibus Facultat. cap. 6.* ait, Elementares facultates sunt humiditas, siccitas, caliditas, & frigiditas, ita analogice assimilantur aquæ, aeri, igni, & terræ; ex quibus dictis deprehendimus aquam æquiparari phlegmati ambo frigida sunt & humida, veluti in quarta ætate senum, in his calor, & humor minuuntur, quemadmodum voluit *Galenus lib. de Humoribus*; sed revertamus ad institutum nostrum, ubi Chaos metallicæ terræ in singula elementa resolvendum sit; in primis extillabit phlegma gradu ignis primo, prout balneo maris, cæteraque per alios gradus diversos eliciuntur, quemadmodum exposcit eorum natura diversa, horum quippe ratio nobis faver, atque auctoritas celebrum scriptorum, quæ omnia approbat experientia stillationis hujus, nempe chalcanti esse hunc terminum, ut primo fluat phlegma humor adæquatus elemento si-ve qualitati aquæ, hoc autem sequenti exemplo apertissimum erit: Eligatur itaque Ciprium, aut Romanum, aut Hungarum, aut alterius generis Vitriolum, quod magis aridet magisque commodum

commodum fit, cum omnia sint unius naturæ, vel parum inter se dissent, nihilo minus præ nominata aliis excellent: paretur autem quod præ manibus est tenuissime molendo ipsum, mox intromittatur in vesicam vitream flexam, cujus vicem gerere poterit boccia recta in prima, & secunda distillatione, quævis in lebere balnei maris constituatur furnoque mox ei lenem subijci ignem opus requirit, ut continuo calore resudet exurgatque vapor, qui vertitur in aquam, & fluit in aliud vas vitreum, recipiens eam quam appellant phlegma tanquam elementum aque, & primum in ordine hoc unum extillat hujuscemodi calore molli sit itaque antecedit alia, quæ elevari nequeunt eodem primo caloris gradu, maximo autem calore extillarent omnia, quæ apta sunt, confunderenturque ad invicem eodem tempore cuncta fluendo: fervetur itaque norma per gradus caloris congrui seorsim colligendo phlegma ad suos usus loco, & tempore recensendos; idcirco perseveretur distillatio donec prorsus fluxum sit phlegma, & desinere conspiciatur, quod infiar aquæ inspidum erit, & clarum, verum rectificari rursus distillando opus est, tum plerique septies peragant hoc, mox fervetur in ampulla vitrea clausum, & ad reliqua convertamus: si vero destillare non desierit, sed præ calore intenso magis quam par sit perseveret, tunc guttarum saporem explorare decet, ut æque innotescat an sit absoluta destillatio phlegmatis, aut aliud sit elementum, quod extillat, qualitates sensibus deprehenduntur, ut lingua sapor, oculis color, naribus odor, & tactu, ut lene aut asperum: quæ omnia judicat sensus, ut Cicero 2. de finib. præterea striis per alembicum distributis indicatur exitus, cui succedit distillatio spiritus humidi volatici aeris, nempe mercurialis, qui subtilissimus est albus, & acidus; quamobrem acetum philosophicum, & minerale appellarunt hanc partem medicam, verum ut seorsim excipiamus subsequentem aciditatem mutandum est receptaculum: visque retortum sive rectum, qualecunque sit continens materiam distillandam transferatur de balneo in carinum cinerarium, tunc quoque calor cineribus intendatur: præterea effluxo spiritu volatili si progredi velimus ad extractionem olei, quod refert qualitatem elementi ignis, operæpretium est locare in bocciam curvam, at

si recta esset inflectatur lateri ad instar retortæ, quam leutum dicunt idiomate vulgari, in arenam artis atque ignem augere opus donec profusus exillet oleum rubrum, & acre, hoc Chymici vocant ignem elementarem sulphur metallicum, sanguinem Vitrioli, & sanguinem terræ, atque sanguinem Leonis rubei, animam & tincturam, spiritumque siccum rubeum, & fixum solvens solem Lunam cæteraque silentia à Poetis dicta : tunc enim dicitur aqua permanens : Præterea fæces Vitrioli, quæ inimo bociæ resident rubificata ab igne post distillationes appellantur caput mortuum, & colcothar terrænaque substantia, ut supra explicatum fuit, ex qua elicitur sal dum in pollinem redigatur colcothar ipsum mox in ferventem aquam putei, aut potius in aquam phlegmatis ipsius chaos, tanquam ei peculiarem, infundatur & digeratur per diem, vel donec omnem falsedinem à capite mortuo contraxerit aqua ; & ita per ipsam diffusus sal permaneat, gustu enim percipitur salsa, deinceps ubi refrixerit aqua sensim effundatur, ac filtri lingua exillet, ut munda pellucidaque fiat, inde collecta in matulam vitream constituitur furno cinerum ut molli calore evaporetur, aqua in ejus enim exhalatione concrescit sal abstractus à colcothare, & diffusus erat per ipsam aquam, residuebit itaque sal quem Spagyrici appellant terram Magicam : retroque dimittitur colcotharis fæx excrementumve exutum sale experisque colore, & sapore, & Vitrioli forma penitus destitutum, ita ut terra damnata mortuaque abjiciatur, quæ vulgo dicitur Vitrioli Creta, & dulcedo nullius fere momenti : præterquam ulcera prava deficcet absque mordacitate, verum magis efficax evenit ex Vitriolo Veneris.

C A P. XI.

*Modus alius diversus segregandi
Elementa.*

Quidam præproperantia impulsu distillant à chalcantio elementa omnia in unum confusa, quod unica vice agunt deinde, quod distillatum est, & in confusum habet omnes partes qualitatesve dicas, tot inter se contrarias prout elementa segregant, & in singulas ipsius distillati partes rectificatione distinguunt. In primis itaque recondunt chalcanthum contritum, absque alia præparatione crudum appellant, in vesicam vitream curvam aut in cucurbitam si satius arrideat in latus reclinatam, etsi calore molli fluit aqua ac facile sublimatur spiritus aquæ, attamen non nisi magno elevatur calore oleum seu pinguedo ipsius Vitrioli, quare in catinum arenæ locant bociam subjiciuntque ignem ab initio mollem, majori enim calore haud dubie citra distillationem exundaret materia cruda liquefacta, & prorsus destrueretur opus: sensim vero exordiantur, & per gradus successive adaugent ignem donec penitus fluat quicquid distillare possit à primo liquore ad extremum in uno ac eodem vase recipienti, in hoc igitur resident ad invicem confusa cuncta vitrioli elementa præterquam terra, quæ adhuc latet in fæcibus, quare ab eis elicietur, ut infra demonstrabitur: Hoc autem primum absolvunt opus horis octo aut duodecim juxta diligentiam operantis: Etsi quibusdam labor est trium dierum nihilominus sunt, qui diutius, & qui citius se expediunt, nam distillationis opus varie terminatur juxta peritiam, & animum operantis quemadmodum attestatur. *Ovidius lib. 2. de Remed. cap. 2.*

Nam cum variant animi variabimus Artes.

Idcirco ne hallucinetur operator, & obtupefiat alterum pro altero aspiciens, cum partium divisionem perficere velit, ad unguem observare debet singulas qualitates humoris distillantis, jam supra expositas, diligenterque intueatur dispositionem vasis recipientis, quod præ nimia copia spirituum ex igne supra modum excitorum ad instar nubium obscuratur: solent enim apparere albi vapores, & ab ipsis inficitur vas receptaculum colore vario, nam quandoque albescit prout dictum est, & interdum maximo rubore inflammatum conspicitur, & quod magis refert ære in frustra distillare cogitur, nisi magna animadversione teneatur, prout si sensim progrediatur igne, & non repente, aut locetur receptaculum in alterum vas frigida plenum, sit tamen receptaculum plumbeo circulo annexum, ne attollatur ab aqua, aut refrigeretur lincolis frigida madidis, aut instillatione ex epistomio seu gutturnio: aut adhibeatur cautela, ut paulisper expiret junctura, verum in hoc maxima requiritur diligentia primo, ne nimia clausura distillat vas ex impetu spirituum: præterea evitandum est, ne adeo patefiat junctura, ut exinaniantur spiritus, nam invalidum eveniret opus, quapropter medium requiritur, nempe ex una parte, ut frænctur spirituum impetus ita, ut à fractione teneatur vas, quod ex facili succedet, si perforetur lutum glutenve junctura Vasis stylo ferreo, donec aliquid spirituum expiret, illico enim vaporum vis exhalatione sedabitur: verum ex altera parte studiose curare enitemur, ne spiritus vanescant, quod dubio procul ex multa assiduaque expiratione accideret, & ita incassum elaboremus, è converso autem sine labore, vel fere nullo eveniet, si acta aliquali respiratione, ut puta quantum sufficere videatur vas receptaculum ab omni periculo fractionis custodire, tunc sedulo obturetur foramen vimine, aut bacillo, sive cono ligneo: in quibus perficiendis igitur observetur quantitas nubium, ac vasis calor, ne quid nimis, vel in remissione, vel intentione, sed cuncta æquali lance librata, demum hac symmetria prosequatur distillatio donec frigescat vas receptaculum, quod semper accidit frigescere in exitu distillationis, quamvis assiduus perseveret ignis, nihilominus tunc ignem desinere conducit, emissa enim omni humiditate effluxique vaporibus, è quibus incalcescebat, vas

relinquitur

relinquitur duntaxat, ut frige factis omnibus se ponatur liquor dividendus in singulas partes, ut infra.

Nunc modo ut ab invicem se jungantur elementa in receptaculo vase confusa, operæ-premium est imprimis solvere receptaculi juncturam commissuramve dicas, & quicquid existit in eo distillatum effundere in bocciam rectam: Inde ab ipso stillatio liquore evocare licet calore tamen leni phlegma elementum aquæ: Mox ut aeris elementum effuat quod instar humoris acidi subsequi solet peritio res Spagyrici transferunt cucurbitam una, cum liquore distillando in catinum cinerarium, ut aucto calore secundi gradus extillet aciditas, nempe spiritus aquæ mercurialis in quo est quinta essentia, & residuebit fundo cucurbitæ oleum rubrum, quod est tertium elementum, & analogice dicitur ignis, sulphur, scilicet metallicum, anima, & tintura distillatque igne arenæ quippe tertii gradus, & boccia flexa, & declivi, nam ascendere nequit oleum sua pinguitudine: præterea unumquodque rectificari debet reiterata distillatione, & calore gradus peculiaris, & ita reiteretur tribus, vel quatuor vicibus quamvis quidam reiterent vices septem singulaque seorsum servari possunt, quatenus vero uniri rursus possint inferius exponendum decrevi: in præsentiarum enim expedit caput mortuum, quod indicat fæces relictas à distillatione, & pro terræ elemento habetur absolvere, ut eliciatur sal dum infundantur fæces in aquam communem stillatitiam ferventem per diem naturalem, aut in aquam phlegmatis proprii, in utramque ingreditur sal reditque per coagulationem, & in reliquis progredi opus præstat, ut in præcedenti statutum fuit.

CAP. XII.

Accedit tertius variusque modus dividendi Elementa Vitrioli.

PLerique variant equidem ordinem dividendi partes vitrioli, quare multiplex verum modus ex tot relatis à scriptoribus, verum ne ab incepto desistere videar, multifarios aliorum ritus ac comprobata illorum consuetudinem habitam in distillatione Vitrioli exponere persequar: exordiensque à simplicioribus explebo atque composita recensere, ita ut omnium animo satisfaciam: proinde unusquisque eligat quod sibi magis arridet: veruntamen omnibus persuasum velim fieri ubi ratio præsit: Quidam igitur præ aliis contritum collocant Vitriolum crudum absque alia præparatione in cucurbitam rectam figulinam, aut vitream luto sapientiæ obductam, sic nominant lutum quo consuevit ars munire vasa, & loricare ea ut igni resistent, præsertim reverberii: præterea indito Vitriolo in vas artis distillatorium imponunt capitellum alembici, aut absque alembico fat erit inflectere bocciam, quamvis recta esset, lateri ad instar retortæ boccix vel leuti, ut dici solet ejusque vicem geret, hæc sunt vasa obtorti colli; ubi vero situm erit vas in furnulo, opus est ut retortæ collum è fornace promineat ad sex digitos cui conjungatur vas recipiens vitreum amplissimumque ac obturentur commissuræ glutine è farina, & albumine ovi, ne dislent spiritus Vitrioli, quibus expiratis illico, quælibet ipsius Vitrioli vis evanesceret, nostraque operatio in nihilum redacta vana esset, quare ne hoc eveniat æque stipentur juncturæ, & undiquaque fornacis latus occludatur luto sapientiæ, quo etiam retortæ boccix cornu incrustetur, & ita muniatur ne flamma vel fervor exire possit; Mox omittantur omnia per diem exiccari; quibus inde peractis supponunt prunarum ignem initio mollem ut passim extillet phlegma, quo elapso eximunt Vitriolum
 conte-

conteruntque atque in aliam bocciam immittunt, ac suo phlegmate perfundunt eum, quod rursus rectificatione evocant, id est distillatione, & sepius hoc repetunt, quoad amplius nihil phlegmatis emanet, & spiritus, id est fumi, foras emitti videntur, quos effluere prohibent ab igne semovendo, & fracto vase assumunt Vitriolum, in calcem rubicundam præ calore ignis conversum, quod in pulverem tenuissimum molendo redigunt, inde rursus in retortam bocciam imponunt, quidam prædictam pulverem Vitrioli solum ita semi-ustum à supra scripta præparatione tot distillationibus phlegmatis facta, quidam vero laterum frustula adjiciunt, & vas recipiens copulant amplum, juncturisque rite commissis, & obturatis ignem secundum leges excitant die nocteque adeo urgent vapores vitrioli in liquorem verti, & olei formam nancisci quod in receptaculum suppositum effluit, hoc tamen in quinque diebus, & noctibus perficiunt, verum ubi distillare desierit ignem flammeum ad summum augent, quoad excandescat cucurbita albique profluant vapores, & ita perseverant usque ad eorum desitum, clarescantque spiritus in recipienti, & ubi omnia reflexerint totum eximunt liquorem distillatum, alterique vesicæ vitreæ flexa affundunt ipsum, mox aliis distillationibus graduatis secundum leges rectificant primum distinguendo aquam phlegmaticam inspidam: deinceps volatileni spiritum acidum: ac denique spiritum acrem, quem oleum appellant ab omni sedimento expurgatum hujus autem olei uncias tres cum dimidio eliciunt ex qualibet libra, Vitrioli rubificati si rite operentur: præterea hoc oleum quamvis acre edulcant dum sæpius phlegmate perfundant suo inhumant, & distillant, donec deposita omni acredine edulcescat, & suave eveniat hoc ita paratum magnopere adversatur apoplexiæ, paralyti, epilepsiæ, febribus ardentibus, pestilentibusque. sitim, venitus sedat, Ventriculum bile ætiosum corroborat, morbos uterinos propellit, aliosque innumeros fugat potu assumptum aliqua aqua, decoctove vino aut alio conveniente liquore ad tres aut quatuor guttas.

CAP. XIII.

*Modus quoque alius cum præparatione
chalcanthi.*

Hucusque differuimus plures modus segregandi singulas partes à rudi materia, quæ juxta *Lucauum, lib. 2.* refert Chaos primum, quod assensit *Hesiodus* Poeta ceber, Omerique coetaneus, nempe terram esse primum Principium corporum: in terra est aqua prior aere, quemadmodum aer prior igne, teste *Aristotele lib. 1. Metaphisic. Text. 13. 14. & 15.* Idemque meminit ex mente *Anaxagora*: quæ Omnipotens Deus ordine instruxit: Hæc itaque materia rudis est terra, & mineralis est prima metallorum omnium Genealogia, in ea enim est quinta essentia mineralis cum quatuor elementis, quæ permixta comprehenduntur, & ad invicem confusa, quatuorve qualitates appellare libuit, quas singulatim seiungi demonstravimus per varios ignis gradus, attamen à materia cruda citra ullam præparationem mundationis vel digestionis cum cohobatione vel solutione, at sola distillatione, quæ sufficit consumere virulentiam corporis terrestris pro correctione: In distillatione, autem prior aere fluit aqua phlegmatica; insipida & clara, ita enim prior est in ordine naturæ ac facile primo ignis gradu distillat, qui mollis lenisve est, prout aquæ convenit fluxilis naturæ: Mox subsequitur Aer & si instar aquæ distillat, nihilominus spiritualis acidusque innotescit, quamobrem spiritus aquæ mercurialis appellatur analogice, ut superius jam explicatum fuit; Hic autem liquor aeris distillare nequit primo ignis gradu, immo nisi secundo urgeatur gradu caloris: prætera ambo prædicta elementa nempe Aqua, & Aer conveniunt ratione organi distillatorii, hoc est vas quod commune congruumque habent, ex matula enim aut alia boccia recta distillant ambo cum alembico, etsi commode faciliusque descendunt, & fluunt

fluunt e boccia proclivi, & flexa ita quod utroque modo tum per ascensum cum per descensum constat distillare posse præ-nominatos liquores, qui primi binique sunt, verumtamen distincti ordine ignis, cum unusquisque liquor habeat suum proprium, & differentem gradum caloris: verum à predictis de magis distat liquor olei, quod appellant elementum ignis, a-best enim ordine temporis, gradu ignis, instrumento, & sub-stantia: nam oleum est pingue, & ineptum adeo ut alte ascen-dere nequeat, idcirco distillant hoc oleum tantum modo è boc-cia flexa, & proclivi ad latus præter, quod nisi magno elevatur calore postremeque fluit cum tertius sit liquor: hinc Spagyrici pro-vesta prudentia ducti suppeditant calorem arenæ, hic terti-us caloris gradus dicitur, quo distillare consuetum est, alioquin minori calore non emanaret oleum satius autem à majore im-pellitur: nimirum alii usi sunt calore limaturæ ♂, vice cine-rum, & arenæ magis enim ignescit limatura usque ad quartum gradum eumque supplet, & flammæ calorem fere æquat: ve-rum quamplurimis longo usu exercitatis visum est satius expedi-re ignem flammæ vel prunarum nam plurimis aut paucis rursus parvis vel magnis intenditur ignis vel remittitur ad libitum, & judicium operantis, quem detectum nudumve appellant nulla enim interceptione catini percutit ignis reverberatque bocci-am, luto tamen obductam, ipsa enim loricate luto sapientiæ re-sistit igni, & perdurat donec perficiatur opus distillationis: Tan-dem residet fundo colcothar Vitrioli id est fax ejus versa in ter-ram rubeam reverberatione ignis combustam talem reperimus post retractionem trium elementorum, quæ in hoc sale mine-rali ceu in altissima radice defixa existebant, & vi organi distil-latorii in liquores versa defluxaque sunt, reliquum est rursus re-verberare terram, mox aqua immiscere ignique exponere ut ferveat donec fiat lixivium, ut mos est, ex quo percolato atque ad exiccationem evaporato remanet sal: ex quibus deprehen-ditur non adeo calcinari posse reverberatione sæces ut totum in calcem vertatur, & in nihilum redigatur, servatur enim ex sua propria natura humiditas salis glutinans, idest humidum salis primigenium, quod nulla calcinatione perit, neve absumitur, immo reverberatione reducitur in actum, quod demum abla-

tione cum aqua separatur : & ita detegitur igne quod occultum erat, idcirco *Galenus lib. de Theriaca ad Pisonem, c. 16.* ait latens rerum natura in apertum ab igne profertur : ibique exemplum attulit de Auro, de Ferro, de Chalcytide, & de sale Theriaco : qua propter hucusque recensita repetere novimus, equidem summe necessarium, sermo enim sermonem aperit duplici de causa, & prima est ubi è nodis evolvimus, que olim calamo relicta adjecimus ac fufius aperuimus, ut legentibus conspicua sint : secunda autem causa est ambiguitas, quæ emergit ex distillatione chalcanti cum præparatione ipsius præcedente, qua nobram operæ-pretium censeo ut revertamus ad initium distillationis à quo nuper discessimus, ut dubium si quid sit discutiamus captiosumque, & discorde aboleamus.

Quidam enim aberrantes existimarunt duos distillare spiritus aereos albos acidosque à Chalcanto præter suum phlegma nempe initio distillationis quamvis unus tantum sit spiritus acidus, qui non dividitur neque duplicatur, & ipse fluere post phlegma solet: verum præ cæteris: *Andreas Libavius* etsi doctissimus & magnæ existimationis vir, prodidit ex mente *Josephi Quercetani* si vitriolum optime præparetur sæpius solvendo & coagulando interposita maceratione in Cella & digestionem vase vitreo obturato ne fiat spirituum jactura & dissipatio: his enim operationibus segregantur partes attenuanturque & halituosæ fiunt ita quod interdum subtilissimus Vitrioli spiritus acidus præcedit phlegma in distillatione mox post phlegma alter sequitur spiritus qui fluit acidus, ut primus ita quod phlegma intermeat duos spiritus acidos, imò videretur *Libavius* interscindere spiritum ipsum acetosum in duas partes quibus interponit phlegma, quod dubio procul improprimum est & accidens, ac potius existimandum casu aut fortuna evenisse: præterea prosequitur *Libavius* sic dicere cum duos habeas spiritus acidos eos conjunge, & in pellicano mitte, ut circulentur donec odor violaceus expiret, post modum distilla in balneo, vel cineribus, & moderato igni elicies spiritum verum, in quo est quinta essentia, reliquum quod in cucurbita remansit est oleum vitrioli dulce ita, quod habes phlegma spiritum duplum oleum dulce, & aliud oleum acre, quod remansit prius, hoc itidem exaltari potest

potest salem in capite mortuo superstitem habes, quem cum aqua phlegmatis elicies, &c. ex quibus videtur sex partes excipere è vitriolo; & antea ex Turqueri mente septem recensuit quemadmodum & alii potius imaginatione plurima scripserunt, ut equidem tot agglomerasse opposita videantur, non ne autem assensit olim *Libavius* quatuor elementa esse initia omnium rerum à quibus omnia assumunt incrementum atque in ea resolvuntur: hoc quippe versatur axioma, & in communi sensu est prope philosophos, idcirco. *Cicero* 1. *Tusc.* ait, *Aristotelem* esse complexum quatuor illa genera principiorum, è quibus omnia oriuntur, & quintam quandam naturam censuit. Et si aliqui interdum usi sunt aliis vicissim nominibus, quæ tamen ceu affinia eis adhærent, quare similiter prodiderunt tria esse Principia in quovis genere prima quamvis analogæ, quæ tamen ab elementis de ducuntur imò, & cum ipsis semper existunt cum eadem sint, nemine adversante, & si tria dicuntur principia nihilominus deprehendimus ea continere quartum elementum, & ideo vos animadvertere velim, ne verborum magnificentia alicujus scriptoris delusi, numeretis quatuor elementa, & tria principia hæc enim omnia constituerent numerum septenarium, quod esset extra institutum iter desistere, non est itaque necesse toties eadem numerare, neque numerum operationum omnium metiri: verum, ut res magis pateat in exemplum adducam elementa, quæ sunt quatuor, videlicet Terra, Aqua, Aer, & Ignis hæc palam constituunt quaternum: præterea quæ dicuntur tria principia sunt Mercurius, sal, & sulphur: verum deprehenditur aqua pro mercurio: & terra habetur pro sale nomineque essentiali dicitur Alkali analogicè: Demum pro sulphure constituuntur est oleum aereum, & igneum, ita quod facile colligitur referri hæc tria principia in eundem quaternum numerum elementorum, cum duo existant elementa in hoc tertio principio, quod appellatur sulphur, aut oleum in quo continentur aer & ignis: quæ si connumerentur cum aqua, & terra referunt quatuor, eademque elementa sunt: consequitur itaque perperam, & abusive tria illa phantastica substitui principia pro communibus elementis, teste, *Palmario in libro de lapide Philosophico adversus Andream Libavium*, hæc in sin-

gulas quatuor partes prout elementa se jungi possunt, quamvis non desint qui abusive pro partibus propriis omnes transumunt frivolas per angusta, & lubrica viarum flectentes: ac satius utileque consilium fore censeo vias pr'vatas, & inutiles deserere; & per alterutram ex duabus primis demonstratis incedere, quæ binæ publicæ ac tutæ sunt; Prima autem via est regia ac pervulgata per quam superius incessimus capite decimo hujus sextæ descriptionis sic veritate decorati, quemadmodum noster est mos gressi sumus per hanc latam, & certam viam: Alteraque via capite undecimo prodita adhæret primæ eique germana est, & in consuetudinem hæbita: veruntamen quavis via segregentur elementa debito modo dinumerantur quatuor, neque plura numero comprehenduntur nec divid. in plura assensit, *Galenus in lib. Hippocratis de natura humana, Commentario, 1. pag. 2.* ita dicens qui quatuor elementa naturæ statuerunt quæ in ortu interituque versantur naturalis scientiæ principia esse voluerunt neque jam singula in multas dividi species queant: Inde sequenti textu profequitur sic & si vicissim mutantur ignem ipsum in duo corpora dividere nunquam poteris nisi cogitatione minimam particulam: idem est intelligere de aere, & sic de singulis, ut *Galenus* sententiam sequar, ex ipsa enim consequitur non distillare ex vitriolo duplicem spiritum acidum, qui unus est, nec dividitur more *Quercetani*, neque interfecatur a phlegmate, cum non sit hoc proprium neque secundum naturam vitrioli: at sensuum fuisse operantis fallaciam arbitror: idcirco pari studio veritus est *Libavious* ambigens de sententia *Quercetani* quamvis clarissimi nominis: ubi conqueritur quamnam sit vera præparatio ad eliciendum spiritum genuinum ab ipso minerali: cum videatur *Quercetanus* implicare sententiam suam cum argento vivo sublimato, quod est medicamentum summe perniciosum: præterea alibi se vertere ac detorquere interdum vel se videtur, denique vero omnibus comprehensis proponit immutare proprietatem ipsius vitrioli quadam sua præparatione non expressa, quod fieri nequit cum singularum rerum singularæ sint proprietates, ut sensit, *Cicero in Acad.* quas omnibus rebus natura indidit teste *Platone*, idcirco atque *Galenus, lib. 7. de Decretis Hippocatis, & Platonis, cap. 5.* inquit Natura enim

nim ita comparatum est, ut substantiarum proprietates, facultatum etiam sibi convenientium proprietates secum habeant: idem est legere in librum *Præfagiorum Hippoc. Com. 1. præfag. 5. Gal.* ait unum de *Hippocratis* decretis est, ut non solum de communi omnium natura, sed etiam cujus propria considerentur: rursus *lib. de Theriaca ad Pis. cap. 3. & cap. 4.* id ipsum asseruit plurimis aliis in locis, quos toties recentere me piget: verum revertar ad inceptum: Proprium enim est ex Aqua fieri Aerem, ut voluit *Aristoteles lib. 4. Phisic. Text. 63.* quod magis proprium inesse in vitriolo docet quotidiana experientia: Quamobrem vitrioli partes quatuor ceu elementa segregantur in distillatione hac proprietate à natura ei attributa, ut primum distillet phlegma idest aqua vitrioli insipida, quam sequitur aer, qui est spiritus acidus atque elementum medium inter alia: quapropter nulla obstat præparatio, quin primum fluat phlegma addeò quod cum præparatione, vel absque præparatione utroque modo primum semper fluit phlegma nempe initio distillationis à vitriolo phlegmati autem subsequitur aer, Mox pro tertio extillat oleum aere hoc appellatur ignis elementum: postremoque sal extrahitur à scæcibus: memini namque legisse eundem distillandi modum descriptum à *Crolio* viro eximio literisque bene merito, citato à *Libavio, lib. 8. Extract. Essen. & Elix, cap. 16.* asserente hanc esse præparationem *Crolianam* ubi distillatione in balneo elicit phlegma, inde secundo ordine per cineres spiritum acidum, & tertio ordine graduque per arenam oleum acre, & sic habetur sententia à peritioribus secundum legem apertissime pronuntiata, diutinaque experientia collecta, neque huic obijcit casus alicujus festinati, qui neglecto ordine graduum ignis forte subijerit majorem. & operi inconvenientem: quid mirum igitur si præflagrantia agitated caperit distillare spiritus acidus, non simplex tamen, neque purus fuit, sed aliis partibus confusus, cum omnes liquores Vitriolique partes unica vice, & in unum confusæ immodico confluere urgeantur ab igne, ut supra demonstravimus: quapropter verendum est ne una cum spiritu acido confusa pars phlegmatis distillaverit: reliquum vero phlegmatis forsân solum distillare poterit paulo post exitum spiritus acidi, dum autem

diminui omittatur ignis, adeo ut vix leni tepore languescat, mox vero si accidat, rursus incuria roborari ignem, rursus quoque Spiritus distillabit, variat enim distillatio prout ignis inæqualitate variat : negotium igitur totum consistit in igne, qui accurate per gradum exequitur, ut legis ratio exposcit : præter quod scire expedit naturam, dispositionemve rerum, tam etsi reperiantur subjecta apta antemittere spiritum in distillatione, mox posteriùs propellere phlegma quemadmodum alia quoque è diverso, ut in opposito apparet oppositum, cujus exemplum conspicimus vino, ex eo enim distillat spiritus ante phlegma, sed oppositum deprehenditur aceto in ejus, distillatione enim in primis effluit phlegma, postremo autem emittitur spiritus : Idipsum asseruit *Philippus Ulstadus, lib. Cæli Philosophorum, cap. 21.* hinc itaque consequitur ex variis naturis fortiri varias operationes, absque ulla tamen partium intersecatione, nam una assequitur alteram juxta ordinem ad quem Natura dux in omnibus inclinatur, seu quibuslibet suum proprium : idcirco *Galenus in lib. Prasag. Hippocrat, Comment. 1.* inquit unum de *Hippoc. decretis* est, ut non solum de communi omnium natura, sed etiam cujus propria considerentur : Idem voluit *lib. 2. de Decretis, & lib. de Theriaca, ad Pison. cap. 3. & 4.* magnificat proprietatem naturamve rerum : & *lib. 4. de Simplic. Medic. Facultat. cap. 7. & lib. 11. ejusdem Facultatis,* ubi tractat de *Cancris fluvialibus, & lib. 3. Method. Medend. cap. 3.* hortatur nos perdiscere proprietates Medicamentorum : Idem constat *lib. de Informat. Med. Emp. extra ord. Class. cap. 6.* legitur, ut proprium à communi distinguatur : & *lib. 3. de Temperament. capit. 4.* enunciavit diligenter observandam esse propriam cujusque naturam : Præterea *Porphyrius in Aristotelem* magnificat cum aliis vocem proprii, dum hortatur *Chrysaoricum,* cæterosque discipulos, admonet necessarium noscere quinque voces sub quibus omnia quæ sunt continentur : prout Genus, Species differentia, Proprium, & Accidens ; hæc enim ad decem summa genera *Aristotelis* conferant, & ad Logicam Philosophiæ universæ Instrumentum, spectant : idcirco qui ab hoc ordine digredietur operam ludet : nihilominus non reprobamus præparationem quæ profecto perficitur solutione

tionē, depurationeque materiæ digestionē, macerationē, & & concoctionē : hæc utiles habent operationes ad imitationem Naturæ, ipsa enim utitur iisdem ad maturandos fructus resque quas producit universas : nos quoque novimus in hac facultate distillandi Vitriolum, cum separatione cujuscunque elementi præparaciones attenuare materiam rudem, & crudam, & ejus linguas partes satius disponere separationi, ac inde promptius accelerare fluxioni distillationis : hoc ordine tamen naturæ in suis primordiis statuto evenit, ut aqua prior aere fluat ex hoc ente minerali : quapropter consequitur præparationem non destruere naturæ ordinem primigenium etenim eum confundere nequit, neque ejus proprietatem tollere, imo in melius conducit non unam, sed æque omnes partes, pro naturæ beneficio : quæ tamen omnia supplet distillatio solaque æquat : ipsa quoque segregat tenue à crasso purumque ab impuro, & homogeneous ab heterogeneo si debito modo fiat :

Præterea etiam si concedatur Oleum dulce residere post circulationem, ut voluit *Quercetanus*, quid tum postea erit, ne aliud quam reliquæ spiritus acidi alterati, ac refracti, tum ab aqua phlegmatis permixti cum ipso spiritu, cum etiam à circulatione, his enim remittitur aciditas, ac penitus mitescit, acedoque si adeslet admittitur ac quælibet ejus vehementia languet, hinc dulcescere dicunt quamvis verendum sit de operatione extraordinaria : Cautio itaque adhibenda ne quis in gradu ignis error admittatur, verum etiam animadvertere licet non esse profecto dulce, ut mel, aut saccharum, aut hujuscemodi aliud, in eodem enim sensu non accipitur : Verum scriptores sæpe abuti consuevere hoc adjectivo dulce si b dulceque utroque indicantes omne quod est intipidum & situum, more Martialis scribentis, ut sapi. nt fatuæ fabrorum prændia betæ : memini quoque *Galenum* pluribus in locis aquam communem appellasse dulcem, quamvis omni sapore expers sit, sed respectu aquæ marinæ, vel alterius mineralis aquæ, prout *lib. 1. de Temperament. cap. 2.* ait, quemadmodum b. Inea dulcium aquarum : & *lib. 1. de Simplie. Medicament. Facult. cap. 25.* repetit aptissima sunt dulcium aquarum lavacra : & *lib. 10. Methodi Medendi, cap. 10.* inquit, in Hæctica Febre valere dulcis aquæ balneum

balneum : ac inde *lib. 11. Methodi Medendi, cap. 9: de Curandis putridis Febribus*, approbat temperatum dulcis aquæ lavacrum : rursus *Galenus*, libro in quo probatur animi mores corporis temperaturam sequi *cap. 3.* adduxit *Zenonis* auctoritatem, qui dicere solebat, quemadmodum Lupini amari cum aqua macerantur dulcescunt : hi tamen fatui saporis sentiuntur postquam deposuerunt amaritudinem abstractam ab aqua : præterea dulce nominavit *Galenus* quod pingue est, prout legitur *lib. 4. de Simplic. Medicament. Facultat. cap. 10.* Verum etiam superius *cap. 6.* ejusdem libri, vocitavit oleum dulce, quod est commune oleum ex olivis maturis expressum : quamobrem ex recensitis hucusque constat non peculiariter dici dulce æqualius, verò consonat suave dicere quod allicit gustum, qui est sensus ex omnibus maxime voluptuarius : Verum de his tantum dixisse volo cum cætera ex habitis aperta sint, jam enim opportunum esse videtur, ut explanemus quibus participant qualitatibus singulae partes à Vitriolo divisa, nedum qua vi & facultate polleant : Verum enim his obviam egredi Sycophantam percepi qui sibi vacuum arrogabat modum distillandi aliorum detrimento : hinc prius quam in alios hujusmodi morbosum difflueret solium constitui certam proferre sententiam in sequenti ; demum pollicita solvere.

CAP. XIV.

Sophisticus Imaginosusque modus Prestigiatorum.

Quidam per somnia conceperunt mente, quæ me hercule fieri nequeunt, at potius inquam umbram novi modi segregandi elementa omnia distillatione una cujus repens fumosaque Imaguncula est relicta, ceu vagina ipsius vanitatis, quam animo turbulento, & arrogantia tumido cogitarunt verbosi omni ratione inanes : hi unica distillatione nugantur effluere

et elementa quatuor inter se distincta liquorum forma, ac singula per se eodem tempore, & modo nulloque ignis discrimine: afferunt enim hoc evenire factu, & opere unius organi distillatorii: ut si in ipso organo vaseve uno consistere ars tantantuniquè negotium distillandi quæque elementa separatim eadem tam n distillatione unica: quamobrem suum proponentes phantasma instituunt magisterium artificiumve sequenti ordine absolvere, & in primis chalcantum, vel aliud distillandum mens eis est immittere in bocciam restam, & longam sive altam dicere mavis, quam mox pileo vitreo sive capitello turbinato naribus rostrisve quatuor munito tegunt ad hoc munus singulare factu, hac serie, ut æque quadripartiantur spatia locaq; corporis ipsius pilei, ita ut unum in suprema fere parte insertum sit rostrum alembici longum, & fistulosum magnitudinis consuetæ in arte, alii appellant nasum, & in Chymicis Cornu Cervi dicitur, ut in dictionario Martini Rulandi, qui à summo eminentior, & ab imo deductior est: Alterum vero rostrum prope infimam oppositamque partem pilei situm: Cæteraq; duo rostra sint locis mediis fixa ac æque distincta, quæ supplere dicunt quatuor distillationis gradus, idcirco ipsis Rostris singula supponunt vasa, quæ recipiant, & colligant liquores quatuor quos ab invicem distinctos distillare putant, eoque nominant elementa, hac equidem novitate delectantur imperiti, veruntamen decipiuntur, cum nequaquam simul, ut semel uno, & eodem tempore effluere possint cuncta quatuor elementa per quatuor rostra alembici distincta, eoque minus singula per se ab invicem dividuntur unica distillatione, cum potius confundantur: nihilominus pertinaces ipsi delirant nescio quo syllogismo docti, aut qua demonstratione persuasi, adeo, ut temere proferant omnia distillare modo prædicto vasis gratia, sed sacra Numina testor meras esse errorum nugas: cum vase enim minime concurrat ratio ordinis gerendorum ex causa venientium: Idcirco ex ædit naturali speculatione assuetu causas disquirere, ut prodidit *Aristoteles, lib. 1. Physicorum, Tex. 11* Tunc enim o nãmur cognoscere unumquodque, cum causas primas cognoscimus, & principia prima, & usque ad elementa: mox *Tex. 3.* prosequitur ex universalibus in singularia

gularia oportet procedere, ut ad certiora, & notiora naturæ veniamus: idem, *lib. 1. Metaph. cap. 1. & 2.* præterea absolute egit, *Philosoph. de causis lib. 2. Physic. Tex. 20.* ita dicens, quum causæ quatuor sunt de omnibus erit physici cognoscere scilicet materiam, & formam, & Motorem, & propter quid: ex his palam est intuitu esse Philosophum quatuor causarum genera: quarum, prima est materialis causa, quæ ne à proposito egrediamur in chalcantio consistit, hoc enim est subiectum, ex cuius substantia eliciuntur, quatuor elementa: secundam vero causam asseruit esse formalem, quam in ipsa materia existere patet, cum apud Dialecticos axioma sit, & in communi sensu versatur formam esse in materia: Efficientemque causam pro tertia sensit Philosophus illam, à qua fit aliquid circa materiam, ut moveatur ad aliquid, quemadmodum legitur, *lib. 1. Physicorum Tex. 73.* aut ens agit aliquid aut patitur, sed patitur ab igne, ut alteretur, & transmutetur in quatuor elementa distincta huic, *Galenus lib. 3. de Simpl. Medic. Facult. cap. 4.* quicquam ex specie in speciem mutari nequit citra excalfactionem &c. quamobrem moveri agitarique nequit materia chalcanti nisi subijciatur pati ab igne, ut incalescat alteretur, & in vapores attenuetur transmuteturque secundum materiam: peculiare enim est calidi fundere atque liquare materiam subiectam quemadmodum frigidi condensare, teste *Galeno lib. 4. de Simpl. Medic. Facult. cap. 3.* idipsum repetit, *cap. 16. ejusdem lib.* nempe natura calidi est celeriter alterare atque in aliam speciem mutare: Demum quartam scripsit Philosophus esse causam finalem propter quid, idest cujus gratia aliquid fit hæc est distillatio, quæ tamen ascribitur operanti, qui distillatione elementa segregare conatur hinc, dicitur causa, quæ id efficit cujus est causa, ut *Cicero de fato:* Veruntamen omnium rerum Opificem Deum, & causam causarum esse concluderunt omnes Philosophi: ex prædictis itaque conspicuum est errare à toto Cælo, qui putant vas esse in ulla prædictarum causa, cum sit diversum vas ab omni causarum ratione. Quinimmo ridiculum videtur si demonstrare velimus, utrum vas sit, vel ne ex natura prædictarum causarum: nihilominus, ut feram rudibus oppem, recensere me persuasum habeo, quemadmodum *Aristoteles*

Aristoteles lib. 4. Physicorum, diffuse diseruit de multiplici loco, quanquam omnia ad duo majoris momenti perstringere magis referar; nempe aut locus est in re: aut locus est extra rem: Si locus est in re, est pars locati in quo est materia, & forma, & ita locus non separatur à locato, cum contineat illud, quod est in eo. Sed corrumpitur per corruptionem ejus, ut commemoravit Philosophus loco præcitato, in ipso enim ente est locus transmutationis, ut in materia, & forma: ex quibus consequitur locum in re nullum intelligi vas: Verum si consideretur locus extra rem, non communis est materiæ, sed alterum est à materiæ, ut boccia sive vas est locus translatus, & separabilis à materiæ tanquam accidens in subjecto, & res est in loco sicut aqua in vase, nihil enim est vas ejus, quod est in ipso, id ipsum sæpius reperit Philosophus, quod amphora, vel dolium non est vinum neq; vinum est vas, sed notabile legitur, *Tex. 11. ejusd. l. locus non est entibus causa aliquo modo quatuor, quoniam non est materia, neque forma, neque finis, neque motor*: Constat igitur inaniter nugari eos, qui inter causas distillationis connumerant vas, fundus enim vasis nullam habet facultatem abigendi materiam ad summitatem, sicuti neque summitas, quæ pileus nuncupatur, & vulgo Capitellum turbinatum atrahit eam: neque calefit materia à vase, quanquam in eo, ceu instrumento contineatur: summe tamen necessarium est incallescere materiam, ut moveatur, & in vaporem elevetur, si extillare debeat: Incalcescit autem ab igne agente externo, qui materiæ internum movet proprium ingenitumq; calorem, etsi idem operatur sol, ignis cœlestis, quemadmodum, *Aristoteles lib. 1. Meteororum, cap. 4. de pluvia*, ipsa enim fit ex vaporibus elevatis è terra calefacta à Sole: Idcirco hujus exemplo supplere conspeximus ignem materialem, quemadmodum satis demonstravimus superiori, *cap. 8. ubi egimus de ratione ignium auctoritate Galeni*: Ignis vi sua est causa calefactionis materiæ, ac ipsius attenuationis, ut demum transmuetur materia in vapores, & in pluviam, quæ distillatione habetur. Ignis igitur ardoris causa agitât materiam, & ab imo vasis impellit ipsius materiæ partes, quæ in vapores attenuari, & verti aptæ sunt; præterea vapores prædictos ad instar nubium sursum ducit

ignis ad cacumen boccia; ubi rursus coacti condensantur, & distillando corruunt ad fundum recipientis : Verum atque diversus requiritur ignis calor ad opera diversa, quibus suppeditari potest gradus suus, ut docet ratio, cui consentire æquum est experimentoque rationi, nexo fidem præstare cogimur: dubio procul consuetum conspeximus uno quippe gradu ignis minimo, prout balneo maris fluere elementum aquæ, ceu aliorum magis fluxile, & aptum, hoc enim ignis gradu primo unum elementum emanat, quod magis aptum est proportione agentis, vim enim non habet gradus iste omnia propellere, neque majora urgere, nisi augeatur ipsius agentis gradus, ita ut ipsius proportio visque peræquetur aptitudini materia: ubi vero agens ad summum vigorem augeat, & multiplicetur, nulla proportione habita aptitudini materia, omnia dubio procul confusa, & ad invicem mixta, ac perturbata impellet, quæ tamen apta sunt elevari: Quapropter elementum quartum analogum terræ fluere nequit, neque ascendere aptum est ullo ignis gradu, quanquam extremo eoque minus gradu minimo: gradus autem ubi opus sit, accommodari debet ad scopum artificis periti, & non cerebrosi, nec non fiat secundum materia elaborandæ naturam, ut fufius in conspectu omnium erit inferius. . Idcirco si ordine methodico procedatur juxta materia aptitudinem, & agentis vires, ut requirit ratio experimento fulcita, succedet oprato: alioquin exitus non eveniet speratus; rursus vero revertam ad gradus ignis, ut exemplis agam, quorum gratia res magis pateat: nam supra exposito primo ignis gradu accedit: Itaque secundus, qui est cinerum calor, quo effluit aeris elementum, hoc est acidus vitrioli spiritus: Præterea tertio, & quarto, ignis gradu distillat oleum vitrioli, vulgo dicitur elementum ignis, & tertium elementum, ut antea expositum sit: Hoc equidem elementum ob ejus substantiam pinguem, & oleosam, nequaquam ascendere poterit cacumen alembici, neque per pilei rostra transire: hoc enim peculiare est tum oleis cujuscunque generis, cum etiam pinguis, & crassis omnibus descendere: idcirco olea, pinguique omnia eliciuntur per bocciam humilem declivem, & flexam: alioquin enim altiora ascendere nequeunt, hinc cum effectus sint

contrarii,

contrarii, consequitur neutiquam posse ab uno eodemque gradu ignis transmutari, neque uno, eodemque vase regi ob diversas qualitates ipsius materię, juxta commune Philosophorum dogma : jam vero demonstravimus qua ratione perficiantur, quod animadvertere opera-premium est ea mente, quam ratio, veritasque præscribit : Etsi homines exempla malunt, quam verba, quia loqui facile, præstare difficile, ut *Quintilianus, lib. 3, cap. 8.* ait, quia facillimè ad consentiendum homines ducuntur experimentis : Veruntamen opus perficere nemo poterit, nisi, qui utriusque facultatis conscius erit, quamobrem rememorari fas est, quod Theorica scrutamur veritatem, cujus præcticam exequimur opere, ut sensit *Aristoteles, lib. 2. Metaphysica, Text, 2, 3, & 4.* Reliquum expedit nunc disquirere, an quartum elementum aliquo artificio elevari, ac sursum duci ad capitellum, inde distillare possit, vel ne, ita ut transeat per quartum alembicum, sive dicere mavis per quartum alembici rostrum, aut si per descensum, aut nequaquam emanet, quod ut satius assequamur in primis scire licet in vasis fundo consistere fæces ustas relictas post distillationem olei è Vitriolo, & cujuscunque liquoris humiditativę, ut puta Aquę, Aeris, & Ignis ; hæc sunt tria Elementa, quę effluunt, non uno vase, neque una distillatione segregata, nisi confusa : alioquin dividuntur diversis suis proportionatis gradibus ignis, ac diversis organis ; fæces igitur in summo siccantur, & ab igne arefactę relinquuntur sine humore instar terrę, cum omne hum dum absummat combutio : teste *Galeno, lib. 1. de Elementis* : præterea discurrens ipse de terra sicca, *lib. 2. de Temperamentis, cap. 5.* ait, sicuti fieri non potest, ut in terra sicca herba nascantur, nutriantur, & incrementum capiant, &c. *Rutus lib. 3. ejusdem Facultatis de Temperament. cap. 1.* ait, Terra, vel terrea aliqua accensa fit pruna : ex quibus colligitur consistere in fundo reliquam vitrioli exusti, quę refert terrenam substantiam cum empyreumate; sic ab *Aristotele* vocato, ex qua substantia emissã est humiditas, quę apta erat egredi, effluxique sunt vapores ; quare ad instar terrę exusta constitit fundo vasis præ gravitate, quod peculiare est terrę, quę est universi pars ignobilior, teste *Galeno, lib. 17. de Usu Partium, cap. 1.* Præterea

Tea memini dixisse *Aristotelem*, *lib. 1. Meteororum*, quatuor autem existentibus his; igne, & aere, & aqua, & terra: omnibus quidem his subitare terram asseruit: idcirco patet humidum perire corporis ustione, teste *Galeno*, *lib. 1. de Elementis*, *cap. 6.* nihilo minus permanet humidum primigenium igni resistens, quod est in sale terræ exusta: fit enim falsedo ex terrestreitate exusta; ut docet *Aristoteles* loco præcitato, differens causam falsedinis Maris esse exhalationem fumosam combustam, quæ accidit ex parte terræ, adeo quod falsum manet subtus deorsumve dicamus propter gravedinem, quemadmodum dulce, & potabile sursum ducitur propter levitatem: confidet igitur terra cum empyreumate, id est igneitate, prout est natura Sallis, teste *Plinio*, *lib. 31. Naturalis Historia*: Separatur autem Sal à terra, & ab omni re combusta, non distillatione extrahitur, at si lavetur aqua dulci imbuitur Sale, ut docuit *Galenus*, *lib. 9. de Simplic. Medic. Facultat.* hoc ubi per lotionem ablatum ac semotum fuerit aqua, in qua medicamen ablutum est, calidam adscivit facultatem, quare si evaporetur aqua imbuta falsedine concrescit sal, quod appellant terram magicam: postremo à solutione falsedinis acta cum aqua, & colo sejuncta relinquitur terra limosa, quæ frigida est, & citra mordacitatem desiccare potens, prout est natura terræ simplicis: hanc terram appellavit *Libavius*, dulcedinem Vitrioli, *lib. 2. Alchymia*, *Tract. 2. de Extractis*, pag. 173. prædicta equidem argumento sunt, quartum elementum nempe terra, nullo gradu ignis, nulloque vase opus esse ut distillet: nequit enim terra elevari sursum ad ullum vas, quantumvis etiam humile, eoque minus ad capitellum rostratum, sed permanet fundo: nil miri est igitur, si evanida spe frustrentur, inconstantiaque notantur; qui declinant à dogmate Peripatetico, & à veritate, veraque ratione, cujus magna vis fictas hominum insidias non admittit, verum per seipsam tuetur, & undequaque sibi viam parat, hinc cum inventa sit clarissime elucescit, cui adhærere expedit, erroneeque & præstigiatores cavere, qui dolosis promissis vitam sustinent, ut legitur in *lib. 1. Metamorph. Ovidii*,

Vivitur ex rapto, non hospes ab hospite tentus.

Ex his itaque hucusque recensitis, ac optime perpenſis, in promptu eſt cognoſcere ſuperflua, & abſque cauſa eſſe tot roſtra, cum unum ſufficiat emungere quamlibet humiditatem, quæ apta ſit aſcendere ad capitellum naſutum, cujus obſtaculo ver- titur in aquam, hæc inde deſcendit, eſſitricque per oriſcium naſi, ſit modo unum, aut plura nil refert, à pluribus enim oriſciis non ſeparantur differentes humiditates, veluti aqua, & ætis, hæc enim ſolæ aptæ ſunt elevari, & alte aſcendere, ubi urge- antur ab igne, cum ſolus ſit agens qui magna vi impellat omnia, licet confuſa, ſi vero per gradus remittatur ignis, tunc ſeparatim ſingula urget ordine, ſeparantur enim ab igne tantum, & non à naſibus vaſis: quamobrem prætereamus hujusmodi vaſa tot naſis intricata, nam incongrua ſunt: omittamusque eorum auctores naſutos, & dicaces, qui naſibus in rugam contractis Rhinocerotis more, alios ſubſannare ſolent; idcirco *Perſius Satyra 3.*

Ingeminat tremulos Naſo criſpante cachinnos.

CAP. XV.

Per quam vana exiſtimatio eorum, qui male ſentiunt de Oleo Vitrioli.

Verum priuſquam enarrare proſequar facultates ſingularum partium, quas ſegregare à Vitriolo demonſtravi, operæ pretium duxi recensere diverſas opiniones, quæ conceptæ ſunt de ipſo oleo Vitrioli, ne ullum relinquantur ambiguum, quod diſſidio everti poſſit, at ne hoc eveniat, diſtinguere licet æquum, & integrum, ab eo quod diverſe declinat: Quidam enim ſum- mis laudibus ad ſidera extulerunt ipſum oleum, afferentes, quod ex Vitriolo multa egregia educuntur omnis generis remedia, adeo ut in hoc metallico individuo exquĩſite præparato exiſtat integra Medicinæ officina, nam liquor Vitrioli humores præ- parat omnibus modis, cum tartarea, & craſſa attenuet, tenuia
que

que obtemperat, impura expurgat, superva canea vero per urinas, sudoresque, per alvi excretionem, & per vomitum evacuat, obstructa aperit, doloresque omnes sedat anodina sua facultate, venena, humoresque venenosos expellit, & omnes inflammationes, ac febriles ardores extinguit, & quod magis refert, calorem naturalem instaurat, ac summam si in elixirem fixetur vim renovandi, instaurandique habet: est enim purgativum specificum omnium humorum, confert phthisi, ac verminationi, mania, omnibus oculorum affectibus, calculo, asthmatis, icteris, scirrhis, lienis, & hepatis, imbecillitati, atque dolori stomachi: Idem legitur in *lib. 3. Gabrielis Frascati, de Aquis Returbii, pag. 83*, ubi consulit pro tollenda ventriculi frigiditate assumere potu jejuno stomacho guttulas duas olei sulphuris, chalcantive cum vino cretico: verum antea *lib. 2.* dixerat in usum esse apud Medicos Hispanos propinare febrientibus aquam frigidam cum tribus vel quatuor guttis olei Vitrioli ad majorem penetrationem, quod maximè cum foelici successu illis contingit, nam per urinam, & alvum egregie purgat; præterea *Petrus Andreas Mathiolus* splendidi nominis auctor, laudat usum olei Vitrioli, asseritque necessarium esse in morbis altas fibras agentibus: Inde *Gesnerus* tot ascripsit dotes oleo Vitrioli, ut vix medici persona dignum existimet, qui eo carere vult: easdem facultates inesse oleo Vitrioli abundè plerique, ac ferè innumeri commemorati sunt; ac præ alijs *Philippus Mullerus, Joannes Baptista Zapata, Gabriel Fallopius, Hieronymus Rubens Ravennas*, vir iste celeberrimus hac nostra ætate, & paucis ab hinc annis, è vita decessit, ipse in medica facultate benemeritus edidit *lib. de Distillatione*, in quo descripsit modum eliciendi oleum à Vitriolo, atque vires ejus fusè recensuit: summopere quoque prædictum oleum Vitrioli approbavit *Amatus Lusitanus in Dioscoridem*, insinuans si una, vel altera gutta in aquis cordialibus mersa, quas acetosas cum stipticitate reddit, intus assumatur per os conferre adversus febres pestilentes: huic proposito refert proportionem exemplum, præditum ab *Horatio Augenio, lib. quem edidit de modo præcavenda Pestilentia*, ubi testatur admirabili successu juvare oleum sulphuris assumptum cum aliqua portione convenienti adversus distil-

distillationes catharrales, putredinosasque infectiones pestilentiales, atque plurimas alias passiones præsertim thoracis vitia: Verum enim sulphuris oleum, & Vitrioli oleum congenera sunt analogæ, ac ferè ejusdem naturæ, de quibus non modo vestustiores, cum etiam Neoterici quam celeberrimi tractarunt comparatione utrumque horum mineralium ad invicem plurimum se conferte: Sulphur enim est in Vitriolo, & in Sulphure Vitriolum, quemadmodum demonstravimus *Descriptione 3. de Atramento Sutorio*; neminem ergo, qui medendi rationem caller, admiratio teneat, tot audire optima, maximaque de oleo Vitrioli decantata ab innumeris clarissimis Scriptoribus. Hoc autem medicamentum seipsum approbat, necnon experimentum laudes ejus canit: veruntamen in opposito a'lii dissentiant à prædictis, quamvis invida, mentienteque opinione censeant inania pro gravibus, cum persuasum sit eis respuere usum olei Vitrioli, triplici de causa; una est, quia virosa vi, quam habet corpus terrestre crudum, prout è minera immundum, noxium sit. Secunda autem causa est, quia oleum sit acidum, idcirco aciditate infestum sit nervis, partibusque nervosis. Tertia quoque causa reprobant oleum Vitrioli, quia sit valde acre, quod indicat vim adurentem, & causticam, hinc deprehenditur, quod tuto propinari nequeat febrientibus. His igitur in medium prolatis obstrepunt, & obviam laudibus Vitrioli resistere nituntur. Aliud vero diversum ab his persuadet ratio, quæ omnia præpollet, & est causa, quæ demonstrat verum, discutit, & distinguit omnia: Idcirco *Seneca* eximius Philo.sophus, insignisque Poeta, scriptis prodidit, quod ratio est naturæ imitatio, ea enim sequitur naturam, quare bonum sine ratione nullum est, neque virtus aliud est, quam recta ratio, ipsam vero Græci appellant *Μεθοδον*, eadem enim quam celerrimè ad peritiam, & cognitionem advenimus, nempe distinguendi graduum differentias omnium rerum, sed præsertim cujuscunque liquoris effluxi à Vitriolo. Ut propositum requirit, ne quidem omittamus quod, & quantum faciat preparatio perfecta in distillatione, segregationeque elementorum, & in liquorem reductione, mundum, exutumque ab omni terrestri, virosaque vi Vitrioli; deposita enim ea relinquitur in facibus ipsius cor-

poris terrestris, in quo erat, adeo ut facillimè, ac tuto citra molestiam, & ad multa per utilis propinari possit, quamobrem soluta est primæ causæ dubitatio. Quatenus vero ad secundam causam aciditati spectantem, facile respondetur objectioni, quod si oleum Vitrioli obesset aciditate, non uteremur acetato, omphacio, oxalide, citreis, auranciis, & limonibus, cidoniis, cerasis, prunis, puniceisque, acacia, & Tamarindis, ac hujusmodi aliis acidis, quæ sæpissime assumimus, tum cibariis, tum etiam medicamentis maximo gustu, & beneficio, quibus similitudo, & sapor est idem, ut in oleo acido Vitrioli, ut palato percipitur, præterea *Galenus* summopere commendavit facultatem aceti incidentem, & attenuantem, cujus exempla plura prodidit *lib. 14. Methodi. Medendi, cap. 5.* nec non *lib. 2. de Arte Curat. ad Glauconem, cap. 4.* ubi usus est aceto acerrimo cum emollientibus mixto in curatione tumoris scirrhusi in tendonibus, & ligamentis; hæ sunt partes nervosæ, quibus tamen acetum non simplex, neque purum admovetur, quemadmodum neque succus limonum merus corporibus ingeritur, neque aliud consimile merum habetur in usu; permixtu n autem alio convenienti, quod cum retundat, & contemperet: suave, ac delectabile evenit, emolumentoque confert. Reliquum verò de tertia causa disserere decet, & in primis inquam empirici imposteres improbe agunt, qui audacissime in omni tempore, indiscriminatimq; quoduis oleum Vitrioli acre merumque propinant, hoc est oleum rubeum, vel atrum igneum, & corrosivum, quod nunquam in corpus immitti, neque in usum febrium curandorum haberi debet: Et si pleriq; theorica, experientiaque clarissimi auctores usi sunt hoc oleo, veruntamen convenientibus admixto, quibus remittitur ejus vis: Tunc enim retusum per suum bedoar, quod est ei contrarium præter, quod omni malignitate vacat, non exedit metalla, neque corpus humanum, & vix ventriculum pertingit, nisi quantum sufficiat humiditates extraneas abstergere: ita quod alioquin ineptum, & noxium est, mixtura tamen alterius medicamenti fit utile, & nostro scopo satisfacit, quod fieri posse persuadet ratio, docetque experientia, idem etiam asseruit *Galenus lib. 3. de Temperamentis, cap. 2. & 3.* cum neque

que minima ignis favilla comburat, quamvis suapte natura comburendi facultatem habeat: rursus id ipsum assensit *Galenus lib. 3. de Simpl. Medic. Facult. cap. 23.* opus est enim, ut quidquid agat, etiam si sit valentissimum, aliquantam, tamen, & magnitudinem habeat: quando nimirum, & ignis ipse si prorsus minimus sit præterquam, quod non uret, nec calcificet quidem: quippe cum & centesima scintillæ partivncula sensu nobis imperceptibilis sit: idcirco *Gentilis de Fulgine in Expositione. 5. Canonis Avicennæ*, iudicium apte pronunciavit, asserens medicinam validam, quarti gradus corrigi posse ad eum ut fiat secundi gradus per admixtionem aliarum medicinarum: verum etiam nos ad primum, minimumque gradum descendere sentimus eadem ratione *Gentilis*. Dum autem in hoc immoror discursu, memini de his fuscis expositum fuisse descriptione tertia: quantum attinet corpori ipsius atramenti Sutorii, ut in memoriam revocem, quæ jam recensita fuerunt, quippe inter corrosiva existere corporalia magis periculosa, ac eò magis ubi à minera nondum sunt depurata. In præsentiarum autem ulterius progredi aggressus sum ad distillata ista, namque absq; læsione transeunt, si modo aliis liquoribus permixta fuerint: ut tamen quilibet excutiat intelligentiam suam meminisse expedit expositam fuisse segregationem partium cum distillatione, tum ut depurentur, cum etiam ut singulas earum simplices præbere liceat nulla contrarietate qualitatum repugnante, ut si nobis occurrat refrigerandi necessitas, eligemus non oleum rubeum, & acre corrosivum, sed potius spiritum album, clarum, & acidum, quem alioquin dicunt spiritum aquæ, & æquam Vitrioli secundam, quam exhibere possumus cum aquis Cicoreæ, endiviæ, scariolæ graminis, vel aliis convenientibus: erit enim hoc remedium turum delectabileque, & secundum rationem factum, quod extinguit calorem febrilem à putredine ortum, infringit namque omnem putredinem, & sic omni molestia exoneratur natura, & in triumphum ducitur: nemo itaque audebit obicere huic liquori simplici acido cum pars sit talis, non tamen quale est totum, neque eadem est ratio acidi liquoris frigidi, quæ habetur olei acris, & urentis, cum neque singula pars habeat totius vires, singula vero singulis morbis ex natura sua conducunt,

Cunt, quapropter charus est medicis simplex Vitrioli spiritus acidus, hic est albus clarus, & volatilis absque ulla corrosione, idcirco corpori humano apprime commodat, nihil enim noxiæ infert corpori, plus autem auxilii præbet: nil agit cum vehementia, non perturbat, neque vomitum ciet, immo corroborat ventriculum, calorem extraneum non inducit, immo compestcit eum refrigerans, teste *Galeno lib. 4. de Simpl. Medic. Facult. cap. 7.* acida tenuitate pollent corporis, sed perinde ut adstringentia refrigerant: ex frigido enim subtili fit acida qualitas, quare penitus opposita est acri qualitati, ut voluit *Galenus lib. 5. de Simpl. Medic. Facult. cap. 26.* nam quod acidum est, palam refrigerat, alioquin verò omne acre excalfacit: idcirco oleum acre, & corrosivum Vitrioli, hoc est rubeum, aut atrum, quod appellant spiritum fixum distinguere expedit, à spiritu albo perspicuo, & acido, quem plerisque placuit nuncupare aquam secundam, & oleum album Vitrioli, quo nil tutius administrari potest ad tollendam quamcunque obstructionem, ac putredinem delendam, utique, & calorem febrilem putredinis effectum qui sublati causis persistere nequit: memini *Galenum lib. 11. Meth. Med.* exhibere oximel in febribus, non modo, ut refrigeraret, verum ut de obstrueret, & putredinem abstergeret, quæ omnia efficacissime agit oleum Vitrioli, aperit enim attenuat, abstergit, atque refrigerat, ut acetum: sed eo magis præcellere patet.

CAP. XVI.

De facultatibus singularum partium Vitrioli, exordiendo à phlegmate humore aqueo, & primo.

Jam diximus singulas partes ex natura sua, non omnibus conducere, singulæ verò singulis tantum morbis conferunt, cum

cum neque pars habeat vires totius:quamobrem juxta inceptum de singulis describere expedit : præterea, ut decus conserve-
mus, quod primum fuit in distillatione, æque ipsum primo ordine collocabitur, prout fit in acie : phlegma autem elementum aquæ distillat primum à Vitriolo, gradu ignis primo, quam leni, idcirco sine spiritu, & sine sapore, inodorumque fuit, quare frigidum insipidumque, album, & clarum, ut aqua percipitur : cujus facultates sunt nigrefaciendi capillos, ubi in ipsa Vitrioli aqua madefiant ; præterea curem, atque ejus tumores, pustulasque applicita purgat, & cuncta oris vitia : Et ad Vitriolum ipsum purgandum, cæteraque ejus elementa præstat, nam si sæpius phlegma superfundatur spiritui Mercuriali ipsius Vitrioli, & ab eo distillando rectificetur, suavio-
riorem odore efficit eum, saporeque dulcem cum aciditate spiritali absque ulla sensibili corrosione in lingua, & austeritate tarda. Idem evenit oleo acri, nempe spiritui sulphureo, si super eum distillando septies transeat phlegma rectificatum edulcoratur oleum, & omni acredine exiit spiritus quamvis igneus, ob phlegmatis frigiditatem : quamvis in hoc peragendo quidam, vice phlegmatis, utantur spiritu vini, vulgo appellatur aqua vitæ, hac ratione ducti, quod spiritus vini, cum sit sulphureus, & oleosus, trahit ad se per vim suam magneticam, quod est ei simile, veluti est Chalcanti sulphur existens in oleo, ita ut distracto sulphure edulcescat oleum consequitur : sic persuasum est *Joanni Baptista Porta, lib 10. Magia*, & antea *Evonimo filatro, Raimundo Lulio, Theophrasto Paracelso, & Scaligero* ; Alii vero suggerunt acetum stillaticium, quemadmodum, & alii aquam dulcem stillaticiam, veruntamen phlegma proprium vitrioli efficacius est, & a iis prævalet : præterea cum ipso phlegmate extrahitur sal à Vitriolo combusto, ut artis est ; si autem phlegma simplex exhibeatur potu, ut aqua, febres ardentes, & pestiferas extinguere potest ; propinatur infantibus dosi unius drachmæ, adultis autem cocleare unum vel duo ad summum : rursus si aqua ipsa, quam phlegma nominavimus, rectificetur distillatione mox ubi opus sit per os assumpta facilem ciet vomitum citra vim ullam, & noxam minimam, ita ut facile, ac foelicissimo successu propinari possit : Antiquitati mos

fuit utilis, & familiaris, quippe evacuare corpora per vomitum in curatione plurium variorumque morborum, cum non modo adultis, verum etiam infantibus lactantibus Epilepsia correptis exhiberent vomitoria, & summopere commendabant ea, quæ hodierno tempore clamoribus execrantur medici quidam inscii, qui citra rationem, sed adulatione subscribunt voluptatibus agrotantium, & adversantur *Hippocrat. lib. 2. Epidemiarum, Sect. 5.* ubi vomitum excitare docuit in Epidemicis morbis: exinde *Galenus* observantissimus doctrinæ *Hippocratis*, omniumque superiorum veneratione, inquit *lib. 5. de Usu Partium, cap. 4.* rectè igitur veteres Medici, ut alia omittam salutaria præcepta, vomitus à cibus in singulos menses repeti præcipiebant, alii quidem semel, alii verò bis: & *lib. de Remediis paratu facilibus, ad Capitis dolorem ex Ventriculi cruditate*, approbat Vomitum: rursus prope calcem ejusdem libri, ait ipse *Galenus*, ad coxendi cum dolore affectos vomitus, quam alvi dejectio juvat magis: ibidem prosequitur *de curatione symptomatum ex letalibus medicamentis* jubet, ut evomant, epoto prius hydreleo: præterea *lib. 10. de Composit. Pharmac. sec. loc. cap. 2.* ait, auxiliantur etiam vomitus ipsis iichiadicis magis utique, quam evacuatione, infernæ per ventrem: ac inde *lib. 2. de Arte Curativa ad Glauconem, cap. 2.* sic inquit, laborans ventriculum per vomitum expurgandum: superius quoque *lib. 1. ejusdem Facultatis, cap. 10. de Curatione Tertiane Nothæ in calce*, dixit, Vomitus autem post cibum adeo his, quibus hæc febris perdit raverit, utilis est, ut multos sciam, solis vomitibus statim prorsus fuisse curatos: mox *cap. 14. ejusdem libri*, repetit, cui vero ex vitiosis humoribus os ventriculi mordicantibus, dissolvuntur hos post aquæ calidæ, aut hydrelei potum fac evomere: Verum *cap. 11.* prodidit, utendum autem, & vomitibus post cibum, tunc continue, etsi nihil prohibuerit, elleborum album est exhibendum: Ex his palam est, *Hippocratem, Galenum* totamque antiquitatem habuisse in usum vomitoria cujusvisque generis, à levioribusque exordiando ascenderunt ad fortiora, ut puta ad elleborum album licet natura sit convulsivum, nihilominus familiariter, ac sælicissimo cum successu Veteres administrabant eum. Verum quo magis turè, præmissis

præmissis universalibus, quemadmodum docuit *Galenus*, lib. 13° *Method. Medend.* nec non primo, ac secundo, de *Arte Curat. ad Glaucon.* & aliis pluribus in locis suppeditari valet aqua phlegmatis ipsius Vitrioli, de qua eousque dicta sufficiant.

CAP. XVII.

De viribus spiritus Acidi, volatilisque Vitrioli, qui pro Aeris Elemento constituitur, quintam essentiam continente, & in ipsam perficitur, & pro oleo primo habetur quod album est.

Secundus vero humor distillatione emissus, est nomine secundi elementi, quippe natura aeris, forma autem liquoris aquei albi perspicui, ut aqua chrystalina, quare secunda dicitur aqua Vitrioli: quæ satis distat à primo humore aqueo, phlegmate nuncupato, in odore, sapore, & valore: Hic enim est spiritus volatilis Vitrioli chrystallinus, qui medius ambigit inter aquam, & oleum, etsi ab eis differt, nam odore suavis percipitur spiritus iste volatilis, sapore autem dulcis cum aciditate spirituali absque ulla sensibili corrosione, veruntamen cum aliquali tarda austeritate corroborat: demum valore volatilitas ista excellit non modo humorem aqueum phlegmatis, verum etiam oleum corrosivum, scilicet spiritum secundum ignem fixum, rubeum, & acrem, causis supra expositis: hic est itaque spiritus volatilis aquæ Vitrioli, acidus, tenuissimus, penetratissimusque, totius enim corporis habitum permeat, unoque momento fertur ejus virtus ad Cerebrum, ad Cor ad Renes, & ad omnia viscera: ipse primus spiritus appellatur, & humidus, respectu spiritus ignei; etenim primus ex spiritibus distillatione effluit: præterea prædictum spiritum primum acidum,

dum, & volatilem nuncuparunt, quidam oleum album, aquosum tamen est, quod satis distat ab oleo rubeo corrosivo, cum tamen proprium intelligatur oleum, humor, qui tertius effluxit coloris rubei, atrii, & pinguioris, id est oleosioris : ex spiritibus vero secundis igneus, acris, & fixus, quem jure dicunt esse oleum corrosivum : Hæc omnia scitu digna, ac summo opere utilia fore admonui, ne quispiam ab re capiat unum pro altero, ut puta acidum pro corrosivo, neque phlegma inspidam, neque spiritum nimium dilutum : Revertamus autem quo digressi sumus ; Spiritus itaque primus albus, acidus, & volatilis est in officinis medicis avis rara, cujus eximia virtus jam adeo innotuit Clarissimis diversarum regionum Medicis, hujus sæculi præsertim, ut summe approbatus sit adversus innumeras contumaces ægitudines, nec amplius ignari possint quicquam de trahere laudi ipsius spiritus acidi, nam odoratu solo celeriter sternutamentum movet, & caput expurgat ; idcirco pro arcano habetur ad expellendam Epilepsiam, Apoplexiam, Paralytim, Suffocationem matricis, cæterosque omnes uterinos morbos, & cordis palpitationem, Cordis enim, & Cerebri spiritus corroborat, ac tandem efficacissimum, singulareque remedium est ad extinguendas omnes febres, quamvis ardentes, earumque sitim sedat, præterea pestilentibus optimè conducit : cum succo violarum, & sirupo de Buglossa quartanam pellit, & quotidianam, & alia plurima præstat, dum tamen à medico suppeditetur methodico, & non empirico : assumitur potu ab adultis dosi scrupuli dimidii usque ad integrum cum aliquo liquore, aut conserva idonea : pueris verò sat est exhibere duas, aut tres guttas : at grandoribus natu quinque, usque ad sex : eadem triplici medicamentorum dosi progressus est *Galenus lib. 7: Methodi Medendi, cap. 11:* de curanda ventriculi intemperie, ubi proponit summam dosim, & prope aliam minimam dosim mox inter utramque constituit mediam dosim, ut omnibus est legere, Verum atque ratio persuadet ipsas differentias : omnes enim uno calopodio claccari nequeunt, cum aut uni pedem nimis arte comprimant, aut alteri nimis laxè diffugiat : ita neque victus, vel usus medicamentorum ratio omnibus æque convenit : & ideo non puero,

ut viro, neque debili, ut robusto, tantam quantitatem propinare possumus: idcirco neque parvo, exilique corpori, ut magno, cum neque dolia pusilla lavamus, si opus sit, eadem quantitate aquæ, ut magna, sed copiosiore utimur in amplis, minore autem in gracilibus, & angustis: quæ omnia animadvertere expedit: rursus itaque, si æque administretur spiritus acidus vitrioli, omnibus fere corporis præpurati affectibus medetur, putredinem enim aciditate arceat, ac summa partium tenuitate obstructions pellit, sanguinemque impurum reficit, humiditates superfluas abumit: sitim cujusque febris extinguit, inflammationem, & pravitatem pestilentem delet, hæmorrhagias cohibet, & calorem nativum instaurat, spiritus corporis nostri composos excitat, & innovat, hinc mirificè præstat his, qui sese à morbo reficiunt, imbecillesque senes refocillat: Veruntamen progrediendo membratim, exordiar à capite, quod si sit imbecille corroborat, cephalalgia, atque emicrania confert spiritus acidus vitrioli vigilias aufert, conciliatque somnum: at si una cum spiritu vini assumatur jejune, memoriam labilem firmat, & cum aqua amaraci sanat vertiginem, melancoliam, apostemata capitis, epilepsiam, apoplexiam, paralysem, convolutionem ex repletionem, lethargiam, phrenesim, & tremorem sanat, visum debilem recreat, catharos abstergit, & curat omne reuma, surditatem, guttam roseam faciei, ac ejus pustulas, anginam, dentiumque dolorem, & pectoris vicia corrigit, nam blande purgat eum, atque pulmonem ab omni catharro, idcirco tussim demulcet, & astma curat, sanguinis frutum cohibet, & syncopen tollit, lassus subvenit, ictericis, & febre quartana correptis, ventriculum bile æstuantem sanat, & corroborat, ejus fastidium aufert perturbationem, nauseamve, immo potius violentas vomitiones mirificè compescit, appetentiamque cibi excitat, caninum autem appetitum removet, ac penitus abolet, intrinseca apostemata destruit, dysenteriam, diarrheamque, ac quoscumque alios fluxus ventris omnes sanat, & dolorem alvi tollit, adveniat venenis, moribusque venenosis, pissionem collicam sanat, & hydropem, viscera corroborat, calculum dissipat, lotiumque movet, idcirco inflationem ventris, chachesi- amque resolvit: hæmorrhoidibus confert; gutta arthetica, scia-

ticæ, & podagræ, pediculos, & vermes interficit, præterea pro-
 curatione lepræ est summum remedium, nempe spiritus iste
 volatilis vitrioli, præter quod morbum venereum diluit, In
 hoc equidem spiritu metallico vitrioli, delitescit quinta essen-
 tia, & magnetica virtus adversus acidos melancholicos, ac vitri-
 olicos animalis spiritus: præsertim si pluries rectificetur, ac
 tandem circuletur spiritus iste, acquirit enim odorem violæ
 suavem, & quintæ essentiæ dignitatem, & saporem dulcem
 cum aciditate: nimirum igitur hunc spiritum appellarunt Philo-
 sophi an logicè, aurum portabile, atque celidonium, quæ pellit
 ægritudines fere omnes, & incolumitati restituit; potu autem
 assumitur cum aliqua aqua stillatitia, aut vino, aut vini spiritu, aut
 jure carnis, aut Julepo, aut alio liquore congruo, commiscetur,
 atque confervis, aut sirupis juxta intentionem medici, floridum
 enim colorem in eis, vividiorumque excitat, præterea cum sit
 gustui acceptus liquor iste acidus vitrioli, ac magno voluptatis
 sensu percipiatur, sicut etiam alia cujuscunque generis medica-
 menta, sive purgantia sint, sive alterantia, sive corroborantia,
 quibus immisceatur suaviora reddit: præservatque præter quod
 præparat ea, ac eorum vires adauget: nam si aliquot injiciantur
 guttulæ spiritus aciduli Vitrioli in infusionem rosarum aut
 violarum, aut in eorum sirupos absolute præparatos quibus mox
 aqua quævis stillatitia addatur, rubicundi vini colorem rubino
 pulchriorem, acquirent, ac præter virium præstantiam longe
 majorem ad ipsum corpus purgandum, gratissimum, suavissimumque
 induent saporem sirupi acetosi, aut de succo acetosæ,
 aut acetositatis citri, de Granatis, aut de Limonibus, de Ri-
 bes, de Agresta, & hujuscemodi aliis aptis extinguere febres,
 inflammationesque internas, atque corruptiones delere, & ut
 paucis multa complectar, universale est remedium, quod maxi-
 me ad omnia fere conducit, quare aliis variisque suggeritur: fi-
 unt enim rotulæ, vel tabellæ ex saccharo cum minima portio-
 nula spiritus Vitrioli, in majori enim quantitate lenescit sac-
 charum: præterea vero fit quoque saccharum candidum vitrio-
 latum, quod spagyrici recentiores vocant Saccarum Lunæ, ut si
 una pars spiritus Vitrioli obruat in decem, & octo partes sac-
 chari candidi crystallini, & pulverizati, & plures si esset valde a-
 cidus,

acidus, gustus fit iudex ; hęc compositi in ore contenta eclig-
 matis more medicis consueto sũ spiritiosis, & siticulosi confert
 virtute, & gratia ipsius aciduli spiritus Vitrioli, qui si displice-
 ret tam acidus, iniiciantur in eum lamina chalybis, ac sæpe mu-
 tentur, nam spiritum acidum refrangunt, & dulcem faciunt :
 cum ipso spiritu fit crocus ferri, ubi limatura ferri munda irro-
 retur spiritu Vitrioli, mox per noctem ita macerari omittatur,
 deinceps obruatur in aquam fontis tepidam, ut plurimum e-
 nim solvetur si quiescere relinquatur, donec frigescat, tunc co-
 lo trahatur, quemadmodum per chartam bibulam, inde igni
 leni evaporetur aqua, & subsidet crocus ferri, qui facile sol-
 vitur quocunque liquore, exhibetur adversus hepatis, lienis, &
 ventriculi affectus : præterea spiritus Vitrioli albus interficit
 argentum vivum, precipitat, & fixat eum, ita quod amplius
 fluere nequit, immo in pulverem redigitur, edulcoraturq; a-
 qua ovorum : tunc à *Theophrasto Paracelso* dicitur turpetum
 minerale : rursus si spiritus ipse Vitrioli iniiciatur in aquam
 quantitate, ut acescat aqua in qua infusa sint aromata, quavis
 sint, prout garyophilli, aut nux myristica, cinnamomum, mastix,
 myrrha, & hujuscemodi alia, mox distillentur, major equidem
 copia olei effluet ex eis : si vero acidulus spiritus Vitrioli af-
 fundatur quantitate unius uncia in dolum cadumne vini, ab
 omni corruptione præservat eum, corruptumque integritati re-
 stituit, & turbidum illustrat : ipse Vitrioli spiritus bis, terve
 rectificatus ab omni terrestreitate dissolvit corallo, atque uni-
 ones ex quibus efficax fit medicamentum quod maximè con-
 ducit ad fluxus hepaticos, lientericos, & dysentericos, & con-
 festim corroborat hepar, & stomachum, ex quibus deprehen-
 ditur acidum Vitrioli esse menstruum dissolvens ; quod vicem
 supplet aceti, aut limonum, aut berberi, nam æque, ut ipsi suc-
 ci, è quolibet corpore, sive lapideo, aut metallico, cum etiam
 è vegetabili educit tincturam ut infra palam erit : quodvis cor-
 pus ex recensitis comminutum infunditur in hoc Vitrioli spiri-
 tu acido dicto menstruo dissolvente, & digeritur quousque infi-
 ciatur tinctura, nempe colore corporis intui, quod exutum suo
 peculiari colore, derelinquitur instar cadaveris absque anima,
 ab eoque sejungitur menstruum tinctura Imbutum, si vase in-

flexo, sensim evacuetur, mox eidem menstruo affunditur guttatim tertia pars aquæ pluvialis stillatitiæ, nam exigui temporis spatio decidet tinctura, imo bociæ, tincturæ autem nova affunditur aqua stillatitia, quoad dulcescat, & ab omni falsedine menstrui mundetur, demum separatur aqua sensimque per inclinationem effunditur aut colo, aut distillatione, & ita deorsum residet tinctura, verum ex prædictis satis constat, varias dici posse tincturas spiritu Vitrioli, ceu menstruo, aut ex floribus, seminibus, & radicibus vegetabilium omnium, quemadmodum, & ex metallicis, ac lapidibus.

C A P. XVIII.

De vero Oleo Vitrioli analogice dicto elemento ignis, ac de dotibus ipsius.

Duplicem demonstravimus spiritum emitti à Vitriolo, primus scilicet spiritus est, qui post phlegmatis distillationem effluit à chalcanto non usto hic est mercurialis spiritus aereus, humidus, volatilis, albus, & acidus de quo satis in præcedenti egimus: In præsentiarum vero accidit secundus spiritus, hic eundem rubeus est sulphureus igneus, acris, & fixus potestatem sicus terreitatem enim participat cum emphyreumate, Urgetur liquor iste vi ignis vehementissimi, ex colcothare, hoc est vitriolum ustum rubefactumque ab igne: quare sæpe ejus liquorem appellant oleum colcotharinum accerrimum: signumque suæ fortitudinis est, si injecto ligno excitet funum, ac si exureret eum: hoc est verum singulareque vitrioli oleum corrosivum, quo utuntur Alchimistæ ad solutiones, tincturas, & alia varia, solvit enim aurum, argentum, ferrum, cæteraque, si adhibeatur industria: eodem quoque modo fit crocus, ut diximus in præcedenti: optime præcipitat hydrargyrum solum prius & mundum at si commisceatur his acrodo ligni guajaci, mox præcipitatum edulcescat cum aqua rosarum, vel acetosæ,
vel:

vel meliffæ, inde sublimetur, in florem eveniet præstantiffimum medicamentum gallicis: ipsum autem oleum corrosivum externe suggerunt Chirurghi ad ulcera putrida, gangrenæque, & carnem luxuriantem delet, hæmorrhagias cohibet, & inflammationes compescit: porros, verrucasque, & acrochordones evellit, & sanat, callosque tollit cujuscunque generis: Idcirco *Bartholomeus Maggins* scripsit, *lib. de Vulneribus Sclopetorum*, pag. 96. conducere oleum chalcantii ad removenda granula pulveris Pyrici, id est sclopetorum, in vulneribus fixa, si specillo in ipso oleo corrosivo intincto madefiant: rursus *Alexander Trajanus Petronius*, *lib. 7. de Morbo Gallico*, commendat oleum Vitrioli ad ulcera faucium, & consulit, ut specillo involuto lina vel gossipio, vel spongia, & infuso in Vitrioli oleo, veluti expedit, ulcera madefiant, &c. quamobrem corrosivum hoc minime convenit interius exhiberi, cum satis molesta sit ejus vehementia: veruntamen mitescit ex industria, ita ut interius tuto assumi possit, quemadmodum si esset spiritus primus, ubi adiatur ejus acrimonia quousque edulcescat, quod plurifariam exequi datur: in primis vero remittitur acredo olei, si alio congruo liquore commisceatur, quemadmodum alias expositum fuit: A loquin refrangitur ipsa olei acredo à phlegmate proprio Vitrioli, si ad invicem admisceantur, nempe phlegma, & oleum, mox sæpius ab oleo rectificatione separetur phlegma, donec edulcescat oleum: eodem modo demonstravimus edulcescere spiritum acidum: præter quod si oleum corrosivum permisceatur cum spiritu acido una cum phlegmate, mox eies urgeantur ditillare ab oleo phlegma, atque spiritus volatilis, acidusve dicatur idem refert, rursus vero prædictos liquores abstractos conducit super oleum affundere, ac toties retrahendo segregare, tunc enim oleum corrosivum, id est spiritus secundus, & fixus acquirat naturam volatilem à spiritu primo, & dulcedinem à phlegmate: Nonnulli vero dulce efficiunt oleum corrosivum affundendo ei spiritum vini, inde digestionem, & circulationem parant, ac denum distillatione sejungunt: Alii vice spiritus vini suggerunt aquam puviam stillaticiam ad duplum: Quamvis in hoc sit efficacius phlegma ipsius Vitrioli, tanquam ei peculiare: utcunque fiat longa circulatione temperetur,

efficax;

efficaciusque viribus evenit : præterea dulcissimum quoque fit oleum Vitrioli quantumvis acerrimum, evenitque potabile, si ei admisceatur olei Tartari aliquid, & opportune digeratur, tamen si utrumque sit acre ; nihilominus digestio contemperat omnia, cum sufficiat sola digestio facta per mensem balneo maris accredinem demere, præter quod deprehensum habemus experientia duo acria jugulare se mutuo, & agere, ut erumpat tertium mite : Præterea dulcescit atque oleum, amittitque omnem acredinem si in ipsum intomittatur unionum pulvis, hic enim decidere facit spiritus sulphurei acredinem, salisque corpus ex oleo rubro ad inimum ruit, ita quod ad instar aquæ retusæ remanet, quam appellant oleum dulce : id ipsum evenit spiritui acido, amittit enim aciditatem ob pulveris prædicti commixtionem, Idem eveniet si vice pulveris unionum, adjiciatur pulvis lapidum cancri, aut cornu cervi usti, & similia, ex quorum commixtione effervescent oleum ejusque spiritus acris abscedit : Verum etiam edulcescit oleum Vitrioli corrosivum, si cum glarea mixtum rectificetur : consequitur, atque dulce fit eritum ex acido, cum ex acri, si in quodvis eorum injiciantur chalybis laminæ, ac sæpe mutantur, nam ipsæ utrumque spiritum refrangunt : Mox vero utcumque præparatum fuerit oleum Vitrioli corrosivum, dum tamen edulcoratum sit, tunc dubio procul poterit interius ac tuto suggeri ; accommodum enim admodum medicamentum erit naturæ humanæ ; ipso enim dulci assumpto delectatur, teste Galeno, commode ratione *vict. acut.* erit itaque delectabile, minimeque molestum, idcirco Galenus, *lib. 1. de Simplic. Medicament. Facultat. cap. 35. de propriis sensus cujusque*, sensoriis ait ex mente Platonis, omniaque quam maxime ad naturæ statum reducit, quicquid ejusmodi est, jucundum, suaveque, & cognatum est omnibus, violentarumque passionum remedium ac medela, nominaturque dulce : Idem voluit *lib. 4. ejusdem Facultat. cap. 18, & cap. 22. rursus atque lib. 2. de loc. affect. cap. 6.* ex quibus facile quisque percipere poterit oleum Vitrioli dulcificatum medicamentum esse opportunum, atque ejus usum haberi tutissimum corporibus melancholicis, magis vero phlegmaticis humidioribusque, ut aquosis, & ideo conducit feбри quartanæ, & quotidiana

tidianæ catharro, colicæ passioni, hydropi, podagræ, arthrici, matricis passionibus, & cachæxiæ, & id genus aliis adhibita prius universali purgatione : ac congrua victus ratione.

CAP. XIX.

De Sale, Elementove terræ Vitrioli.

Superest explicare vires salis Vitrioli, de quo simplici unis-
 S Cove differere mihi persuaseram : ubi vero animadverti mul-
 tifarum esse salem ipsius Vitrioli : nam sæpe oculorum intuitu
 conspexi ex varia Vitrioli elaboratione, plures, atque varios
 fortiri sales è Vitriolo ; quamobrem placitum mutavi, & in
 hanc deveni sententiam, quippe satius fore singulos distingue-
 re sales Vitrioli, ne confundatur eorum historia, nihilque om-
 mitatur in decisum : Sal igitur Vitrioli communiter est istius
 propria essentia relicta in corpore calcinato, hæc enim in com-
 bustibilis est, comburitur autem corpus Vitrioli vase clauso quo-
 ad rubeum fiat instar sinopidis rubricæ, hoc spagyrici Trans-
 montani appellunt colcothar, & caput mortuum, ut alias dixi-
 mus, quare in hac reverberatione corporis mediante distillatio-
 ne, vel absque ea dum comburitur, abscedunt vapores, spiri-
 tusque humidi, & sicci omnes, & permanet humidum radicale
 salis glutinans, hoc est primigenium, quod non absimitur igne,
 immo producitur in actum sal s, quod succedente ablutione se-
 paratur, & in propatulo evenit sal : nam corpus ustum, & con-
 tritum perfunditur irrigaturque aqua pluvia, aut stillatitia dulci,
 aut phlegmate suo proprio, ut elixetur, ac una aliquandiu co-
 quatur, deinde sedimentò in quiete factò eveniet humor clarus,
 qui colatur filtri, lingulis, aut charta emporctica, bibulæve, vel
 alio quovis modo, & in cucurbitam vitream transfunditur, rur-
 sus fæces exiccantur, ac reverberentur inde perfundantur aqua,
 quod sæpius repetitur, ut totus ab eis fæcibus proliciat sal :
 tandem extractiones aquæ, omnes collectæ, & ad invicem
 mixtæ coagulantur igni in salem, quem ab effectu dicunt artifi-
 calem

calem alioquin à materia colcotharis, appellant colcothari-
 num, & universali nomine Vitrioli sale, sequitur enim na-
 turam sui corporis nempe Vitrioli, quam obrem colcothar sexies
 reverberetur ad minus, & semper acquirat salledinem, quæ ex-
 trahitur elixatione cum aqua: rursus prædictum sale artificia-
 lem solvant Spagyrici aqua ei propria jam ab ipso corpore di-
 stillata, ut tota salis essentia eliciatur, inde aquam revocant us-
 que ad residuastercias demum relinquunt loco frigido ex se coa-
 gulare, quamvis etiam per alembicum sive per retortam propel-
 li possit, ac summe attenuari, ut indicavit Osualdus Crollius
 hunc itaque sale appellant essentialem; præterea si quinquies
 aut septies resolvatur prædictus sal ope aquæ phlegmatis, ac to-
 ties coaguletur in pulcherrimos lapillos albos reducetur sal re-
 licta omni impuritate corporis: tunc vero appellatur Alkali
 Vitrioli, & sal metallicus: quanquam consuetum sit appellari
 Alkali omne, quod more lixivii elixatione extrahitur à cineri-
 bus, aut calce cujuscunque materiæ, verum magis proprie dici-
 tur Alkali sal è cinere kali herbæ aiter vitri: sicuti proprium
 nomen dicitur sal Vitrioli de quo in presenti agitur: Hic est
 sal fixus ex colcothare extractus, & in imo permanens: Ex hoc
 fit sal ammoniacus philosophorum ubi sale extracto à colcotha-
 re, addatur spiritus ejus ac inde sublimatione exaltetur in a-
 quilam cœlestem, quam nuncupant sale ammoniacum philo-
 sophorum, & parum refert si armoniacum proferat ignobile
 vulgus: at si retrocedere liceat, ac rursus colcotharis sermonem
 preferre, cum sal colcotharis volaticus, sive volatilis dicatur,
 derelinqui quæritans instanter me revocet, ut in propatulo
 conferam ipsum sale volatilem vitrioli elici per sublimatio-
 nem è colcothare, nempe capite mortuo vitrioli non eluto:
 ex eo quippe exprimitur igne, & ad instar florum sublimare, in
 altumque tolli cogitur vi sulphuris ipsius focii: ob id flores col-
 cotharis æque dicuntur, aqua vero inter sublimandum distillat
 in qua solvantur flores per deliquium, ac rursus coagulantur in
 sale volatilem: Præterea si colcothar tritum, ac duplo salis
 armoniaci vulgaris mixtum sæpius in sublime vehatur, saltem
 quoad amplius elevari nequeat, at potius subsideat colcothar
 croceum hoc est vitriolum jam per ustionem rubificatum,

demum sublimatione croceum est factum, quod in cellaria, vel alio quovis loco frigido, & humido expositum solvitur in oleum coloris aurei, quod lunum eodem colore inficere afferunt: verum habetur quoque sal alter ex oleo rubro, dum levi calore distilletur ad spissitudinem efflorescit in salem, quamvis, & alter compositus eveniat sal, dum enim ipsi oleo infundas quartam partem olei Tartari, illico fervescunt una, mox Tartari oleum demittit suum salem, & in præceps deorsum deiicit salem olei rubri nempe colcotharis, ita quod sales ambo Tartari scilicet, & colcotharis in unum coagulantur sedimentum, quod salem vocant; oleumque relinquitur instar aquæ retusæ, quam appellant oleum dulce: predictum salem compositum approbant adversus renum obstructions, & calculum absumptum cum aqua alkekengi: Alioquin etiam abscedit spiritus acris olei rubri colcotharini, si, ipsi vice Tartari salis vel olei adiciantur unionum, scobs, aut lapides cancri, aut cornu Cervi ulti, hujuscemodi alia ex quorum commixione effervescit oleum, & concrefcit, ita quod alter colligitur sal compositus, ac penitus idem evenit, quod supra demonstravimus: quibus habitis, ne verbis nimis abundare videamur, hic consistemus, fat enim erit ad presens generales omnium salium Vitrioli summas exposuisse, cum tempus urgeat rem perstringere, & institutum nostrum proseguere, sermonem itaque convertemus ad salem fixum colcotharis, cujus nomen universale indicat crassiorē partem substantiæ Vitrioli, quæ habet naturam terrestrem, cum empyreumate. Porro sal omnes digerit, adstringit, calefacit, siccat, abstergit, resolvit, humidumque superfluum consumit, & dissipat: Præterea vero experientia habemus salem colcotharis, alios excellere in medicina, etsi variè operatus: Per vomitum enim facilem exonerat ventriculum onustum ex quacumque causa dolentem sanat, chronicos, lætalesque morbos curat, adversus febres, disenteriam, & anginam confert, epilepsiam tollit, si assumatur per os prædictus sal colcotharis vitrioli rite preparatus ad grana septem, octo, vel decem, juxta agrotantis vires, dissolutus autem vino haurire expedit, aut cum saccharo candido, ac demum aqua feniculi dissolutum, & calide propinatum aut

aqua cum melle, aut jusculo carnis, aliove convenienti humore liquido, leni facileque vomitu, & parva immo vix perceptibili, noxia minori quam diximus, expurgat radicitus mineras mali: quamobrem utile ac præstantissimum est vomitivum, & præ omnibus singulare subsidium evenit ex hoc sale in affectibus Epilepsia, si propinetur una cum sirupo, vel oximele scyllitico: Præterea preis præstat adversus lumbricos, si quatuor, vel quinque grana ipsius salis colchotarum exhibeantur in chöchleari vini malvatici: rursus si prædictus sal naribus insuffletur, sternutamenta egregie excitat, & adeo facile, ut citra noxam cerebrum excrementis, tum serosis, cum etiam aliis infractum, innocentius, alioquoque sternutatorio medicamento mire relurgat: Præterea per sedem operatur, si aqua polipodii propinetur: & per urinam cum aqua Alkekengi: atque per sudorem cum aqua fœniculi, aut Apii: Aliæ equidem multæ existunt dotes egregiæ in hoc sale metallico pro usu tum medicina corporis humani, cum etiam usu corporis metallici: nam præterquam quod præcipitat amalgama metalli factum cum hydrargyro; si eo commisceatur sal iste, ac tenuissime ad invicem terantur omnia in pulverem enim vertentur ad unguem, satis quoque utile conferre spondent archodumia professores, quemadmodum si luna terrestris laminis fiat stratam, ac more camenti solariatim alterum constituatur ex scobe salis Vitrioli commixti una cum æquali pondere salis fuliginis, quæ caminis adhærit: hoc igitur pulvere laminas humare oportet, mox clauso vase ne difflare possit, torqueantur igne perviginti quatuor horas, demum extrahantur lamina à cemento, fulminenturque cinericio: Luna autem ipsa malleo rursus in brachteas picabiles attenuetur, quæ novitia scobe sternantur, ita ut reiteretur superior operatio, ac quater idem exequatur ordo, ac tandem aqua stygia examinatur luna, hoc enim supplicio magnum pollicentur questum haberi ex luna, nam ejus pars fixatur in solem, ut saltem decem pro centenario lucrentur: Industria operando, alioquin evanescit optatum.

CAP. XX.

De Clyſſo, unitateve elementorum
Vitrioli.

ETſi hucusque animum direximus intentum explicare ſimplicia, quæ à corporibus, natura compositis tantum, elicere conſuevit ars, diuisione partium elementarium, prout diximus de Vitriolo. Quippe duplici de cauſa: primam equidem dicam fuiſſe cauſam diuidendi partes, qualitatesque Vitrioli diuerſas, ut ſingula earum quæ magis arrideat adminiſtrari poſſit abſque dubio contrarietatis: Huic proxima accedit ſecunda cauſa ſegregationis elementorum, ut partes ipſæ in ſegregatione elaboratæ, & à ſuperfluitatibus ſeculentis depuratæ, omnes rursus artis adminiculo conjungantur, ita ut unitatem in Triade conjunctam conſtituant priori perfectiorem: ſimplicibus itaque expeditis conſequens duxi ea proſequi, quæ composita dicuntur, etenim ea in duplici differentia ſunt conſtituta: Primamque differentiam eſſe cenſeo ſupra expreſſam, ubi corpora qualia à natura producta abſque hominum artificio dicuntur reſpectivè ſimplicia, quanquam ab ipſa natura ſint composita ex variis contrariisque partibus elementariis; quæ in diuerſas partes ſegregantur arte, ac ſeorſim elaborantur, ut demum abjectis ſœdibus expurgatæ remaneant partes, & ſicuti ab una ſubſtantia deductæ ſunt, ſic etiam rursus quicquid in eis eſſentiale eſt ad unum redigitur compositum: quod unitas Trichemii appellatur à Martino Rulando in Dictionario Alchemistico: idipſum proditur à Paracelſo, videlicet Ternarii in unionem reducto, ut Neotericorum vulgus nominat Clyſſum id eſt compositum ex appendicibus, quippe ejuſdem rei partibus ſeorſim elaboratis, demum omnibus ſimul complexis in totum includit partium rei ſubſtantiam, ita quod renovatur ea: primum, veruntamen majoris Energiæ: ſic enim extractione ſub-

tilitatis omnium entis partium, quarum fit unitas, & revificatio in unum esse commune coiens: Quare Quercetanus, & alii Philosophi Clarissimi assenserunt prænomminatis scriptoribus qui concordēs asseruerunt omnes Clyssum esse virtutem occultam, quæ ad plures partes pergit, mox revocat eas ad rem primam, ex qua exierunt, eam vero efficaciorē reddunt, quemadmodum conspiciamus radices herbarum in caulem transire, ac reliquas, quæ surgunt ex eis, ac denique in easdem radices redeunt post autumnum, ac in eis hyeme delitescunt utique ad ver, ac æstatem: Idipsum perhibetur exemplum Vitrioli, ex quo palam est evenire Clyssum, nam ejus substantia tanquam radix, plantaque ferax in germina tumet, & in caulem assurgit multiplicesque ramos spargit, folia, flores, ac denique fructus emittit: dum enim Vitrioli substantia, ceu radix in vapores elevatur, distillatione transit in phlegma, mox in spiritum volatilem, cui succedit spiritus fixus, quem appellant Spagyrici oleum, tandem vero sal ab ipso corpore Vitrioli combusto elicitur per abluionem, & irrigationem ejus cum aqua, fæcesque terreæ abijciuntur: quibus peractis rursus uniantur prædictæ partes depuratæ, adeo quod revertuntur ad suam radicem, & reassumunt vultum suum splendidiorem hoc sequenti modo, videlicet sal imbibitur oleo, exinde nutritur spiritu, demum phlegmati circulato immiscentur omnia, digeruntur, & concoquuntur ad concretionem usque, & ita sanè perficitur Clyssus Vitriolatus, qui ad omnes morbos specificum est remedium purgans per alvum, per vomitum, utinas, & sudores: Cum præterea partibus nobilibus recreandis, summopere conferat: etenim his absoluta est prima compositorum differentia nomine Clyssi, unitatisve, quæ constituitur ex unius rei, ut puta Vitrioli, partibus seorsim elaboratis, ut earum ens primum renovetur efficacius: Altera igitur, secundave sequitur differentia de compositis non unius rei partibus tantum, prout suis appendicibus, verum alienis rebus, & variis constituta, licet quæ loque una res, cum etiam interdum plura adjiciantur induttria, & prout late exponetur inferius: Nunc itaq; sat erit conclusisse Clyssum esse coadunationem, qua uniantur tria Vitrioli principia, jam prius distillatione disgregata, Mercuri-

us nempe, & spiritus à suo oleo sulphureo, & sale. His tamen quatuor comprehendi elementa, atque eadem esse principia constar, quæ superius si memineritis, quantum opus erat demonstravimus, quamobrem ad alia properandum censeo, quæ depurationis via absolvuntur, extractione lapillorum Vitrioli à quibus elicitur tinctura: Inde ejus magisterium perficitur, atque demum lapis, & medicina constructur universalis, etenim componuntur hæc, ut prima elementa, & appendices unius rei, videlicet Vitrioli, merito collocantur sub prima differentia Clyffi.

CAP. XXI.

De glacie, ac de lapillis conficiendis, ex Vitrioli colcotare, coloris cujuscunq; fuerit prius Vitriolum: ubi quoque recensetur quomodo in bolum opacum evenire possint.

POST divisionis explicationem principiorum Vitrioli, ac æque eorum conjunctionis in unitate n & Clyffum: expedit recensere lapillos Vitrioli, eatenus eorum natura perfectius fortiarur: quamobrem succedit, ut referamus quomodo lapilli concrefcant ex humore essentiali puro, & ab omni sorde mundo à colchorare Vitrioli extracto, modo ut infra: primum vero operæpretium est animadvertere humorem solum esse medium extractionis essentialis, cujus humiditas si dissipetur leni calore, mox interveniat frigidum, temporis tractu coagulatur, evaporando enim igni secedit humor aqueus, & consistit fuccus congelabilis, qui denique citra calorem, quin potius sub dio, autem saltem loco frigido coagulatur in glaciei formam, lapilli live pellucidi ut crystalus. Alioquin vero majori calore perseverante, penitus tota absumitur humiditas, & in bolum opacum ad instar luti condensatur: adeo ut inter se distare bo-
lum

lun & lapillum, ratione eorum substantiæ, palam fit: bolus enim ex humore spissiori coagulatur, lapillus autem ex dilutiore humore naturæ vitreæ, & fragilis concrefcit. Præterea lapillus ipse satis superque abest à lapillo extracto, & concreto ex simplici, & rudi Vitriolo, jam constituto descriptione tertia, capite de prima Vitrioli differentia, quam copiosam appellant ibi conscribitur modus repurgandi Vitrioli, ac omni diligentia emundandi eum, quod tamen semper est idem Vitriolum, veruntamen præstantius, quam prius erat, cum enim magis mundum à terrestreitate priori existat, jure quoque magis approbatur: prout est non tamen puritate, tenuitateque æquiparatur huic lapillo de quo nunc agimus, neque viribus æquipollet, ut ipse hujus enim ratio agendi congruit separationi elementorum per alembicum, ita ut subtilior, ac efficacior evadat lapillus præsens; Etsi alter ex radi, & simplici modo, faciliorque constructus affinis est, nam ex una ac eadem radice deducitur uterque, nihilominus infimus est ille minus elaboratus, minori que efficaciam in omnibus existit, idcirco consequitur cæteris excellere præsentem lapillum, quem ut agas expedit immittere chalcantum in bociam vitream, eamque alembico, & vas recipienti connectere, mox stipatis juncturis quicquid elici poterit distillatione tum phlegmatis, cum etiam spiritus primi educatur igne cinerum; postmodum collectæ humiditatis pars rursus affundatur subsidenti colchotari tenuissime attrito quattum superemineat altitudine quatuor digitorum: novaq; bociam includitur pulvis, & aqua, inde aeri frigido exponere bociam opus est per aliquod dies sæpius commovendo, quod colore Vitrioli inficiatur aqua, ipse enim ceu menstruum analogum atrahit tincturam, & virtutem cum essentiali parte chalcanti, tunc sensim effunditur aqua imbuta colore chalcanti, cujuscunque generis fuerit, & coloris: cum equidem reperitur fossilis chalcantus, & factitius varii coloris, aut ex metallis variis retroversis: veruntamen è Venere, aut Marte magis approbatur, præterea nobilior, atque efficacior est horum lapillus cum ipsa tinctura sive sit cærulea, sive lutea, sive viridis, aut quævis alia, quamvis *Josepho Quercetano* Medico Galliarum. Regis videatur viridis magis arridere, quemadmodum legitur

segitur ejus, *lib. Tetras*, ubi asseruit distillare Vitriolum *Cyprium* vel Ungaricum viridiissimi coloris, ac rursus humiditatem ab eo distillatam reddi colcotari, quod est ipsius Vitrioli corpus præ distillationeustum, hanc vero commixtionem indigestione tunc per aliquot dies; sæpius concutiendo, donec aqua smaragdinum virorem contraxerit, mox ipsa paulatim absque turbatione depleatur; ac iterum facibus menstruum novum ipsius aque affunditur ordine præscripto per dies digerendo, ac sæpius commovendo, donec reliquum tincturæ proliciat, si quid fuerit: tunc unitas extractiones omnes virore imbutas distillare oportet leni igne quousque tertia pars, aut saltem quarta retro maneat, hæc enim residet ad instar consistentiæ mellitæ, quæ demum in cellario, locovè frigido servata concrefcet in lapillos viides pellucidos, ac adeo elegantes, ut smaragdos emulentur ipsi sapore acidissimo, quod procul dubio æque succedet, dum proliciantur lapilli ex Vitriolo viridi utcumque sit, vel Cyprium, vel Ungaricum, vel ex Agort agri bellunenensis: Alioquin vero eveniet lapilli alterius coloris cujuscunque fuerit Vitriolum, prout ex cæruleo Vitriolo deducuntur lapilli cærulei Saphirum æmulantes, & sic de singulis sentiendum persuadet ratio, experientiaque comprobat; id ipsum sensit *Andreas Libavius*, vir magnæ æstimationis, *lib. 8. de Extract. Essent. & Elixyr*, ubi in exemplo prodit extrahere lapillos cæruleos, ex Vitriolo cæruleo, more ut supra expositum fuit, in quo tamen negotio absolvendo suppeditat acetum stillaticium, vice aquæ ipsius Vitrioli, hoc enim acetum gerit vicem cujuscunque menstrui solventis quemadmodum, & spiritus urinæ, & supplet ad extractionem essentiæ Vitrioli cum ejus tinctura, quale fuerit illud ut inde in lapillos æque tinctos vertatur, qui plurimum præstant in medicinam, efficaciores enim sunt sale è capite mortuo Vitrioli, præter quod si solvantur ipsi lapilli spiritu acido Vitrioli, & per dies circulentur, eveniet liquor eximie potestatis, nam assumptus dosi unius scrupuli, usque ad drachmam semis, omnes ferè morbos expellit. Hic vero consistere congruit omissis ex transcurso dictis, ut pergam ad rationem elicicendi tincturam à cholchotare per stillationem, de qua mihi est scopus disserere.

CAP. XXII.

De Vitrioli Tinctura Essentiali.

Rerum omnium Tincturam, tum Vegetabilium, cum etiam Mineralium, & Animalium, omniumque universim ex quatuor Elementis ortum habentium, celebrarunt Clarissimi Philosophi pro arcano specifico, quo essentiam, qualitatesque rerum formales, atque summam earum colorem extrahunt, ita ut ab effectu tincturam nuncuparint essentiam extractam cum rei colore, quamobrem hujuscemodi potestatem ei ascripserant, ut suo colore penetraret, & in sui similem naturam tingere valeat corpora omnia, quemadmodum agere inspicimus crocum in aquam infusum: cujus extractionis modus frequentissimus est, nempe in aliquo congruo menstruo infundere ea, quæ tincturam habent, & digerere oportet saltem per horas sex, donec menstruum extraxerit colorem rei infusæ: tunc sensim inclinato vase depleatur liquor colore rei infectus, & fervetur: novumque aliud menstruum ejusdem generis affundatur corpori, & digestionem reponatur, quod sæpius ita procedendo fiat, donec tincturam penitus elicerit relicto corpore decolore: demum omnes infusiones tinctura imbutæ, & à colchotri evacuatione segregatæ, uniantur, & distillantur usque ad consistentiam mellitam, ut juxta morem vertantur in lapillos coloratos, de quibus ad unguem commemoratum fuit superiori capite: Verum ex his conspicuum est lapillis priorem existere tincturam, quæ elicitur eisdem infusione rei coloratæ in menstruo facta, demum præscripta artis industria operatur, ut in lapillos concreseat ipsa tinctura, ita ut una eademque operatione fere hæc omnia evenire videntur: nihilominus hæc non est adhuc nostra tinctura perfecta quam cupimus; Verumtamen ab ea tinctura corporali, & in lapillos concreta deducitur nostra tinctura essentialis cum distillatione; quare attenuatione efficacior, & majoris energię evenit.

Capiantur

Capiantur itaque lapilli jam coagulati cum ipsa tinctura, perspicui chrysalini, ac sapore acidissimi, qui abluti exsiccentur, inde in matulam vitream amplam humilem vero, & brevem reponentur, & addito alembico distillentur, ut moris est, effluet enim oleum, essentiave tenuissima coloris ejusdem Vitrioli, hæc est tinctura essentialis: Etenim constat, duplicem esse tincturam essentialem, unam habemus apertam; Alteram vero productam idcirco eas recensere satis opportunum fore excogitavi: Tinctura igitur aperta est, quæ in superficie se offert si fronte naturæ, etsi quandoque partim artis auxilio attenuata in essentiam retrahatur, ea tamen extracta evenit semper natura talis in colore, qualis jam fuerat in superficie substantia ejus prima. Quemadmodum huic similem supra præscripsimus, mox *Andrea Libavii, lib. 8. de Extract. Essent. & Elixyr.* Ubi egit de oleo Vitrioli cæruleo eliciendo, ibique ab eis locis mundis, ac exiccatis per matulam humilem distillat oleum cæruleum quemadmodum supra, in primis à colchotare chrysalios extrahit cum aceto stillatitio demum ab eis. Aliud simile legitur apud *Oswaldum Crollium*, quanquam subviride, nam ex quolibet colore evenit tinctura similis: superest altera tinctura producta, quæ in opposito primæ penitus agit, à centro enim ad superficiem, quod occultum erat producit in propatulo, exteriusque elicit, quod erat interius & producit adactum, quod erat in potentia: prout exempli gratia conspicimus Vitriolum propalam viride, quod si uratur, tunc evocatur color rubeus interius, & palam producit ad extra tinctura rubea, quæ occulta erat: & hujuscemodi exemplum habemus à *Galeno*, si mentem expergi feceritis Domini methodici, ut olfaciatis veritatem, memineritis hoc Spagyricum docuisse *Galenum, lib. de Theriaca ad Pisonem*, ubi cap. 16. inquit, Multa ignis commercio meliora redduntur, & latens rerum natura in apertum ab igne profertur: rursus, & antea lib. 1. de Antidotis, cap. 15: demonstravit chalcitum fieri flavam, & ruffam ustione, cum antea esset chalcitis candida, cujus testimonium præbet carmen 19. in cap. 17. ejusdem lib. 1. de Antidotis, *Galen. ex Democratis* sententia, ubi pro Epigrammate legitur Descriptio Theriaces Exametro versu; quapropter tinctura ruffa, quæ

oculta erat in candida chalciti, ignis vi producitur ad extra hinc ab effectu sic dicitur color, vel tinctura prod&: præterea si in mentem revocetis jam demonstrasse chalcitum esse atramentum metallicum, partem, & effectorem atramenti Sutorii, id est, Vitrioli; palam quoque erit Vitriolum habere tincturam in propatulo viridem, aut luteam, aut cæruleam, ut plurimum, quæ in occulto existit rubea, ipsa enim ad extra producitur rubea ignis vi, & ducitur in essentiam forma liquida olei cum tinctura rubea ipsius Vitrioli, quamobrem pudeat vos execrari Spagyricam veram medicinæ præparationem, ne obistatis veritati, ipsive *Galeno*, & omnibus Clarissimis Medicis cujuscunque ætatis: Verum redeamus quo digressi sumus, videlicet, ad tincturam productam, quæ ut fiat, constructantur lapilli, ut supra demonstravimus, ipsique immitantur in Pellicanum vas vitreum, mox eis satis affundatur vini spiritus, demum hermetice claudatur vas, & per dies leni calore circulari licet, inde alembico vitreo, arena locato, suggeratur ignis gradatim, donec vitrioli spiritus extillet cum spiritu vini, & tursus residenti colchotari attrito immittere oportet spiritus ipsos in boccia flexa luto sapientiæ munita, & igni aperto per quatuor dies evocare eos una cum oleo: Inde vini spiritus excipiat balnei calore, postmodum subsequetur cinerum calore, spiritus Vitrioli; nam fundo denique renebit oleum instar sanguinis rubicundissimum, & dulce cum acido suavissimum, nempe tinctura essentialis producta, cui admirandas tribuit doctes Spagyricorum schola, ac præ aliis gravissimi nominis scriptor *Josephus Quercetanus*, lib. *Tetras*, cap. 30. cujus Epigramma est de interna Vitrioli signatura.

CAP. XXIII.

De Magisterio Vitrioli.

Quaquam plura, variaque extent magisteria, prout equidem multa, ac varia sunt opera in artibus: nam opera sunt finis magisterii, ut sensit *Aristoteles*, Magisteriumque est, ipsa magistri functio, & dignitas: Unde consequitur magisterii nomen, deductum fuisse a magistro, quod non est nuper excogitatum, neque à *Paracelso* inventum, licet de ipso diffuse meminerit *lib. 2. de vita longa*, & in *6. Archidoxorum*, quibus in locis citat perfecti magisterii titulum, non sua, sed veterum inventione: hinc constat ab altiore auctoritate deductum, & perquam antiquum esse magisterii nomen: quemadmodum est legere apud *Mesuem*, de perfecto Magisterio in oleo Philosophorum, quod, & sapientiae dicitur: id ipsum facile unquisque percurrere poterit in *Aristotelem*, de perfecto Magisterio, & *Arnaldi Villanovani*, *lib. Perfectionis Magisterii: Gebri* Arabis summi Philosophi, *lib. Summa Perfectionis*, sive *Perfecti Magisterii: Gulielmum Gratarolum*, ex Neotericis vero, *Osualdum Crolium*, *Joan. Jacobum Vuecherum*, *Josephum Quercetanium*, *Andriam Libavium*, præter alios innumeros, qui de variis tractarunt Magisteriis, & adeo accurate, ut pudor atque dementia esset eorum diligentiae partem operis addere, ut si solem facibus illustrare vellemus: quibus igitur omissis tum liberalibus, tum etiam sordidis, & mechanicis, omnibus denique cujuscunque generis Magisteriis, & artibus, nobis sufficiet institutum prosequi magisterium Vitrioli: Hoc spagyricè constructur non ex rudibus confusis, sed mixtione plurimum essentialium liquidarum, quæ jam fuerint extractæ à Vitriolo, & attenuatione elaboratæ, demum ad unum perfectiorem formam redactæ: idcirco exempli gratia expedit oleum, nempe tincturam productam, quam antecedenti capite demonstravimus, jam solerti perspicacique distillatione segregare, ut

tincturam consequeremur à spiritu Mercurij divifam : inde vero, fi ipsam tincturam cupierimus in magifterium reducere, rurfus eam fpiritu fuis copulare exigit opus, & ambos liquores prædictos in Pellicano vafe Hermerico confulos circulare ad plusculos dies, donec unus eveniat liquor dulcis, atque fuavis, qui mire prodeft adverfus Epilepfiam, fanatque Apoplexam, Paralyfim, Vertiginem, Maniam, & Sincopem : corroborat ventriculum, expellitque chachefiam : ac plerifque aliis morbis refiftit maxima fua virtute : affumiturque dofi unius, vel alterius gutte, cum alicuo liquore congruo ; At majoris ænergix fubfidium erit, ubi in prædicto magifterio refolutum fit aurum phytice calcinatur, ut moris eft.

C A P. XXIV.

De Lapide Salamandrico Elixireve Medicina Universali.

Postquam vela contraximus à Vitrioli Magifterio nuper expofito, exigit nunc occafionis neceffitas, ut properemus ad fummum reducere omnia quæ hucusque divifimus à Chaos noftri fubjecti prout matre antiqua, licet hæc imperfecta fit terra, ab ea tamen extraximus hydram, & cum analoga ipfius paludis lymphæ in lapillos retraximus, à quibus inde effentialem tincturam induftriofa diftillatione recepimus, atque Magifterium circulatione fpiritus utriufque confluximus, nempe volatilis fpiritus atque alterius fpiritus fixi quorum unus Mercurialis habetur, & alter exiftit pro tinctura fulphurea ; Veruntamen ambo ex viridi Leone *Riplai* excoriato deducuntur : quibus abitis demum fi ad perfectionis apicem velimus prænominata ducere, quemadmodum ad finem extremumque terminum prohibitatis omnium operationum prætiofiffimæ : in primis fuum cuique modum effe opus animadvertere, ut ordine aggrediamur rationem conficiendi Spagyricæ Medicinæ univerfalem, & incompara-

rabilem que à radicali metallorum humore dependet, hæc enim balsami facultates præstat ad tuendam valetudinem, vitamque prorogandam, quippe in longiora tempora eam proferre : ac mo. bos quoscunque expellere valet, instaurat enim, & auget vitæ Spiritum sine quo nemo vivit ; nunquid mitius hæc medicina universalis, qua veteres Philosophi imperfecta metalla ad perfectionem ducere connixi sunt, & corpora humana à mor. morbis omnibus vindicabant : jure itaque appellarunt ipsam medicinam universalem, alioquin elixirem, idem enim refert, aut lapidem ironia referentes medicinam fixam, quæ igni præliatur eaque permanet, & absque ulla evaporatione resistit : præterea lapidem Philosophorum non nominarunt tanquam eorum inventum, atque lapidem non lapidem dixerunt, nam in virtute & efficacia eminet lapis iste aliis quibuslibet gemmis ; veruntamen non lapis dicitur etiam quia non est in substantia lapis proprius præterquam similitudine : at si forte aliquis objiceret non esse hunc lapidem Philosophorum, neque ab eis excogitatum cum varii cespitantes existiment materiam la. idis variam, undique sunt responsiones : quibus unusquisque eligere potest, quod ei magis arridet, vel juxta sensum suum in quo abundat, licet in ipso plerique decipiantur, ne tamen Tirunculus more Talpæ vagetur amore, ut ipsi proximo debeo, & conditione, (ut in Sacris Literis) consulo inspicere sedulo opera nostra, ex eis enim facile percipiet nos satis demonstrasse lapidem nostrum metallicum esse originem omnium minerarum, in ipso enim ceu androgyno, sive hermaphrodito vigent Mercurius & Sulphur metallorum seminaria, ex quibus constituitur lapis : quamobrem cum ipsam noverit veritatem deosculetur eam, atque ejus semitam sequatur, ut ducem naturam habeat materiamque operi idoneam, & naturæ familiarem, ac magis propinquam pro hujuscemodi negotio : Idcirco itaque assumatur leonis rubei caput mortuum post separationem sanguinis & spiritus in tumultu boccæ relictum, quod in furno reverberetur, donec in calcem penitus vertatur, quæ mox in proprium phlegma, id est, in Lympham, jam initio effluxam artis auxilio à chaos materia prima obruatur, quousque sale exuatur, inde phlegma sale corporis exusti imbutum colo trajiciatur, & vesica vitrea
leni

leni calore coaguletur, ac iterum solvatur ut artis est, filtretur demum infirmo calore cura ut concresecat, sæpius ad perfectiorem depurationem, consistet enim sal-terræ inftar aquæ congelatæ in lapidem crysta linum firmamentum operis è terra magica deductum, quare à quibusdam Cælum secundum magicumque à quo ortum est cælum primum in substantiam aqueam magis puram : saltem autem quippe aquam siccam Gebri quatenus est corpus terrestre depuratum pro matre & sponsa primi Cæli habent Philosophi : Idem vocarunt ipsi Infantem ex Virgine terra matre antiqua Chaos ortum, qui nutrirī exposcit suo lacte jam liquoris forma destillatione extracti à primo ente, ex quo formatus est Adam : hinc Sal firmamentumve dicatur humore mercuriale exutum præ nimia siti appetit humectari suo analogo humore, exinde finxerunt Poetæ prædictum more vulturis vociferari petens pro ope ablatum liquorem sibi restitui quod nique aliis opem ferre queat : quomobrem saltem suo spiritu reservato ad duos digitos irrigare operæ pretium est ac æque digerere & distillare, mox rursus novum spiritum eademque mensura servata affundere exigit opus ac eodem ordine perseverandum censeo quousq; pars volatilis superet partem fixi, adeo ut omne sit aptum abire sublimè ac usque ad sidera extolli tunc itaq; Vase sublimatorio includunt ipsum & igne aut artis est ad cacumen vasis locum sublimiorem ut puta Cælum Vasis evolure cogunt, quod ironice proferunt in aquilam cælestem exaltari, quæ talcum & quamlibet unionem orientalem luciditate excellit : idcirco prædictum saltem cognominant armoniacum alioquin etiam mercurium philosophorum, cui ubi inferre velint formam tincturam & animam adiiciunt gluten sulphureum tanquam agens, in quo sunt tinctura, forma & anima, hoc igitur glutine liquoroso prout fermento incerare incubunt saltem exaltatum in φ philosophorum ipsam quoque reiterant imbibitionem pondere; & mensura philosophica, idcirco audite sapientissimum *Salomonem Regem Hierusalem lib. 11. sapientia, omnia disposuit Deus in numero, pondere & mensura*: meminereis expositum fuisse superius, *cap. 20. de Clyffo*, in triadem uniri, videlicet corpus, spiritum & animam hæc sunt tria principia sæpius cognominata

nominata sal mercurius & sulphur quæ nunc amplexu matrimo-
 nii collocavimus strato tori furni secreti, veris Philosophis no-
 to, ut perfecte coquatur Triades unita tempore congruo, nec
 non calore analogo naturali fixetur, quod Innotescet ubi om-
 nibus elapsis coloribus mundi fulgeat denique purpureo tam
 oprato. Tunc orta erit Salamandra fixa perpetuans in igne flu-
 ida & penetrans quæ dicitur elixir lapis vera ac universalis me-
 dicina, quæ per os assumpta dosi unius grani sanat corpora
 humana & ab omnibus morbis quamvis deploratissimis liberat
 & redintegrat ea: operaturque instar balsami, qui vitæ spiri-
 tum hominum recreat, custodit & auget, præterea cum depre-
 hensum sit experientia adversari venenis consequitur atque cog-
 nationem virium lapidis bezoar habere, quamobrem merito
 à quibusdam communicatur ei nomen lapidis bezoar ipsius:
 ita ut medicina spagirice parata plurimum valeat reficere vi-
 tam nostram valida sua virtute cælesti, nam omnia membra,
 sanguinem spiritum, & calorem naturalem more vegetum in-
 staurat, cujus beneficio utinam tot annos vitam producere que-
 amus, quot Nestor aut Noe, ac æque ditescere valeamus, ut
 Cræsus: Quam maximum beneficium præter alia infinita no-
 bis largitum est gratis ab Omnipotenti Domino Deo nostro,
 velatum tamen diversis simulâ ionem involucris, ne ab homini-
 bus præve voluntatis raperetur perperam, neque idiotis palam
 esset, ipsi enim aliis inutiles, sed pro seipsis tantum ortos pu-
 tant: vitis autem evangelicis duntaxat qui pro omnibus sunt,
 permissam est sublimibusque ingeniis atque Musarum cultori-
 bus reservatum, quamobrem superiores Philosophi à consueto
 loquendi usu recedentes annexi sunt sub diversis aspectibus si-
 mul titiq; affectibus occultare arcanum ac ipsius fructus tam
 præciosos exemplum assumptes à Natura sagaci, quæ triticum
 producit munitum tegumento aristæ, ut sub tulela spicæ à mor-
 su avium tueatur: si diose itaq; incuere oportet synonyma
 magica seu astraia, symbolaque omnia, ænigmata, allegoriis,
 figuras, & questiones obcuras quibus usi sunt ipsi Philosophi
 omissa plana sermonis serie: ubi abdiderunt opificium nostrum
 magicum fabula Thesei qui ab Atheniensibus forte missus fuit
 Cretam à Minotauro devorandus labyrintho, at Theseus confi-
 lio

lio. *Ariadna*, & ope occidit Minotaurum, & in primis conclusit ei os cum tribus pilis è sale chalcanti cuius eximia facultas est constringere os leonum, Ursorum atque Taurorum, ita ut mordere nequeant: Demum filo duce accepto ab *Ariadna* evasit è labyrintho: nam pro filo intelligitur ratio qua vestigia rexit ambagesque resolvit: prætera pro tribus pilis non picis, sed indicantur poma tria aurea propter quæ Atlas id est liquor seu aqua mercurialis velocissima cursu coacta contitit vi salis magici nempe æris nostri, sulphuri ve philosophici, his deprehenditur concurrere materiam Mercurii pro subjecto generationis ac principio primo in quo imprimenda est forma, cum mercurius sit liquor unctuosus vaporosus velocissimus in cursu naturæ aquæ cui inducitur forma, & vita à sulphure agente, & balsamo naturæ, quare principium formativum dicitur hoc æcum, & igneum est præter, quod naturæ æthereæ participat: & postea materiæ proximum est principium terreum salis coagulat enim & conservat unitam materiam cum forma in corpus absolutum quod perficitur ut terminatum fuit binis operationibus universalibus, quæ tamen inter se distant diverse operantes cum quælibet earum oppositum alterius agat: quamobrem Philosophorum quidam æquipararunt ipsas operationes columnis *Herculeis*, quæ sunt Montes duo oppositi, unus in litore *Africæ*, & alter oppositus est in litore *Europæ*: Alii vero consimili ratione ducti comparare visi sunt predictas operationes Polis *Mundi cælestis*, hi sunt cardines nempe partes Cæli duæ immobiles sibi mutuo oppositæ, quarum altera est ad septentrionem, & alter ad *Austrum*: his vero quemadmodum circumvolvitur sphaera mundi sic etiam arcanum opificium vertitur illis binis operationibus oppositis, quarum prima est quæ solvit congelatum in primam materiam, & in spiritum attenuat eum: Altera oppositum agit, nam sifit, & concrefcit, quod solutum est congelat, liquidum & fixat quod est volatile, idcirco singulis his operationibus prosequitur opus alternatim usq; ad finem in quo peragendo summa adhibenda est diligentia, ne peccatum in defectu neq; in excessu committatur: præ aliis vero Deum implorare decet, ut propitiet nos, & illuminet corda nostrâ; nam sine ipso factum est nihil, & juxta, *Psal. Nisi Dominus adificaverit domum, in vanum laboraverunt qui adificant eam.*

CAP. XXV.

*Praxis olei è Vitriolo compositi ac de
Monarchia Theophrasti Paracelsi.*

Opportunum est aggredi modum eliciendi oleum à Vitriolo cum alienis compositum, licet quandoque uno aut altero, interdum quoque pluribus, & variis adnixtum: variis enim varia fiunt, quæ constituta existunt sub secunda differentia compositorum commemorata, *cap. 20. de Clyffo*: & si compositionis medicamentorum duplex est causa, quam *Galenus* exposuit auctoritate *Hippocratis lib. 1. de compos. medicam. per Gen. cap. 3.* ita dicens cui tamen nonnulla adiicimus aliquando virium ipsius vehementiæ obtundendæ, interim insuavitatis mitigandæ gratia quemadmodum *Hippocrates* in libro de victus ratione in morbis acutis: ex quibus facileprehenditur fieri structuram cum alienis, quæ valeant remittere vim noxiam, & nauseam quoque eximere, ut eveniat medicamentum lene tutum atque suave: nihilominus præter hanc sententiam docet ratio comprobaturque experientia adici quandoque alia posse, quæ in opposito agant adeo ut medicamenti vires intendantur ubi opus exposcat exterius administrari, aut tenuissima eveniant quousque per alembicum potissime transeant, idcirco *Virgilius* in *Buc.* scripsit sic parvis componere magna solebam: de his vero singulatim ac fuscæ agetur ubi offeretur occasio: cum occurrat in præsentiarum pro exordio compositorum recensere armoniam sive monarchiam *Theophrasti Paracelsi*, quam prodidit libro *aurora Philosophorum*, alioquin *Gerardus Dornæus* ipsius interpres vocavit Congeriem *Paracelsi de arcano Vitrioli* rubeaque tinctura ex eo prolicienda citra calcinationem, nec non citra vehementem destillationem detestatus est enim *Paracelsus* extremum ignem asserens exuere oleum chalcanti sua propria tinctura, atque omnidulcedine, & fragrantia, quapropter intendit *Paracelsus* leni igne

ne elicere succum Vitrioli ac oleum nobile, & fragrantissimum cum tinctura, & dulcedine: at longe se res habet immo à ratione alienum hoc pace tanti viri prorsus censeo cum enim tinctura sit in oleo sive in parte oleaginosa, quæ centro corporis residet tenacique substantia adheret parti terræ, quamobrem fortioris ignis gradum requirit, ut segregari enuclearique possit, id ipsum experientia docuit nempe vehementissimo igne destillari oleum à Vitriolo prius ad rubedinem usque calcinato: ita, quod reverberii igne aut saltem extremo exequentur prædicta, præterea his favet auctoritas celeberrimorum scriptorum: nihilominus modum à *Paracelso* descriptum recensere non omitam: In primis itaque jubet vitriolum purificare à lutosi viscosisque ipsius terræ, imperfectionibus solvendo ipsum; cum sua tinctura in aqua communi, quæ mox colo transmissa committitur igni, quam leni, ut ad exiccationem levem eva;oretur aqua residuebitque Vitriolum magis mundum, verum animadvertit in evaporatione aquæ chalcantio imbutæ penitus solem evitare ne tincturam cum arcano absorbeat sol, quare periret arcanum: rursus vero æque, ut primo aditu solvatur vitriolum in aqua dulci, inde per filtrum singulam transeat, & levi igne exiccetur, quod sæpius rectificando reiteretur expresse decrevit donec omnem terream impuritatem amittat vitriolum, innotescit autem, hoc ubi amplius non conspiciantur fæces, quod demum vase vitreo colligatur sic ad unguem depuratum, deinceps calido hipocausto servetur vas peroptime clausum ne halitus efflentur, ibi vero digeratur Vitriolum mensium aliquot spatio, quo varii apparebunt colores, ac tandem in supremam rubedinem desinent: rursus vero, ut latius repurgetur Vitriolum in rubedinem physicam versum demergatur aceto, ubi vero solutum fuerit opus est filtro, aut charta emporetica, aut alio quovis modo percoletur deiciendo fæces, quæ dissolvi nequeunt, percolatumque evaporatione leniter exiccetur; aut distillatione detrahatur acetum ne amittatur, quod priori efficacius eveniet: toties vero solutionem Vitrioli in aceto reiterare expedit quoad prorsus à fæcibus mundum & rectificatum ab omni terreo inquinamento evadat, demum illud depuratum Vitriolum boccia vitrea concludatur, cui
alem-

alembicus superponatur, sipienturque commissuræ ne spiritus diffilare neque exhalatione evanescere queant, ut *Theophrasti Paracelsi* verbis utar, tunc igne lento suavique destillatione è Vitriolo proliciendus est Olei spiritus, hoc autem appellavit oleum benedictum asserens carere omni acredine imo dulcius quocunque, alio balsamo, & quovis aromatico delectabilius esse: rursus verò emergit ibi ambiguum, utrum si per alembicum destillari possit oleum, vel ne, cum nil aliud sit alembicus præter, quam cacumen, & summitas tegens bocciam rectam, & altam adeo, ut necesse sit in altum ascendere, quæ destillantur per alembicum quare æque dicuntur distillari per ascensum: In opposito autem constat oleum ac omne pingue descendere potius per vas declive, quod dicunt descensorium, videtur itaque consequi summe errasse *Paracelsum* quamvis excusandum sentiam, ut objectum crimen ab eo repellatur operæpretium est animadvertere Vitriolum adeo tenuissimum, & spirituale factum esse tot operationibus, ut facile in sublime elevari queat, & per ascensum distillare, nec quisquam in posterum vereatur: rursus vero, ut redeamus ad arcanum *Theophrasti Paracelsi* decerpere memineritis terram foliatam albilissimam nitidamque nivis instar, quæ imo boccia resedit post hanc postremam distillationem, inde, ut construamus magisterium expedit phiala ex cipi terram ipsam prout ipsius magisterii corpus cui sensim affundatur oleum suum in quo sunt anima, & spiritus Vitrioli, hinc momento oleum amplectitur corpus suum, quemadmodum anima solet maximo desiderio copulari corpore ejusque amplexu magnopere delectari, quamobrem prædictorum copulationem Analoge *Paracelsus* appellavit Matrimonium, quod in furno secreto Philosophorum reponit ibique per quadraginta dies continet, quibus absolutis perfectissimi num habebis oleum admirandæ virtutis, quo Mercurius, & silencia imperfecta in solum perfectissimum vertuntur: præterea ipsius medicinæ multiplicationem hoc modo habebis, sume Mercurii corporalis partes duas olei benedicti, partes tres ad invicem permisceantur, & quadraginta diebus in digestionem permaneant, & sic in infinitum multiplicari potest: quatenus vero sit medicinæ tribuendum curat omnes agritudines mundi, quæ corpori

humano accidere solent, nimirum omnis generis remedia pro-
dit Vitriolum : quæ tamen omnia unusquisque experiri poterit,
ut ait Apostolus, *Probate, quæ bona sunt tenete.*

CAP. XXVI.

Divisio Elementorum Vitrioli aliorum Ope, & Miscelo.

EXpositis singularibus modis segregandi elementa Vitrioli,
qui tan en modi unicum complectuntur ens nimirum per
se, vel seorsum citra ullius miscellam : expedit ulterius pro-
gredi ad ea, quæ aliorum accessione assequuntur compositorum
nomina de quibus memineritis præteritum fuisse, *cap. de Clyffo*:
quare hujuscemodi alia hic addam, quæ negotio nostro congru-
unt : videlicet de modis, qui plura comprehendunt : imprimis
vero à paucioribus exordiendo insituen us, quemadmodum
compluria commiscentur ut eorum ope magis attenuetur sub-
stantia Vitrioli, & cum eis dissolvatur, ita ut possissime in qual-
libet partes entis elementave dividatur, ex quibus jam compo-
situm erat à natura : hinc eadem ratione ad majora ascendere
præstat, quare plures constant modi, quibus essentia, & olea
Vitrioli varie composita eduntur, quemadmodum paulo ante
indicavimus : in posterum vero per exempla imitanda late con-
stabunt.

Capitur itaque Vitriolum Romanum, vel aliud cujuscunque
generis, deligatur tamen melius inde commoliturum reponatur
in catino eique affundatur acetum acerrimum distillatum, &
calesctum, quod rudicula, id est, spatula lignea ageretur usque
ad dissolutionem, solumque colo filtri trajiciatur, mox ipsum
cucurbita excipiat vitrea, cui superponatur alembicus junga-
turque vas recipiens, demum omnibus connexis atque rimis, &
juncturis glutine occlusis balneo maris locetur, & ignis grada-
tim suppeditetur, quousque humiditas distillet usque ad spissi-
tudinem

tudinem cremoris hordei tunc remotis alembico, & recipienti
 occludatur, & fimo equino calido circumsepriatur, ut materia
 digeratur, quindecim dierum spatio, quibus elapsis transferatur
 cucurbita in diplomate rursus munita alembico, & recipienti
 mollisque supponatur ignis ut distillet, quod effluere aptum e-
 rit huiusmodi caloris gradu, prodibit enim elementum aquæ,
 quod custodiatur: Reliquum vero in alteram bociam vitream
 luto sapientum oblitam reponatur, & secundo ignis gradu, qui
 est cinerum, ut moris est evocetur stillatim spiritus acidus, id est,
 aeris pars: eadem ratione procedendum est ad distillationem
 olei elementi ignis, nempe tertio ignis gradu, qui est arenæ,
 cuncta tamen possent unica vice, quamvis ad invicem coniuncta
 evocari acerrimo igne, quæ postea selunguntur singula sua pro-
 portionato igne: de his autem non est cur multa dicamus, pa-
 rantur enim hæc eodem modo, quo sepius recensimus jam
cap. 9, 10, 11, & 12. neque inter se distant præterquam mista
 sint quædam ex pluribus, aut alia simplicia singulariave dicas:
 superest parare terram ex facibus relictis post distillationes, &
 fundo vasis residentibus, facile autem paratur terra si in scobem
 redactæ facces reponantur in vas figlinum vitro oblitum semi-
 plenum, & clausum lutoque obductum exponatur fornaci, ubi
 horis sex saltem reverberetur, ita ut tenuissimus fiat pulvis,
 quem imbebe cum elemento aquæ, deinde molli igne urgeatur
 distillare, quod septies reiteretur singula vice calcinando ter-
 ram mox eam imbuendo humore, ut supra, & distillando, tunc
 enim elementum aquæ purificatum erit, quod seorsum custodia-
 tur: præterea eodem ordine, & cum ipsa terra purificantur ex-
 tera elementa, quæ singulati n segregata, & depurata, rursus
 omnia ad invicem copulari uniri que possant, ut fiat unitas, &
 Monarchia supra commemorata ex mente *Theophrasti*, huic
 enim adhæret: terram inde magicam à facibus segregitam
 molire oportet, & cum ignis elemento trito, & rubefacto co-
 pulare, & rursus una terere super lapidem porphyreum, his
 vero æque elementum molendo reddatur mox subsequenter ad-
 datur imbuendo aeris elementum adeo ut rursus uniantur, qua-
 tuor elementa in ampulla vitrea, & optime opitata contegatur.
 fimo equino quoad penitus solvantur omnia, & liqueant de-
 incèps

inceps solum recondatur soli vel cineribus tepidis donec siccescat, nam lapis evadet durus, cujus pars cadit super centum ꝯ mundi, & purificati, dum tamen in tigillo calefiat super ignem projicitur lapis iste tritus, nam illico vertet ꝯ in ꝯ: quatenus vero ad medicinam corporis humani mira operatur.

CAP. XXVII.

Abditum senis Experimentum.

MEmini Senem Clarissimum patrium meum Medicum non vulgarem, imo *Apollineæ* Disciplinæ eruditissimum, Qui longa experientia ductus capiebat lib. 12. Vitrioli Romani stactici, quod tritum dissolvebat lymphâ calidâ, eamque frige factam colo trajiciebat filtro, rursus vero Vitrioli residuum alia mergebat ferventi lymphâ, & percolabat, ut primum, ter quaterve c. nctas abjiciendo fæces: præterea solutiones ambas inferebat in matulam vitream, aut in ollam fictilem devitreata, quam leni igni exponebat, quoad evaporasset aqua, & iterum Vitrioli corpus concreverat fundo coloris citrini, sed dimidii diminutione, reliquum enim defecit in defæcatione per solutionem acta. Tunc Vitriolum ab omni sorde ita depuratum conterebat, atq; tripertiebatur ipsum mox in tres retortas indebat, quas luto artis loricatas exiccatasque locabat furno venti cum suis recipientibus vasis arte annexis inde furno tecto subjiebat ignem trium carbonum, qui accensi erant hoc lenis ignis gradu perseverabat, quousque fluxisset phlegma cætero aridis prosequeretur ignem sensim adaugere lignis, donec fumi apparerent albi in recipientibus vasis, ipsi enim sunt Vitrioli spiritus tunc eo magis ignem ciebat, ut ad extremum ignescerent vasa, donec penitus desierint fumi omnesque vapores, ita ut vasa exacte claruerint: hoc termino distillationis consequeretur aquam gloriosam, quam excipiebat, ac seorsim custodiebat vesica vitrea optime clausa.

Deinceps è retortis fractis excipiebat cadaver, ac tenuissimi molibat

molibat ipsum, idem aqua communi fervida mergebat, ut caveris salem extraheret, in aquam enimmersum solvitur usque corporis sal, quare ut separaretur, expedit aquam sale prædicto imbutam segregare à capite mortuo & usque, inde eam filtro ter saltem extillare demum matula vitrea affundere, ac igne leni congelare, nam in salem albissimum concrefcet.

Præterea prædicti salis uncias binas molire expedit, quam tenuissime id ipsumque ampulla vitrea immittere, mox quoque super eum aspergere aquam gloriosam jam supra servatam, ut digito uno tantum supermineat evitando superfluum ne pereat opus: demum fimo calido inferebat ampullam, ac circumsepiebat præter os ipsius ampullæ, quod supra fimum eminere constituebat, clauso tamen ore ipsius ampullæ cum antinotorio, & glutine è farina volatili calce, & albumine ovi, ibique octiduo consistere dimittebat, hoc enim termino consuetum est solvi salem in aquam, idcirco elapso ipso tempore extollebat vas à fimo, & inclinato vasis ore sensim effundebat, quod solutum erat in alteram ampullam, & in ipsam æque clausam custoditur liquor, præter quod ex se commutabitur in lapillos pro usu, ut infra.

Rursus vero super residuum salis non soluti novam affundebat aquam gloriosam, & benedictam quantum superemineat digito uno, inde recto clausoque ore vasis vitrei, ut supra locabat fimo octiduo: quibus actis detegebat vas, & reclinato ore ejus effundebat, quod solutum erat in aliam ampullam, & per se custodiendum transfundebat.

Tandem, quod insolutum retro manserit, ceu nullius valoris abiciebat, aut exiccabat, ac demum igne validiori, quamlibet absolvebat humiditatem, Inde si quid pulveris residisset ponderabat nulla alia sane de causa præterquam, ut sciret ad unguem quantum lapillorum solutum fuisset.

Ne per inania nubila subeamus, æquali lance libretur statutum opus, & ubi defierit sal, qui solvi nequirit insolutum, abiciebat bonus senex, & supplebat novo sale, hoc enim ordine servato æquabat dosim propositam, vice deficientis igitur totidem salis novi ingerebat in matulam vitream, & super aspergebat aquam gloriosam, quantitate, & ordine, ut supra expositum fuit de prima solutione salis.

Cum

Cum vero existimasset binas uncias salis solutas in pluribus, aquæ glorioſæ portionibus, ac in lapillos concreviſſe ad invicem, omnes in matula vitrea conjungebat una cum vaſe recipienti, ſtipabatque juncturas ne diſſaret, & diplomate diſtillabat phlegma ab eis, ita ut lapilli reſiderent forma maſſæ ſalis cum ſpiritibus aquæ tantum.

Rurſuſque ſali immittebat novam, aquam glorioſam quantum ſat erat vix tegere ſalem, biduoque vaſ ſituabat ventre equi in digeſtione, mox duplici vaſe exaltare nitebatur donec effluerit phlegma, ac idipſum repetebat opus ſupra recenſitum, nempe novam aſſundendo ſali aquam, & digerendo, ac æque diſtillando phlegma, quod ſæpius reiteretur, quoad materia ſalis noſtri fiat ad inſtar Camphoræ, quod procul dubio evenire conſuevit, quinta aut ſexta ſaltem vice juxta probitatem magis vel minus lapidis noſtri metallici.

Tandem ſi altera vice reſumatur opus diſtillandi phlegma reſidebit, imo vaſis materia ſalis penitus phlegmate immunis verum ad inſtar butiri clari, quod expedie ingeri in ovo philoſophico longi colli inde hermetice clauiſo.

Præterea ipſamet immenſa medicina, ut perficiatur recta indiget coctione, quæ per gradus caloris varios abſolvitur, in primo enim gradu conſtituitur ovum philoſophicum medicinam continens, furno cinerum, cui ſubaccendatur lucerna munita oleo, & thryalli quinque filorum, ut calorem per quam lenem inducat, quo tantum excitentur ſpiritus materiæ medicinalis, adeo ut circa ejus maſſam videantur circulare; cum vero deſierint, augendus eſt calor ut accedamus, uſque ad ſecundum gradum, quapropter conducit multiplicare fila thryallis, ut altius circulare queant ſpiritus ſupraque eminere, quorum deſitus expeteret, atque augeri calorem ad tertium gradum, hic æque exequitur ſi ſilis ampliatur elſychnium, ac ſucceſſive ſemper magis unaque cum oleo tueatur lucerna, ita ut ſpiritus circulando aſcendant ſublīmiora, quoad fixi conſtiterint, tunc extinguitur lucerna, mox frigeſactum ovum philoſophicum loſicetur luto ſapientum, muniatur itaque ut prunarum igni reſiſtere queat, hic erit quartus gradus caloris, ac omnimodæ perfectionis ſupplementum.

Ex inde aptetur ovum inter quatuor lateres circuitum agentes medium vero circuitus, nempe, eorum vacuum replentur prunis, quibus circumsepitur ovum undique, ac supra tuncatur per diem naturalem, eoque elapso, & valef igefacto, r peritur eliciturque medicina fusibilis ut cera, coloritque rubea ut sanguis, & dicitur sulphur extractum à lapide nostro metallico conferens ad rubeum, nam si hujus medicinæ pars projiciatur super octo partes lunæ fusæ fixabit eam, & vertet in o em obrizum colore, substantia, & pondere, & in omni examine probum.

Quamvis præscriptæ Medicinæ facultas præcipua sit fixare, atque tingere, nihilominus summa energia conducit, si soli per Metamorphosim jan transmutato, ac rursus fusò annexeris portionem sextam *Apollinis* mineralis, referet enim vicem fermenti, cujus proprium est ducere de potentia ad actum, constabilietur itaque ut æquum o nne exactumque judicium sustineat.

Quapropter ex proposito fermento ducimur ad multiplicationem medicinæ, ut infra. Cape hydrargyri depurati, & fervefacti aceto, & sale, mox per corium transacti, cui additur *Apollinis* in elimatam scobem, aut in folia tenuissima redacti uncia, & optime agitetur, quod amalgama fiat cui tandem alteram commisce unciam præscriptæ medicinæ, & in pulverem deveniet: Quem ovo philosophico reconde, sigilloque *Hermetis* claude ipsum mox cinerum clibano caloris gradu primo reponere ubi trium dierum naturalium spatio consistat hoc expedito auge calorem, usque ad secundum gradum, quem prosequere aliis tribus diebus: Demum ascendens tertium gradum, & persevera quousque novendum absque ulla interceptione compleveris: Postremo expedit ovum ipsum luto artis munire exiccatumque locare in laterum circuitu prunis pleno, ut supra constitutum fuit ac eodem ordine succedet consequi medicinam, cujus portio cadit super octo lunæ, ut in *Apollinem* vertatur oprimum absque alia societate.

CAP. XXVIII.

De aliis modis evocandi oleum à Vitriolo aliorum ope, verum absque Elementorum divisione exordiens à liquidis prout menstruis.

Perique habentur equidem modi ad evocationem olei è vitriolo præsertim alterius auxilio prout aquæ tantum, aut aquæ mox aceti, aut lotii puerilis depurati, aut capitelli, id est, lixivii, aut aquæ vitæ ardentis, aut cum aliis liquidis, ad hoc munus aptis, quæ menstrua dicuntur, prout inferius palam erit, verum enim hujuscemodi modi se omnes continuata serie exequuntur, eodemque propemodum ordine, vel parum inter se distant, ita ut ipso stylo conditi videantur omnes, quamobrem ne prolixitate labamur, qua tedio legentes afficiantur, eadem sæpius repetendo, cum tamen neque ipsa penitus omitemus: prædictos itaque modos uno concludemus capite, quam breviori sermone fieri poterit: & præ aliis sequens occurrit: Dissolvitur vitriolum in aqua communi limpida, ac tepida, inde solutio ipsa frigesacta segregatur à sæcibus colo per filtrum proprium, aut per filtrum chymicum quadruplicis chartæ substrato setaceo, quod sæpius fiat donec absque sedimento relinquatur pars liquidior, quæ vase vitreo ampli oris transfundatur, ut macula vitæa est, cui subjiçatur ignis, ut evaporet aqua, ac denique coaguletur, nempe in corpus suum pristinum concresecat vitriolum magis equidem mundum, cujus margini superiore an nascitur flos chalcanti subcaruleus, aut viridis, prout erit vitrioli tinctura admodum tener, sed in usu pro flore tincturæ esse potest: præterea vitriolum, hoc jam solutum, ac probe collatum, & concretum extendunt soli, quoad albescat, tunc ipsum molire expedit, & in leutum vitreum vas distillatorium, sive in vesicam

vesicam flexam vitream luto sapientium munitam recondere :
 mox eam Reverberii furno locare eique vas recipiens annecte-
 re, ac igne duodecim horarum distillare cogitur oleum chalcanti,
 una cum aqua : quo ita mixto utuntur Spagyrici interius
 exhibere, sic enim mixtum evadit temperatum, quare alterius
 aquæ mixtionem excusat peculiaris ipsius aqua : Sin aliter hoc
 immittunt oleum ita confusum, cum phlegmate in matulam vi-
 tream, & cinerum igni committunt ore matulæ detecto, ut e-
 vaneat aqua præ calore magis minusve quantum libuerit oleum
 acrius, aut mitius, quamvis alia aqua, vel liquore congruo dul-
 cescere queat : Alii quoque industrie solvunt Vitriolum Roma-
 num vendibile, tritum enim tantum obruunt in aquam com-
 munem fontis, vel putei mox, quod solutum est, colo trajiciunt,
 ac demum efficcant dum tepidis cineribus mittunt, donec e-
 vaporatione penitus evanescat aqua : rursusque concretum imo
 vasis resdat vitriolum tenuioris tamen substantiæ, quam antea :
 præterea ipsius vitrioli solutionem reiterant nova fontis aqua
 eadem ratione percolando, & congelando, quod quater perfici-
 unt solvendo, colando, & congelando nullis exceptis : Idem
 denuo subsequitur opus reiterari, ac toties pari ordine solvendo
 vitriolum ipsum ex aqua concretum rursus in aceto, vice aquæ
 mox percolare expedit inde igni congelare, quod residet tan-
 dem validiori igne cremant donec synopidis instar rubescat, de-
 inceps sub dio sive Jove Sereno exponunt per duas noctes, vel
 quod humescat, tunc aqua ardenti irrorant eum leutoque vitreo,
 luto artis obducto, excipiunt, & furno reverberii locant, ac igne
 supposito distillare cogunt aquam ardentem una cum aqua phleg-
 matica vitrioli seorsum colligendo, & novo vase recipienti
 mutato, ac igne ad summum vigorem adaucto oleum exsudare
 cogunt, quod tribus horis extillabit potentissimum ad abcessus
 incidendos : idem quoque oleum vicem aquæ corrosivæ supplet,
 satius enim hoc corrumpit hydrargirum, & in præcipitatum al-
 bum vertit eum :

CAP. XXIX.

*Oleum vitrioli compositum Scriptum à
Bernardo Penoto Aquitano.*

Affunditur colchotari tuso Vinum album generosum sufficienti quantitate, mox igni ferveant pixide opus est, usque ad siccitatem, inde rursus molitum colchotar indatur retorta loricata cui annectatur conceptaculum: idcirco igne semipropito urgeatur passim augendo, ut moris est, in primis effluet aqua limpida mox vero mutato conceptaculo colligitur oleum rubeum, quod emanat instar sanguinis, præterea commisceantur oleum, & aqua, ac sæpius ad invicem rectificentur, ut in unum redigantur, cui additur totidem optimi spiritus vini, & mixta digerantur atque in pellicano circulari expedit, donec acquisierit odorem fragantissimum quintæ essentiæ: Tun ipsius circulari excipias patina libram unam cui ad nis eas campharæ drachmæ dimidium, ac totidem unicorn, spodij drachmas duas, rasuræ cranij hominis, omnium sandalorum singulorum unciam unam, succi coralli scrupulus duos, visci quercini, seminum, & radicum peoniæ singulorum unciam unam, Moschi, & Ambari singulorum scrupulum Unum: hæc omnia ad invicem mixta in phiola vitrea clausaque omittantur digeri, nam liquor eveniet saluberrimus adversus omnes ægitudines quamvis contumaces atque rebelles.

Alii septies dissolunt vitriolum quale est venale in aceto simplici aut aceto distillatione excepto, solumque excolant lineis linguis, deinde in corpus aceto in halitus emisso, vel distillatione levi detracto redigunt: hoc tandem intra prunas aut furno reverberii exarunt quousque ad rubedinem confiterit: demum in bocciam flexam reponunt ac igne validiori urgent distillare oleum rubeum.

Qui verò vice aceti utuntur capitello, ex cinere, calce, & a-

qua

qua facto, aut puerorum Urina despumata, ac filtro transacta ad solvendum vitriolum, quod inde filtrant ac efficcant, eodem tamen ordine ad unguem servato prout de aceto assertum fuit, nihilominus magis augent pondus vitrioli dissoluti in capitulo aut lotio, quam aceto ob eorum sales: præterea, quod lotio solutum quater erit efficcatumq; mox ad rubedinemustum appellant vitrioli crocum à similitudine, hoc omnes medicinas suo colore inficit si eo commisceantur præsertim sales, & præ aliis ammoniacum dum equali pondere ter sublimare cogantur, ut n.oris est, hoc denique sublimatum tritum super lapidem porphiridem loco frigido, & humido, aut clauso vitro sub fumo equino sex dierum spatio solvetur in liquorem nuncupatum à Spagyricis oleum de croco vitrioli compositum: ut arugo crocea vitrioli, vel sanguis terræ, quo si imbibatur calx transit in calcem solarem quæ in Apollinem facile commutatur: ut Exurunt tamen quidam vitriolum in olla cohæperculo causa ac luto artis oblita relicto tamen parvo foramine in vertice, ut fuliginosæ exhalationes, quæ animalibus, & plantis perniciosæ sunt, penitus efferantur igne prunarum aut furno reverberi donec asserur, usque ad rubedinem, quod equidem diminitur per medietatem, id ipsum vitriolum simpliciter rubificatum appellant vitrioli crocum simplex, alii facem vitrioli colcotar vitriolum fixum, quod si lavetur elicitur sal, mox si reliquum in polinem siccam reducatur, dicitur terra damnata, quæ dulcis est, id est, citra saporem facultatem habet ulcera siccare sine morfu, cicatricem inducere eis, confert t. moribus aquosis, hæmorrhagia que vulnerum fistit: idem operatur aqua fontis in qua bullierint fæces, vitrioli combusti, curat ulcera, quamvis præva, cancrenas compescit, resolvit herniam varicosam ejusq; dolorem demuleet, & facit detumescere testes, custodiat tamen interula ne madefiat illa aqua, nam si exinde lavaretur livio, illico inficeretur colore luteo inseparabili: quidam pro arcano utunr ipsa aqua decoctionis vitrioli rubificati dum ipsa clarificata, & aeris sit longa ebullitione, ubi velint arma, vel alia ferramenta deaurare prius optime absterfa madefaciunt pennas, vel gossipio, & aqua ipsa croci vitrioli, illico enim arma colorem æris emulantur, tunc amalgama ex auro fino, cum

hydrargio

hydrargiro factum adherere armis si obliuantur stilo, vel aris penna, vel quovis alio instrumento arti idoneo, quibus aurifices utuntur cuspidem aliquantisper obtusa, & si arma hoc amalgamate infecta apparebunt argentei coloris ob q̄ Veruntamen postquam sub cineribus calidis sepeliuntur circa prunas donec evanescat hydrargirus, ut paulo post intuendum erit, si tenaculis detegantur, ubi aureus apparuerit color, tunc modico ceræ linire oportet ea eliquescet enim tanquam oleum, ut satius limantur, quæ rursus sub cineribus tegere expedit, nam breviori temporis spatio detracta optime deaurata erunt.

Sed redeamus unde digressi sumus; Colchotar perfundatur aceto stillatitia triplo pondere ac novendio continuato agitur quotidie ter, mox lente per alembicum pellatur si vero non rubeat acetum stillatum quantum requirit opus rursus ipsum refundatur acetum colchotari tuso, ut satius attenuetur, ac tandem vi ignis evocetur, quod color rubeus arrideat pulcherrimus quare jure dicitur sanguis terræ, qui vitrioli propria est tinctura, Alioquin acetum philosophorum ubi vitriolum combustum, id est colchotar sexies aceto solvunt inde per retortam in arena proluciant, quod tincturæ vicem gerit: & in vi solutionis lapidum atque metallorum: Quidam commiscant arenam præsertim marinam, cum colchotare præparato ut supra expositum est.

Aliter colchotar infundunt in aquam pluvialem stillatitiam quoad colchotaris rubedine inficiatur aqua, operam tamen ludunt, qui phlegma suum peculiare omittunt pro pluviali aqua, mox per lacinias abstracta evaporetur, & concreset tinctura, idcirco ritus ipse septies perficiatur, aut quousq; coalescat in duriciem lapidis, qui ad nos linguae summam dulcedinem referat, cujus facultas est; delere syrones serpiginosos, ac uera graviora sanare: verum enim hoc est potius sal colchotaris ex cujus libra consuevit distillare unciam semis olei per lentum vitrium si libuerit.

Quidam asserunt construere oleum vitrioli fixum, ut infra patet, conspergunt aceto stillatitia vitriolum rotundum vendibile, & in cucurbita digeri permittunt, mox ad siccitatem usque distillare urgent igne blando deinceps fracta boccia extrahunt

victi-

vitriolum tundunt, & reverberari mittunt in olla clausum ne efflare queat horis duodecim : inde refrigeratum emittunt, & molent ac rursus in alteram bocciam immittunt eique affundunt ipsum acetum, quod prius à vitriolo distillatum fuit : quibus actis macerare permittunt, demum rursus distillare igne leni quoad nulli amplius ascendat spiritus tunc capiunt illud vitriolum, quod erit rubificatum, & mundum ac duplo salis ammoniaci commiscet in cucurbita, & sublimare cogunt, mox terunt, quod erit sublimatum, rursus quoque ipsum sublimare innituntur quod etiam tertia vice repetunt : deliquio tandem solui ac commutari in aquam ex se relinquunt, quam e quidem appellant fixum vitrioli oleum, ei enim attribuitur cinabariū fixandi facultas.

Præterea accedit distillatio vitrioli soluti in urina puerili, menstruo præ aliis jam pollicito ; Capiatur itaque libra vitrioli usque ad albedinem efficati quod vulgo dicitur Sfleumatum dum vero ad hoc caleat illico obruatur in urina puerilis octiduanæ libris quatuor, & amplo vase coquatur per quatuor horas, deinceps hypocausto maceretur octiduo bis in die commovendo, quibus vero elapsis colo filtri trajiciatur liquor qui tandem alembico septies evocetur : Tunc enim podagræ conducit, pthisi, & alijs morbis præter quod metalla resoluit.

Alii obruunt vitrioli libram in urina puerilis optime expurgatæ, ut moris est, libram semis, & ad invicem urnula vitrea collocare expedit duplici vase tepido, ut octiduo digerantur, quibus elapsis apponunt ei capitellum vitreum conjungunt receptaculum, & stipatis juncturis augent diplomatis calorem usque ad fervorem, distillabit enim insignis aqua obthalmica, mox secunda effluet aqua priori paulo acrior, quæ dolor s podagræ tollit, si tepida cum linteolis applicetur, ita vero pergunt sensim urgendo calorem balnei aut per cineres graduatos donec materia imo alembici recideat ad instar mellis, quam postea transmittunt in fideliā ferream igni expositam rudiculaque ferrea continuo agitent materiam ne vasi adhæreat, ac ita perseverant eousque omnis humiditas exharit, & tantummodo resideat sal vitrioli una cum sale urinae instar massæ

den-

denſa ac ſicca quam in ſcobem comminuunt, & in retortam lu-
to munitam immittunt, connexoque amplo recipienti, ac opti-
mè obſignato, ne ſpiritus exhalare poſſint ignem ſubjiciunt per
gradus, donec ad ſummum perveniat, ut moris eſt, videtur e-
nim recipiens impleri ſpiritus albidis, undique qui in ipſo fervo-
re, prout in aeris nubibus concreſcent in glacies, undique late-
rum vaſis recipientis pendentes, ſalem enim referunt glacialem
compoſitum ex duplici ſubſtantia : nempe Vitrioli, & Lotii, hu-
jus autem ſalis ſcrupulus, vel ejus dimidium ſi vino exhibeatur,
aut juſculo, aut quovis alio liquore condenti ingens erit au-
xilium ad omnes obſtructiones jecoris, atque ſplenis, & procul-
dubio calculum diſſolvit utinamque ciet : præterea ſi glacies ipſa
exponatur cellario facile ſolvetur in aquam, quæ linteis admi-
niſtrata illico compeſcit inflammationes, & gangrænas:

CAP. XXX.

Oleum Vitrioli abſque Diſtillatione.

EX facili Vitriolum liqueſcit, & vertitur in formam olei,
atque citra diſtillationem, at ſola ſolutione in aceto obru-
tum acerrimo, dum ipſo immerſum leni ferveat igni trium hora-
rum ſpatio, quod inde filtro tranſactum, ruruſ congelari expe-
dit igni juxta artis conſuetudinem, & quod trigefies ſolvendo
ordine primo, coloque depurando eum, ac demum conden-
ſando exequat, ita enim dubio procul in oleum verſum reſi-
debit Vitriolum : cujus uſus atque facultas eſt potius fixare con-
fectionem amalgama, dictam ex apolline, & hydrargyro adje-
ctis octo partibus ſalis aquilæ ſeparati, & fixi, ut infra palam
erit, quæ omnia ad invicem coercita in cucurbita vitrea, ſuper-
affundatur modicum olei præſcripti inde cucurbita Hermetice
ſigillata exponatur calori pro coctione ſufficienti tribus annis
Philoſophicis, aut uſque quo fixetur in medicinam perfectam,
cujus pars projicitur ſi per centum ſibaris ſervi fugitivi expurga-
ti, & vertetur in electum : Dum vero medicina elixatur ſup-
poſita

posita lucerna, ex porrecta quadragenis diebus quibus nigrescit: sexagenis autem albescit, inde octogenis rubescere incipit: nonagesque rubea constituta erit: tunc augetur ei calor subjicendo Vulcanum carbonarium, nam recidivabit albedo, ac denique rubicundissima eveniet vigente Vulcano ad summum fefillique ut cera erit medicina penetrabilis atque: verum cum in hoc opere absolvendo concurrat sal cognominatus aquila volans fixatus expedit ejus preparationem, ut fixetur exponere, ne ullum relinquatur intactum quod desiderari possit: quamobrem superest, ut omnibus satisfaciam expresse explicare, ut inhumetur sal ammonius solariatim scobe corticum ovorum in olla luto munita: hoc autem cemento exponatur olla in rota carbonum qui circuli more accensi circumquaque ollam reverberent gradatim duodecim horis: hinc refrigerata obruatur massa ollæ in aquam communem ferventem, ut segregetur sal ab omni terrestreitate inde refrigerata aqua saltem per decem horas quibus imbuta ac penitus condita existet sale, quare depurationis gratia trajiciatur colo postmodum condensetur evaporatione aquæ igni expedita, ita ut concresecat sal quod nuperrimi congelare dicunt: præterea sal ipse condensatus rursus cementetur scobe nova corticum ovorum reverbereturque inde solvatur, & percoletur, ac denique in salem condensetur quod sapius fiat primo ordine ad unguem servato, quousque sal super laminam aream ignitamque projectus liquecat, & fluat absque fumo, tunc optime paratus erit, & adeo fixus, ut congruat supra scripto arcano.

Alter est modus quo vitriolum liquescit, & olei formam sola solutione contrahit absque distillatione, quare opus non est alembico, neque alio organo distillatorio veluti retorta aut leuto: veruntamen aliorum miscello, & ope perficitur oleum, quamobrem inter composita situm est quod sequenti educitur exemplo: Capiantur itaque Vitrioli Romani, viridis æris singulorum uncia sex, Mercurii sublimati Unciæ binæ; mox conterantur omnia atque commisceantur ad invicem in olla figulina vitreata, quæ igni exponatur donec compositum liquecat, inde liquefactum fufumque effundi expedit super lapidem marmoreum, tunc enim frigesceus concresecit quod rursus molire

operæ pretium est, mox cellario expositum humescere, ac olei instar liquefcit, quod vase vitreo supposito excipitur pro Chymicæ usu, quo plurimum præstat præsertim pro tincturis.

Sin autem singulare comburatur Vitriolum ad rubedinem usque mox quam tenuissime tusum immittatur in vesicam suillam vel saltem bubulam, quæ in balneo maris sicæ sit donec præ humiditate solvatur Vitriolum ad instar aquæ.

CAP. XXXI.

Triplex oleum una Distillatione factum.

AD distillationem reversi perspeximus alios reverberatione ignis trium dierum adeo Vitriolum urere, quod post die rubificatum extrahunt tundunt moxque super tabulam ligneam & mundam prosternunt & spiritu vini irrorant, ac in umbra efficcant, inde rursus irrorant ac efficcant, quod pari modo tertia vice repetunt: tandem vero Vitriolum efficcatum, & tusum excipiunt cucurbita curva aut leuto incrustato sapientiæ luto, & igni reverberationis quatuor dierum termino exponunt, nam secunda die reverberationis effluet stillatione è Vitriolo ita præparato, oleum rubeum limpium: Tertia autem die egredietur oleum rubeum opacum, præterea quod in quarta die prodibit oleum erit nigrum; idcirco omnia ad invicem divisa olea colligunt his incumbentes & ampullis peroptime sigillatis usui servant: quorum debilius est primum aliis tamen intus per os assumendis præferendum: cæteraque aciora sunt, quamobrem exterius sunt potius administranda: ni diplomate efficiatur pars lepidior ac suavior, quæ ut primum potabilis est, quod autem omnium residet imo boccia cum distillare nequeat, hoc ignis gradu, sed majoris egeat, quare hoc postremum ac validius pro exteriori usu seorsim servabitur.

Alii opere exiguo & labore minori incumbunt prædicto tamen exemplo persuasi excipere cucurbita Vitriolum rubificatum, cui aquam ardentem è vino, affundunt, ita ut per quatu-

or digitos supernater, hinc die naturali præmacerare dimittunt quo elapso cogunt distillare, ut moris est, oleum & aquam, mox ipsam diplomatis calore segregant: subsidet enim Vitrioli oleum rubeum: in quo si adhuc aliqua portio aquæ inesse existimarint inter duo vasa vitrea reponunt & stipatis commissuris exponunt Soli: nam aqua excalescens sole elevatur, ac summitati adhæret, tunc sedulo disjunctis vasis evacuatur oleum aqua immune suaveque quod usui medicinæ custodiunt: hoc est cyononi filatri.

Alii quoque capiunt Vitrioli ex igne rubentis libram aquæ vitæ omni phlegmate expertis & solutæ libr. 4. mox prædicta commiscunt ac tribus diebus in duplici vase digerunt, demum igne cinerum molli distillare aquam operam navant, tandem auctiori igne horis sex oleum eliciunt.

Alique rubificatum Vitriolum infundunt in aceto eoque macerari demittunt diebus octo, ut magis attenuetur, ac facilius distillare queat, propterea post aceti distillationem relinquitur quoque Vitriolum rubefactum, cui affundunt spiritum vini ad pondus librarum quatuor: pro singula libra colchotar, inde per quatuor dies quiescere sinunt, post modum igne per gradus distillare urgent opilatis juncturis quouique penitus transierint spiritus instar fumi: demum fæces motas conspergunt liquore ab ipsis jam extracto, donec prorsus imbibatur, mox ut antea tum digerere, cum etiam distillare perseverant, ac sæpius idem agunt, quoad amplius fumi ascendere nequeant: demum omnibus distillatis segregant aquam calore duplicis vasis, ut moris est, oleum namque Vasis imo rubicundum subsidet: hujus autem unciz si altera admisceatur apollinis soluti aqua ardenti vegetabili, & alembico transacti foriatur medicina, quæ sistit mercurium, & in naturam metallicam fixam: præter quod corporis humani ægri tudines mire delet omnes.

Distillatione sunt qui à Leone viridi educunt phlegma, quo etiam tories imbuunt colchotar, ut prorsus absumatur quibus peractis adjiciunt optimi vini spiritum quantum digitis ternis supereminet, mox uno aut altero die digeratur, ut moris est, inde vase nitreo luto firmissime loricato di-

distillare urgent omnia in recipiens Vas nudo & simplici igne gradatim adaueto donec spiritus omnes nempe humidi & sicci egrediantur & in liquorem resolvantur quem rursus digerunt in diplomate ut à spiritibus sex seu quoddam sedimentum segregetur: demum Theriacalis aquæ camphorata quarta parte addita rursus distillare ter omnia curant: sic enim remedium constituitur admirandæ protestatis, quod paroxismo epilepsiæ ad agrum excitandum exhibetur: & ad morbi præcautionem per idoneum temporis intervallum propinatur dosi scrupuli semis cum aliquo liquore congruo: Interdum vero ipsi spiritui adijciunt Apolinis folia quæ in eo solui solent. ubi optime parentur nam spiritum supremæ efficacix ita concinnant aurificatum eidem morbo utique congruentissimum.

Quidam commiscent libram aquæ vitæ optime cum libris trinis chalcanti exiccati ad albedinem usque & in scobem redacti mox tuda vel scirpe vel candela vel alia re ignita tangatur nam facile accendetur aqua vitæ & comburetur ad ejus consumptionem tunc ex se perit ignis: & relinquitur Vitriolum extinctum, quod reponatur in ampullam curuam luto artis loriatam, cui neqtatur recipiens Vas cum glutine, hinc igne supposito effluet distillatione oleum aureum in colore & valore: assumprum enim cum julapio violato vel syrupo acetoso tempore pestis curat atque tuetur ab ea.

Alii comburunt Vitriolum romanum igne reverberii ut finopidis rubricæ colorem in propatulo ostendat quem in occulto tenebat, tunc molitum commiscent ipsum cum dimidio salis ammoniaci electi & Vase aludel constituunt ut inde triplici sublimatione exaltetur cinerum calore, demum rursus molitum immergunt spiritu vini & diplomatis calore aptant quoad colorem citrinum contrahat aqua, tunc sensim depleatur ipsa ac seorsim custodiatur in phiola clausa, rursus vero Vitrioli scæcibus alia super addatur aqua vitæ halituosa, digeraturque ut supra, quod perseverandum opus exacte volunt quousque nullo amplius colore inficiatur aqua: Tunc inde uniantur aquæ omnes colore citrino imbutæ & ad invicem commistæ unum referat colorem aureum in quo si D obruatur fusa illico apolinis colore inficietur: eo autem satius eveniet dum
liquor.

liquor five aqua vitæ colore citrino infecta urgeatur diplomate effluere donec tenuissima vitrioli essentia coloris citrini pulcherrimi residueat imo matulæ quæ sola exponatur divo, ut humiditate aeris præsertim noctis liquefcat, rursus vero leni cinerum calore concrefcere ac condensari conantur atque iterum divo mittunt concretum ut liquefcat, quod septies exequendum asserunt nihilominus in liquoris formam desinendum, nam si in ipsum liquorem ꝑ projiciatur fusa dubio procul vertetur in Apo'linem.

Alii capiunt vitriolum romanum chalcanthumve dicas quod sit combustum, & molitum ad libras duas, & sacchari fini nec non aquæ vitæ ardentis orni phlegmatica humiditate exuta singulorum libram, quæ omnia ad invicem commiscent in Veficam flexam vitream ac luto loricatam, & furno locatam cum Recipienti vase annexam, ut moris est, inde subiciunt ignem, ut distillet aqua, eaque effluxa ad portionem aquæ vitæ subtrahatur recipiens, Alterum vero subjungatur aucto igne nam oleum emanabit coloris vini malyatici nempe aurei pulcherrimi saporisque, & odoris suavissimi, hoc est præstantissimum adversus quascunque febres ardentes pestiferasque ac pravæ naturæ: sic perhibetur à *Libavio*: præterea potu haustum dosi unius scrupuli alium solvit absque noxa.

Hujuscemodi aliud probatissimum habet, ut sequitur, Cape vitriolum ungarum, quod est cærulei coloris, & commisce cum calce silicis lapidis, mox hoc composito impleas ollam ad medium, vel paulo plus, quam claude, & luto inde exiccatam loca furno reverberatorio, demum extracta materia combusta immittatur in retortam bocciam cui affundatur spiritus vini ardentis, & circulati, ut modice excedat parumq; super emineat, & furno venti leni igne supposito cogatur distillare spiritus ardens vini magisque augeatur ignis quoad omnes transferint spiritus: ipsum autem liquorem distillatione collectum transfundere expedit in Alembicum cæcum, & diplomate maceretur per dies octo, quibus cura, ut leviter ferveat aqua, & aquositas tantum ascendat, oleum vero residueat in imo, quod tri-duo fiet, nihilominus si adhuc quid quam aquositatis mixtum conspiciatur operæ-premium erit rursus, ph'egma sejungere: reliquum enim perfectum erit, oleum suavissimum atque rubicun-

bicundissimum cujus processus elicidendi vitrioli oleum præ aliis magis approbatur ac pro arcano habetur.

Quidam vero tundunt vitriolum ustione rubificatum, mox eidem admittent lutea ovorum gallinarum elixata usque ad duritiem pondere æquali, inde omnia sic commixta rursus contundunt in mortario, ut in consistentem compagem reducantur, quam boccia curva immixtam igne valido distillare urgent, nam effluet oleum rubeum in quo alii consueverunt demergere salis armoniaci portionem in ampullam vitream, quam ore obturato circumsepunt fimo equino calido, & sic contegunt per quindecim dies, quibus elapsis reponunt ipsam furno distillationis rursusq; eliciunt oleum rubeum, quod pro tincturis custodiunt.

Alioquin alii compaginant cum colchotari ovorum lutea quæ tamen elixatione induruerint prius, mox horum compagem pondere æquali in bocciam vitream includunt, ac ipsam fimo calido contegunt quousq; putrescat materia, & in aquam solvatur rubeam cujus summa facultas est rubore inficere quæcunque irrigantur ab ipsa: ac eo magis succedit, ubi pasta prædictæ associetur æqualis portio salis ammoniaci, in ampullam vitream, quam demum fimo calido quindecim diebus inferunt, quibus equidem solvetur in oleum tingitivum.

Pari studio Colchotar cum sale ammoniaco concorporant urina vaccæ, mox igni exponunt compositum quoad sensim absorbeat quicquid humidum existet reliquum vero molunt cujus scobis uncia si proiciatur super decem saturni igne fusi inficietur solis rubore intus, & extra.

Non desunt qui sublimare cogunt salem ammoniacum ad duplum vitrioli rubificati quinquies: mox cellario locant, aut fimo donec in oleum vertatur quod fixum putant.

Verum hujusmodi vice alii tundunt colchotar mox ipsam super lapidem porphiritem levigant cum aqua salis ammoniaci quod inde exicare permittunt idem vere tribus vicibus repetunt, postmodum loco humido reponunt donec humescat ac penitus solvatur:

Capiuntq; alii Vitrioli igne rubentis quantumlibet & cum melle molunt & instar pastæ commiscunt, mox distillatione a-

quam

quam detrahunt maxime commodam sinuosos malignisq; ulceribus si recte adhibeatur :

Præ aliis vero accedit hoc oleum colcotarinum, quod aliis ut constituatur cum sale vulgari præparato, ut artis est molire expedit colchotar, & vino commiscere inde in bocciam flexam immittere ac furno locare demum igne urgere, donec ex his distillet oleum rubrum obscurum in quo si folia Orizontis immergantur, nec non quodam temporis intervallo digerantur, dubio procul eveniet orizontis solutio quæ dicitur Colchotarinum oleum solificatum :

Alii solvunt chalcantum in aceto, mox filtro excolant exiccant & urunt ad rubedinem usque quod rursus solvunt in sequenti aqua corrosiva quæ Vulgo dicitur fortis.

Capiunt salis ammoniaci, salis nitri, vitrioli romani singulorum dimidium libræ, Cinaprii uncias tres, favi mellis quantum sat sit, ut omnia in compagem reducantur, inde in boccia flexa distillantur, & in ipsa distillatione solvunt superscriptum vitriolum rubificatum, ac iterum congelant distillatione detrahendo aquam, subsidet enim vitriolum hinc ab eo sublimare ter saltem cogunt salem ammoniacum : præterea omnia in ampulla includent, & sub fimo equino calido diebus decem locant, ut in oleum solvantur quod tandem circulatum concreset in pollinem, cui rursus affunditur spiritus aquæ vitæ, demum distillatione detrahunt ipsum quamobrem oleum Vitrioli subsidet fixum :

Alii superijciunt aquam fortem communem chalcantuo uesto, & sic macerare omittunt quatuordecim diebus inde distillare cogunt igne per gradus postmodum re&ficant distillationem leni tamen igne, quo effluat phlegma aquæ fortis residatque fundo oleum.

Aliter vero radijs facis cælestis sternunt chalcantum tritum, quosque siccescat ad albedinem, quod equidem indicat multum amisisse humiditatis, tunc rursus molire eum expedit, & in figulinam ollulam reponere ad tertias duas plenam ac super prunas accensas ore recluso sensim rudicu a lignea operæpretium est agitare chalcantum, donec penitus ex halent fumialbique vapores, & in colchotar deveniat colore rubricæ sinopidis,

dis, hoc erit perfectæ calcinationis indicium: mox autem ipsius colchotarîs libra tenuissime moliti obruatur in recurvam bocciam itaut dimidium boccie imp'eatu colchotarîs polline, cui affundant aqua stygiæ uncias quatuor, leuiterque quassant bocciam undiquaq; ut adinuicem omnia commisceantur: Demum furnulo aptetur boccia loricata, ut artis est, eique additur vas recipiens, & junctura stipentur ne difflare queant; nam illico absq; igne, verû ex se distillare incipiet liquor, quamobrè ita omittere expedit per horas duodecim, quibus elapsis incumbant subijcere ignem ex carbonibus accensis sensim augendo eum per gradus, & ita sedulo per euerant, quoad expleatur distillatio, tandem evaporetur aqua stygia, tum phlegma chalcanti si quid sit cinerum calore, & custodiatur oleum.

Compaginant alii libras binas Vitrioli Romani, quale venditur absque ulla præparatione, præterquam quod molunt ipsum cum libra aluminis specularis aliquantisper affati, quod vulgo dicitur scaliola, hujuscemodi alumen tantæ videtur efficacîæ, quod urget Vitriolum emittere citius aquam, idem quoque præstat vitrum tritum, etsi ex vitro ac eo, minus ex alumine scaliola effluere nequit humiditas ulla, hæc tamen pellunt ipsam Vitrioli aquam, idcirco excipiunt boccia curva loricata compositum pulverem ex Vitriolo, & alumine scaliola, mox altero vase recipiente conjugato recte stipant juncturas inde lenis ignis, quatuor horis subdatur eo enim tempore distillabit aqua, demum sensim augeatur perseverans ad summum, quousque exstillare desinet nec amplius fumosi spiritus conspiciantur in vase recipiente imo ipsum evaserit clarum, & lucidum omniumque exhalationum immune, quod horis septem evenire consuetum est; quibus peractis omittuntur ex se refrigerari vasa mox à recipienti excipiatu aqua distillata custodienda ampulla clausa, hujus enim facultates novinus rubificare oleum stibii præterea si in prædicta aqua extingatur ferrum quater ignitum dulcescit adeo, ut maleabile ac instat plumbi ductile evadet. Rursus vero fæces molire expedit, & loco subterraneo humido, prout cellario exponere quatuor diebus, ut humescant, tunc in vas figulinum vitro obductum conijciunt, & acetum sti laticium super affundunt rudicula lignea commovendo, quatuor
horis,

horis, nam tubefcet acetum, quod sensim evacuetur, ac filtro excoletur: rursus vero novum affundunt aliud acetum stillatitium super faces, servato ordine primo, & perseverandum est hoc, donec amplius aceta nullo inficiantur colore colorata vero quæ sint metalla, aut alia, quavis boccia excipiantur, & diplomate distillare cogantur in aliquod vas recipiens: subsidet enim tincturæ Vitrioli essentia in consistentiam mellitam, quæ mox igni cinerum leni exiccabitur: idcirco ipsam à vase extrahere expedit, & super tabulam marmoream molire, ac demum cellaria, vel alio loco frigido, & humido omittere, quoad solvatur in oleum, quod fixum appellant, nam si gutta ipsius affundatur in cyathum, aquæ non admiscetur ei imò fundum petit, neque amplius concrefcit igni: quamobrem hoc ad sidera extollunt pro tincturis metallicis.

Aliter ustum chalcantum, & tusum claudunt in vesicam vitream una cum spiritu aquæ vitæ superfuso, & furno locant conjunctoque recepraculo ac stipatis juncturis accendunt circunquaque ignem infra, nempe, & supra, effluet enim aqua una cum oleo rubeo ad instar sanguinis.

Sunt qui irrorant chalcantum ustum, & tritum cum spiritu aquæ vitæ, ut humescat mox in bocciam curvam immittunt eum, ac furno cum recipienti constituunt: demum subjiciunt ignem per gradus tribus diebus, quibus penitus omnes desierint fumi: his vero peractis expedit seorsim, aquam distrahere ab oleo: quod assumitur potu mode sequenti.

Capiunt Julep Violari libram, ac totidem aquæ vitæ optimæ, aquæ rosarum uncias tres, moschi grana octo, olei è Vitriolo drachmam unam, omnia commiscunt ad invicem, hujus autem compositionis exhibetur potu ad dosim cochlearii adversus febres ardentes, refrigerat enim, & restaurat, sputamina cruentosa coerctet, dysenteriam compescit, & catharrum absolvit.

Verum alia proponitur compositio majoris efficacix, cujus exemplum ita sequitur. Capiunt sacchari fini libras quatuor, Rhapontici libram, Reubarbari unciam, florum mercurialis libram, spiritus aquæ vitæ libras quatuor, uniantur omnia, ac primo macerentur diebus sex, mox duplici vase distillare cogantur: reliquum est torculo exprimere faces: ac seorsim singula omnia

Custodire: rursus atque fræces irrigentur, & laventur aquis Buglossæ, si miterræ, & scabiosæ, è singulis ad uncias sex, quæ postmodum prælo, atque colo transeant, demum hæc cum superscriptis commisceantur, cunctaque fiant unum, cui pro singula libra compositi, additur olei è Vitriolo scrupuli dimidium: Si vero hujus compositi hauriatum potu medietas uncia, actu frigidi, ante prandium quatuor horis, stomachum roborat, splenis dūritiem, & inflammationem sedat, ac ejus obstructions aperit, & tollit, & capitis dolorem demulcet, atque dentium, reumaque sanat, & senibus vigorem reddit, eosque tuetur, præterea sanitati restituit omnes: nihilominus oleum absque superscriptis compositionibus exhiberi potest vino dosi quatuor granorum, aut mensura septem guttarum, bis, vel ter in hebdomada, consumit bilem, instauratque naturam, abstergit renes, refrigerat hepar, & sanguinem expurgat, & quascunque febres solvit: & obstructions aperit, lapidem, & calculum comminuit, & expellit: at si exhibeatur eum aqua fumaris, & mirabolanis sanat scabiem, quemadmodum cum aqua endiviæ hominem roborat, ac juventuti fere restituit ipsum renovando, præterea cum spiritu aquæ vitæ confert omnibus ægri-
tudinibus, dum præcesserit universalis purgatio corporis.

Verum cum præsensum jam fuerit caput hoc de oleis chalcanti variis, & compositis cum liquidis, ad calcem produci, ut inde aliud paremus de compositis cum aridis: festinavit ad hoc accedere, ac in ipso includi voluit, ceu superioribus cohærens, quod sequitur oleum ex colchotare, & olivarum oleo, summo-
pere efficax, ac maxime conducens podagræ, ipsiusque dolores demulcendo abolet, & nervos contractos sanat, nodos, gummatæque dissolvit, scabiem, cuncta quoque cutis vitia curat, & ulceribus pravis commodum est: quamobrem ut hujuscemodi emolumenta assequamur, colchotar expedit in compagem reducere cum oleo olivarum, mox in retortam luto obductam immittere, at ei rursus affundere oleum aliud olivarum, quantitate ut quatuor digitis emineat: præterea annexo recipienti, obstructisque commissuris, omittere opus exposcit tribus diebus macerari, deinceps retortæ subjicitur ignis immediate nudus lenis tamen: donec omnino distillaverit oleum, demum augeatur ignis quarti

gradus, ut rotum exprimatur, ac effluant spiritus omnes, tandem vero frige factis organis effundatur liquor olei, & clausa ampulla custodiatur ad usum; at si in prædicto oleo quater infundantur hyperici folia floresque, vulneribus præstare experimentum est.

CAP. XXXII.

De aliis Oleis eductis è Vitriolo una cum aridis, absque ulla elementorum divisione.

Etenim plurimi sunt modi evocandi olea è Vitriolo varique sortiuntur, prout commiscentur varia cum Vitriolo, quæ hic recensenda excogitavi commoda, à paucioribus, facilioribusque exordiens, Hoc primum erit è Vitriolo Romano, & sale communi præparato, ut artis est, elicere alembico aquam, in qua si os, aut Ebur, aut Ambra, aut aliud simile quodcunque obruatur ita, ut maceretur, dubio procul mollescet.

Quidam vero commiscunt filices crudos, at comminutos, cum colchotare, & in retortam immittunt, furnuloque locant cum recipiente, atque ut moris est, igne violentissimo, trium dierum spatio eliciunt distillatione oleum rubeum ferventissimum: quod dulcificari potest circulatione acta cum vini spiritu: vel aliis plerisque modis, alibi expositis: alioquin citra dulcorationem acerrimum est.

Anthropicum Mussetti.

Cap. Vitrioli Ungarici perusti libras quatuor, Tartari calcinati, libram unam, Silicum Fluvialium alborum, ac lucidorum, qui prius sint calcinati, inde ad pondus librarum sex, ex his omnibus singulatim tritis, inde commixtis fiat pulvis unus, qui extendatur marmoris humefacto, ibique omitti voluit quindecim diebus, quibus elapsis aliquantisper humefieri appareat mox cucurbita cum alembico congeratur, & vase cinerum annexoque excipulo, supponatur ignis, & distillando ter propellatur semper facibus reddendi distillatum: Tandem per retortam distilletur: de quo exhibetur cholear cum oximelle, vel alio quovis congruo liquore, singulis auroris educit aquas per alvum, & urinam, & obstructions aperit.

Alioquin agit *Philippus Mullerus, lib. de Miraculis Chemicis, cap. 3.* de spiritu vitrioli verò, & oleo vitrioli secretissimo.

Capit Ungaricum vitriolum, hoc est, coloris cærulei, quod unit cum lapidibus siliceis tritis hinc igne reverberii redigit in calcem, cui affundit spiritum vini circulatum, ut medicinae supernatet, mox è retorta per distillationem detrahit spiritum ardentem, demum acto igne propellit oleum, & spiritus omnes, præterea liquorem circular octiduo in alembico cæco calore balnei, ferventis, opera ut ita, ut absummat aquositas, & resideat oleum suavissimum & rubicundissimum.

Alii exponunt igni ollam vitrioli Romani, semiplenam ad libras quatuor quousque liquecat, tunc ei liquido miscent viridis aris libram, quam compositionem postea frigefactam terunt, inde leuto distillare urgent, ut exposcit ars, emanat enim oleum tincturis commodum.

Alii assumunt vitrioli recentis libram smyris lapidis, five smyrilli, de quo egit *Galenus lib. 9. de Simpl. Med. Fac. loco de Lapid.* hujus itaque dimidium libræ, molunt, & commiscent ambo ad invicem, ex qua compositione juxta artis peritiam distillare

stillare conspeximus aquam, & oleum, quibus utuntur non modo pro metallorum tincturis, cum etiam ad inficiendos viridi colore pilos crines, plumas, & alia cujuscunque generis.

Consuevere alii commiscere sulphur vivum cum vitriolo æquali portione, & retorta lutata, ac cinere coperta, & emanat oleum pro tinctura metalli.

Alii ex colchotaribus libra, & olei sulphuris unc. 6. per campanam stillati, mox per retortam distillant oleum rubeum, quod fixat ac tingit metalla: præter, quod plurimum fert Medicinæ opem, multis enim confert, præsertim adversus cancrum ulcus tam perniciosum, nam si hoc oleo madefiat ulcus cancerosum sistit eum, ac illico interficit, idcirco commodum est, applicare linteum lini vetus ipso oleo imbutum, cadet enim carcinoma cum linteo, inde ad cicatricem ducitur Unguento de minio.

Alii assumunt chalcanti Romani libras sex, salis ammoniaci sulphuris Cinaprii, auripigmenti, aluminis rochæ crystallini singulorum uncias sex, quæ omnia molunt, & commiscunt, postmodum in ollam recondunt, & super prunas exurunt usque ad Rubedinem: Tunc iterum terunt mox boccia curva excipiunt, quam furno reverberii locant, inde sub ipsa ignem succendunt, & sensim vigorando eum accendunt ad quartum gradum caloris, ita etiam spatio dierum sex distillabit oleum tantæ acredinis, & vehementiæ, ut si ipso intincta virgula oleagina signentur, abscessus, ac quævis durissima caro illico secantur absque ulla sanguinis fluxione immo cauterizata remanent: hujuscemodi aliud cauterizans oleum literis tradidit *Alexander Trajanus Petronius, lib. 7. de labe Gallica*, cujus verba sunt: Accipe Vitrioli Romani uncias duas, Arsenici unciam unam cum dimidio, Mercurii sublimati unciam semis, cantharidarum tritarum drachmas binas, succi vitis albæ uncias sex, omnia commiscunt, & vase distillatorio ac igne, ut moris est, liquorem olei forma, eliciunt: cujus gutta una aut altera, aut tertia saltem cauterizat carnem absque dolore.

Alii quoque capiunt colchotaribus libras octo, arenæ marinæ mundæ exiccatae libras tres, hæc trita & mixta excipiunt retorta, quam furno reverberii locant, mox ignem succendunt viginti quatuor horis, hoc enim temporis spatio extrahunt olei

limpidi, & acerrimi uncias quatuordecim vi spiritus arenæ sal-
fuginosi, qui cogit exire oleum, & in majori quantitate efflue-
re, præterquam efficit illud adeo validissimum, ut ipso incidan-
tur abscessus :

Aliter si colchotaris binas libras, salis amoniaci unciam, &
Tartari calcinati semunciam commixta omnia excipiantur re-
torta, quæ locatur vase arenæ, inde supposito igne bidui spatio
distillabit oleum vehementissimum.

Sunt qui compaginant Vitriolum ad pondus librarum sex
cum sale communi portione libræ cum dimidio, quæ cruda om-
nia prout vulgaria venaliaq; sunt, trita, & commixta in olla fi-
gulina exponunt igni quousq; ad rubedinem urantur, Tunc in
calcem versa, & trita in pollinem distribuunt tribus boccijs
flexit luto munitis, postmodum igni sex diebus nulla intermis-
sione cogunt distillare oleum causticæ facultatis, quo inquinant
virgulam ligneam cujusvis generis, inde ipsa delinunt abscessus,
& membra, quæ sensim abscindere volunt, ubi enim præ ti-
more abhorreant vossellam, vel scalprum, hoc septicæ contem-
ti, & compores voti sui facti sunt; id ipsum oleum cum ar-
noglossi succo aut barbæ silvanæ, aut scabiosæ, aut hujuscemodi
alio administratum, abstergit ulcera putrida, sistitq; Gangrenas,
ac omnem corruptionem reprimat.

Alii assumunt colchotaris libram, salis communis decre-
pitati uncias quatuor, conterunt omni, & commixta immittunt
in vesicam vitream curvam luto obductam, quam furno collo-
cant, hinc lignorum dulcium, & aridorum igne urgent distil-
lare demum decem horarum intervallo, citius quoque effluit o-
leum Vitrioli expulsus ab acuitate salis, & ita compositum
emanat ad pondus duarum unciarum pro singula libra Vi-
tr. oli.

Alii capiunt Vitrioli separata, id est colchotaris, libram, sa-
lis vulgaris separati, id est assi, vel decrepitati uncias duas, salis
nitri unciam, conterunt omnia & ad invicem mista in vase
proportionato distillare oleum incumbunt.

Præterea alioquin comburunt calcanthum, hoc inde com-
miscent cum æquali pondere salis assi, & præparati, compo-
situmque hoc recondunt in olla figulina vitro oblita, quæ fun-
dum

dum habeat plerisque foraminibus pertusum, cui aliam supponunt ollam integram, citra foramina, adeo ut fovea terræ acta jungantur, ita ut superioris fundus inferioris os ingressa per duos digitos luto, & terra contegatur, reliquaque corporis ollæ superioris super terram omitteretur, & clauso orificio cum aliquo cooperculo, ne distillare queat, mox circumquaque, ac supra ollam succendatur ignis, quoad oleum distillet in ollam inferiorem, quamobrem per descensorium hoc est distillare:

At præ aliis singulare potissimumque oleum Vitrioli compositum, quod sine dolore cauterizat carnem, & sine pari abscindit apostemata, & scrofulas evellit, atque verrucas, scripsit *Nicolaus Massa lib. de Morbo Gallico, Tract. 6. cap. 4. de modo aperiendi apostemata dura prout gummas.* Capit igitur vitrioli Romani, aut Ciprii uncias triginta, salis nitri, Aluminis rochæ, singulorum uncias quatuor, cuncta molit, compaginat atque urit, mox calcem eorum immittit in bocciam curvam luto loricatam, & furnulo succendit ignem, & sensim augendo colligit tam mirabile oleum in vas recipiens magnum, & optime annexum, ne dehiscant commissuræ.

Id ipsum præstat aqua descripta à *Leonardo Berta pallia lib. de Ulceribus, cap. 10 de Fistula, ac ejus curatione,* ubi prodidit Cape Salis nitri, Vitrioli Romani aluminis rochæ singulorum libra, quæ singula per se molire docuit, mox ad invicem compaginare cuncta, ac etiam in Alembium immittere, furnoque cinerum locare, ac leni igni cogere, ut distillat aqua, donec fere incipiat rubescere alembici capitellum, tunc remove, & abijce illam primam aquam, nihil enim valet, sed alterum annecte receptaculum, ut colligatur secunda aqua, omni alia aqua mundi fortior, quare auge ignem, ut omnino rubescat alembicum, & reduc cineres altius usque ad collum alembici, ut fortius exandescat, prorudanturque fumi, & spiritus vaporosi, quibus elapsis, & frige factis, vas effundatur aqua secunda; rursus si in ipsam projeceris aliquid Mercurii, ut dissolvatur dubio procul eveniet fortissima, ut ignis: Hæc enim si tangat carnem cauterizat eam ad instar ferri igniti, quod tamen citra dolorem ul-

lum

lum evenit præterea mortificat omnes Fistulas, & caneros, & carbunculos.

Altera sequitur aqua corrosiva ejusdem auctoris, loco ut supra, alas vero omitemus, brevitatis gratia, cum multæ reperiantur descriptiones in conspectu legentium à diversis scriptoribus editæ: Huic igitur, ut inhæreamus, assumere conducit Chalcanthum Romanum, salem nitrum, & calcem vivam recentem æquali portione omnia trita, & mixta ponantur in alembicum, & igne, ut moris est, distillare urgeantur, nam prima effluet aqua alba, quæ præstat ad lentigines delendas, cui subsequitur inde secunda aqua rubea, quæ præstantissime sanat fistulas, porrosque, evellit verucas, atque callos tollit.

His pluribus satis expeditis tum causticæ, cum etiam septicæ facultatis, quæ exterius administrantur, opportunum jam erit ab eis recedere, & ad ea, quæ interius potu nempe, ac tuto assumi commoda sunt, revertere, ut infra.

Commisceatur colchotar cum æquali portione rubricæ fabrilis, quæ vulgo dicitur terra rubea alicquin emborum, quæ univis ex Idiotis quidam non æque appellarunt bolum armenum crassum, licet hic magis congruat synopidi, nobis tamen sufficiet sub nomine terræ rubicæ, id ipsum enim indicat rubrica, qua utuntur fabri lignarii ad tingenda ligna, & funiculum quo lineant ligna, quæ in tabulas ferra dividere volunt: hujus terræ usus antiquissimus fuit, teste *Homero lib. 2. Illiad.* ubi inquit, illum sequebantur duodecim naves, quæ habebant genas rubrica infectas, verum revertamus ad propositum nostrum de composito ex colchotare, & emboro quod immittatur in retortam, vel in leutum vas distillatorium, & humile, & collocetur furnulo cum recipienti annexo, & subijciatur ignis, nam extillabit oleum tempore decem horarum coloris aurei.

Alii aqua communi fervescente extrahunt salem à colchotare, mox ipsum compaginant cum æquali portione embori, & vase artis, ac igne apto, ut moris est, effluent distillatione unciæ quatuor olei ex singula libra salis colchotaris.

Præterea ex *Andernaco* viro erudito constat, distillare aquam è Vitriolo recenti organo artis, rursus ipsam aquam affundit

fundit suis fœcibus, ac redistillare incumbit, ita ut ad siccum ver-
tantur fœces quippe in colchotar, quod tustum ex retorta boc-
cia vitrea propellitur emittere oleum.

Alioquin, ut citius, ac satius, se expediat operator, sedulo
compaginat colchotar cum laterum grumis, & in pomum di-
stillatorium immittit, mox igne senium emanere oleum cogit,
quod demum rectificat, sæpius, ab eo abstrahendo phlegma.

Non desunt qui colchotari affundunt vini spiritum, dige-
runt, & coquunt, hinc colo traiciunt, mox novum suffundunt
colchotari spiritum, ut prius agendo in omnibus, ac sæpius
per omnia, quoad nil aliud tincturæ à colchotare extrahere
queat menstruum spiritus vini prædicti, & priori suo calore de-
stitutum, subsideat colchotar, hoc instar cretæ inspidæ projici-
atur: menstrua autem, spiritusve vini quibus colchotar dimisit
suam essentiam, quam distillare operam navant per curvam boc-
ciam, eliciuntq; separatim oleum, quod vini oleum vitriolarum
appellat: In quo si macerentur auri folia, aut ipsius auri calx,
solificatum esse oleum asserunt: Verum jure magis congruit
nomen solificati, ubi oleum colchotaris tantum soluerit aurum,
prout inferius constabit.

Alii eliciunt distillatione oleum ex saccharo, & colchotare,
quod summopere confert febribus malignis.

Aliud accedit oleum, ex compositis, Prestantissimum adversus
epilepsiam, quod distillatione effluit, hac ratione capiunt Vitrioli
exsiccati, libram, sibi dimidium libræ, hæc conterunt, & com-
mixta reponunt in retortam, & furnulo cum igne juxta artem
distare urgent oleum, quod inde super cranium contusum af-
fundere, macerareque per diem naturalem, demum retorta
boccia rectificare expedit: hujus autem olei exhibetur dosis
drachmæ semis, ac usque ad drachmam ascendunt, cum sirupo
aut conserva idonea prout anthos, aut peonix, majoranæ, be-
tonicæ, aut hujuscemodi aliis, quæ capiti conferunt.

CAP. XXXIII.

De aquis distillatis, è Vitriolo, aliorum miscello.

ETenim indecens videretur sub silentio præterire aquas, quæ educuntur distillatione ex ipso Vitrioli corpore aliis mixto, idcirco ne defectu labamur, de eis quoque agemus, semel tamen, ac simul, cum unum, & idem ferè sint, ac eodem modo eliciantur, præ quibus accersitur aqua potabilis & palato grata, gustuive præ aciditate delectabilis, quæ refrigerat, ita quod febrium ardentem extinguit æstum, & abstergit putredinem arcetque ab ipsa, quamobrem febris pestilenti conducit, sitimque delet, caliacos affectus, ventriculi ex bile subversiones, & fastidia tollit, idcirco appetentiam excitat, vermes enecat, scorpionum quoque ictus compefcit, sanguinem spuentibus præstat, quemlibet fluxum cohibet, præ sua tenuitate incidit, humores lentos, obstructions aperit, & menses commover, jecinoris calorem contemperat, ictericiam sanat, calculos, & arenulas dissipat, ac educit: præterea corroborat cor: verum ad extra si madefiat corpus sanat scabiem, iniperiginem, & strumas: hujus autem aquæ descriptio sequitur talis, ut capiantur foliorum oxalidis binæ libræ, Vitrioli Romani libræ dimidium, inde omnia quæque separatim tusa, mox ad invicem commixta imittantur in cucurbitam rectam vitream, quam pileo cum rostro tegere. ac ei recipiens vas annexere expedit, demum cinerum calore distillationem impellere, effluet enim aqua ad prædicta efficax, quæ clausa vitro custodiatur.

Alia vero mirabilis appropinquatur aqua, summopere conducens lippitudini, quemadmodum æque scripsit de ipsa, *Ioannes Quercetanus, Medicus Galliarum Regis in sua Dogmatica Pharmacopea loco, de aqua Ophthalmica*, nam si stilla hujus

jus aqua indatur in oculum inflammatione vexatum mirificam feret opem: ejus autem conficiendæ rationem prodidit ut infra: Cap. succi eufragiæ, Chelidoniæ, ana lib: æ dimidiū, lactis caprini libra, Zinziberis, macis singulorum uncia, Aloes uncia semis, Vitrioli leucojon unciæ tres, crasse concutiantur quæ apta sunt, inde cum humidis, & liquidis adinüicem commisceantur, ac digerantur quinque diebus, quibus peractis materialia impelluntur distillare aquam vapore balnei excalefacta: postremo incumbentes operi adiiciunt prædictæ aquæ distillatæ drachmas binas tuthiæ præparatæ, ut artis est, sic igitur parata erit aqua Ophthalmica, quæ remedium est, dubio procul, singulare adversus oculorum inflammationem:

Ejusdem naturæ, & facultatis approbatur sequens: Cape urinæ puerilis opportune defæcatæ binas libras, vitrioli Romani, tuthiæ ana uncias quatuor, ex his omnibus mixtis, maceratisq: impletur boccia recta usque ad medium, & Alenbico muniatur, ac recipienti vase, mox cineribus furnulo locare expedit, ac ignem ordine, & mensura subijcere, ut excalefacta materia compositionis attenuetur cum evaporatione ad cacumen, inde distillet aqua Ophthalmica.

Alia satis efficax habetur aqua Ophthalmica ex *Gerardo Dorneo* in praxi chymistici artificii, quæ colligitur aqua distillatione herbarum recentium, immo rore cælesti madentium, prout colliguntur ante solis ortum in vere: Hæc autem aqua perficitur cum aqua nostri lapilli metallici, ut exemplo patet: Assumuntur igitur herbæ piloselæ manipuli decem, chelidoniæ manipuli tres, fœniculi manipuli duo, simul omnes contunduntur herbæ, ac cito ita rore maddiæ quibus commissis affunde aquæ primæ è chalcantio distillatæ uncias tres, & gummi aloes unciam semis, inde boccia, ac furno constituentur cinerum calore, idcirco operam naves ex eis distillare aquam limpidam, qua si laventur oculi sanantur ab omni dolore, & inflammatione, præter quod acuitur oculi acies.

CAP. XXXIV.

Rememoratio distillationis cum divisione elementorum verumtamene compositis.

Cogit ordo institutus, ut redeamus ad distillationem, quæ dividitur in aquam phlegmatis, in liquorem acetosum, & in oleum usq; ad colchotar, quemadmodum arrisit *Paracelso*: non tamen de simplicibus censerur hic, quæ jam alibi demonstravimus, verum de compositis ex varijs, prout ex sequenti exemplo conspicuum erit: nam vitriolum romanum, seu ungarum ad pondus librarum quindecim compaginat *Paracelsus* una cum liquore præoniæ, camphora, ebore, lima à braso, & cum spodio, dosi unciæ semis pro singulo eorum. hinc ad instar patæ in bocciam immittit compositum, ac ut moris est, cogit in liquorem distillare: de quo resumit libras tres, cui adjicit alcohol vini correcti, aquarum mellissæ, valerianæ ana libram semis colchotarisi moiti libram, hæc omnia ad invicem cogit in retortam, ac distillare navat: rursus liquoris ex composito efflaxi recipit libram, colchotarisque recentis binas libras & in cucurbitam flexam mixta distillare urget, una enim effluent, nempe phlegma, liquor, & oleum, ad invicem confusa, quæ postea arte sejungit operatur, ut puta calore diplomatæ in primis incumbit distillare phlegma: postmodum per cineres elicit liquorem, seu mercurialem spiritum, dicere mavis, postremo autem cum fortiori igne prout per arenam evocat oleum: horum autem facultates præstantissimus esse asseruit *Theophrastus Paracelsus*, adversus Epilepsiam distribuens phlegma infantibus ante paroxysmum ad dosim drachmæ: Præterea exhibet liquorem mercurialem adultis ad scrupuli quantitatem: propinatq; viris quadragenariis, & supra, in senectute, videlicet guttas tres olei cum aqua chelidoniæ, vel majoranæ.

CAP. XXXV.

*Viridi chalcantbo, licet cum alijs mis-
sto, educitur spiritus cum virore, re-
medium præstantissimum adversus
Epilepsiam.*

CElebre aliud antepiæpticum è vitriolo recensuit, *Io. Quer-*
cetanus, lib. Tercas, ubi primitus educit distillatione
phlegma ac hac terra metallica ungarica viridi, perseveratque
distillare, ac phlegma colligere, gradu caloris proportionato,
quoad appareant spiritus: Tunc seponit vas recipiens in quo
collectum est phlegma, & alterum novum vas vinculis annectit,
quod seorsim recipiat spiritus omnes: Præterea sæpe re-
sumit opus distillationis novæ recentivæ materiæ, ita ut phleg-
matis libras proficiuerit saltè duas: ac inde totidem liquoris spi-
rituum, seorsim que adueto igne, ut exigit opus, extraxerit di-
stillatione: separatus itaq; spiritus custodiatur donec opus erit,
in phlegmate autem immergit hiperici semina, atque peoniæ,
viscum quernum, flores lili convallii, Tiliæ, calenduæ, roris
marini, cornu cervinum, cranium humanum ad arbitrium. &
omni simul constituit in diplomate macerari quatuor, aut
quinque diebus, quibus actis colo trajicit cum expressione
phlegma, quod postea distillatione rectificat, ipsique distillato
commiscet tres libras quatuorve chalcantbi ungarici recentis,
rursus quoque distillare cogit duplici vase quinquies cohoban-
do, huic tandem distillato restituit spiritum ipsum in primis
asservatum commiscendo omnia in amplo matraccio vitreo lon-
gi colli instar tubæ cui imponatur alembicus cum recipienti, &
in balneo maris ferventi, ut exstillet spiritus cum virore, tenu-
issimus cujus exhibet guttas quindecim cum aliqua theriacali
aqua tum ad expugnandum epilepsiam, cum etiam ad venturam
arctendam.

CAP. XXXVI.

*De oleo vulgari è simplici Vitrioli usto
unica distillatione, evocando.*

EXcussa ratione divisionis partim chalcanti, nempe lapilli metallici cum distillatione, atque ipsarum partium unitate profecuta, usque ad perfectam medicinam elixiris, ac ejus proprietate expressa, quæ ab oleo, seu radicali metallorum humore dependet: præterea habitis varijs modis constructionis olei ipsius chalcanti, prout varia fert hominum opinio, præsertim aliorum medicamentorum additione, & ad unum commistione, ita ut composita appellentur olea: rationibusque adductis quantum sufficere possint, ac eis acquiescere: Reliquum est transire ad commemorationem olei vulgaris, quod è simplici Vitriolo alioquin chalcantio, usto elicere consueverunt distillatione: & in communi usu habent spagirici, tam pro corporibus humanis, quam etiam metallicis conferre sentiunt: Quamobrem hi omissa divisione elementorum, ac omni compositione relicta, operam navant oleum igneum extrahere vehementiori distillatione à Vitriolo simplici, ut plurimum n perusto, in quo peragendo, plerique assumunt cujuscunque generis Vitriolum; alii quoque eligunt Romanum, falso existimantes ipsum acrius, ac validius esse, cum tamen in opposito constet equidem lepidius, ob societatem ferri, quo magis participat, & minus ære, tali enim compositione à natura productum fuit: quemadmodum è diverso constare cætera Vitriola demonstravi descriptione tertia, ut puta Germanicum Ungarum, ex Agort agri Bellunensis Italiæ, & hujuscemodi alia innumera, quæ magis abundant ære quapropter æque acriora sunt, idcirca tincturis metallorum magis apta: Spagirici itaque parant Vitriolum qualecunque urendo igne, donec in calcem rubeam vertatur, quemadmodum docuit Albucis: nam ulti-
one

one absumitur aquosa humiditas, unde diminuitur dimidium ponderis, atque moles corporis Vitrioli decrefcit, ita ut minor quantitas fubftantiæ corporis relicta fit, in qua exiftit major copia olei acrioris, denipra enim fuit evaporatione aquofitas, cujus facultas eft hebetem olei acridinem agere, è diverfo igitur ubi oleum expers fit aqua, jure atque validius percipitur, præter quod major quantitas corporis ufti colligitur vafe diftillatorio in minori mole, ut major quantitas olei diftiller: alioquin eveniret, fi crudum immitteretur Vitriolum in bocciam proclivem, nam liquefceret igne Vitriolum, & illico exundaret fubftantia corporea absque ulla feparatione olei à corpore, quod diftillare ita facile nequit, præterquam longa mora, & patientia, quod fenfim fieri confuetum eft, verum fi eliciatur ex corpore ufto acerrimum evenit oleum, nempe facultatis caufticæ, urit enim luxuriantem carnem ulcerum, & quamvis duriffimam porros, acroordonas, callos fcindirque abfcelfus, membraque fecat, & inftar ignis mortificat antracem, gangrænam, carcinoma, fiftuam, & ulcera cuncta præva curat, fi tangantur lana, aut goffipio involuto virgulæ, aut gladiolo ex ligno oleæ, aut alio ligno duro, intincto inde hoc oleo, juxta mentem *Gabrielis Fallopi, Tractatu de Cauteriis*, cui affenfus *Hieronimus Rubens lib. de diftillatione*: Vbi vero per os affumi velint tuto, ac fuave hujusmodi oleum ad verfus multas corporis humani ægitudines, quibus opem ferre nõverunt multis experimentis, temperant ipfum oleum, modo, & ordine eorum, quæ demulcent olei acrimoniam, hæc infra in confpectu, & oculis omnium erunt: verum expedit prius aperire modum evocandi oleum à Vitriolo, uftione præparato: urunt ipfum quidam vafe figulino ore recluso, & patenti prunis accenfis, & fic conflagrare finunt ufque ad rubedinem: Alioquin implent alii ad medium ufque ollam figulinam Vitriolo, mox luto artis claufam exiccare finunt, hanc furno figulorum locant eam per noctem, elapfaque extrahunt ollam, ac ubi refrixerit, frangunt & ad ea excipiunt Vitriolum uftum, quod rubefactum totum erit inftar finopidis, miniive, hoc rufum obruunt in bocciam flexam, & proclivem, figulinam, aut vitream luto tamen artis, fapientumve dicas, loricatam, ut mor-

ris est, postmodum exiccatam, ut ignis vehementiæ resistat locant furno reverberatorio existente sub dio loco frigido, & humido potius, ita ut collum parum deorsum vergit, & annexo recipiente vase stipatisque commissuris ne spiritus distillare queant: subijciatur ignis ex carbonibus initio parvis, & paucis atque siccis: aut ex lignis siccis primo tenuioribus, mox so idioribus, crassioribusque, ita ut sensim augeatur ignis, donec penitus oleum, ac spiritus omnes exierint, ubi vero vererentur, ne nimio incendio disiliant vasa expedit linteis frigida madidis tegere recipiens vas, ac sapius linteis refrigerare ipsum, aut initio commodum erit locare ipsum recipiens folio, vel situlo, frigida pleno confideat, quamvis omnibus si siceret immo satius esset furnum constituere cum vase distillatorio loco frigido, & humido, ac eo magis sub dio: Tandem cum effluxerit oleum, ac penitus desierint fumi, refrixeritque vas, indicium erit exitus distillationis, qui biduo quandoque contingit, interdum triduo, & quatri-duo, alioquin spatio horraum octo, quemadmodum aliis evenit horis decem, & octo, & aliis viginti quatuor, plus minusue juxta operantis solertiam: Tunc subtrahendus est ignis, vasaque disjungere expedit, ut colligatur oleum ampulla vitrea, quæ sedulo claudatur cera, tueaturque, ne vis olei evanescat: præterea fæces è quibus distillavit oleum, si tusa biduo extendantur dio, contrahent equidem aeris humiditatem, quæ rursus urgetur distillatione emanere è fæcibus forma, ac virtute o'ei acrioris primo, quod bis, atque ter repetere confert: ubi vero exigat opus intus assumere prædictum oleum igneum, ac ita corrosivum expedit addere oleo, quæ ipsius acredinem refringere, ac demulcere possunt, prout aquæ stillatitiæ, quæ variæ sunt variis morbis conferentes, quandoque vinum congruit, aut jus pulli, aut vituli, aut hujuscemodi aliis, quibus efferbuerint herba idoneæ morbo, cujus ratio habenda est, quemadmodum, atque temperaturæ agrotantis: idcirco duo exempla recensere mihi occurrant, quamvis pleraque alia his proxima adsint imitanda, quæ aliorum prædencia mittam.

Cape olei è Vitriolo semi-scrupulum, J Lepi violati, aut Rosari, aut aquæ in qua dissolutum sit saccharum ad libram unam,
aqua

aquæ rosarum stillaticæ uncias binas, omnia commixta faciunt
 potionem mirifice refrigerantem adversus quascunque febres,
 excepta ephimera, confert putridis ardentibus, ac pestilentibus,
 & aliis ægritudinibus calidis, idcirco summopere satisfacit
 æstate cujus dosis est assumere potu drachmas binas usque ad
 quatuor: Tempore autem hyberno satius conducit sequens forma,
 videlicet.

Cape Julepi, aut ipsius vice, Aquæ saccharatæ libram unam,
 Aquæ vitæ semilibram, moschi grana quatuor, olei de Vitriolo
 drachmam unam, cuncta ad invicem commiscere opus exigit:
 ex hac potione composita, exhibetur jejuno ad pondus drachmæ
 cuilibet patienti morbum frigidum, catharrum, dolores quoscunque,
 præsertim capitis, ut emigranæ, vertiginis, scotomæ, lethargiæ,
 apoplexiæ, paralisis, melancholiæ, convulsionis, & tremoris:
 Confert ruffi, astmati, pleuresi, sputo sanguinis, sinopi,
 cordis palpitationi, & affectibus stomachi, & matricis,
 promovet sudorem, atque lotium, expellit vermes, obstructionsque
 aperit, putredini resistit, & renum affectibus prodest:
 abstergitque dentes, si linteo madido hoc oleo confricentur.

CAP. XXXVII.

Oleum è Vitriolo Causticum.

Qui pro usu chirurgiæ, ut in morbis exterioribus, & pravis
 intenti sunt validioribus præfidiis curationem adhibere, ad-
 ministracionem olei escarotici è Vitriolo gerunt: idcirco, ut
 juxta eorum votum eveniat, Vitriolum qualecunque, ac per
 quam validum capiunt, & more Albucasis in calcem rubeam
 prunis conflagrant, quod frigesactum tundunt, inde in leutum
 injiciunt, furnoque cum amplo recipienti annexunt, nam igne
 supposito distillabit aqua rubea: Demum vero apparentibus fu-
 mis illico mutetur recipiens vas, fasciculisque, & glutine è fa-
 rina, & ovi albumine adeo committantur juncturæ, ne diffilare
 queant

queant, præter quod si tuetur recipiens alveolo ligneo aqua frigida pleno, in quo inconcussa confideat, ut vas tueatur, unianturque spiritus, proinde augeatur ignis ad summum, ac ita horis sex perseverare expedit, hoc enim termino nigerrimum distillabit oleum, præter quod acerrimum erit, adeo ut pennam ignissimam perurat, quamobrem ampulla crassioris vitri stabilique claudunt cera, & custodiunt: hoc est oleum causticum exterius usitatum.

Aliud vero simile ferventissimum oleum prodibit colcothar, ubi simplex è retorta pellatur igne triduo vehementissimo: præterea quidam tribus vicibus rectificant eum à sæcibus ter eis affundendo oleum, ac totidem ab eis evocando ipsum, posthac solum distillare sexies urgent.

Sunt qui per nonum alembicum rectificant spiritum fixum, singula enim vice ipsum affundunt capiti mortuo, à quo semper idem pellunt acrius: postremoque circulationi octiduo committunt ipsum spiritum, quem ad multa perutilem commendant: reprobatur tamen ad internos corporis humani usus hujuscemodi oleum corrosivum, nisi sua exuarur acrimonia, quod industræ fieri exponetur inferius.

Alioquin vero alii implent ollam ad tertias duas chalcant ho, & luto claudunt omitendo in summitate tegumenti parvulum orificium, mox luto reficcato, exponunt initio leni, quem sensim augent, donec quælibet aquosa humiditas exhalet, ac denique in calcem vertatur, quæ cum refrixerit rursus ab olla extrahunt, & conterunt, præterea vase æneo immittunt ipsum, & aquam communem super affundunt ei, & igne curam adhibent, ut ferveat ad exhalationem tertii, quod frige factum trajiciunt colo, reliquum vero sæcum, rursus nova infundunt aqua, ac æque incumbunt, ut ferveat, ac sæpius idem agunt, quousque gustu deprehenderit chalcantum penitus sale exutum, sal enim arte retinet oleum, idcirco ablato sale, potius fluit oleum: quare rursus excipiunt chalcantum nuper, exutum suo sale, vi aquæ, ac sedulo exiccari curant, exiccatumque immittunt in leutum leuto munitum, ac reliquis servatis distillare cogunt, nam sex horarum spatio fluet oleum, quanti ate dimidii ncia pro singula libra chalcantii; veruntamen decem diebus oleum hoc
circulare

circulare expedit duplici vase, tunc enim si ipsius olei pars unice a
affundatur supra sex partes lınæ fixæ, vertet in solem verum.

*Andreas Libavius lib. 8. Syntagmatis arcanorum Chymi-
corum,* meminit spiritum oleumve simile ex siccissimo colco-
thare extractum, in vitro crescere, ac rursus quandoque de-
crescere: quod lınæ Dominio referunt, vel aeris depositioni:
nihilominus curiosis relinquo.

Alii per descensum pellunt è Vitriolo oleum viride vehe-
mentissimo igne: Alii retorta sæpius reſtificant, aut quouſque
albedo ad instar lactis eveniat, quamobrem analogice, Mercurii
lactem appellarunt, & balsamo æquipararunt ipsum.

Alii quoque ex ære construunt Vitriolum, artis auxilio, quem-
admodum alias expositum fuit, nempe quodlibet metallum ver-
ti in Vitriolum, & in ipsum commutari, è quò originem duxit,
quamobrem æque ducunt oleum distillatione rubeum, è Vitri-
olo æris, quod è materia denominant oleum Veneris maximæ
efficaciæ, prout balsamum, adversus phagedenas, cancrum, fi-
stulas, & alios morbos externos, nam corrosivum minimeque
idoneum est intus assumi.

CAP. XXXVIII.

*Oleum Vitrioli solutivum auri, ubi vero
solutum sit, dicitur solificatum.*

Qui metalla præsertim aurum solvere cupiunt, plurimum
in usu habent Vitrioli oleum, omissis aquis stigiis, & aliis
corrosivis, quæ vice salutis, perniciem inferre possunt
corporibus humanis, verum ex Vitriolis eligunt, quod nullam
æris tincturam relinquunt ferro, si confricetur cum eo prius hu-
mefacto una cum sputo, quale Romanum est, hoc enim non
inficit ferrum colore æris, quamobrem ipsum magis approbant,
quatenus enim existit aliorum lepidius, mitiusve pro corporibus
humanis, cum magis hujuscemodi Vitriolum abundet ferro,

quod facile deprehenditur ex confricatione ipsius, nam lividum vix signat vestigium, hoc ferri analogum est, & non æris; consequitur itaque hoc optimum esse: idcirco Romanum Vitriolum comburunt ad rubedinem usque, ut qualibet evanescat aquositas, quam negligunt: cum sat eis videatur elicere oleum, in colchothare relictum absque aquositate, quare acrius est, ac solvere promptius est, hoc itaque excipiunt colcothar, & tenuissime molunt, inde tufum immittunt retorta, aut pomo vitreo, luto sapientia obducto, mox eum resiccatum furno locant cum recipienti annexo, ac juncturis stipatis ne spiritus expire queant, alioquin incassum omnia essent, his vero actis ad unguem subjiciunt ignem, & passim augendo ad summum triduo perseverant, quo enim effluet oleum ex colchothare acerrimum, quod rursus affundunt parti colcotharis tufi, ac leuto reponunt, inde distillando oleum rectificant, ac iterum novo colcothari idem præbent oleum, & distillando rectificant, ut prius, quod reperunt æque tertio supra suum caput mortuum, sic spiritus fixus exasperatur proprio sale per tria cohobia, quibus adeo validum evenit oleum, ut diu uno nequeat contineri vase vitreo: hujus facultas est brevi solveri aurum foliatum tam efficaciter, ut amplius nequeat in pristinum corpus reverti: nihilominus alii, vice foliorum auri infundunt sulphur solis in spiritum fixum, digerunt Pelicano, urgentq; postremo emanare per alembicum ad intar liquoris sanguinei: fit autem sulphur per extr. Etionem tinctura ex auri calce, assumpto spiritu vini alkalicato: præ cæteris, hoc supremum existimant arcanum.

CAP. XXXIX.

Oleum Vitrioli Rubeum, superiore suavis, quod tuto assumitur interius aduersus morbum Caducum, è Theophrasto Paracelso.

Non omne Vitriolum æque conducit Medicinæ internæ, Quamobrem optimum eligendum est, quod careat ærolâ tinctura, ut virulentia quoque distet, qua magis affluit ærosum: Etsi quodlibet corrigi possit prout sapius demonstravimus plerisque modis, & locis, nihilominus satius est optimum eligere Vitriolum, quemadmodum novimus, quod aureæ substantiæ prædicum est, vel saltem ferreæ magis sapiat, hujuscemodi enim mitioris existunt, ac tutioris qualitatis, qualia sunt Ciprium unum, & alterum Romanum: præterea Vitriolum, neque calcinare expedit; Integrum vero crudumve, ac recens prout è minera educitur, selectum tamen à rudi terra, ac immunditie, & ideo, ut reperitur in apothecis mercatorum capit *Theophrastus Paracelsus*, & in bocciam figulinam, quæ ignis vi resistere valeat, quousque tertia impleatur pars, & in *Athanos*, Philosophorum furnum, constituit eam cum alembico, & receptaculo, ac commissuras exquisitè obturat, postmodum glutine exiccato, succendit ignem initio lenem, & sensim pro artistarum more, auget perseveranter absque ulla intermissione, diebus plerumque duobus naturalibus, quo tempore transiit spiritus, & stilla: idcirco cuncta observat signa dedita universæ aquositate distillatæ: rursus eximi caput mortuum, tonditque eum, & indit in alteram bocciam, supergeritque jam prius distillatum, mox altera vice distillatæ urget igne vehementissimo, ita ut omne vitrum fere colliquescat; Tandem separat duplici vase Phlegma, relicto oleo in fundo, rubini, ignisve

ignisve instar, quod appellat arcanum Vitrioli adversus Epilepsiam.

Alii exhauriunt à Vitriolo recenti phlegma, & oleum ad invicem confusa artis spagiricæ auxilio, demum cuncta à suis fabricibus rectificant una, ac toties gradu caloris arenæ, quoad oleum in spiritum exaltetur rubicundum, ac quælibet absumatur humiditas phlegmatica, quod decima rectificatione evenire consuevit, non desunt qui in aqua communi stillatitia toties immergunt colcothar tenuissime tustum ac duplici vase digerunt per diem naturalem, ut attrahat ejus salem, inde percolant aquam, & seorsim custodiunt eam, rursus vero nova aqua stillatitia immergunt ipsum colcothar, quod sæpius repetunt, donec colcothar decoloretur usque ad albedinem, quibus actis congregant infusiones omnes percolatas, & in decoquant omnes, adeo ut salem deponant evaporatione aquæ, hinc salem rursus dissolvunt per se deliquio, nempe, coloque trajiciunt, ac solum demum calore blando in salem, ut supra concrescere curant, ac toties repetunt, nempe solvere, & congelare salem, quousque sal eveniat albus, tandem vero salem ipsum molire expedit, proprioque suo spiritali oleo rubro irrigare, præterea irrigatum exiccare demittunt, & iterum perfundunt oleo, ac toties ita perseverant, donec duplum in pondere consistere videatur, tunc in diplomate maceretur usque ad ipsius solutionem, densant inde solutum tempore cinerum ita, ut sensim concrescat: Ter quoque repetunt solutionem, & congelationem, ut perficiatur medicina, more fere Clyssi, quæ assumpta per os dosi unius scrupuli exonerat ventrem, & confert fere omnibus morbis, præter quod si superfundatur amalgamæ fixat eum tri-duo.

CAP. XL.

Oleum Vitrioli potabile ex Zapata.

Quamvis triplicem modum ediderit. Zapata eliciendi oleum à Vitriolo, primo autem modo evocat oleum causticum ex vitriolo combusto, ac præ vehementi incendio, rubefacto : nihilominus in presenti omittam eum, cum fatis, ac late de eo discusserim in superioribus : quatenus ad alios duos modos extrahendi oleum potabile, ac suave æque dicuntur lepidiores, prout equidem sunt, nam citra combustionem vitrioli exequentur extractione olei una cum aqua propria, quæ contemperat ipsum, horum vero unum edidi capite vigesimo septimo præsentis Descriptionis : Reliquum est igitur, ut tertiam tantum referam : ubi excipit vitriolum, quod optimum sit, quemadmodum est Romanum, aut *Cyprium*, aut ex Agort agri Bellunensis refinatum cum fragmentis ferri, prout Venetiis præparatur, hoc enim vitriolum ita paratum accedit ad temperaturam vitrioli Romani, cum equidem deposuerit ærem substantiam æris, ut exigit ars, quodlibet excipiat, dum crudum sit, ut venale citra ullam præparationem, & indit ipsum in retortam luto artis, obductam, ut igni perduret, quare furno committit eam cum receptaculo vase vitreo, & amplo, succenditque ignem initio lenem, quo effluet aqua insipida phlegmatica, quam rejicit, demum sensim auget ignem, quousque exstillet oleum una cum alia aqua, si-ve spiritu aquæ cum aciditate, quæ dubio procul evaniet spatio duodecim horarum : Rursus oleum jam distillatum, una cum spiritu acido affundit in matulam vitream, & ipsam cineribus fervidis committit ore recluso, quousque humiditas evaporet aquosa, solumque subsideat oleum, veruntamen hoc animadvertere operæ pretium est, ut magis aut minus fervere mittas quantum libuerit, ut decrescat aqua, aut quantum validius tibi arriserit oleum : aqua enim temperat oleum, ac he-

betat.

betat ipsum, custodiendum ampulla vitrea optime clausa cum cera, quo ad necessitat is urgebit occasio.

Alter fere similis modus distillationis proditur à *Philippo Mullero, lib. de Mirac. Chymic.*

Urget Vitriolum venale, prout reperitur expers omni preparatione, in cucurbitam figulinam rectam, quam tegit, & claudit capitulo, annexo receptaculo & suppositio igne, auctoque, ut moris est, donec phlegma, & aer una effluerint cum vaporibus albis, residebit Vitriolum in cucurbita calcinatum: phlegma segregat à spiritu calore diplomatis: colchotar autem molitum & in bocciam flexam situm exponit igni validiori, quo effluet oleum per se custodiendum: præterea prodit corrigere spiritum, ut omni fatore exuatur, & odoratissimus fiat: si spiritu imbuatur colchotar ejus tritum, ac parumper maceratum, inde leni calore stillatim detrahatur, succedet odoratissimus.

CAP. XLI.

Oleum Vitrioli coagulat, & fixat oleum Tartari, eodemque tempore dulcet oleum Vitrioli.

NAm sæpius experimento conspeximus duo acris adinvicem confusa se mutuo jugulare, quare deducitur ex eis tertium mite, cæteris quoque relictis alteratis, & refractis, idcirco ceu axiomata versatur hoc in communi conceptu: cujus est videre exemplum, si solvatur deliquio in aere Tartarum, nempe calculus vini lateribus vasorum adhærens, mox combustum, & in calcem versum, liquefcit in liquorem, quem oleum Tartari appellant, inde ipsum fileri lingulis traiciunt demum idipsum cyatho vitreo, calore cinerum exiccant, ac rursus alio reponunt ut solvatur, atque mox leni calore exiccetur evaporatione

poratione superflua humiditatis, quod repetere ter expedit, tandem vero liquefcere demittatur humido: cujus percolari olei tartari libram affundunt in cucurbitam vitream amplam, & luto artis loricatam, cui poſtea adjiciunt ſenſim uncias quinque parum plus vel minus circum circa olei è vitriolo rectificati, nempe guttam poſt guttam, alioquin facile accenditur, & confringit vas: ſi vero ſenſim infundatur Vitrioli oleum cogit oleum Tartari concreſcere in coagulum albiſſimum lactis inſtar, quod illico ad imum tendit, ubi reſidebit materia ſalis Tartari colore albiſſimo qua proprie nuncupatur Tartarum album fixum, etenim adhuc ei ſupernatât oleum vitrioli reſuſum, quod ſegregari expedit, prout inclinato vaſe effundere, aut diſtillatione acta balneo maris elicere quamlibet humiditatem, uſque ad ſiccitatem ſalis tartari albiſſimi & fixi, qui deſcendit alvum, commode exonerat per inferiora, & per ſudorem, hidropem ſanat, comminuit calculum, & expellit podagram, & peſtem, aſſumitur cum melle roſato, vel ſirupò, cum aqua cardi benedicti, aut ſcabioſæ, aut galegæ, ſive rutæ caprarie, aut ſcorzonera, tragoſonis ſpecies, forma potabili: In forma autem ſolida exhibetur cum theriaca, & fit bolus, aut pillula, doſis ipſius Tartari fixi eſt ſcrupulus ſemis uſque ad unum:

Breviori modo, & minori quantitate alter ſe expediebat, in inſtanti enim hac diverſitate menſuræ commiſcebat ſenſim olei Vitrioli drachmas duas cum dimidio drachmæ olei Tartari, & illico ex hiſ eveniebat materia lactea, qua concreſcebat in ſalem albiſſimum, & fixum, qui renum obſtructiones liberat, & calculum tum renum, cum veſicæ expellit, & commode abſtergit, ac purgat, dum potu aſſumatur ſequenti ordine, & doſi prout. Cape ſupraſcripti ſalis drachmæ, dimidium, Julepii roſati uncias binas, Aquæ cinamomi unciam ſemis, commiſceantur omnia adinvicem, & potu exhibeatur adverſus omnes in corpore putredines, confert peſti, pleuritidi, tuſſi, peripneumonia, empyemati, contra calculum, & veſicæ, & renum exulcerationes.

Componunt quidam eſſentiam ſpecificam purgativam, aſſumendo magiſteriî Tartari, Magiſteriique vitrioli æqualè portionem, qua ambo ad invicem compaginant, inde composito adjuiciunt

totidem essentia croci, & in pellicano per mensem circulant calore arena: Demum sedulo custodiunt pharmacum hoc æquivalens, nullo discrimine complexionum, purgare quodlibet corpus præter quod animantia, atque vegetabilia ipsa vegetare facit sæpius enim visum fuit instaurari forem anthos arefcentem, & in pristinum virorem restitui, præsertim cum Vitrioli magisterio.

CAP. XLII.

*Quomodo demulceri, ac dulcorari possit
oleum Vitrioli, quantumvis igneum,
& corrosivum sit.*

Iure equidem apprehensum est, omnium conceptu, oleum Vitrioli corrosivum non aëque conducere in rebus corporis humani usibus: nisi prius detrahatur ejus acrimonia, vel quovis modo aboleatur adeo, ut mire, dulceque evadat: propterea salubre tunc eveniet, ac tutum remedium, egregiumque præsidium interitus assumendum: nostræ itaque industriæ in hæret morem gerere, quot modis hujuscemodi oleum dulce succedere queat, ut voti nostri compotes simus: Idcirco dum philosophorum dicta meminerim, moresque, ac gesta eorum contemplerer, ac simul per plura experimento acta perscrutatus sim, dubio procul novi multiplicem esse modum dulcorandi oleum Vitrioli, quantumvis corrosivum: primum itaque ut ad actum demonstrationis accedam, equidem assero, sæpius inveni hoc oleum corrosivum dulcescere, ubi eo commisceatur pulvis unionum, aut lapidum oculorumve Cancris si vitilis, aut pulvis cornu cervi usti, & hujuscemodi aliorum, sat est, ut quodlibet eorum immissum in Vitrioli oleum effervescentiam excitet, in qua acris spiritus oleo abscedit, & ad unum vasis præcipitat, ut nihil relinquatur, præterquam aqua Vitrioli

oli retusa, quam nuperimi appellant oleum dulce, quamobrem fallit eorum opinio.

Alterum vero ministerium accedit, non minus efficax dulcorare ipsum oleum corrosivum, quemadmodum, & acidum spiritum contemperare æquivaler, quod si consequi velimus, operæpretium est laminas iniicere chalybeas in ipsum oleum, ac eas sæpe mutare expedit, illas enim conspeximus ut unque spiritum acidum nempe, & corrosivum refrangere, ac simul ex se sulphur conferunt.

Memineritis atque, quod recensitum fuit superiori capite de oleo Vitrioli pernixtis præ aliis modis præcipuum esse, ut dulcoretur. Præterea videtur persuasum *Raimundo Lullio*, *Theophrasto Paracelso*, necnon *Scaligero*, quintam essentiam Vini, magnetica vi sua, si admisceatur cum oleo Vitrioli illico attrahere quintam essentiam olei vitrioli, spiritumve sulphureum oleosum, adeo, aut sulphura utriusque spiritus, nempe vini, & Vitrioli ambo sese amplectantur vinculo naturæ similis, quod satius evenit dum per mensem circulentur diopmate, circulatorioque vase vitreo optime clauso, demum per retortam segregare exigit ars.

Verum aliorum satius commodum eveniet proprium Vitrioli phlegma, si sæpius cum eo rectificetur oleum, ac demum separetur more artis, eveniet dulce:

Potissimum est in hoc, quemadmodum universim in omnibus, Naturæ instrumentum, nempe digestio, quæ si aludatur ad stomachi digestionem, in quo decoquitur cibiorum materia, ubi separatur purum ab impuro, hæc contemperat omnia, quare sufficit demulcere vehementiam, & acedinem ipsius olei Vitrioli, idcirco digestionem opportune facta, dulcissimum, & protabile fiet, quemadmodum experientia docuit: Dulce quoque educitur Vitrioli oleum, ubi ejus tinctura eliciatur aceto stillatitio, ac iterum distillare urgeatur usque ad oleositatem, deinceps ipsi oleositati addere conducit glareæ manipulos duos, ac optime commiscere, hinc retortæ, ut distillentur cogere, nam oleum effluet dulce, & idoneum.

Alterum Vitrioli oleum dulce instar mellis prodidit *Gerardus Dorneus*, cum ipse ex colchorare optime exiccato expellit

Oleum per bocciam retortam, deinceps oleo ifrigefacto affundit guttas tres de spiritu salis nitri, & guttas quinque olei de famentis, ex quibus omnibus adinvicem commixtis diftillare cogit oleum mixtum in unum, dulce, delectabile, & faluberrimum, quod fummo opere prestat mania, melancholia omnis generis, afthmari, phthysi imbecillitati, & doloribus ftomachi, ifteris, fcirris, lienis, & hepatis, calculis comminuendis, & id genus aliis.

Alioquin opinionem potius animo concepit *Libavius* edulcescere oleum Vitrioli corrosivum, ubi ipfi oleo immisceatur fal colchataris, unde bis diftillare urgeatur, nam in fecunda diftillatione, prout existimavit *Libavius* ipse effluit oleum pulchrum, clarum, ac dulce instar facchari, quod à multis quæsitum, & à paucis inventum: sed nunquam adductus sum, ut credam hoc, nulla enim perfuadet ratio, immo ex opposito conspicuum sæpius habui oleum mixtum cum sale analogo emanere validius: ne tamen quispiam putet me ipsum implicare sermonem, meminerit quæ antea dixi, deinde experiri operam navat, sola enim experientia est omnium rerum vera judicatrix.

C A P. XIII.

De artificiali rubificatione Vitrioli, ac omni alia præparatione ipsius.

Reliquum est nunc profequi, qua ratione præparetur Vitriolum, priusquam diftillationi subijciatur, vel alio quovis usui constituatur, cum enim Prisci, tum etiam Neoterici consenserint omnes, operæpretium esse, ut sedulo expurgetur Vitriolum à sua quadam vitulentia adeo ut ea experts, mundumque evadat, ac inde exutum omni pernicie Vitriolum consequatur esse salubre, & tutum corporibus humanis, quibus noxam inferre nequeat, immo versa vice maximum eis præbere auxilium, etsi varijs in locis partim commemoraverim obiter varias

varias præparaciones ipsius mineralis, nihilominus sufficere non mihi videtur, nisi progrediar ad summum, quamobrem hic attentiore cura exponam plurifariam parari Virriolum, idcirco quamplurimi in hoc stadium descendunt, incumbentes tantummodo elicere oleum corrosivum à Vitriolo, ubi penitus negligunt omnem Vitrioli aquositatem, quæ oleum reprimere, ac contemperare valet, sed in opposito, ut acrius, validiusque effluat oleum istud metallicum enituntur ab ipso metallo absumere prius igne prunarum quamlibet aquositatem non æque existimantes superfluum, & inanem ipsam, omittunt itaque cætera elementa, verum hac serie continuataque progressionem evocandi oleum tantum comburunt Virriolum immissum in olla testacea ore recluso, usque ad rubedinem, quemadmodum plane prodiderunt tum Dioscorides, *lib. 5. de Medicinali Materia*, cum etiam Galenus *lib. 9: de Simplic: Medicament. Facult.* & præ aliis *Bulcasis lib. Servitoris*; sic igitur præparant Virriolum urendo prunarum ardentium vi, ut absumatur aquosa ejus humiditas, existimantes eam superfluum esse, sine qua validius, acriusque evenit oleum, & majori copia effluit, diminuitur enim corpus dum uritur, & aquositas absumitur, corpus vero oleosum residet tantum cum analogo sale in minori mole ipsius fæcis terrestris, ita quod cohibetur ad pondus medietatis corporis, quapropter major quantitas olei effluere consequatur una distillatione: præterea alterum evenit beneficium maximi momenti, nam ex combustionem ipsius chalcanti evanescit vapor, atque ipsius pernicioza virulentia, quæ hominibus, cæterisque animalibus noxia, frugibus, cunctisque arboribus exitium affert, quamobrem longius ab his, sub dio, & vase aperto prunis ardentibus exposito comburunt, ut penitus exhalet omnis virulentia, diminuaturque corporis moles, prævalet tamen hæc secunda intentio juxta votum Spagyricorum vulgariū, qui ut empirici parum aliud animadverunt quam lucrum, cui tantum intenti sunt: præterea memineritis alias expositum fuisse, hoc metallicum corpus præustione rubefactum appellari à Transmontanis colchatar, quod denique ita præparatum in retortam indunt, ac distillare urgent validiori igne oleum corrosivum, quod intus quoque assu-
 du n,

dum, administrant cum aquis stillariis, aut liquoribus, decoctive congruis aut jure carnis, aut vino, aut vini spiritibus, quavis sarius succedat analogia ipsius metallici aqua, cum saccharo, aut Julepo, modis, ut saepius diximus.

Novi alios includentes chalcantum in ollam figulinam devitreatam, quam luto clausam, ac optime obstructam ne exundet, cum liquefcerit igne prout consuevit, ac ita fert ejus natura, neque exspirare permittunt, dispergerentur enim chalcanti spiritus, quod incassum esset opus ob id clausum, & luto exiccato locant furno calido reverberii per diem naturalem, ut in calcem rubeam vertatur, quam excipiunt, & in alteram ollam recondunt, ut in prima, ac igni calcinant, idem tertia repetunt: demum dum adhuc calet seduo immergunt in modicum spiritus vini, & igni omittunt sensim exhalare, ut peccatus exuatur omni virulentia, quanquam satis discesserit in triplicata calcinatione, denique calcem ipsius chalcanti molunt pro expleta preparatione, tum ad distillationem, cum etiam ad quamcunque aliam operationem.

Ex hoc cholchorare alii eliciunt quintam ejus essentiam, hoc sequenti modo: Clavi quinque martis excandefacti, sexies extinguntur in substantia ignea aceti ter distillati demum in ipso aceto immergatur colchotar, & hipocausto tueatur donec rubore inficiatur acetum, quod inde sensim effundatur, & custodiatur: rursus vero alterum colchotari affundatur acetum, ut prius preparatum, cura quoque ut antea maceretur, quoad rubefiat, tunc depleatur, ut antea, & ita perseverandum, ut tota eliciatur essentia tenuissima à colchotari, tandem cuncta commiscuntur aceta colorata imbuitione essentiae colchotaris, & in matulam vitream clausa digerantur calore pepansi triduo, mox antinotorio, in capitellum mutato, urgeatur distillare acetum diplomate usque ad oleositatem residet enim liquor tenuissimus quintae essentiae instar olei.

Et aliis arsit soli exiccare chalcantum, donec in albedinem mutetur, ulterius alii progrediuntur, nam igne leni torrefaciunt lapidem hunc metallicum, quoad albescat usque ad citrinitatem, & nihil ultra faciunt, ne amittant partem illam mercurialem, in qua viget quinta essentia, quare non immerito
mag-

magnificent Philofophi Spagirici partem illam chalcanthi.

Alii foluunt lapidem ipfum, nempe chalcanthum in aquam communem, & percolant, inde congelant, quemadmodum alii idipfum agunt cum aceto, & alii cum vino, cujus vice alii magis utuntur fpiritu vini: Verum denique omnes excellit præparationes, quæ perficiuntur digeftione, diftillatione, & circulatione, & in Phyficum lapidem concreione.

CAP. XLIV.

Sulphureum Oleum Chalcanthi, ut album eveniat, quod foluit metallorum calces.

Quamvis de oleo chalcanthi albo fuperius aliquid obiter commotum fuerit, idcirco confcivi prorfus hic recensere modum agendi eum, ut ad unguem impleantur pro niffa: quæ piorem voluptati, & ufui fint, quapropter igitur opportunitatem rei bene gerendæ non prætermittam: Indatur in veficam vitream chalcanthus venalis, & crudus, claudaturque phiala cum capitello, ut moris eft, leniq; igne in primis, inde paffim fortiori urgeatur diftillare aqua, effluit enim per afcenfum alba, imo perlucida, quæ feorfim cuftodiat: Reliquum vero fæcum eft chalcanthi cadaver, ad inftar Rubricæ, quod è primo vafe excipere expedit, mox conterere, & in leutum vitreum, lutotatis munitum, ingerere: præterea igne per quam acerrimo, juxta artem, diftillare oleum requirit orus: quod rurfus in bocciam altam immittatur, & fuper eum ffundatur aqua jam fupra fervata, quæ rufus diftillatione evocetur, Idipfum fapius diftillando reteriri expedit, quo ad imo vafis confpiciatur oleum album quanquam antea fuerit nigram aut rubeum, eft enim pars ignea terræ elementi, quæ confuevit, dum fimpliciter propellatur à fuo lapillo, effigiem
habere

habere ignis, veruntamen, artis industria, deponit ipsam, atque misciscit: hæc enim succedunt ope ipsius aquæ analogæ, cujus peculiare est lavare, abstergere, & mundare oleum, nimirum itaque relinquit oleum, post crebras distillationes aquæ ab ipso, mundum a bum, & lucidum, præter quod suave percipitur, nam lotionem cum aqua remittitur acedo olei, verum enim vero attenuatur ita, ut halitu suo penetrandi, solvendique facultatem habeat metallorum calces: prout in propatulo eveniet procul dubio cuilibet operanti experientiam ager: dum sedulo incumbat operi, ne ignavia evaneat spes, & consequenter operana ludat.

Aliud Oleum Menstruumve Minerale è Vitriolo tantum prolectum, quod Metalla cuncta solvit Physice.

Varii animi industrie variant artes, idcirco varii sunt usus, quos tamen jure præcedunt exercitationis actus, his reperita est experientia, & proprie singularium, quemadmodum ars universalium; teste *Aristotele, lib. Met.* Hoc igitur exemplo novimus sequentem modum commodum, labore, & opera assequendum: Comburitur enim Vitriolum Romanum, more Al-bucasis, ad libr. decem, inde molitum custoditur donec opus erit.

Rursus vero Cape alterius vitrioli novi Romani, quod stalacticum est eo melius, naturale enim habetur, dosi totidem, ut antea: quod in retortam flexamve vesicam vitream immittas, exinde, ut moris est, propellatur aqua, atque spiritus vehementiori igne: præterea expedit bis rectificare ipsam, ut magis depuretur, attenueturque aqua una cum spiritu, mox vero in ipsa immergatur vitriolum supra ustum molitum, & custoditum ad hoc, ut ita infusum quatrinduo maceretur, hinc depleatur quod erit clarum, projicianturque fæces, & colo filtri trajiciatur aqua, & reponatur matula vitrea, quæ furnulo apletur cum capitello, ac recipienti vase, omnibusque rite annexis, stipatis, atque juncturis commissurisve, ut spagirici solent, supponatur ignis adeo lenis, quan-

tum

tum sufficiat stillatim emanare aquam, nam vasis imo residet sal Vitrioli optime præparatum: Quod indatur retorta luto munita, mox supra ipsum sale affundatur sequens aqua.

Itraque Cape Vitrioli Romani recentis libr. decem, & modo supra scripto, viz. vasis, & igne consuetis eliciatur nova aqua cum spiritu, quæ rursus septies rectificetur, ut tenuissima eveniat, & halituosa, mox ipsa perfundatur sali ipsius Vitrioli supra recensito, & in retorta custodita, demum addita aqua ipsi sali claudatur os retortæ, quæ hipocausto locari expedit, ut digeratur materia salis cum aqua, per dies quinque: post modum furnulo situetur, ac igne per quam valido urgeatur distillare, efluet enim aqua cum sale soluto in spiritum; Residuum vero nigrum è facibus abjiciatur, est enim nullius momenti, verum custodiatur aqua, quæ dicitur Menstruum Minerale animatum, quod reducit metalla in primam materiam, ex qua originem duxerunt.

C A P. XLV.

Experimenta hujus generis penitiora totum concludunt opus.

PRodidit præ cæteris, egregius vir *Joan. Bequinus*, in suo *Tyrocinio Chymico*, vitriolum sapere naturam salum, aluminum & sulphurum, ideo ut constet parte aquea terrea, & intermedia, quæ teste *Ripleo* in *Pupilla Alchymia*, à suis extremitatibus, viz. aquea, & terrea distahi nequit præterquam Mercurio, hic enim, ut sensit *Geber*, retinet quod est ejus naturæ, alienumq; respuit: prætereat ipsa intermedia substantia diaphana per sublimationem elevatur in candorem niveum, in quo sulphureum semen latet rubicundissimum: proinde in turba legimus satis ad nigratos esse Philo-sophos rubedinem confexisse in tanta albedine: Id ioco de hoc sulphure inquit *Geber*, cap. 28. *Summa Perfect.* Per Deum altissimum id ipsum illuminat, & rectificat omnè corpus, non est alumen, & tinctura, quæ appellatur aqua viæ, aqua sicca, quæ manus non madefacit, & aqua viva, id est, argentum vivum non

vulgare, & spiritus foetens, quem aliter sulphur nominarunt philosophi non vulgare, sed substantia quaedam naturalis creata à Deo, quæ virtualiter habet in se essentiam sulphuris, & mercurii, præterea dicitur aqua congelata, & sal animatus, de quo *Raimundus* post *Alphidium*, ait, Sal non est nisi igni, nec igni præterquam sulphur, neque sulphur præterquam argentum vivum reductum in illam prætiosam substantiam cœlestem incorruptibilem, quam vocant lapidem nostrum.

Expedit itaque, ut ad actum perducamus tam eximium negotium; celeberrimumque remedium, seligere prædictam aquam congelatam, quæ sit modo Cypria, Romanave, aut Hungarica non adulterata, sed genuina, pondere vero ad libitum; inde olla figulina devitreata exponatur igni prunarum moderato, donec superflua humiditas abscedat, tunc enim ejus substantia residebit, hac vulgari calcinatione aiba cum subcitrinitate; cum proculdubio evitare debeamus validum ardentemque ignem, ne rubificetur, nam spiritus noster gloriosus amitteretur, atque evanesceret una cum ejus quinta essentia; sat itaque erit ad albedinem, vel saltem ad subcitrinitatem, moderata calcinatione, ducere prædictum lapillum, quem molire opus erit cum portione septimæ partis testæ ejusdem, demum horum pollinem in retortam loricatam artis luto immitas, ita ut tertia pars relinquatur vacua, eamque in furnulum reverberii constitue, & receptaculum annecte amplum, juncturisque rite stipatis succendatur ignis, & sensim augeatur per horas viginti, vel quousque spiritus omnes egressi fuerint, & postmodum se junctis vasis depleatur oleum, quod diplomate segregetur à phlegmate, & usui custodiatur: quamvis non desint qui super corallo tritos spiritum rectificanc ex arena: verum equidem pleræ sunt facultates ipsius spiritus, haustus enim aquis idoneis confert adversus febres ardentes, nam refrigerat, & sitim compescit, putredinem abstergit, & absumit, ac deobstruendo promovet urinas, atque sudores, & incidendo phlegma, omnesque crassos humores consumit, deficientem appetitum roborat, ac pulcherrimo colore inficit succos omnes florum tum rosarum, cum etiam violarum, vel aliorum cujuscunque generis.

CAP. XLVI.

*Elegans figura arcani, filio missi à senè
Philosopho:*

DUm filium hortatur senex servare mandata sua juxta ritum reconditæ philosophiæ matre omnium artium, ut votum suum consequatur: primo eruditur ipsum principia hujus famosæ scientiæ eadem esse, quæ & naturalia in metallis, quorum materia est aqua viva, & spiritus færens in una substantia naturali, ex qua deducitur essentia subtilis fumosa cum visciditate in visceribus terræ & mineralibus venis, ubi virtus mineralis decoctione temperata, unit & congelat ipsam secundam substantiam in metalla, tum perfecta, cum & imperfecta juxta puritatem, & impuritatem ipsius substantiæ, ac juxta ipsius perfectam vel imperfectam digestionem: idcirco præter sententias, & rationes, quas filio exposuit sapientissimus senex, nempe speculativas, ad cognitionem rerum universalium spectantes, nititur ad exitum se expedire, ut actu particulare proficiat, in hoc enim existit finis operis philosophici, ut perficiatur: Cum vero exposcat ars ex eadem materiam pro constructione lapidis nostri gloriosi, nihilominus nequit ars agere substantiam primam sulphuris, & mercurii, verum inquit ars ubi sit, & reperijt hæc omnia esse creata à Natura in lapillo nostro nempe leone viridi, quamobrem senex ille Philosophus instruxit filium supplere Naturæ mundificatione, conjunctione & decoctione unius rei, quemadmodum *Geber* ait, quippe lapis unus, materia una, cui nihil additur extraneum, nec minuitur præterquam demitur superfluum: quibus consentit *Hermes* pater philosophorum, prout ipsius verba sonant, verum verissimum sine mendacio, quod est superius, est sicut inferius ad perpetranda miracula rei unius, & non plurium: Hæc vero, ut habemus ab *Aristotele* ad *Alexandrum*, conti-

tinent in se tres superiores virtutes, scilicet vegetabilem, Ani-
 malem, & Mineralem: Ex prædictis itaque patet operatio-
 nem ipsius medicinæ esse naturalem, teste *Arnaldo de Villa
 nova, in Rosario novo*, medicina enim composita est ex natura:
 exempli gratia, omne procedit ex eo, in quod resolvitur, con-
 spicimus enim gelu verti in aquam, ut prius erat: Etenim Natura
 nequit mundare materiam primam, neque potuit operationem
 suam complere sicut in metallis, quare reliquit eam immundam,
 cui indigenti opem ferre nititur ars, ubi natura supplet, & o-
 peratione auxiliatur ei in mundificatione primæ substantiæ, in
 conjunctione, ac decoctione: ubi vero senex accedit ad Prax-
 im, assumit lapidem nostrum benedictum, gloriosum, & in-
 combustibilem, occultatum ab omnibus Philosophis: nimirum
 igitur quod senex ipse prodiderit præparationem lapidis nostri
 sub ænigmatica figura nam ita consulit rudem detrahère pel-
 lem à Leone viridi, leni tamen calore agitato, ne cruore ru-
 bescat præ nimio æstu, at moderato prout infert *Apollo æ-*
statis initio, sat enim erit albescere, aut saltem subflavescat
 cum albedine, ne pereat opus exinanitione spiritus quintæ es-
 sentiæ gloriosus, at superflua tantum exhaletur humiditas vul-
 gari calcinatione, Hoc erit primum leonis viridis supplicium:
 Rursus leonis corpus fractum, ac tenuissime molitum includi-
 tur seorsim in cubili vitreo curvo, cui alterum annectitur cubi-
 le recipiens spiritum mercurialem, & animam sulphuream ig-
 neam, exhalentes è Chaos nostri lapidis benedicti; quamo-
 brem observentur, stipatis commissuris, ne expirent spiritus,
 requirit opus & occasio; mox itaque torquetur leo à fabro
 Deorum, supposito, qui sedulo flagret, ac semper de magis
 furiat, quousque percitus lustu solvatur ipsius leonis vita, veste-
 que lugubri, dolorem testetur, nam præ nimio æstu rugit, fu-
 mos eructat albos, & lacrymis profundit, quousque languet
 vires, atque vitam relinquat, post autem occasum depo-
 sito lustu, desitisque lacrymis, confederint fumi cubile recipi-
 enti; Tunc ad extremum intendatur Vulcanus per aliam horam,
 ut mos est, in expressione aquæ stygiæ, sic igitur summo crucia-
 tu deleatur, ut si quæ pars ignea ponderosa extiterit evocetur,
 adeo ut effluere cogatur: quibus absolutis inspicies residere
 aquam

aquam pretiosam, benedictam, & secretam in imo cubili recipientis, ex sudore, & lacrymis Leonis ortam, quæ tribus constat elementis, videlicet Aqua, Aere, & igne: in ipsa aqua est secretum secretorum maximum: idcirco sapientes Philosophi, vocarunt eam omnibus mundi nominibus, est enim verus Philosophorum Mercurius, menstruum coelicum Raimundi, acerrimum, lac virginis, menstruum minerale, Vegetabile, & Animale, aqua propria, aqua permanens, aqua serenans, aqua vitæ, stella orientalis, fons vivus, sulphur invisibile, pleraque alia nomina attribuerunt ei, quæ tamen omnia sunt unum, & idem: O liquor benedictus! incomparabilis thesaurus mundi, qui interficis corpus tuum, ac iterum suscitans, ut reviviscat, præterea dealbas ipsum, atque rubefacis; custodias itaque fili charissime aquam ipsam, quousque tempore exhibere valeas corpori suo mundo redacto in terram magicam, quam ut agas, memineris è tumulo primi cubilis elicere cadaver, quippe corpus defunctum, & in cinerem rubicundissimum versum ad instar terræ Damascenæ ex qua factus fuit *Adam*: & post obitum reversus est in terram incineratam: Denique ex ipsa educitur lavacro corpus simplex, exiccaturque phisica calcinatione, adeo ut existat splendidum, & album, naturæ salis hoc est fulcimen nostri lapidis, & mater omnium elementorum, alioquin terra magica, & fixa, quæ conjugatur in matrimonio cum aqua, hac portione ut pondus unum terræ fixæ, in pollinem redactæ, copuletur cum quatuor ponderibus aquæ vitæ philosophorum in boccia recta lati oris, & duplici vase locabis eam octiduo fili charissime, quibus dissolvetur corpus, inde spiritus concreset cum corpore, & tali conjunctione exequitur matrimonium, agit enim masculus in foemina, videlicet aqua in terram soluendo, & spiritum cum ipsa coagulando, sic igitur ascendit è terra in cælum, mox vice versa è cælo in terram descendit, nam consequitur acquirete vim superiorem, atque inferiorem, digerendo, distillando, coagulando, & sublimando: Verum elapsis octiduo antinotarium deponere expedit, cujus vice, copulatur alembicus, eodemque calore duplicis vasis distillabit humiditas quædam superabundans, & inanis, quæ mobré projicitur ipsa humiditas distillata, nam remanebit tantummodo

tummodo spiritus cum corpore fixus: quare hoc innuerunt Philosophi, quippe quod exivit ab eo, reducatur super eum, donec figatur cum eo, & non separetur in æternum, natura enim natura lætatur: Præterea ipsam operationem appellavit *Raimundus* Conceptionem; ubi terra incœpit secum retinere de argento vivo, id est, de spiritu nostro Mercuriali; Rursus terram balneo exiccata elice, & libra mox vitreo mortario molire expediat, inde in urinale suum immittere super affundendo æquale pondus aquæ nostræ gloriosæ, & diplomate constituatur, ibique per diem naturalem digeratur, quo elapso transferatur vas ad stratum cinerum, tunc autem deponatur antinotium, & claudatur alembico, demum ei supponatur ignis lenis, ut stillam effluat quicquid poterit, leviterque terra exiccetur absque ulla vitrificatione, alioquin totum destrueretur opus: idcirco prædictam imbibitionem cum inhumatione, ac distillatione peragere opus est, utique adeo terra imbibit quinqueagesimam partem sui: aut experimento conspicias, si modicum ipsius exponatur super laminam ignitam, & evolaverit, perfectum esse opus indicabit: si autem oppositum occurrerit, reitera eandem operationes, donec consequaris optatum; memineras vero, quod in secunda, ac tertia imbibitione eveniet materia in colore nigra saturni, alioquin frustra esset operatio in lapide nostro: spiritus enim terra nostra confertur, & illico corrumpitur, hæc est putrefactio necessaria, cum sit corruptio unius generatio alterius, & per decoctionem caloris crescit, & multiplicatur: O! Natura benedicta geminare facis diversa cum viriditate, ut legitur in Evangelio, *Nisi granum frumenti cadens in terram mortuum fuerit, ipsum solum manet; si autem mortuum fuerit, multum fructum affert*: idcirco successive multi, & varii apparebunt colores, priusquam terra biberit pondus suum debitum, posterius vero acquirat albedinem, seu citrinitatem, ita quod terra facta est gravida, & tempore sui partus nascetur filius dissimilis à parentibus: præterea ad reliqua pergamus, terram matula colli longi immixtam rorescere cura aqua nostra, atque eam excita cinerum calore, ut exiccetur terra, tunc ignem auge usque ad tertium gradum, nam ascendet sulphur naturæ ad sublime culmen vasis: hoc est sulphur nostrum gloriosum, & incorru-

ruſ tibi

tribile exaltatum in terram foliatam, five in salem, mirabilem thesaurum, quo nil dignius & gemma sapientum est, venenum, Arsenicum sublimatum; bufo congelans Mercurium, draco omnia vorans, & ad sui naturam convertens, quem omnes Philosophi in turba clamant, honorate regem nostrum ex igne venientem, diademate coronatum, cujus pater est Sol, mater vero Luna, nutriendus est lacte suo usque ad perfectam aetatem, ut fixetur, & fluat, ut cera, nec amplius evolet; Reliquum est fermentare ipsum sequenti magisterio, quod ut fiat assumere expedit aquam nostram miraculosam, quam vesica vitrea reconde, ac diplomate extrillare coge, rursus idem ac sapius agas, totiesque persevera, donec amplius distillare nequeat: demum refrigerato vase conspicietisimo ejus, rem rubicundissimam, & gloriosam, quam erue ab eo, & in alterum sterne vas cineribus copiosum, cui annecte alembicum, postmodum acerrimum subde ignem, ut materia tota distillet, alioquin enim distillare nequit, hanc autem septies rectificare sufficet, ne digitum qui idem progredi potest, cum neque per annum amplius minimum extrillaret: imo forma olei perseverat in igne, ac ei resistit, ut Salamandra; hoc est verum fermentum Philosophorum, quamvis plerique falso existiment sulphur nostrum cum corporibus fermentare, verum à toto cœlo errant nescientes penitus alienum esse à principiis naturalibus, nam lapis noster seipsum calcinat, seipsum solvit, seipsum interficit, seipsum vivificat, seipsum desponsat, nutrit, & cibatur, ac seipsum fermentat cum re, quæ nata sit ab eo: quamobrem expedit immittere sulphur nostrum in cœlo exaltatum, in Urinali nitido, & terso, cui super affundas quartam partem sui de oleo, quod supra dixi fermentum, & fiet substantia una, quæ hypocausto sicco sita digeratur, & fixetur, cum vero sicca apparebit, festina eam cibare lacte suo, pondere ac ordine præscripto: quod æque prosequaris ad completam fixationem, nempe donec abique fumigatione fluat, ut cera: his actis compos eris voti tui, nam hujus medicinæ pondus si projiceris super decem pondera Solis fusi, totum fiet medicina facilis fusionis, idcirco facile penetrat metalla, ac perficit ea, & morbos humani corporis omnes curat: cujus gratiam habemus Omnipotenti Deo;

CAP. XLVII.

*Aurigera Minera, Natura, & Arte
constructa in cubilibus artis, quemad-
modum in terræ cuniculis ab Archeo.*

Rubea eruitur lacerta, Naturæ ope orta, è Monte Dondo-
solæ supra Comi urbem prope Latium lacum Italiæ, Atra-
menti metallici rubei genus est, quod aliis in hoc opere præva-
let: verum, ut exacte perficiatur, expedit in aceto acerrimo
stillatio dissolvi, mox ipsum filtri lingua transigere, inde cine-
ribus tepidis concresecere opus, quod ter reiterare debet, viz. ter
solvere, percolare, ac aque coagulare roties, demum ei exiccato,
& in pollinem molito adjicitur modica chryfocollæ portio, &
ita permixta servantur, donec reliqua ingredientia parentur:
superest præparare oleum è Tartaro vini, calculove, qui eligatur
albus lucidus, & crassus, ex optimo, & generoso vino ductus:
idecirco in unica libra olei, ex ipso calculo facti, ut moris est, ob-
ruitur totidem usfur vulgaris ipsum appellant Galli vermilio-
nem, prius tamen comminuat in frustula, ad instar fabarum,
quæ in matula vitrea recondere sequitur, cum oleo ad invicem,
& indulgenti Vulcano committere, ut una ferveant, quousque
olei aquositas evanescat: Reliquum vero substantiæ olei con-
crescet in salem, qui residet imo vasis: Tunc seligatur ab eo
usfur tantum, eruatut itaque, & custodiatur.

Præterea urget occasio formare crucibulum, nempe vas fuso-
rium singulare, quod igni fusionis, diu perdarare queat, etsi com-
pura hujuscemodi vasa ad aliquanda metalla sint vulgaria, non
desunt enim ex terra equidem igni contumacissima forma tri-
angulari, vel rotunda, quæ plebi venditaria sunt, hæc tamen vix
bis, terve igni resistunt fusionis: quare industriæ colleximus
summe commodum esse crucibulum sculptum in lapide molari,
quam molli, hoc sæpius novi diutissime, imò per annum
repu-

repugnare igni: quibus peractis congruum erit, ut properemus ad actum constituendi mineram: quamobrem expedit in crucibulum lapidis molaris immittere unciam solis tetrefris, ac totidem Lunæ terrestris, ut ad invicem æquali portione conflato igne furno fusorio liquefiant, quibus fusi projiciatur uncia atramenti rubei, chrysocolla parati, & statim tegatur vas fusorium analogo suo tegmine, quod claudit ipsum intervallo temporis quo dici possit, *Psalms Miserere mei Deus*, & c. mox rursus detecto vase adjiciatur uncia usifur præparata, ut antea, & statim operiatur vas incumbendo, ut perseveret ignis absq; ulla remissione, adeo, ut semper fulum fervensque tueatur metallum, elapsis inde viginti quatuor horis, rursus opus est patefacere vas, & alteram adjicere unciam solis, ac totidem Lunæ, deinde lacerta rubeæ unciam, ac tandem usifur alteram: quod tertia vice peragendum est effluxa vigesima quarta hora, ter enim tantummodo mergitur sol cum luna, & reliquis in crucibulo. In posterum sat erit fundere Lunam cum lacerta rubea, & usifur, omisso Sole, in reliquis idem refricatur ordo singula vigesima quarta hora, ut supra expositum fuit; aperiatur crucibulum, & immittatur lunæ uncia una, & liquefcere permittatur mox obruatur atramentum rubeum, demum usifur: Hac igitur norma prosequendum est opus usque ad trigesimum diem: assidue vero expedit perseverare ignem, & in vigore fusionis tueri adhuc per duos dies præter triginta, & omnibus elapsis auferatur ignis, ut omnia frigescant, luna enim versa erit tota in solem obrizum: totaque operis massa constituit molem pondere triginta trium unciarum: ubi vero esset optio perennem constituere mineram, oportet ulla intermissione perseverare ignem, & cum præterierint triginta dies ab incæpto, incipies sequenti prima die elicere è crucibulo unciam unam metalli fusi, erit enim obrizum, cujus vice suggerenda est uncia lunæ in crucibulum ipsum & operam navare opus est; ut liquefcat cum cæteris ad invicem, mox super addatur atramentum rubeum præparatum: ac inde subsequenter usifur, postmodum crucibulum operire opus requirit, ac sedulo tueri ignem, & præterita singula hora vigesima quarta idem peragere expedit, auferendo prius à

crucibulo unciam unam illius, quod erit fustum, & vice ipsius suppeditando lunæ unicam unciam, ut fundatur, post liquefacta immittatur lacerta rubea, ac subsequenter usifur præparatum, mox operiatur vas, & ita singula vigesima quarta hora re-integratur ordo ipse usque ad infinitum, duo tamen animadvertere æquum erit, unum videlicet puta, ne unum anteponatur aliis: verum exequatur norma supra assignata; alterum est, virgulam ferream immittere in crucibulum, qua frangatur cuticula dura, quæ evenit ex metallicis ad instar crustæ, idcirco quater, & sexies si opus erit inter diem, & noctem singula die frangatur crusta, virgula ferrea, ut lique scat, & commisceatur, nam ita fiet juxta votum.

C A P. XLVIII.

Medicina spagirica, & communis tam metallis, quam corporibus humanis.

L Apillum metallicum, quem nominant aquam congelatam, & aquam siccam, more Gebri, ingerunt olla figulina, & vulcano urgent, flagrantis muricis vultum extra producere, quem intus occultum habeat, præterea Leonem, præ æstu rubeum, inde molitum leuto ingerunt, & rursus vulcano graduato torquent quosque sanguinem, & spiritum ad invicem exudet corpus in liquorem unum prætiosum, & maximæ efficacæ custodiendum deorsum in thalamo vitreo clauso ne difflet: Reliquum corporis in cinerem rubrum versi immittitur in lympham communem, & dulcem, quemadmodum docuit, *Aristoteles lib. 2. Meteororum de sale terra*, ubi ablutione calcium, & cinerum combustionem se-juncta humiditate sal existit: veruntamen ut res magis pateat, descendemus ad actum exercitationis, quæ in ipsa actione consistit: Colcothar itaque, terram damascenam æmulans, indatur in matulam vitream ampli oris una cum lymphâ stillatitia, ut igni ad invicem ferveant, fiet enim lixivium, quod frige factum
ex-

expedit transigere colo, vel filari lingulis, inde si rursus hoc committatur igni vase recluso, quoad evaporatione evaneat, aut distillationis organo transeat, quod tenue & aquosum erit, subsidebit crassum, & in salem concreset, qui sepius solvendus est unda stillatitia, ac filtro ut supra, transire, ac demum cogere exposcit: hoc quater saltém, aut quinques exequatur, nam residuebit sal albissimus, ac optime paratus.

Quibus peractis superest corpori spiritum suum reddere sensim, & sanguinem, ut rursus uniantur: in primis vero molire oportet corporis ipsius salis partes binas, & in cucurbitulam vitream collocare, mox ei superfundere olei liquorisve præscripti partem unam, ac æque commiscere licet rudicula vitrea, inde altera cucurbitula tegere primam, ita ut clausa tueatur, & levi calore cinerum lucerna exsicceatur, tunc rursus extrahatur è cucurbitula corpus exsiccatum, & in pollinem redigatur, hinc cucurbitula reconditum irroretur altera parte sui liquoris, ut prius constat, ac pepansu coquatur usque ad siccitatem, verum toties suo perfundatur liquore, eademque norma præscripta toties leviter exsicceatur, quousque corporis moles aucta sit ad duplum ponderis prioris, quod trutina indicabit: Demum in mortario vitreo molitum recondatur rursus in pila vitrea cum æquali portione roris ipsius, ut æquali lance librata, & sigillo Hermetis claudatur pila, & diplomate collocetur, ubi octiduo digeratur, vel quoad solvatur, ac ibidem liquecat, postmodum vero cineribus tepidis concreset tempore quindecim dierum vel parum supra, in medicinam efficacem, quæ maxime conducit fixatione amalgamæ, ut infra.

Construatur amalgama, ut moris est, ex semi uncia apollinis cum triplo udrogiros cera purgati, indaturq; phiala vitrea, & super amalgama ipsum immittatur pulveris præscriptæ medicinæ dosi quantum sit sat tegere idem, mox Hermetis sigillo occludatur phiala, ac cinerum catillo locetur, cui succendatur lucerna quindecim dierum spatio, quibus elapsis, residuebit amalgama concretum, quod igni liquefieri expedit cum saturno terrettri, ac tandem fulmine repurgentur, abscedet enim h & relinquetur obrizum cum uberrimo quæstu. Quatenus subveniat corporibus humanis adversus quoscunq; morbos, mirum in modum est in conspectu omnium. Cccc 2 CAP.

CAP. XLIX.

Transformatio Saturni planetæ terrestris in Apollinem fulgentem.

Non arroganter præsumam hic recensere *Ovidii* *Metamorphoseos*, neque alterius Poetæ fabulosa monstra, quod vaniloquium esset, ac satis ab instituto meo alienum: Quid jam de supernaturalibus, nempe Divinis, & admirandis sacri numinis operibus dicam, nil aliud equidem, præter quod censeo magis credenda, atque colenda: Verum naturalia tantum tractare onus suscepi: Etenim quædam fiunt à Natura, quæ omnibus inserta est, & alia quædam à Natura, & Arte, quemadmodum in hoc proposito prospere eveniet: Ubi Elixir fiat ex materia apta ad hoc, ac æque parata more *Hermetis*, ipse enim docuit in tabula Smaragdina, quippe quod est inferius, fiat sicut quod est superius, & sic è converso, &c.

Cape itaque gummi cupri quippe Leonis viridis ad libitum, ex quo per retortam cura, ut fluat aqua competenti Vulcano, ut moris est, inde in ipsam calidam immergatur antiquorum sandicis, & rudicula commisceatur mox per diem naturalem quiescere expedit, postmodum depleatur unda si pernatans limpida, & custodiatur, mox alia nova unda ejusdem generis, & naturæ rursus affundatur sæcibus sandicis relictis ab infusione, ac toties eadem reiteretur operatio, quamdiu imo alvei fere nihil Sandicis remanserit, tandem omnes matula vitrea excipiantur, unde sandice imbutæ, & calidis cineribus evaneant, incumbere aut distillatione transeant, nam utroque modo residebit Sal ipsius Sandicis, qui custodiatur. Interim cape colcotharis partes tres. falis petræ partem unam, hæc molita concludantur una in vesicam vitream flexam, & loricatam luto artis, ut Vulcano resistat, quo validiore urgeatur emanare aquam corrosivam: præterea mitte in crucibulum, ut liquefeat unica uncia lunæ fulminatæ cum quarta parte uncix obrizi inde fusa ad invicem effunde in granu-
la,

la, quæ submergantur in uncias quinque præscriptæ aquæ corrosivæ tepentis, ut moris est, ita ut solvatur luna in aquam, imo autem phialæ decident obrizi paliolæ quas segregare oportet, & aqua dulci lavare, mox super testam reponere furno reverberatorio, quoad fiant coloris cinerei, tunc redigantur in pulverem qui sedulo custodiatur: præterea cape ꝑ unc. quatuor, & mitte, ut solvatur in præscriptam aquam erodentem quantum sufficiat, inde commisceantur aquæ, nempe solutiones ambæ tum lunæ, cum etiam Mercurii in phiala, & leni cinerum igni committatur commistio donec evaneat aqua, nam residebit pulvis ꝑ & ꝑ ad invicem, qui lavari exposcit aqua dulci tepida, ut penitus exuatatur ab omni acredine aquæ corrosivæ tunc exiccetur, mox adiciatur ei pulvis obrizi jam supra servati, demum his omnibus mistis, adde partem portionem salis Sandicis præterea insmittatur compositio ipsa in parvo aludel vitreo, sphericoque, ita tamen, ut vix medietatem expleat, hoc autem vas Hermetice clausum sepeliatur fimo equino decem dierum spatio, aut quousque medicina liquefcat, & in oleum vertatur, quod inde rursus levi Achanoris calore siccet, visisque prius variis coloribus concrefcat in pulverem adhaerentem lateribus vasis, & conservantem auriferum colorem, ac potius vergat ad rubedinem rubini prætiosi, de hoc autem elixire, si partem unam projeceris super novem partes ꝑ fusi mox transfundes in canalem testaceum, vel ferreum, concrefcat metallum instar squammarum ꝑ adulti; hujus vero metalli squammosi pars cadit super novem ꝑ fusi, inde effusum in fossam, aut in canalem eveniet coloris rubini, rursus hoc metallum projectum super novem alterius novi ꝑ fiet coloris auri adhuc multiplicabile, nam ipsius pars super novem ꝑ fusi vertit eum in obrizum verum, & omni examine perfectissimum.

C A P. L.

*De Oleo Benedicto ex lapillo minerali
educto.*

INnixa sunt Philosophi perpetrare miracula unius rei, quæ existit in Androgyno, in eo enim viget utrunq; semen, atq; ex ipso

ipso procedit soboles genealogiæ metallicæ, idcirco appellatur, per metalepsim, testudo utriusque naturæ, nempe Ruberæ, & Albæ, Maris & fœminæ, nam inter se vicibus coeunt: res est, quam terra producit, & reperitur ubi est: diversisque vocibus Philosophi nominarunt eam, ne deprehendatur ab improbis prævæ voluntaris, nihilominus unam, ac eandem rem signant, ita ut verbis tantum dissidere fere videantur, veruntamen conspicuum est re consistere: præter quod omnes asserunt unanimes materiam unam communem esse naturæ, & arti: Verum enim ipsam nobis prodit natura rudem ob id cogitur ars mundare eam, ac præparare mox coquere pepansi ad perfectionem usque, quod celerius agit ars, quam natura, quamobrem ars incubuit huic negotio, præparando ipsam materiam sedulo vestigia naturæ ducis sequendo: Etsi per varios usus incedere videntur Philosophi, prout natura inclinatur, at tamen ad unum finem referuntur ipsi: totum igitur opus consistit in præparatione materię, nam qualis erit præparatio, talis erit generatio, etsi frequenter hucusque tractavi variis modis de præparatione, veruntamen alias celebres adjicio, prout in conspectu ad libitum omnium prodo in exemplum:

Assumatur prænominatus hermaphroditus electus, & solvatur in unda communi tepida, mox solutus omittatur quiescere ut subsideant fæces, tunc omne clarum superne depleatur, relictis fæcibus abjiciendis, reliquum vero congelandum ingeratur in vas vitreum locatum arena, aut cineribus super balneum maris, in hoc autem perseverandum est, donec pellicula superveniat unde ipsaque visa deponatur vas triduo, hoc interim frigescet, & concreset. substantia in lapillos insignes chrystallinos coloris smaragdini optimi, eximantur autem prædicti lapilli virides, & ferventer in pusillis pateris vitreis: etiamnum humiditas, quæ relicta est in testa, vel alio vase vitreo, evaporetur igni ordine superiori, donec rursus appareat vellus pelliculæ dicatur, tunc rursus frigescere triduo omittatur, nam alii producentur lapilli pulcherrimi, ut priores ferventur, mox ut prius proseguendū, donec omnis substantia soluta verã sit in lapillos, quos omnes tam primos, quam postremos, cum aliis inclusis in pateram ingerere expedit, quæ duplici vase locanda, hinc supponatur ignis qualis est

est Solis ingressi in Cancrum, nam simili calore lapilli vertentur in pulverem album, quem rursus solvere unda stillatitia exposcit opus, ut defæcetur, clarumque diffundatur in testam vitro obductam, & mundam, ac denuo committe ad congelandum donec appareat superficialis cuticula, tunc deponatur vas, ut triduo quiescat frigido, nam concresecunt lapilli, more consueto, qui etiamnum mundiores, ac lucidiores prioribus, his equidem vividior vigebit color viridis, quo pulchrior nunquam visus fuit in mundo: Idcirco *Geber*, & *Hermes* asserunt viriditatem tuam serva, nam si eam amittas, operam ludis: nam amisisti quintam ejus essentiam, in qua latet tenuissimus spiritus: humidum rursus evaporationi expone, donec pellicula operiatur: sic in omnibus prosequendo ad unguem normam, & ordinem jam institutum sæpe fiat quippe crebra reiteratio, donec amplius non conspiciantur fæces, tunc indicium erit materiam medicinæ esse rite præparatam, quæ multum temporis exigit: veruntamen sensim, solerterque procedatur, nam festinantia est de arte Diaboli; mirum autem quantum prænominati lapilli fiant smaragdini humiditate imbuti, cum etiam è converso si in hipocausto exiccantur in album pulverem verti conspiciamus, ita enim viriditas regitur albedine, at si rursus humiditatem reassumant, ut evenit in solutione, denuo viriditatem produnt, ac penitus ipsam ostendunt, idcirco exterius ejus intus, ac interius foris evoluendum est retinere animam, spiritum vitam, ac quintam essentiam; O maximum arcanum hujus medicinæ quæ continet in se quatuor elementa perfecta! O maxima clementia omnipotentis Dei, qui nobis largitus est tam magnum thesaurum reconditum in hoc corpore metallico, quod evenit rubrum insigne ex præparatione, quæ perficitur, ac integratur si lapillos albificatos in exiccatione hipocausti, indideris in phialam oblongi colli, muniturque sigillo *Hermetis* ne ullus spiritus, aer-ve expiret, neque ingredi valeat, hinc testa cum cineribus cribratis situetur super furnulum, cui lampas subjiciatur ardens cum parvo ellychnio, ut calorem excitet qualem agit Sol ingressus in Arietem: in hoc autem caloris gradu perseverare expedit, donec materia flavescat, inde ruffa eveniat: tunc augeatur calor majori ellychnio donec rubeat intense, ut rosa, atque rubinus, adhuc continua

per

per dies decem, ut rubore stabiliatur, nam in æternum fixabitur rubor: eadem ratione metalla cuncta fiunt rubra, & in oleum reduci possunt, ubi prius in aqua forti soluta sint, ac præcipitata, inde calx eorum lota solutione, & congelatione omittendo fæces: id ipsum censeo de Mercurio, necnon de Itibio: Rurii exime essentiam lapillorum rubentem, & in urceolo vitreo obruas, cui affundatur abunde acetum stillaticium, & operiatur, hinc Vulcano leni exponatur, ut ferveat quatuor diebus continuis, quater etiam singula die commisceatur rudicula agitando, his actis frigescat finito, mox effundatur clarum, & custodias, at fæcibus novum affundas acetum stillaticium modis omnibus, ut supra, ac ita tertia vice fiat: tunc abjiciantur fæces, Acetaque collecta, & infecta coge alembico distillare, donec imo vasis resideat materia sicca, cui rursus affunde acetum, & distilla, nam post exitum aceti effluent spiritus crocei, tum albi cum oleo rubro, quod ubi refrixerint vasa, haurire opus, & clausum custodire hoc est verum oleum benedictum, quo nutritur sal infra residens candidus instar nivis, lucidusque, ut chrysellus, est enim magica terra, à fæcibus exuta, & rectificata, quam tenuissime molire incumbere, demum suo analogo oleo benedicto irrigare, & in phialam immittere, ipsamque suspende in tripode ad quadragenarium diem calore temperato, eo enim concreset in lapidem philosophicum, qui imperfecta, à poetis silentia sunt dicta, perficit: De his vero satis hæcenus esse dictum puto, quare consistam hic, & operi ipsi coronidem imponam, ceu absoluto, quam longo ab aliis tentato tantum, quod haud inutile, & gratum studiosis fore spero, præsertim inexpertis, qui solent nonnunquam in his etiam, quæ facilia sunt hæsitare: Quos Deus Omnipotens Trinus; & unus pietate inspiret veritatem percipere, ut nomen Dei sanctissimum, & gloriosum laudent in æternum.

FINIS.

SPECIAL

84-B

21822

June 10, 1950
Part I 1950

